ALBATROS

chaloupka strýčka TOMA

HARRIET ELIZABETH
BEECHER - STOWEOVÁ

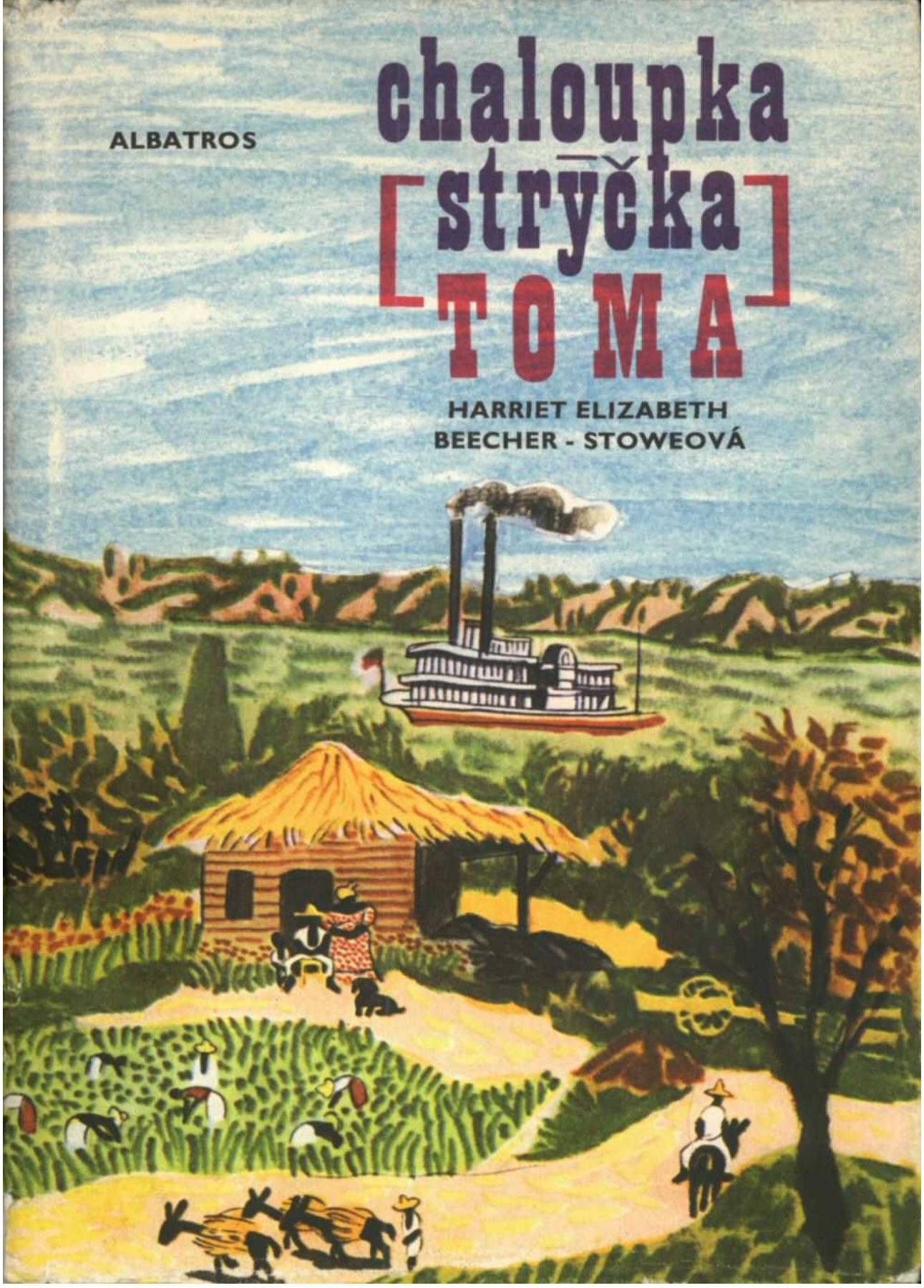

HARRIET ELIZABETH BEECHER – STOWEOVÁ

CHALOUPKA STRÝČKA TOMA

Přeložili
Emanuela Tilschová a Emanuel Tilsch

Chaloupka strýčka Toma vyšla poprvé před sto dvaceti pěti lety v Americe, v Bostonu, a vzbudila veliký rozruch. Celý její náklad byl v několika dnech rozebrán a vycházela stále v nových a nových vydáních. V krátké době byla přeložena do více než dvaceti jazyků. Z čeho tehdy vyplynul tento překvapující a nesmírný zájem o tuto knihu? Její autorka, americká učitelka Harriet Elizabeth Beecher-Stoweová, žila dlouhá léta v Cincinnati, městečku na rozhraní svobodného Severu a otrokářského Jihu Ameriky. Měla zde příležitost dokonale poznat život černých otroků, jejich bídu a utrpení, jejich velké osobní tragédie. Poznala také, jak z bídy, nesvobody a utrpení rostl duch odporu — jak si černoši uvědomovali své postavení a snažili se uprchnout do severních států, kde otroctví neexistovalo, a získat tak svobodu. A o životě těchto ubohých tvorů, jimž byla upírána základní lidská práva, napsala Beecher-Stoweová svou Chaloupku strýčka Toma. Právě proto, že tak dokonale znala jejich osudy, že byla naplněna rozhořčením a touhou po spravedlnosti, právě proto mohla napsat knihu, která probudila svědomí celého světa a stala se mocnou zbraní v boji proti otroctví.

Dnes vám mnoho z toho, co autorka v Chaloupce strýčka Toma popisuje, bude připadat jako pohádka — tak neuvěřitelné a otřesné osudy kniha zachycuje. Jistě odsoudíte všechny ty kruté otrokáře, kteří se nerozpakovali svévolně rozbíjet rodiny, odtrhávat děti od rodičů a muže od žen a prodávat je stovky kilometrů daleko na plantáže, nebo surové dozorce, kteří za trochu výhod dovedli na pánův rozkaz své druhy k smrti ubít. Jistě jim budete přát spravedlivou odplatu, která je nemine. Ale s tím většími sympatiemi budete sledovat ty hrdiny knížky, které poroba a utrpení nezlomily a kteří dosáhli po těžkých zkouškách svobody — ať už je to mladý mulat Jiří Harris, který s puškou v ruce hájil právo na svobodný život pro sebe a pro svou rodinu, nebo jeho žena Eliza, která se svým synkem v náručí uprchla pronásledovatelům po ledových krách přes rozvodněnou řeku, či Cassy a Emmelina, které obelstily svého tyranského pána. Budete-li číst příběh strýčka Toma pozorně, poznáte, že v životě pravda a spravedlnost sice vždycky nakonec zvítězí, ale že je nutno také vždycky o jejich vítězství bojovat. Že sám od sebe se svět krásnější a lidštější nestane nikdy.

Snažte se tedy opravdu porozumět této knize, kterou slavný ruský spisovatel Lev Nikolajevič Tolstoj zahrnul mezi patero knih, které pohnuly světem. Je to dílo vskutku nesmrtelné. Před vámi se jím vzrušovaly celé čtenářské generace a po vás je budou číst další milióny čtenářů po celém světě. A i v nich bude tato kniha — stejně jako před sto lety a jako dnes — stále budit nenávist ke všemu útlaku a touhu po svobodě, spravedlnosti a rovnosti všech lidí.

ALBATROS

HARRIET ELIZABETH
BEECHER-STOWEOVÁ

CHALOUPKA
STRÝČKA TOMA

ALBATROS

chaloupka

[strýček]

TOMA

HARRIET ELIZABETH
BEECHER-STOWEOVÁ

1 KAPITOLA PRVNÍ,

V NÍŽ SE ČTENÁŘ SEZNÁMÍ S JEDNÍM LIDUMILNÝM ČLOVĚKEM

Sychravý únorový den se schyloval k podvečeru, když v obci P. ve státě Kentucky seděli u vína dva pánové. Byli sami v pěkně zařízeném salóně, který byl zároveň i jídelnou; v pokoji nebylo služebnictva a oba pánové, židle přitaženy blízko k sobě, zřejmě přetřásali nějakou velmi vážnou otázku.

Z pohodlnosti jsme až doposud mluvili o dvou „pánech“. Ale kriticky vzato a přesně řečeno, jeden z nich pod toto označení zjevně nespadal. Byl to pomenší zavalitý člověk s hrubými všedními rysy a s oním osobivě holedbavým chováním, jaké cejchuje nízkého tvora, který se bezohledně snaží prodrat ve světě výš. Byl přehnaně nafintěný. Měl na sobě křiklavě strakatou vestu a na krku modrý šátek, pestře posetý žlutými puntíky a uvázaný, zcela ve shodě s celkovým vzezřením, na hejskovský uzel. Velké a hrubé ruce mu bohatě zdobily prsteny a od hodinek se mu táhl těžký zlatý řetěz. Na tom se houpal střapec obrovských, náramně pestrobarevných přívěsků, s nimiž si v zápalu řeči se zřejmým uspokojením chlubně pohrával a pocinkával. Jeho mluva byla v nenuceném rozporu s Murrayovou gramatikou a co chvíli ji přikrášloval rozmanitými sprostými výrazy. Ani snaha podat líčení co možná věrně nás nepřiměje k tomu, abychom je tu citovali doslovně.

Jeho společník, pan Shelby, měl však vzhled uhlazeného člověka a zařízení domu i celkové ovzduší domácnosti svědčily o dobrých, ba dokonce blahobytných poměrech. Jak jsme uvedli již dříve, oba mužové byli pohříženi do vážné rozmluvy.

„Tak bych tedy tu věc vyřídil já,“ řekl pan Shelby.

„Takhle já kšeftovat nemůžu — rozhodně nemůžu, pane Shelby,“ odpověděl druhý muž, pozvedl sklenici vína a prohlížel si ji proti světlu.

„Ale Haley, vždyť Tom je bezesporu mimořádný chlapík. Za tu cenu se vyplatí opravdu každému — je spolehlivý, poctivý a schopný. Vede mi celou farmu tak, že všechno běží jako na drátku.“

„Vy myslíte ‚poctivý‘ podle negerského měřítka,“ prohodil Haley a nalil si sklenku pálenky.

„Ne, ne, myslím to doopravdy. Tom je dobrý, spolehlivý, rozumný a zbožný člověk. Přijal křest před čtyřmi roky na jednom misijním shromáždění pod širým nebem a domnívám se, že přijal víru opravdově. Od té doby jsem mu s důvěrou svěřoval všechno, co mám — peníze, dům, koně —, a nechával jsem ho volně chodit po obchůzkách po celém kraji. A vždycky jsem se přesvědčil, že je ve všem všudy věrný a řádný člověk.“

„Jsou lidé, že nevěří, že by se na světě našel zbožný negr,“ řekl Haley a rozmáchl se velkolepě rukou, „ale já ano. Hned zrovna v tom posledním houfu, co jsem vezl do Orleansu, jsem měl jednoho. Člověk se namouvěru cítil, jako by byl na nějaké té pobožnosti, když slyšel toho tvora se modlit. Byl docela mírný a tichý a taky mi vynesl slušné peníze. Já ho totiž koupil za babku od jednoho člověka, co musel rozprodat čeleď, a tak jsem na něm vydělal šest stovek. Baže, nábožnost považuju u negra za vlastnost náramně cennou, když je ovšem upřímná, a nejenom naoko.“

„Nu, jestli je už někdo upřímně zbožný, pak to je Tom,“ odpověděl druhý muž. „Podívejte. Loni na podzim jsem ho pustil samotného do Cincinnati, aby mi tam něco vyřídil a přinesl mi zpátky domů pět set dolarů. ‚Tome,‘ povídám mu, ‚věřím ti, protože tě považuju za křesťana — vím, že nedokážeš bližního ošidit.‘ A Tom se taky opravdu vrátil — já věděl, že se vrátí. Jak jsem slyšel, několik ničemů ho navádělo: ‚Proč nezahneš do Kanady, Tome?‘ — ‚Kdepak, pán mi důvěřuje a tohle mu udělat nemůžu!‘ — Lidé mi to donesli. Musím přiznat, že se s Tomem loučím nerad. Měl byste ho přijmout na úhradu celé té dlužné částky. A kdybyste měl vůbec nějaké svědomí, Haley, taky byste to udělal.“

„Hm, mám akorát tolik svědomí, kolik si ho může praktický obchodník dovolit — jen krapítek, víme, abych se měl tak říkajíc při čem zapřísahat,“ odpověděl otrokář žertovně. „A jsem taky ochotný udělat cokoli v mezích rozumné možnosti, jen abych vyhověl přátelům — ale víte, tohle je na člověka trošku přesmoc — trošku přesmoc.“

Otrokář si rozjímavě vzdychl a nalil si další sklenku vína.

„Nu tak, Haley, jak si tedy ten obchod představujete?“ zeptal se pan Shelby po chvíli trapného ticha.

„No, nemáte nějakého chlapce nebo děvče, abyste ho přihodil nádavkem k Tomovi?“

„Hm — žádného, bez kterého bych se mohl lehce obejít. Abych řekl pravdu, jenom krajní tíseň mě dohání, že jsem vůbec s nějakým prodejem svolný. Nerad se rozcházím s kýmkoli ze své čeledi, to je fakt.“

Vtom se otevřely dveře a do místnosti vklouzl klučina, čtyřletý nebo pětiletý světlý mulat. Na jeho vzhledu bylo něco podivuhodně půvabného a přitažlivého.

Černé vlásky, jemné jako hedvábné chmýří, mu lesklými kučerami věnčily kulatou tvářičku s důlky, a jak zvědavě nakukoval do pokoje, zpod hustých černých řas hleděly velké tmavé oči, plné žáru i něhy. Veselé, pečlivě ušité a vkusně zdobené šatičky z červenožlutě kostkované látky jen ještě dávaly vyniknout jeho snědé a svěží osobité kráse. A určitý směšný výraz sebejistoty, promíšený trochou stydlivosti, divákovi prozrazoval, že pro chlapce není nic neobvyklého, jestliže se s ním jeho pán mazlí a všímá si ho.

„Tu máš, Krákorko!“ zvolal pan Shelby, hvízdl a hodil mu sušený hrozníček. „Chyť si to, nu!“

Klučina se rozběhl a pelášil ze všech dětských sil pro mlsek. Jeho pán se zatím smál.

„Pojd sem, Krákorko,“ řekl.

Dítě k němu přistoupilo a jeho pán je pohladil po kučeravé hlavičce a pošimral je pod bradou.

„A teď ukaž tomuhle pánovi, Krákorko, jak dovedeš tancovat a zpívat.“

Klučina zanotoval zvučným a čistým hláskem jednu z divokých, roztodivných písní, mezi černochy běžných, a doprovázel svůj zpěv mnoha směšnými pohyby rukou a nohou i celého těla, to vše přesně v rytmu s melodií.

„Výborně!“ pochválil ho Haley a hodil mu čtvrtku pomeranče.

„A teď nám ukaž, Krákorko, jak chodí starý strýc Cudjoe, když ho drží revma,“ pravil jeho pán.

V mžiku se ohebné údy dítěte zkřivily a vypadaly jako

zmrzačelé a chromé. Nahrbilo záda a s pánovou holí v ručce se belhalo po pokoji. Dětskou tvářičku mělo staženou do žalostných vrásek a plivalo napravo nalevo, jak napodobovalo starce. Oba mužové se bouřlivě rozesmáli.

„A teď nám ukaž, Krákorko," vyzval ho jeho pán, „jak starý kazatel Robbins předzpěvuje žalmy."

Klučina protáhl buclatý obličejíček do úžasné délky a s neochvějnou vážností začal nosovým hlasem tahavě prozpěvovat jakousi velebnou žalmovou melodii.

„Sláva, výborně! To je přece klouček!" zvolal Haley. „Z toho chlapíčka něco bude, na to vsadím krk. Něco vám povím," pokračoval a pleskl znenadání panu Shelbymu na rameno, „přihoďte toho klučinu jako přívažek, a já si s vámi plácnu — baže, plácnu. No, co říkáte, nevyřešila by se takhle celá ta věc nejspravedlivěji?"

V tom okamžiku se polehounku otevřely dveře a do pokoje vstoupila mladá kvadronka, zřejmě asi pětadvacetiletá.

Stačil jediný pohled z dítěte na ni, aby v ní člověk ihned poznal jeho matku.

Měla tytéž ohnivé, hluboké tmavé oči s dlouhými řasami a tytéž kučeravé, hedvábné černé vlasy. Hněď její pleti přecházela na lících v znatelný ruměnec. Ten ještě potemněl, když si všimla cizincova pohledu, s drzým a neskrývaným obdivem na ni upřeného. Nad pomyšlení vkusné šaty jí padly jako ulité a plně uplatňovaly ladnost její urostlé postavy. Jemně modelované ruce a útlé nohy a kotníky byly vnější znaky půvabu, které neušly bystrému oku otrokáře, zvyklému jediným pohledem odhadnout přednosti pěkného kusu ženského zboží.

„Copak, Elizo?" zeptal se její pán, když se zastavila a rozpačitě se na něho zadívala.

„Odpusťte prosím, pane, hledám Harryho."

Klučina se k ní rozběhl a ukazoval jí svou kořist, sesbíranou do vyhrnuté sukýnky.

„Tak si ho tedy odveď," řekl pan Shelby a žena vzala dítě do náruče a kvapně odešla.

„Šlaka!" ulevil si handlíř a obrátil se k němu pln obdivu. „Tohle je kousek, namouvěru! Na téhle ženské byste mohl v Orleansu od

hodiny vydělat jmění. Na vlastní oči jsem tam už viděl vysázet na dlaň přes tisíc dolarů za ženské ani o chlup hezčí než tahle.“

„Nechci na ní vydělávat žádné jmění,“ odpověděl pan Shelby stroze, a aby zavedl hovor na jinou kolej, odzátkoval další láhev vína a zeptal se svého společníka, co o tom víně soudí.

„Kapitální, pane — prima, primisima!“ odpověděl handlíř. Potom se otočil, poplácal důvěrně pana Shelbyho po rameni a dodal: „No tak, jaký uděláme kšeft s tou ženskou? Kolik mám nabídnout? Kolik za ni chcete?“

„Ne, pane Haley, ta není na prodej,“ odmítl pan Shelby. „Moje žena by ji nedala, ani kdybyste ji vyvážil zlatem.“

„Bodejť, bodejť, ženské mluví vždycky takhle, protože nedovedou vůbec počítat. Jen jim ukažte, kolik hodinek, pštrosích per a cetek se za živou váhu ve zlatě dá pořídit, a hned vypadá věc jinak.“

„Povídám vám, Haley, o tomhle se vůbec nedá mluvit. Říkám ‚ne‘ a ‚ne‘ také myslím,“ odpověděl Shelby rozhodně.

„Ale tak mi teda necháte tohoto chlapce, že?“ zeptal se handlíř. „Musíte uznat, že vám za něj nabízím moc slušnou cenu.“

„Pro všechno na světě, nač vůbec to dítě chcete, prosím vás?“ podivil se Shelby.

„Ale mám jednoho známého a ten se hodlá zavést právě v téhle branži našeho fochu — chce kupovat hezké chlapce a pěstovat je pro trh. Čistě jenom vybrané kousky — a prodávat je za sluhy a tak podobně boháčům, co si můžou dovolit slušně klopit za hezounky. Když v těchhle panských domech je takový nějaký opravdu pohledný chlapec, aby otvíral dveře, nosil na stůl a celkově posluhoval, to úžasně zvýší dojem. Za ty se trží hodně — a tenhle váš dareba je takový legrační ptáček zpěváček, že se zrovna náramně hodí.“

„Raději bych ho neprodal,“ pravil pan Shelby zamyšleně. „Pravda je, pane, že jsem lidumilný člověk, a odtrhnout toho chlapce od matky, to se mi příčí, pane.“

„Hm, jistě? — No bodejť, takové nějaké tedy máte důvody. Úplně vás chápu. Někdy je s ženskými ukrutně těžké pořízení. Sám to jejich vřískání a ječení vůbec nesnáším. Je to *ukrutně* protivné. Ale když dělám takový kšeft já, pane, tak se tomu obyčejně vyhnu. No, co kdybyste tu mladou poslal pryč, tak na den, nebo třeba na týden? Pak se to odbude v tichosti, všechno bude pod pokličkou, dřív než se vrátí domů. Vaše paní by jí mohla strčit nějaké oryngle nebo nové šaty nebo nějaký jiný podobný krám, aby ji uchlácholila.“

„Tak by to bohužel asi nešlo.“

„Proboha, co vás nemá, šlo! Tihle tvorové nejsou jako bílí lidé, to přece víte, ledaco snesou, jen to vzít šikovně do ruky. Tvrdí se sice,“ pokračoval Haley a naladil obličej do výrazu upřímnosti a důvěrnosti, „že tenhle druh obchodu zatvrzuje člověku srdce, ale já to jaktěživo nepozoroval. Jisté je, že jsem nikdy nedokázal jednat tak, jak si v našem fochu vedou někteří kolegáčkové. Viděl jsem takové, co dokážou vyrvat matce dítě z náruče a dražit je samostatně, i když ona při tom celou dobu ječí jako smyslů zbavená. Moc špatná politika — kazí zboží — někdy tak, že je potom k službě úplně nepotřebné. Viděl jsem jednou v Orleansu opravdu hezkou holku, kterou takováhle praktika načisto zničila. Ten chlapík, co ji kupoval, to její děcko nechtěl — a ona byla jedna z těch pravých ohnivých, když měla krev ve varu. Povídám vám, tiskla to dítě v náručí a řečňovala a vyváděla, až z ní šla hrůza. Málem mi stydne krev v žilách, jen na to

pomyslím. A když dítě odnesli a ji strčili pod zámek, popadlo ji zuřivé šílenství a v týdnu byla na prkně. Tisíc dolarů čistě vyhozených do vzduchu, pane, jenom proto, že se na to šlo špatně — právě v tom to vězí. Nejlepší je jednat vždycky lidumilně, pane — takovou zkušenost mám odjakživa aspoň já.“

A handlíř se spolehl zády na lenoch židle a s výrazem ctnostného odhodlání si založil ruce na prsou, zřejmě jako by se považoval za druhého Wilberforce.

Námět zjevně tohoto pána hluboce zajímal, neboť mezitímco si pan Shelby zamyšleně loupal pomeranč, Haley se znovu rozpovídal — sice s náležitou zdrženlivostí, ale jako by ho síla pravdy přímo dohánělа, aby připojil ještě několik slov.

„Hm, nevypadá to pěkně, když člověk sám sebe chválí, ale povídám to jen proto, že to je pravda. Mám myslím pověst, že přiháním na trh nejvybranější houfy negrů, jaké je tam vidět — aspoň tak jsem slyšel, a to nejednou, ale nejmíň stokrát —, všechny v nejlepším stavu — vykrmené a hezké. A tratím jich míň než kdo jiný v našem fochu. To všechno přičítám své obchodní metodě, pane. A troufám si tvrdit, pane, že lidskost je základním pilířem mé obchodní metody.“

Pan Shelby nevěděl, co na to odpovědět, a proto jenom utrousil: „Jistěže!“

„A víte, pane, že se mi lidé pro ty moje zásady vysmívali a rozmlouvali mi je? Jsou neobvyklé a neoblíbené, ale já se jich držím, pane. Držel jsem se jich odjakživa a slušně se mi to vyplácelo; ano, pane, mohu tvrdit, že i samy zásady mi vynesly ovoce.“

A otrokář se vlastnímu vtipu zasmál.

Na tomto výkladu zásad lidskosti bylo něco tak dráždivého a samorostlého, že se ani pan Shelby neubránil, aby se nerozesmál s ním. Směješ se možná i ty, milý čtenáři — ale víš-li pak, že v dnešních dobách se lidskost vyskytuje v různých divných podobách a že nelze vůbec spočítat podivnosti, jaké dnes takový lidumil řekne nebo udělá?

Smích pana Shelbyho handlíře osmělil, aby v řeči pokračoval.

„Je to sice zvláštní, ale tohle jsem jaktěživo nemohl lidem vtlouct do hlavy. Vezměte si třeba mého bývalého společníka Tomáše Lokera, tamhle dole v Natchezu. Byl to sice šikovný člověk, to věru

byl, jenže na negry učiněný ras — dělal to čistě ze zásady, víte, protože dobrosrdečnějšího chlapíka aby člověk pohledal. To, pane, byla prostě *jeho* metoda. Často jsem mu domlouval. ‚Koukejte, Tomáši,‘ říkával jsem mu, ‚když to ty vaše holky posedne a ony brečí, co to má za smysl, třískat je po hlavě a mlátit je, kde se dá? Je to nesmysl,‘ povídám, ‚a k ničemu dobrému to nevede. Heleďte, mně ten jejich brek nevadí,‘ povídám, ‚to už je příroda,‘ povídám, ‚a když se nemůže příroda vybouřit tak, vybouří se jinak. Ostatně, Tomáši,‘ povídám, ‚tím si ty holky jenom kazíte. Rozstůňou se vám a věší pysk a někdy i zošklivějí — zvlášť ty světlé míšenky. A potom je to po čertech fuška, ty chcíplotiny udat. Heleďte, Tomáši,‘ povídám, ‚proč to raději nevzít kapku po dobrém a nepromluvit s nimi slušně? Dejte na mě, Tomáši — když sem tam ukážete krapet lidskosti, pořídíte s nimi o moc víc než se vším tím svým řvaním a třískáním. A taky se to líp vyplácí,‘ povídám, ‚dejte na mne.‘ Ale Tomášovi to nešlo na rozum a zkazil mi tolik kusů, že jsem se s ním musel rozejít, i když to jinak byl dobrák od kosti a v kšefte tak šikovný, že se hned tak někdo nenajde.“

„Považujete tedy své vlastní obchodní metody za lepší než Tomášovy?“ zeptal se pan Shelby.

„To jistě, pane, to můžu směle. Víte, jak to jen trošku jde, vždycky beru krapet ohled na ty nepříjemné stránky, jako je třeba tenhle prodej mláďat a podobně — pošlu prostě jejich mámy pryč — sejde z očí, sejde z mysli, víme ? A když je všechno hotovo a nedá se už nic dělat, tak ony si na to už samo sebou nějak zvyknou. Víme, to není, jako kdyby šlo o bílé, vychovávané odmalička v očekávání, že jim žena a děti zůstanou a tak dál. Patřičně vycepovaný negr neočekává vůbec nic, víte, a tak bere všechny takovéhle věci na lehčí váhu.“

„To se tedy bojím, že já své lidi patřičně vychované nemám,“ podotkl pan Shelby.

„Podle všeho ne. Vy tady v Kentucky ty své negry kazíte. Myslíte to s nimi dobře, ale vlastně jim tím ani žádnou pravou laskavost neprokážete. Takovému negru, víme, co se s ním později hází a šíbuje po světě a čachruje od Petra k Pavlu a hned zas k čertvíkomu, tomu neděláte žádnou laskavost, když mu nasadíte do hlavy všelijaké nápady a naděje. A čím jemněji s ním zacházíte, tím tvrději na něj potom dolehne drsná skutečnost života. Ba troufám si

tvrdit, že vaši domácí negři by byli úplně zoufalí v prostředí, kde by si takoví negři z plantáží zpívali a výskali do aleluja jako posedlí. Každý člověk, pane Shelby, víme, přirozeně považuje svůj způsob jednání za dobrý — a já mám za to, že s negry zacházím akorát tak dobře, jak se s nimi vůbec kdy vyplatí zacházet.“

„Šťastný člověk, který může být se sebou tak spokojený,“ pravil pan Shelby a pokrčil lehce rameny s jistým náznakem, že jeho pocity nejsou příjemného rázu.

„Tak co,“ obnovil Haley hovor, když oba nějakou chvíli mlčky vylupovali ořechy, „jaká je vaše řeč?“

„Promyslím si tu věc a prohovořím si to se ženou,“ odpověděl pan Shelby. „Do té doby, Haley, chcete-li celou věc vyřídit tak potichu, jak říkáte, uděláte nejlíp, když tady v okolí neprozradíte, co máte za lubem. Rozneslo by se to mezi mou čeledí a ručím vám za to, kdyby se to dověděli, že to nebude zrovna hladká práce, kteréhokoli z nich odtud dostat.“

„Bodejť, zaručeně, samo sebou — ani muk; to se ví! Ale to vám povídám, mám šlaka naspěch a musím vědět co možná nejdřív, s čím můžu počítat,“ odpověděl Haley, vstal a oblékl si plášť.

„Stavte se u nás tedy dnes navečer mezi šestou a sedmou a dám vám odpověď,“ slíbil pan Shelby a handlíř se vyporoučel ze dveří.

„Kdybych tak byl mohl toho chlapa s tou jeho nestoudnou sebejistotou vykopnout ze schodů!“ řekl si pro sebe pan Shelby, sotva spatřil, že za návštěvníkem zapadly dveře. „Ale on dobře ví, jak pevně mě má v hrsti. Kdyby mi někdy býval někdo řekl, že Toma prodám dolů na Jih jednomu z těch ničemných handlířů, byl bych mu odpověděl: ‚Služebník Tvůj je-li pes, aby takto činil?‘ A teď k tomu dojít musí, nikde nevidím vyhnutí. A ke všemu ještě Elizino dítě! To vím, že kvůli němu budu mít se ženou nějakou nepříjemnost — a co se týče Toma, kvůli tomu taky. Achich, tak to dopadá, když se člověk zadluží! Ten chlap ví, že je ve výhodě, a hodlá jí taky využít.“

Ve státě Kentucky najdeme snad nejmírnější formu celého otrockého zřízení. Pěstují se tu převážně zemědělské plodiny s pozvolnou a postupnou sklizní, a nevyskytují se zde proto ona pravidelná období chvatu a krajního vypětí, jaká jsou při rolničení v oblastech jižnějších nezbytná. Tím se také stává práce zdejších

černochů zdravější a únosnější. Přitom pán, přivyklý na povlovnější růst výtěžku, nepodléhá oněm svodům ke krutosti, jimž vždycky propadá křehká lidská povaha, když na jedné misce vah leží vyhlídka na náhlý a rychlý zisk a na druhé ji nevyvažuje nic těžšího než pouhý zájem bezmocných a nechráněných tvorů.

Kdokoli navštíví některé tamní statky a na vlastní oči vidí dobromyslnou shovívavost některých pánů a paní i příchylnou oddanost některých otroků, snadno může propadnout snu o často opěvované pohádkové idyle patriarchálního zřízení a o všem, co s tím souvisí — ale nad celým tím zátiším hrozivě visí zlověstný stín — stín *zákona*. Dokud zákon pokládá všechny ty lidské bytosti s tlukoucím srdcem a živým cítěním toliko za pouhé *věci*, které jsou majetkem nějakého pána — dokud je prodlužení, neštěstí, nerozvážnost nebo smrt sebelaskavějšího majitele může kdykoli rázem vytrhnout ze života vlídné ochrany a shovívavosti a uvrhnout je do života zoufalé zbědovanosti a nelítostné dřiny — dotud je nemožné vykonat cokoli krásného nebo prospěšného ani při nejlépe spravované formě otroctví.

Pan Shelby byl člověk víc než průměrně slušný. Byl dobromyslný a laskavý, měl v povaze nenucenou shovívavost ke všem kolem sebe a jaktěživo nezanedbal nic, co by snad mohlo přispět k tělesné úlevě černochů na jeho statku. Ale pustil se do rozsáhlých a velmi lehkomyslných spekulací — zabředl do tíživých dluhů a jeho směnky, celkem na velkou částku, dostaly se do rukou Haleymu. Toto stručné objasnění je klíčem k pochopení předchozí rozmluvy.

Nu, náhoda tomu chtěla, že Eliza, jak hledala dítě, zaslechla před dveřmi pokoje z hovoru dost, aby vyrozuměla, že host je handlíř a chce od jejího pána někoho koupit.

Když z pokoje opět vyšla, byla by se ráda za dveřmi zastavila a poslouchala, ale zavolala ji právě její paní, a tak musila honem odběhnout.

Přesto se jí však zdálo, že zaslechla handlíře, jak se pokouší koupit jejího chlapce — nebo že by se mýlila? Srdce se jí neblaze sevřelo a rozbušilo a mimoděk přitiskla chlapečka tak silně k ňadrům, že se na ni až užasle zadíval.

„Elizo, co je to dnes s tebou, děvče?“ zeptala se jí paní, když Eliza převrhla džbán na umývadle, porazila šicí stolek a nakonec

podávala své paní v roztržitostí dlouhou noční košili místo hedvábných šatů, které jí ta přikázala přinést ze skříně.

Eliza se zarazila.

„Ach paní!“ zvolala a zdvihla k ní oči. Potom jí vyhrkly slzy, sedla si na stoličku a rozeštkala se.

„Ale jdi, Elizo! Co tě trápí, dítě?“ ptala se jí paní.

„Ach paní moje, paní moje!“ naříkala Eliza. „V jídelně mluvil s pánem nějaký otrokář. Slyšela jsem ho.“

„Nu a, blázínku? I kdyby, co na tom?“

„Ach paní! Myslíte, že by pán doopravdy prodal mého Harryho?“ A to nešťastné stvoření se zhroutilo na židli a usedavě vzlykalo.

„Že by prodal Harryho? Nesmysl, ty bláhová! Dobře přece víš, že tvůj pán s těmi jižními handlíři nikdy nejedná a že také nemá vůbec v úmyslu prodat někoho ze své čeledi, pokud jen se budou dobře chovat. Jdi, dítě jedno nerozumné, kdopak myslíš, že by chtěl koupit tvého Harryho? Ty si myslíš, že celý svět je do něho tak zblázněný jako ty, viďže, husičko? Ale jdi, přestaň už plakat a zapni mi šaty. Tak a teď mi vzadu zapleť vlasy do toho hezkého uzlu, jak ses to onehdy naučila, a víckrát už mi neposlouchej za dveřmi!“

„Ano, paní, ale vy — vy byste přece nikdy nedala svolení — aby — aby —“

„Hlouposti, dítě! To se rozumí, že ne. Proč o tom vůbec mluvíš? To už bych mohla stejně dobře nechat prodat některé vlastní dítě. Ale na mou pravdu, Elizo, začínáš být na toho klučinu domýšlivá, až to už není hezké. Nikdo nesmí strčit nos mezi dveře, aby sis nemyslila, že ho už určitě jde koupit.“

Eliza, uklidněná paniným přesvědčeným tónem, zručně a hbitě svou paní dostrojovala a sama se už při té práci vlastním strachům smála.

Paní Shelbyová byla ušlechtilá žena, a to jak po stránce duševní, tak i mravní. K oné vrozené velkodušnosti a ušlechtilé mysli, kterou člověk často postřehne u Kentučanek jako jejich příznačný rys, u ní ještě přistupoval hluboký náboženský cit a mravní zásady, jež velmi rozhodně a obratně uplatňovala v praktickém životě. Její manžel nijak nepředstíral, že by byl nějak zvlášť nábožný, ale přesto choval k její pevné víře úctu a vážnost, ba možná, že se jejího úsudku i maličko

bál. Jisté je, že jí ponechával úplně volnou ruku ve všech jejích lidumilných snahách o tělesné blaho, povzdělání i povznesení jejího služebnictva, ačkoli sám se jich nikdy podstatně neúčastnil.

Největší tíha, která mu po tomto rozhovoru s otrokářem ležela na mysli, spočívala v očekávané nutnosti oznámit manželce, co zamýšlí podniknout — a v nutnosti čelit jejím neodbytným prosbám a odporu, o nichž najisto věděl, že se jim nevyhne.

Paní Shelbyová neměla o manželových nesnázích ani sebemenší potuchy, a protože znala pouze jeho celkově laskavou povahu, byla docela upřímná ve své naprosté nedůvěře, s níž přijala Eliziny obavy. Po pravdě pustila celou věc bez dalšího uvažování úplně z hlavy, a poněvadž ji chystání na večerní návštěvu plně zaměstnávalo, nadobro na to zapomněla.

2 KAPITOLA DRUHÁ
MATKA

Elizu si už od jejích dívčích let vychovávala sama paní Shelbyová a hýčkala ji a nesmírně si ji oblíbila.

Kdo cestoval po Jihu, musil často pozorovat onen nevšední rys zjemnělosti, onen ušlechtilý hlas a chování, které jsou zjevně v mnoha případech příznačným darem kvadronek a mulatek. Tyto přirozené půvaby kvadronek se zhusta pojí s krásou vskutku oslnivou a téměř pokaždé s osobním vzezřením pozoruhodně líbezným a milým.

Eliza, tak jak jsme ji vylíčili, není pouhý výtvor fantazie, nýbrž kresba podle našich vzpomínek. Tak jsme ji před lety na vlastní oči viděli v Kentucky. Pod bezpečnou ochranou své pečlivé paní dosáhla Eliza dospělosti bez oněch pokušení, pro která bývá otrokyním krása dědictvím tak osudným. Paní ji provdala za bystrého a nadaného mladého mulata, který byl otrokem ze sousedního statku a jmenoval se Jiří Harris.

Mladého Harrise pronajal jeho pán na práci v továrně na

pytlovinu, kde se svou zručností a důmyslem vyšvihl na uznané první místo mezi dělníky v podniku. Vynalezl stroj na čištění konopí, který, vezmeme-li v úvahu vynálezcovo vzdělání a osobní poměry, byl projevem stejně velkého technického génia jako Whitneyho vyzrňovač bavlny.

Měl hezký zevnějšek a příjemné chování a byl u všech v továrně ve velké oblibě. Ale poněvadž tento mladý muž byl v očích zákona nikoli člověk, nýbrž pouhá věc, všechny jeho vynikající schopnosti podléhaly moci hrubého, omezeného, tyranského pána. A ten, když se doslechl, jakou slávu vynesl Jiřímu jeho vynález, vsedl na koně a zajel se do továrny podívat, co to vlastně ta jeho důvtipná movitost zpatlala. Továrník ho přijal s velkým nadšením a blahopřál mu, že je majitelem otroka tak cenného.

Ukázali mu celou továrnu a Jiří mu předvedl svůj stroj. Samou radostí přitom hovořil tak výmluvně, držel se tak zpříma a vypadal tak hezky a mužně, že jeho pán začal nepříjemně tísnivě pociťovat vlastní méněcennost. Co se má jeho otrok co potloukat po kraji, vynalézat stroje a nosit mezi pány bradu výš než nos? Tohle mu brzy zatrhne. Vezme si ho zase zpátky a strčí mu do ruky motyku a rýč, a hned se uvidí, „jestli se bude tak vytahovat“!

Proto také továrník a všichni zúčastnění dělníci doslova užasli, když si pán zničehonic vyžádal Jiřího mzdu a oznámil, že si svého otroka vezme zase domů.

„Ale pane Harrisi,“ namítl továrník, „není to trošku náhlé?“

„Co na tom, i kdyby? Není snad ten člověk můj?“

„S velkou ochotou vám zvýšíme náhradu za jeho pronájem, pane,“ nabízel továrník.

„O to tady vůbec nejde, pane. Nejsem na tom tak zle, abych musel svoje lidi pronajímat, když zrovna nechci.“

„Ale ten mladík, pane, má k téhle práci zřejmě obzvláštní schopnosti,“ naléhal továrník.

„Docela možná, že má — ale jaktěživo neměl zrovna moc schopností k ničemu, k čemu jsem ho postavil já, to je zase řeč moje.“

„Jenom považte, že vymyslel tenhle stroj,“ vpadl do hovoru poněkud nešťastně jeden z dělníků.

„No bodejť! — Mašinu, která uspoří práci, že jo? To se rozumí,

na to on přijde — v tom jsou negři hotoví mistři, na to je člověk užije vždycky. Jsou všichni sami takové mašiny, jak si uspořit práci, jeden jako druhý. Kdepak, pokluše domů!“

Jiří zůstal stát jako sloup, když slyšel takto nečekaně svůj ortel vyhlášený mocí, proti níž, jak věděl, není odvolání. Založil si ruce na prsou a stiskl pevně rty, ale v hrudi mu bouřila celá sopka hořkých pocitů a prohánělа mu žár všemi žilami. Rychle oddychoval a velké tmavé oči mu planuly jako řeřavé uhly. Byl by možná vzkypěl nějakým nebezpečným výbuchem, kdyby mu nebyl vlídný továrník položil ruku na rameno a potichu mu nepošeptal:

„Podrob se, Jiří, pro tu chvíli jdi s ním. Však už nějak zkusíme, abychom ti pomohli.“

Tyran si toho šeptání všiml a domyslil si, o co asi jde, i když nerozuměl, co se mluví. A tím pevněji si v duchu umínil udržet si moc, kterou nad svou obětí má.

Dovlekl Jiřího domů a přidělil mu nejtěžší dřinu na statku. Jiřímu se podařilo potlačit každé vzpurné slovo; ale oheň v očích, zamračené a starostlivé čelo byly projevy přirozeného jazyka, které se nijak nedaly potlačit — neomylná to znamení, jež až tuze výmluvně dokazovala, že z člověka nelze učinit věc.

Právě v oné šťastné době, kdy pracoval v továrně, poznal Jiří Elizu a oženil se s ní. Požíval totiž velké důvěry i přízně svého zaměstnavatele, a proto měl v té době naprostou volnost chodit si po libosti, kam chce. Paní Shelbyová, která trochu hověla ženské zálibě napomáhat mladým lidem k manželství, jejich svazek velice schvalovala. Těšilo ji, že může provdat svou hezkou a nejmilejší služebnou za člověka z její vlastní vrstvy, který se k ní zřejmě po každé stránce tak dobře hodí. A tak měli oba mladí oddavky ve velkém salóně Eliziny paní. Ta sama také vlastníma rukama ozdobila nevěstiny krásné vlasy oranžovými květy a přehodila jí přes ně svatební závoj, který jistě jen stěží mohl zastřít hlavu sličnější, a nechyběly ani bílé rukavice. Nebyla také nouze ani o koláče a víno — ani o obdiv hostů, kteří vychvalovali nevěstinu krásu a štědrost i blahovůli její paní.

Rok dva se Eliza vídala s manželem často a nic nerušilo jejich štěstí, pouze smrt dvou novorozeňátek. Eliza k nim náruživě lnula a truchlila po nich žalem tak hlubokým, že jí až její paní musila šetrně

domlouvat. S mateřskou starostlivostí se snažila udržet Eliziny vrozené vášnivé city v patřičných mezích rozumu.

Avšak po narození malého Harryho se Eliza ponenáhlu uklidnila a usadila. Kdekterá zkrvavená rána i rozjitřený nerv se nově upjaly na robátko a zjevně ozdravěly a nabyly síly. A Eliza byla zase šťastná žena až do chvíle, kdy pán tak surově odtrhl jejího manžela od jeho vlídného zaměstnavatele a kdy se Jiří znovu ocitl pod železnou knutou svého zákonného vlastníka.

Továrník dodržel slib a týden dva po tom, co si pán Jiřího odvedl, navštívil pana Harrise. Doufal, že první prudký hněv statkáře už přešel, a pokoušel se ho všemi možnými důvody přemluvit, aby Jiřímu dovolil znovu nastoupit do bývalého zaměstnání.

„Škoda slov, pane, nemusíte se už víc namáhat," odpověděl pan Harris umíněně. „Vím sám nejlíp, jak si svoje věci zařídit."

„Nechtěl jsem ani být tak smělý a vám do nich zasahovat, pane. Jenom jsem myslel, že třeba uznáte, že to je jen k vašemu vlastnímu prospěchu, když mi toho svého člověka pronajmete za podmínek, jaké jsem vám právě nabídl."

„Však já do toho vidím až moc dobře. Viděl jsem to vaše mrkání a šuškání tenkrát, když jsem si ho odvážel z vaší továrny. Ale takhle lehko mě neoblafnete. Tohle je *svobodná* země, pane — ten člověk patří *mně*, a já si s ním budu dělat, co se mi zlíbí — to je ono!"

A tak se zhroutila poslední naděje Jiřího. Neměl před sebou nic než život úmorné lopoty a dřiny — ztrpčený ještě každým palčivým jitřením a ponížením, jaké si dovede tyranská vynalézavost vymyslit.

Jeden vskutku lidský právník kdysi řekl: „To nejhorší, co můžete s člověkem provést, je pověsit ho."

Nikoli! S člověkem se dá provést ještě něco jiného, co je ještě horší.

3 KAPITOLA TŘETÍ
MANŽEL A OTEC

Paní Shelbyová odjela na zamýšlenou návštěvu. Eliza stála na verandě a trochu poklesle se dívala, jak se kočár vzdaluje. Vtom nenadále ucítila, že jí na rameni spočinula něčí ruka. Otočila se a zářivý úsměv jí rozjasnil hezké oči.

„To jsi ty, Jiří? Tys mě pěkně polekal! Ale jsem tak ráda, žes přišel! Paní odjela na celé odpoledne — pojď tedy se mnou do mé komůrky a budeme mít celý ten čas pro sebe.“

S těmi slovy ho odvedla do hezké světničky s dveřmi na verandu, v níž obyčejně sedávala s šitím, aby byla na doslech své paní.

„To ti jsem ráda! — Proč se ani neusměješ ? — Podívej se přec na Harryho — jak roste!“ Klučina hleděl zpod kučer plaše na otce a držel se matčiných sukní jako klíště. „Není krásný?“ zeptala se Eliza, načechrala kloučkovi dlouhé lokýnky a políbila ho.

„Škoda, že se vůbec narodil!“ vzdychl Jiří hořce. „Škoda, že jsem se vůbec narodil já!“

Překvapená a polekaná Eliza se posadila, položila si hlavu manželovi na rameno a propukla v pláč.

„Ale neplač přece, Elizo! Hrozně mě mrzí, že ti dělám takovou lítost, dušinko ubohá,“ řekl něžně, „hrozně mě to mrzí. Ach jaká škoda, žes mě vůbec poznala — mohlas být šťastná!“

„Ale Jiří, Jiří! Jak jen můžeš takhle mluvit? Co strašlivého se stalo? Nebo co se snad teprv stane? Donedávna jsme přece byli takoví šťastní!“

„To jsme byli, moje drahá,“ přisvědčil Jiří. Potom si vysadil dítě na klín, zadíval se mu upřeně do překrásných tmavých očí a pročísl mu v prstech dlouhé kudrlinky.

„Jako by ti z oka vypadl, Elizo. A ty jsi nejhezčí žena, jakou jsem kdy viděl, a nejlepší, jakou bych si kdy přál poznat. Ale přece bych byl raději, kdybych tě nebyl jaktěživo poznal, ani ty mne!“

„Ach Jiří, jak jen můžeš takhle mluvit?“

„Ba, Elizo, je to všechno bída, bída, bída! Můj život je trpký jak pelyněk, spaluje mi to přímo život v samých kořenech. Jsem ubohý, bídný, beznadějný otrok — strhnu s sebou do propasti ještě i tebe, to je všechno. Jaký to má smysl, abychom se snažili něco udělat, abychom se snažili něčemu naučit, něčím být? Jaký smysl má vůbec žít? Raději kdybych byl pod drnem!“

„Ach ne, můj drahý Jiří, tohle máš na mou pravdu hřích! Vím, jak těžce to neseš, žes přišel o tu práci v továrně, a máš opravdu surového pána. Ale, prosím tě, měj trpělivost a snad se něco —“

„Trpělivost!“ skočil jí do řeči. „Copak jsem nebyl trpělivý? Ozval jsem se snad jediným slovem, když přišel a docela pro nic za nic mě odvedl z místa, kde na mne byl kdekdo hodný? Odevzdával jsem mu poctivě každý halíř, co jsem vydělal, a všichni říkají, že jsem pracoval dobře.“

„Ano, je to strašné,“ přikývla Eliza, „ale to víš, koneckonců je to tvůj pán.“

„Můj pán! A kdo ho udělal mým pánem? Na to právě pořád

myslím — jaké má na mne právo? Jsem člověk zrovna tak jako on — jsem lepší člověk, než je on. Vyznám se v práci líp než on a jsem lepší hospodář než on. Dovedu číst líp než on a mám hezčí písmo než on. A to všechno jsem se naučil sám od sebe, on na tom nemá nejmenší zásluhu — naučil jsem se to, i když mi v tom bránil. Jaké má tedy právo dělat ze mne soumara? Jakým právem mě bere od práce, kterou dovedu dělat a udělat líp než on, a nutí mě do dřiny, jakou může obstarat každý kůň? Pokouší se o to — říká, že mi prý srazí hřebínek a že mě pokoří. A dává mi naschvál jenom nejtěžší, nejnižší a nejšpinavější práce.“

„Ach Jiří — Jiří — ty mě lekáš! No ne, takhle jsem tě ještě v životě mluvit neslyšela. Bojím se, že provedeš něco hrozného. Vůbec se nedivím, že to takhle cítíš. Ale, prosím tě, dej si pozor — prosím tě, moc prosím — kvůli mně — kvůli Harrymu!“

„Dával jsem si pozor a měl jsem trpělivost — ale je to den ze dne horší. Živé tělo a krev to už déle nedokáže. Nevynechá jedinou příležitost, co se mu jen naskytne, aby mě neurážel a netýral. Myslel jsem si, že budu mlčet a dobře dělat svou práci a že si po ní najdu chvíli času na čtení a na učení. Ale čím víc vidí, kolik dokážu udělat, tím víc mi nakládá. Vidí prý, i když nic neříkám, že se mnou šije ďábel, a toho prý hodlá ze mne vyhnat. A jednoho krásného dne ze mne ten ďábel vyletí tak, že se mu to zamlouvat nebude, nebo se moc mýlím!“

„Ach můj milý, co si počneme?“ zeptala se Eliza smutně.

„Tak třeba zrovna včera,“ pokračoval Jiří, „když jsem právě nakládal perně kameny na vůz. Najednou se tam zastavil mladý pán Tomík a práskal bičem tak blízko u koně, až se zvíře začalo plašit. Požádal jsem ho tak zdvořile, jak umím, aby s tím přestal — ale ne, práskal si prostě dál. Poprosil jsem ho znova, a tu se obořil na mne a začal švihat mne. Zadržel jsem mu ruku. Tu spustil křik a kopal do mne a potom utíkal k otci, že prý jsem ho bil. Otec přiběhl celý vzteklý, a že prý mě už naučí, kdo je mým pánem. Přivázal mě ke stromu, nařezal mladému pánovi pruty a řekl mu, že mě může mrskat, co mu stačí síly. A chlapec si taky posloužil. Abych já mu tohle jednou pořádně nepřipomněl!“

A čelo mladého muže se zachmuřilo a v očích mu planul výraz, že se až jeho mladá žena roztřásla.

„Kdo udělal toho člověka mým pánem — to bych rád věděl!“ zvolal hněvivě.

„Víš,“ řekla Eliza smutně, „já si vždycky myslela, že musím pána a paní poslouchat.“

„V tvém případě na tom něco je. Vychovávali si tě jako dítě — živili tě, oblékali, mazlili se s tebou a učili tě, takže máš docela slušné vzdělání. To už je jistý důvod, aby si na tebe dělali nárok. Ale mne jenom kopali a mlátili a proklínali a v nejlepším případě si mne prostě vůbec nevšímali — co jsem jim tedy dlužný já? Za všechno jídlo a bydlení jsem jim zaplatil stonásobně. Ne, nebudu už to snášet — ne, nebudu!“ zvolal, zuřivě se zamračil a zaťal ruku v pěst.

Eliza se třásla a mlčela. V takovém rozpoložení ještě nikdy předtím manžela neviděla. Její citlivý mravní smysl jako by se v bouři takového rozvášnění kymácel jako třtina.

„Pamatuješ, ten chudáček Káro, cos mi ho dala?“ dodal Jiří. „To zvíře bylo asi tak všechno potěšení, co jsem měl. V noci se mnou ten pes spával, ve dne se ode mne na krok nehnul a díval se na mne, skoro jako by chápal, jak mi je. Nu, a onehdy jsem ho právě krmil ždibky starých odpadků, co jsem našel před kuchyňskými dveřmi. Nachomýtl se k tomu pán a řekl mi, že psa krmím na jeho útraty a že si prý nemůže dovolit, aby si každý jeho negr vydržoval svého psa. Rozkázal mi, abych Károvi uvázal na krk kámen a hodil ho do rybníka.“

„Ach Jiří, to jsi přece neudělal!“

„Já samo sebou ne — ale on! Když se to ubohé zvíře topilo, pán a Tomík po něm házeli kamením. Ubožáček malý! Díval se na mne tak smutně, jako by mi vyčítal, že ho nejdu zachránit. Za to, že jsem to nechtěl udělat sám, mě dali zbičovat. Už toho ani nedbám. On už na to pán přijde sám, že nejsem z těch, kdo se dají zkrotit bičem. Moje chvíle ještě přijde, jestli si nedá dobrý pozor.“

„Co chceš udělat? Ach Jiří, nedopusť se ničeho hříšného! Jenom spoléhej na Boha a snaž se žít spravedlivě, Bůh tě už vysvobodí.“

„Já nejsem křesťan jako ty, Elizo, mám srdce plné hořkosti. Nemohu spoléhat na Boha. Proč dopouští, aby se děly takovéhle věci?“

„Ach Jiří, nesmíme ztrácet víru! Moje paní říká, že i když nás stíhá protivenství za protivenstvím, musíme prý věřit, že co Bůh činí, dobře činí.“

„To se lehko řekne lidem, co celé dny vysedávají na pohovkách a vozí se v kočárech. Ale postavit je na moje místo, hned by to podle mého cítili tíž. Rád bych byl dobrý člověk — ale srdce mi vře a nemůžu se s tím nijak smířit. Nedokázala bys to ani ty, kdybys byla na mém místě. A nesmíříš se s tím ani teď, když ti povím všechno, co mám na jazyku. Nevíš ještě všechno.“

„Co víc mi ještě řekneš, prosím tě?“

„Dávej pozor. Poslední dobou můj pán pořád opakoval, že prý byl blázen, když mi dovolil, abych se oženil s děvčetem odjinud. Nenávidí prý pana Shelbyho i celou jeho čeládku, protože prý jsou samá pýcha a ohrnují na něj nos. A já že se tu nafoukanost učím od tebe. A říká, že mě sem už nebude pouštět a že si musím najít ženu na jeho statku a tam se usadit. Nejdřív na to na všechno jenom nadával a bručel, ale včera mi řekl rovnou, že buďto si vezmu za ženu Mínu a budu s ní žít v jedné jeho chatrči, nebo že mě prodá na Jih.“

„Ale vždyť sis už vzal mne, oddal nás přece kněz — stejně jako bys byl bílý,“ namítla Eliza prostoduše.

„Copak nevíš, že otrok se nemůže oženit? Žádný zákon v téhle zemi to nedovoluje. Když si nás zamane rozloučit, nemůžu si tě nechat za ženu. Právě proto jsem řekl, že bych byl raději, kdybych tě nebyl vůbec poznal, kdybych se nebyl vůbec narodil. Bývalo by to lepší pro nás oba — bývalo by lepší pro tohle ubohé dítě, kdyby se nebylo vůbec narodilo. Tohle všechno se může jednou stát i jemu.“

„Ach, ale můj pán je přece takový hodný!“

„Ano, ale kdoví? Může umřít — a potom třeba dítě prodají, nikdo neví komu. Co je to za radost, že je hezký a čiperný a chytrý? Povídám ti, Elizo, že se ti ještě každá jeho dobrá a milá vlastnost promění v meč, který ti projede srdcem. Čím větší bude mít dítě cenu, tím tíž si je udržíš u sebe.“

Ta slova zasáhla těžce Elizino srdce.

Před očima jí vytanul obraz otrokáře. Zbledla a zalapala po dechu, jako by jí byl někdo zasadil smrtelnou ránu. Znepokojeně vyhlédla ven na verandu, kam chlapec odběhl, protože ho vážný hovor rodičů nudil. Jezdil si pyšně sem a tam na vycházkové holi pana Shelbyho jako na koni. Užuž chtěla promluvit a svěřit se manželovi se svými obavami, ale ještě včas se zarazila.

„Ne, ne. Má, chudák, už beztak dost trápení!“ pomyslila si. „Ne, nepovím mu to — ostatně to není ani pravda. Paní nás ještě nikdy nezklamala.“

„A tak, má zlatá Elizo,“ řekl jí manžel smutně, „buď statečná a měj se tady blaze — protože já odcházím.“

„Odcházíš, Jiří? — Kam odcházíš?“

„Do Kanady,“ řekl a napřímil se. „A až tam budu, tak tě vykoupím. To je jediná naděje, která nám zbývá. Máš hodného pána a ten tě neodmítne prodat. Vykoupím tebe i dítě — když mi Bůh pomůže, vykoupím!“

„Ach, to je hrozné! — Co kdyby tě chytili?“

„Nechytnou mě, Elizo — leda mrtvého! Pro mne je buďto svoboda, nebo smrt!“

„Nebudeš si přece brát život!“

„To nebude zapotřebí — zabijí mě sami, žádná starost. Ale živého mě na Jih nepošlou nikdy!“

„Ach Jiří, dej na sebe pozor, prosím tě, už kvůli mně! Neber si na svědomí žádný hřích — nevkládej ruku ani na sebe, ani na nikoho jiného. Stihla tě těžká zkouška — moc těžká, ale nehřeš, prosím tebe. Odejít musíš, to vím — ale veď si opatrně, rozvážně.“

„Poslyš tedy, Elizo, jak jsem si to vymyslel. Můj pán si vzal do hlavy, že mě pošle právě tudy kolem s dopisem k panu Symmesovi, co bydlí dál. Podle mého očekával, že sem zaskočím a povím ti, co jsem ti právě řekl. To je celý on, aby ho těšilo pomyšlení, že pohněvá tu ‚Shelbyovic čeládku‘, jak jim říká. Vrátím se domů úplně odevzdaně, rozuměj, jako bych se byl se vším smířil. Udělal jsem už nějaké přípravy a vím o lidech, co mi pomůžou. A během týdne nebo tak někdy budu jeden den mezi pohřešovanými.“

„Ach Jiří!“

„A teď tedy *sbohem*,“ řekl Jiří, drže Elizu za ruce a hledě jí bez hnutí do očí.

Tak stáli oba mlčky. Potom ještě několik posledních slov a vzlyků a hořký pláč — loučení, jakým se rozcházívají lidé, jejichž naděje na opětné shledání je slabší než pavučinka.

A muž a žena se rozešli.

4 KAPITOLA ČTVRTÁ

VEČER V CHALOUPCE STRÝČKA TOMA

Chaloupka strýčka Toma byla chatrč sroubená z trámů a stála hned vedle „domu“, jak pravý černoch označuje obydlí svého pána. Zpředu měla hezkou, pečlivě opatrovanou zahrádku jako dlaň, kde se každého léta urodila hojnost jahod, malin a všelijakého jiného ovoce i zeleniny.

Celé průčelí zakrývaly červenokvěté popínavé keře a domorodé mnohokvěté růže tak hustě mezi sebou propletené, že bylo z hrubých kmenů sotva vidět jediný kousíček. Tam také nacházely v létě pohostinný kout rozmanité pestré jednoleté květiny, jako měsíčky, petúnie a macešky, aby mohly rozvinout veškerou svou nádheru a byly radostí i pýchou Tomovy ženy, tety Chloe.

Ale vejděme do chaloupky. Večeře v panském domě už skončila a teta Chloe, která jako vrchní kuchařka dohlížela na přípravu jídel, ponechala nižším služebným duchům v kuchyni, aby sklidili ze stolu a umyli nádobí. Sama se odebrala do vlastního útulného království, aby „ukmochtila večeři tátovi“.

Proto nepochybujeme, že to je ona, koho vidíme u ohně, jak se starostlivým zájmem hlídá jakési kousky, které prskají v rendlíku, a hned zase s vážnou pečlivostí nadzdvihuje poklop pekáče, odkud se line neomylná vůně „něčeho dobrého“. Má kulatý, černý, lesklý obličej. Blýská se jí tak, že člověku vnuká nápad, nepotřela-li si ho snad vaječným bílkem, jako potírá svoje čajové suchárky. Celý její buclatý obličej pod silně naškrobeným kostkovaným turbanem září uspokojením a samolibostí. Musíme-li to však už přiznat, jeví i onen slabý nádech sebevědomí, jaký docela sluší nejlepší kuchařce v okolí, za kterou celé sousedství tetu Chloe všeobecně má a uznává.

A kuchařkou teta Chloe vskutku byla až do morku kostí a až do dna duše. Nebylo na zadním dvoře jediného kuřete, krocana ani kachny, aby se nezatvářili vážně, když ji viděli přicházet, ba truchlivě, jako by očividně myslili na svou poslední hodinku. A není

také sporu, že teta Chloe vskutku ustavičně přemýšlela jenom o kuchání, nadívání a pečení, a to tak okatě, že to opravdu musilo v každém přemítavém domácím ptáku vzbudit děs a hrůzu.

Její výborné pečivo ve vší rozmanité podobě koláčů, sucharů a vdolků i jiných druhů tuze četných, abychom je mohli vyjmenovat, bylo pro všechny osoby méně zběhlé v alchymii vaření posvátným tajemstvím. A jak se jí široké boky natřásaly oprávněnou pýchou a radostí, když se smíchem vyprávěla o marných pokusech té či oné ze svých vrstevnic dosáhnout výše jejího umění!

Příjezd hostí do domu a chystání „nóbl“ obědů a večeří vždycky vyburcovaly všechny její duševní síly. Žádná podívaná jí nebyla vítanější než hromada cestovních kufrů složených na verandě — znamenaly pro ni totiž vyhlídku na nové pokusy a nové triumfy.

Pro tu chvíli se však teta Chloe dívá do pekáče a při té příjemné činnosti ji také necháme, abychom si mohli zatím dokreslit obrázek Tomovy světničky.

V jednom koutě stála postel, pečlivě přikrytá sněhobílým přehozem. Vedle ní ležel kus koberce poměrně velkých rozměrů. Na tomto koberci si teta Chloe nesmírně zakládala jakožto na důkazu vysoké životní úrovně. Koberec i postel, vedle které ležel, ba celý ten kout se těšil tetině obzvláštní péči jako nějaké posvátné místo, a pokud to jen bylo možné, i ochraně před loupeživými a rouhavými vpády dětské drobotiny. Po pravdě byl ten kout vlastně salónem tohoto obydlí. V druhém koutě stála postel mnohem skromnějšího vzhledu a očividně určená k používání. Stěnu nad krbem zdobilo několik velmi pestrých barvotisků biblických výjevů a portrét generála Washingtona, vykreslený a vybarvený tak, že by byl dozajista udivil i toho hrdinu samého, kdyby byl někdy náhodou nějaký takový spatřil.

Na hrubě sroubené lavici v koutě seděli dva kudrnatí chlapci s jiskrnýma černýma očima a s ducatými lesklými tvářičkami. Bavili se pozorováním nemluvněte, které se pokoušelo o první krůčky. Jak to už obyčejně bývá, maličké se pokaždé nejdřív vydrápalo na nožičky, chviličku vrávoralo a potom se skulilo na zem. Každý další nezdar vítali ovšem chlapci jásotem jako nějaký úžasně dovedný výkon.

Stůl, stojící na poněkud revmatických nohách a přitažený před

krb, kryl ubrus, na kterém se skvěly hrníčky a talířky s nadmíru pestrobarevným vzorkem, jakož i další náznaky, že se blíží jídlo. U tohoto stolu seděl strýček Tom, nejlepší čeledín a pravá ruka pana Shelbyho. Protože bude hlavním hrdinou našeho příběhu, musíme ho svým čtenářům věrně vykreslit.

Byl to urostlý, silně stavěný muž se širokou hrudí, leskle černý jako uhel a s tváří, jejíž ryze africké rysy doplňoval příznačný výraz vážné a usedlé rozšafnosti spolu s velkou dobrotou a přívětivostí. Celý jeho zjev vyzařoval jistou sebeúctu a důstojnost, ale zároveň i důvěřivou a pokornou prostotu.

V daném okamžiku si velmi pilně hleděl břidlicové tabulky, která ležela před ním, a snažil se na ni pečlivě a pomaloučku obkreslit nějaká písmenka podle předlohy. Na toto jeho počínání dohlížel mladý pán Jiří, hezký a bystrý třináctiletý chlapec, který si očividně plně uvědomoval důstojnost svého učitelského postavení.

„Takhle ne, strýčku Tome — takhle ne," zvolal živě, když strýc Tom pracně vyvedl kličku písmena g na druhou stranu, než měl. „To bys z toho měl q, vidíš?"

„Ts, jemináčku, doopravdy?" podivil se strýc Tom a přihlížel s uctivým a obdivným výrazem, jak mu mladý učitel k jeho poučení lehce načrtává řádku nepočítaných g a q. Potom uchopil opět pisátko do velkých nemotorných prstů a trpělivě začal znovu.

„Jak lehce jde bílým lidem všechno od ruky!" prohodila teta Chloe — zrovna se trochu uvolnila a mastila lívanečník kouskem slaniny, napíchnutým na vidličku — a s pýchou se zadívala na mladého pána Jiřího. „Jak ten dovede psát; no ne! A ještě taky číst! A pak se ještě každý večer obtěžuje sem a dává nám ty svoje lekce — to je náramně zajímavé!"

„Ale teto Chloe, já už dostávám ukrutný hlad," řekl Jiří. „Není ta bábovka tamhle ve formě už skorem hotová?"

„Skoro, skoro, mladý pane Jiří," odpověděla teta Chloe, nadzvedla příklop a mrkla dovnitř. „Hnědne jedna radost — do zlatova, věru milo pohledět. Žádné strachy, v tomhle je na mne spolehnutí. Onehdy nechala paní naši Sally, aby zkusila nějaký koláč, jen tak, povídá, aby se zaučila. ‚Ale jděte, paní,' povídám já, ‚vždyť mě z toho srdce bolí, když vidím takhle kazit dobrou přípravu!' A

vyběhlo jí to celé na jednu stranu — nemělo to vůbec žádný tvar, zrovna jako tenhle můj škrpál — dejte mi s tím svátek!“

A s tímto konečným pohrdlivým odsudkem Salliny nezkušenosti odkryla teta Chloe hbitě příklop z formy a odhalila zrakům krásně upečenou bábovku, za jakou by se nebyl musil hanbit žádný městský cukrář.

A protože bábovka měla být zřejmě vrcholným bodem hostiny, mohla se nyní teta Chloe už plně věnovat pouze přímým přípravám na podávání večeře.

„Sypte se, Moše a Petře, koukejte mi jít z cesty, negřata! Polly, kočičko moje, běž stranou — však maminka už za chvilku dá své maličké něco sama. A teďka, mladý pane Jiří, hezky si ukliďte ty knížky a posaďte se pěkně s naším tátou. Hnedličko odstavím klobásky a ani se nenadějete a budete mít na talíři celou první várku litých vdolečků.“

„Naši chtěli, abych přišel na večeři domů,“ řekl Jiří, „ale na to se já už moc dobře vyznám, teto Chloe.“

„To věřím, zlatíčko — to věřím,“ přikývla teta Chloe a nakládala mu přitom na talíř horké lité vdolečky. „Však vy už víte, že vám vaše stará teta schová vždycky to nejlepší. Žádné strachy — v tomhle je na vás spolehnutí!“

Při těch slovech žďuchla teta Jiřího prstem — pohybem, který znamenal krajně šprýmovnou náladu. Potom se velmi hbitě přitočila zase ke svému lívanečníku.

„A teď hrr na bábovku!“ řekl mladý pán Jiří, když ruch při výrobě lívanců poněkud utuchl. A zároveň zamával nad řečenou pochoutkou obrovským nožem.

„Ts, jemináčku, pane Jiří!“ zvolala teta Chloe vážně a zadržela mu ruku. „Přece byste ji nechtěl krájet takovýmhle těžkým zabijákem! Vždyť byste to docela srazil — splasklo by to na brousek! Nate, tu máte, tady mám starý tenký nůž, co ho mám schválně pořád nabroušený. No tak vidíte — krájí se lehounce jako pápeří! A teď se do toho pusťte — nic lepšího nikde neseženete!“

„Tom Lincoln tvrdí,“ řekl Jiří s plnými ústy, „že jejich Jinny je lepší kuchařka než ty.“

„Ti Lincolnovic, do těch nic není, copak na nich vůbec záleží!“ odpověděla teta Chloe pohrdavě. „Myslím totiž, když je člověk

srovnává s *našimi* pány. Jinač jsou docela slušní, jenže tak po obyčejnsku. Ale aby něco dokázali postavit doopravdy nóbl, o tom se jim ještě ani nezdálo. Postavte třeba vedle sebe jenom pana Lincolna a pana Shelbyho! A co paní Lincolnová — dovede snad ta zrovna *vplout* do pokoje jako naše paní — víte, tak krásně a vznešeně? I dejte mi svátek, nic mi o těch Lincolncvic nevykládejte!“

A teta Chloe pohodila hlavou jako člověk, který doufá, že se přece ve světě nějako vyzná.

„Dobře, dobře, ale já tě sám slyšel říkat,“ namítl Jiří, „že Jinny je docela slušná kuchařka.“

„To jsem taky říkala,“ přikývla teta Chloe, „to musím přiznat. Dobrou, poctivou, obyčejnou stravu, to Jinny svede; slušný pecen kukuřičného chleba — uvařit bandory, to ještě jakžtakž umí. Její obyčejné koláče nestojí sice zvlášť za řeč, to tedy nestojí, obyčejné koláče od Jinny nestojí sice zvlášť za řeč, ale ještě ujdou. Ale božínku, když přijde na něco složitějšího, co svede s tím? No, dělá překrývané ovocné koláče — to se ví, dělá — ale jakou na nich má kůrčičku? A svede snad opravdu kypré těsto, co se jen v ústech rozplyne a je nadýchané jako pěna? No, já u nich byla, když se slečna Mary měla vdávat, a Jinny mi jen ukázala ty své svatební koláče. Však víte, že Jinny a já jsme dobré kamarádky. Proto jsem jí neřekla ani slovo, ale dejte mi svátek, pane Jiří! Já bych týden ani oka nezamhouřila, kdybych napekla takovou várku koláčů, jako měla ona. Nic do nich nebylo, hanba mluvit.“

„Podle mého si Jinny jistě myslila, že se jim nic nevyrovná,“ poznamenal Jiří.

„Že si myslila — jakpak by ne! Ukazovala se s nimi, prostoduché neviňátko! V tom to právě vězí, víte, že tomu Jinny prostě nerozumí. Božínku, ta rodina, to přece není žádná rodina! To se od Jinny nedá ani čekat, že by něčemu rozuměla. Není to vůbec její chyba. Ach jé, pane Jiří, vy ani z poloviny nechápete, co máte za výhodu, z jaké jste rodiny a co máte za vychování!“

Tu si teta Chloe povzdychla a dojatě zakoulela očima do stropu.

„Jisté je, teto Chloe, že chápu všechny svoje výhody, pokud jde o koláče a dorty,“ odpověděl Jiří. „Jen se zeptej Toma Lincolna, jestli se mu nechlubím, pokaždé jak se s ním sejdu.“

Teta Chloe se opřela zády o lenoch židle a ulevila si hlučným výbuchem smíchu. Smála se tomuto vtipnému odseknutí mladého pána, až se jí po černých lesklých lících kutálely slzy, a námahu smíchu prostřídávala laskovným poplácáváním a pošťuchováním mladého pána Jiřího.

Říkala mu přitom „I dejte pokoj!“ a „Jste mi vy mládeneček!“ a že z něho bude mít ještě smrt, ano, je to prý jisté, jeden den z něho bude ještě mít smrt.

Po každém takovém ponurém proroctví vybuchla v nový záchvat smíchu, vždycky delší a silnější než předtím. A tak si Jiří už doopravdy začínal myslit, že je až nebezpečně vtipný panáček a že by se slušelo, aby si dával pozor, když mluví „legračně, že se to nedá ani povídat“.

„Tak jste to tedy Tomovi pověděl? Božínku, co se ta mládež navyvádí! Vy jste se Tomovi chlubil? Božínku, pane Jiří, vy byste věru rozesmál i mrtvého!“

„Ano,“ přisvědčil Jiří, „řekl jsem mu: ‚To bys měl vidět některé ty koláče naší tety Chloe, Tome, to je teprv to pravé,‘ povídám mu.“

„Věčná škoda, že je Tom nezná,“ odpověděla teta Chloe. Tomova zaostalost po téhle stránce učinila zřejmě na její dobrácké srdce silný dojem.

„Měl byste ho k nám jednou pozvat na oběd, až se to hodí,“ dodala, „to by od vás bylo moc hezké, pane Jiří. Neměl byste se nad nikoho vyvyšovat pro svoje výhody, víte, pane Jiří, protože všechny výhody dostáváme bez vlastního přičinění — to musíme mít ustavičně na paměti,“ řekla teta Chloe s velmi vážným výrazem.

„Stejně chci k nám Toma pozvat — na některý den po neděli,“ řekl Jiří. „A ty se ukážeš, co dovedeš, teto Chloe, viď? Až bude otvírat oči! Nacpeme ho, že na to nezapomene celých čtrnáct dní, co?“

„No, no — to jistě,“ přikývla teta Chloe, celá rozradostněná. „Však uvidíte! Božínku! Když člověk pomyslí na některé ty naše hostiny! Pamatujete na tu mísu zapékaných kuřat, co jsem dělala, když jsme dávali oběd na počest jenerála Knoxe? Já a paní jsme se kvůli té kůrčičce div spolu nepohádaly. Nevím, co to někdy do těchhle dam vjede. Ale když na člověku někdy zrovna leží největší odpovědnost, abych tak řekla, a vážně neví, kde mu hlava stojí, vyberou si právě ten čas a přijdou si do kuchyně a jenom se člověku pletou pod ruku! Jako

třeba paní, chtěla hned, abych tohle dělala takhle a hned zas tamto onak. Nakonec jsem si už troufla být dovolená a povídám: Jen se podívejte na ty svoje krásné bílé ručičky, paní, na ty dlouhé prstíčky ověšené samými lesklými prsteny, jako ty moje bílé lilie, když na ně padne rosa — a podívejte se na ty moje velké černé pracny. No, nemyslíte, že Pánbůh chtěl, abych kůrčičky pekla já a vy abyste seděla v salóně?‘ Tak vidíte, tak jsem byla dovolená, pane Jiří!“

„A co na to řekla maminka?“ zeptal se Jiří.

„Cože řekla? — No, jen jí to tak v očích zahrálo smíchy — v těch jejích velkých hezkých očích, víte? A povídá: ‚No, teto Chloe, myslím, že v tomhle bys mohla mít jako pravdu.‘ To povídá a odešla do salónu. Měla mi dát jednu přes hlavu za tu mou dovolenost. Ale tak už to jednou je — jak se mi v kuchyni plete dáma, tak nic nesvedu!“

„Však se ti ten oběd doopravdy povedl — pamatuju se, říkali to všichni,“ přihodil Jiří.

„Viďte, že jo? A nestála jsem snad zrovninka ten den za dveřmi jídelny? A neviděla jsem snad, jak si jenerál třikrát za sebou podával talíř ještě pro kousek právě těch kuřat? A povídá: ‚Musíte mít mimořádně dobrou kuchařku, paní Shelbyová.‘ Božínku, div jsem na místě nepukla pýchou!“

A odmlčela se.

„A ten jenerál, ten se vyznal, co je dobré vaření!“ pokračovala teta Chloe a hrdě se napřímila. „Náramně nóbl pán, ten jenerál! Pochází z jedné z nejprvnějších rodin ve staré Virgínii! Ten jenerál — ten se vyzná, co je co, stejně jako já. Víte, každé zapékání má svůj háček, pane Jiří — ale ne každý ví, v čem ta finta vězí nebo co se má a nemá. Ale ten jenerál, ten to ví — poznala jsem to hned, jak promluvil. Ja, ten ví, v čem ty finty vězí!“

Zatím dospěl mladý pán Jiří až k tomu bodu, k jakému se může (za obvyklých okolností) dostat i zdravý chlapec. Nemohl už totiž pozřít ani jediné sousto, a proto měl konečně čas povšimnout si hromádky kudrnatých hlaviček a jiskřivých očí, které z protějšího kouta hladově sledovaly jeho počínání.

„Tu máte, Moše, Petře,“ řekl Jiří, ulamoval notné kusy bábovky a házel jim je. „Chcete přece taky, ne? Teto Chloe, upeč jim přece taky nějaký ten lívanec!“

Jiří a Tom si přesedli na pohodlnou lavici v koutě u krbu a teta Chloe napekla ještě pořádnou kupu lívanců. Potom si vzala malou holčičku na klín a začala střídavě krmit dítě a sebe a podělovat také Mošeho a Petra. Těm zřejmě chutnalo nejlíp, když se mohli při jídle válet po podlaze pod stolem, lechtat se a tu a tam zatahat batole za paleček u nohy.

„Dejte přece pokoj, slyšíte?“ okřikovala je matka a co chvíli kopla namátkou naslepo pod stůl, když povyk dosáhl přílišné nezvedenosti. „Nemůžete se chovat slušně, když k vám přijdou na návštěvu bílí? Přestaňte s tím už přece, slyšíte? Dejte si raději pozor, nebo vám to spočítám, zač je toho loket, až pan Jiří odejde!“

Těžko uhádnout, jaký význam se skrýval pod tou děsivou hrozbou. Je však jisté, že její strašlivá nejasnost učinila zřejmě velmi malý dojem na mladé hříšníky, kterým platila.

„No ne!“ řekl strýc Tom. „S těmi tolik šijí všichni čerti, že se nedovedou vůbec chovat.“

Tu se chlapci vydrápali zpod stolu a s obličejem i s rukama celýma zapadanýma sirupem začali horlivě líbat miminko.

„Dejte pokoj, jděte pryč!“ okřikla je matka a odstrkovala jejich kudrnaté hlavy. „Vždyť se mi k sobě všichni slepíte a nikdo vás už nerozlepí, když budete tohle tropit. Hajdy k studni a umejte se!“ nakázala jim.

Toto napomenutí doprovodila ještě plesknutím, které sice zadunělo velmi hrozivě, ale nemělo patrně jiný účinek, než že z chlapců vyrazilo smích tím bouřlivější. Hnali se totiž jeden přes druhého jako o překot ven a za dveřmi se veselím přímo rozřičeli.

„Viděl už někdo v životě takové darebné nezbedy?“ zeptala se teta Chloe spíš samolibě než nahněvaně.

Potom vytáhla starý ručník, zřejmě pro takové případy určený, nalila na něj z nakřáplé čajové konvice trochu vody a začala batoleti stírat sirup z tvářiček i ručiček. Když holčičku vypulírovala, až se blýskala, posadila ji Tomovi na klín a sama se čile pustila do odklízení večeře.

Robátko se zatím zabývalo tím, že Toma tahalo za nos, škrábalo ho po tváři a buclatýma ručičkama se mu hrabalo v kudrnatých vlasech. Tato hra skýtala holčičce zřejmě obzvláštní potěšení.

„Pěkná všetečka, co? Čiperka jedna!“ prohodil Tom a podržel si holčičku na délku ruky před sebou, aby ji viděl celou.

Potom vstal, posadil si ji na široké rameno a začal s ní skákat a tancovat. Mladý pán Jiří po ní přitom šlehal lehce kapesníkem a Moše s Petrem, kteří se zatím vrátili, bručeli jí za zády jako medvědi.

Nakonec teta Chloe prohlásila, že jí „tím křikem přímo rvou uši“. Protože se však tento krutý chirurgický zákrok podle jejího vlastního tvrzení děl v chaloupce den co den a teta Chloe měla uši pořád, nepřispělo její prohlášení ani v nejmenším k ztišení veselosti, dokud se všichni nevykřičeli, nenaváleli a neutancovali, až už nemohli a chtěj nechtěj se uklidnit musili.

„A teď, doufám, snad už máte dost,“ řekla teta Chloe, která zatím zpod postele hbitě vytáhla hrubě stesané nouzové lůžko. „No, Moše, i ty, Petře, hajdy na kutě! Máme dnes přece svou týdenní náboženskou hodinku.“

„Ale mami, my nechceme spát. My chceme sedět a poslouchat hodinku.“

„Bodejť, teto Chloe, jen to zase zašoupni a nech je vzhůru,“ řekl mladý pán Jiří rozhodně a zastrčil spací šuple pod postel.

Potom přivalil Tom do srubu dva prázdné sudy, podložil každý z obou stran kamenem, aby se nemohly kutálet, a nakonec přes ně položil fošny. Když takto narychlo pořídil lavice, překotil ještě několik dřezů a kbelíků dnem vzhůru, rozestavil viklavé židle a byl s přípravami na hodinku hotov.

Brzy pak světnici zaplnilo různorodé shromáždění, od starého, šedovlasého osmdesátiletého patriarchy až po patnáctiletou mládež, dívky i hochy.

Zatímco se v chatrči otroka odehrávala tato scéna, docela jiná se odehrávala v komnatách jeho pána.

Otrokář a pan Shelby byli spolu sami v jídelně, kterou jsme tu už popsali, a seděli u stolu pokrytého papíry a psacím náčiním.

Pan Shelby se zabýval počítáním několika balíčků bankovek. Jakmile jeden z nich spočítal, hned jej přistrčil k otrokáři a ten po řadě přepočítal všechny balíčky po něm.

„Všechno v pořádku," řekl handlíř. „A teď už jen podepsat tady to."

Pan Shelby si chvatně přitáhl kupní smlouvy k sobě a podepsal je jako člověk, který pospíchá, aby měl nepříjemnou věc raději už za sebou. Potom je zároveň s penězi odstrčil od sebe.

Haley vytáhl z notně odřené tašky pergamenovou listinu, přelétl ji pohledem a podal ji panu Shelbymu. Ten se jí chopil, pohybem, v němž bylo znát krocenou dychtivost.

„Nu, tak máme tu věc v teple! Hotovo!" řekl handlíř a vstal.

„Ano, hotovo!" pravil pan Shelby přemítavým tónem. Dlouze si vzdychl a opakoval:

„Ano, hotovo!"

„Tak se mi zdá, že vás to zrovna nějak moc netěší," prohodil handlíř.

„Doufám, Haley," pravil pan Shelby, „že nezapomenete, co jste mi na své čestné slovo slíbil. Že neprodáte Toma dřív, než se přesvědčíte, do jakých rukou se dostane."

„Hm, vždyť jste ho přece teď sám právě tak prodal, pane," namítl handlíř.

„Víte dobře, že mě k tomu dohnaly okolnosti," odpověděl Shelby zvysoka.

„Hm, víte, okolnosti můžou k tomu dohnat taky mne," opáčil handlíř. „Ale buď jak buď, přesto udělám, co bude v mých silách, abych Tomovi opatřil pěkné místečko. A že bych s ním snad špatně jednal sám, toho se nemusíte bát ani za mák. Jestli mám za co děkovat pánubohu, tak je to za to, že nikdy v ničem nejsem krutý."

Po výkladu, jímž starý otrokář již předtím objasnil své zásady lidskosti, tato jeho ujištění pana Shelbyho nijak zvlášť neuklidnila. Ale protože to byla nejlepší útěcha, jakou daný případ připouštěl, nechal otrokáře mlčky odejít a usadil se, aby si o samotě vykouřil doutník.

5 KAPITOLA PÁTÁ

UKAZUJE, CO CÍTÍ ŽIVÁ MOVITOST, KDYŽ MĚNÍ MAJITELE

Pán a paní Shelbyovi se odebrali do ložnice na noc. Pán si hověl ve velké lenošce a probíral se několika dopisy, které přišly odpolední poštou. Paní stála před zrcadlem a rozčesávala si kartáčem složitě spletené copy a kudrlinky, do nichž jí Eliza upravila účes. Všimla si totiž, jak je bledá v obličeji a jak má ztrhané oči, a vzdala se pro ten večer jejích služeb a poručila jí, aby šla spát. Práce, kterou se zabývala, jí celkem přirozeně připomněla její ranní rozmluvu s Elizou. Obrátila se tedy k manželovi a pronesla lhostejně:

„Mimochodem, Arture, kdo to byl, ten neotesanec, co sis ho dnes přivedl k obědu?“

„Jmenuje se Haley,“ odtušil Shelby a zavrtěl se poněkud rozpačitě v lenošce. Neodtrhl však oči od dopisu, do kterého upřeně zíral.

„Haley! Kdo to je a co tady mohl, prosím tě, pohledávat?“

„Hm, je to člověk, co jsem s ním měl nějaké obchodní jednání, když jsem byl posledně v Natchezu,“ odpověděl pan Shelby.

„A kvůli tomu si dovolil chovat se tady jako doma a přijít si k nám i na oběd?“

„Nu, já ho pozval, měl jsem s ním nějaké účtování,“ pravil Shelby.

„Je to obchodník s černochy?“ zeptala se paní Shelbyová, když si všimla jisté rozpačitosti v manželově chování.

„Proč, moje milá? Jak tě to mohlo napadnout?“ opáčil Shelby otázkou a pozdvihl oči.

„Nevím, jen tak. Ale po obědě ke mně přišla Eliza, celá rozrušená, plakala a vyváděla a říkala, že mluvíš s nějakým otrokářem. A prý slyšela, že od tebe chce koupit jejího chlapce — husička jedna směšná!“

„To že slyšela, hm?“ utrousil pan Shelby a vrátil se opět k svému dopisu. Nějakou chvíli zdánlivě upínal všechnu pozornost na něj a ani nepostřehl, že ho drží vzhůru nohama.

„Jednou to musí stejně vyjít najevo,“ dodal si v duchu. „Tak teď, nebo jindy!“

„Řekla jsem Elize,“ povídala paní Shelbyová a nepřestávala si přitom pročesávat vlasy, „že je blázínek, když se tak trápí, a že ty jsi jaktěživo neměl s lidmi takového rázu žádné styky. To se rozumí, věděla jsem, že by tě nikdy nenapadlo někoho z naší čeledi prodat — a nejméně už takovému člověku.“

„Inu, Emílie,“ odpověděl jí manžel, „tak jsem také odjakživa smýšlel i mluvil. Ale pravda je, moje situace je taková, že se bez toho neobejdu. Budu muset několik našich lidí odprodat.“

„Tomu chlapovi? Nemožné! To jistě nemyslíš vážně, Shelby!“

„Říkám to nerad, ale myslím to vážně,“ pravil pan Shelby. „Svolil jsem, že prodám Toma.“

„Cože! Našeho Toma? To dobré, věrné stvoření? Vždyť ti slouží věrně už od chlapeckých let. Ach Shelby! A ke všemu jsi mu ještě slíbil svobodu — ty i já jsme s ním o tom mluvili snad stokrát. Ano, teď už bych mohla uvěřit všemu — teď už bych mohla uvěřit, že bys dokázal prodat malého Harryho, jedináčka naší ubohé Elizy!“ zvolala paní Shelbyová hlasem jak lítostivým, tak i rozhořčeným.

„Inu, když už musíš vědět všechno, tedy je to tak. Svolil jsem, že prodám Toma i Harryho. A nevím, proč by se na mne měl někdo dívat jako na nějakého netvora, když jednou udělám něco, co všichni dělají dnes a denně.“

„Ale proč jen sis ze všech našich lidí vybral zrovna tyhle dva?“ namítla paní Shelbyová. „Proč z celého statku prodáváš právě ty, když už vůbec musíš někoho prodat?“

„Protože za ně utržím víc než za koho druhého, proto. Kdybys chtěla, mohl bych vybrat někoho jiného. Ten chlapík mi nabídl vysokou cenu za Elizu, kdyby to se ti hodilo lip,“ odpověděl pan Shelby.

„Bídák!“ vybuchla hněvivě paní Shelbyová.

„Nu, o tom jsem neuvažoval ani okamžik — z ohledů k tvým citům jsem o tom nechtěl ani slyšet. Aspoň to mi tedy připiš k dobru.“

„Můj milý,“ řekla paní Shelbyová, když se ovládla, „odpusť mi. Ukvapila jsem se. Překvapilo mě to, nic takového jsem vůbec nečekala. Ale jistě mi dovolíš, abych se za ty nešťastné tvory přimluvila. Tom je velkodušný, věrný člověk, i když je černý.

Vskutku pevně věřím, Shelby, že kdyby na to přišlo, položil by za tebe i život.“

„To vím — máš jistě pravdu. Ale jaký má tohle všechno smysl? Nemohu si prostě pomoci,“ odpověděl pan Shelby.

„Proč se třeba neomezit ve výdajích?“ otázala se paní. „Docela ráda budu svůj díl nepohodlí snášet. Ach Shelby, tolik jsem se snažila — skutečně poctivě snažila, jak se patří na křesťanku — konat vůči těm nebohým, prostým, nevolnickým tvorům svou povinnost! Celá léta jsem se o ně starala, učila jsem je, bděla jsem nad nimi, znala všechny jejich drobné starosti i radosti! Jak mohu ještě někdy před nimi nést hlavu vzhůru, jestliže pro pár mizerných grošů zisku prodáme tvora tak věrného, šlechetného a důvěřivého, jako je nebohý Tom? Když ho v jediném okamžiku odtrhneme od všeho, co jsme ho naučili milovat a cenit si?“

Odmlčela se a hned zase pokračovala:

„Naučila jsem je povinnostem k rodině, rodičů k dětem, manžela k ženě — jak mám nyní snést takové otevřené přiznání, že pro nás nic neznamená žádné pouto, žádná povinnost, žádný rodinný svazek, ať sebeposvátnější, že nám jsou peníze nade vše? Mluvila

jsem s Elizou o jejím chlapci — o její povinnosti jako křesťanské matky, aby nad ním bděla, modlila se za něho a vychovala ho po křesťansku. A co jí mám povědět teď, když ho od ní odtrhneš a prodáš jeho duši i tělo bohaprázdnému, bezcharakternímu člověku, jen abys zachránil nějaký pakatel? Říkala jsem jí, že jedna duše má větší cenu než všechny peníze světa — a jak mi může dál věřit, když uvidí, že na obrátku smýšlíme jinak a prodáme jí dítě? Že chlapce prodáme možná do jisté záhuby těla i duše?“

„Je mi líto, Emílie, že to cítíš takhle — věru velmi líto,“ odpověděl pan Shelby. „A také si tvých citů vážím, i když nepředstírám, že je snad s tebou sdílím v plném rozsahu. Ale říkám ti rovnou a ve vší vážnosti, nemá to smysl — nemohu jinak. Nechtěl jsem ti tohle vůbec říkat, Emílie — ale nemám prostě na vybranou; buď prodat ty dva, nebo prodat všechno. Buďto půjdou oni, nebo půjde všechno všudy.“

Odkašlal si a mluvil zase dál:

„Haleymu se dostala do rukou moje hypotéka a ta, když se s ním okamžitě nevyrovnám, zhltne prostě všechno. Sháněl jsem, vyškraboval jsem a půjčoval jsem si a divže jsem ještě nežebral, ale pořád mi ještě chyběla cena právě těch dvou, abych mohl částku plně vyrovnat. A tak jsem se jich musel vzdát. Haleymu se to dítě zalíbilo a souhlasil, že tak tu věc skoncuje, ale jinak ne. Byl jsem v jeho moci a *musel* jsem to udělat. Když tak těžce neseš, že musím prodat je, bylo by ti milejší, kdybych musel prodat všechno?“

Paní Shelbyová stála, jako když ji omráčí.

Nakonec přistoupila k toaletnímu stolku, zabořila obličej do dlaní a vzdychla, skorem zasténala.

„Tohle je kletba boží za otroctví! — Kletba krutého, krutého, prokletého činu! — Kletba pánů i kletba otroků! A já hlupák si myslela, že ze zla tak vražedného mohu udělat něco dobrého! Je to hřích, držet si otroka, i když to naše zákony dovolují! Odjakživa jsem cítila, že to je hřích — odjakživa jsem si to myslela, už. jako malé děvče! A smýšlela jsem tak tím pevněji, když jsem přistoupila k naší církvi. Ale domnívala jsem se, že je mohu přikrášlit — myslila jsem, že mohu vlídností a péčí a učením zlepšit poměry našich černochů, aby se cítili lépe, než kdyby byli svobodní! Já hlupák!“

„Poslyš, Emílie, vždyť z tebe se stává úplná abolicionistka!“

„Abolicionistka! Kdyby jen abolicionisté věděli o otroctví tolik, co vím já, to by mohli mluvit! Nepotřebujeme, aby nám to teprve říkali. Víš dobře, že jsem nikdy nemyslela, že otroctví je správné — že jsem se odjakživa zdráhala vlastnit otroky.“

„Nu, v tomhle se tedy lišíš od mnoha moudrých a zbožných lidí,“ poznamenal pan Shelby. „Pamatuješ se na kázání důstojného pána B. onehdy v neděli?“

„Taková kázání nechci už slyšet — pana B. nechci už v našem kostele nikdy slyšet. Kněží snad tomu zlu odpomoci nemohou — nemohou je vyléčit, stejně jako to nemůžeme my —, ale aby je ještě obhajovali?! To se odjakživa příčilo mému zdravému rozumu. A podle mého sis ani ty o tom kázání moc nemyslel.“

„Nu,“ odpověděl Shelby, „musím přiznat, že tihle kněží zacházejí někdy v těch věcech dál, než bychom se my ubozí hříšníci snad kdy vůbec odvážili. My, lidé znalí života, musíme notně mhouřit oči nad všelijakými věcmi a zvykat si na jednání, které není právě nejspravedlivější. Ale je zase taky pravda, že nám není zrovna po chuti, když se ženy a kněží utrhnou a jdou otevřeně a vší silou přes naši hlavu a ženou si po svém dál věci, kde jde buď o náležitou míru, nebo o mravnost. Ale teď, má drahá, už doufám uznáváš nutnost toho řešení a vidíš, že jsem udělal to nejlepší, co okolnosti připouštěly.“

„Ach ano, ano!“ přisvědčila paní Shelbyová chvatně a ohmatávala roztržitě své zlaté hodinky. „Nemám nijak zvlášť mnoho šperků, aby to stálo za řeč,“ dodala zamyšleně, „ale nepořídilo by se za tyhle hodinky nic? — Byly drahé, když jsme je kupovali. Kdybych aspoň mohla zachránit to Elizino dítě, obětovala bych všechno, co mám.“

„Je mi to líto, Emílie, hrozně líto,“ pravil pan Shelby. „Je mi líto, že si to bereš tolik k srdci. Není to totiž nic platné. Pravda je, Emílie, že věc je už hotová. Kupní smlouvy jsou už podepsané a Haley je má v ruce. A ty musíš být ráda, že to nedopadlo hůř. Bylo v moci toho člověka všechny nás zničit, a teď jsme z toho celkem venku. Kdybys toho člověka znala tak jako já, pochopila bys, že jsme vyvázli jen o vlásek.“

„To je tak krutý?“

„No, surovec snad zrovna není, ale je to člověk houževnatý jako kůže — člověk, který nemá jiný zájem než obchod a zisk — je

chladný a rozhodný — a nelítostný jako smrt a hrob. Za slušné procento výdělku by prodal vlastní matku — a nepřál by té stařeně přitom ani nic zlého.“

„A tenhle bídák je teď pánem našeho dobrého, věrného Toma a Elizina dítěte?“

„Abych ti řekl pravdu, má drahá, nesu tu věc notně těžce i já. Oškliví se mi vůbec na to pomyslit. Ale Haley chce celou záležitost vyřídit co nejrychleji a ujmout se vlastnictví hned zítra. Hezky časně ráno vezmu koně a odjedu. Pravda je, že se nemohu podívat Tomovi do očí. A ty si zařiď na zítřek nějakou vyjížďku a vezmi Elizu s sebou. Ať se ta věc odbude, až ona bude z cesty.“

„Ne, ne,“ odmítla paní Shelbyová. „Na téhle ohavné krutosti nebudu žádným způsobem spoluvinicí ani pomocnicí. Zajdu se podívat na chudáka drahého Toma v jeho neštěstí, pomoz mu sám Bůh! Alespoň všichni uvidí, že jejich paní s nimi cítí a chápe je. Pokud jde o Elizu, neodvažuji se na to ani pomyslit. Kéž nám Bůh odpustí! Čeho jsme se to dopustili, že na nás dolehla tahle krutá nutnost?“

Tuto rozmluvu vyslechl ještě kdosi, o němž pán a paní Shelbyovi neměli vůbec tušení.

S jejich ložnicí totiž sousedila velká komora s dvojími dveřmi. Jedny vedly do pokoje a druhé na chodbu. Když paní Shelbyová pro ten večer Elizu propustila, horečně rozčilené otrokyni hned vytanula v mysli tato komora. A tam se také ukryla a přitiskla ucho pevně na škvíru ve dveřích. Neušlo jí jediné slůvko z celé rozmluvy.

Sotva se hlasy rozplynuly v mlčení, Eliza vstala a vykradla se tichounce ven. Bledá, rozechvělá, se strnulým obličejem a stisknutými rty vypadala jako docela jiná bytost než ono jemné a plaché stvoření, jímž byla až doposud. Opatrně se plížila síní, na okamžik zaotálela před dveřmi paniny ložnice a zdvihla ruce v němé prosbě k nebi, ale hned se zase odvrátila a vklouzla do svého pokojíka.

Byla to tichá, útulná světnička na temže patře jako pokoj panin. Hle, tam je to milé, slunné okno, kde tak často vysedávala a zpívala si při šití, a tamhle polička s knihami a rozličné drobné ozdůbky vyrovnané před nimi, dárky od vánoc. Tam ve skříni a v prádelníku je její skrovná zásoba šatstva. Zde, zkrátka, je její domov — a celkem vzato, byl pro ni až dosud poměrně šťastný!

Ale na posteli ležel její chlapeček. Spal a dlouhé kadeře mu splývaly volně kolem nevědomé tvářičky. Růžovou pusinku měl pootevřenou, buclaté ručičky rozhozené po pokrývce a celý obličejíček obestřený úsměvem jako sluneční paprsek.

„Chuděro malá! Ubožáčku!“ zašeptala Eliza. „Prodali tě! Ale tvoje maminka tě ještě stačí zachránit!“

Na chlapcův polštář neskápla jediná slza. V takové svízelné chvíli nemá srdce slz, aby je ronilo; roní pouze krůpěje krve a v tichosti samo ze sebe krvácí.

Popadla kus papíru a tužku a ve spěchu napsala:

Ach paní moje, drahá moje paní! Nemyslete si o mně, že jsem nevděčná — nevzpomínejte na mne nijak ve zlém! Ale vyslechla jsem všechno, co jste večer hovořila s pánem. Pokusím se svého chlapce zachránit — jistě mě za to nebudete odsuzovat! Bůh vám žehnej a odplať vám všechnu vaši dobrotu!

Kvapně lístek složila a nadepsala jménem. Potom přistoupila k prádelníku, sbalila chlapcovy šatečky do uzlíku a přivázala si raneček šátkem pevně kolem pasu. A tak láskyplná je matčina paměť, že ani v hodině tak strašlivé nezapomněla do ranečku přistrčit dvě tři chlapcovy nejmilejší hračky. Pestře malovaného papouška si však nechala v ruce, aby jím hošíka zabavila, až ho bude musit probudit. Dalo trochu práce malého spáče vyburcovat, ale po několika pokusech se dítě posadilo a hrálo si s papouškem, zatímco si matka nasazovala čepec a přehazovala šál.

„Kam jdeš, maminko?“ zeptal se, když přistoupila k posteli s jeho kabátkem a čepičkou v ruce.

Matka se k němu naklonila a zadívala se mu nesmírně vážně do očí. Chlapec ihned uhodl, že se děje něco mimořádného.

„Pst, Harry!“ zašeptala Eliza. „Nesmíš mluvit nahlas, nebo nás někdo uslyší. Chce přijít jeden zlý člověk a vzít mamince jejího malého Harryho a ve tmě ho odnést pryč. Ale maminka ho nedá — oblíkne svému chlapečkovi čepičku a kabátek a uteče s ním, aby ho ten škaredý člověk nemohl chytit.“

Za tohoto výkladu uvázala a zapjala chlapci jeho prosté oblečení a pak ho vzala do náruče a šeptem ho ještě napomenula, aby byl úplně

zticha. Potom otevřela dveře, které vedly z jejího pokojíka na venkovní verandu, a tichounce vyklouzla ven.

Byla zářivá, mrazivá, hvězdnatá noc. Matka ovinula pečlivě šálem dítě, které v neuvědomělé hrůze ani nedutalo a drželo se jí pevně kolem krku.

V koutě verandy před hlavním vchodem spal starý Bruno, velký novofoundlandský pes. Když se nyní Eliza blížila, zvedl se na nohy a tlumeně zavrčel. Vlídným šeptem ho zavolala jménem a zvíře, její dávný miláček a starý kamarád, ihned zavrtělo ocasem a chystalo se jít za ní, ačkoli se mu zřejmě v té prostoduché psí hlavě dlouho nemohlo rozležet, co může taková nerozvážná půlnoční procházka znamenat.

Zjevně ho povážlivě znepokojovala jakási nejasná představa o nemoudrosti nebo nepatřičnosti tohoto počínání. Často se totiž zastavoval, jak Eliza kráčela ustavičně dál, a přemítavě se díval vždycky nejdřív na ni a potom na dům. A pak, jako by ho ta úvaha uklidnila, capkal zase za ní dál. Ve chviličce došli pod okno chaloupky strýce Toma a Eliza se zastavila a lehounce zaklepala na okenní sklo.

Modlitební hodinka u strýce Toma se pro zpěv nábožných písní protáhla do velmi pozdní chvíle. Ale poněvadž si strýc Tom dopřál ještě pár notně dlouhých sólových vystoupení, když už skončila, následek toho byl, že on i jeho ctihodná manželka dosud nespali, třebaže už bylo mezi dvanáctou a jednou s půlnoci.

„Dobrý bože! Co se děje?“ zvolala teta Chloe, vyskočila a spěšně odtáhla záclonku. „Pro boha živého, ona je to Líza! Přehoď si něco na sebe, táto, honem! Je tady taky starý Bruno, ťape kolem ní — pro všechno na světě! Už jí jdu otevřít.“

A doprovodila slovo činem. Dveře se rozletěly a světlo lojového sloupku, který Tom ve chvatu zažehl, dopadlo na ztrhanou tvář a tmavé, divé oči uprchlice.

„Proboha! Vždyť je strach se na tebe podívat, Lízo. Chytla se tě nějaká nemoc, nebo co se s tebou vlastně stalo?“

„Strýčku Tome, teto Chloe, utíkám pryč — beru s sebou svoje dítě. Pán ho prodal!“

„Prodal?“ opakovali oba jako jedním hlasem a zděšeně zdvihli ruce nad hlavu.

„Ano, prodal ho!“ odpověděla Eliza pevně. „Schovala jsem se večer do komory vedle paniny ložnice a vyslechla jsem, jak pán říkal paní, že prodal mého Harryho a taky vás, strýčku Tome. Vás oba jednomu otrokářovi. Časně ráno prý odjede pán někam na koni a ten člověk si vás má odvést ještě dnes.“

Při té řeči stál Tom s rukama zdviženýma a s očima vytřeštěnýma jako člověk ve snu. Zvolna a postupně, jak si uvědomoval smysl těch slov, se spíš zhroutil, než posadil na svou chatrnou židli a svěsil hlavu až ke kolenům.

„Aby se nad námi pánbůh smiloval!“ zvolala teta Chloe. „Dobrý bože, to přece ani nemůže být pravda! Čím se provinil, aby pán prodal zrovna jeho?“

„Ničím se neprovinil — to není proto. Pán nechce nikoho prodat a paní — ta je vždycky hodná. Slyšela jsem ji, jak se za nás přimlouvá a prosí za nás. Ale pán jí řekl, že to je všechno marné — že je tomu člověku zadlužen a že ho ten člověk má v hrsti. A kdyby ho prý nevyplatil hned a nadobro, musel by nakonec prodat celý statek a všechnu čeleď a odstěhovat se odtud. Ano, slyšela jsem pána povídat,

že nemá na vybranou — musí prý buďto prodat tyhle dva, nebo prodat všechno vůbec — tak nemilosrdně ho ten člověk tlačí. Pán říkal, že mu to je líto — ale naše paní, měli jste slyšet, jak mluvila ta! Jestli ta není křesťanka a pravý anděl, tak už nikdo. Jsem špatná, že jí takhle utíkám — ale nemůžu přece jinak. Sama paní říkala, že jedna duše má větší cenu než celý svět. A tenhle můj chlapec má duši, a když si ho nechám odvést, kdo ví, co se s ním stane? Musí to tak být správné — a jestli to není správné, Bůh mi odpusť, protože já prostě nemohu jinak a musím odtud!“

„No, táto,“ řekla teta Chloe, „proč neutečeš taky ty? To budeš čekat, až tě odvlečou dolů po řece, kde mordují negry dřinou a hladověním? Já bych o moc raději umřela na místě, než bych šla na Jih, od hodiny! Máš ještě čas — běž s Lízou. Máš pašport, můžeš si chodit, kdy a kam chceš. No tak, hni sebou, já ti zatím udělám ranec.“

Tom zvedl pomalu hlavu a rozhlédl se smutně, ale klidně po chatrči a pravil:

„Ne, ne, já nepůjdu. Eliza ať si jde — je to její právo. I kdyby jí to chtěl někdo rozmlouvat, tak já jistě ne. Je to proti přírodě, aby tady zůstávala. Ale slyšelas, co říkala! Jestli musejí prodat buďto mne, nebo všechnu čeleď na statku a všechno šmahem nechat vybubnovat, tak ať raději prodají mne! Myslím, že to snesu stejně dobře jako každý jiný z našich,“ dodal a přitom něco jako vzlyk a vzdech zalomcovalo křečovitě jeho rozložitou, statnou hrudí.

„Na mne se mohl pán vždycky spolehnout,“ pokračoval, „a při tom taky vždycky zůstane. Nikdy jsem jeho důvěru nezklamal ani nepoužil svého pašportu jinak, než jsem dal slovo, a nikdy to taky neudělám. Bude lepší, když půjdu já sám, než aby se rozpadl a vyprodal celý statek. Pánovi dávat vinu nesmíš, Chloe — on se už jistě postará o tebe i o ty chu—“

Tu se otočil k hrubě stesané nouzové posteli, plné kudrnatých hlaviček, a doslova se zhroutil. Hlava mu sklesla přes lenoch židle a zabořil si obličej do obrovských dlaní. Hluboké, chraptivé a hlasité vzlyky otřásaly židlí a mezi prsty mu kanuly na podlahu těžké slzy — právě takové slzy, pane, jaké vám kanuly do rakve, v níž ležel váš prvorozený synek, takové slzy, ženo, jaké jsi ronila ty, když jsi

slyšela nářek svého umírajícího robátka — neboť, pane, Tom byl muž a vy jste pouze jiný muž. A ty, ženo, i když se nosíš v hedvábu a klenotech, jsi pouze jiná žena a ve velkých zkouškách života a v hlubokém žalu vás všechny svírá úplně stejný zármutek!

„Ještě slovo," pravila Eliza, když stanula ve dveřích. „Zrovna dnes odpoledne jsem se viděla se svým mužem. Ale neměla jsem ještě ani tušení, co se později stane. Vykázali mu nejpodřízenější, nejhorší místo a dnes mi řekl, že se chystá uprchnout. Jestli můžete, zkuste mu podat zprávu, prosím vás. Povězte mu, jak jsem odešla a proč jsem odešla. A povězte mu, že se pokusím dojít do Kanady. Musíte mu vyřídit můj láskyplný pozdrav a povědět mu, že kdybychom se už nikdy neviděli —"

Tu se Eliza odvrátila, stála chviličku zády k nim a potom zastřeným hlasem dořekla: „Povězte mu, aby se snažil být tak dobrý, jak jen může." A odmlčela se.

„Zavolejte Bruna dovnitř," dodala. „Zavřete ho tady na chvíli, chudáka zvíře. Nesmí běžet za mnou!"

Ještě hrstka posledních slov a slz, hrstka vzájemných rozloučení a požehnání, a Eliza s užaslým a vyděšeným dítětem v náruči vyklouzla tichounce do noci.

6 KAPITOLA ŠESTÁ
ODHALENÍ

Po pozdní dlouhé rozmluvě minulého večera nemohli pán a paní Shelbyovi hned tak rychle usnout, a proto spali nazítří ráno poněkud déle než obyčejně.

„To bych ráda věděla, proč ta Eliza nejde," divila se paní Shelbyová, když už několikrát marně zatáhla za zvonek.

Pan Shelby stál před svým zrcadlem a obtahoval si právě břitvu. Vtom se otevřely dveře a do pokoje vešel černý chlapec s teplou vodou na holení.

„Andy," přikázala mu jeho paní, „zaklepej na Eliziny dveře a

řekni jí, že jsem na ni už třikrát zvonila. Chuděra!“ dodala pro sebe s povzdechem.

Andy se brzy vrátil s očima úžasem navrch hlavy.

„Proboha, paní! Líza má celý prádelník vytahaný a všechny věci rozházené, kde se dá. Podle mého vzala nohy na ramena.“

V jednom a témž okamžiku svitla pravda jak panu Shelbymu, tak jeho ženě.

Shelby zvolal:

„To tedy měla asi podezření a je pryč!“

„Buďtež Bohu díky!“ řekla paní Shelbyová. „Doufám, že je.“

„Ženo, mluvíš jako blázen! Bude to pro mne věru notně ošemetná věc, je-li doopravdy pryč. Haley viděl, že jsem se zdráhal prodat to její dítě, a bude si myslet, že jsem zamhouřil oči, aby s ním mohla uprchnout. To se dotýká mé cti!“

A pan Shelby vyběhl chvatně z pokoje.

Asi čtvrt hodiny vládl celým domem velký shon a povyk. Všude se otvíraly a zavíraly dveře a na všemožných místech se ukazovaly tváře kdejakých barevných odstínů. Jediná osoba, která mohla celou věc poněkud objasnit, mlčela jako hrob — a tou byla vrchní kuchařka teta Chloe. Mlčky a s těžkou chmurou, usazenou na tváři kdysi tak veselé, si pekla zarytě dál své placičky k snídani, jako by ze všeho rozruchu kolem sebe nic neviděla ani neslyšela.

Velmi brzy hnízdilo na zábradlí verandy nějakých deset dvanáct kvítků z čertovy zahrádky jako hejno vran a každý z nich chtěl být mermomocí první, kdo cizímu pánovi oznámí, jakou má smůlu.

„To se vsadím, ten se bude nějak vztekat,“ prohodil Andy.

„A jak bude klejt!“ přisadil si malý černoušek Jake.

„Bodejť, ten věru umí klejt,“ přisvědčila kudrnatá Mandy. „Však jsem ho slyšela včera u oběda. Vyslechla jsem celou věc, protože jsem se zavřela do komory, kde má paní stát ty velké krajáče, a slyšela jsem každé slovo.“

A Mandy, která se v životě ještě nezamyslila nad významem kteréhokoli zaslechnutého slova o nic víc než nějaké černé kotě, narafičila nyní tvář do povýšené přemoudřelosti a nafukovala se jako páv. Zapomněla ovšem uvést, že v udaný čas sice opravdu ležela stočená do klubíčka mezi krajáči, ale že celou tu dobu spala jako dudek.

Když se Haley konečně objevil, v holínkách a s ostruhami, vítala ho ta špatná novinka ze všech stran. Mladým nezbedům na verandě nikterak nesklapla naděje, že ho uslyší „klejt“. Když se totiž krčili a uhýbali sem a tam, aby se vyhnuli šlehům jeho jezdeckého bičíku, klel vskutku tak plynně a šťavnatě, že z toho měli všichni úžasnou švandu.

Potom se za sborového vřískotu svalili vespolek na hromadu na udupaný trávník pod verandou a za jásavého chichtotu vyváděli své divy a ječeli, co hrdlo ráčilo.

„Jen kdybych dostal tu pekelnou havěť do rukou!“ cedil mezi zuby Haley.

„Ale nedostaneš, to je to!“ zašklebil se Andy, zamával vítězně rukou a několikrát po sobě nepopsatelně zpitvořil tvář za zády postiženého handlíře, když už byl bezpečně z doslechu.

„Jářku, Shelby, tohle je prachzatracená věc!“ vybuchl Haley, sotva prudce vtrhl do salónu. „Zdá se, že ta holka je s tím mrnětem v prachu.“

„Pane Haley, mluvíte v přítomnosti paní Shelbyové,“ odpověděl pan Shelby.

„Prosím za odpuštění, paní,“ řekl Haley a lehce se uklonil, leč dosud s čelem zamračeným, „ale stejně opakuju, co jsem právě řekl. Tohle je prapodivná novinka. Je to pravda, pane?“

„Pane,“ pravil pan Shelby, „přejete-li si se mnou mluvit, musíte alespoň poněkud dbát pravidel slušnosti. Andy, vezmi od pana Haleyho klobouk a bičík. Posaďte se prosím. Ano, pane, s politováním vám musím oznámit, že ta mladá žena v rozčilení nad tím, co buďto zaslechla sama, nebo co se o té věci dověděla od někoho jiného, vzala v noci své dítě a utekla s ním.“

„Přiznávám, že jsem v tomhle obchodě očekával poctivé jednání,“ řekl Haley.

„Jak to, pane?“ opáčil Shelby a zprudka se k němu otočil. „Jak mám rozumět téhle vaší řeči? Vysloví-li se kdokoli nedůvěřivě o mé cti, mám pro něho jen jedinou odpověď.“

Na ta slova se otrokář přikrčil a hlasem poněkud zdušeným poznamenal, že „pro člověka, který uzavřel poctivý obchod, to je prožluklá rána, nechat se takhle napálit“.

„Pane Haley,“ pokračoval pan Shelby, „kdybych nevěděl, že opravdu máte jistý důvod k zklamání, nebyl bych si od vás nechal líbit ten hrubý a neomalený způsob, jak jste právě teď vstoupil do mého pokoje. Ale protože vnější zdání to vyžaduje, řeknu vám tolik, že nestrpím, abyste mě častoval narážkami, jako bych měl i jen sebemenší účast na jakékoli nepoctivosti v téhle věci. Kromě toho považuji za svou povinnost poskytnout vám veškerou pomoc a dát vám k použití koně, služebnictvo a tak dále, abyste se domohl svého majetku. Zkrátka a dobře, Haley,“ dodal a přešel náhle od tónu odměřené důstojnosti k svému obvyklému tónu nenucené srdečnosti, „nejlepší pro vás bude, abyste si zachoval dobrou náladu a napřed něco posnídal. Potom už uvidíme, co se dá dělat.“

Tu paní Shelbyová vstala s omluvou, že jí povinnosti brání, aby ten den zůstala u snídaně. A když pověřila velmi důstojnou mulatku, aby na příborníku připravila kávu a obsloužila pány, odešla z pokoje.

„Panička nemá vašeho poníženého služebníka zřejmě v žádné zvláštní oblibě,“ prohodil Haley v rozpačité snaze vplout do velmi důvěrného tónu.

„Nejsem zvyklý, aby se o mé ženě hovořilo tak neuctivě,“ odpověděl pan Shelby suše.

„Odpusťte prosím — to přec byl samozřejmě jenom žert,“ namítl Haley s nuceným smíchem.

„Ne všechny žerty jsou stejně podařené,“ opáčil Shelby.

„Ten si sakra dovoluje, když jsem už ty lejstra podepsal, vem ho čert!“ hučel si pro sebe Haley. „Hotový grand, od včerejška!“

Žádný pád prvního ministra králova nevyvolal ještě u dvora větší bouři rozčilení než zvěst o Tomově osudu mezi jeho druhy na statku. Šla od úst k ústům a nikdo nemluvil o ničem jiném; v domě ani na poli se nedělalo nic, než dohadovalo o tom, jaké to bude mít pravděpodobně následky. Rovněž Elizin útěk — událost, jaká se na statku dosud nepřihodila — přispíval valnou měrou k jitření celkového rozruchu.

Černý Sam — jak se mu všeobecně říkalo, protože byl o dobré tři odstíny tmavší než kterýkoli jiný syn ebenu na statku — hluboce přemítal o všech stránkách i důsledcích případu. Uvažoval o něm z hledisek tak širokých a s tak přísným přihlížením k osobnímu blahu,

že by jeho uvažování bývalo ke cti kterémukoli bílému vlastenci ve Washingtoně.

„Nic není tak zlé, aby na tom nebylo něco dobrého — to je jisté," řekl Sam mudroslovně. Přitom si znovu popotáhl pantalóny a zručně si dlouhým hřebíkem přišpendlil poutko šlí na místě, kde mu chyběl knoflík. Tento projev praktického důmyslu mu zřejmě působil nehoráznou radost.

„Baže, nic není tak zlé, aby na tom nebylo něco dobrého," opakoval. „Tak třeba Tom hop dolů — no a samo sebou, hned je tady místo, aby jiný negr hop nahoru — a pročpak ne tenhle negr tady? — to je ono. Tom se cáral volně po kraji — holínky lesk jako blesk — pašport v kapse — negr učiněný grand — nemám snad pravdu? No a pročpak ne třeba Sam? — To bych rád věděl!"

„Hej, Same! Slyšíš, Same? Pán chce, abys chytil Billa a Jerryho," křikl Andy a tak Samovi zarazil další samomluvu.

„Hu, cože se zase děje, holečku?"

„No, ty patrně vůbec nevíš, že Líza popadla ranec a zmizela i s kloučkem, viď?"

„Mně budeš povídat!" odsekl Sam s bezmezným pohrdáním. „Já to věděl hromadu času dřív než ty. Tenhle negr," ukázal na sebe, „není jen tak včerejší, to si nemysli!"

„No, buď jak buď, pán chce, abys hned osedlal Billa a Jerryho. Ty a já ji máme jet s panem Haleym najít."

„Náramné! Tohle je přece něco!" zaradoval se Sam. „V takové šlamastyce se obracejí na Sama. To je ten pravý negr. Však uvidíš, jestli ji nechytím — pán uvidí, co Sam dokáže!"

„Hm. Ale Same," řekl Andy, „dobře si to rozmysli — paní totiž nechce, aby Elizu někdo chytil. Měl bys ji potom v pačesech."

„Hu!" zvolal Sam a vykulil oči. „Jak tohle víš?"

„Sám jsem ji slyšel tohle hromské ráno na vlastní uši, když jsem nesl pánovi vodu na holení. Poslala mě, abych se podíval, proč ji Líza nepřišla oblíkat. A jen jsem jí pověděl, že je Líza v prachu, už vyskočila a povídá: ‚Buď Bohu chvála!' Bylo vidět, že pán je celý vzteklý. Povídají: ‚Ženo, ty mluvíš jako blázen!' Ale to mi věř, ona ho už zkrotí. Vím až moc dobře, jak to dopadne — je vždycky nejlepší stát na straně naší paní, to ti povídám!"

Po tomto výkladu si černý Sam začal drápat kudrnatou leb. Ta v sobě sice neskrývala tuze hlubokou moudrost, ale přesto obsahovala značnou dávku oné zvláštní schopnosti, po které je velká poptávka mezi politiky všech pletí i zemí a které se lidově říká „vědět, odkud vítr fouká“. Proto se v hlubokém zadumání přestal drápat a znovu si popotáhl pantalóny — to byla jeho obvyklá vědomá procedura, jak si ulevoval v duševní nejistotě.

„Člověk nikdy neví — nikdy —, jak to nebo to v *tomhle* světě tady dopadne,“ usoudil konečně.

Sam mluvil jako filozof a zdůraznil slovo *tomhle* — jako by už měl kdovíjakou zkušenost v rozličných druzích světů, a docházel tedy ke svým závěrům po zralé úvaze.

„No, určitě bych byl řekl, to přiznám, že by paní prosmejčila celý svět, jen aby Lízu našla,“ dodal Sam přemítavě.

„To jistě,“ přisvědčil Andy, „ale copak pro oči nevidíš, ty negře jeden černá? Naše paní přece nechce, aby tenhle pán Haley dostal Lízina kloučka do drápů — o to tady jde!“

„Hu!“ vyhrkl Sam s nepopsatelným přízvukem, který je známý pouze těm, kdo to slůvko slyšeli mezi černochy.

„A povím ti ještě něco,“ řekl Andy. „Podle mého by ses měl raději pustit za těmi koňmi — a hezky honem —, protože jsem slyšel paní, jak se po tobě shání. Už ses naokouněl dost dlouho.“

Po té připomínce sebou Sam vskutku čile hodil. Netrvalo chvíli a již bylo vidět, jak se s Billem a Jerrym v plném cvalu vítězně žene k domu. Obratně seskočil, ještě dříve než koně vůbec napadlo, že budou muset zastavit, a zatočil s nimi ke kůlům jako smršť. Haleyho kůň, mladé a lekavé zvíře, se vzpínal a vyhazoval, divže nepřetrhl uzdu.

„Ho, ho!“ zvolal Sam. „Ty rád jankuješ, co?“ A jeho černý obličej se rozzářil zvláštním, poťouchlým světlem. „Však já tě srovnám, žádné strachy,“ dodal.

Nad kůly k přivazování koní se klenul obrovský buk a země pod ním byla hustě poseta drobnými, ostrými trojbokými bukvicemi. S jednou bukvicí mezi prsty přistoupil Sam k mladému koni a hladil ho a popleskával, zjevně jako by se horlivě snažil uklidnit jeho rozčilení. Pod záminkou, že upravuje sedlo, vsunul pod ně obratně malou ostrou

bukvici — a to takovým způsobem, že sebemenší zatížení sedla musilo citlivé zvíře bolestivě podráždit, aniž přitom zanechá jakoukoli viditelnou odřeninu nebo ranku.

„Tak vidíš!“ řekl Sam a se samolibým úsměvem zakoulel očima, „už jsem ti to srovnal.“

V tom okamžiku se na balkóně ukázala paní Shelbyová a kývla na něho. Sam k ní zamířil se stejně horlivým odhodláním se zalichotit, jaké kdy projevil kterýkoli uchazeč o místo uprázdněné u dvora sv. Jakuba nebo ve Washingtoně.

„Proč jsi tak dlouho lelkoval, Same? Vzkázala jsem ti po Andym, aby sis pospíšil.“

„Proboha, paní!“ řekl Sam. „Koně se přece nedají chytit jen tak v minutce — vždyť zaběhli až docela dolů na jižní pastvinu. A bůhvíco všechno ještě!“

„Jak často ti musím povídat, Same, abys pořád neříkal ‚proboha‘ a ‚bůhví,‘ a podobně? Je to hřích.“

„Ach bože, namouduši! Úplně jsem zapomněl, paní! Už nic takového jaktěživo neřeknu.“

„Ale Same, vždyť jsi to právě zase řekl.“

„Jistě? Ach bože! Totiž — já to nechtěl říct.“

„Musíš být *opatrný*, Same.“

„Jen mě nechte krapet oddychnout, paní, a já začnu úplně znova. Budu moc opatrný.“

„No dobře, Same. Pojedeš teď s panem Haleym, abys mu ukazoval cestu a pomáhal mu. Buď na ty koně opatrný, Same, víš přece, že Jerry minulý týden trochu kulhal. *Nežeň ty koně tuze rychle!*“

Poslední slova pronesla paní Shelbyová tlumeným hlasem, ale se silným důrazem.

„To nechte úplně na mně!“ odpověděl Sam a zakoulel ohromně významně očima.

„Bůh ví! Hu! Nic jsem neřekl!“ dodal a náhle se zajíkl a ve strachu učinil rukou tak směšný pohyb, že se jeho paní volky nevolky musila zasmát. „Ba, paní, dám už na ty koně pozor!“

„Poslyš, Andy,“ pravil Sam, když se vrátil na své stanoviště pod bukem, „víš ty, že by mě vůbec nepřekvapilo, kdyby se tady ten koníček začal krapet vzpouzet, až si na něj bude pán sedat? Víš,

Andy, zvířata už někdy tak vyvádějí.“ A přitom dloubl Sam Andyho velmi výmluvně pod žebra.

„Hu!“ řekl Andy tónem, který znamenal okamžité pochopení.

„No ba. Víš, Andy, paní chce získat čas — to je nad slunce jasnější i slepému! Tak jí prostě krapet přidám. A proto, víš, pustíme všecky tyhle koně, ať si volně dovádějí tady na tom plácku až třeba tamhle dolů k lesu, a podle mého se pán hned tak odsud nedostane.“

Andy se zazubil.

„Abys věděl,“ pokračoval Sam, „abys věděl, Andy, kdyby se to náhodou tak šustlo, že by ten kůň pana Haleyho začal doopravdy trojčit a jankovat, tak se oba postaráme, aby mu v tom naši koně pomohli, a sami mu pomůžeme taky — to jistě, žádné strachy!“

A Sam a Andy zvrátili hlavu nazad a propukli v tichý, ale nehorázný řehot, luskali prsty a samým nadšením křepčili, až se jim paty míhaly vysoko ve vzduchu.

V tom okamžiku se na verandě objevil Haley. Několik koflíků skutečně dobré kávy ho poněkud uchlácholilo a vyšel nyní ven usměvavý a hovorný v celkem snesitelně spravené náladě.

Sam a Andy chňapli po jakýchsi troskách palmových listů, které si zvykli považovat za klobouk, a letěli jako šipka ke koním u kůlů, aby byli připraveni „pomoct pánovi“.

Samův palmový klobouk, důmyslně roztřepený, aby vůbec nebudil dojem pletiva, alespoň pokud šlo o střechu, měl vlákna naježená na všechny strany od sebe; jak se kroutila vzhůru, dodávala jeho šišáku oslnivý vzhled nespoutanosti a vzdoru, zcela hodný kteréhokoli náčelníka z Fidži. Andymu sice chyběla u palmového listu střecha vůbec, ale narazil si samotné dýnko na hlavu s plácnutím tak šviháckým a s pohledem tak samolibým, jako by říkal: „Kdo povídá, že nemám klobouk?“

„Tak, mládenci,“ pravil Haley, „teď sebou hoďte. Nesmíme ztratit ani chviličku času.“

„Kdepak, ani minutku, pane!“ odpověděl Sam, strčil Haleymu opratě do ruky a přidržoval mu třmen, kdežto Andy zatím odvazoval druhé dva koně.

Jen se Haley dotkl sedla, ohnivé zvíře se vzepjalo a náhlým skokem do výše shodilo svého pána na několik kroků daleko do suché

měkké trávy, kde se Haley roztáhl jak široký tak dlouhý. Sam se s divým křikem vrhl po uzdě, ale nepodařilo se mu nic víc, než že shora zmíněným oslnivým palmovým listem píchl zvíře do oka. To rozhodně nijak nepřispělo k tomu, aby se rozčilený kůň uklidnil.

Proto s ukrutnou zuřivostí převalil Sama, dvakrát třikrát pohrdavě zafrkal, vyhodil prudce zadními kopyty do vzduchu a v mžiku pádil pryč. Zamířil na dolní konec louky a v patách za ním Bill i Jerry, jež Andy nezapomněl podle úmluvy pustit, a ještě je rozličnými strašlivými pobídkami popohnal.

A tu propuklo roztodivné divadlo všeobecného zmatku. Sam a Andy pobíhali a křičeli — na všech stranách štěkali psi — a Mike, Moše, Mandy, Fanny i všechna ostatní drobotina na statku, rodu jak mužského, tak i ženského, běhala jako divá, tleskala, výskala a křičela s neslýchanou horlivostí a neúnavným zápalem.

Haleyho kůň — byl to bílý poník, a velmi hbitý a živý — uvítal bujarou zábavu zjevně s náramným potěšením. A protože měl na probíhání širokou louku, málem půl míle dlouhou, která se na všech stranách mírně svažovala k nekonečným lesům, měl zřejmě bezmeznou radost, když viděl, jak blízko může k sobě pustit své pronásledovatele a hned zase, takřka jim před nosem, s náhlým trhnutím a frknutím vyrazit a odcválat po některé pěšině v lesním porostu. Takový to byl poťouchlík.

Samově mysli nebylo nic vzdálenějšího než připustit, aby kterékoli zvíře z houfu někdo chytil, dokud sám neuzná, že k tomu nadešla nejvhodnější chvíle — a úsilí, jež vyvíjel, bylo věru přímo hrdinské. Jako se meč Richarda Lvího srdce vždycky blýskal v čele a uprostřed nejtužší seče, tak se Samův palmový šišák ježil všude, kde bylo právě nejmenší nebezpečí, že by se dal některý kůň chytit — tam se po něm vždycky hnal jako o překot a ze všech sil křičel: „Hurá na něj! Chyťte ho, chyťte ho!“

A počínal si přitom tak, že všechny v mžiku rozprášil na bezhlavý úprk.

Haley běhal všelijak sem a tam a klel a nadával a vztekle dupal. Pan Shelby se nadarmo snažil křičet příkazy z balkónu a paní Shelbyová se v okně svého pokoje střídavě smála a zase divila — nikoli bez jakéhosi tušení, jaký úmysl vlastně za vším tím zmatkem vězí.

Konečně kolem poledne se Sam vítězoslavně objevil v sedle na Jerrym a po boku vedl Haleyho koně. Byl zpocený, až se z něho kouřilo, ale blesky v jeho očích i rozšířené nozdry dokazovaly, že duch svobody ještě docela nevyhynul.

„Už ho mám!“ jásal Sam vítězně. „Nebýt mě, byli by se snad uhnali — všichni, co jich je. Ale já ho chytil.“

„Ty!“ zavrčel na něj Haley v rozpoložení ne právě líbezném. „Nebýt tebe, tak se tohle vůbec nestalo.“

„Proboha, pane!“ ohradil se Sam tónem nejhlubšího starostlivého zájmu. „Nebýt mne, co se tuhle honím a lítám, až se ze mne jenom leje pot?“

„Dobrá, dobrá!“ odpověděl Haley. „Připravil jsi mě tím svým zatraceným blázněním skoro o tři hodiny. Teď tedy jedeme a už žádné hlouposti.“

„Ale pane,“ namítl Sam vyčítavě, „to nás chcete podle mého načisto zabít, všechny do jednoho, koně i lidi. Všichni se držíme sotva na nohou, jen padnout, a ze zvířat se jenom kouří. To náš pán jistě nedovolí, abychom teď někam jeli, leda až po obědě. Pánův kůň potřebuje vydrhnout, koukněte, jak se pocákal. A Jerry ke všemu kulhá — nemyslím, že by nás paní chtěla pustit na cestu takhle, to jistě ne. Proboha, pane, vždyť všechno dohoníme, třeba chvíli počkáme. Líza nebyla nikdy velký chodec.“

Paní Shelbyová se na verandě skvěle bavila, když tuto rozmluvu tajně poslouchala, a nyní se rozhodla sama přispět svým dílem. Vyšla ven, zdvořile vyjádřila svou lítost nad Haleyho nehodou a naléhala na něho, aby zůstal na oběd. Že prý kuchařka začne hned nosit na stůl.

Tak nezbylo Haleymu nič jiného než s potěšením značně pochybným zamířit do jídelny. Sam přitom za ním nevýslovně významně koulel očima a vážně odváděl koně na dvůr před stájemi.

„Viděl jsi ho, Andy? — Viděl jsi ho?“ zeptal se Sam, když už byl v bezpečném úkrytu za stodolou a uvazoval koně ke sloupu. „Ach bože, jestli to nebylo stejně pěkné jako hodinka, když ho člověk viděl tancovat a zuřit a proklínat nás. Neslyšel jsem ho snad? Jen si klej, dědku,‘ povídám si v duchu, ‚chceš mít koně hned, nebo počkáš, až si ho chytíš?‘ povídám si. Bože, Andy, jako bych ho ještě teďka viděl.“

A Sam a Andy se opřeli o stěnu stodoly a smáli se, až už nemohli.

„Tos měl vidět, jak vztekle se díval, když jsem mu toho koně přivedl. Bože, byl by mě zabil, kdyby se to byl odvážil — a já před ním stál zkroušeně jako neviňátko.“

„Bože, já tě přece viděl!“ namítl Andy. „Jsi ty mi liška, Same!“

„Skoro bych řekl, že jsem,“ přikývl Sam. „Viděls paní nahoře v okně? Viděl jsem, jak se směje.“

„Jak jsem ji mohl vidět? Lítal jsem přece jako blázen,“ řekl Andy.

„No, abys věděl,“ pravil Sam a pustil se vážně do mytí Haleyho poníka. „Já si osvojil, jak by se řeklo, zvyk si všeho všímat, Andy. Je to moc důležitý zvyk, Andy, a já ti doporučuju, aby sis ho vypěstoval, dokud jsi ještě mladý. Zvedni mu tu zadní nohu, Andy! Abys věděl, Andy, právě všímavost má u negrů tak obrovskou cenu. Neviděl jsem snad dnes ráno, odkud vítr fouká? Neviděl jsem snad, co paní chce, i když necekla ani slovíčko? To je právě ta všímavost, Andy. To je myslím, jak by se řeklo, jistá schopnost. Každý člověk má nějakou tu schopnost, ale vypěstovat ji, to teprv něco znamená.“

„Kdybych byl té tvé všímavosti dnes ráno krapet nenapomohl, tak bys býval podle mého hned tak honem nepochopil, co a jak,“ namítl Andy.

„Andy,“ odpověděl Sam, „ty jsi slibný chlapec, o tom se nedá vůbec pochybovat. Moc si o tobě myslím, Andy, a nijak se taky nehanbím, když mám přijmout nějaký tvůj nápad. Nemáme se nikdy na nikoho koukat svrchu, Andy, protože i ten nejchytřejší z nás občas škobrtne. A tak tedy, Andy, pojďme teď do domu. Sázím se, že nám paní dá tentokrát něco mimořádně dobrého na zub.“

7 KAPITOLA SEDMÁ
MATČIN ZÁPAS

Je nemožné si představit ještě opuštěnější a beznadějnější lidské stvoření, než byla Eliza, když zaměřila kroky od chatrče strýce Toma.

Utrpení jejího manžela a nebezpečí, jež mu hrozí, i nebezpečí, které visí nad jejím dítětem, ji mučilo. Všechno to se jí v mysli slévalo se zmatenou a omračující představou, jakého nebezpečenství se odvažuje, když opouští jediný domov, který kdy poznala, a vzdává se o vlastní vůli ochrany přátelské duše, kterou miluje a ctí. K tomu ještě přistupovalo rozloučení se všemi známými předměty — s místem, kde vyrůstala, se stromy, pod nimiž si hrávala, s háji, kde se za šťastnějších dnů mnohý večer procházela po boku svého mladého manžela. Všechno, jak se to tu koupalo v jasném mrazivém světle hvězd, jako by k ní vyčítavě hovořilo a ptalo se jí, kam může z takového domova odcházet?

Ale nade všechno silnější byla mateřská láska, vybičovaná hrozivou blízkostí strašlivého nebezpečí až do horečného šílenství. Klučina byl dost velký, aby mohl jít vedle ní, a za všedních okolností by ho byla jenom vedla za ruku. Nyní se však třásla již z pouhého pomyšlení, že by ho měla na chviličku pustit z náruče, a jak se chvatně ubírala vpřed, tiskla si ho křečovitým objetím k ňadrům.

Zmrzlá půda jí chrupala pod nohama a Eliza se při každém tom zvuku zachvěla. Kdekterý třepetavý list i mihotavý stín jí zastavoval srdce a poháněl její krok. V duchu se divila síle, která jako by se do ní byla najednou vlila. Necítila totiž tíhu chlapce o nic víc, než jako by nesla pírko, a každý záchvěv strachu jako by ještě stupňoval nadpřirozenou sílu, která ji poháněla.

Kdyby šlo o tvého Harryho, matko, nebo o tvého Willyho, kterého by ti surový otrokář měl druhý den ráno vyrvat — kdybys ty byla viděla toho muže a slyšela, že patřičné listiny jsou podepsány a odevzdány — a kdybys měla jedině tu chvíli od půlnoci do rána, abys zdárně dokončila útěk — jak rychle bys pospíchala ty? Kolik mil bys

dokázala ujít v těch několika málo krátkých hodinách se svým miláčkem na prsou — s tou ospalou hlavičkou na rameni — s malýma něžnýma ručičkama důvěřivě sepjatýma kolem tvé šíje?

Dítě totiž spalo. Zpočátku je novota a rozruch noční cesty udržovaly vzhůru; ale matka tak chvatně potlačovala každý dech i zvuk a tak chlapce ubezpečovala, že ho jistě zachrání, jen bude-li úplně zticha, že se jí držel pokojně kolem krku a pouze se zeptal, když už cítil, že na něho jde dřímota:

„Mami, nemusím přece být vzhůru, že ne?“

„Nemusíš, miláčku, jenom spinkej, jestli chceš.“

„Ale mami, nedovolíš mu, aby si mě vzal, ani když usnu, že ne?“

„Ne! Rozhodně ne!“ odpověděla matka s tváří ještě bledší a její velké tmavé oči vzplanuly světlem ještě jasnějším.

„Myslíš to doopravdy, viď, mami?“

„Ano, doopravdy!“ přisvědčila matka hlasem, který překvapil i ji samu, protože jí připadalo, jako by z ní mluvil duch, který není vůbec její.

Chlapec si položil unavenou hlavičku na její rameno a ve chviličce usnul. Jaký žár, jakou odvahu dodával jejím krokům dotyk těch teplých ručiček a lehounký dech, který cítila na krku!

Zdálo se jí, jako by do ní každý slabounký dotyk i pohyb spícího důvěřivého dítěte vléval novou sílu přímo proudem. Tak svrchovaná je vláda duše nad tělem, že načas dokáže učinit údy i nervy nepřemožitelnými a zocelit svaly k takovému vypětí, že i slabé změní v neuvěřitelné siláky.

Hranice statku, háj, přilehlý les, to všechno kolem ní míjelo jako v mátohách, když šla svou cestou. A kráčela pořád dál, nechávala za zády jednu známou věc za druhou, nepolevovala ani se nezastavila, dokud ji ranní červánky nezastihly na otevřené silnici hezkou řádku mil od všeho, co by jí sebemenší stopou mohlo připomenout cokoli známého.

Často doprovázela svou paní, když jela navštívit jedny své příbuzné ve vesničce T. nedaleko řeky Ohia, a znala proto dobře cestu. Dojít do té vesničky a prchnout na druhý břeh řeky Ohia, to byly první hrubé obrysy, jak si představovala svůj útěk; co bude dál, to už mohla jedině doufat v Boha.

Když po silnici začali jezdit koně a povozy, Eliza si s onou zbystřenou vnímavostí, která je příznačná pro takový stav vzrušení a blíží se přímo jakémusi pudovému vnuknutí, ihned uvědomila, že by její překotný spěch i poplašený vzhled mohl upoutat pozornost a uvalit na ni podezření. Proto postavila chlapečka na zem, upravila si šaty i čepec a ubírala se dál krokem tak rychlým, jaký pokládala za přiměřený, aby ještě nebyl nápadný. Přibalila do svého ranečku také pár koláčů a jablek a těch nyní použila jako pomůcky, aby přiměla dítě k rychlejší chůzi. Udělala jablíčkem kutululuč několik kroků před sebe, a chlapec se ze všech sil rozběhl za ním. A tato lest, často opakovaná, je přenesla přes mnohou půlmíli.

Zanedlouho došli k hustému kousku lesa, jímž zurčel čistý potůček. Protože si dítě stěžovalo, že má hlad a žízeň, přelezla s ním plot, posadila se za velký balvan, za kterým je nebylo ze silnice vidět, a popřála dítěti snídani z toho, co měla v ranečku. Chlapeček se divil a rmoutil, že maminka nemůže jíst. A když ji objal kolem krku a snažil se jí vecpat kousek svého koláče do úst, připadalo jí, jako by se měla v tom okamžiku zadusit, jak se jí stáhlo hrdlo.

„Ne, ne, Harry, můj zlatý! Maminka nemůže nic papat, dokud tě neodvede do bezpečí! Musíme jít dál — a pořád dál — až přijdeme k řece!“

A znovu vyběhla na silnici a znovu se usilovně nutila, aby šla pravidelným a klidným krokem kupředu.

Byla už mnoho mil za končinou, kde ji lidé osobně znali. Kdyby náhodou potkala někoho, kdo ji zná, doufala, že vyhlášená laskavost jejích pánů ji už sama o sobě ochrání před podezřením, poněvadž učiní nepravděpodobnou jakoukoli domněnku, že by mohla být na útěku. A rovněž měla tak světlou pleť, že bez bedlivého přihlédnutí nebylo její barevný původ vůbec znát, a také její dítě mělo pleť stejně světlou — proto bylo pro ni mnohem snazší projít bez povšimnutí.

Spoléhajíc na to, zastavila se kolem poledne v hezkém hospodářství, aby si odpočinula a koupila něco k obědu pro dítě i pro sebe. Čím dál byla totiž od bývalého domova a čím víc se tím nebezpečí zmenšovalo, tím víc také povolovalo nepřirozené vypětí její nervové soustavy a brzy pocítila jak únavu, tak hlad.

Prostou selku, vlídnou a povídavou ženu, očividně spíš potěšilo,

než pohněvalo, že přišel někdo, s kým si může porozprávět. Bez dalšího vyzvídání se spokojila Eliziným vysvětlením, že „si dělá malý výlet k přátelům a pobude u nich asi týden“ — což všechno si Eliza z hloubi duše přála, aby se ukázalo jako čistá pravda.

Asi hodinu před západem vkročila do vesničky T. na břehu řeky Ohia. Byla unavená a nohy měla rozbolavělé, ale srdce jí dosud překypovalo odvahou. První její pohled spočinul na řece, která se vinula jako hranice mezi ní a zaslíbenou zemí svobody na druhém břehu.

Začínalo právě jaro a řeka byla rozvodněná a rozbouřená. Kalný proud unášel a na všechny strany těžce převaloval mohutné ledové kry. Zvláštně utvářený břeh na kentucké straně, kde země vybíhala velkým obloukem daleko do vody, měl za následek, že se tam nahromadilo a vzpříčilo velké množství ledových ker. Úzký proud, který se hnal kolem výspy, byl plný ledu a jedna kra se vršila na druhou. Tak tvořily dočasnou hráz odplouvajícímu ledu a tísnily jej a vázaly v jakýsi rozvlněný vor, který zaplňoval celou šíři řeky a sahal skorem až ke kentuckému břehu.

Eliza chvilku stála a pozorovala tu nepříznivou shodu okolností. Okamžitě pochopila, že ledy jistě znemožňují, aby jezdil obvyklý přívoz, a zamířila hned do malé hospůdky na břehu řeky, aby se trochu poptala.

Hospodská se právě horlivě točila u ohně a smažila a dusila rozličná jídla k večeři. Když ji vyrušil Elizin líbezný a posmutnělý hlas, ustala v práci a s vidličkou v ruce řekla:

„Copak je?“

„Není tady nějaký člun nebo pramice, co převáží lidi do B., prosím vás?“ zeptala se Eliza.

„Ne, to není!“ odpověděla žena. „Lodi přestaly převážet.“

Elizin zaražený a zklamaný výraz ženu upoutal. Pravila tázavě:

„Vy patrně chcete na druhou stranu, že? Máte někoho nemocného? Vypadáte, jako byste měla náramně naspěch!“

„Mám dítě a je ve velkém nebezpečí,“ řekla Eliza. „Dověděla jsem se to teprve včera a ušla jsem už dnes pěkný kus cesty. Doufala jsem, že tady stihnu přívoz.“

„No, to tedy máte smůlu,“ odpověděla žena, jejíž mateřský cit se silně vzbouřil. „Je mi vás doopravdy líto. Šalomoune!“ zavolala z

okna směrem k malé kůlně vzadu. Ve dveřích se ukázal muž v kožené zástěře a s velmi špinavýma rukama.

„Jářku, Šalomoune," řekla žena, „převeze ten člověk dnes večer ty sudy na druhou stranu?"

„Povídal, že to zkusí, jestli to nějak rozumně půjde," odpověděl muž.

„Kousek tady od nás je jeden člověk, co chce dnes večer převézt nějaký náklad, jestli si to troufne. Přijde sem dnes na večeři, tak si nejlíp sedněte a počkejte. To je roztomilý klouček," dodala žena a nabídla dítěti koláč.

Ale dítě, úplně vyčerpané, se únavou rozplakalo.

„Chudáček! Není zvyklý moc chodit a já s ním tolik pospíchala!" vysvětlila Eliza.

„Tak ho vemte tuhle do světnice," pravila žena a otevřela dveře do malé ložnice, kde stála pohodlná postel. Eliza na ni položila uondaného chlapečka a držela mu ručky, až tvrdě usnul.

Pro ni odpočinku nebylo. Pomyšlení na pronásledovatele ji stravovalo jako oheň, pohánělo ji pořád dál. Toužebnýma očima hleděla na chmurné vzduté vody, které ležely mezi ní a svobodou.

Tu se musíme prozatím s Elizou rozloučit a všimnout si počínání jejích pronásledovatelů.

Paní Shelbyová sice slíbila, že se oběd bude nosit na stůl hned, ale přesto se brzy ukázalo, jak se často ukázalo již jindy, že je zapotřebí víc než jedné strany, aby byla ruka v rukávě. Neboť ačkoli vydala příkaz zřetelně a přímo před Haleym a ačkoli jej tetě doneslo nejméně půl tuctu mladistvých poslů, přesto si tato důstojná žena pouze několikrát velmi nevrle odfrkla a pohodila hlavou — a pokračovala ve všem svém konání nadobyčej pomalounku a rozvláčně.

Z nějakého neobvyklého důvodu vládl mezi čeledí zřejmě všeobecný dojem, že se paní nebude pro nějaké to zdržení nijak zvlášť zlobit. A bylo napodiv, jaké množství náhodných překážek se okamžitě vyskytlo, aby zpomalilo běh událostí. Jednomu smolařskému nekňubovi se podařilo převrhnout kastrol s omáčkou, a tu bylo zapotřebí uvařit omáčku s patřičnou péčí a obřadností nanovo. Teta Chloe se dívala do kastrolu a míchala omáčku s jankovitým

puntičkářstvím a na všechny připomínky, aby si pospíšila, odsekávala: „Nedám přece na stůl omáčku plnou pucků jenom proto, abych pomohla někoho chytit.“ Jiná nemotora klopýtla s vodou a musila jít ke studni pro novou. Další zase převrhla událostem do cesty máslo.

A čas od času se do kuchyně donášely šeptem kuckané zvěsti, že pan Haley je celý nesvůj, sotva se drží na židli, běhá sem a tam, dívá se z okna a „počumuje“ z verandy.

„Patří mu to!“ řekla teta Chloe nazlobeně. „Jeden den na tom bude hůř než jen nesvůj, jestli se nepolepší. *Jeho* Pán si pro něj pošle, a potom se uvidí, jak na to bude koukat!“

„Ten přijde do pekla, to se ví,“ přiložil si malý Jake.

„Však si to zaslouží!“ odpověděla teta Chloe chmurně. „Ten má na svědomí mnoho, mnoho, mnoho puklých srdcí! To vám říkám všem!“ pravila a zdvihla ruce i s vidličkou do výše.

Řeči tety Chloe, která se v kuchyni těšila velké vážnosti, poslouchali všichni s otevřenými ústy. A protože oběd byl už vlastně v jídelně, měla celá kuchyň dost času popovídat si s ní a vyslechnout její názory.

„Takoví se budou navěky smažit, to se ví. Nemám pravdu?“ přihodil Andy.

„To bych na mou pravdu strašně rád viděl,“ prohodil malý Jake.

„Děti!“ ozval se hlas, který je všechny zarazil. Byl to strýc Tom, jenž mezitím vstoupil a ve dveřích poslouchal jejich hovor.

„Děti!“ pravil. „Bojím se, že nevíte, co povídáte. Navěky, to je strašlivé slovo, děti — je hrůza na to pomyslet. To byste neměli přát žádnému lidskému tvoru.“

„Taky to nepřejem nikomu než takovým vrahům duší,“ odpověděl Andy. „Kdo se může ubránit, aby jim to nepřál? Jsou přece tak ukrutně ohavní!“

„Copak na ně nežaluje přímo sama příroda?“ řekla teta Chloe. „Copak nervou kojeňátka rovnou matkám od prsu a neprodávají je? A co ty dětičky, co pláčou a drží se mámy za sukně — netrhají je snad od nich a neprodávají? Nervou snad od sebe muže a ženu,“ rozhorlovala se teta Chloe a nabírala na pláč, „i když jim tím zrovna berou sám život? A cítí při tom všem vůbec něco ? Nepijou snad a

nekouří a nežijou si, jako by se nic nedělo? Bože, jestli tyhle jednou nedostane ďábel, k čemu je vůbec na světě?“

A teta Chloe si zakryla kostkovanou zástěrou obličej a povolila usedavému pláči.

„Modlete se za ty, kdo vám protivenství činí, praví svatá kniha,“ řekl Tom.

„Modlit se za ně!“ zvolala teta Chloe. „Bože, to je nad mé síly! Modlit se za ně, to nedokážu.“

„To je příroda, Chloe, a příroda je silná,“ řekl Tom, „ale milost boží je silnější. Měla bys taky pomyslet, v jakém hrozném stavu je duše ubožáka, který dělá takovéhle věci — a měla bys poděkovat Pánubohu, že nejsi taková jako on, Chloe. Namouvěru že bych se raději nechal tisíckrát prodat, než abych se měl odpovídat za to všechno jako tenhle ubožák.“

„Já taky — mnohem raději,“ přikývl Jake. „Bože, to bychom to nahrabali, Andy, co?“

Andy pokrčil rameny a svolně hvízdl.

„Jsem rád, že pán dnes ráno neodjel, jak chtěl,“ pokračoval Tom. „To by mě bolelo víc, než že mě prodal, ba víc. Jemu by to možná připadlo docela přirozené, ale mně by to bývalo přišlo strašně kruté, znal jsem ho přece ještě v peřince. Ale viděl jsem se s pánem a začínám se už cítit trošku smířený s vůlí boží. Pán nemohl jinak. Udělal správně, ale bojím se, že to tady půjde od desíti k pěti, až budu pryč. Od pána se nedá čekat, že bude mít všude oči za lidmi, jako jsem to dělal já, aby všechno klapalo. Mládenci to myslí všichni dobře, ale jsou hrozně lehkomyslní. To mi dělá hlavu.“

Vtom se ozval zvonek a volali Toma do salónu.

„Tome,“ oslovil ho pán vlídně, „rád bych, abys viděl, že tady tomu pánovi dávám do zástavy úpis na tisíc dolarů jako záruku, že budeš na místě, až si pro tebe přijde. Chce si dnes vyřídit ještě nějakou jinou záležitost. Dávám ti na celý den volno. Jdi si, kam chceš, hochu.“

„Děkuju vám, pane,“ odpověděl Tom.

„A dej si pozor,“ připomněl mu handlíř, „abys neprovedl nějaký ten váš negerský trik a svého pána nepodfoukl. Protože jestli tady nebudeš, vymačkám z něho poslední groš! Kdyby dal na mne, tak by

nikomu z vás nevěřil — úhoř není hladší.“

„Pane můj,“ obrátil se Tom k Shelbymu — a stál velmi zpříma, „bylo mi právě osm let, když mi vás stará paní položila na ruce, a vám nebyl ještě ani rok. ‚Tu máš, Tome,‘ povídá mi, ‚tohle je tvůj příští mladý pán, opatruj ho dobře,‘ povídá. A teď se vás ptám, pane můj, jestli jsem vám někdy nedodržel slovo nebo položil vám i jen stéblo křížem přes cestu — zvlášť od té doby, co jsem křesťan?“

Pan Shelby pocítil hluboké dojetí a do očí mu vstoupily slzy.

„Můj hodný hochu,“ pravil, „ví Bůh, že mluvíš jenom pravdu. Kdyby bylo v mé moci tomu zabránit, nekoupily by tě všechny peníze světa.“

„A tak jistě, jakože jsem křesťanka,“ připojila se paní Shelbyová, „tě vykoupíme hned zpátky, jen co se mi nějak podaří sehnat potřebné peníze. Pane,“ obrátila se k Haleymu, „dávejte dobrý pozor, komu ho prodáte, a sdělte mi to.“

„Bože, proč ne!“ odpověděl handlíř. „Co se toho týče, možná že vám ho do roka přivedu zpátky sám, ani nijak moc zedřeného, a zase vám ho prodám.“

„Přivedete-li ho, jistě ho odkoupím a nechám vám vydělat,“ slíbila paní Shelbyová.

„Platí,“ přisvědčil obchodník, „mně je to jedno, komu prodám. Handlovat s nimi na Sever nebo na Jih, jen abych slušně vydělal, to je přece moje živobytí. To víte, paní, nechci nic víc než se uživit. To podle mého chce každý z nás, ne?“

Pan i paní Shelbyovi se cítili trapně. Otrokářova důvěrná nestoudnost je ponižovala, a přesto oba viděli, jak je naprosto nutné, aby udrželi své city na uzdě. Čím beznadějněji hnusný a necitelný se Haley jevil, tím víc sílil strach paní Shelbyové, aby se mu nepodařilo dopadnout Elizu a její dítě, a samozřejmě i důvod, aby ho kdejakou ženskou lstí zdržela. Proto také se půvabně usmívala, přikyvovala na souhlas, přátelsky rozprávěla a činila se vůbec, seč byla, jen aby čas nepozorovaně ubíhal.

Ve dvě hodiny Sam a Andy přivedli ke kůlům koně, jež ranní proběhnutí zřejmě velmi osvěžilo a posilnilo.

Sam přišel od oběda čiperný jako rybička a jen kypěl horlivou a ochotnou úslužností. Když se k nim přiblížil Haley, Sam se

květnatým slohem před Andym naparoval, že se jejich výprava musí očividně setkat se skvělým úspěchem, „když se do toho teď doopravdy dal“.

„Váš pán si podle všeho žádné psy nedrží, co?“ zeptal se Haley přemítavě, zatímco se chystal nasednout na koně.

„Celou fůru,“ odpověděl radostně Sam, „tamhle je zrovna Bruno — to je přece hafan! A nejen toho. Skoro každý negr tady si drží nějaké to štěně, ať už takové nebo makové.“

„Chm!“ řekl pohrdavě Haley — a řekl na účet zmíněných psů ještě něco, na co si Sam zahučel:

„Nejde mi na rozum, proč je takhle proklínat.“

„Myslím, jestli si váš pán drží nějaké psy (jsem si skorem jistý, že ne) ke stopování negrů?“

Sam věděl přesně, co Haley myslil, ale zachoval si výraz vážné a beznadějné prostoduchosti.

„Naši psi mají všichni náramně bystrý čich. Podle mého to bude ta pravá ráce, i když nemají nikdy příležitost se pocvičit. Jsou to ale prima psi skorem na všecko, jen když je postrčíte. No pojď, Bruno,“ zavolal a hvízdl na nemotorného novofoundlanďana, který se k nim bouřlivě hnal jako o překot.

„Táhni na kolo!“ křikl Haley a vyšvihl se do sedla. „Tak honem, hop nahoru, už ať to vidím.“

Sam poslušně hopl nahoru a dal si záležet, aby se mu přitom podařilo zalechtat Andyho. To způsobilo, že se Andy nehorázně rozřehtal. Haleyho to nesmírně pohoršilo a ohnal se po něm jezdeckým bičíkem.

„Já se ti divím, Andy,“ pronesl Sam s nesmírnou vážností. „Tohle je vážná věc, Andy. Z toho si nesmíš dělat legraci. Takhle přece pánovi nijak nepomůžeš.“

„Pustím se rovnou k řece,“ pravil Haley rozhodně, jakmile dojeli na pomezí statku. „Vím dobře, co mají všichni tihle za lubem — navázat na ‚tajnou cestu‘.“

„To se ví,“ přikývl Sam, „to je ono. Pan Haley trefil do černého. Ale k řece vedou dvě cesty — polní cesta a silnice —, kterou chce pán jet?“

Andy se podíval nevinně na Sama. Ta nová zeměpisná

skutečnost, o které dosud neslyšel, ho sice překvapila, ale ihned několikerým důrazným přisvědčením jeho slova potvrdil.

„Poněvadž a protože," pokračoval Sam, „bych si spíš představoval, že se Líza raději pustí polní cestou. Po té jezdí totiž mnohem míň lidí!"

Haley byl sice tuze starý kozák, aby se dal opít rohlíkem, a měl přirozeně sklon všelijakým žvástům nedůvěřovat, ale tento pohled na věc ho notně zviklal.

Chviličku uvažoval a potom řekl přemítavě: „Kdybyste jen oba nebyli takoví prokletí lháři!"

Rozjímavý, zamyšlený tón, jímž ta slova pronesl, patrně Andyho nesmírně pobavil; přitáhl trochu uzdu, aby se maličko opozdil, a třásl se smíchy, až mu zjevně hrozilo vážné nebezpečí, že spadne z koně. Sam však měl tvář nehybně strnulou ve výraz nejtruchlivější vážnosti.

„To se ví," namítl Sam, „pán si může dělat, co mu je milejší — jet rovnou cestou, jestli myslí, že to je lepší, po silnici — nám je to jedno. No, když to tak rozbírám, tak se mi ta rovná cesta zdá rozhodopádně lepší."

„Ta si samozřejmě vybrala spíš opuštěnou cestu," řekl Haley, jak přemýšlel nahlas, a vůbec si Samovy poznámky nevšímal.

„To nemůže nikdo vědět," namítl Sam. „V ženských se člověk nevyzná. Nikdy neudělají to, co by se od nich čekalo. Většinou udělají natruc zrovna opak, mají v sobě ty trucy už od přírody. A tak když si člověk myslí, že šly jednou cestou, je zaručeně lepší jít tou druhou, a potom má jistotu, že je najde. No, můj soukromý názor je, že se Líza pustila polní cestou — tak bych myslel, abychom se raději dali tou rovnou."

Tato hluboká úvaha o vrozených vlastnostech ženského pokolení zřejmě nijak zvlášť neposílila Haleyho zájem o rovnou cestu. Velmi rozhodně oznámil, že pojede polní cestou, a zeptal se Sama, kdy se asi tak na ni dostanou.

„Ještě kousek a jsme u ní," odpověděl Sam, mrkl na Andyho okem přivráceným ke straně, kde klusal Andy, a vážně dodal: „Ale když to tak rozbírám, je mi docela jasné, že bychom tou cestou jet neměli. Sám jsem tamtudy coživ ještě nejel. Je ukrutně opuštěná a mohli bychom zabloudit — kam bychom se dostali, to ví jen pán bůh."

„Buď jak buď,“ rozhodl Haley, „tamtudy pojedu.“

„A že si vzpomínám, zdá se mi, že jsem slyšel povídat, jako že je ta cesta na obě strany daleko zahrazená u potoka nebo kde. Není to tak, Andy?“

Andy to nevěděl jistě, jenom o té cestě „slyšel povídat“, ale nikdy po ní ještě nejel. Zkrátka, byl přísně nestranný.

Haley, zvyklý vážit míru pravděpodobnosti mezi lží menší a větší, usoudil, že se jazýček vah kloní spíše ve prospěch zmíněné polní cesty. Domníval se, že postřehl, jak první zmínka o ní uklouzla Samovi docela bezděčně, a Samovy zmatené pokusy od té cesty ho odvrátit přičítal tomu, že se to Samovi rozleželo a že beznadějně lže, protože nechce, aby Elizu chytili.

A proto když Sam na tu cestu ukázal, Haley na ni hbitě zabočil a Sam a Andy ho následovali.

Byla to ve skutečnosti stará cesta, která dříve bývala hlavním spojem k řece; ale po postavení nové silnice byla zrušena a po mnoho let se jí již nepoužívalo. Asi hodinu jízdy byla úplně volná a potom ji tu a tam přetínaly všelijaké polnosti a ploty. Sam o tom všem velmi

dobře věděl; vpravdě byla cesta uzavřena už tak dávno, že mladý Andy o ní v životě ještě neslyšel. Proto po ní jel s poslušným a odevzdaným výrazem a jen chvílemi zasténal a vykřikl, že je „děsně hrbolatá a špatná pro Jerryho nohu“.

„Dejte si na mne pozor, to vám říkám!“ pravil Haley. „Já do vás vidím. Nemyslete si, že mě tím svým hekáním dostanete k tomu, abych z téhle cesty uhnul — tak držte huby!“

„Pán si pojede, kudy se mu líbí,“ řekl Sam s kajícnou pokorou a zároveň mrkl nejvýš hrozivě na Andyho, který byl radostí bez sebe a div nevybuchl smíchy.

Sam měl báječnou náladu. Předstíral, že velmi bystře hlídá na všechny strany. Hned vykřikl, že na vršku nějakého vzdáleného svahu vidí „holčičí čepec“, hned zas volal na Andyho, „jestli tamhleto v tom dolíku není Líza?“ Tak a podobně pokřikoval vždycky právě na nějakém kamenitém nebo hrbolatém úseku cesty, kde náhlé zvýšení rychlosti bylo obzvlášť nepříjemné pro všechny účastníky. Tím způsobem udržoval Haleyho v neustálém napětí a zmatku.

Takto cválali asi hodinu, když tu se celá naše trojice po bouřlivém sjezdu z příkrého svahu nenadále vyřítila na hospodářský dvůr jakési velké zemědělské usedlosti. Nebylo vidět jediné živé duše, všechna čeled byla na práci v polích. Ale protože stodola stála zjevně a přímo nápadně rovnou napříč přes cestu, bylo nabíledni, že jejich pouť tímto směrem dospěla k neodvolatelnému konci.

„No, nepovídal jsem snad pánovi právě tohle?“ připomněl Sam s výrazem uražené ctnosti. „Ale když si cizí páni myslejí, že znají kraj líp než domorodec, co se tady narodil a vyrost —“

„Ty rošťáku!“ rozkřikl se Haley. „Tys tohle všechno věděl!“

„Copak jsem vám neříkal, že to vím? Ale necheł jste mi věřit. Já pánovi přece povídal, že cesta je nadobro zavřená a zahrazená a že se bojím, abychom se vůbec dostali skrz — Andy to slyšel.“

Bylo to všechno až tuze pravda, aby se to dalo popřít, a nešťastný Haley musil spolknout svůj vztek s největší umírněností, jaké byl schopen. A všichni tři udělali čelem vzad a zamířili zpátky k silnici.

Následkem všech těch různých zdržení dojela skupinka do vesnice na břehu řeky asi tři čtvrti hodiny potom, kdy Eliza uložila v

místní hospůdce dítě k spánku. Eliza stála u okna a dívala se zamyšleně opačným směrem, když ji Samovy bystré oči zahlédly. Haley a Andy byli dva tři kroky pozadu.

V tomto kritickém okamžiku se Samovi nějak podařilo, že mu vítr odnesl klobouk. Vyrazil hlasitý a pro sebe příznačný výkřik, a tím Elizu ihned vzpamatoval. Rychle uskočila do stínu a celá kavalkáda se přehnala kolem okna a zabočila k hlavním dveřím.

Elize připadalo, jako by se do ní byla v tom jediném okamžiku vlila síla tisícera životů. Světnice měla postranní dveře, které vedly k řece. Eliza popadla dítě, skokem byla ze schůdků dole a pádila k vodě.

Otrokář ji jasně zahlédl, právě když mizela pod svahem břehu. Prudce seskočil z koně, zahulákal na Sama i na Andyho a už se za ní hnal jako ohař za jelenem.

V té závratné chvilce jí připadalo, že se sotva dotýká nohama země, a v mžiku doletěla ke kraji vody. Cítila skorem dech pronásledovatelů za sebou. A nabita silou, jakou člověku dodává pouze zoufalství, divě vzkřikla a jediným mohutným skokem se přenesla velkým obloukem rovnou přes kalný vzdutý proud při břehu na ledový vor za ním. Byl to zoufalý skok — skok možný pouze v šíleném zoufalství. Haley, Sam i Andy podvědomě vykřikli a zdvihli ruce nad hlavu, když letěla vzduchem.

Ohromný zelenavý balvan ledu, na který doskočila, se zahoupal a zapraskal, když na něm spočinula její tíha. Nezůstala však na něm ani okamžik. S divými výkřiky a se zoufalým vypětím sil skákala z jedné kry na druhou — klopýtala — přeskakovala — klouzala — a znovu zase vyskočila! Ztratila střevíc — i punčochy měla z nohou sedrané — každý její krok zanechával krvavou šlépěj. Ale nic neviděla, nic necítila dříve, až mrákotně a jako ve snu spatřila ohijský břeh a muže, který jí pomáhá nahoru do svahu.

„No, ať jste kdo jste, jste statečné děvče!“ pravil muž a uznale zaklel.

Eliza poznala hlas i tvář muže, který hospodařil na statku nedaleko jejího bývalého domova.

„Ach pane Symmesi — zachraňte mě — prosím vás, zachraňte mě — prosím vás, schovejte mě!“ volala Eliza.

„Ale, ale, copak je tohle?“ podivil se muž. „Ty jsi přece děvče od Shelbyových!“

„Moje dítě! — Tady ten chlapec — prodali ho! Tamhle je jeho nový pán,“ řekla a ukázala na kentucký břeh. „Ach pane Symmesi! I vy máte chlapečka.“

„To věru mám,“ odpověděl muž a chlapsky tvrdě, ale laskavěji ji táhl po příkrém břehu nahoru. „Ale taky jsi doopravdy statečné děvče. A každou kuráž, kterou vidím, mám rád.“

Když se vydrápali až nahoru na břeh, muž se zastavil.

„Rád bych ti nějak pomohl,“ pravil, „ale nemám zrovna, kam bych tě vzal. Nemůžu pro tebe udělat nic víc než ti poradit, abys šla tamhle,“ řekl a ukázal na velký bílý dům, který stál o samotě stranou od hlavní ulice ve vesnici. „Jdi tam — jsou to hodní lidé. Tam ti nehrozí žádné nebezpečí, naopak, pomůžou ti. S nimi se dá o tomhle mluvit, to je jejich.“

„Požehnej vám Bůh!“ pronesla Eliza vážně.

„Není zač, není vůbec zač,“ odpověděl muž. „Co jsem udělal, to nestojí za řeč.“

„Ach — ach — pane Symmesi, viďte, že mě neprozradíte?“

„Jdi ke všem hromům, děvče! Za koho mě máš? To se rozumí, že ne,“ ohradil se muž. „No tak, jen už pěkně běž, jsi přece šikovná a rozumná holka! Vydobyla sis svobodu, a pokud jde o mne, máš ji mít!“

Žena si přivinula dítě k ňadrům a rychlým a pevným krokem odcházela. Muž stál a díval se za ní.

„Hm, Shelby si možná pomyslí, že to ode mne není zrovna nejhezčí sousedské jednání — ale co si má člověk počít? Jestli chytí některou mou holku podobně v ouzkých, ať si jen poslouží a oplatí mi to. Jaktěživo jsem nějak nemohl vidět žádného tvora, aby se hnal a pachtil a snažil se uniknout psům, co mu visí na patách, a já abych se obrátil proti němu. Konečně taky nevidím žádný důvod, proč bych měl jiným lidem dělat honce a lovce.“

Tak mluvil ten chudý, kacířský Kentučan, jehož nikdo nepoučil o jeho přirozeném výsadním postavení, a který se proto nechal strhnout k jednání skoro pravokřesťanskému. Kdyby býval zámožnější a osvícenější, nebyl by to směl učinit.

Haley stál úplně ohromený a pozoroval celý výjev, dokud mu Eliza nezmizela na druhém břehu z očí. Tu pak otočil užaslý tázavý pohled na Sama a Andyho.

„Tohle tedy měla notně slušnou porci štěstí," podotkl Sam.

„Podle mého má ta holka v těle sedm ďáblů!" zahučel Haley. „Skákala přece jako divoká kočka!"

„No, hm," řekl Sam a drbal se na hlavě. „Doufám, že na nás pán nebude chtít, abychom zkusili tuhle cestu. Nemyslím, že se na takové skákání cítím dost svižný, to jistě ne!"

A Sam se chraptivě zasmál.

„Ty se ještě směješ?" zavrčel handlíř.

„Proboha, pane, kdo by se mohl udržet?" namítl Sam a povolil radosti dlouho v srdci tutlané. „Vypadala přece tak legračně, jak skákala a hopkala! A jak praskal led! A nic slyšet než — bum, bác — bum, cák — a hop! Bože, ta si vedla!"

A Sam i Andy se smáli, až se jim slzy řinuly po lících.

„Já vás naučím smát, až vám huby zůstanou nakřivo!" zvolal handlíř a začal je mlátit jezdeckým bičíkem po hlavě.

Oba se uhnuli a s křikem vyběhli na svah břehu. Než je dohonil, seděli již na koních.

„Dobrou noc, pane!" pravil Sam s velkou vážností. „Najisto čekám, že paní bude ouzkostí o Jerryho už celá pryč. Pan Haley nás už nebude potřebovat. Paní by jistě nedovolila, abychom teď večer hnali zvířata přes Lízin most."

A dloubl uličnicky Andyho pod žebra a vyrazil plným tryskem. Andy odcválal za ním a zbyl po nich pouze bouřlivý smích, jejž k Haleymu slabě zanášel vítr.

8 KAPITOLA OSMÁ
ELIZIN ÚTĚK

Eliza se vypjala k svému zoufalému úniku za řeku právě za šera soumraku. Když zmizela na protějším vysokém břehu, zahalila ji šedá mlha večera, zvolna stoupající z řeky, a vzdutý proud a valivé spousty ledu tvořily mezi ní a jejím pronásledovatelem nepřekonatelnou přehradu.

Haley se proto pomalu a rozmrzele vrátil do hospůdky, aby si rozvážil, co počít dále. Hostinská ho uvedla do malého lokálu s podlahou pokrytou hadrovým kobercem, kde stál stůl s velice lesklým černým voskovaným plátnem a rozličné tvrdé vyčouhlé židle s vysokým lenochem. Na krbové římse nad velmi skomíravým ohněm bylo několik křiklavě barevných sádrových sošek a před krbem se ve své nepohodlné délce táhla dlouhá lavice z tvrdého dřeva. A na tu se Haley posadil k povšechné úvaze o vratkosti lidských nadějí a štěstí.

„Na co jsem vlastně toho mrňavého neřáda potřeboval," ptal se v duchu, „že jsem se musel nechat zahnat do takovéhle kaše, v jaké právě jsem?" A Haley si ulevil několikerým opakováním nijak tuze vybrané litanie nadávek sobě samému. Nechceme se však prohřešit proti dobrému vkusu, a proto je zde neuvedeme, ač byly velmi pádné důvody k domněnce, že si je plně zaslouží.

Vyrušil ho hlasitý a skřípavý hlas člověka, který zřejmě přede dveřmi sestupoval z koně.

Chvatně přistoupil k oknu.

„I šlaka! Ať visím, jestli tohle není skoro nachlup to, čemu jsem slyšel lidi říkat ruka boží!" zvolal tiše Haley. „Namoutě, to je přece Tomáš Loker!"

Haley vyběhl z lokálu.

O výčepní pult v koutě nálevny se opíral statný hřmotný muž, plných šest stop vysoký a úměrně rozložitý. Měl na sobě kabát z buvolí kůže obrácené srstí navrch a ten mu dodával drsného a divokého vzezření, jež bylo v dokonalém souladu s celým výrazem

jeho tvářnosti. Každý orgán i tah jeho hlavy i obličeje, svědčící o surovém a bezohledném násilnictví, byl vyvinut v nejvyšší možné míře. Věru že kdyby si náš čtenář dovedl představit buldoka, který se převtělil v lidskou podobu a chodí si v klobouku a v kabátě, měl by tak nikoli nevhodnou představu o celkovém rázu i vzhledu jeho tělesné konstituce.

Společník, který ho na cestě provázel, byl po mnohé stránce jeho přímý protiklad. Byl to malý, štíhlý mužíček mrštných, skoro kočičích pohybů. V bystrých černých očích měl pronikavý číhavý výraz a kdekterý rys jeho obličeje se zdál zbystřený v souladu s ním. Dlouhý tenký nos mu vyčníval, jako by chtěl vrtat do jádra všech věcí vůbec; ulízané, řídké černé vlasy mu trčely chtivě dopředu a každý jeho pohyb i obrat vyjadřoval chladnokrevnou, obezřelou bystrost.

Hromotluk si nalil do půli velké sklenice čisté pálenky a beze slova ji zhltl na jeden lok. Mužíček stál na špičkách, natáčel hlavu nejdříve na jednu stranu a pak na druhou, odhadovačně větřil nosem k rozličným lahvím nad pultem a nakonec si tenkým a třaslavým hlasem a s velmi obezřelým výrazem objednal peprmintový likér.

Když dostal nalito, vzal si kalíšek do ruky a prohlédl si ho s bystrým a spokojeným výrazem člověka, který si myslí, že učinil snad to nejsprávnější a uhodil hřebíček na hlavičku; teprve potom z něho začal usrkávat krátkými a rozvážnými doušky.

„No ne, kdo by si byl pomyslel, že mě potká takové štěstí? Hej, Lokere, jak se vede?“ zvolal Haley, zamířil k hromotlukovi a podával mu ruku.

„Kýho ďasa!“ ozvala se zdvořilá odpověď. „Kde se tady berete, Haley?“

Číhavý mužíček, který se jmenoval Marks, přestal okamžitě srkat likér, natáhl hlavu kupředu a čenichavě si prohlížel nového známého, jako někdy kočka pozoruje suchý list v pohybu nebo jakýkoli jiný předmět, na který by se dalo skočit.

„Jářku, Tomáši, tohle je štěstí, že to svět neviděl. Jsem v pekelné bryndě a musíte mi pomoci.“

„Hm! Ja! To jistě!“ zavrčel jeho vlídný známý. „Na to může člověk vzít jed, když dokonce *vy* jste rád, že ho vidíte — když z někoho můžete něco vytlouct! Tak o co tedy jde!?“

„Vy tady máte přítele?“ zeptal se Halye a mrkl podezíravě po Marksovi. „Nebo snad společníka?“

„Jo, to mám. Koukejte, Marksi! Tohle je ten chlapík, co jsem s ním v Natchezu pracoval na holport.“

„Těší mě, že ho poznávám,“ řekl Marks a vystřelil dlouhou tenkou ruku jako havraní pařát. „Pan Haley, nemýlím se?“

„Tak jest, pane,“ odpověděl Haley. „A teď, pánové, když jsme se tak šťastně sešli, myslím, že tamhle v lokále dám k dobru krapet pohoštění. Hni sebou, starochu,“ zavolal na muže za pultem, „a přines nám horkou vodu a cukr a doutníky a pořádnou míru nepančovaného elixíru! Uděláme si flám.“

A hle, hned se rozsvítily svíčky, oheň v krbu se rozhořel plápolem a naši tři výtečníci se usadili kolem stolu, hojně prostřeného všemi potřebami k družné náladě, svrchu vyjmenovanými.

Haley se pustil do tklivého líčení osobních potíží. Loker chmurně mlčel a nevraživě, ale pozorně ho poslouchal. Marks, který si pečlivě a s mnohými ciráty míchal sklenici punče podle vlastní osobité chuti, zdvihl co chvíli od tohoto zaměstnání oči, strčil svůj

ostrý nos a bradu málem až Haleymu do obličeje a věnoval celému vyprávění mimořádně vážnou pozornost. Závěr příhody ho zřejmě nesmírně pobavil, protože se mlčky natřásal v ramenou i v bocích a vyšpuloval tenké rty s výrazem velkého vnitřního potěšení.

„Tak jste z toho celý paf, vidte?“ prohodil. „Hi, hi, hi! A byla to věru čistá práce.“

„Tyhlety handle s mrňaty nadělají v kšefte vždycky spoustu svízelů,“ vzdychl si Haley smutně.

„Kdybychom mohli vypěstovat plemeno ženských, kterým by nezáleželo na mrňatech,“ pravil Marks, „to vám povídám, to by podle mého bylo snad největší moderní zlepšení, co znám.“ Tento svůj vtip podpořil Marks ještě úvodním zachichtáním pod kůží.

„Tak, tak,“ přisvědčil Haley. „Tohle mi jaktěživo nešlo na rozum. Mrňata pro ně znamenají fůru trápení a člověk by si myslel, že se jich rády zbaví — ale ony ne. A čím větší trápení je takový harant a čím je větší budižkničemu, tím víc na něm obyčejně máma visí.“

„Hm, pane Haley,“ řekl Marks, „podejte mi tu horkou vodu! Ano, pane, vyjádřil jste právě to, co cítím a co jsem cítil odjakživa. Víte, když jsem byl ještě u fochu, koupil jsem vám jednou ženskou — byla to zdravá, pohledná holka a docela mimořádně chytrá — a ta vám měla haranta, že mu smrt koukala z očí. Měl hrbatá záda či co a já ho jednoduše dal jednomu člověku, co si myslel, že zkusí něco na něm trhnout, když ho dostal jen tak zadarmo. Ani mě nenapadlo, víte, že by si to holka brala k srdci — ale to jste měl vidět, jak vyváděla! Namouvěru mi to připadalo, že si to dítě cení o to víc, že je takový nedomrlý a protivný spratek a že ji trápí. A to se nijak nepřetvařovala — plakala vám pro něj a chytala se stropu, jako by byla přišla o posledního přítelíčka na světě. Bylo to věru k smíchu, když na to člověk pomyslí. Bože, ty ženské vrtochy, těch není nikdy konec!“

„No, se mnou zrovna tak,“ pravil Haley. „Loni v létě jsem dostal dole na Červené řece ke koupi jednu holku s děckem. Klouček vypadal celkem k světu a oči měl jasné jako vy — ale když jsem se náhodou podíval zblíž, tak jsem viděl, že je nadobro slepý. Fakt — byl nadobro slepý. Tak mě napadlo, víme, že se nic nestane, když ho prostě dám dál a nikomu o tom nic neřeknu. A už jsem vám ho nádherně vyhandloval za soudek whisky, ale jen si vám ho jdu od té

holky vzít, spustí najednou jako tygřice. Bylo to krátce před odjezdem, ale já neměl svou tlupu ještě v řetězech, tak co vám neudělala? Skočila jako kočka na žok bavlny, vyrvala jednomu lodníkovi nůž, a co vám nepovím, minutu se s nim rozháněla, že se k ní nikdo nemohl přiblížit. Ale když viděla, že to není nic platné, jen se vám otočila a vrhla se po hlavě do řeky — sakumprásk i s tím mrnětem — a potopila se a už nevyplavala."

„Chm!" ozval se Tomáš Loker, který poslouchal jejich historky se špatně tajenou nechutí. „Šťourové jste oba dva! *Moje* holky mi takový tanec neudělají ani jedna, to si pamatujte!"

„Ale jděte! A jak si pomáháte?" zeptal se Marks živě.

„Jak si pomáhám? No, když koupím holku a ta má haranta, co se dá prodat, tak jdu prostě k ní a strčím jí pěst pod nos a řeknu: ‚Koukej, dávej pozor! Jestli mi cekneš jenom slovíčko, tak ti rozbiju hubu. Nechci slyšet ani slovíčko — ani začátek slovíčka.' Povídám: ‚Tenhle harant je můj, a ne tvůj, a tobě do něho nic není. Při první příležitosti ho prodám. Dej si pozor a nezačni mi kvůli tomu žádnej tanec, nebo se postarám, abys litovala, že ses vůbec narodila.' Povídám vám, holky hned vidí, že se mnou nejsou žádné špásy, když je mám v rukou já. Umlčím je, že jsou kuš jako rybičky. A když některá z nich začne ječet, pak —"

A pan Loker udeřil pěstí do stolu dunivou ranou, která plně vysvětlila, co smlčel.

„Tohle je, jak by se řeklo, přece důraz," poznamenal Marks, dloubl Haleyho do boku a znovu se slabě uchichtl. „Není Tomáš kabrňák? Hi, hi, hi! Povídám, Tomáši, podle mého to už negrům dokážete vytmavit, i když mají v hlavě otruby, co? Jaktěživo nejsou na rozpacích, co tím myslíte, Tomáši. Jestli už nejste sám ďábel, Tomáši, tak jste jeho bratr, to vám musím přiznat."

Tomáš přijal tuto poklonu s patřičnou skromností a Marks se ihned obrátil na Haleyho:

„Ale nechme řečí, kšeft především. O co vám tedy jde, pane Haley? Chcete od nás, abychom se za tou vaší holkou pustili a chytili vám ji?"

„Do té holky mi nic není — ta je Shelbyho. Jde mi jen o kluka. Já blázen, že jsem tu opici kupoval!"

„Vy jste obyčejně blázen!“ prohodil nevrle Tomáš.

„Podívejte, Lokere, nechte toho čertění,“ napomenul ho Marks a olízl si rty. „Počítám, víte, že nám pan Haley nabízí celkem slušný meloušek. Držte chvíli jazyk za zuby — tohle sjednávání, to je moje silná stránka. Tedy ta holka, pane Haley. Jaká je? Co je zač?“

„No! Bílá a hezká — dobře vychovaná. Byl bych za ni dal Shelbymu osm stovek i tisíc, a ještě bych na ní slušně vydělal.“

„Bílá a hezká — dobře vychovaná!“ opakoval Marks a ostré oči, nos i ústa mu dychtivostí jenom hrály. „Podívejte, Lokere, tohle je náramný počinek. Přihřejeme se při tom kšeftíčku sami. Chytíme je oba, kluka dáme samo sebou panu Haleymu, ale tu holku si odvezeme do Orleansu na spekulaci. Není to báječné?“

Tomáš, který při té řeči civěl s velkými hrubými ústy dokořán, nyní náhle ústa sklapl, jako když velký hafan rafne kus masa, a začal zjevně Marksův nápad pomaloučku přemílat v hlavě.

„Abyste věděl,“ řekl Marks Haleymu a míchal si přitom svůj punč, „abyste věděl, máme všude po celém břehu své šikovné soudce, co nám docela rozumně vyřídí všechny drobné formality našeho fochu. Tomáš obstarává hrubou práci a tak podobně, ale když je třeba něco odpřisáhnout, na to jsem tady já. Přijdu k soudu celý vyparáděný — nablýskané boty — všechno prima jakost. No, měl byste mě vidět,“ zvolal Marks, rozohněný odbornickou pýchou, „jak to dovedu sehrát. Jeden den jsem panem Twickem z Nového Orleansu, jindy jsem právě přijel ze své plantáže na Perlové řece, kde mi dělá sedm set negrů. Nebo zase vystoupím jako vzdálený příbuzný Henryho Claye nebo nějakého jiného velkého zvířete v Kentucky. Víte, není nadání jako nadání. Tuhle Tomáš, to je eso, když jde o nějaké hromování nebo mlácení, ale lhát — na to Tomáš není — nějak mu to neleží v povaze, víte? Ale jestli je v celé zemi člověk, co dokáže odpřisáhnout všechno možné i nemožné a přidat všechny podrobnosti a kudrlinky s nevinnějším obličejem a ve všem všudy si vůbec vést líp než já, no, moc rád bych ho viděl, víc neříkám! Namouduši bych si troufal vymotat se a proplíst, i kdyby soudci byli opatrnější, než jsou. Někdy si skoro přeju, aby byli opravdu opatrnější — byl by to o moc větší požitek — větší legrace, víte?“

Tomáš Loker, člověk pomalý v myšlení i v pohybech, jak jsme

tu už naznačili, zde náhle přerušil Markse úderem těžké pěsti do stolu, až se všechno znovu rozřinčelo.

„Platí!“ řekl.

„Proboha, Tomáši, nemusíte přece rozbít všechny sklenice,“ napomenul ho Marks. „Šetřete si pěst, až ji budete potřebovat.“

„Ale pánové, nepřijdu si snad na nějaký podíl na zisku taky já?“ zeptal se Haley.

„Nestačí vám snad, když vám chytíme toho kloučka?“ opáčil Loker. „Co byste ještě chtěl?“

„Hm,“ namítl Haley, „když vám tu práci svěřím, tak si to musíte nechat něco stát — řekněme deset procent z čistého zisku, po odečtení výloh.“

„Heleme se!“ zvolal Loker, pustě zaklel a udeřil těžkou pěstí do stolu. „Copak vás neznám, Dane Haley? Nemyslete si, že mě oblafnete! Myslíte si snad, že jsme se s Marksem hodili na tohle chytání negrů jen pro krásné oči takových pánů, jako jste vy, a abychom z toho sami vyšli naprázdno? Ba ne, ani zdaleka ne! Ta holka bude naše celičká a vy budete hezky kušovat, nebo si necháme oba, víme? Kdo nám to může překazit? Neukázal jste nám své karty? Máme stejně volnou ruku jako vy, doufám. Kdybyste nás vy nebo Shelby chtěli honit, hledejte si, kde byli loni zajíci; jestli najdete je nebo nás, račte si prosím posloužit.“

„No dobrá, dobrá, nechme to tedy při tom,“ přivolil polekaný Haley. „Za ten melouch mi chytnete toho kluka. Vždycky jste se mnou obchodoval slušně, Tomáši, dodržel jste slovo.“

„To dobře víte,“ odpověděl Tomáš. „Nehraju si na žádného takového fňuknu jako vy, ale v oučtech neoblafnu ani samého ďábla. Co řeknu, že udělám, to taky udělám. To dobře víte, Dane Haley!“

„Ba právě, ba právě, to je má řeč, Tomáši,“ přisvědčil Haley. „A kdybyste mi jenom slíbil, že mi toho kluka do týdne odevzdáte — řekněte si sám kde —, tak to je všechno, co chci.“

„Ale ani zdaleka to není všechno, co chci já,“ prohlásil Tomáš. „Nemyslete si, že jsem s vámi tam dole v Natchezu společníkoval jen tak nadarmo, Haley. Naučil jsem se udržet ouhoře, když ho mám jednou v ruce. Musíte napřed vyklopit na dřevo padesát dolarů, nebo kvůli tomu harantovi nehnu ani prstem. Znám vás.“

„Jak to? Nedohodil jsem vám snad melouch, který vám může vynést nějakých tisíc až šestnáct set dolarů čistého zisku? To už přeháníte, Tomáši!“ ohradil se Haley.

„Hm, a nejsme snad zadaní na celých pět neděl dopředu — nemáme snad tolik práce, že ji sotva stačíme? A dejme tomu, že všeho necháme a budeme smejčit kraj kvůli vašemu harantovi, a nakonec ještě ani tu holku nechytíme — holky se vždycky chytají po čertech mizerně — co potom? Zaplatil byste nám jediný groš — zaplatil? Už vás myslím vidím, jak nám platíte — chm! Ne, ne — jen hezky vysolte svou padesátku. Jestli se nám to povede a vyplatí, dostanete ji zpátky — a jestli ne, tak to máme za svou námahu. To je přece slušné jednání, není, Marksi?“

„Jistě, jistě,“ potvrdil Marks smířlivým tónem. „To je jenom záloha, víte — hi, hi, hi — to víte, my advokáti! No, musíme všichni jednat pěkně v dobrém, hezky po kamarádsku, víme? Tomáš vám toho kluka dodá, kam si prostě řeknete, viďte, Tomáši?“

„Když toho haranta najdu, tak ho přivezu do Cincinnati a nechám ho na přístavišti u báby Belcherové,“ řekl Loker.

Marks vytáhl z kapsy umaštěnou náprsní tobolku, vylovil z ní dlouhý papír, usadil se, zavrtal se bystrýma očima do listu a začal brumlavě přemílat obsah:

„ ‚Barnes — okres Shelby — hoch Jim, tři sta dolarů za mrtvého nebo živého. Edwards — Dick a Lucie — muž a žena, šest set dolarů; černá služka Polly a dvě děti — šest set dolarů za ni nebo za její hlavu —‘ Jen tak přehlížím naše závazky, abych viděl, jestli můžeme tohle vaše nějak šikovně zařadit. Lokere,“ dodal po chvilce, „na stopu těchhle musíme posadit Adamse a Springera — máme to už dlouho v záznamu.“

„Budou si strašně moc počítat,“ namítl Tomáš.

„To s nimi už vyřídím — jsou v tomhle oboru nováčci a musejí být připraveni, že budou pracovat lacino,“ rozhodl Marks a četl přitom dál. „Jsou to tři takové lehké případy, co je stačí zastřelit nebo odpřisáhnout, že jsou zastřelení. Za to nemůžou samo sebou počítat moc. A ty ostatní případy,“ dodal a složil papír, „snesou ještě kapánek odkladu. A teď tedy k podrobnostem. Tak, pane Haley, vy jste viděl tuhle svou holku, když se dostala na druhou stranu?“

„To se rozumí — tak jasně, jako vidím vás.“

„A chlapa, jak jí pomáhá nahoru na břeh?“ zeptal se Loker.

„To se rozumí, viděl.“

„Nejspíš,“ pravil Marks, „ji někde schovali — ale otázka je kde. Co říkáte, Tomáši?“

„Ještě v noci musíme přes řeku, to je jisté,“ odpověděl Tomáš.

„Ale nikde tady není ani loďka,“ namítl Marks. „Ledy se jen vzdouvají a hrnou, Tomáši. Není to nebezpečné?“

„O tom nic nevím. Vím jenom, že přes musíme,“ rozhodl Tomáš pevně.

„Aj, aj,“ zabědoval Marks znepokojeně, „to bude — jářku,“ dodal, když přistoupil k oknu, „je tma jako v pytli. Povídám, Tomáši —“

„Zkrátka a dobře, vy se bojíte, Marksi. Ale nedá se s tím nic dělat, jít musíme. Chcete tady snad trčet den dva, až holku odlifrujou tunelem do Sandusky nebo bůhvíkam, dřív než se vám —“

„Ale kde, nebojím se ani za mák,“ ohradil se Marks, „jenže —“

„Co jenže?“ zeptal se Tomáš.

„No, co s tou loďkou? Vidíte přece, není tady žádná.“

„Slyšel jsem hostinskou, říkala, že dnes večer jedna přijede a že nějaký člověk s ní chce přeplout na druhou stranu. Ať už jde o krk nebo ne, musíme s ním,“ pravil Tomáš.

„Doufám, že máte dobré psy,“ poznamenal Haley.

„Prima,“ přisvědčil Marks. „Ale co jsou nám platní? Nemáte nic jejího, aby mohli chytit stopu.“

„Ale ano, mám,“ zvolal Haley radostně. „Tady je její šátek, nechala ho ve spěchu na posteli. A nechala tady i čepec.“

„To tedy je štěstí,“ pravil Loker, „dejte to sem!“

„Ale psi by mohli té holce ublížit, kdyby ji přepadli znenadání,“ upozornil Haley.

„To stojí za uváženou,“ řekl Marks. „Naši psi nám jednou dole v Mobile málem roztrhali jednoho chlapíka na kusy, dřív než jsme je stačili odehnat.“

„No vidíte, to se pro takovéhle zboží, co má cenu pro svou hezkou tvářičku, nijak nehodí. To přece vidíte,“ pravil Haley.

„To tedy vidím,“ potvrdil Marks. „Ostatně jestli ji někdo u sebe schoval, tak to stejně není nic platné. V těchhle horních státech, kde

lidé negry vozí, nejsou psi k ničemu — nechytnou vůbec jejich stopu. Vyplatí se jenom dole na plantážích, kde negři musejí běžet pěkně po svých, když už utíkají, a kde jim nikdo nepomáhá.“

„Tak,“ řekl Loker, který se právě vrátil od výčepního pultu, kam se odešel poptat, „ten člověk s loďkou je prý už tady. Tedy, Marksi —“

Oslovený výtečník se smutně rozhlédl po útulné místnosti, kterou má opustit, ale poslechl a pomalu se zdvihl. Když se ještě v krátkosti dohovořili o některých dalších podrobnostech, Haley s očividnou neochotou vysázel Tomášovi padesát dolarů a naše znamenitá trojice se pro tu noc rozešla.

Pohoršují-li se snad někteří z našich ušlechtilých křesťanských čtenářů nad společností, do níž je zavedla tato scéna, dovolujeme si je požádat, aby včas začali překonávat osobní předsudky. Osmělujeme se jim připomenout, že řemeslné chytání uprchlých otroků se začíná povznášet k důstojnosti zákonného povolání. Stane-li se celá širá rozloha země od řeky Mississippi až k Tichému oceánu jediným obrovským tržištěm těl a duší a zachová-li si lidské zboží stěhovavé sklony našeho devatenáctého století, může se otrokář a lovec ještě octnout mezi naší společenskou smetánkou.

Mezitímco se v hospůdce odehrávala tato scéna, Sam s Andym ujížděli v krajně blaženém rozpoložení k domovu.

Sam už v lepší náladě být ani nemohl a vyjadřoval své nadšení všemožným nelidským vytím a pokřikem a všelijakým roztodivným kroucením a klácením celého těla.

Co chvíli si sedl obráceně, obličejem ke koňskému zadku, a potom s jekem udělal kotrmelec, převalil se v sedle zase do správné jezdecké pozice, nasadil vážnou tvář a pištivým diskantem začal Andymu číst levity, proč se směje a tropí šaškoviny. A vzápětí se začal pleskat do boků a propukl v bujný řehot, až se věkovité lesy, jimiž projížděli, rozléhaly ozvěnou. Přes všechny ty krasocviky se mu podařilo udržet koně v nejprudším cvalu, a tak konečně mezi desátou a jedenáctou zaduněla jejich kopyta na písku pod rohem balkónu.

Paní Shelbyová byla skokem u zábradlí.

„To jsi ty, Same? Kde jsou?“

„Pan Haley odpočívá v hospodě. Je hrozně unavený, paní.“

„A Eliza, Same?“

„No, ta je na druhém břehu Jordánu. Jak by se tak řeklo, je už v zemi Kanaán.“

„Jak to, Same, co tím myslíš?“ zeptala se paní Shelbyová bez dechu a téměř v mdlobách, když si uvědomila, co mohou ta slova znamenat.

„No, paní, Hospodin ochraňuje svoje dítka. Líze se povedlo přejít přes řeku do Ohia tak zázračně, jako kdyby ji byl sám Hospodin převezl na ohnivém voze s dvěma koňmi.“

V panině přítomnosti byla Samova žíla zbožnosti vždycky neobyčejně vřelá a vydatně využíval biblických podobenství a rčení.

„Pojd sem nahoru, Same,“ řekl pan Shelby, který vyšel za svou ženou na verandu, „a pověz své paní, co si přeje vědět. Ale jdi, jdi, Emílie,“ dodal a objal ženu kolem pasu, „jsi prostydlá a celá se třeseš. Tuze si to připouštíš.“

„Tuze si to připouštím! Copak nejsem žena — a matka? Copak nejsme oba za to nešťastné děvče odpovědní? Dobrý Bože, nepřipisuj nám tento hřích k tíži!“

„Jaký hřích, Emílie? Sama přece vidíš, že jsme udělali jenom to, co jsme museli.“

„Ale přesto mě z toho jímá strašlivý pocit viny,“ odpověděla paní Shelbyová. „Nedokážu si to rozumem rozmluvit.“

„Hele, Andy, negře jeden, hoď sebou!“ zavolal Sam pod verandou. „Odveď ty koně do stáje! Copak neslyšíš, že pán volá?“ A ve chviličce se Sam ukázal s palmovým listem v ruce ve dveřích pokoje.

„Nuže, Same, pověz nám hezky jasně, jak to bylo,“ vyzval ho pan Shelby. „Víš, kde je Eliza?“

„No, pane, viděl jsem ji na vlastní oči přejít po plovoucích krách. Přešla na druhou stranu, něco úžasného — nebylo to nic menšího než zázrak. A taky jsem viděl, jak jí na ohijské straně nějaký člověk pomáhal nahoru na břeh, a potom mi zmizela v šeru.“

„Same, mně se zdá, že to je trochu podezřelé — ten tvůj zázrak. Přejít po plovoucích krách, to není jen tak snadné,“ namítl pan Shelby.

„Snadné! Bez boží pomoci by to nesvedl nikdo. Tak tedy,“ vypravoval Sam, „bylo to přesně takhle. Pan Haley a já a Andy jsme

dojeli k té hospůdce u řeky a já byl kousíček napřed (tak jsem se nemohl dočkat, abych chytil Lízu, že jsem se vůbec nedokázal udržet) — a jak tak jedu kolem okna té hospody, namoutě, tam ona je, zrovna všem na očích, a ostatní v patách za mnou. Tak jsem si tedy nechal uletět klobouk a zaječel jsem, že by to vzbudilo mrtvého. To se ví, Líza to slyšela a uskočila od okna, právě když pan Haley projel kolem ke dveřím. No a pak, povídám vám, vyběhla postranními dveřmi a utíkala dolů k řece.

Pan Haley ji zahlédl a zařval, a tak on a já a Andy jsme se pustili za ní. Seběhla zatím už až k vodě a tam se vám při břehu hnal proud nějakých deset stop široký a za ním se led lámal a mlel a válel v jednom chumlu, jako nějaký plovoucí ostrov. Už jsme jí byli v patách a já si myslel namouduši, že ji má v drápech — ale vtom vám vyrazila takový skřek, že jsem to v životě ještě neslyšel, a v tu ránu se vám přenesla přes ten proud, dopadla na led a šup dál, a pak skákala a ječela, co mohla. Led praskal — a hop a prásk a hop a cák — ona vám skákala jako jelen! Panebože, tak skákat, jako dovede ta holka, to ani není přirozené, to si myslím já.“

Mezitímco Sam vyprávěl, seděla paní Shelbyová úplně němě, rozčilením celá bledá.

„Budiž Bohu chvála, že Eliza žije,“ řekla nyní, „ale kde je, chuděra, teď?“

„Hospodin se o ni postará,“ odpověděl Sam a zakoulel pobožně očima do stropu. „Jak jsem už říkal, tohle je Prozřetelnost a nic jiného, jak nás ostatně paní odjakživa učila. Vždycky se najdou nástroje, co splní vůli boží. Třeba nebýt zrovna dneska mne, tak ji chytili desetkrát. Nezačal jsem snad dneska ráno já ten cirkus s koňmi a nehonil je až málem do oběda? A co odpůldne? Neodvedl jsem snad pana Haleyho skoro pět mil z pravé cesty? Jinak by byl přece Lízu vyšťáral tak snadno jako jamník jezevce. To všechno je Prozřetelnost na Prozřetelnost.“

„Na takovou Prozřetelnost si budeš muset dávat moc dobrý pozor, panáčku Same. Abyste na mém statku tropili pánům takové kousky, to nedovolím,“ napomenul ho pan Shelby tak přísně, jak za daných okolností dokázal.

Ale předstírat hněv před černochem je stejně marné jako

předstírat jej před dítětem — přes všechnu snahu docílit pravý opak oba pudově vycítí, jak se věci vpravdě mají.

A tak ani Sama toto pokárání nijak nesklíčilo, ačkoli nasadil výraz zkormoucené vážnosti a stál s koutky úst svěšenými tak zkroušeně, že zkroušeněji to již nešlo.

„Pán má pravdu — čistou pravdu. Byla to ode mne špatnost, o tom se nedá pochybovat. A to se ví, ani pán, ani paní by nikdy takovéhle darebáctví nepodporovali, to si uvědomuju. Ale takový ubohý negr jako já, ten strašně snadno podlehne pokušení provést nějakou špatnost, když lidičky začnou tak vyvádět jako tuhle ten pan Haley. A taky to není vůbec žádný pán — to musí vidět každý, kdo měl takovou výchovu jako já."

„Nu dobře, Same," pravila paní Shelbyová. „Je vidět, že si dobře uvědomuješ svoje provinění. Můžeš teď jít a řekni tetě Chloe, že ti může dát kousek té studené šunky, co dnes zbyla od oběda. Ty i Andy musíte mít hlad."

„Paní je na nás hodnější, než si zasloužíme," odpověděl Sam, rychle se poklonil a už běžel.

Čtenář si jistě všimne, jak jsme na to poukázali už předtím, že panáček Sam měl vrozené nadání, které ho mohlo nepochybně povznést k význačnému postavení v životě politickém — nadání, jak ze všeho, co se náhodou naskytne, vytlouci kapitál a uložit jej ve prospěch větší osobní chvály a slávy. V důvěře, že projevil dost zbožnosti a pokory, aby uspokojil salón, narazil si s jakýmsi šviháckým nenuceným výrazem palmový list na hlavu a zamířil do říše tety Chloe s úmyslem zaskvít se v plné slávě v kuchyni.

„Když teď mám příležitost," řekl si Sam v duchu, „to si k těm negrům zařečním! Budu to ze sebe sypat, až budou kulit oči!"

Musíme ještě podotknout, že k Samovým největším potěšením patřilo doprovázet svého pána v hodnosti jeho sluhy na všechna možná politická shromáždění.

Tam se obyčejně usadil na nějakém zábradlí nebo si vylezl vysoko do stromu a zřejmě s největším požitkem pozoroval řečníky. Když potom sestoupil mezi rozličné barevné spolubratry, shromážděné v téže hodnosti jako on, povzdělával a rozveseloval je vrcholně směšnými fraškami a napodobováním toho, co viděl, a

všechno to předváděl s vážností a důstojností vskutku neochvějnou. A třebaže posluchači v jeho přímé blízkosti bývali zpravidla stejné barvy s ním, nezřídka se stávalo, že je obklopoval notně hluboký kruh bližních s pletí mnohem bledší, jejichž pozornost, smích a pomrkávání nesmírně lahodily Samovu sebeuspokojení. Po pravdě řečeno, Sam pokládal řečnické umění za své pravé povolání a nikdy si nenechal ujít příležitost, aby svůj věhlas nezveličil.

Jenže, mezi Samem a tetou Chloe panovala od nepamětných časů jakási trvalá nevraživost, nebo spíš vyslovený chlad. Protože však Sam nyní uvažoval o něčem z proviantního oboru jakožto o nezbytném a samozřejmém základě pro své vystoupení, rozhodl se, že protentokrát bude navýsost smířlivý. Věděl totiž dobře, i když teta Chloe splní „panin rozkaz“ nepochybně na puntík přesně, že by přesto mohl získat velmi mnoho, kdyby si zajistil i kuchařčin osobní zájem a ochotu.

Proto předstoupil před tetu Chloe s výrazem dojemně zkroušeným a odevzdaným jako člověk, který vytrpěl nezměrně trampot pro blaho pronásledovaného bližního — zeširoka jí vyložil, jak ho paní poslala, aby se s důvěrou obrátil na tetu Chloe o všechno, čeho je mu snad zapotřebí, aby vyrovnal úbytek svých látek pevných i kapalných — a takto jednoznačně uznal její právo a svrchovanost v oboru kuchyňském a ve všech odvětvích k tomu příslušných.

Manévr se také podařil. Žádné lichotky politika ucházejícího se o hlasy voličů neokašulírovaly ještě ani jednoho ubohého, prostoduchého, nevinného tvora snadněji, než si tetu Chloe svými líbeznostmi osedlal Sam. Nebyla by ho mohla zahrnout větší mateřská dobrotivost a štědrost, ani kdyby byl býval sám marnotratný syn.

Ve chviličce už seděl, spokojený a ve vší slávě, nad velkým plechovým kastrolem, v němž byla jakási všehochuť z dobrot, které se za poslední dva tři dny objevily na panském stole. Šťavnaté kousky šunky, zlatové řezy svítku, odřezky nákypů všech možných geometrických tvarů, drůbeží křídla, žaludky a pečená stehna, to všechno tu leželo v malebné míchanici. A Sam trůnil jako vládce všeho, co mohl obhlédnout, se svým palmovým šišákem laškovně naraženým ke straně, a blahosklonně se dělil s Andym, který mu seděl po pravici.

V kuchyni nebylo k hnutí.

Tlačili se v ní všichni jeho barevní druhové, kteří se sběhli z okolních srubů, aby si poslechli, jak skončil ten hrdinský den. Sam byl na vrcholu slávy. Znovu zopakoval příhody dne i s všemožnými příkrasami a ozdobami, pokud jich kde bylo zapotřebí ke zvýšení účinku. Sam totiž, jako mnozí z našich módních diletantů, nikdy nepřipustil, aby nějaká příhoda pozbyla cokoli ze svého pozlátka, prochází-li jeho rukama.

Vyprávění provázely bouřlivé výbuchy smíchu, v nichž pokračovala a jež prodlužovala všechna drobotina, rozložená v nemožném počtu po podlaze nebo usazená v kdekterém koutě.

Ale i za vrcholné vřavy a bouře smíchu si Sam zachovával neochvějnou vážnost. Pouze občas zakoulel očima ke stropu nebo šlehal po svých posluchačích rozličnými nepopsatelně šibalskými pohledy, ale z mudrlantské povznesenosti svého řečnění neslevil ani čárku.

„Tak vidíte, milí krajani," pravil Sam a v zápalu zdvihl vysoko krocaní stehno, „sami teď vidíte, co jenom musí tohle dítko boží dělat, aby vás všechny ochránilo. Baže, vás všechny — protože kdo chce dostat jednoho z našich, je nachlup stejný, jako by chtěl dostat všechny. Vidíte, že v zásadě je to jedno — to je tedy jasné. Každý z těchhle lidokupců, co přijdou čenichat po někom z našich, najde přece v cestě mne! Se mnou bude mít nejdřív co dělat. Ke mně musíte všichni vždycky přijít, bratři — já se postavím za vaše práva — já je budu bránit do posledního dechu!"

„Ale Same, vždyť jsi mi ještě dnes ráno povídal, že tomu pánovi pomůžeš Lízu chytit. Tak se mi zdá, že s tím tahle tvoje řeč nejde nějak dohromady," namítl Andy.

„A já ti tedy povídám," odpověděl Sam s majestátní povýšeností, „abys nemluvil o něčem, o čem nemáš ani ponětí. Takoví zelenáči jako ty, Andy, to sice myslejí dobře, ale nedá se od nich čekat, že by zharmonýrovali hlavní zásady jednání."

Andy vypadal zakřiknutý zejména krkolomným slovem „zharmonýrovat", které v očích mladších členů shromáždění zřejmě celý spor rozhodlo. Sam zatím pokračoval:

„To bylo *svědomí*, Andy, když jsem se chtěl pustit za Lízou a chytit ji, doopravdy jsem myslel, že to je pánova vůle. Jen jsem poznal, že panina vůle je právě opačná, tím spíše jsem dal na svědomí

— protože člověk je na tom vždycky líp, když stojí na straně paní. Tak vidíš, že jsem důsledný na obě strany a řídím se svědomím a držím se zásad. Baže, zásady," řekl Sam a nadšeně si pohodil kuřecím krkem, „k čemu by byly zásady, kdyby člověk nebyl důsledný? To bych rád věděl! Na, Andy, tu máš tuhle kost, není ještě docela obraná!"

Protože posluchači viseli na jeho slovech s otevřenými ústy, Samovi nezbývalo, než aby pokračoval:

„A tahle věc s tou důsledností, milí spolunegři," řekl Sam s výrazem člověka, který načíná námět hluboce složitý, „tahleta důslednost je něco, do čeho skoro nikdo moc jasně nevidí. No podívejte, když se třeba člověk jeden den a noc za nějakou věc staví a druhý den je proti, lidé říkají (a říkají to docela přirozeně), ten přece není důsledný. Podej mi tamhleten kus svítku, Andy! Ale koukněme se tomu na střívka. Pánové i příslušnice krásného pohlaví mě doufám omluví, že používám takového prachobyčejnského přirovnání. Tak tedy! Zkouším se například dostat nahoru na stoh sena. No, přistavím si tedy žebřík na tuhle stranu — ale ono to nejde. No, a protože to už tam dál nezkouším a opřu si žebřík právě na opačnou stranu, nejsem snad proto důsledný? Jsem důsledný v tom, že se chci dostat nahoru tamtudy, kam jsem si přistavil žebřík — nechápete to všichni, co je vás?"

„Pánbůhví, to je to jediné, v čem jsi vůbec kdy byl důsledný!" zabrumlala teta Chloe, která už začínala být notně neklidná. Celé to večerní veselí jí připadalo podobně jako známé přirovnání z Písma — jako „ocet na sanytru".

„Baže, věru!" pokračoval Sam a zdvihl se, nasycený jídlem i slávou, k závěrečnému slovu. „Baže, milí spoluobčané a dámy druhého pohlaví vespolek, já mám zásady — jsem pyšný, že je mám — jsou nezbytně nutné pro tyhlety časy i pro všechny časy vůbec. Mám své zásady a držím se jich jako klíště — zkrátka všechno, co pokládám za zásadu, za to se biju. Nic bych na to nedal, i kdyby mě měli zaživa upálit, šel bych sám rovnou cestou ke kůlu, ano, šel, a řekl bych: ‚Tady jdu vycedit poslední kapku krve za svoje zásady, za svou vlast, za všeobecné blaho společnosti!' "

„No," ozvala se teta Chloe, „jedna z tvých zásad bude muset být, aby ses už jednou dneska dostal do postele a nezdržoval všechny

ostatní vzhůru až do rána. Tak hajdy, drobotino! Jestli nechcete do jednoho dostat něčím přes hlavu, tak se raději ukliďte, a hezky zčerstva!“

„Negři! Všichni vespolek!“ zvolal Sam a zamával blahosklonně svým palmovým listem. „Dávám vám své požehnání — buďte hodní a běžte na kutě!“

A po tomto dojemném požehnání se shromáždění rozešlo.

9 KAPITOLA DEVÁTÁ,
KDE SE UKÁŽE, ŽE I SENÁTOR JE JENOM ČLOVĚK

Světlo veselého ohně ozařovalo krbovou předložku a koberec v útulném pokoji a třpytilo se na oblinách čajových šálků a jasně nablýskané konvice.

Senátor Bird si zouval boty a chystal se vklouznout do nových hezkých pantoflí, které mu manželka vyšila, mezitímco byl na své senátorské cestě. Paní Birdová, zrovna zosobněný obrázek radosti, dohlížela na prostírání stolu a co chvíli prohodila mezi příkazy nějaké napomenutí dětem, které v hloučku skotačily a jenom kypěly všemožným nesčetným rozpustilstvím a nezbednictvím, nad nímž matkám úžasem vstávají vlasy už od stvoření světa.

„Tome, dej pokoj s tou klikou — buď přece hodný! Mary, Mary! Netahej tu kočku za ocas — ubohá kočička! Jime, to nesmíš, lézt na tenhle stůl — ne, to nesmíš! Ani nevíš, můj milý, jaké je to pro nás dnes překvapení, že tě vidíme mezi sebou doma,“ řekla konečně, když našla chvíli, aby promluvila také na manžela.

„Ano, ano. Napadlo mě, že k vám zaskočím aspoň na noc a trochu si odpočinu v pohodlí doma. Jsem na smrt unavený a bolí mě hlava!“

Paní Birdová zavadila pohledem o lahvičku s kafrem, která stála v pootevřené skříni, a zřejmě uvažovala, má-li pro ni jít.

Manžel ji však zarazil:

„Ne, ne, Mary, žádnou medicínu! Šálek tvého dobrého horkého

čaje a chvilka naší pěkné rodinné pohody — nic víc nepotřebuji. Tohle zákonodárství je na člověka těžká práce!“

A senátor se usmál — skorem jako by se mu docela líbil nápad vidět v sobě oběť pro blaho vlasti.

„Nu,“ promluvila manželka, když ruch čajování již notně utuchl, „co se vůbec v senátě teď dělá?“

Pro jemnou paní Birdovou bylo věru velmi neobvyklé, aby si lámala hlavu starostmi, co se děje ve státní sněmovně. Myslila si totiž velmi moudře, že má dost co dělat, aby zastala své.

Proto pan Bird otevřel překvapeně oči a odpověděl:

„Celkem nic zvlášť důležitého.“

„Ale je to pravda, že se hlasovalo o zákoně, podle kterého nesmějí lidé poskytnout jídlo ani pití těm barevným chudákům, co se tady ukazují? Slyšela jsem, že se o takovém podobném zákoně debatuje, ale nešlo mi do hlavy, že by ho mohl nějaký křesťanský zákonodárný sbor schválit.“

„No ne, Mary, vždyť se z tebe zčistajasna najednou stává politik!“

„Hlouposti, vůbec ne! Nedala bych obyčejně za celou tu vaši politiku ani pěťák, ale tohle je podle mého něco vysloveně krutého a nekřesťanského. Doufám, můj milý, že žádný takový zákon neprošel.“

„Má milá, senát odhlasoval zákon, který zakazuje lidem pomáhat otrokům, co sem přejdou z Kentucky. Ti ztřeštění abolicionisté natropili po téhle stránce už tolik, že to naše bratry v Kentucky velmi silně znepokojuje. A proto se jeví nutné a nic víc než křesťanské a přátelské, aby náš stát něco podnikl, čím to znepokojení uklidnit.“

„A co vlastně říká ten zákon? Nezakazuje nám poskytnout těm chudákům přístřeší na noc, že ne? Ani dát jim něco k jídlu na posilněnou nebo pár kousků staršího šatstva a poslat je potom klidně jejich cestou, že ne?“

„Arciže, má milá! To všechno se nesmí, to by bylo napomáhání a nadržování, víš?“

Paní Birdová byla plachá, ruměná, maličká žena, osůbka snad jen čtyři stopy velká, s mírnýma modrýma očima a s pletí broskvově nadýchnutou a s nejjemnějším, nejsladším hláskem na světě.

Pokud se týká odvahy, bylo známo, že ji celkem nevelký krocan hned prvním zahudrováním zahnal na bezhlavý útěk; a statný domácí

hafan povšechně mírné povahy ji úplně odzbrojil, jen na ni vycenil zuby. Manžel a děti byli celý její svět a v tom vládla spíš prosbami a domluvami než poroučením nebo neústupností.

Pouze jediná věc ji dokázala pobouřit, a to proto, že měla tak neobyčejně něžnou a útlocitnou povahu — cokoli se podobalo krutosti, budilo v ní vášnivý hněv, který byl při povšechné mírnosti její povahy o to znepokojivější a nevysvětlitelnější.

Celkově byla nejshovívavější matkou pod sluncem a nebylo druhé, aby se dala snáze uprosit; ale přesto chovali její hoši ve velmi uctivé vzpomínce vskutku důrazný trest, který jim jednou uštědřila, když je přistihla, jak se spřáhli s několika nehodnými chlapci ze sousedství a společně s nimi házeli po bezbranném kotěti kamením.

Nyní paní Birdová rychle vstala a s tvářemi v jednom ohni (což jejímu obvyklému vzezření dodávalo jen ještě většího půvabu) přistoupila s velmi rozhodným výrazem k manželovi a důrazným tónem pravila:

„Poslyš, Jene, ráda bych věděla, pokládáš-li takový zákon za spravedlivý a křesťanský?“

„Nezastřelíš mě, Mary, na místě, když ti řeknu, že ano?“

„To bych si o tobě nebyla jaktěživo pomyslila, Jene! Snad jsi pro něj nehlasoval?“

„I to, můj sličný politiku!“

„Měl by ses stydět, Jene! Ti ubožáci bez přístřeší, bez domova! Je to hanebný, hříšný, hnusný zákon! A když nikdo jiný, tak ho přestoupím já, hned jak se mi naskytne první příležitost a — doufám, že se mi opravdu naskytne, to doufám! Dožili jsme se pěkných věcí, když žena nesmí dát teplou večeři a nocleh ubohému hladovému stvoření jenom proto, že to je otrok a že po celý život nepoznal nic než týrání a hrubost, nebožák!“

„Počkej, Mary, vyslechni mě aspoň. Tvé cítění je vesměs docela správné, má milá, a zajímavé, a jsi mi proto tím dražší. Ale nesmíme se nechat svým cítěním unášet tak, aby přehlušilo náš zdravý úsudek. Musíš považit, že to není věc osobního cítění jednotlivců, nýbrž že se to značně dotýká veřejného zájmu. Vzrušení veřejnosti dosahuje tak vysokého stupně, že musíme osobní cítění odložit stranou.“

„To je nesmysl, Jene! Mluv si třeba do rána, ale mne

nepřesvědčíš. Odpověz mi na tohle, Jene: Dokázal bys tedy od svých dveří odehnat ubohého, promrzlého, hladového tvora jenom proto, že to je uprchlý otrok? Tak co, dokázal bys to?“

Nuže, musíme-li už přiznat barvu, byl náš senátor k svému neštěstí člověk, který měl povahu zvlášť lidskou a přístupnou a nikdy nevynikal tím, že by dokázal odehnat někoho, kdo je v nouzi. A v daném tísnivém okamžiku, když se totiž v rozpravě octl takto v úzkých, na tom byl o to hůř, že to jeho žena věděla a samozřejmě vedla útok právě na slabý bod těžce obhajitelný. Proto se uchýlil k obvyklým prostředkům, jak získat čas, jež se v takových případech nabízejí a osvědčují; řekl „hm“, několikrát si odkašlal, vytáhl kapesník a začal si čistit brýle.

Paní Birdová viděla, že nepřátelské území není schopno obrany, a měla tak málo svědomí, že hned využila své výhody.

„Chtěla bych tě vidět, jak to děláš, Jene, věru chtěla! Například jak vyháníš nějakou ženu ze dveří ven do vánice. Nebo bys ji snad dal sebrat a strčil rovnou do vězení, to snad? S tím by sis přece věděl znamenitě rady!“

„To se rozumí, byla by to strašně trapná povinnost,“ začal pan Bird mírným tónem.

„Povinnost, Jene! Neužívej toho slova! Dobře víš, že to není povinnost — nemůže to být povinnost! Když lidé chtějí udržet své otroky, aby jim neutíkali, tak ať s nimi slušně zacházejí — to je moje učení. Kdybych měla otroky já (jakože doufám, že je nikdy mít nebudu), nijak bych se nebála, že by chtěli ode mne nebo i od tebe utíkat, Jene. Říkám ti, lidé nikam neutíkají, když jsou šťastni — a když už utečou, ubožáci, tak trpí dost zimou a hladem a strachem i bez toho, aby se ještě kdekdo proti nim obracel. A zákon nezákon, já nic takového jaktěživo neudělám!“

„Mary! Má drahá Mary, dej si to přece vysvětlit!“

„Nenávidím vysvětlování, Jene — zvlášť vysvětlování takovýchhle věcí. Vy politikové máte ve zyyku úplně jasnou a prostou věc tak kroutit a překrucovat, že jí potom ani sami nevěříte, když se má prakticky provádět. Znám tě až tuze dobře, Jene. Nevěříš o nic víc, že to je správné, než já — a taky bys to neudělal o nic spíš, než bych to udělala já.“

V tomto kritickém okamžiku strčil do dveří hlavu děda Cudjoe, černý podomek, a vyslovil přání, aby „paní přišla laskavě do kuchyně“.

Náš senátor, kterému se tím citelně ulevilo, hleděl za svou milou ženou s výrazem, v němž se rozmarně mísila záliba s rozmrzelostí. Posadil se do lenošky a pustil se do čtení novin.

Netrvalo okamžik a ode dveří se naléhavým a vážným tónem ozval hlas jeho ženy:

„Jene! Jene! Prosím tě, buď tak hodný, pojď na chviličku sem!“

Odložil noviny a odešel do kuchyně. Jen do ní vkročil, stanul celý užaslý nad podívanou, která se mu naskytla.

Přes dvě židle ležela naznak mladá štíhlá žena v rozedraných a zmrzlých šatech. Měla jenom jeden střevíc a punčochu z poraněné a krvácející nohy strženou. Byla v hlubokých mdlobách a její tvář jevila rysy opovrhovaného plemene, ale přesto nebylo vyhnutí, její smutná a dojemná krása musila zapůsobit na city každého. Kamenná ostrost její tváře, její studený, strnulý mrtvolný vzhled svou chladnou vážností senátora až mrazivě zarazil.

Zatajil dech a stál nad ní mlčky. Jeho žena a jejich jediná barevná služebná, stará teta Dina, se horlivě snažily omdlelou vzkřísit, kdežto děda Cudjoe si zatím posadil chlapce na koleno a chvatně mu svlékal botičky i punčošky a třel mu zkřehlé nožičky.

„No ne, jestli tohle není hrůza se na ni podívat!“ zvolala účastně stará Dina. „Vypadá to, že omdlela z toho tepla. Byla dohromady čilá, když sem přišla, a ptala se, jestli by se tady směla chvilku ohřát. Zrovna jsem se jí chtěla zeptat, odkud jde, když vtom se mi poroučela na zem. Podle toho, jaké má ruce, myslím, že se moc hrubé práce v životě nenadělala.“

„Chuděra!“ vzdychla soucitně paní Birdová, když žena pomalu otvírala velké tmavé oči a nepřítomně se dívala na ni. Náhle jí tváří bleskl výraz hrozné úzkosti a žena vyskočila a vykřikla: „Ach můj Harry! Dostali ho?“

Tu chlapec ihned seskočil z kolena dědy Cudjoea, přiběhl k ní a objal ji.

„Ach, je tady! Je tady!“ zvolala žena.

„Ach paní!“ obrátila se divoce k paní Birdové. „Prosím vás, ochraňte nás! Nedovolte, aby mi ho vzali!“

„Tady vám nikdo neublíží, nebohá ženo,“ řekla paní Birdová povzbudivě. „Jste v bezpečí — nic se nebojte.“

„Bůh vám žehnej!“ odpověděla žena, zakryla si obličej a rozvzlykala se. Chlapec, když viděl matku plakat, snažil se jí vylézt na klín.

Po mnoha něžných a ryze ženských laskavostech, jaké by sotva kdo byl dovedl prokázat lépe než paní Birdová, se nebohá žena časem poněkud uklidnila. Ustlali jí prozatímní lůžko na lavici poblíž ohně a po krátké chvíli upadla žena do hlubokého spánku i s dítětem, které bylo zřejmě neméně unavené a usnulo jí tvrdě v náručí. Matka se totiž s podrážděnou úzkostlivostí bránila i sebelaskavějším pokusům od chlapce jí ulehčit; ba i ve spánku ho její paže objímala nepovolným stiskem, jako by se ani tehdy nechtěla nechat ošidit o své ostražité hlídání.

Manželé Birdovi se vrátili zase do pokoje, a ať se to zdá sebedivnější, ani jeden z nich se slovíčkem nezmínil o předešlém rozhovoru. Paní Birdová se pilně zabývala pletením a pan Bird se stavěl, že čte noviny.

„Jsem zvědavý, kdo a co ta žena je," prohodil konečně pan Bird a spustil noviny.

„Až se probudí a bude se cítit trochu odpočatá, pak uvidíme," odpověděla paní Birdová.

„Poslyš, ženo!" ozval se pan Bird, když si chvíli mlčky podumal nad novinami.

„Copak, můj milý?"

„Nemohla by obléknout nějaké tvoje šaty, co myslíš, kdyby se trochu popustily nebo povolily nebo co? Zdá se o hodně větší, než jsi ty."

Tváří paní Birdové se mihl zcela znatelný úsměv, když odpověděla:

„Uvidíme."

Další přestávka, a znovu ji přerušil pan Bird:

„Poslyš, ženo!"

„Nu, copak zase?"

„Je tady přece ta stará hedvábná pláštěnka, co schováváš jenom proto, abys mě měla čím přikrýt, když si po obědě zdřímnu. Tu bys jí mohla dát taky — potřebuje něco na sebe."

V tom okamžiku nahlédla do dveří Dina a oznámila, že se žena probudila a ráda by mluvila s paní.

Manželé Birdovi odešli do kuchyně a vzali s sebou dva nejstarší chlapce. Menší drobotina už tou dobou spolehlivě ležela v posteli.

Žena nyní seděla na lavici před krbem. Dívala se upřeně do plamenů s klidným, odevzdaným výrazem, velmi odlišným od jejího dřívějšího rozčilení a divokosti.

„Chtěla jste mi něco?" zeptala se paní Birdová něžným tónem. „Doufám, že se už cítíte líp, nebohá ženo!"

Táhlý, rozechvělý povzdech byl jedinou odpovědí. Žena však zdvihla tmavé oči a upřela je na ni s výrazem tak zoufalým a úpěnlivým, že se maličké paní až slzy vedraly do očí.

„Nemusíte se ničeho bát, nebohá ženo — jsme všichni vaši přátelé! Povězte mi, odkud jste přišla a co potřebujete," řekla.

„Přišla jsem z Kentucky," odpověděla žena.

„Kdy?" ujal se vyptávání pan Bird.

„Dnes večer."

„Jak jste se sem dostala?“

„Přešla jsem po ledě.“

„Po ledě?“ podivili se všichni přítomní.

„Ano,“ potvrdila žena zvolna, „po ledě. Přešla jsem po ledě. Byli mi totiž v patách — přímo za mnou — a jiná cesta nebyla!“

„Bože, paní,“ ozval se Cudjoe, „vždyť led je po celé šířce řeky na kusy a kry se v proudu houpou a válejí jedna přes druhou!“

„Já vím, bylo to tak — vím to!“ potvrdila žena divoce. „Ale dokázala jsem to! Nikdy mě nenapadlo, že bych to dokázala — nemyslela jsem, že se dostanu přes —, ale bylo mi to jedno! Čekala mě jedině smrt, kdybych nepřešla.“

„Byla jste otrokyně?“ zeptal se pan Bird.

„Ano. Patřila jsem jednomu pánovi v Kentucky.“

„Byl na vás zlý?“

„Ne. Byl to hodný pán.“

„A co vaše paní, byla ta na vás zlá?“

„Ne, ne! Moje paní na mne byla vždycky hodná.“

„Tak co vás tedy mohlo přimět, abyste opustila dobrý domov a utekla a podstoupila tolikeré nebezpečí?“

Žena zvedla oči a zadívala se bystrým, pátravým pohledem na paní Birdovou. Neušlo jí, že maličká paní je oblečena v hlubokém smutku.

„Paní,“ pravila žena náhle, „přišla jste snad někdy o dítě?“

Ta otázka přišla neočekávaně a jitřivě se dotkla čerstvé rány — neboť tomu bylo teprve měsíc, kdy uložili do hrobu malého miláčka rodiny.

Pan Bird se odvrátil a poodešel k oknu a paní Birdová propukla v pláč. Ale když ovládla hlas, odpověděla:

„Proč se na to ptáte? Ztratili jsme děťátko.“

„Pak se mnou jistě cítíte. Já ztratila dvě, jedno po druhém — nechala jsem jejich hrobečky tam, odkud jsem odešla. Zbylo mi jenom tohle jedno. Nespala jsem bez něho jedinou noc — byl mi vším, co mám. Byl mým potěšením i pýchou, dnem i nocí — a oni se mi ho chystali vzít, paní — prodat ho — prodat ho dolů na Jih, paní! Měl jít docela sám — děťátko, které se v životě nehnulo ani na krok od matky! To jsem nemohla dopustit, paní. Věděla jsem, kdyby mi ho

vzali, že už do mne jaktěživo nic nebude. A když jsem věděla najisto, že papíry jsou podepsané a můj chlapec je prodaný, popadla jsem ho a v noci jsem s ním utekla. A honili mě — ten člověk, co ho koupil, a několik pánových čeledínů — a dohnali mě, měla jsem je zrovna za zády a slyšela jsem je. Skočila jsem rovnou na led, a jak jsem se dostala přes, to vůbec nevím. První, co jsem si uvědomila, byl nějaký muž, jak mi pomáhá nahoru na břeh.“

Žena nezavzlykala, nezaštkala. Zabloudila v místa, kde slzy vysychají. Ale všichni, kdo byli kolem ní, projevovali nějakým osobitým způsobem známky upřímné účasti.

Oba Birdovic hošíci se chvíli zoufale přehrabovali v kapsách a hledali kapesníky, o nichž maminky dobře vědí, že je tam nelze nikdy najít. Potom se bezútěšně zabořili matce do sukní a vzlykali a utírali si do nich oči i nos, co srdce ráčilo...

Paní Birdová měla skorem celý obličej schovaný v kapesníku a staré Dině se po černé poctivé tváři řinuly slzy proudem. Děda Cudjoe, který si zatím vší silou mnul spodkem rukávů oči a předváděl vskutku kromobyčejně různorodou přehlídku pitvorných tváří, se chvílemi s velkou vroucností přidával k hořekování tety Diny.

Náš senátor byl státník a nedalo se od něho ovšem očekávat, že by plakal jako ostatní smrtelníci. Obrátil se proto ke společnosti zády a díval se oknem ven. Zřejmě s obzvláštní horlivostí si odkašlával a utíral brýle, přičemž chvílemi smrkal tak, že by to bylo vzbudilo podezření, kdyby kdokoli byl býval schopen bystrého postřehu.

„Jak jste mi mohla vykládat, že jste měla hodného pána?“ zvolal pojednou, když s velkou rozhodností polkl něco, co mu vázlo v hrdle, a nečekaně se obrátil tváří k uprchlici.

„Protože to hodný pán byl — to mu musím přes všechno přiznat. A moje paní byla taky hodná, ale nemohli jinak, neměli vyhnutí. Dluhovali peníze a nějak se stalo, nemohu povědět jak, že je ten člověk měl úplně v hrsti a oni mu museli povolit, co chtěl. Poslouchala jsem a slyšela jsem, jak to můj pán povídá mé paní. Ona za mne prosila a zastávala se mne, ale pán jí odpověděl, že není vyhnutí, nemůže prý jinak a všechny papíry jsou už napsané. A potom jsem tedy sebrala chlapce a odešla z domova a utekla jsem.

Věděla jsem, že nemá smysl, abych se snažila žít, kdyby mi to dítě vzali — protože, jak se zdá, je to všechno, co na světě mám.“

„Vy nemáte manžela?“

„Mám, ale ten patří jinému pánovi. Jeho pán je na něho doopravdy zlý a sotva mu kdy dovoloval, aby se za mnou přišel podívat. A byl na nás pořád horší a horší a hrozí nám, že muže prodá na Jih. Toho už nikdy neuvidím, jak to vypadá!“

Klidný tón, jímž žena tato slova pronesla, mohl povrchního pozorovatele přivést k domnění, že žena je citově úplně otupělá. Ale v jejích velkých tmavých očích tkvěla hluboká úzkost, která svědčila o něčem dojista jiném.

„A kam hodláte jít, moje nebohá?“ zeptala se paní Birdová.

„Do Kanady, jen kdybych věděla, kde to je. Je to moc daleko, ta Kanada?“ otázala se a vzhlédla s prostým, důvěřivým výrazem k tváři paní Birdové.

„Nešťastnice!“ vyhrkla paní Birdová bezděčně.

„Myslíte, že je to hrozně moc daleko?“ zeptala se žena velice vážně.

„Mnohem dál, než si myslíte, ubohé dítě!“ odpověděla paní Birdová. „Ale zkusíme už něco vymyslet, jak bychom vám pomohli. Podívej, Dino, ustel jí na spaní ve svém pokojíku tady u kuchyně a já si rozmyslím, co pro ni uděláme ráno. A zatím se ničeho nebojte, moje nebohá.“

Paní Birdová a její manžel se odebrali zase do pokoje. Paní se posadila do své houpací židličky před krbem a zamyšleně se na ní kývala dopředu a dozadu. Pan Bird rázoval po pokoji sem a tam a bručel si pod vousy: „Hm! Chm! Zatroleně trapná věc!“

Konečně přistoupil k manželce a řekl:

„Poslyš, ženo, musíme ji dostat z domu ještě dnes v noci. Ten chlap se pustí po její stopě hned časně ráno. Kdyby šlo jenom o ni, mohla by se u nás klidně schovat, dokud se to nepřežene. Ale toho klučinu neudrží zticha ani škadrona dragounů, za to ručím. Vystrčí někde z okna nebo ze dveří hlavu, a už to bude venku. Byla by to pro mne náramně pěkná šlamastyka, kdyby je oba dopadli u mne, a ke všemu zrovna teď! Ne, ne — musíme se jich zbavit ještě dnes v noci.“

„Ještě v noci! Jak je to možné? A kam s nimi?“

„Copak o to, kam s nimi, to vím moc dobře,“ odpověděl senátor a začal si s přemítavým výrazem obouvat holínky.

Měl jednu nohu už napůl v botě, když vtom přestal, objal si oběma rukama koleno a zřejmě se pohroužil do hlubokého zamyšlení.

„Je to zatroleně trapná, ošklivá věc,“ promluvil konečně a znovu tahal za poutka holínky, „to mi nikdo nevyvrátí!“ Když měl jednu botu konečně obutou, seděl senátor s druhou v ruce a bedlivě si prohlížel vzor na koberci. „Ale udělat se to musí, jiné východisko nevidím — sper všechno ďas!“

A starostlivě si natáhl druhou botu a podíval se z okna.

Jenže maličká paní Birdová byla ohleduplná žena — žena, která nikdy v životě nevyřkla: „No, nepovídala jsem ti to?“ A v daném případě, třebaže náramně dobře věděla, jakým směrem manželovy úvahy spějí, velice moudře se zdržela jakéhokoli zasahování do nich. Pouze si zcela tiše seděla v židličce s výrazem pohotové ochoty vyslechnout úmysly svého pána a velitele, kdykoli uzná za vhodné je vyslovit.

„Víš,“ začal, „mám toho dávného klienta, Van Trompa, co sem přišel z Kentucky a propustil všechny své otroky na svobodu. Zakoupil se hluboko v lesích, tady u nás, sedm mil odtud proti potoku. Nikdo tam nepřijde, ledaže tam má opravdu co dělat. A je to usedlost, která se nedá hned tak lehce najít. Tam budou celkem v bezpečí — ovšem k zlosti na té věci je, že tam teď v noci nemůže jet s vozem nikdo než já.“

„Proč ne? Cudjoe je přece skvělý kočí.“

„Ba, ba, ale háček je v tomhle: je třeba dvakrát přebrodit potok a druhý brod je po čertech nebezpečný, když ho člověk nezná tak jako já. Projel jsem jím na koni snad stokrát a vím přesně, jak a kudy se brodit. A tak vidíš, že jiná pomoc není. Cudjoe musí kolem půlnoci zapřáhnout, jak tiše jen dokáže, a já ji tam odvezu. A potom, aby celá ta jízda nebyla nápadná, mě musí dovézt k nejbližší hospodě, kde staví dostavník do Columbusu. Chytnu ten, co přijíždí někdy mezi třetí a čtvrtou, a tak to bude vypadat, jako bych byl vytáhl vůz jenom proto. A hned časně zrána budu sedět u práce. Ale mám dojem, že se

tam budu cítit jako nahý v trní po tom všem, co se mluvilo a udělalo — ale sper to ďas, není vyhnutí!“

„V tomhle případě máš lepší srdce než hlavu, Jene,“ pravila mu žena a spočinula bílou ručkou na jeho prstech. „Copak bych tě byla kdy mohla milovat, kdybych tě neznala líp, než znáš ty sám sebe?“

A maličká žena vypadala se slzným leskem v očích tak krásně, až si senátor pomyslil, že musí být náramně chytrý pašák, když v takové hezké osůbce dokáže vzbudit tak nadšený obdiv k sobě. A co mohl tedy dělat než rozšafně odejít a zařídit tu věc s vozem? U dveří se však na okamžik zastavil, vrátil se ještě k ženě a poněkud váhavě řekl:

„Mary, nevím, jak by ti to přišlo, ale máme tady tu zásuvku plnou věcí — po — po — po nebohém malém Henrym.“

S těmi slovy se chvatně otočil a už se za ním zavřely dveře.

Jeho žena otevřela dveře ložničky přilehlé k jejímu pokoji, vzala si svíčku a postavila ji na desku prádelníku. Potom z malé přihrádky vylovila klíč, zamyšleně ho strčila do zámku jedné zásuvky a náhle se zarazila. Oba hoši, jak už to hoši tropívají, se jí připlížili těsně za záda a mlčky stáli a významnými pohledy se dívali na svou matku.

Ach matko, která tohle čteš, nemělas nikdy doma zásuvku nebo skříň, kterou jsi nesměla otevřít, aby ti nepřipadalo, že znovu otvíráš hrobeček? Ach jsi šťastná matka, jestliže jsi to nezažila.

Paní Birdová pomalu vytáhla zásuvku. Byly v ní kabátky mnoha střihů a vzorů, hromádky zástěrek a řady punčošek, ba ze záhybů papíru vykukovaly i jedny botičky, na špičkách okopané a odřené. Byl tam i dřevěný koník, vozíček a káča a míč — památky sesbírané s mnohou slzou a s mnohým sevřením u srdce! Posadila se k zásuvce, nachýlila nad ni hlavu, opřenou do dlaní, a plakala, až jí slzy mezi prsty kanuly do zásuvky.

Potom však rázně zdvihla hlavu, začala s netrpělivým chvatem vybírat nejjednodušší a nejpevnější kousky a skládala je do uzlíčku.

„Mami,“ ozval se jeden z chlapců a sáhl jí něžně na loket, „*tyhle* věci ty chceš někomu dát?“

„Mí zlatí hoši,“ odpověděla matka tiše a vážně, „jestli se náš drahý miláček Henry dívá z nebíčka, je jistě rád, že si tak počínáme. Nemohla bych to přenést přes srdce, kdybych je měla dát někomu, na

kom nezáleží — někomu, kdo je šťastný. Ale dávám je matce mnohem nešťastnější a zarmoucenější, než jsem já.“

Po chvíli otevřela paní Birdová šatník, vyndala z něho dvoje troje prosté trvanlivé šaty a posadila se čile k šicímu stolku. A s jehlou, nůžkami a náprstkem po ruce začala s tichou pílí „popouštět“ šaty, jak jí to doporučil manžel, a pokračovala horlivě v práci, dokud staré hodiny v koutě neodbily dvanáct.

Vtom zaslechla tlumený rachot kol před domem.

„Mary,“ řekl jí manžel, když vešel s pláštěm přes ruku, „musíš ji teď probudit. Musíme už vyjet.“

Paní Birdová uložila rychle rozličné kusy šatstva, jež vybrala, do prostého kufříku a zamkla jej a požádala manžela, aby se postaral o jeho uložení do vozu. Potom šla probudit nešťastnou ženu.

Ta se také vbrzku objevila u domovních dveří s dítětem v náručí, přistrojena v plášti, čepci a šátku, které patřívaly její dobrodějce.

Pan Bird jí kvapně pomohl do vozu a paní Birdová za ní vyběhla až ke stupátku kočáru.

Eliza se vyklonila z vozu a podala paní Birdové ruku stejně hebkou a krásnou jako ta, která ji stiskla. Upřela velké tmavé oči, plné výmluvné vážnosti, na obličej paní Birdové a zdálo se, že něco řekne. Rty se jí pohnuly, jednou dvakrát zkusila promluvit, ale nevydala ze sebe hlásku.

S pohledem, na jaký se do smrti nezapomíná, klesla zády na opěradlo sedadla a zakryla si obličej. Dvířka zabouchla a kočár vyjel.

Věru pěkná situace pro „vlasteneckého“ senátora, jenž celý minulý týden horlivě podněcoval zákonodárný sbor svého rodného státu, aby odhlasoval přísnější opatření proti uprchlým otrokům, jejich přechovávačům a pomahačům!

Ale buď jak buď, byl-li už náš milý senátor politickým hříšníkem, byl na nejlepší cestě si svůj hřích nočním pokáním zčásti odpykat.

Donedávna vládlo dlouhé období nepřetržitých dešťů, a jak kdekdo ví, měkká, žírná půda Ohia je báječně způsobilá k tomu, aby se z ní dělalo bláto. A silnice byla pravá ohijská haťovka ze starých zlatých časů.

„A prosím vás, jaká to může být silnice?“ zeptá se třebas nějaký

cestující z Východu, zvyklý nespojovat s pojmem silnice nic jiného než představu hladkosti nebo rychlosti.

Věz tedy, nezkušený příteli z Východu, že v zaostalých západních oblastech, kde bláto dosahuje nezměrné a nepředstavitelné hloubky, cesty se stavějí z kulatých nepřitesaných kmenů naskládaných napříč těsně vedle sebe a pokrytých ve své prvotní svěžesti vrstvou hlíny, drnu a čímkoli, co zrovna náhodou přišlo pod ruku.

Takové dílo potom rozradovaný domorodec nazve silnicí a hned se po ní také zkusmo rozjede. Postupem času deště spláchnou všechen drn i trávu, rozvalí podemleté kmeny sem a tam do malebných poloh, takže trčí nahoru, dolů i napříč, a vymelou mezi nimi rozličné rozsedliny a jámy plné černého bahna.

Právě po takové silnici se kodrcá náš senátor a obírá se mravními úvahami tak nerušeně, jak se za daných okolností může očekávat. Kočár po ní totiž jede asi v podobném rytmu: hup! hup! hup! cák! bum do bláta! — a senátor, žena i dítě se kymácejí z místa na místo tak náhle, že se bez jakéhokoli zvlášť pečlivého ladu a skladu octnou vždy u okénka na té straně, na kterou se vůz kácí.

Vtom kočár uvázne jako přikovaný a zvenčí je slyšet dědu Cudjoea, jak pouští hrůzu na koně. Po rozličném neúčinném tahání a škubání, právě když senátor už ztrácí všechnu trpělivost, kočár nečekaně poskočí, narovná se a vzápětí se obě přední kola propadnou do jiné jámy.

A senátor, žena i dítě se všichni v jednom chumlu svalí na přední sedadlo; senátor má klobouk docela neobřadně naražený přes oči i nos a domnívá se, že jistě nadešla jeho poslední hodinka. Dítě pláče a Cudjoe venku šťavnatě povzbuzuje koně, kteří kopou a vyhazují a vzpínají se za vytrvalého práskání biče. Kočár znovu poskočí obloukem — tentokráte zapadnou do jámy zadní kola — a senátor, žena i dítě přeletí zase zpátky na zadní sedadlo. Senátorovy lokty jí srážejí čepec a žena trčí oběma nohama v jeho klobouku, který mu při nárazu spadl z hlavy. Za chviličku mají „mlaku“ za sebou a koně se celí schvácení zarazí. Senátor si najde klobouk, žena si urovná čepec a ukonejší dítě a všichni se pevně a srdnatě odhodlávají přečkat, co ještě snad přijde.

Nějaký čas nadskakují pouze pravidelným hop! hop!, jen tak pro

změnu prostřídaným rozličnými výkyvy do stran a složitějšími otřesy. Cestující si už začínají libovat, že na tom koneckonců nejsou ani tak zle. A tu se zčistajasna propadnou všemi čtyřmi koly najednou — tak prudce, že to všechny vyhodí napřed na nohy a potom s neuvěřitelnou rychlostí srazí zase zpátky na sedadlo. Kočár se zastavuje a po značném rozruchu se venku u dvířek objevuje Cudjoe.

„Prosím, pane, tohle tady je prachmizerný kus. Nevím, jak se z toho vymotáme. Mně se zdá, že si budeme muset sehnat dřeva."

Senátor pln zoufalství vystoupí a opatrně nohou šmátrá po kousku pevné půdy. Vtom se jednou nohou proboří do nezměrné hloubky. Snaží se ji vytáhnout, ztrácí rovnováhu a už se válí v bahně, odkud ho v značně neutěšeném stavu loví děda Cudjoe.

Upusťme však od dalšího líčení — čistě ze soucitu, aby našim čtenářům nebrněly kosti. Cestující po Západě, kteří si již zpříjemňovali půlnoční čas zábavnou kratochvílí, jakou je strhávání kládových ohrad podél cesty a páčení kočáru z bahnitých jam, jistě s uctivým a soucitným porozuměním politují našeho nešťastného hrdinu. Prosíme je, aby uronili tichou slzu, a pokračujeme ve vyprávění.

Byla nejhlubší noc, když se zablácený kočár, z něhož crčela voda, vynořil z potoka a zarazil u dveří velkého selského stavení. Notně vytrvale musili bouřit, než vyburcovali obyvatele ze sna; ale konečně se ctihodný hospodář ukázal a odsunul závory.

Byl to hranatý, drsný, ježatý chlap jako medvěd, jenž měl svých plných šest stop a několik palců i naboso, a přišel vyparáděný v lovecké košili z červeného flanelu. Velmi hustá houně ryšavých vlasů ve stavu vysloveně rozcuchaném a několikadenní strniště vousů dodávaly tomu znamenitému muži vzezření, abychom se vyjádřili co nejmírněji, nijak zvlášť půvabné.

Stál několik minut se svíčkou zdviženou nad hlavu a mžoural na naše poutníky s výrazem tak nešťastným a zmateným, že to bylo vskutku až směšné. Senátora stálo dost námahy, než se mu podařilo vysvětlit celý případ tak, aby jej muž plně pochopil.

A mezitímco se činí, jak nejlépe dovede, v krátkosti představíme hospodáře našim čtenářům.

Počestný otec John van Trompe býval kdysi nemalým statkářem ve státě Kentucky a vlastnil nemálo otroků. Protože „na sobě neměl

medvědího nic než kůži“ a protože ho příroda obdařila velkým, poctivým a spravedlivým srdcem, zcela úměrným jeho obří postavě, po několik let pozoroval s tutlaným neklidem činnost zřízení stejně zlého pro utlačovatele jako pro utlačované. Nakonec jednoho dne Johnovo velké srdce vzkypělo tak mohutně, že již déle nesneslo svá tísnivá pouta. Vytáhl tedy prostě ze stolu prkenici, přepravil se přes řeku do Ohia, koupil čtvrt sekce dobré živné půdy, vystavil propouštěcí listiny pro všechny své otroky, muže, ženy i děti, naložil je na vozy a poslal je, aby se svobodně usadili. Potom se počestný John otočil tváří proti proudu potoka, usadil se klidně na útulném odlehlém hospodářství a v ústraní se s čistým svědomím oddával svým úvahám.

„Jste ochoten poskytnout ubohé ženě a dítěti útočiště před lovci otroků?“ zeptal se senátor jednoznačně.

„Baže, to bych řekl!“ odpověděl počestný John s dost značným důrazem.

„Myslil jsem si to,“ prohodil senátor.

„Jen ať mi sem někdo páchne nohou,“ pravil náš dobrý muž a vypjal svou velkou svalnatou postavu do plné výše, „však já je už přivítám! A mých sedm synů, každý má šest stop, bude jim k službám taky. Vyřiďte jim naše poručení a řekněte jim, že na tom vůbec nezáleží, jak brzy nás navštíví, že nám to je docela jedno,“ dodal John, prohrábl si prsty houni vlasů, která mu kryla hlavu jako došky, a bouřlivě se rozřehtal.

Utrmácená, vyčerpaná a malomyslná Eliza se dovlekla ke dveřím. Dítě v hlubokém spánku nesla na ruce.

Ježatý muž si posvítil zblíž na její obličej a jaksi soucitně zavrčel. Potom otevřel dveře do světničky přilehlé k velké kuchyni, kde právě stáli, a pokynul jí, aby vešla. Podal si jinou svíci, rozžehl ji, postavil na stůl a pak oslovil Elizu:

„Jářku, poslouchejte, děvče, nemusíte se ani krapet strachovat, ať mi sem přijde kdo chce. Já si už s podobnými věcmi dovedu poradit,“ pravil a ukázal na dvě tři bytelné pušky nad krbovou římsou. „A většina lidí, co mě zná, taky ví, že by nikomu nebylo zdrávo, aby z mého domu zkoušel někoho vytáhnout proti mé vůli. Tak, a teď si tedy jen jděte hezky klidně spát, jako kdyby vás kolíbala sama vaše maminka,“ pobídl ji a zavřel za ní dveře.

„Jen co je pravda, ta je kromobyčejně hezká," prohodil potom tišeji k senátorovi.

Ten mu několika slovy stručně vylíčil Elizin příběh.

„Ach jejej, jejej! No ne, něco takového!" litoval poctivec soucitně. „To se ví, no, to se ví! To je přece příroda, chuděra malá! Takhle ji štvát jako zvěř — takhle ji štvát jenom proto, že cítí, jak jí káže příroda, a jedná, jak by musela jednat každá jiná pořádná matka na světě! To vám povím, tyhlety věci mě dokážou navztekat víc než co jiného, že bych hned klel jako pohan," řekl počestný John a přitom si hřbetem velké žluté a pihovaté ruky utíral oči. „To vám povím, brachu, trvalo léta a léta, než jsem přistoupil k církvi, protože v naší končině všichni kněží kázali, že bible tahle neřádstva schvaluje. To se ví, s tou jejich znalostí Nového i Starého zákona jsem na ně byl krátký, a tak jsem se postavil proti nim i proti bibli a všemu vůbec. K církvi jsem se přihlásil, teprve až jsem našel kněze, co se s nimi mohl v Novém zákoně a ve všem všudy měřit, a ten mluvil zrovna opačně," uzavřel John, jenž přes celou řeč zápolil se zátkou a nyní postavil na stůl otevřenou láhev jakéhosi silně šumivého moštu.

„Abyste tady snad raději zůstal do rána, ne?" zval návštěvníka srdečně. „Zavolám mámu, a než se nadějete, připraví vám spaní."

„Děkuji vám, dobrý příteli," odmítl senátor, „ale já musím jet, abych stihl noční dostavník do Columbusu."

„Hm, škoda! Když tedy musíte, tak půjdu kousek s vámi a ukážu vám zkratku, kudy se vám pojede líp než po té, co jste přijeli. Ta silnice je hrozně špatná."

John se ustrojil a brzy ho bylo vidět, jak s lucernou v ruce odvádí senátorův kočár k cestě, která vedla úžlabinou za humny jeho stavení. Když se loučili, senátor mu strčil do ruky desetidolarovou bankovku.

„Pro ni," řekl krátce.

„Ba, ba," přitakal John stejně stručně.

Potřásli si rukou a rozešli se.

10 KAPITOLA DESÁTÁ

ŽIVÁ MOVITOST JE ODVEZENA

Šeré a sychravé únorové ráno nahlíželo oknem do srubu strýce Toma. Hledělo na skleslé tváře, odraz zkormoucených srdcí.

Před krbem stál malý stolek prostřený žehlícím plátnem a přes lenoch židle vedle krbu viselo několik hrubých, ale čistých, čerstvě vyžehlených košil. Jinou měla teta Chloe rozloženou před sebou na stole. Pečlivě uhlazovala a žehlila každičký záhyb a lem s přesností vpravdě puntičkářskou a co chvíli si zdvíhala ruku k obličeji, aby si setřela slzy, které se jí řinuly po lících.

Tom seděl vedle, na kolenou měl otevřený Nový zákon a hlavu si podpíral rukou. Ale žádný z nich nemluvil. Bylo dosud časně a děti ještě všechny spaly ve své hrubě tesané spací zásuvce.

Tom — jehož srdce vrchovatě překypovalo oním něžným rodinným cítěním, které bylo, k bolu jeho lidu, zvlášť příznačným rysem jeho nešťastného plemene — vstal a potichu se šel podívat na své děti.

„To je naposledy," pravil.

Teta Chloe neodpověděla, pouze ustavičně znovu a znovu přejížděla hrubou košili již tak hladce vyžehlenou, jak jen mohly lidské ruce dokázat. Nakonec náhlým a zoufale prudkým pohybem odložila žehličku, sedla si ke stolku, a „pozdvihši hlasu svého, zaplakala".

„Ono se řekne, že musíme brát všechno s odevzdaností, ale bože můj, jak můžu? Kdybych aspoň trošku věděla, kam jdeš nebo jak s tebou budou zacházet! Paní říká, že tě zkusí do roka do dvou koupit zase zpátky. Ale bože můj! Žádný se ještě nevrátil, co odešel tam dolů! Zabíjejí je! Slyšela jsem povídat, jak je tam dole na plantážích dřou do úpadu!"

„Bude tam nade mnou tentýž Bůh, jako je tady, Chloe."

„Hm," přisvědčila teta Chloe, „dejme tomu, že bude. Ale Bůh někdy sesílá hrozné dopuštění. Nevidím, že by to pro mne byla nějaká útěcha."

„Jsem v rukou božích," pokračoval Tom. „Nemůže se stát nic horšího, než co on dovolí. A můžu mu děkovat za jedno — že totiž prodali a posílají dolů mne, a ne tebe ani děti. Tady jste v bezpečí — co přijde, to postihne jenom mne. A Bůh mi pomůže — vím, že mi pomůže!"

Ach ty statečné mužné srdce, jež dusíš vlastní zármutek, abys dodalo útěchy milovaným!

Tomův hlas zněl zastřeně a slova mu vázla hořce v hrdle, ale hovořil statečně a pevně.

„Mysleme na všechny milosti boží!" dodal rozechvěle, jako kdyby věděl zcela určitě, že na ně potřebuje myslit věru velmi soustředěně.

„Milosti!" opáčila teta Chloe. „Já v tomhle žádnou milost nevidím ! To není spravedlivé! To není spravedlivé, aby tohle bylo! Pán to nikdy neměl nechat dojít tak daleko, aby si tebe vůbec *mohli* za jeho dluhy vzít. Co za tebe dostal, to jsi mu už všechno vydělal víc než dvojnásob. Byl ti dlužný svobodu a měl ti ji dát už před kolika lety. Možná že dnes nemůže jinak, ale já cítím, že to není správné. To mi z hlavy nikdo nevytluče. Takový věrný tvor, jako jsi byl ty, co ve všem všudy dbal odjakživa víc na pánovy věci než na svoje a co si pána považoval víc než vlastní ženu a děti! Takovým, co prodají lásku a krev lidského srdce, aby se vytáhli z bryndy, těm to Bůh odplatí!"

„Podívej, Chloe, jestli mě máš ráda, tak nebudeš takhle mluvit. Co když je to možná zrovna naposledy, co jsme vůbec pohromadě? A něco ti povím, Chloe. Příčí se mi to, slyšet jediné slovo proti pánovi. Nepoložili mi ho snad na lokte, když byl ještě nemluvně? — Je to přirozená věc, že si ho tak považuju. A od něho se nedá čekat, že by si tolik považoval chudáka Toma. Páni jsou už zvyklí, že jim všechno tohle udělá jiný, a přirozeně si to tolik nepovažují. To se od nich nedá přece čekat, vůbec ne. Jen ho postav vedle jiných pánů — s kým se tak jednalo jako se mnou a komu se tak žilo jako mně? A pán by byl nikdy nedopustil, aby mě tohle postihlo, kdyby to byl mohl předvídat. Vím, že jinak by to neudělal."

„No ale buď jak buď, někde v tom něco nesprávného vězí," namítla teta Chloe, mezi jejímiž povahovými rysy zvlášť vynikal

houževnatý smysl pro spravedlnost. „Nemůžu sice přijít na to, v čem to vězí, ale někde tady něco nesprávného je, to mi je jasné.“

„Měla bys pozvednout oči k Pánu nad námi. Ten je nade vším — bez jeho vůle ani vlas z hlavy nespadne.“

„Nevidím, že by to pro mne byla nějaká útěcha, i když by snad měla být,“ odpověděla teta Chloe. „Ale nemá smysl mluvit. Pomažu raději ten svítek a udělám ti doopravdy pořádnou snídani. Nikdo neví, kdy budeš snídat podruhé.“

Abychom lépe pochopili utrpení černocha prodaného na Jih, musíme mít na paměti, že všechny vrozené náklonnosti tohoto plemene jsou obzvlášť silné.

Černoch dovede přilnout k svému okolí velmi oddaně a trvale. Nemá v krvi touhu po smělých dobrodružstvích, nýbrž lásku k domovu a příchylnost. K tomu přičtěme všechny ty hrůzy, jimiž hluboká nevědomost přiodívá vše neznámé, a ještě dále to, že prodej na Jih se staví černochovi před oči již od dětství jako poslední a nejpřísnější trest.

Hrozba, která ho děsí víc než zmrskání nebo jakékoli týrání, je hrozba, že ho pošlou po řece dolů na Jih. Na vlastní uši jsme je slyšeli ten pocit vyjadřovat, na vlastní oči jsme viděli nelíčený děs, s nímž se ve volných chvílích sesedají k táčkám a přetřásají strašlivé historky o „dolní řece“, která pro ně je

„ten neobjevený kraj, odkud poutník
žádný se nevrací ...“

Misionář, který žil mezi uprchlíky v Kanadě, nám o tom vyprávěl. Mnozí uprchlíci přiznali, že utekli od poměrně hodných pánů. Téměř ve všech případech se vystavili nebezpečenstvím útěku jen proto, že je k tomu donutila zoufalá hrůza před tím, aby je neprodali na Jih — před osudem, který hrozil ať už jim samým, nebo jejich mužům, ženám či dětem. To vzpružuje v černých dětech Afriky, od přírody trpělivých, plachých a nevýbojných, hrdinskou odvahu a dohání je k tomu, aby snášely hlad, zimu, bolest, všechna nebezpečí divočiny i zvlášť obávané tresty při opětném dopadení.

Na stole se již kouřilo z jednoduché ranní krmě, neboť paní Shelbyová zprostila pro to ráno tetu Chloe povinnosti dohlížet

v panském domě. Duše nebohá vynaložila všechno skrovné úsilí na přípravu domácí hostiny na rozloučenou — zabila a nadila své nejlepší kuře a s úzkostlivou péčí upekla svítek přesně podle manželovy chuti. Ba vyrovnala na krbovou římsu dokonce několik záhadných pucláčků — různé zavařeniny, které se nikdy nevytahovaly, leda při výjimečných příležitostech.

„Jejda, Petře," zvolal Moše jásavě, „to dnes máme snídani, co? To se nabaštíme!" A hned také hrábl po kousku kuřete.

Teta Chloe mu nečekaně vlepila jednu za uši:

„Já ti dám! Radovat se nad poslední snídaní, co chudák tvůj tatínek jí doma!"

„Ale Chloe!" pokáral ji Tom mírně.

„No ne, kdo se má udržet?" ohradila se teta Chloe a schovala si obličej do zástěry. „Tak se mnou všechno hraje, že jsem z toho nakonec zlá."

Hoši stáli celí zaražení, dívali se mlčky napřed na otce a potom na matku, kdežto holčička, která se jí drápala nahoru po sukních, spustila naléhavý, neodbytný křik.

„No!" řekla teta Chloe, utřela si oči a vzala batole na ruku. „Jsem už hotová, doufám — no, sněz přece něco. Tohle je moje nejhezčí kuře. No, hoši, dostanete taky kousek, chudáčkové moji! Maminka na vás byla šeredná."

Chlapce nebylo zapotřebí pobízet dvakrát. Pustili se do jídla s ohromnou vervou — a bylo dobře, že si tak vedli, protože jinak by se to společné posezení bylo minulo skoro veškerým účinkem.

„A teď," pravila teta Chloe, když po snídani šukala po světnici, „teď ti musím složit kufr. Nejspíš ti to všechno vezme, to tak bývá. Já je už znám — jsou to špinavci, že jim není rovno. Podívej, tady v tom koutku máš své flanelové prádlo na revma. Dávej si na to pozor, protože nebudeš mít nikoho, aby ti ušil jiné. Pak tadyhle máš ty staré košile a tyhlety jsou nové. Na těchhle punčochách jsem večer zastupovala palce a strčila jsem ti do nich klubíčko na správku. Ale bože, kdo ti kdy bude štupovat?"

A teta Chloe znovu podlehla zármutku, opřela se hlavou o bok dřevěného kufru a vzlykala:

„Když na to pomyslím! Nikdo ti neposlouží, ať ve zdraví, nebo v

nemoci! Namouvěru se mi zdá, že už nemá smysl, abych byla hodná.“

Když chlapci snědli už všechno, co přišlo k snídani na stůl, obrátili nyní trochu pozornost k událostem kolem sebe. Viděli, že matka pláče a že se otec tváří velmi smutně, a proto začali sami fňukat a mnout si rukama oči. Strýc Tom měl maličkou na koleně a nechával ji, aby se bavila, co srdce ráčí. Škrábala mu po obličeji, tahala ho za vlasy a chvilkami propukala zvonivým výbuchem radosti, která očividně vyvěrala z jejích vlastních niterných dojmů.

„Jo, jen se vesel, chuděrko malá!“ přikývla teta Chloe. „Však ono dojde taky na tebe! Ještě se dožiješ, že ti jednou prodají manžela nebo že možná prodají tebe. A tuhle hoši? Ty patrně nejspíš zrovna tak čeká, že je prodají, jen co odrostou a budou k něčemu. Nemá smysl, aby negři měli rodinu!“

Vtom jeden chlapec zvolal: „Tamhle je naše paní, jde k nám!“

„Nemůže přece nic kloudného udělat — proč sem chodí?“ namítla teta Chloe.

Paní Shelbyová vstoupila.

Teta Chloe pro ni přistavila židli způsobem vysloveně nevlídným a mrzutým. Paní Shelbyová si zřejmě nevšimla ani skutku samého, ani onoho způsobu. Vypadala bledá a ustaraná.

„Tome, přišla jsem —“ začala, ale náhle zmlkla.

Pohlédla na mlčenlivou skupinku, sedla si na židli, skryla tvář do kapesníku a rozvzlykala se.

„Proboha, paní moje, to ne — to ne!“ zvolala teta Chloe a sama propukla v pláč také.

A chvíli plakali všichni vespolek.

„Můj dobrý příteli,“ pokračovala potom paní Shelbyová, „nemohu ti dát nic, co by ti nějak prospělo. Když ti dám peníze, jen ti je vezmou. Ale slibuji ti slavnostně a před Bohem, že budu trvale sledovat, kde jsi, a přivedu tě zpátky, hned jakmile seženu potřebné peníze. A do té doby se svěř Bohu!“

V tu chvíli chlapci vykřikli, že jde pan Haley.

Vzápětí se ozvalo neobřadné kopnutí do dveří, a když se otevřely, stál v nich Haley. Měl krajně špatnou náladu, protože se minulý večer a noc tolik vytřásl v sedle, a neúspěšná honba za kořistí ho také nijak neuklidnila.

„Tak hajdy, negře,“ rozkřikl se, „jsi přichystaný? — Služebník, paní!“ dodal a smekl klobouk, když spatřil paní Shelbyovou.

Teta Chloe zavřela kufr a převázala ho provazem. Potom vstala a hněvivě si změřila otrokáře. Její slzy jako by se byly náhle proměnily v ohnivé jiskry.

Tom se pokorně zdvihl, aby následoval svého nového pána. Hodil si těžký dřevěný kufr na rameno a vykročil.

Jeho žena vzala maličkou do náruče, aby ho vyprovodila k vozu, a chlapci, dosud rozplakaní, se táhli za nimi.

Paní Shelbyová popošla k otrokářovi, na chviličku ho zadržela a velmi vážně s ním hovořila.

A mezitím, co takto hovořila, dospěl celý rodinný průvod k vozu, který stál i s přípřeží přede dveřmi domu, jen vyjet. Kolem vozu stála v hloučku všechna stará i mladá čeleď na statku; shromáždila se, aby se rozloučila se svým dlouholetým druhem. Celý statek si Toma vážil nejen jako prvního mezi čeledíny, ale i jako kazatele, a všichni, zvlášť ženy, s ním opravdu velmi upřímně cítili a rmoutili se.

„Jak to, Chloe, ty to neseš lehčeji než my!“ podivila se jedna žena, která úpěnlivě stkala a právě si všimla, s jakým chmurným klidem stojí teta Chloe u zapraženého vozu.

„Já si už své odplakala!“ odpověděla teta Chloe a zahleděla se zlostně na handlíře, jenž právě přicházel. „Před tím starým holomkem tady nemám žádnou chuť plakat, to tedy ne!“

„Hop nahoru!“ křikl na Toma Haley, když procházel rázně zástupem čeledi, která ho pozorovala s podmračeným čelem.

Tom vylezl na vůz a Haley vytáhl zpod kozlíku těžké okovy a spoutal mu nohy.

Celým shromážděním proběhl tlumený šum rozhořčení a z verandy se ozval hlas paní Shelbyové:

„Pane Haley, ujišťuji vás, že takové opatření je zhola zbytečné.“

„Nevím, paní. Už jednou jsem tady u vás přišel o pět set dolarů a nic víc si už nemůžu dovolit riskovat.“

„Co jiného mohla od něho čekat?“ zeptala se pohoršené teta Chloe, kdežto oba chlapci, kteří si nyní zjevně okamžitě uvědomili, jaký úděl jejich otce čeká, se jí zatím pověsili na sukně a usedavě vzlykali a naříkali.

„Škoda,“ promluvil Tom, „že mladý pán Jiří je náhodou zrovna pryč.“

Jiří odjel strávit dva tři dny u kamaráda na jednom sousedním statku, a protože odcestoval časně ráno, dřív než se zpráva o Tomově nešťastném losu roznesla, odjel a nic o věci nevěděl.

„Vyřiďte ode mne pozdravení mladému pánu Jiřímu,“ pronesl Tom vážně.

Haley práskl do koně a již unášel pryč Toma, jenž až do posledního okamžiku upíral pevný, teskný pohled na starý domov.

Pan Shelby nebyl v ten čas doma. Prodal Toma pod okamžitým nátlakem naléhavé nutnosti, aby se vymanil z moci člověka, jehož se bál. Jeho první pocit, když obchod pevně dojednal, bylo vědomí úlevy.

Ale ženiny výčitky vyburcovaly jeho dřímající lítost a Tomův šlechetný postoj jen ještě nepříjemnost jeho pocitů zvyšoval. Nadarmo si v duchu říkal, že měl *právo* to udělat, že to dělá každý a že leckteří to dělají, i když nemají omluvu v nutnosti. Nijak nemohl své city upokojit. Aby nemusil být svědkem neutěšeného závěrečného

výjevu, vydal se na kratší obchodní cestu po kraji s nadějí, že bude po všem, než se vrátí.

Tom a Haley rachotivě uháněli po prašné cestě, letem míjeli všechna Tomovi drahá místa, až nechali hranici statku daleko za sebou a octli se na otevřené silnici.

Ujeli po ní asi míli, když tu Haley náhle zarazil koně před vraty kovárny, vylovil z vozu pouta na ruce a vešel s nimi do dílny, aby je dal trochu upravit.

„Tohle tady je krapet moc malé na toho habána," řekl Haley s železy v rukou a ukázal ven na Toma.

„Proboha! To je přece Shelbyho Tom!" podivil se kovář. „No ne, snad ho neprodal?"

„Už ano, prodal," přisvědčil Haley.

„No ne, co neříkáte! Hm, namouvěru," pravil kovář, „kdo by si byl tohle pomyslel! Toho přece takhle pevně poutat nemusíte. Vždyť lepšího a poctivějšího tvora —"

„Známe, známe," přerušil ho Haley, „ale právě vaši dobří negři jsou ti, co nejraději utíkají. Ti hloupí, co jim na tom nezáleží, kam jdou, lajdáci a pijáci, co jim na ničem nezáleží, takoví se člověka drží, ba spíš se jim to ještě líbí, nechat se vláčet po světě. Ale tyhle výstavní kousky, ty to pálí jako sůl v očích. Není jiné rady než jim dát železa — mají nohy, tak je taky vezmou na ramena, žádná starost."

„No," poznamenal kovář a prohraboval se ve svém náčiní, „ty plantáže tam dole, cizinče, to není zrovna místo, kam by se kentucký negr horempádem hrnul. Mřou tam hezky zrychla, nemám pravdu?"

„Hm, to ano, hezky zrychla mřou. To víte, to podnebí a vůbec jedno k druhému, mřou tak akorát, aby se trh držel pěkně v tempu," odpověděl Haley.

„Ale přece se člověk neubrání pomyšlení, že to je hrozná škoda, když slušný, tichý, hezký chlapík, takový ryzí člověk jako tuhle Tom má jít tam dolů na některou tu cukrovou plantáž a nechat se doslova bídně udřít."

„Hm, tenhle má pěkné vyhlídky. Slíbil jsem, že se o něj dobře postarám. Prodám ho do některé dobré staré rodiny za domácího sluhu a pak, jestli nedostane zimnici a snese podnebí, bude mít tak teplé místečko, že lepší si žádný negr přát nemůže."

„Ženu a děti nechává patrně tady, co?“

„Ano, ale tam mu dají jinou. Bože, ženských je všude habaděj!“ odpověděl Haley.

Co se tento rozhovor vedl, seděl Tom v hlubokém zarmoucení venku před kovárnou. Zčistajasna zaslechl za zády kvapný, úsečný klapot koňských kopyt. Dříve než se mohl z překvapení pořádně vzpamatovat, skočil k němu na vůz mladý pán Jiří, bouřlivě se mu vrhl kolem krku a mocně vzlykal a huboval.

„Namouvěru, tohle je doopravdy ničemnost! Je mi jedno, co kdo říká, ten nebo ten! Je to špinavá, ničemná hanba! Kdybych byl velký, nesměli by to udělat — nesměli, a dost!“ zakončil Jiří, jako by zdusil úpěnlivý vzlyk.

„Ach pane Jiří! To mám radost!“ řekl Tom. „Nemohl jsem přenést přes srdce, že musím pryč a neuvidím vás! Nedovedete si představit, jak velkou mám radost!“

Tu Tom maličko pohnul nohama a Jiří zahlédl okovy.

„Ta hanba!“ zvolal a zdvihl pěsti. „Dám tomu chlapíkovi jednu, že vezme druhou o zem, to dám!“

„Ne, nic nedáte, pane Jiří — a taky nesmíte mluvit tak nahlas. Nijak mi to nepomůže, když ho rozhněváte.“

„Nu dobrá, neudělám tedy nic — kvůli tobě. Ale jen když člověk pomyslí — není to hanba? Ani pro mne neposlali, ani mi nevzkázali, a nebýt Toma Lincolna, nebyl bych se o tom vůbec dověděl. Měl jsi vidět, jak jsem jim dal doma co proto, všem do jednoho!“

„To lituji, pane Jiří, ale to nebylo správné.“

„Nemohl jsem se udržet! Tvrdím, že to je hanba! Podívej, strýčku Tome,“ zašeptal, otočil se zády ke kovárně a tajuplně dodal: „přinesl jsem ti svůj dolar!“

„No ne, pane Jiří. Na to bych přece nemohl ani pomyslet, abych si ho od vás vzal! Ani za nic na světě!“ bránil se Tom v silném dojetí.

„Ne, musíš si ho vzít!“ naléhal Jiří. „Podívej, já už řekl tetě Chloe, že ti ho dám. A ona mi poradila, abych do něho jen udělal dírku a navlékl ho na šňůrku, že si ho pak můžeš pověsit kolem krku, aby nikomu nepadl do oka. Jinak ti ho prý ten ničema špinavá vezme. Povídám ti, Tome, tak rád bych mu jednu trhl! To by mi udělalo dobře!“

„Ne, pane Jiří, nechte ho, protože to by neudělalo dobře mně.“

„No, kvůli tobě ho tedy nechám,“ slíbil Jiří a činil se, aby Tomovi uvázal dolar kolem krku. „Ale teď si honem přes něj dobře zapni kabát. Hlídej si ten dolar a vzpomeň si, pokaždé když se na něj podíváš, že já za tebou přijedu a odvezu si tě zpátky. Už jsme o tom s tetou Chloe mluvili. Řekl jsem jí, aby se nic nebála. Vezmu si to už na starost a vynutím si to na tatínkovi, kdybych ho měl utýrat.“

„Ale pane Jiří, takhle přece nesmíte mluvit o vlastním otci.“

„Jejda, strýčku Tome, vždyť já tím nemyslím nic zlého.“

„A teď, pane Jiří,“ pravil Tom, „musíte být hodný chlapec. Pamatujte, kolik srdcí na vás visí. Vždycky se řiďte přesně podle maminky. Nenavykněte si ty hloupé způsoby jako jiní hoši, co moc brzo přerostou mamince přes hlavu a nedají na její slovo. Něco vám povím, pane Jiří, Bůh dává lidem hodně věcí kolikrát po sobě, ale maminku dá člověku jenom jednou. I kdybyste byl živ sto let, pane Jiří, druhou takovou ženu nenajdete. Jak povídám, držte se jí a prospívejte na duchu i na těle a buďte jí potěšením, můj zlatý, hodný chlapče — poslechnete mě, viďte?“

„Ano, poslechnu, strýčku Tome!“ slíbil Jiří vážně.

„A dejte si pozor na řeč, pane Jiří. Mladý chlapec, když přijde do vašich let, mívá někdy svou hlavu — to už tak od přírody bývá. Ale opravdový rytíř, jakože doufám, že z vás bude, ten jaktěživo nevypustí z úst slovo, co by nebylo uctivé k rodičům. Neurazil jsem vás, mladý pane Jiří?“

„Ne, vůbec ne, strýčku Tome — vždycky jsi mi přece radil dobře.“

„To víte, jsem starší,“ pokračoval Tom, hladil hocha po jemných kadeřavých vlasech silnou chlapskou rukou, ale mluvil hlasem stejně něžným jako hlas ženy, „a vidím všechno, co se ve vás ještě tají. Ach pane Jiří, vy máte všechno — vzdělání, výsady, umíte číst a psát — a až dorostete, bude z vás slavný, učený, dobrý člověk a všechna čeleď na statku i vaše maminka a tatínek na vás budou hrozně pyšní! Buďte dobrým pánem, jako je váš otec, a buďte dobrým křesťanem, jako je vaše matka, mladý pane Jiří!“

„Budu *opravdu* dobrý, strýčku Tome, to mi věř,“ sliboval Jiří. „Přičiním se, abych byl *vzorně dobrý* — a ty jenom neztrácej hlavu!

Já tě ještě dostanu zpátky k nám. Jak jsem dnes ráno říkal tetě Chloe, přestavím vám celý domek, až budu velký, a budete mít zvláštní pokoj s kobercem jako salón. O jé, ty se ještě budeš mít!“

Vtom se ve dveřích kovárny objevil Haley s želízky v rukou.

„Dejte si náramný pozor, pane,“ pravil Jiří s velmi povýšeným výrazem, když seskočil z vozu, „já už rodičům povím, jak zacházíte se strýčkem Tomem!“

„Račte si posloužit,“ odsekl handlíř.

„Podle mého byste se měl stydět, nedělat celý život nic jiného než kupovat muže a ženy a poutat je jako dobytek! Podle mého by vám mělo být ničemně u srdce!“ horlil Jiří.

„Dokud je vaše blahorodé panstvo ochotné ty mužské a ženské kupovat, dotud jsem stejně dobrý jako oni,“ opáčil Haley. „Prodávat je není o nic ničemnější než je kupovat.“

„Až budu velký, neudělám jaktěživo ani jedno, ani druhé,“ řekl Jiří. „Dnes se stydím za to, že jsem Kentučan, a dřív jsem na to byl vždycky hrdý!“

A napřímil se v sedle jako svíčka a rozhlédl se s takovým výrazem, jako by očekával, že jeho názor učiní dojem na celý stát.

„Nuže sbohem, strýčku Tome, a hlavu pěkně vzhůru!“ dodal Jiří.

„Sbohem, mladý pane Jiří,“ odpověděl Tom a pohlédl na něho láskyplně a obdivně. „Žehnej vám Bůh všemohoucí! Ach! V Kentucky není moc takových, jako jste vy!“ vzdychl z překypělého srdce, když se upřímná chlapecká tvář skryla jeho zrakům.

A Jiří vyrazil a Tom se za ním díval, dokud dusot kopyt úplně nezmlkl. Poslední pohled, poslední zvuk jeho domova! Ale nad srdcem, tam, kde mu ty mladé ruce zavěsily drahocennou památku, jako by cítil hřejivé teplo.

Tom zdvihl ruku a přitiskl si ji pevně na peníz na prsou.

„Tak já ti něco povím, Tome,“ řekl Haley, když přistoupil k vozu a hodil do něho pouta. „Chci to s tebou začít slušně, jak už obyčejně se svými negry začínám. Pro počátek ti tedy povídám, chovej se poctivě ke mně, a já se budu chovat poctivě k tobě. Nejsem na své negry nikdy zlý. Hádám, že pro ně dělám to nejlepší, co je v mé moci. Víš, budeš mít nejlíp, když se hezky klidně se vším smíříš a

nebudeš zkoušet žádné špumprnákle — já všechny negerské špumprnákle dobře znám, a tak to nemá vůbec smysl. Když je negr klidný a nepokouší se zdrhnout, tak u mne má zlaté časy — a když ne, tak to je prostě jeho vina, a ne moje.“

Tom ujistil Haleyho, že nemá vůbec v úmyslu utíkat. Po pravdě se Haleyho napomínání zdálo poněkud zbytečné, když platilo člověku s těžkými okovy na nohou. Pan Haley si však už vzal do zvyku zahajovat styk se svým zbožím kratším kázáním podobného rázu. To mělo podle jeho soudu vzbudit důvěru a dobrou náladu a zabránit jakýmkoli nezbytně nepříjemným výjevům.

A zde se na nějaký čas rozloučíme s Tomem a budeme sledovat osudy jiných osob našeho příběhu.

11 KAPITOLA JEDENÁCTÁ,
V NÍŽ ZBOŽÍ PROJEVÍ NEPŘÍSTOJNÉ ROZPOLOŽENÍ MYSLI

Sychravý den se schyloval k podvečeru, když u dveří malého zájezdního hostince v obci N. ve státě Kentucky vystoupil cestující. Ve výčepu zastihl značně pestrou společnost, kterou pod střechu zahnalo nevlídné počasí.

Shromáždění v místnosti skýtalo pohled při podobných sešlostech zcela obvyklý. Statní, velcí, hranatí Kentučané, oblečení v loveckých kazajkách a vláčející své ohebné údy po obrovských rozlohách země, byli charakteristickým rysem celého výjevu i s nenuceným posazením pro ten lid tak příznačným. Pušky měli opřené stranou v rohu a po koutech se váleli ohaři, váčky s olovem, lovecké brašny a všelijací černouškové, všechno pohromadě.

Po jedné straně krbu seděl nohatý pán. Měl klobouk na hlavě, houpal se na zadních nohách židle a podpatky jeho zablácených holínek bohorovně spočívaly na římse nad krbem — poloha to, jak si dovolujeme čtenářům vysvětlit, vysloveně příznivá rázu myšlení příznačnému pro hostince na Západě, kde cestující projevují rozhodnou zálibu v tomto osobitém způsobu povznášení svých názorů

i jedenáctek.

Šenkýř, který stál za pultem, byl jako většina jeho krajanů velké postavy, dobromyslný a svižný a měl na hlavě ukrutnou hřívu vlasů a navrch na té ještě obrovský vysoký klobouk.

Ostatně tento příznačný symbol mužské svrchovanosti měl v místnosti na hlavě kdekdo — ať už to byl plstěný širák nebo stočený palmový list, promaštěný kastor nebo jemný nový klak, vždycky trůnil na hlavě s pravou republikánskou nezávislostí. Po pravdě se zdál charakteristickým znakem každého jednotlivce. Jedni jej měli šviháckу posunutý ke straně — to byli zábavní, bodří, lehkomyslní kumpáni; druzí jej měli samorostle naražený až na nos — to byli pevní chlapi, muži každým coulem, kteří pakliže už klobouk měli, také jej vskutku mít chtěli, a to posazený právě tak, jak se jim uzdálo. A byli tu i takoví, kdo měli klobouk svezlý daleko do týlu; muži bystře pohotoví, kteří chtěli mít jasný výhled — kdežto nedbalcům, kteří nevěděli nebo se nestarali, jak jim klobouk na hlavě sedí, se viklal a trčel na všechny strany. Všechny ty rozmanité klobouky byly vpravdě studií hodnou samého Shakespeara.

Několik černochů ve velmi plandavých pantalónech a beze všeho nadbytku košiloviny pobíhalo ustavičně sem a tam; nedosahovali však žádných zvlášť mimořádných výsledků kromě toho, že sršeli vrozenou ochotou převrátit pro dobro svého pána a jeho hostů kdeco na světě naruby. K tomuto obrázku si přidejte veselý, praskavý, plápolavý oheň, bujně šlehající do velkého širokého sopouchu — venkovní dveře a kdekteré okno dokořán otevřené, jakož i rozevláté kalikové záclony, pleskající na oknech v notně řízném vanu vlhkého syrového vzduchu — a máte představu o útulném prostředí kentuckého hostince.

Kentučan našich dnů je dobrou ilustrací k teorii o dědičnosti povahových rysů a zvláštností. Jeho předkové bývali zdatní lovci — mužové, kteří žili v lesích, spali pod širou volnou oblohou a místo svíček se spokojovali hvězdami. A jejich potomek si až dodnes počíná vždycky tak, jako by dům byl jeho tábořiště. V každou denní dobu má klobouk ustavičně na hlavě, rozvaluje se a klade nohy na lenoch židle nebo na krbovou římsu právě tak, jako se jeho otec válel na drnu a opíral si nohy o strom nebo o kládu — okna i dveře

nechává v zimě v létě dokořán, aby měl pro své mohutné plíce dost vzduchu — s nenucenou bodrostí říká kdekomu „cizinče“ a je to vůbec nejupřímnější, nejpokojnější a nejveselejší tvor na světě.

Do takové nenucené a mírumilovné sešlosti zapadl náš cestující. Byl to pomenší podsaditý muž, pečlivě oblečený, měl kulatý dobrosrdečný obličej a cosi na jeho vzhledu svědčilo, že si až puntičkářsky potrpí na zevnějšek. Velmi pečlivě dbal o svůj kufřík a deštník, jež si vlastníma rukama přinesl dovnitř, a neústupně odmítal všechny nabídky rozličných služebných duchů, že mu s věcmi pomohou. S poněkud úzkostlivým výrazem se rozhlédl po výčepu a uchýlil se se svými cennostmi do nejteplejšího kouta. Tam je uložil na židli, usadil se a značně starostlivě se zadíval na vašnostu, jenž svými podpatky zdobil kraj krbové římsy a plival napravo nalevo s vervou i silou notně znepokojivou pro pána se slabými nervy, který si potrpí na chování.

„Jářku, cizinče, jak se máme?“ zeptal se právě zmíněný pán a vypálil přitom čestnou pozdravnou salvu tabákové šťávy směrem k novému hostu.

„Celkem dobře, soudím,“ zněla odpověd neznámého, který s jistým znepokojením jen taktak uhnul, aby ho pocta nezasáhla.

„Něco nového?“ pokračoval jeho protějšek a vytáhl z kapsy smotek tabáku a velký lovecký tesák.

„Pokud vím, nic,“ odpověděl nový host.

„Žvýkáte?“ zeptal se dlouhán a s výrazem vysloveně bratrským přitom nabízel starému pánovi kus ze svého tabáku.

„Ne, děkuji — nedělá mi to dobře,“ odpověděl malý muž a poposedl kousek stranou.

„Že ne, hm?“ podivil se jeho společník klidně a strčil kus smotku do úst sobě, aby si pro všeobecné blaho společnosti udržel dostatečnou zásobu tabákové šťávy.

Starý pán sebou pokaždé polekaně škubl, kdykoli jeho nohatý bližní vypálil jeho směrem. Když si toho jeho společník všiml, dobromyslně zamířil kanonádu v jinou stranu a začal bombardovat jeden kus krbového náčiní se střeleckým nadáním tak mimořádným, že by bylo dávno stačilo k dobytí celého města.

„Co je to tam?“ zeptal se starý pán, když zpozoroval, že se několik hostů seskupilo kolem velkého plakátu.

„Hledají negra!“ odpověděl stručně jeden z hloučku.

Pan Wilson — tak se totiž náš starý pán jmenoval — vstal a opatrně si urovnal kufřík a deštník a potom si rozvážně vytáhl brýle a pečlivě si je nasadil. Když pak byl s tímto úkonem hotov, četl, jak následuje:

Podepsanému utekl mladý míšenec Jiří. Řečený Jiří měří šest stop a má velice světlou plet a hnědé kudrnaté vlasy. Je velmi inteligentní, mluví uhlazeně a dovede číst a psát. Pravděpodobně se pokusí vydávat se za bělocha. Na zádech a na ramenou má hluboké jizvy a v pravé dlani má vypálenou značku, písmeno H.

Tomu, kdo mi ho přivede živého, vyplatím čtyři sta dolarů. Tutéž částku vyplatím za uspokojivý důkaz, že uprchlík byl zabit.

Starý pán si četl toto oznámení od začátku až do konce přitlumeným hlasem, jako by se mu učil nazpaměť.

Nohatý veterán, který předtím ostřeloval krbové náčiní, jak jsme zde již vylíčili, sundal nyní z římsy své těžkopádné jedenáctky, vztyčil se v plné výšce, přistoupil k plakátu a velmi rozmyslně na něj vyplivl plnou salvu tabákových slin.

„To si o tom myslím já!“ řekl stručně a opět se posadil.

„Ale, ale, cizinče, načpak to?“ pokáral ho šenkýř.

„Být tady ten, co tenhle plakát sesumíroval, počastoval bych ho zrovna tak,“ odpověděl dlouhán a klidně se znovu začal zabývat krájením tabáku. „Každý, kdo má v majetku takového mládence, jako je tenhle, a nedovede s ním zacházet nijak slušněji, ten si docela zaslouží, aby o něj přišel. Takovéhle papíry jsou hanbou Kentucky — to si myslím poctivě já, kdyby to někoho zajímalo!“

„No, ono je to pravda,“ přiznal šenkýř, zatímco si do knihy poznamenával nějakou položku.

„I já mám nějakou tu čeled, pane,“ pravil dlouhán a obnovil palbu na krbové náčiní, „ale jenom jim povídám ‚Helejte, mládenci,‘ říkám, ‚jen si běžte! mažte! plavte! kdy a jak se vám zachce! Já vás nikdy honit nebudu!‘ A takhle držím své lidi já. Jen jim dát na srozuměnou, že si můžou pláchnout, kdy a jak chtějí, a hned jim na to zajdou chutě. A co víc, mám pro ně pro všechny zaregistrované propouštěcí papíry pro případ, že bych se jednoho krásného dne nečekaně natáhl bradou vzhůru, a oni to vědí. A to vám povídám, cizinče, není v naší končině člověka, aby dostal ze svých negrů víc než já. Kolikrát jsem je přece už poslal s hříbaty v ceně pěti set dolarů do Cincinnati, a mládenci se mi všichni vrátili pěkně včas i s penězi nachlup přesně. To dá rozum, že tak jednají. Zacházejte s nimi jako se psy, a dostanete z nich peskou práci a peské chování. Zacházejte s nimi jako s lidmi, a dostanete z nich práci lidskou.“

A počestný dobytkář dotvrdil ve svém zápalu tuto mravní úvahu pravou slavnostní kanonádou do krbu.

„Myslím, že jednáte naprosto správně, příteli,“ pravil pan Wilson. „A tenhle mladík, co o něm mluví tahle vyhláška, je doopravdy správný chlapík — žádná mýlka. Pracoval u mne v mé továrně na pytlovinu snad nějakých šest let a byl to můj nejlepší dělník, pane. Je to taky důvtipný mládenec, vynašel stroj na čištění konopí — skutečně cenný stroj. Používá se ho už v několika jiných továrnách. Jeho pán si to dal patentovat.“

„Za to vám ručím,“ poznamenal dobytkář, „že na tom patentu sedí a tříská z něho peníze, a potom na obrátku vypálí mládenci na pravou ruku svou značku. Mít pěknou příležitost, tak bych toho jeho

pána poznamenal, počítám, že by se toho hezkou chvíli nezbavil!“

„S těmihle mládenci, co mají filipa, je vždycky potíž, moc si foukají,“ vmísil se do hovoru muž hrubého vzhledu, který seděl na druhé straně světnice. „Právě proto dostávají tolik na hřbet a proto se jim vypaluje značka. Kdyby se pořádně chovali, tak se jim to nestane.“

„Jinými slovy, Pánbůh je stvořil jako lidi a dá to pěknou fušku, snížit je na úroveň zvířat,“ poznamenal suše dobytkář.

„Chytrý negr není pro pána žádná výhoda,“ pokračoval druhý muž, dobře obrněný proti pohrdání svého odpůrce krunýřem hrubé, nevědomé tuposti. „Jaký smysl má nadání a takové krámy, když to člověk nemůže využít sám pro sebe? Vždyť to nevyužívají k ničemu jinému, než aby vás oblafli. Já měl taky několik takových chlapíků, ale prostě jsem je rovnou prodal dolů na Jih. Věděl jsem, když je neprodám, že o ně dříve nebo později nakonec stejně přijdu.“

„Nejlíp, kdybyste si vzkázal Pánubohu, aby vám uplácal pár kousků a vůbec do nich nevdechl duši,“ utrousil dobytkář.

Vtom další rozmluvu zatrhl příjezd jednospřežní bryčky, která zarazila před hostincem. Vypadala elegantně a na sedadle vedle barevného kočího seděl dobře oblečený muž ušlechtilého vzhledu.

Celá společnost si prohlížela nově příchozího se zájmem, s jakým si již skupina zevlounů za deštivého dne obyčejně prohlíží každého nového příchozího. Byl to velmi urostlý muž s tmavě snědou španělskou pletí a měl hezké, výrazně černé oči a hustě kučeravé vlasy, rovněž blýskavě černé. Jeho pěkně formovaný orlí nos, rovné úzké rty a podivuhodné linie hezky modelovaných údů vzbudily okamžitě u celé sešlosti dojem, že jde o něco neobyčejného. Muž vkročil nenuceně mezi shromážděné, pokynem hlavy naznačil svému sluhovi, kam má postavit jeho kufr, uklonil se společnosti a potom s kloboukem v ruce přistoupil volným krokem k výčepnímu pultu a udal své jméno: Henry Butler z Oaklandsu v okrese Shelby. Pak se lhostejně otočil, přešel nedbale k vyhlášce a přečetl ji.

„Jime,“ řekl svému sluhovi, „mně se zdá, že jsme nějakého podobného chlapíka potkali tam někde u Bernanových, nepamatuješ se?“

„Ano, pane,“ přisvědčil Jim, „jenže nevím jistě, jak to je s tou jeho rukou.“

„Hm, to je pravda, já se nedíval," pravil cizinec a nedbale si zívl. Potom přistoupil k hostinskému a požádal ho, aby mu poskytl soukromý pokoj, protože si musí ihned vyřídit nějaké písemnosti.

Šenkýř byl ochota sama a vzápětí se houf nějakých sedmi černochů, starých i mladých, rodu mužského i ženského, malých i velkých, začal hemžit po domě jako hejno křepelek. Činili se, běhali, šlapali jeden druhému na nohu a klopýtali přes sebe samou horlivostí, jen aby pánovi připravili pokoj co nejrychleji. Ten se zatím usadil klidně na židli uprostřed výčepu a zapředl hovor s mužem, který seděl vedle něho.

Pan Wilson, majitel továrny na pytlovinu, pozoroval neznámého od chvíle, kdy vstoupil do místnosti, s výrazem znepokojené a zmatené zvědavosti. Připadalo mu, že se s ním už někde setkal a seznámil, ale nemohl se rozpomenout. Co chvíli, když neznámý promluvil nebo se pohnul nebo usmál, pan Wilson sebou škubl a upřel na něho zrak, ale jen se ty jasné tmavé oči střetly s takovým lhostejným chladem s očima jeho, hned se zase prudce odvrátil. Konečně jako by mu pamětí byla náhle bleskla vzpomínka — a tu se na neznámého zadíval s takovým výrazem svrchovaného úžasu a leknutí, až se nový host zdvihl a popošel k němu.

„Pan Wilson, myslím," řekl s přízvukem, jako by ho poznával, a podával mu ruku. „Prosím za prominutí, že jsem se na vás nerozpomněl dřív. Vidím, že si mě pamatujete — Butler z Oaklandsu v okrese Shelby."

„A-a-ano — ano, pane," přitakal pan Wilson jako člověk, který mluví ze sna.

Právě vtom vstoupil černý chlapec a hlásil, že pán má pokoj připravený.

„Jime, postarej se o kufry," nařídil pán lhostejně. Potom se obrátil znovu k panu Wilsonovi a dodal: „Rád bych si s vámi krátce pohovořil v jisté obchodní věci — ve svém pokoji, kdyby vám to nevadilo."

Pan Wilson šel za ním jako člověk, který chodí ve spaní. A tak spolu došli do velkého pokoje v poschodí, kde praskal právě rozdělaný oheň. Pobíhalo tam ještě několik služebných duchů a čile dokončovali poslední úpravy místnosti.

Když všechno bylo hotovo a služebnictvo se vzdálilo, mladý muž s

rozmyslnou pomalostí zamkl dveře a schoval klíč do kapsy. Potom se otočil, založil si ruce na prsou a zahleděl se panu Wilsonovi do očí.

„Jiří!“ vyjekl pan Wilson.

„Ano, Jiří,“ potvrdil mladý muž.

„Toho bych se byl nenadál!“

„Myslím, že jsem docela dobře přestrojený,“ řekl mladý muž s úsměvem. „Kousek ořechové slupky mi mou žlutou pleť zbarvil na ušlechtilou hněď a vlasy jsem si načernil. A tak se na mne, jak vidíte, popis na té vyhlášce vůbec nehodí.“

„Ale Jiří, tohle je nebezpečná hra, co hraješ. K tomu bych ti byl nikdy neradil!“

„Mohu se do ní pustit na vlastní odpovědnost,“ odpověděl Jiří s týmž hrdým úsměvem.

Mimochodem tu připomeňme, že Jiří byl z otcovy strany bílé krve.

Od jedné z nejpyšnějších kentuckých rodin zdědil pěkné evropské rysy hrdého, nezlomného ducha. Po matce mu zůstal pouze slabounký míšenecký nádech, bohatě vyvážený tím, že jej provázely jiskrné černé oči. Nepatrná změna v odstínu pleti a přebarvení vlasů ho proměnily v mladého muže španělského typu, jak právě v tu chvíli vypadal. A protože půvabnost pohybů a ušlechtilé chování byly odjakživa jeho druhou přirozeností, nebylo mu nijak zatěžko hrát odvážnou roli, které se podjal — totiž roli pána cestujícího se svým sluhou.

Pan Wilson, dobrosrdečný, ale nesmírně úzkostlivý a opatrný starý pán, cupkal po pokoji sem a tam zřejmě „s myslí rozkolísanou v jednom víru“, jak praví John Bunyan. Bojoval zjevně mezi touhou pomoci Jiřímu a mezi jistou zmatenou představou o dodržování zákonů a veřejného pořádku. A proto, jak se tak šoural po pokoji, vyjadřoval se o věci takto:

„Inu, Jiří, tak se mi zdá, že utíkáš — že opouštíš svého zákonitého pána, Jiří — (pranic se tomu nedivím) — ale na druhou stranu mi to je líto, Jiří — ano, rozhodně líto — myslím, že tohle ti musím povědět. Ano, Jiří — a je to moje povinnost, abych ti to pověděl.“

„Proč je vám to líto, pane?“ zeptal se Jiří klidně.

„Inu, když tě tak vidím, tak říkajíc, stavět se proti zákonům své vlasti.“

„*Své* vlasti!“ zvolal Jiří se silným a hořkým důrazem. „Jakoupak

mám já vlast než hrob? Kéž by Bůh dal, abych v něm už ležel!“

„Ale Jiří, to ne — to ne — to nesmíš. Takhle mluvit, to je hřích! Máš krutého pána, Jiří — krutého v pravém slova smyslu. Chová se k tobě hanebně — a nechci, aby se zdálo, že se ho zastávám. A je docela přirozené, Jiří, že takhle cítíš,“ řekl náš dobrosrdečný muž a vysmrkal se. „Ano, přirozené, ale je mou povinností, abych tě v tom nijak nepodněcoval. Ano, chlapče milý, je mi tě teď líto, je to zlá věc — moc zlá. Ale apoštol praví: Jeden každý v tom povolání, v němž povolán jest, zůstávej.‘ Všichni se musíme podřídit znamením Prozřetelnosti, Jiří — nechápeš to?“

Jiří stál s hlavou vysoko zdviženou a s pažemi pevně zkříženými na široké hrudi a trpký úsměv mu vlnil rty.

„Rád bych věděl, pane Wilsone, kdyby tak přitrhli Indiáni a odvlekli vás jako zajatce od vaší ženy a dětí a chtěli si vás u sebe nechat až do konce vašeho života, abyste jim okopával kukuřici, zda byste ještě pokládal za svou povinnost zůstávat v povolání, v němž jste byl povolán? Spíš myslím, že byste prvního zatoulaného koně, který by vám přišel pod ruku, považoval za znamení Prozřetelnosti. Co myslíte vy?“

Malý starý pán poslouchal tento pohled na věc s očima dokořán. Nebyl sice zrovna valný mudrc, ale přesto měl tolik rozumu — jímž leckteří důslední myslitelé právě po této stránce nijak zvlášť neslynou —, že neřekl nic, kde se nic říci nedalo. A jak tak stál, pečlivě uhlazoval deštník a skládal a připleskával na něm všechny záhyby, pokračoval ve svém napomínání jen tak všeobecně:

„Abys chápal, Jiří, přece víš, že jsem ti vždycky byl přítelem, a ať jsem ti už řekl cokoli, vždycky jsem ti to říkal pro tvoje dobro. No, a podívej se, mně se zdá, že se vydáváš do strašlivého nebezpečí. Nemáš nejmenší naději, že se ti to podaří. Jestli tě dopadnou, povede se ti hůř, než se ti vedlo kdy předtím. Jenom tě ztýrají, divže z tebe duši nevyrazí, a potom tě prodají dolů na Jih.“

„Pane Wilsone, to všechno vím,“ namítl Jiří. „Opravdu se vydávám do nebezpečí, ale —“ Tu rozhalil plášť a ukázal dvě pistole a dlouhý lovecký tesák. „Vidíte!“ řekl. „Jsem na ně připravený! Dolů na Jih prostě nepůjdu nikdy! Nikdy! Kdyby na to přišlo, dokážu si pro sebe vydobýt aspoň hrob — prvních a posledních šest stop svobodné půdy, jakou kdy budu v Kentucky vlastnit.“

„Ale Jiří, takovéhle rozpoložení mysli je hrozné! To už skutečně hraničí se zoufalstvím, Jiří! To mi dělá starosti. Ty chceš přestoupit zákony své vlasti?“

„Zase ta *moje* vlast! Pane Wilsone, *vy* vlast máte, ale jakou vlast mám já? Jakou vlast má kdokoli jako já, zrozený z matky otrokyně? Jaké pro nás platí zákony? My je neděláme — my je neschvalujeme — my na nich nemáme sebemenší podíl. Nejsou nám k ničemu, než aby nás držely při zemi a pod patou. Neslyšel jsem snad vaše tirády na čtvrtého července? Nevykládáte nám všem jednou do roka, že vlády zakládají svou pravoplatnou moc na souhlasu těch, komu vládnou? Nemá snad člověk rozum, aby o těchhle věcech přemýšlel? Nedovede si snad dát jedno s druhým dohromady a nevidí, jaká je pravda ve skutečnosti?“

Mysl páně Wilsonova patřila k oněm, které lze nikoli nevhodně přirovnat k žoku bavlny; byla hebká, měkká, blahovolně poddajná a — zmotaná. Opravdu z plna srdce Jiřího litoval a měl i jakýsi matný a zastřený pojem o citech a cítění, jež v něm bouří. Pokládal však za svou povinnost s neústupnou vytrvalostí mu kázat *dobro*.

„Tohle je zlé, Jiří. Musím ti říci, jako přítel, víš, že uděláš líp, když si nebudeš s takovými nápady zahrávat. Jsou to špatné nápady, Jiří, hrozně špatné pro chlapíka v tvém postavení — moc špatné.“

A pan Wilson se posadil ke stolu a začal nervózně ohryzávat rukojeť deštníku.

„Ale hleďte, pane Wilsone,“ řekl Jiří, popošel blíže a rozhodně se posadil přímo proti němu, „jen se na mne podívejte. Jak tady před vámi tak sedím, nejsem snad po všech stránkách zrovna tak člověk, jako jste vy? Podívejte se mi na obličej — podívejte se mi na ruce — podívejte se na moje tělo,“ a mladý muž se hrdě vypjal, „proč nejsem zrovna tak člověk jako každý jiný?

Jen si poslechněte, pane Wilsone, co vám mohu vypravovat. Měl jsem otce, který patřil k vašemu kentuckému panstvu, a tomu na mně nezáleželo ani tolik, aby mě uchránil před prodáním spolu s jeho psy a koňmi, když umřel a z pozůstalosti se musely zaplatit dluhy. Viděl jsem svou matku, vystavenou šerifem i s jejími sedmi dětmi ve veřejné dražbě na prodej. Prodali jí je před očima, jedno po druhém a každé jinému pánovi. A já byl z nás sedmi nejmladší.

Matka šla a vrhla se před mým bývalým pánem na kolena a prosila ho, aby ji koupil se mnou, aby mohla mít aspoň jedno své dítě u sebe. Ale jen ji tou svou těžkou botou odkopl. Viděl jsem to na vlastní oči a poslední, co jsem slyšel, byl matčin pláč a křik, když mě přivázali na krk jeho koni, aby si mě odvezl na svůj statek.“

„No a pak?“ zeptal se pan Wilson.

„Můj pán uzavřel s jedním z těch lidí obchod a koupil mou nejstarší sestru. Byla to zbožná, hodná dívka a stejně hezká, jako bývala moje nešťastná matka. Byla dobře vychovaná a měla pěkné způsoby. Zprvu jsem byl rád, že ji koupil, protože jsem měl nablízku aspoň jednu přátelskou duši. Ale brzy jsem toho litoval. Stál jsem, pane, u dveří a slyšel jsem, jak ji bičují. Připadalo mi, jako by mě každá ta rána ťala přímo do holého srdce, ale nemohl jsem hnout ani prstem, abych jí pomohl. A mrskali ji proto, pane, že chtěla vést slušný křesťanský život — takový, na jaký vaše zákony nedávají právo žádné mladé otrokyni. Nakonec jsem ji pak viděl připoutanou řetězem k celému houfu, když si je otrokář odvážel na trh do Orleansu. Poslali ji tam pro nic jiného než pro tohle — a od té doby jsem už o ní neslyšel.

A vyrůstal jsem — byla to dlouhá léta, předlouhá — bez otce, bez matky, bez sester, bez jediné živé duše, které by na mně záleželo víc než na psovi. Neznal jsem nic jiného než bití, nadávky a hladovění. Víte, pane, míval jsem takový hlad, že jsem celý šťastný chytal kosti, které házeli psům. A přece, když jsem byl ještě docela maličký a celé noci jsem probděl a proplakal, neplakal jsem pro ten hlad ani pro to bití. Ne, pane. Plakal jsem pro maminku a pro své sestry — plakal jsem, protože jsem neměl na světě přítelíčka, aby mě miloval. V životě jsem nepoznal, co je to klid nebo útěcha. V životě na mne nikdo nepromluvil vlídné slovo, až když jsem přišel pracovat k vám do továrny.

Vy, pane Wilsone, jste se mnou jednal pěkně. Vy jste mě povzbuzoval, abych se povznesl, abych se naučil číst a psát a snažil se ze sebe něco udělat. A věřte, že jsem vám za to vděčný. Potom jsem, pane, poznal svou ženu. Viděl jste ji a víte sám, jaká je krásná. Když jsem pochopil, že mě miluje, a když jsme se vzali, ani jsem nemohl uvěřit, že šlapu po světě, tak jsem byl šťastný! A moje žena, pane, je stejně dobrá, jako je krásná.

A co přišlo potom? Potom si přijde můj pán, na místě mě vytrhne od mé práce, od přátel a od všeho, co mám rád, a zašlápne mě do nejhoršího bláta! A proč to? Protože jsem prý zapomněl, kdo jsem; aby mě prý naučil, že jsem jenom negr! A nakonec a poslední ze všeho, postaví se mezi mne a mou ženu a tvrdí, že musím od ní a žít s jinou. A ke všemu tomuhle mu dávají vaše zákony právo, Bohu i člověku na výsměch! Jen se na to podívejte, pane Wilsone! Ze všech těchhle krutostí, nad kterými pukalo srdce mé matce a mé sestře, mé ženě i mně samému, není ani *jediné*, aby ji vaše zákony nedovolovaly a nedávaly kdekomu právo se jich v Kentucky dopouštět, aniž mu v tom může kdo zabránit! Tomu vy říkáte zákony *mé vlasti*?

Já, pane, žádnou vlast nemám, stejně jako nemám otce. Ale já si už vlast najdu. Od vaší vlasti nechci pranic, jenom aby mě nechala na pokoji — jenom abych z ní mohl pokojně odejít. A až se dostanu do Kanady, kde mě zákony uznají za člověka a vezmou mě pod ochranu, *to* bude moje vlast a *její* zákony budu poslouchat. Ale jestliže se mě někdo pokusí zadržet, ať se má na pozoru, protože jsem zoufalec. Budu se za svou svobodu bít do posledního dechu. Říkáte, tak že se bili vaši otcové, a jestliže jednali správně oni, pak jednám správně i já!“

Tato řeč, kterou Jiří pronášel dílem vsedě u stolu a dílem za neklidného přecházení po pokoji — řeč, kterou pronášel v slzách, s planoucíma očima a se zoufalými posunky —, byla načisto nad síly dobromyslného starého člověka, jemuž platila. Ten si vytáhl velký žlutý hedvábný kapesník a velmi horlivě si jím přetíral obličej.

„Mor na ně!“ vybuchl náhle. „Neříkám to snad odjakživa — že to jsou prokletí ničemní lotři? Doufám, že tohle není klení. Nuže, jen běž, Jiří, jen běž! Ale veď si opatrně, hochu milý — nikoho nezastřel, Jiří, leda kdyby — inu — raději abys vůbec nestřílel, myslím. Aspoň bych ti radil, víš, abys nikoho netrefil. Kde je tvoje žena, Jiří?“ dodal, vstal nervózně ze židle a začal přecházet po pokoji.

„Utekla, pane — utekla s dítětem v náručí a ví jen bůh, kde je. Pustila se za Severkou — a kdy se setkáme nebo jestli se vůbec setkáme ještě na tomhle světě, to nemůže povědět živá duše.“

„Je to možné? To mě překvapuje! Od takové hodné rodiny že utekla?“

„I hodné rodiny zabřednou do dluhů a zákony *téhle* země jim dovolují vytrhnout dítě z matčiny náruče a prodat je na zaplacení pánových dluhů," řekl Jiří hořce.

„Jářku, jářku," povídal poctivý starý muž a šmátral přitom v kapse. „Nevím, nejednám možná s rozvahou — ale vem to nešť! Nebudu se rozvahou řídit!" vybuchl znenadání. „Na, Jiří, tu máš!"

A vytáhl z tobolky svitek bankovek a podával je Jiřímu.

„Ne, ne, můj drahý, hodný pane!" odmítl Jiří. „Udělal jste pro mne už hodně a tohle by vás mohlo přivést do nesnází. Mám dost peněz doufám, aby mi vystačily tak dlouho, jak budu potřebovat."

„Ne, Jiří, tohle si musíš vzít. Peníze jsou dobrý pomocník všude — člověk jich nemůže nikdy mít příliš, když jich nabyl poctivě. Vezmi si je — jen si je, prosím tě, vezmi — honem, honem, hochu milý!"

„Dobře, pane, vezmu si je, ale s podmínkou, že vám je smím někdy v budoucnosti splatit," svolil Jiří a peníze si vzal.

„A teď mi pověz, Jiří, jak dlouho hodláš cestovat tímhle způsobem? Doufám, že ne dlouho ani daleko. Hraješ to výborně, ale je to tuze smělé. A ten černý sluha, co je to zač?"

„Poctivý mladík. Odešel do Kanady už víc než před rokem. Když se tam dostal, doslechl se, že se na něho jeho pán pro ten útěk tak rozvzteklil, že dal zmrskat jeho ubohou starou matku. Vážil tedy celou tu cestu zpátky, jen aby ji potěšil a poohlédl se po možnosti, jak ji odtud odvést."

„Už ji odvedl?"

„Ještě ne. Potloukal se už kolem statku, ale ještě se mu nenaskytla žádná příležitost. Prozatím mě doprovodí do Ohia, aby mě odevzdal přátelům, co pomohli jemu, a potom se vrátí sem za ní."

„Nebezpečné, velice nebezpečné!" pravil starý muž.

Jiří se vypjal a hrdě se usmál.

Starý pán si ho měřil od hlavy až k patě a v tváři se mu zračil jakýsi prostoduchý údiv.

„Jiří, něco tě podivuhodně změnilo. Nosíš hlavu zpříma a mluvíš a pohybuješ se jako docela jiný člověk," řekl pan Wilson.

„Protože jsem svobodný člověk!" odpověděl Jiří pyšně. „Ano, pane Wilsone. Už nikdy nebudu zvát svým pánem žádného člověka. Jsem *svobodný*!"

„Buď opatrný! Nemáš ještě jistotu — mohou tě chytit!“

„Když na to přijde, pane Wilsone, *v hrobě* jsou všichni lidé svobodní a sobě rovní,“ odpověděl Jiří.

„Ta tvoje smělost mě úplně omračuje!“ žasl pan Wilson. „Přijít si rovnou sem, do nejbližší hospody!“

„Ano, pane Wilsone, je to tak smělé a tahle hospoda je *tak* blízko, že to nikoho prostě ani nenapadne. Budou mě hledat daleko odsud a ani vy sám jste mě nemohl poznat. Jimův pán nežije tady v kraji a Jima v těchhle končinách nikdo nezná. Ostatně ho už oželeli, nikdo po něm už nepátrá. A mne myslím podle té vyhlášky nikdo nepozná.“

„Ale co to znamení na ruce?“

Jiří stáhl rukavici a ukázal čerstvě zahojenou jizvu v dlani.

„To je poslední důkaz péče pana Harrise,“ pronesl opovržlivě. „Před čtrnácti dny si vzal do hlavy, že mi tu značku vypálí. Říkal, že se podle jeho domnění jednoho krásného dne určitě pokusím upláchnout. Vypadá to zajímavě, viďte?“ dodal a navlékl si opět rukavici.

„Namouvěru, zrovna mi stydne krev v žilách, když na to pomyslím! To tvé postavení a těch nebezpečí, co tě čeká!“ zvolal pan Wilson.

„Mně stydla krev v žilách už hezkých pár let, pane Wilsone — a tuhle chvíli jen taktak, že se nevaří,“ řekl Jiří a odmlčel se.

„Abyste věděl, milý pane Wilsone,“ pokračoval Jiří po krátké přestávce, „viděl jsem, že mě poznáváte. Napadlo mě, že si s vámi raději takhle pohovořím, aby mě snad váš udivený výraz neprozradil. Odjíždím zítra časně ráno, ještě před rozedněním. Doufám, že zítřejší noc prospím už v bezpečí v Ohiu. Budu cestovat za dne, jíst budu v nejlepších hostincích, budu sedat ke stolu s největšími statkáři v kraji. Tedy sbohem, pane — uslyšíte-li, že mě chytili, pak vězte, že jsem mrtev!“

Jiří se tyčil jako skála a s knížecím gestem podával panu Wilsonovi ruku. Přátelský starý mužíček jí srdečně potřásl, zahrnul ještě Jiřího prškou výstražných napomenutí a potom se chopil deštníku a šoural se z pokoje.

Jiří stál a zamyšleně hleděl na dveře, jak se za starým mužem zavírají. Vtom jako by mu hlavou šlehl nápad. Chvatně přiskočil ke

dveřím, otevřel je a řekl:

„Pane Wilsone, ještě slovíčko.“

Starý pán vstoupil znovu do pokoje a Jiří stejně jako předtím zamkl dveře. Potom zůstal několik vteřin stát a hleděl váhavě do podlahy. Konečně s náhlou rozhodností pozdvihl hlavu a promluvil:

„Pane Wilsone, v jednání se mnou jste se ukázal jako pravý křesťan — a chtěl bych vás požádat ještě o jeden poslední skutek křesťanské dobrotivosti.“

„O copak, Jiří?“

„Nuže, pane, co jste říkal, to je pravda. Ano, vskutku se vydávám v hrozné nebezpečí. Není na světě jediné živé duše, která by se rmoutila, kdybych umřel,“ pravil. Dech mu vázl těžce v hrdle a hovořil s velkou námahou. „Ukopou mě a zahrabou mě jako psa a druhý den si na to už nikdo ani nevzpomene — jenom moje ubohá žena! Duše ubohá! Jedině ta bude truchlit a plakat — a kdyby se vám aspoň podařilo, pane Wilsone, poslat jí tuhle malou jehlici! Dala mi ji jednou, chuděra malá, jako vánoční dárek. Pokuste se ji najít, dejte jí tu jehlici a řekněte jí, že jsem ji miloval až do posledního dechu. Uděláte to? Prosím vás, uděláte to?“ opakoval vážně.

„Ale ovšem, to se rozumí, můj nebohý hochu!“ přisvědčil starý pán se slzami v očích a se smutným rozechvěním v hlase, když si jehlici bral.

„Řekněte jí jedno,“ pokračoval Jiří, „je to moje poslední přání. Může-li se dostat do Kanady, ať tam jde. Nezáleží na tom, jak hodnou má paní — nezáleží na tom, jak silně miluje domov. Proste ji, aby se nevracela — protože otroctví vede nakonec vždycky k bědám. Řekněte jí, aby našeho chlapce vychovala jako svobodného člověka — chlapec potom nebude trpět tak, jako jsem trpěl já. Povíte jí to, pane Wilsone, budete tak hodný?“

„Ano, Jiří, povím jí to — ale pevně věřím, že to přežiješ. Neztrácej odvahu, jsi statečný chlapík. Spoléhej na Boha, Jiří. Ale přesto bych si z plna srdce přál, abys to už měl šťastně za sebou — namouvěru přál —“

„Je vůbec nějaký Bůh, aby na něho člověk spoléhal?“ zeptal se Jiří tónem tak hluboce zoufalým, že starému pánovi zmlkla slova na rtech. „Ach, já toho už za celý život viděl tolik, co mi vnuklo pocit, že

žádný Bůh prostě být nemůže! Vy křesťané nevíte, jak se to všechno jeví nám. Pro vás Bůh je, ale je nějaký také pro nás?“

„Ach ne, ne, nemluv tak — nemluv tak, hochu drahý!“ pravil starý muž a při řeči málem vzlykal, „takhle cítit nesmíš. Spoléhej na Boha a vím jistě, že ti pomůže. Všechno se napraví, věř mi — když už ne v tomhle životě, tedy v příštím.“

Opravdová zbožnost a dobrota prostého starého muže propůjčila pro tu chvíli jeho slovům skutečnou důstojnost a vážnost.

Jiří přestal rozrušeně přecházet po pokoji sem a tam, na okamžik stanul v zamyšlení a potom řekl klidně:

„Děkuji vám za ta slova, dobrý příteli — budu o nich přemýšlet.“

12 KAPITOLA DVANÁCTÁ
VYBRANÁ UKÁZKA ZÁKONITÉHO OBCHODOVÁNÍ

Pan Haley a Tom se kodrcali na voze svou cestou dál, oba pro tu chvíli pohříženi do vlastních myšlenek.

Je zajímavé, jak se mohou lišit myšlenky dvou lidí, kteří sedí vedle sebe — když sedí na jednom a témž sedadle, mají stejné oči, uši, ruce i všechna ostatní ústrojí a před zraky jim míjejí tytéž jevy. Je věru na podiv, jakou různost najdeme v takových současných úvahách!

Tak například pan Haley: ten přemýšlel v první řadě o Tomově postavě, o jeho výšce a šíři ramen, a zač ho asi prodá, udrží-li Toma vykrmeného a v dobrém tělesném stavu až do chvíle, než ho dopraví na trh. Uvažoval o tom, jak by měl sestavit svůj houf; uvažoval o poměrné tržní ceně určitých jednotlivých mužů, žen a dětí, které hodlal právě do toho houfu pojmout, i o jiných podobných stránkách svého řemesla. Potom uvažoval o sobě, jak je lidský — že jiní obchodníci své negry poutají na rukou i na nohou zároveň, kdežto on jim dává okovy jenom na nohy a ponechal Tomovi ruce volné na tak dlouho, dokud se bude patřičně chovat. A povzdychl si při pomyšlení, jak nevděčná je lidská povaha, takže lze dokonce připustit i možnost,

že Tom třebas jeho milosrdenství vůbec neoceňuje. Však se ho negři, kterým ukázal dobrotu, už něco nanapalovali! Chtěj nechtěj se musí divit, když pováží, jak přes všechno zůstal pořád ještě dobrácký!

Pokud jde o Toma, ten uvažoval nad některými větami z bible, které mu ustavičně táhly hlavou, a vztahoval slova té nemoderní staré knihy na svůj případ a čerpal z nich útěchu a sílu.

Po chvíli vytáhl pan Haley z kapsy kolikeré noviny a začal si se soustředěným zájmem prohlížet inzeráty a vyhlášky. Nebyl čtenář zrovna mimořádně zběhlý a měl ve zvyku čtené si polohlasem deklamovat, jako by si sluchem ověřoval to, co vnímá očima. Tím způsobem pomalu slabikoval následující oznámení:

SOUDNÍ DRAŽBA — ČERNOŠI. — Ve smyslu rozhodnutí soudu budou v úterý dne 20. února před vchodem do soudní budovy v městysi Washingtoně ve státe Kentucky prodáni tito černoši: Hagar, šedesátiletá; John, třicetiletý; Ben, jedenadvacetiletý; Saul, pětadvacetiletý; Albert, čtrnáctiletý. Dražba se koná ve prospěch věřitelů a dědiců pozůstalosti po blahorodém pánu Jessu Blutchfordovi.

Samuel Morris, Tomáš Flint,
vykonavatelé závěti.

„Na tohle se musím podívat," řekl Tomovi, protože neměl nikoho jiného, s kým by hovořil. „Víš, Tome, chci posbírat prvotřídní houf a vzít ho s tebou po řece dolů. Když je dobrá společnost, víš, to je pak cesta hned trochu veselejší a zábavnější. Nejdřív a především musíme tedy jet rovnou do Washingtonu a tam si tě zatím strčím do basy, než si vyřídím své věci."

Tom přijal toto příjemné sdělení docela krotce a pouze sám u sebe přemítal, kolik těch nešťastných zatracenců má asi ženu a děti a ponesou-li to stejně těžce jako on, budou-li se s nimi muset rozloučit. Nutno zde rovněž přiznat, že bezelstně a nenuceně vyklopená poznámka, že má být uvržen do vězení, neudělala rozhodně nijak příjemný dojem na ubožáka, jenž byl odjakživa hrdý na to, jak přísně počestný a bezúhonný život vede. Ano, Tom, musíme přiznat, byl na svou počestnost notně hrdý, chudák — neboť neměl mnoho jiného,

nač být hrdý; kdyby býval patřil k některé vyšší společenské vrstvě, nebyl by se možná nikdy dostal do postavení tak krušného.

Ale tak nebo tak, den uplýval a večer zastihl Haleyho a Toma pohodlně ubytované ve Washingtoně — jednoho v hostinci, druhého ve vězení.

Nazítří ráno okolo jedenácté se kolem schodů soudní budovy shromáždil různorodý dav. Lidé kouřili, žvýkali tabák, plivali, kleli a rozmlouvali, každý podle svého osobního vkusu a záliby, a čekali na začátek dražby.

Černoši na prodej seděli v hloučku stranou a tlumeným hlasem spolu rozprávěli. Žena uvedená ve vyhlášce jménem Hagar byla typická Afričanka obličejem i postavou. Na léta jí snad šedesát bylo, ale těžká práce a nemoci se přičinily, že vypadala starší. Byla poloslepá a částečně zmrzačená revmatismem. Vedle ní stál její poslední syn Albert, čtrnáctiletý chlapec bystrého vzhledu. Albert byl jediný, kdo zbyl z početné rodiny, kterou jí postupně rozprodali a poslali dolů na jižní trh. Matka se oběma třaslavýma rukama hocha křečovitě držela a s napjatým rozechvěním hleděla na každého, kdo k nim přistoupil, aby si ho prohlédl.

„Neboj se, teto Hagar," pravil nejstarší černoch z hloučku. „Mluvil jsem o tom už s panem Flintem a ten myslí, že se mu možná podaří, aby vás dva prodal v páru pohromadě."

„Nemusejí ve mně ještě vidět ženskou dočista nanicovatou," zvolala a zdvihla třaslavé ruce. „Pořád ještě můžu vařit a drhnout a prát — pořád ještě stojím za koupení, když mě dají lacino! Jen jim tohle řekni — doopravdy jim to řekni," dodala vážně.

Vtom si právě Haley proklestil cestu k hloučku černochů a přistoupil k staršímu muži. Otevřel mu ústa, podíval se mu dovnitř, ohmatal mu zuby a poručil mu vstát a vypnout se, aby ukázal své svaly. Potom přešel k vedlejšímu muži a podrobil ho téže zkoušce. Nakonec přistoupil k chlapci, ohmatal mu paže, narovnal mu dlaně, prohlédl mu prsty a pak mu rozkázal vyskočit, aby viděl, jak je mrštný.

„Ten se nebude prodávat beze mne!" zvolala stařena s vášnivou dychtivostí. „My dva jsme na prodej jenom v páru. Já mám ještě hodně síly, pane, a můžu nadělat fůru práce — ještě fůru, pane!"

„Na plantáži?“ prohodil s opovržlivým pohledem Haley. „Povídačka! To už jistě!“

A jako by ho byla prohlídka uspokojila, poodešel stranou a s rukama v kapsách, s doutníkem v ústech a s kloboukem naraženým na stranu jenom přihlížel a stál hotov k činům.

„Co o nich soudíte?“ zeptal se muž, který sledoval Haleyho prohlídku, jako by se chtěl sám rozhodnout podle ní.

„No,“ odpověděl Haley a odplivl si, „budu myslím přihazovat na ty mladší a na toho chlapce.“

„Chtějí prodat chlapce s tou starou pohromadě,“ řekl muž.

„To jim dá notnou fušku — vždyť je to stará rachotina — nestojí ani za fajfku tabáku.“

„Vy byste je tedy nevzal oba?“ vyzvídal muž.

„Každý, kdo by je vzal, by byl blázen. Je poloslepá, chromá od revma, a ke všemu je ještě trhlá.“

„Ale leckdo takovéhle staré ženské kupuje a tvrdí, že v sobě mají o hodně víc fortele, než by do nich člověk řekl,“ namítl muž zamyšleně.

„Ani nápad,“ odsekl Haley. „Já bych ji nevzal ani darem. Fakt! Přece jsem ji viděl!“

„Hm, ale nějak je člověku líto nekoupit ji spolu se synem — tolik na něm visí, jak se zdá. Třeba ji přidají moc lacino.“

„Pro lidi, co mají dost peněz, aby je mohli takhle vyhazovat, prosím, dobrá, ať si poslouží. Já budu přihazovat na toho hocha, bude se hodit na plantáž. Ale tu starou si na krk nevezmu. Zanic na světě, ani kdyby mi ji dali zadarmo,“ prohlásil Haley.

„Ta bude zoufale vyvádět,“ řekl muž.

„Samo sebou, bude,“ přisvědčil handlíř chladně.

Tu jejich rozmluvu přerušil živý šum mezi diváky — to si dražební vyvolávač, podsaditý, čiperný, důležitý človíček, klestil cestu davem. Stařeně se zatajil dech a pudově se chytila syna.

„Drž se blízko u maminky, Alberte — blízko! Budou nás dražit spolu,“ řekla zoufale.

„Ach maminko, bojím se, že ne!“ odpověděl chlapec.

„Musejí, dítě moje! Kdyby nás roztrhli, to bych nepřežila,“ vyjekla nešťastná stařena náruživě.

Vyvolávačův hřímavý hlas požádal o uvolnění místa a oznámil, že ihned přistoupí k prodeji.

Místo se uprázdnilo a dražba začala.

Jednotlivé muže na seznamu brzy přiklepl kupcům za ceny, které svědčily o značně čilé poptávce na trhu. Dva z nich připadli Haleymu.

„Tak vstávej, mládenče," řekl vyvolávač a pobídl přitom chlapce dražebním kladívkem, „jen hezky hop a pěkně ukaž, jak jsi mrštný."

„Vyvolejte nás dva spolu, spolu — prosím vás, pane, spolu!" volala stařena a držela se křečovité chlapce.

„Kliď se!" okřikl ji vyvolávač hrubě a odstrčil jí ruce. „Ty přijdeš naposled. Tak alou, černá kůže, hop!" S tím slovem popostrčil chlapce ke špalku. Za zády se mu ozval hluboký těžký sten. Chlapec se zarazil a ohlédl se.

Nebylo však času postávat. Setřel si chvatně slzy z velkých jasných očí a v mžiku vyskočil na špalek.

Jeho ztepilá postava, mrštné údy a bystrá tvář vzbudily okamžitě živý zájem a k uším vyvolávače dolehlo půl tuctu nabídek najednou.

Plachý, napůl vyděšený chlapec se rozhlížel ze strany na stranu, když slyšel brebentivý hluk, jak jeden kupec přihazoval přes druhého — hned tu, hned tam —, až konečně kladívko dopadlo. Přikleplo ho Haleymu.

Vyvolávač sestrčil hocha ze špalku směrem k jeho novému pánovi. Hoch se však na okamžik zastavil a ohlédl se, když jeho nešťastná stará matka vykřikla. Třásla se na celém těle a vztahovala rozechvělé ruce k Haleymu:

„Kupte taky mne, pane, pro smilování boží! — Kupte taky mne — jestli mě taky nekoupíte, tak umřu!"

„Ty umřeš, když tě *koupím* — v tom je právě ten háček," odsekl Haley. „Ne!" A obrátil se zády.

Dražení ubohé stařeny se odbylo bleskově. Koupil ji muž, který předtím rozprávěl s Haleym a nezdál se tak docela bezcitný. Dostal ji za babku a diváci se začali rozcházet.

Nešťastné oběti dražby, které po léta vyrůstaly spolu na jednom statku, se shlukly kolem zoufalé staré matky, na jejíž muka bylo žalno pohledět.

„Nemohli mi nechat aspoň jedno? Pán mi vždycky sliboval, že jedno mi zůstane — to mi sliboval,“ opakovala zbědovaným hlasem znovu a znovu.

„Spoléhej na Hospodina, teto Hagar,“ pravil nejstarší černoch tesklivě.

„Co to pomůže?“ odpověděla v srdceryvném pláči.

„Maminko, maminko! To nesmíš, to nesmíš!“ zvolal hoch. „Říkají, žes dostala hodného pána.“

„Na tom nesejde — na tom nesejde. Jejej, Alberte! Ach synáčku můj! Ty jsi moje poslední dítě! Bože, jak to mám snést?“

„No tak, odvedte ji někdo, slyšíte?“ řekl stroze Haley. „Takhle vyvádět, to jí přece jenom uškodí.“

Starší černoši v hloučku odtrhli nešťastnici od chlapce, částečně domluvami a částečně násilím uvolnili poslední zoufalý stisk její ruky, a když ji odváděli k vozu jejího nového pána, snažili se ji utišit.

„No tak, no tak!“ opakoval Haley, sestrkoval přitom svůj trojí nákup dohromady, vytáhl svazek pout a začal je ihned navlékat otrokům na zápěstí. Potom ještě všechna želízka připevnil k dlouhému řetězu a hnal své stádo před sebou do vězení.

Uplynulo několik málo dní a vidíme Haleyho i s jeho majetkem šťastně naloděného na jednom ohijském parníku. Byl to teprve zárodek jeho houfu, který se měl během plavby po řece rozmnožovat o rozličné jiné kusy téhož druhu zboží — o kusy připravené pro něho v různých obcích podél břehu buď jím samým, nebo jeho agentem.

La Belle Rivière, loď tak hrdá a krásná, že druhá taková ještě nebrázdila vody své jmenovkyně, řeky Ohia, plula pod zářící oblohou vesele po proudu. Vysoko na stěžni vlály a třepetaly se pruhy a hvězdy svobodné Ameriky a v ochozech, kde se procházeli pěkně oblečení pánové a dámy a užívali nádherného dne, nebylo k hnutí. Všechno hýřilo životem, ruchem a jásotem — všechno kromě Haleyho houfu, uloženého spolu s jiným nákladním zbožím na spodní palubě. Jednotlivé jeho kusy, jak tak seděly pohromadě v uzlu a hovořily zdušeným hlasem mezi sebou, zjevně nijak zvlášť své rozličné výhody neoceňovaly.

„No, mládenci,“ řekl Haley, když k nim rázně přistoupil, „doufám, že si zachováte kuráž a náladu a že jste veselí. To víte,

žádné trucy, to nemám rád — pěkně hlavy vzhůru, mládenci. Chovejte se slušně ke mně, a já se budu chovat slušně k vám.“

Oslovení mládenci odpověděli tím věčně jednotvárným „ano, můj pane“, oním staletým heslem nebohých dítek Afriky. Musíme však přiznat, že nevypadali nijak zvlášť vesele. Měli své všelijaké malicherné záliby a zaujetí, pokud jde o ženy, matky, sestry a děti, jež viděli naposledy — neobjevovalo se tedy veselí jen tak na zavolanou.

„Mám ženu,“ promluvil kus uvedený v seznamu jako „John, třicetiletý“ a položil spoutanou ruku Tomovi na koleno, „a ta nemá o tomhle ani ždibek zdání, děvče ubohé!“

„Kde žije?“ zeptal se Tom.

„Pracuje v hostinci, kousek cesty tady po řece,“ odpověděl John. „Namouvěru že bych si přál, abych ji mohl na tomhle světě ještě jednou vidět!“ dodal.

Chudák John! Bylo přirozenější přání? A slzy, které mu při těch slovech skanuly, vyřinuly se stejně přirozeně, jako kdyby byl býval bělochem. Tom si z hloubi bolavého srdce dlouze povzdychl a snažil se ho ve své malomoci utěšit.

A jim nad hlavou, ve společenské kajutě, seděli otcové a matky, manželé a manželky a mezi nimi kroužily skotačivé děti, jako když poletují motýlkové, a všude vládla radostná a spokojená pohoda.

„Jéje, mami!“ zvolal hošík, který právě přiběhl zdola. „Na lodi je obchodník s černochy a veze tam dole s sebou čtyři nebo pět otroků.“

„Chudáci!“ řekla matka tónem, v němž se mísil smutek s nevolí.

„Co se stalo?“ zeptala se jiná dáma.

„Na spodní palubě jsou nějací chudáci otroci,“ odpověděla matka. „A jsou v řetězech,“ řekl hošík.

„Hanba, velká hanba pro naši zem, že je takové podívané vidět!“ přidala se další dáma.

„Nu, o té věci by se dalo mnoho hovořit na rub i na líc,“ ozvala se uhlazená žena, která seděla u dveří své kabiny a šila; její malá holčička a chlapeček si hráli kolem ní. „Byla jsem na Jihu a musím říci, že podle mého jsou na tom černoši lépe, než jak by se měli, kdyby byli svobodní.“

„V jistých ohledech jsou na tom někteří skutečně dobře, to připouštím,“ pravila dáma, na jejíž poznámku předešlá žena

odpověděla. „Nejhroznější stránkou otroctví je podle mého názoru to znásilňování citů a náklonností — například to rozlučování rodin.“

„Ovšem, to je opravdu zlé,“ přisvědčila druhá dáma, zdvihla dětské šatičky, které právě došila, a pozorně si prohlížela jejich ozdobnou obrubu. „Ale mám dojem, že se to nestává často.“

„Ba věru stává,“ ozvala se živě první dáma. „Žila jsem mnoho let jak v Kentucky, tak ve Virgínii a viděla jsem dost, aby člověka srdce bolelo. Dejme tomu, madame, že by vám tyhle dvě dětičky tady vzali a prodali. Jak by vám bylo?“

„Nemůžeme přece podle našich citů soudit na to, jak cítí tahle třída lidí!“ bránila se druhá dáma, zatímco si na klíně třídila nějaké vlněné klůcky.

„Věru, madame, to je musíte znát pramálo, když můžete takhle mluvit,“ odpověděla zaníceně první dáma. „Já se mezi nimi narodila a vyrostla. A vím, že cítí navlas stejně hluboce, jako cítíme my — ba možná ještě hlouběji.“

„Hleďme!“ řekla dáma, zívla si a pohlédla oknem kajuty ven. Posléze, na ukončení debaty, opakovala názor, jímž začala: „Přese všechno myslím, že jsou na tom lépe, než jak by se měli, kdyby byli svobodní.“

„Je nepochybně úmyslem Prozřetelnosti, aby africké plemeno bylo pokolením sluhů — aby zůstávalo v nízkosti,“ pravil pán vážného vzezření v černém šatě, duchovní, jenž seděl u dveří kajuty. „ ‚Zlořečený Kanaán, služebník služebníků bude bratřím svým‘ — říká Písmo.“

„Povídám, cizinče, tohle tedy ta slova znamenají?“ ozval se dlouhán, jenž stál vedle něho.

„Není pochyby. Z nějaké nevyzpytatelné příčiny se Prozřetelnosti zlíbilo už před věky odsoudit toto plemeno k poddanství. A my se nesmíme svým míněním stavět proti tomu.“

„To se potom tedy všichni sebereme a budeme kupovat negry,“ pravil dlouhán, „když si to Prozřetelnost přeje. — Co říkáte, blahorodí?“ zeptal se a otočil se k Haleymu, který stál s rukama v kapsách u kamen a pozorně poslouchal rozhovor.

„Ano,“ pokračoval dlouhán, „všichni se musíme odevzdaně podřídit vůli Prozřetelnosti. Negři se musejí prodávat a vláčet sem a

tam a držet pod patou — proto jsou přece na světě, že? Jak to vypadá, tenhle názor člověka notně potěší, co říkáte, cizinče?“ oslovil Haleyho.

„Já o tom nikdy neuvažoval,“ odpověděl Haley. „Sám bych to ani nebyl řekl, nemám žádné školy. Dal jsem se na ten obchod jenom proto, abych se nějak uživil. Ale jestli to není správné, počítám, že se za to budu jednou kát, víme?“

„A teď si tu námahu ušetříte, co?“ odpověděl dlouhán. „Tady vidíte, co to je za výhodu, vyznat se v Písmu. Kdybyste jen býval študoval bibli, jako tady ten dobrý muž, mohl jste to vědět už dřív a mohl jste si ušetřit fůru svízelů. Bylo by stačilo, abyste jenom řekl ‚Zlořečený‘ — tentononc, jak se jmenuje? — a už by bývalo všechno v pořádku.“

A neznámý, jenž nebyl nikdo jiný než náš počestný dobytkář, kterého jsme svým čtenářům představili v kentuckém hostinci, usedl a s podivným úsměvem na protáhlém ostrém obličeji začal kouřit.

Tu se do hovoru vmísil urostlý štíhlý mladý muž s tváří, z níž vyzíral hluboký cit a inteligence, a citoval slova: „ ‚Všecko, jakož byste chtěli, aby vám lidé činili, tak i vy čiňte jim.‘ Podle mého,“ dodal, „je tohle Písmo právě tak jako ‚Zlořečený Kanaán‘.“

„No vida, cizinče, tahle slova se zdají takovým ubožákům, jako jsme my, dočista stejně jasná jako tamta,“ prohodil dobytkář John a dýmal si dál jako sopka.

Mladý muž hned neodpověděl, ale vypadal, jako by chtěl ještě něco dodat. Vtom však loď náhle zarazila stroje, a jak už to na parnících obvykle bývá, všichni cestující se hrnuli k zábradlí podívat se, kde přistávají.

„Oba ti chlapíci jsou pastoři?“ zeptal se John jednoho z mužů, jak společnost vycházela z kajuty. Muž přikývl.

Jakmile loď přistála, přeběhla na ni po můstku divoce jakási černoška. Prodrala se davem a pádila k místu, kde seděl houfec Haleyho otroků. Tam se vrhla kolem krku nešťastnému kusu zboží označenému zpočátku jako „John, třicetiletý“ a se vzlykotem a pláčem kvílela nad svým manželem.

Ale nač znovu vyprávět příběh vyprávěný až tuze často — vyprávěný den co den — příběh o přervaných a zpřetrhaných strunách

srdce — o slabých, deptaných a mučených pro zisk a pohodlí silných? Není jej třeba vyprávět — vypráví jej každičký den…

Loď odrazila pyšně od břehu a všechno se zase veselilo jako předtím. Muži rozprávěli a promenovali a četli a kouřili. Ženy šily a děti si hrály a loď plula svou cestou dál.

Jednoho dne, když nakrátko přistála v jedné malé kentucké obci, zašel si Haley na břeh vyřídit nějakou menší obchodní záležitost.

Tom, jemuž okovy nebránily v mírném pohybu, mohl udělat pár kroků. Dovlekl se k boku lodi a tam zůstal stát a tupě zíral přes zábradlí. Po nějaké době spatřil handlíře, jak se čilým krokem vrací v doprovodu barevné ženy, která nese v náručí malé dítě. Žena byla velmi slušně oblečena a za ní šel barevný muž a nesl jí malý kufr. Žena přicházela docela vesele, švitořila v chůzi s mužem, který jí nesl kufr, a tak vystoupila po můstku na loď. Zazněl zvonec, parník zapískal, stroj zasténal a zachrchlal a už se loď nesla po proudu řeky dál.

Žena se propletla mezi bednami a žoky na spodní palubě, až došla na příď, a když se usadila, plně se oddala mazlivému švitoření k roběti.

Haley obešel jednou dvakrát loď a potom přistoupil k ženě, posadil se vedle ní a tichým, lhostejným hlasem jí začal něco vykládat.

Vzápětí si Tom všiml, že na ženino čelo sedá těžký mrak a že odpovídá chvatně a s velkým důrazem.

„Tomu nevěřím! Tomu nechci věřit!“ zaslechl její slova. „Děláte si ze mne jenom blázny.“

„Když tomu nechceš věřit, tak se podívej!“ namítl Haley a vytáhl list papíru. „Tohle tady je prodejní smlouva a tady je na ní podpis tvého bývalého pána. A že jsem za to vysolil dobrou tvrdou měnu, to mi věř — tak tedy co?“

„Nevěřím, že by mě můj pán takhle podvedl — to nemůže být pravda!“ odporovala žena ve stále větším rozčilení.

„Můžeš se zeptat tady z těch mužských, koho chceš, kdo dovede číst psané písmo. Prosím vás!“ zavolal na muže, který šel právě kolem. „Přečtěte jí tohle tady, prosím vás, budete tak hodný? Ta holka mi nechce věřit, když jí povídám, co to je.“

„Hm, je to prodejní smlouva podepsaná Johnem Fosdickem,“

odpověděl muž, „kterou převádí do vašeho majetku děvče Lucii a její dítě. Smlouva je docela jasná, aspoň pokud já vidím.“

Ženiny zoufalé výkřiky shromáždily kolem ní hlouček lidí a handlíř jim stručně vysvětlil příčinu jejího rozčilení.

„Říkal mi,“ vysvětlovala žena, „že jedu po řece do Louisvillu, že mě pronajímá za kuchařku — právě do toho hostince, kde pracuje můj manžel. To mi říkal můj pán, sám osobně, a já nemůžu věřit, že by mi lhal.“

„Ale už tě prodal, má nebohá, o tom není vůbec pochyby,“ pravil pán dobrosrdečného vzezření, který si prohlédl dokumenty. „Prodal, už je to tak, žádná mýlka.“

„Pak nemá smysl mluvit,“ řekla žena a náhle se úplně uklidnila. Přivinula si robě v náručí pevněji k sobě, posadila se na kufr, otočila se zády a zírala tupě na řeku.

„Nakonec to tedy přece jenom spolkne lehce!“ prohodil handlíř. „Je to srdnatá holka, jak vidím.“

Loď plula dál a žena vypadala pokojná; nad hlavou jí dul příjemný, hebký, vlahý vánek jako soucitný duch — něžný vánek, který nikdy nepátrá, je-li čelo, jež ovívá, tmavé nebo světlé! A žena viděla jiskřivý odlesk slunce v zlatých vlnkách na vodě, slyšela všude kolem sebe hovor veselých hlasů, dýchajících bezstarostnou radostí, ale srdce se jí svíralo, jako by je tížil obrovský balvan. Její robě se postavilo, vzepřelo se proti ní a drobnýma ručkama ji hladilo po tvářích; hopsalo jí na klíně, broukalo a výskalo, jako by ji mermomocí chtělo vyburcovat. Vtom si je náhle přivinula pevně do náruče a slzou za slzou pomalu skrápěla užaslou tvářičku nevědomého děťátka.

A ponenáhlu a trošku po trošce se zjevně zase uklidnila a plně se věnovala opatrování a hýčkání dítěte.

Robě, asi desetiměsíční chlapeček, bylo na svůj věk neobyčejně vyvinuté a silné a šili s ním všichni čerti. Nevydrželo ani na okamžik v klidu a matka je musila při tom bujném poskakování ustavičně držet a střežit.

„Pěkný klouček, pěkný!“ řekl muž, který se s rukama v kapsách nenadále zastavil proti němu. „Kolik mu je?“

„Deset měsíců a půl,“ odpověděla matka.

Muž na chlapečka hvízdl a nabídl mu kousek cukrové tyčinky.

Dítě mlsek chtivě shráblo a v mžiku jej mělo v obecné úschovně všech nemluvňat, to jest v pusince.

„Kujón!“ řekl muž. „Ten se vyzná!“

A hvízdl si a pokračoval v procházce. Když došel na druhý konec lodi, zastihl tam Haleyho, kterak sedí na hromadě vyrovnaných beden a kouří.

Neznámý vytáhl sirku, a jak si zapaloval doutník, prohodil přitom:

„Docela pohledná je ta holka, co tamhle máte, cizince.“

„No, taky počítám, že celkem ujde,“ odpověděl Haley a vyfoukl oblak kouře.

„Vezete ji dolů na Jih?“ zeptal se muž.

Haley přikývl a kouřil dál.

„Na práci na plantáži?“ ptal se muž dále.

„Hm,“ odpověděl Haley, „vyřizuju zakázku pro jednu plantáž a myslím, že ji do toho houfu přihodím. Slyšel jsem o ní, že je dobrá kuchařka, a tak ji můžou buď použít v kuchyni, nebo ji strčit k česání bavlny. Má na to prsty jako stvořené, prohlédl jsem si je. Tak nebo tak, ta se prodá jako med.“

A Haley se znovu věnoval svému doutníku.

„To mrně nebudou na plantáži chtít,“ řekl muž.

„Prodám ho při první příležitosti, co se mi naskytne,“ odpověděl Haley a zapálil si nový doutník.

„Pravděpodobně ho prodáte hodně lacino, co?“ zeptal se neznámý, vylezl si na hromadu beden a pohodlně se usadil.

„O tom ani nevím,“ odpověděl Haley. „Je to zatrapeně pěkný mladý kousek — urostlý, tlustý, silný. A maso tvrdé jako kámen!“

„Máte docela pravdu, ale co všechna ta práce a výdaje, než vám vyroste?“

„Hlouposti!“ namítl Haley. „Tihle vám rostou sami od sebe pod rukama — jako každý jiný tvor, co běhá po dvoře. Nedají o nic víc starostí než štěňata. Tenhle špunt bude do měsíce běhat jako čamrda.“

„Já mám dobré místo pro chov a už jsem na to myslel, že si přiberu nějakou novou násadu,“ pokračoval muž. „Jedna kuchařka přišla minulý týden o maličké — utopilo se v neckách, mezitímco věšela prádlo. A já počítám, že by bylo docela dobré dát jí odchovat tohohle tady.“

Haley a muž kouřili chvíli mlčky; zřejmě ani jeden neměl chuť položit stěžejní otázku celé rozmluvy. Konečně hovor opět načal neznámý:

„Když je jasné, že se toho kloučka musíte zbavit tak jako tak, jistě vás přece ani nenapadne chtít za něj víc než deset dolarů, no ne?“

Haley zavrtěl hlavou a významně si odplivl. „O tom nemůže být ani řeči,“ utrousil a pustil se znovu do kouření.

„No, cizinče, kolik byste tedy chtěl?“

„Hm,“ odpověděl Haley. „Mohl bych toho kloučka odchovat sám nebo si ho dát odchovat někomu jinému. Je neobyčejně pěkný a zdravý a za takových šest měsíců za něj dostanu sto dolarů. A za rok za dva, když ho správně placíruju, mi vynese dvě stovky. Proto ho teď nedám ani o cent laciněji než za padesát.“

„Ale cizinče! To je přec venkoncem k smíchu!“ bránil se muž.

„Fakt!“ potvrdil Haley a pokývl rozhodně hlavou.

„Dám za něj třicet,“ nabídl neznámý, „ale ani o cent víc.“

„No, tak já vám povím, co udělám,“ řekl Haley s novou rozhodností a opět si odplivl. „Já ten rozdíl říznu napolovic a řeknu čtyřicet. To je moje poslední slovo, víc neslevím.“

„Dobrá, souhlasím!“ přisvědčil po chviličce muž.

„Platí!“ dotvrdil Haley. „Kde vystupujete?“

„V Louisvillu,“ odpověděl muž.

„V Louisvillu?“ opakoval Haley. „Nádherné — připlujeme tam za soumraku. Kluk bude spát — moc dobré. Potichounku ho odklidíme, žádný rámus — to se skvěle hodí. Já rád všechno potichu — protiví se mi všechno rozčilování a povyk.“

A tak když se jistý počet bankovek přestěhoval z tobolky neznámého do tobolky handlířovy, věnoval se Haley zase doutníku.

Byl jasný, poklidný večer, když loď přirazila k hrázi v Louisvillu. Žena seděla do té chvíle tiše a držela v náručí dítě, nyní již pohřížené do tvrdého spánku. Jakmile zaslechla vyvolávat jméno zastávky, položila spěšně dítě do kolébky — do prohlubně náhodně vytvořené mezi bednami, kterou napřed pečlivě vystlala svým pláštěm. Potom přiskočila k boku lodi s nadějí, nezahlédne-li snad mezi rozličnými hostinskými podomky, kteří se seběhli na přístaviště, svého manžela. S touto nadějí se prodrala k přednímu

zábradlí, vyklonila se daleko přes ně a usilovně napjatým zrakem pátrala mezi rozvlněnými hlavami na břehu. Tak se lidé natlačili mezi ni a dítě.

„Teď přišla vaše chvíle," řekl Haley, vyzdvihl spící dítě a podal je neznámému. „Jenom ho neprobuďte, aby se nedalo do křiku. Byla by z toho po čertech mela s tou holkou."

Muž vzal opatrně raneček s dítětem a brzy zmizel v davu, který se hrnul na břeh.

Když se loď s vrzotem a hekotem a šupotem odpoutala od hráze a začínala zvolna nabírat páru, žena se vrátila na své místo. Tam seděl handlíř — dítě bylo pryč!

„Proč, proč — kde je?" vyhrkla v užaslém překvapení.

„Lucie," řekl handlíř, „dítě máš pryč, máš se to dovědět teď, nebo později. Víš, já věděl, že si ho nemůžeš vzít s sebou dolů na Jih — a nahodilo se mi, že jsem ho mohl prodat do prvotřídní rodiny, kde ho vychovají líp, než bys mohla ty."

Divý pohled, plný nezměrných muk a čirého zoufalství, jejž žena vrhla na handlíře, by byl člověka méně ostříleného patrně vyšinul z klidu. Ale Haley byl na to zvyklý; spatřil týž pohled už nastakrát. (I vy si můžete na podobné věci zvyknout, vážený příteli — a hlavním cílem nynějšího úsilí je právě docílit, aby si na ně k větší slávě Unie zvykla i celá naše severní pospolitost.)

Proto viděl handlíř v smrtelných mukách, která živila ženin tmavý obličej, i v těch křečovitě zaťatých pěstech a zalykavém dechu pouze nutné průvodní jevy svého řemesla a uvažoval nyní jedině o tom, zda se žena rozkřičí a ztropí na lodi výtržnost — neboť stejně jako ostatní příznivci našich prapodivných zařízení i on měl jakýkoli rozruch rozhodně v nelibosti.

Ale žena se nerozkřičela. Střela jí projela příliš přesně středem srdce, aby na křik nebo na slzy zbývalo sil.

Posadila se jako v závrati. Malátné ručeji sklesly bezvládně podle těla. Její oči zíraly přímo vpřed, ale neviděla nic. Všechen hluk a hukot lodi i supění strojů jí v zmateném sluchu splývaly jako ve snu a ubohé omráčené srdce se nevzmohlo na výkřik ani na slzu, aby vyjádřilo svou bezednou bědnost.

Žena byla úplně klidná.

Handlíř, přihlédneme-li k jeho výhodnému postavení, byl málem stejně lidský jako někteří naši politikové, a zdálo se, že považuje za svou povinnost poskytnout takovou útěchu, jakou daný případ připouštěl.

„Vím, Lucie, že tahle věc připadá zpočátku krapet těžká," řekl, „ale takové šikovné a rozumné děvče, jako jsi ty, to se tomu nepoddá. Muselo to být, víš, a nedá se s tím nic dělat."

„Ach, přestaňte, pane, přestaňte!" odpověděla žena hlasem člověka, který se dusí.

„Jsi šikovná holka, Lucie," vedl dále svou. „Myslím to s tebou dobře a chci tě dole na Jihu dostat do pěkného místa. Však ty si brzy najdeš jiného manžela — takové hezké děvče jako ty —"

„Ach pane, kdybyste jenom přestal a nemluvil teď na mne," vzdychla žena. Z jejího hlasu čišela bolest tak syrová a palčivá, až handlíř vycítil, že v daném okamžiku jde o situaci, na kterou jeho obvyklý způsob jednání nestačí. Vstal a žena se odvrátila a zabořila si hlavu do pláště.

Handlíř přecházel nějakou chvíli sem a tam a občas se zastavil a podíval se na ni.

„Bere si to nějak moc k srdci," mluvil sám se sebou, „ale je zticha. Ať se s tím jen chviličku pere — však ona se z toho nakonec vykřeše."

Tom pozoroval celý obchodní případ od začátku až do konce a přesně věděl, jak to skončí. Jemu to připadalo jako něco nevýslovně strašlivého a krutého, protože se, duše černá, ubohá a nevědomá, nenaučil zevšeobecňovat a zaujímat širší hledisko. Kdyby jen byl býval vyučencem jistých služebníků křesťanství, byl by třebas měl rozumnější názor a spatřoval v tom prostě běžný každodenní úkon zákonitého obchodu — obchodu, který je stěžejní oporou zřízení, o němž nám jistý učený americký bohoslovec říká, že „v sobě nemá žádné jiné zlo, než s jakými se shledáváme jakožto s neodlučitelnými i u všech ostatních vztahů v životě společenském a rodinném".

Jak však vidíme, Tom byl ubohý nevědomý tvor, jehož četbou byl jedině a pouze Nový zákon, a proto se nemohl upokojit ani utěšit žádným podobném hlediskem. Srdce mu v prsou krvácelo přímo

proudem nad tím, co mu připadalo jako *bezpráví* na té nebohé trpící hromádce, která ležela na bednách jako zlomená třtina — na té cítící, živé, krvácející, ale přesto nesmrtelné *věci*, kterou zákony amerických států řadí mezi balíky a žoky a bedny, mezi nimiž ležela.

Tom k ní popošel blíž a snažil se jí něco říci — ale žena pouze sténala. V poctivosti srdce a v slzách, řinoucích se mu po lících, ji utěšoval; leč její uši nezměrným bolem ohluchly a ochromené srdce nemohlo vnímat.

Snášela se noc — noc klidná, nehybná a vznešená, zářící shůry svýma nesčetnýma a velebnýma andělskýma očima, jiskřivýma, krásnýma, ale mlčenlivýma. Z té daleké oblohy nevyšla žádná řeč ani slovo, žádný litující hlas ani pomocná ruka. Jeden po druhém umlkaly hlasy světsky střízlivé i radostné; všechno na lodi usnulo a bylo jasně slyšet šplounání vlnek na přídi. Tom se natáhl na bednu, a jak tam ležel, co chviličku zaslechl dušený vzlyk nebo sten zhroucené postavy: „Ach, co si počnu? Bože! Ach dobrý Bože, prosím tebe, pomoz mi!“ Tak se ozývalo chvíli co chvíli, až šepot odumřel v tichu.

Po půlnoci se Tom náhle s leknutím probudil. Cosi černého se kolem něho rychle mihlo k boku lodi a ozvalo se šplouchnutí do vody. Nikdo jiný nic neviděl ani neslyšel. Tom zdvihl hlavu — ženino místo bylo prázdné! Vstal a hledal ji kolem, ale marně. Ubohé zkrvavené srdce došlo konečně klidu a řeka se čeřila a vlnila stejně třpytivě, jako kdyby se nad ním ani nezavřela.

Handlíř se probudil velmi časně a šel obhlédnout svůj živý inventář. Teď byla řada na něm, aby se rozhlížel celý zmatený.

„U všech všudy, kam se podělo to děvče?“ zeptal se Toma.

Tom, který se už naučil moudrosti, že mluviti stříbro a mlčeti zlato, necítil povinnost vysypat svá pozorování a podezření, nýbrž odpověděl pouze, že neví.

„Určitě nemohla v noci vystoupit na žádné zastávce. Byl jsem přece vzhůru a sám jsem hlídal, pokaždé když loď někde přistála. Nikdy se v těchhle věcech nespoléhám na jiného.“

Toto vysvětlení podal Tomovi docela přátelsky důvěrně, jako by šlo o něco, co ho bude obzvlášť zajímat.

Tom neodpovídal.

Handlíř prošmejdil loď od jednoho konce na druhý, hledal mezi bednami, žoky a sudy, kolem strojů, u komínů, ale marně.

„Jářku, Tome, povídám, kápni božskou," řekl, když se po bezvýsledné prohlídce vrátil zase na místo, kde stál Tom. „Ty o tom jistě něco víš. Nic mi nepovídej — vím, že o tom něco víš. Viděl jsem to děvče tady ležet kolem desáté a potom ve dvanáct a potom mezi jednou a druhou. A najednou ve čtyři je pryč a ty jsi celou tu dobu spal právě vedle ní. Jářku, ty o tom něco víš — musíš něco vědět."

„No tedy, pane," přiznal Tom, „k ránu se kolem mne něco šustlo a já se tak napůl probudil. A potom jsem slyšel něco jako silné šplouchnutí a potom jsem se probral načisto a to děvče bylo pryč. To je všechno, co o tom vím."

Handlíře to ani nepohoršilo, ani neudivilo. Byl totiž, jak jsme řekli již dříve, zvyklý na mnohé, nač vy zvyklí nejste. Ani strašlivá přítomnost velebné smrti ho nezamrazila. Viděl smrt už tolikrát — střetal se s ní při výkonu řemesla a seznámil se s ní již dobře. Pokládal smrt pouze za obtížného hosta, který se mu velmi špinavě plete do jeho majetkových čachrů. Proto jenom zaklel, že ta holka je šunt a on že má zatracenou smůlu, a jestli to takhle půjde dál, že na té cestě nevydělá ani troník.

Zkrátka, Haley se zjevně považoval za člověka, kterému bylo jasně ukřivděno. Nedalo se s tím však nic dělat, protože žena utekla do státu, který nikdy uprchlíka nevydá — ani kdyby se celá slavná americká Unie stavěla na hlavu. Handlíř se tedy rozmrzele posadil, vytáhl svou příruční účetní knížku a zapsal pohřešované tělo i duši do rubriky ztrát!

„Ten handlíř, to je odporný tvor, viďte? — Tak bezcitný! Je to opravdu hrozné!" pohoršuje se čtenář.

„Ale nikdo přece nemá tyhle handlíře v úctě! Kdekdo jimi opovrhuje — žádná slušná společnost je mezi sebe nepřijímá," namítne druhý čtenář.

Ale kdo, pane, ty handlíře dělá? Kdo má větší vinu? Osvícený, vzdělaný, inteligentní člověk, který podporuje řád, jehož je takový handlíř nevyhnutelným výsledkem, nebo ten bídný handlíř sám? *Vy* děláte veřejné mínění, které si žádá jeho řemesla, které ho svádí a kazí,

až v něm nevidí nic, zač se stydět — v čem jste tedy lepší než on?

Jste vy vzdělaný, a on nevědomec, vy povznesený, a on nízký, vy ušlechtilý, a on barbarský, vy osvícený, a on zaostalý?

Na závěr těchto drobných výjevů ze zákonitého obchodování musíme požádat svět, aby si nemyslil, že američtí zákonodárci nemají ani špetičku toho, čemu se říká lidskost — jak by se snad mohlo nespravedlivě soudit z velkého úsilí, jež naše celonárodní sněmovna vynakládá na ochranu a zachování tohoto odboru podnikání.

Kdopak neví, jak se naši velikáni navzájem překonávají v hřímání proti otrokářskému obchodu *v cizině*? V našich řadách vyvstaly celé zástupy Clarksonů a Wilberforceů, a vidět i slyšet je tak hřímat je navýsost povznášející. Dovážet černochy z Afriky, milý čtenáři, jaká to je hrůza! Na to nemůže Unie ani pomyslit! Ale dovážet je na Jih z Kentucky — to je přece něco docela jiného!

13 KAPITOLA TŘINÁCTÁ
V KVAKERSKÉ OSADĚ

Teď se před námi vynořuje poklidný obrázek.

Velká, prostorná a čistě vybílená kuchyň se žlutou podlahou, hladkou a naleštěnou, bez jediného smítka prachu. Úhledná plotna, pečlivě načerněná havraním stříbrem, a nad ní řady blýskavého plechového nádobí, napovídající nevýslovně chutné dobroty. Lesklé zelené stolice, tvrdé, staré a pevné, a houpací židlička s vyplétaným sedadlem, na němž leží polštářek z klůcků, vkusně sešitý z různobarevných vlněných zbytků.

Vedle je větší houpací židle, mateřská a stará, jejíž široká opěradla přímo dýchají pohostinností a jejíž péřové podušky zvou ještě vábněji — poctivá, příjemná, lákavá stará židle, která co do opravdového domácího pohodlí stojí za celý tucet plyšových nebo brokátových židlí z panských salónů. A v té lenošce sedí, s očima upřenýma na jakési jemné vyšívání, a mírně se pohupuje dozadu a dopředu naše stará známá — Eliza.

Ano, je to ona, bledší a hubenější, než bývala ve svém kentuckém domově, a ve stínu jejích dlouhých řas leží celý svět tichého smutku a vtiskuje ráz i čáře jejích něžných úst! Je jasně znát, jak to dívčí srdce pod tlakem těžkého zármutku zestárlo a zpevnělo. A když co chvíli pozdvihne velké tmavé oči a sleduje skotačení svého malého Harryho, který hopsá po podlaze sem a tam jako nějaký tropický motýl, zračí se v nich vůle tak pevná a rozhodnutí tak neoblomné, jaké v nich za dřívějších a šťastnějších dnů jejího života nikdy nebylo vidět.

Vedle ní sedí žena s lesklou plechovou mísou v klíně a pečlivě do ní přebírá sušené broskve. Je jí snad pětapadesát nebo šedesát, ale její tvář je z oněch, jež ruka času zřeme jen ještě zjasňuje a zkrášluje. Sněhobílý, hladký krepový čepec, ušitý podle přísného kvakerského vzoru, prostý bílý mušelínový šátek, jenž jí splývá v klidných záhybech na ňadra, šedivý vlňák i šaty ukazují hned, k jaké obci žena patří.

Obličej má kulatý a růžový a pleť se zdravým sametovým nádechem, který připomíná zralou broskev. Vlasy, věkem zčásti postříbřené, má hladce sčesané nazad nad vysokým klidným čelem, na něž čas nevepsal žádná jiná slova než „pokoj na zemi a dobrá vůle lidem“. Pod ním září velké, jasné, upřímné láskyplné hnědé oči; člověku stačí jen se do nich přímo zadívat a hned cítí, že vidí až na dno nejlepšího a nejpoctivějšího srdce, jaké kdy bušilo v prsou které ženy.

Tolik se už namluvilo a napělo o krásných mladých dívkách — proč si nikdo nevšimne také krásy starých žen? Chce-li někdo získat po této stránce básnické vnuknutí, odkazujeme ho na naši dobrou přítelkyni Ráchel Hallidayovou, jak tu nyní sedí ve své houpací židličce.

Ta tíhne k vrzání a praskání — ošemetná židlička! — buď od toho, že snad někdy v mladých letech nastydla, nebo že trpí záduchou nebo má pošramocené nervy; a jak se Ráchel mírně houpe sem a tam, židlička ustavičně jaksi tlumeně skřípe své vrzi-vrz, jež by u každé jiné židle bylo nesnesitelné. Ale starý Simeon Halliday se často dává slyšet, že pro něho to je nejsladší hudba, a všechny děti se zaříkají, že by to vrzání maminčiny židle nedaly zanic na světě. A proč? Protože za dvacet let nebo ještě déle nebylo z té židle

slyšet nic než láskyplná slova, mírná ponaučení a mateřsky laskavé rady — na ní se vyléčilo nepočítaných bolestí hlavy i srdce — na ní se vyřešily potíže duševní i tělesné — a to vše zásluhou jedné dobré, milující ženy.

„A tak ty ještě pořád chceš jít do Kanady, Elizo?“ zeptala se, jak tak klidně přebírala své broskve.

„Ano, paní,“ odpověděla Eliza pevně. „Musím dál. Nemám odvahu zůstat tady.“

„A co budeš dělat, až se tam dostaneš? Na to musíš myslet, dcero moje.“

Oslovení „dcero moje“ znělo z úst Ráchel Hallidayové vpravdě přirozeně, neboť její tvář i postava člověku přímo vnukaly slovo „matka“ jako nejpřirozenější výraz na světě.

Elize se třásly ruce a na vyšívání jí skanulo několik slz, ale odpověděla pevně:

„Budu dělat všechno, co seženu. Doufám, že se mi povede něco najít.“

„Vždyť víš, že tady můžeš zůstat tak dlouho, jak budeš chtít," řekla Ráchel.

„Ach děkuju vám, ale —" řekla Eliza a ukázala na Harryho, „já v noci nemohu spát, nemohu si odpočinout. Na dnešek jsem ve snu viděla toho člověka, jak vchází sem na dvůr," dodala a otřásla se.

„Chuděrko malá!" vzdychla Ráchel a utřela si oči. „Takhle si to přece nesmíš brát. Z rozkazu Hospodinova se stalo, že z naší vesnice ještě nikdy neunesli žádného uprchlíka. Věřím, že tvůj maličký nebude první."

V tu chvíli se otevřely dveře a v nich stanula drobná, kulatá, boubelatá žena s veselým obličejem, rozkvetlým jako zralé jablíčko. Stejně jako Ráchel byla oblečena střízlivě šedě s mušelínovým šátečkem úhledně zřaseným přes oblá, klenutá ňadra.

„Rút Stedmanová!" zvolala Ráchel a vyšla jí radostně v ústrety. „Jak se máš, Rút?" zeptala se a srdečněji uchopila za obě ruce.

„Hezky," odpověděla Rút a sundala si šedý klobouček a oprášila ho kapesníkem. Pod kloboučkem se objevila kulatá hlavička a na ní kvakerský čepec, posazený jaksi rozpustile přes veškerou snahu drobných buclatých ruček, které se ho horlivě snažily upravit. Několik neposlušných lokýnek vysloveně kadeřavých vlasů tu a tam vyklouzlo a bylo je nutno uprosit a přemluvit, aby se zase schovaly na své místo.

Potom se návštěvnice, které mohlo být asi pětadvacet, odvrátila od malého zrcadla, před nímž se takto upravovala, a oči jí zářily potěšením — jak by byly patrně zářily většině lidí při pohledu na ni, neboť Rút byla rozhodně nejmilejší, nejupřímnější a nejšvitořivější ženuška, jaká kdy oblažovala lidské srdce.

„Rút, tahle přítelkyně je Eliza Harrisová a tady je ten chlapeček, co jsem ti o něm povídala."

„Jsem ráda, že tě poznávám, Elizo — moc ráda," pravila Rút a potřásla si s ní rukou, jako by Eliza byla dávná přítelkyně, na kterou se už dlouho těší. „A tohle je tedy tvůj malý miláček — přinesla jsem mu něco na zub," dodala a nabídla chlapci perníkové srdíčko. Harry k ní popošel, prohlížel si ji skrz kudrlinky a plaše přijal mlsek.

„Kde máš svoje maličké, Rút?" zeptala se Ráchel.

„Ale hned tady bude. Jen jsem přišla, tvoje Mary ho popadla a už s ním utekla ke stodole, chce ho ukázat dětem."

Vtom se otevřely dveře a Mary, upřímné, růžolící děvče s velkýma hnědýma očima, jako měla její matka, vešla s děckem do kuchyně.

„Aha, tady je!“ zvolala Ráchel, vyšla jim vstříc a vzala velkého, bílého, buclatého cvalíka na ruku. „Vypadá věru pěkně a roste jako z vody!“

„To jistě, jako z vody,“ přisvědčila malá čilá Rút. Vzala si dítě a začala je vymotávat z modré hedvábné kapuce a rozličných vrstev a zábalů svrchního oblečení. Potom mu tady něco zavázala a tamhle popotáhla, a když je všelijak upravila a našlechtila, vroucně je políbila a posadila na podlahu, aby se mu myšlenky v hlavičce srovnaly.

Děťátko bylo zřejmě na takovou proceduru docela zvyklé, protože si ihned strčilo paleček do úst (jako by to docela samozřejmě patřilo k věci) a brzy se zjevně pohřížilo do vlastních úvah.

Matka se zatím posadila, vylovila dlouhou punčochu z modrobílé melírované příze a dala se hbitě do pletení.

„Mary, neměla bys snad postavit vodu na čaj, co myslíš?“ připomněla matka jemně dceři.

Mary odešla s čajníkem ke studni, a když se po chvilce vrátila s vodou, přistavila ji na plotnu, kde zanedlouho začala vřít a dýmat jako nějaká kadidelnice pohostinnosti a dobré pohody. Na pokyn několika slov, vlídně zašeptaných matkou, přistrčila po chviličce táž ruka na oheň také rendlík s broskvemi.

Potom sundala Ráchel ze zdi sněhobílý vál, uvázala si zástěru a pustila se klidně do zadělávání nějakých koláčů. Předtím však ještě řekla dceři:

„Mary, neměla bys snad připomenout Janovi, aby připravil nějaké kuře?“ A Mary poslušně zmizela.

„A jak je Abigail Petersové?“ zeptala se Ráchel při tom, jak zadělávala těsto.

„Ale, už je jí líp,“ odpověděla Rút. „Byla jsem u ní dnes ráno, ustlala jsem jí a trochu jsem jí poklidila v domě. Odpoledne tam šla Lea Hillsová, aby jí upekla chléb a caltičky, aby měli na pár dní. Slíbila jsem, že tam ještě dnes večer zaskočím a obsloužím ji na noc.“

„Já k ní půjdu zítra, uklidím, co se náhodou sejde, a podívám se, co je třeba zašít," řekla Ráchel.

„No, to bude dobře," pravila Rút. „Slyšela jsem," dodala, „že Hanna Stanwoodová je nemocná. Včera večer u nich byl Jan — musím se na ni zítra podívat."

„Jan může chodit na jídlo k nám, kdybys tam musela zůstat celý den," nabídla jí Ráchel.

„Děkuji ti, Ráchel, uvidíme zítra. Ale tady jde Simeon."

Právě vstoupil Simeon Halliday, velký, urostlý, svalnatý muž v šedém kabátě, v šedých dlouhých nohavicích a s nízkým širákem na hlavě.

„Jak se máš, Rút?" zeptal se srdečně, když se chystal svou širokou otevřenou dlaní stisknout její buclatou ručku. „A jak se má Jan?"

„Ale Jan se má dobře, stejně jako všichni naši," odpověděla Rút vesele.

„Něco nového, otče?" vyzvídala Ráchel, která právě strkala koláče do trouby.

„Petr Stebbins mi říkal, že dnes večer přijdou — *s přáteli*," pravil Simeon významně, zatímco si myl ruce u čisté výlevky na malé verandě do dvora.

„Ale jdi!" prohodila Ráchel se zamyšleným výrazem a podívala se na Elizu.

„Neříkalas, že se jmenuješ Harrisová?" zeptal se Simeon Elizy, jakmile se opět vrátil do místnosti.

Ráchel šlehla pohledem po manželovi, když Eliza rozechvěle odpověděla: „Ano." Její úzkost, vždy v popředí jejích myšlenek, jí našeptávala, nehledají-li ji snad už veřejnými vyhláškami.

„Matko!" zavolal Simeon, který zatím vyšel na verandu, a kýval na Ráchel, aby za ním přišla.

„Copak chceš, otče?" zeptala se Ráchel, když vyšla na verandu, a utírala si zamoučené ruce.

„Manžel toho dítěte tady je u nás v osadě a dnes večer přijde k nám," oznámil Simeon.

„Ale jdi, otče, co nepovídáš?" podivila se Ráchel s obličejem celým rozzářeným radostí.

„Je to pravda pravdoucí. Petr byl včera s vozem na druhé stanici

a tam čekala jedna stará žena a dva muži. Jeden z nich udal své jméno jako Jiří Harris a podle toho, co o sobě vypověděl, ručím za to, že to je on. A je to chytrý, hezký mladý muž. Povíme jí to hned?“ zeptal se Simeon.

„Poradíme se s Rút,“ navrhla Ráchel. „Poslyš, Rút — pojď sem!“

Rút odložila pletení a v mžiku byla vzadu na verandě.

„Rút, co bys myslela ty?“ zeptala se Ráchel. „Otec říká, že v poslední skupině je Elizin manžel a že ještě dnes bude tady.“

Výbuch radosti přerušil její slova. Malá kvakerka tleskala ručkama a vyskočila tak prudce a tak vysoko, že se jí zpod přísného kvakerského čepce vysmekly dvě neposedné kadeře a třpytně ležely na bílém šátku, který měla na krku.

„Utiš se, utiš se, holčinko!“ napomenula ji jemně Ráchel. „Tiše, Rút! Poraď nám, máme jí to prozradit hned?“

„Hned! To se rozumí, hned teď! Jen si představ, dejme tomu, že by to byl můj Jan — jak by mi asi bylo? Jen jí to povězte hned teď!“

„Ty na své osobě učíš, jak milovat svého bližního, Rút,“ řekl Simeon a zadíval se s rozzářenou tváří na Rút.

„To se rozumí. Nejsme snad proto na světě? Kdybych nemilovala Jana a svoje maličké, neuměla bych s ní cítit. Tak honem, povězte jí to — honem!“ naléhala Rút a pověsila se ručkama nutkavě Ráchel na rameno. „Vezmi si ji tamhle do ložnice, běž, a než jí to vypovíš, já ti zatím usmažím kuře.“

Ráchel vešla do kuchyně, kde Eliza vyšívala, otevřela dveře do malé ložnice a řekla vlídně: „Pojď se mnou sem, dcero moje — mám pro tebe jednu novinu.“

Krev zalila Eliziny bledé líce. Vstala, neklidnou úzkostí celá rozechvělá, a zadívala se na chlapce.

„Ne, ne!“ zvolala maličká Rút, která k ní přiběhla jako šipka a chytila ji za ruce. „Nic se neboj — je to dobrá novina, Elizo — jen běž, jen běž!“ A jemně postrčila Elizu ke dveřím ložnice.

Jen se za ní zavřely, Rút se otočila, popadla malého Harryho do náruče a začala ho líbat:

„Uvidíš svého tatínka, maličký. Rozumíš mi? Přijde ti tatínek,“ opakovala znovu a znovu, když na ni klučina udiveně hleděl.

Mezitím se za dveřmi ložnice odehrávala jiná scéna. Ráchel Hallidayová si k sobě přitáhla Elizu a pravila jí: „Hospodin se nad tebou slitoval, dcero moje. Tvůj manžel uprchl z jařma otroctví.“

Krev se vehnala Elize do tváře prudkým ruměncem a stejně prudkým návalem se jí stáhla zase k srdci. Bledá a malátná se posadila.

„Odvahu, dítě, měj odvahu,“ řekla Ráchel a položila jí ruku na hlavu. „Je mezi přáteli. Přivedou ho sem dnes v noci.“

„Dnes v noci!“ opakovala Eliza. „Dnes v noci!“

Ta slova pro ni ztratila veškerý význam — v hlavě jí vířilo jako ve snu — a na chvíli jí všechno splynulo v mrákotné mlze.

Když se probrala z mdloby, uvědomila si, že leží na posteli, příjemně zachumlaná pod pokrývkou, a že jí maličká Rút tře ruce kafrem. Otevřela oči s pocitem snové blažené ochablosti, jaká přichází na člověka, jenž dlouho snášel velkou tíhu a najednou cítil, že břímě z něho spadlo, a chce si odpočinout. Nervové napětí, které od první chvilky jejího útěku nepolevilo ani na okamžik, náhle ustalo a zavalil ji podivný pocit bezpečí a klidu.

A jak tak ležela, s těma velkýma tmavýma očima dokořán, sledovala počínání lidí kolem sebe jako nějaký pokojný sen.

Viděla otevřenými dveřmi do vedlejší místnosti, viděla stůl prostřený sněžným ubrusem k večeři, slyšela snový šum syčícího čajníku; viděla Rút, jak cupitá s mísami koláčů a s talířky čerstvého kompotu sem a tam a jak se co chvíli zastavuje, aby strčila Harrymu do ruky koláč nebo ho pohladila po hlavičce nebo si kolem běloučkého prstu ovinula kadeř jeho dlouhých vlásků. Viděla kyprou, mateřskou postavu Ráchel Hallidayové, jak co chvíli přistupuje k posteli a v projevu dobrosrdečné účasti urovnává a upravuje něco na poduškách nebo hned tu, hned jinde popotahuje nebo přihlazuje pokrývku — a cítila jakési slunečné teplo, vyzařující na ni z těch skloněných velkých, jasných, hnědých očí.

Viděla vejít Rutina manžela — viděla, jak se k němu Rút rozběhla a začala mu něco velmi vážně šeptat a co chvíli důrazným posunkem ukazovat svým prstíčkem vedle do ložnice. Viděla, jak si Rút bere robě do náruče a usedá k čaji; viděla všechny sedět u stolu a malého Harryho ve vysoké židličce pod mocným ochranným křídlem matky Ráchel. Slyšela tlumený šum hovoru, jemný cinkot čajových

lžiček a zvonivou píseň koníků a talířků — a všechno splývalo v líbezný nový klid. A Eliza usnula tak, jak ještě nikdy nespala od oné strašlivé půlnoční hodiny, kdy popadla dítě a prchala mrazivou hvězdnatou nocí.

Snilo se jí o krásném kraji, který jí připadal jako země pokoje — zelené břehy, líbezné ostrovy a překrásně třpytivá voda. A tam, v domě, o němž jí laskavé hlasy pověděly, že to je domov, viděla svého chlapečka si hrát jako svobodné a šťastné dítě. Slyšela kroky svého manžela, cítila, jak k ní přichází blíž a blíž. Jeho paže ji objaly, jeho slzy jí kanuly na tvář, a vtom se probudila!

Nebyl to sen.

Denní světlo už dávno pohaslo — vedle po boku jí leželo dítě — na stolku matně hořela svíce.

A nad poduškou vzlykal její manžel.

Nazítří ráno bylo v kvakerském domě veselo. „Matka“ byla časně na nohou a kolem ní se hemžily děti, děvčata i hoši, které jsme včera nemohli pro nedostatek času ani svým čtenářům představit. Všechny skákaly jako na drátku na Rácheliny jemné pokyny „Neměla bys snad“ nebo na ještě jemnější pobídnutí „Nechtěl bys snad“ a pomáhaly jí připravovat snídani — neboť v žírných údolích Indiany je snídaně jídlo složité a mnohotvárné. A tak zatímco Jan běžel ke studni pro čerstvou vodu a Simeon mladší prosíval mouku na svítek a Mary mlela kávu, Ráchel mírně a klidně šukala po kuchyni, pekla caltičky, kuchala kuře a zalévala vůbec všechnu tu činnost jakousi sluneční září.

Hrozilo-li nebezpečí nějaké třenice nebo různice, zaviněné zbrklou horlivostí tolika mladých pomocníků, její něžné „Ale jdi! Jdi!“ nebo „To snad ne,“ úplně stačilo nesnáz urovnat.

Za všeho toho ruchu ostatních příprav stál Simeon starší v košili před zrcátkem v koutě a zaměstnával se zcela nepatriarchální činností, totiž holením. Všechno ve velké kuchyni se dálo tak družně, tak klidně, tak souzvučně a každému připadalo tak příjemné dělat právě to, co dělal, že v kuchyni vládlo všude nepředstavitelné ovzduší vzájemné důvěry a dobré vůle. Sám cinkot příborů při prostírání na stůl zněl přátelsky družně, a dokonce i kuře a šunka syčely v kastrole

vesele a radostně, jako by jim to škvaření působilo spíš potěšení než co jiného.

A když Jiří s Elizou a s malým Harrym vešli do kuchyně, dostalo se jim uvítání tak srdečného a radostného, že není divu, že si připadali jako ve snu.

Konečně se všichni sesedli k snídani až na Mary, která zůstala stát u plotny, dopékala lívance, a jakmile zbrunátněly do přesně správného zlatohnědého odstínu, hbitě a zručné je přinášela na stůl.

Ráchel nevypadala nikdy tak opravdově a blahovolně šťastná, jako když seděla v čele rodinného stolu.

Už jen v pohybu, jakým podávala mísu svítku nebo nalévala šálek kávy, bylo tolik mateřskosti a opravdové srdečnosti, že se zdálo, jako by jím přímo oživovala jídlo a pití, jež nabízí.

Bylo to poprvé, co Jiří zasedl ke stolu nějakého bělocha jako rovný s rovným. Zpočátku seděl s jakousi nuceností a rozpačitostí — ale v bodrých ranních paprscích té prosté bezmezné dobroty se to všechno vypařilo jako mlha a spadlo z něho.

To věru byl domov — *domov* — slovo, jehož význam Jiří až dosud nikdy ještě nepoznal.

„Otče, co kdyby ti na to zase přišli?“ zeptal se Simeon mladší, který si právě mazal lívanec.

„Zaplatil bych zase pokutu,“ řekl klidně Simeon.

„Ale co když tě zavřou do vězení?“

„Nedovedl bys s matkou obsloužit hospodářství?“ namítl Simeon s úsměvem.

„Matka dokáže skoro všechno,“ odpověděl Simeon mladší. „Ale není to hanba, vydávat takovéhle zákony? Věru že tyhle staré otrokáře z duše nenávidím!“ ulevil si jinoch, jenž cítil tak nekřesťansky, jak se slušelo na každého novodobého reformátora.

„Doufám, vzácný a dobrý pane, že se kvůli nám nevystavujete žádným obtížím,“ poznamenal starostlivě Jiří.

„Nic se neboj, Jiří. Proto jsme právě na světě. Kdybychom v zájmu dobré věci nečelili nesnázím, nebyli bychom hodni svého jména.“

„Ale kvůli mně?“ namítl Jiří. „To bych nesnesl.“

„Jen se nic neboj, příteli Jiří — neděláme to pro tebe jako pro jednotlivce, nýbrž pro Boha a člověka vůbec,“ odpověděl Simeon.

„A teď se musíš celý den držet hezky tiše v skrytu a v deset večer tě Fineáš Fletcher odveze zase na další stanici — tebe i všechny ostatní. Pronásledovatelé jsou ti těsně v patách — nesmíme tedy otálet.“

„Je-li tomu tak, proč čekat až do večera?“ zeptal se Jiří.

„Za denního světla jsi tady v bezpečí, protože celá osada jsou samí přátelé a všichni jsou na stráži. Kromě toho cestování v noci je bezpečnější.“

14 KAPITOLA ČTRNÁCTÁ
EVANGELINA

Mississippi! Kterak se jako kouzelným proutkem změnila její scenérie od dob, kdy ji Chateaubriand ve své básni v próze vylíčil jako řeku nesmírných nedotčených pustin, která se valí mezi netušenými divy z říše rostlinné i živočišné!

Ale jakoby v jedné hodině se tato řeka snů a divoké romantiky proměnila v skutečnost takřka stejně pohádkovou a velkolepou. Která druhá řeka na světě unáší na svých ňadrech k oceánu bohatství a výsledky podnikavosti druhé takové země — země, k jejímž plodinám patří všechno, co se rodí mezi obratníkem a točnou? Ty kalné, uspěchané a zpěněné vody, které se řítí nezadržitelně vpřed, jsou vskutku věrnou podobou onoho dravého proudu obchodu, jejž po jejích vlnách žene plémě průbojnější a ráznější, než jaké kdy spatřil Starý svět.

Ach! Kéž by neunášely také náklad strašlivější: ty slzy utlačených, ty vzdechy bezmocných, ty hořké modlitby ubohých nevědomých duší k neznámému Bohu — neznámému, neviděnému a mlčícímu!

Šikmé paprsky zapadajícího slunce se chvějí na hladině řeky široké jako moře a rozvlněná třtina a štíhlé temné cypřiše, ověšené girlandami tmavého smutečního mechu, svítí v zlaté záplavě, zatímco těžce naložený parník pluje vytrvale po proudu dál a dál.

S horami balíků bavlny z mnoha plantáží, navršenými i po

bocích, až se na dálku podobá mohutnému hranatému šedému balvanu, těžce se hrne stále blíž a blíž k tržišti. Musíme se po jeho přeplněných palubách nějaký čas rozhlížet, než opět najdeme našeho prostého přítele Toma. Nakonec ho třeba najdeme vysoko na horní palubě v malém koutku mezi balíky bavlny, které všechno všude zahlcují.

Dílem víra vzbuzená lichotivým svědectvím pana Shelbyho a dílem Tomova vlastní pozoruhodně mírná a pokojná povaha mu mimovolně získaly hlubokou důvěru i takového člověka, jako byl Haley.

Zpočátku Toma přes den bedlivě střežil a nikdy mu v noci nedovolil spát bez okovů. Ale Tomova nestýskavá trpělivost a zjevná smířlivá vyrovnanost v chování ho ponenáhlu přivedly k tomu, aby od tohoto omezování upustil. Tak se stalo, že se Tom již po nějakou dobu těšil jisté volnosti pohybu, jakoby na čestné slovo, a směl si po lodi chodit, jak a kam se mu zlíbilo.

Povždy tichý a ochotný, jakož i více než pohotový přispět pomocnou rukou v každém naléhavém případě, před nímž se octli dělníci v podpalubí, získal si přízeň všech členů posádky a strávil mnohou hodinu tím, že jim pomáhal se stejně dobrou a upřímnou vůlí, s jakou předtím odjakživa pracoval na kentuckém statku.

Když už zjevně nebylo nic, co by mohl dělat, vylezl si někam do koutka mezi balíky bavlny na horní palubě a tam se zabral do pročítání své bible. A tam ho právě nyní také nacházíme.

Posledních sto nebo i víc mil před Novým Orleansem teče řeka výš, než leží okolní krajina, a valí své ohromné spousty vod mezi mohutnými hrázemi dvacet stop vysokými. Vystoupí-li cestující na horní palubu parníku, přehlédne z ní jako z cimbuří nějakého plujícího hradu celý kraj na míle a míle daleko. Tom, před nímž se prostírala jedna plantáž za druhou, měl tedy plně před očima mapu života, do něhož vplouvá.

Viděl v dálce otroky při jejich lopotě, viděl v pozadí mnohé plantáže prokmitat jejich vesnice, dlouhé řady chatrčí, oddělené od honosných sídel a libosadů jejich pána. A jak tak před ním ten pohyblivý obraz plynul, jeho ubohé bláhové srdce se vracelo vzpomínkami ke starému kentuckému statku s jeho věkovitými

stinnými buky, k pánovu domu s prostornými, chladnými síněmi a k blízké chaloupce, obrostlé popínavými keři a mnohokvětými růžemi.

Připadalo mu, že tam vidí známé tváře svých druhů, kteří s ním vyrůstali od dětství — viděl svou čilou ženu, jak se pilně točí a chystá mu večeři — slyšel veselý smích svých chlapců při hře i žvatlání maličké na svém koleně. A vtom sebou škubl, všechno zmizelo a Tom znovu patřil na třtinové houštiny a cypřiše míjejících plantáží a znovu slyšel skřípění a sténání strojů — a všechno mu až tuze jasně říkalo, že celá ta doba jeho života je nenávratně tatam.

V takovém případě napíše člověk ženě a pošle vzkaz dětem — ale Tom neuměl psát. Pro něho pošta jako by neexistovala a propast odloučení nemohlo překlenout ani přátelské slovo nebo pozdrav.

Je tedy divné, že mu tu a tam skane nějaká ta slza na stránky jeho bible, když si ji rozloží na balíku bavlny a trpělivým prstem se pomaloučku prodírá od slova k slovu a hledá v ní útěchu?

Naučil se číst teprve pozdě v životě, a byl proto čtenář velmi pomalý a jen pracně postupoval od verše k verši. Míval však ve zvyku nechat si z bible předčítat od dětí svého pána, zejména od mladého pána Jiřího. A jak tak spolu čtli, označoval si silnými nápadnými značkami a čárami perem a inkoustem pasáže, které obzvlášť dojímaly jeho srdce nebo lahodily jeho sluchu. Celou knihu měl tak označenou od začátku až do konce rozmanitým způsobem a uspořádáním, a proto si mohl teď v okamžiku vyhledat svá oblíbená místa, aniž musil pracně přeslabikovat text mezi nimi.

A jak tak nyní ležela před ním a každý úryvek dýchal nějakým obrázkem z milého domova a připomínal mu něco příjemného z minulosti, zdála se mu jeho bible vším, co mu z tehdejšího života zbývá, jakož i příslibem života příštího.

Mezi cestujícími na lodi byl mladý bohatý pán ze vznešené rodiny, usedlý v Novém Orleansu. Jmenoval se Saint-Clare a měl s sebou asi pětiletou nebo šestiletou dcerušku a kromě ní dámu, která si podle všeho činila nárok na příbuzenství s nimi a měla patrně především na starosti holčičku.

Tom zahlédl tu dívenku často — neboť to bylo jedno z těch čilých lehkonohých stvoření, jaká nelze udržet na jednom místě právě tak jako sluneční paprsek nebo letní vánek. A také to nebylo dítě, na

které mohl člověk lehce zapomenout, když je už jednou spatřil.

Její postavička byla dokonalým vzorem dětské krásy bez obvyklé buclatosti a hranatosti linií a měla jistý vlnivý a vzdušný půvab, jaký by si člověk mohl ve snu vykouzlit u nějaké pohádkové nebo bájeslovné bytosti. Její tvář byla méně pozoruhodná pro svou dokonalou krásu rysů než pro jedinečný výraz snivé vážnosti, nad nímž se blouznivci zarazili, když se na ni podívali, a který zapůsobil hlubokým dojmem i na lidi nejtupější a nejsusší, aniž přesně věděli proč. Tvar její hlavy a obrys hrdla i ramen dýchaly svrchovanou ušlechtilostí a dlouhé zlatohnědé vlasy, jež kolem její hlavičky poletovaly jako obláček, i hluboká oduševnělá vážnost jejích fialkově modrých očí, stíněných hustými zlatohnědými řasami, to všechno ji odlišovalo od druhých dětí takovou měrou, že se kdekdo otáčel a díval se za ní, když lehýnce pobíhala po lodi sem a tam.

Přesto nebyla holčička dítětem, které byste označili jako vážné nebo smutné. Zcela naopak se zdálo, jako by po jejím dětském obličejíčku i kolem živé postavičky kmitala bezstarostná a nevinná hravost jako stín letního listí. Byla ustavičně v pohybu, vždycky se slabounkým úsměvem na růžových ústech, poletovala pružným a lehkým krokem sem a tam a prozpěvovala si přitom jako v nějakém blaženém snu.

Její otec i opatrovnice neměli nic jiného na práci než ustavičně běhat za ní. Ale sotva ji chytili, hned se jim zase rozplynula jako letní obláček. A protože jí v životě k uším nedolehlo jediné slůvko pokárání nebo výtky za cokoli, co se jí zlíbilo udělat, běhala si po celé lodi po svém. Vždycky v bílých šatičkách, zdála se jako lehounký stín, který se míhá po všemožných místech, ale ani sebeméně se nikde neušpinila nebo neposkvrnila. A tak nebylo na lodi místečka nebo koutku, na horní palubě ani na spodní, kam by ty hbité nožky víly nezaběhly a kde by se nemihla ta pohádková zlatá hlavička s temně modrýma očima.

Topič, když zdvihl hlavu od své krušné lopoty, přistihl někdy ty oči, jak se užasle dívají do zběsilých útrob pece a ustrašeně a soucitně hledí na něho, jako by v její mysli byl v nějakém hrozném nebezpečí. Hned zas kormidelník u kola se zamyslil a usmál, jak mu ta hlavička jako obrázek zasvítila před sklem jeho budky a v mžiku zase zmizela. Tisíckrát za den jí drsné hlasy žehnaly a nezvykle něžné úsměvy se

vkrádaly na otrlé tváře, jen se mihla kolem. A když nebojácně poskakovala po nebezpečných místech, mozolnaté ukoptěné ruce se mimoděk vztahovaly, aby ji ochránily a urovnaly jí cestu.

Tom, jenž měl něžnou, citlivou povahu svého dobromyslného plemene a odjakživa tíhl k prostotě a dětskosti, pozoroval děvčátko se zájmem den ze dne větším.

Připadala mu jako něco skorem nebeského — a kdykoli na něho její zlatá hlavička a temně modré oči vykoukly za nějakým ušmouraným žokem bavlny nebo na něho shlédly přes některou hromadu ranců, napůl věřil, že vidí jednoho z andělů, jenž vystoupil z jeho Nového zákona.

Často a často prošla smutně kolem místa, kde seděl Haleyho houf mužů a žen v okovech. Přikradla se mezi ně a dívala se na ně s výrazem zmatené a tesklivé vážnosti; někdy dokonce svýma útlýma ručkama zdvihla jejich pouta a potom s bolestným povzdechem odběhla. Nejednou se mezi nimi náhle objevila s náručí plnou cukroví, oříšků a pomerančů, a když je radostně podělila, stejně rychle zase zmizela.

Tom pozoroval maličkou slečinku hodně dlouho, než se odvážil jakéhokoli pokusu navázat s ní známost. Znal spoustu prostých kousků, jak si naklonit malé človíčky a vzbudit u nich zájem o seznámení, a rozhodl se, že si na tom dá v tomto případě obzvlášť záležet. Uměl z třešňových pecek vyřezávat roztomilé droboulinké košíčky, z hikorových ořechů pitvorné hlavičky nebo z bezové duše směšné skákavé panáčky a ve výrobě píšťalek všech velikostí i druhů byl Tom učiněný Pan. Kapsy měl plné rozličných zajímavostí, které v dřívějších dobách naschráněl pro děti svého pána, a ty nyní vytahoval s chvályhodnou opatrností a hospodárností jednu po druhé úvodem k navázání známosti a přátelství.

Holčička byla přes všechen čilý zájem o vše, co se dělo, plaché dítě a nedala se jen tak lehce ochočit. Nějaký čas sedala jako kanárek na některé bedně nebo balíku poblíž Toma, přihlížela, jak se zabývá výrobou právě zmíněných umných drobnůstek, a když jí je pak nabídl, s jakousi vážnou stydlivostí je od něho přijímala.

Nakonec se však docela upřímně spřátelili.

„Jakpak se slečinka jmenuje?“ zeptal se konečně Tom, když se domníval, že čas je zralý na to, aby se mohl takové otázky odvážit.

„Evangelina Saint-Clarová,“ odpověděla dívenka. „Ale tatínek a všichni vůbec mi říkají Eva. A jak se jmenuješ ty?“

„Já se jmenuju Tom. Ale tam nahoře v Kentucky mi děti říkávaly strýček Tom.“

„Tak to ti budu také říkat strýček Tom, víš, protože tě mám ráda,“ pravila Eva. „Tak tedy, strýčku Tome, kam jedeš?“

„To nevím, slečno Evo.“

„Ty nevíš?“ podivila se Eva.

„Nevím. Někomu mě prodají. Nevím komu.“

„Tatínek by tě mohl koupit,“ řekla kvapně Eva, „a jestli tě koupí, budeš se mít dobře. Rozhodně ho o to poprosím, ještě dnes.“

„Děkuju vám, moje malá paní,“ odpověděl Tom.

Vtom loď přirazila u malého můstku, aby nabrala dříví, a Eva, jakmile zaslechla otcovo volání, čile odhopsala. Tom vstal, aby šel nabídnout pomoc při nakládání dřeva, a ve chvilce už pilně pracoval s posádkou.

Eva a její otec stáli spolu u zábradlí, aby viděli, až bude loď odrážet od můstku. Koleso se dvakrát třikrát otočilo ve vodě, když tu

nějakým náhlým trhnutím maličká ztratila nenadále rovnováhu a přepadla přes bok lodi střemhlav do řeky. Její otec, zděšením skorem smyslů zbavený, užuž skákal za ní, ale vtom ho zezadu zadržel muž, který viděl, že jeho dítěti přiskočil na pomoc kdosi schopnější.

Když děvčátko padalo, stál Tom na dolní palubě právě pod ním. Viděl, jak rozrazilo vodu a potápí se, a v mžiku skočil za ním.

Pro siláka s širokou hrudí a mocnými pažemi bylo hračkou udržet se na vodě tak dlouho, až se dítě za pár vteřin vynořilo na povrch. Tu chytil holčičku do náruče, doplaval s ní k boku lodi a podal ji, celou promáčenou, nahoru na dosah sterých rukou, které jako by patřily jednomu člověku — tak dychtivě se natahovaly, aby ji přijaly.

Ještě několik vteřin, a už ji odnášel otec, celou mokrou a v bezvědomí, do dámské kajuty. Tam pak, jak se už v podobných případech zpravidla stává, propukl mezi všemi přítomnými ženami velmi dobře míněný a dobrosrdečný spor o to, která z nich se má přičinit nejvíc, aby vznikl zmatek a aby se zotavení dítěte kdejakým možným způsobem mařilo.

Nazítří, když se parník blížil k Novému Orleansu, byl parný a dusný den. Všeobecný ruch očekávání a příprav zachvátil celou loď. V kajutě si kdekdo snášel věci na hromadu, pořádal je a chystal se na přistání. Lodní stevard a pokojská a celá posádka vůbec se pilně zaměstnávali čištěním, leštěním a úklidem nádherné lodi a připravovali ji k slavnostnímu vjezdu do přístavu.

Na spodní palubě seděl se založenýma rukama náš přítel Tom a co chvíli úzkostlivě stáčel zrak ke skupince na druhém boku lodi.

Tam stála líbezná Evangelina, o maličko bledší než den předtím, ale jinak bez sebemenší zjevné stopy po nehodě, která ji stihla. Vedle ní stál uhlazený mladý muž ztepilé postavy, jedním loktem se nedbale opíral o žok bavlny a před sebou měl ležet otevřenou velkou náprsní tobolku.

Na první pohled bylo zcela jasné, že ten pán je Eviným otcem. Měl týž ušlechtilý profil hlavy, tytéž velké modré oči, tytéž zlatohnědé vlasy. Ale výraz jeho tváře byl úplně jiný. Jeho velkým jasným modrým očím, ačkoli se tvarem i barvou přesně shodovaly s dceřinými, chyběla ona zádumčivá, snivá hloubka pohledu; ten byl ve

všem všudy jasný, smělý a bystrý, avšak zářil světlem výhradně pozemským. Krásně řezaná ústa měla hrdý a poněkud posměvačný rys a z každého postoje i pohybu jeho urostlé postavy dýchala nikoli nepůvabně jakási lehkovážná povznešenost.

Poslouchal s dobromyslným a lhostejným výrazem, napůl pobaveným a napůl pohrdavým, co mu říká Haley, který se velmi mnohomluvně šířil o jakosti zboží, o němž spolu právě jednali.

„Slovem, všechny mravní i křesťanské ctnosti svázané v černém safiánu, komplet v jednom svazku!“ řekl, když Haley domluvil. „Nuže, dobrý muži, co mám škodovat, jak se říká v Kentucky? Zkrátka, kolik mě má tenhle obchod stát? O kolik mě chcete ošidit, nu? Jen ven s tím!“

„Hm,“ odpověděl Haley, „kdybych si za toho chlapíka řekl třináct set dolarů, jen taktak, že bych na něm netratil — namouvěru, jen taktak.“

„Chudáku,“ pravil mladý muž a upřel na handlíře své bystré, posměšné modré oči. „Ale předpokládám, že byste mi ho za tu cenu nechal — jen ze zvláštní ochoty ke mně, nemám pravdu?“

„Hm, tuhle mladá slečna se do něho zakoukala, jak se zdá, a taky docela přirozeně.“

„Inu ovšem, to je útok na vaši blahovůli, příteli. Nuže, když už jde o křesťanskou lidumilnost, jak lacino byste si ho mohl dovolit prodat, abyste se zavděčil mladé slečně, která se do něho tolik zakoukala?“

„Hm, jen to posuďte,“ bránil se handlíř, „jen se podívejte na ty svaly — na ty široké plece! Je silný jako kůň. Podívejte se na tu hlavu — takové vysoké čelo vždycky prozrazuje chytrého negra, co se hodí ke všemu na světě. To je už moje zkušenost. No, negr takové váhy a síly, ten má bratru velkou cenu, jak by se řeklo, už jen pro ten křtalt, i kdyby byl hloupý. Ale když přihodíme na váhu jeho rozumové schopnosti i všechno ostatní, co vám na něm můžu ukázat neobyčejného, no, to se rozumí, to pak přijde dráž. Vždyť tenhle chlapík vedl svému pánovi celý statek. Má úžasné vlohy k hospodaření.“

„Ach, to je zlé, moc zlé — umí toho víc, než je zdrávo!“ namítl mladý muž a kolem úst mu pohrával stále týž posměšek. „To ve světě nikam nevede. Tihle vaši šikovní chlapíci rádi utíkají, kradou koně a

vůbec vyvádějí psí kusy. Myslím, že za tu jeho šikovnost budete musit nějakých pár stovek slevit.“

„No, v tom tady byste mohl krapet pravdy mít, kdyby nebylo té jeho povahy. Ale můžu vám ukázat doporučení od jeho pána i od jiných, co prokazují, že patří k těm z gruntu zbožným — pokornějšího, modlivějšího a zbožnějšího negra jste v životě ještě neviděl. Vždyť mu v té končině, odkud ho vezu, říkali kazatel!“

„A já bych ho mohl upotřebit jako domácího kaplana,“ dodal mladý muž suše. „To není špatný nápad. U nás v rodině je zbožnost pozoruhodně vzácné koření.“

„To přece žertujete.“

„Jak to víte, že žertuji? Copak jste mě právě neujistil, že je kazatel? Přezkoušel ho nějaký synod nebo rada? Ale budiž, ukažte mi tedy své papíry.“

Kdyby nebyl handlíř z jakéhosi dobromyslného jiskření ve velkých modrých očích nabyl jistoty, že se z celého toho posměšného škádlení nakonec přece jen určitě vyklube obchod za hotové, byl by možná býval poněkud netrpělivý. Takto si však rozložil na žoku bavlny svou promaštěnou prkenici a začal starostlivě prohlížet některé písemnosti z ní. Mladý muž stál mezitím vedle něho a sledoval jeho počínání s výrazem lhostejně a bezstarostně čtveračivým.

„Tati, prosím tě, kup ho! Na tom nezáleží, co zaplatíš,“ zašeptala mu tichounce Eva, která si vylezla na balík a objala otce jednou rukou kolem krku. „Já vím, že máš dost peněz. Já ho chci!“

„Načpak, kočičko? Budeš si s ním hrát jako s pimprlátkem nebo jako s houpacím koněm nebo co?“

„Chci mu udělat radost.“

„To je jistě prazvláštní důvod,“ řekl otec.

Vtom mu handlíř podal vysvědčení, podepsané panem Shelbym, a mladý muž je uchopil konečky svých dlouhých prstů a lhostejně přelétl obsah.

„Ušlechtilý rukopis,“ poznamenal, „a také pravopis je dobrý. Nuže, hm, ale koneckonců přece jenom nevím, co s tou nábožností,“ řekl a do očí se mu opět vrátila dřívější rozpustilost. „Nábožní běloši přivedli naši zemi málem do záhuby. Těch přezbožných politiků, co se rojí vždycky před volbami! Toho přezbožného počínání ve všech

oborech církevní i státní správy, že člověk neví, kdo ho ošidí dřív. Také ani nevím, je-li po zbožnosti právě na trhu nějaká poptávka. Poslední dobou jsem neviděl noviny, tak nevím, jaký má zrovna kurs. Nuže, kolik set dolarů si za tu jeho zbožnost přirazíte?“

„Rád žertujete, jak vidím,“ řekl handlíř, „ale je v tom všem koneckonců i kus pravdy. Vím dobře, že v nábožnosti jsou rozdíly. Leckterá nábožnost je k ničemu — například taková misijní nábožnost nebo ta fňukavá nábožnost nebo ta hulákavá, ty nestojí za nic, ať u černých nebo u bílých. Ale tenhle má tu opravdovou. Pozoroval jsem ji u negrů moc často. Takového negra, co je opravdicky vřele, klidně, oddaně, poctivě pobožný, nezláká ani celý svět, aby udělal něco, co pokládá za špatnost. A tady v tom dopise vidíte, co o Tomovi říká jeho bývalý pán.“

„Nuže,“ pravil mladý muž, vážně sehnutý nad svazečkem bankovek, „kdybyste mi mohl zaručit, že mohu skutečně koupit někoho takhle zbožného a že se mi to jednou připíše k dobru, tak by mi to ani nevadilo, kdybych za to musel připlatit něco navíc. Tak co říkáte?“

„To bych tedy doopravdy zaručit nemohl,“ kroutil se handlíř.

„To je trochu nespravedlivé k člověku, který platí příplatek za zbožnost a nemůže z toho později nic vytěžit, ne?“ namítl mladý muž, který při řeči odpočítával bankovky a stáčel je do roličky. „Tu máte, přepočítejte si to, příteli!“ dodal, když podával roličku handlíři.

„V pořádku,“ potvrdil Haley s obličejem rozzářeným radostí. Vytáhl starý kostěný kalamář z dutého rohu, pustil se ihned do vyplňování předtištěné prodejní smlouvy a ve chviličce ji odevzdal mladému muži.

„To bych věru rád věděl, kolik by se asi stržilo za mne,“ pravil mladý muž, když letmo prohlížel listinu, „kdyby mě takhle podle jednotlivých položek ohodnotili jako při inventuře! Řekněme tolik a tolik za tvar hlavy, tolik za vysoké čelo, tolik za paže a za ruce a za nohy a potom ještě tolik a tolik za vzdělání, za vědomosti, za nadání, za poctivost, za zbožnost! Jemine, tahle poslední položka by myslím vynesla málo. Ale pojďme, Evo,“ dodal, vzal dcerušku za ruku a přešel s ní na druhý bok lodi.

Tam přistoupil k Tomovi, nadzvedl mu nenucené špičkou prstu

bradu a dobrosrdečně ho oslovil:

„Nu tak, Tome, podívej se přece! Jak se ti líbí tvůj nový pán?“

Tom vzhlédl. Bylo proti vší přirozenosti hledět do té veselé, mladé, hezké tváře a necítit přitom potěšení — a Tom si uvědomoval, že se mu do očí derou slzy, když vroucně odpověděl:

„Žehnej vám Bůh, pane můj!“

„Nu, doufám, že mi požehná. Jak se jmenuješ? Tom? Podle všech známek mi pravděpodobně požehná stejně na tvou žádost jako na mou. Umíš jezdit s koňmi?“ zeptal se Saint-Clare.

„Dovedu s koňmi zacházet odmalička,“ řekl Tom. „Pan Shelby jich měl velký chov.“

„Nuže, myslím, že si tě nechám jako kočího, Tome — pod podmínkou, že se neopiješ víc než jednou týdně, leda při mimořádné příležitosti.“

Tom se zatvářil překvapeně, ba skorem dotčeně, a odpověděl: „Já nepiju vůbec, pane můj.“

„Takové řeči jsem slyšel už mnohokrát, Tome — ale to uvidíme. Jestliže nepiješ, bude to pro všechny zúčastněné zvláštním potěšením. Nic si z toho nedělej, hochu,“ dodal dobromyslně, když viděl, že se Tom dosud tváří vážně. „Nepochybuji, že se chceš osvědčit.“

„To jistě chci, pane můj,“ potvrdil Tom.

„A budeš se mít dobře,“ slíbila Eva. „Tatínek je na všechny moc hodný, jenže se pořád lidem směje.“

„Tatínek ti je za takové doporučení moc vděčný,“ odpověděl Saint-Clare se smíchem, obrátil se zády a odešel.

15 KAPITOLA PATNÁCTÁ

O TOMOVĚ NOVÉM PÁNOVI A O ROZLIČNÝCH JINÝCH VĚCECH

Poněvadž se nit života našeho skromného hrdiny nyní proplétá s osudy lidí z vyšší společnosti, považujeme za nezbytné, abychom je alespoň stručně čtenáři představili.

Augustin Saint-Clare byl syn bohatého plantážníka z Louisiany. Rodina pocházela původně z Kanady. Ze dvou bratří, Augustinova otce a strýce, citově i povahově si velmi podobných, se jeden usadil na úrodném statku ve Vermontu a druhý se stal bohatým plantážníkem v Louisianě. Augustinova matka byla francouzská dáma pocházející z hugenotské rodiny, která se vystěhovala do Louisiany hned v dobách jejího počátečního osidlování. Augustin měl jediného sourozence, bratra. Po matce zdědil Augustin neobyčejně křehkou tělesnou soustavu, a proto ho na radu lékařů posílali po mnoho let do Vermontu, aby tam chlapec v péči svého strýce a v chladném a svěžejším podnebí zesílil a otužil se.

V dětství byl pozoruhodný svou nesmírnou a nápadnou citlivostí, která se podobala spíše ženské změkčilosti než obvyklé tvrdosti jeho rodu. Ale čas překryl tuto změkčilost drsnou slupkou mužnosti a jen málokdo věděl, jak živě a svěže dosud bují v samé dřeni jeho nitra. Měl vskutku mimořádné duševní schopnosti i nadání, ale myslí tíhl vždycky spíš k snílkovství a krasocítění, a proto v něm vězel onen odpor k praktickým otázkám každodenního života, jaký bývá obvyklým výsledkem takto utvářené povahy.

Brzy po dokončení vyšších studií se vrhl do víru vznešené společnosti a ve čtrnácti dnech byl snoubencem krasavice, královny oné společenské sezóny. A jen co se stačily vykonat všechny přípravy, stal se manželem sličné postavy, dvou jiskrných černých očí a jednoho sta tisíce dolarů — a kdekdo ho samozřejmě pokládal za šťastného člověka.

Jakmile však lesk novosti a lichotek prvních dnů po svatbě pohasl, Augustin poznal, že se krásná mladá žena, která celý svůj

život nežila pro nic jiného, než aby ji ostatní hýčkali a obsluhovali, může v rodinném životě projevit jako vládkyně velice krutá.

Marie nikdy neměla tuze velkou schopnost k někomu přilnout nebo s někým cítit; a ta trocha, kterou vůbec kdy měla, se nyní rozplynula v nevýslovně silném a neuvědomělém sobectví — v sobectví o to beznadějnějším, že necitelně tupým a zcela neznalým jakýchkoli jiných práv a nároků než vlastních. Od útlého dětství ji obklopoval dav sloužících, kteří nedělali nic jiného, než vyhovovali jejím rozmarům; myšlenka, že by mohli mít nějaké city nebo práva, ji jaktěživo ani zdaleka nenapadla.

Ale když dala život krásné dcerušce, Augustin nějaký čas cítil, že se v něm doopravdy probudil pocit podobný jakési něze k Marii.

Saint-Clarova matka byla žena povahy nadobyčej ušlechtilé a ryzí a Augustin pojmenoval dítě po ní. Hýčkal v srdci naději, že holčička jednou doroste k jejímu věrnému obrazu. Jeho žena si toho s nedůtklivou žárlivostí povšimla a hleděla na manželovu hlubokou oddanost k dítěti s nedůvěrou a nelibostí — jako by o všechno, čeho se dostává dítěti, obíral ji.

Od chvíle, kdy se toto dítě narodilo, začala Marie ponenáhlu chřadnout na zdraví. Život ustavičné nečinnosti, tělesné i duševní, jitřený nepřetržitou nudou a nespokojeností, změnil spolu s obvyklou slabostí, která provází období mateřství, v několika málo letech kvetoucí mladou krasavici v sinavou, zvadlou, neduživou ženu. V ženu, jež dělila svůj čas mezi všelijaké smyšlené nemoci a považovala se po všech stránkách za nejzkoušenější a nejtýranější bytost na světě.

Její nejrůznější stesky neměly konce; ale hlavní a nejsilnější trýzeň jí zjevně působila migréna, která ji někdy uvěznila v jejím pokoji na tři dny ze šesti. A poněvadž samozřejmě veškerý chod domácnosti spočíval v rukou služebnictva, shledával Saint-Clare takový rodinný život vším možným, jenom ne příjemným.

Jeho jediná dceruška byla stvoření nadmíru křehké, a proto se obával, není-li doma nikoho, kdo by na ni dohlížel a o ni pečoval, aby snad její zdraví, ba i život nakonec ještě nepadly za oběť matčině neschopnosti. Vydal se tedy i s holčičkou na cestu do Vermontu a tam přemluvil svou sestřenici, slečnu Ofelii Saint-Clarovou, aby spolu s ním odjela na jeho jižní sídlo.

Právě nyní se vracejí touto lodí, na níž jsme je již svým čtenářům představili. Ale mezitím, co vzdálené kupole a špice novoorleánských věží již vyvstávají na obzoru, přece ještě zbývá čas, abychom představili i slečnu Ofelii.

Kdokoli cestoval po novoanglických státech, jistě se pamatuje na ty svěží vísky, na některý velký selský dům s čistě umeteným travnatým dvorem, stíněným hustými a mohutnými korunami cukrových javorů; připomene si ovzduší pořádku a klidu, odvěké nepomíjejícnosti a neporušitelné pohody, jímž jako by celé hospodářství dýchalo. Nikde nic ztraceného ani v nepořádku, v plotě ani jediná plaňka uvolněná, na drnu dvora ani slámka smetí a pod okny se pnou houštiny bezových keřů. Připomene si rozlehlé čisté světnice uvnitř stavení, kde jako by se nikdy nic nedělalo ani nechystalo dělat, kde všechno je jednou provždycky na svém neměnném místě a kde všechna domácká činnost klape s dochvilnou přesností starých stojatých hodin v koutě.

Připomene si obytný „rodinný pokoj“, jak se mu tam říká, kde stojí solidní úctyhodná stará knihovna se skleněnými dveřmi, v níž bok po boku stojí Rollinovy *Dějiny*, Miltonův *Ztracený ráj*, Bunyanova *Cesta poutníkova* a Scottova *Rodinná bible* v důstojném pořádku spolu s množstvím jiných knih stejně vážných a úctyhodných.

V domě není služebnictva; ale paní domu v sněhobílém čepci a s brýlemi na nose, která každé odpoledne sedí v kruhu svých dcer a šije, jako by se vůbec nikdy nebylo nic dělalo ani udělat nemělo — ta a její děvčata někdy v dávno zapomenuté předchozí chvíli toho dne „práci udělala“ a po zbytek dne, pravděpodobně v kteroukoli hodinu, kdy byste je navštívili, je všechno „uděláno“.

Na staré kuchyňské podlaze jako by jaktěživo nebylo flíčku špíny nebo skvrnky, stoly, židle a rozličné kuchyňské náčiní jako by jaktěživo nebyly opustily své místo a byly v nepořádku — ačkoli se tu denně vaří trojí a někdy i čtveré jídlo, ačkoli se tu pere i žehlí všechno rodinné prádlo a ačkoli tu jakýmsi tichým a záhadným způsobem spatřují světlo světa libry a libry másla a sýra.

Na takovém statku, v takovém domě a v takové rodině strávila slečna Ofelie už nějakých pětačtyřicet let svého pokojného života, když ji bratranec pozval, aby navštívila jeho sídlo na Jihu. Byla sice

nejstarší dcerou početné rodiny, ale otec i matka v ní ještě stále viděli jedno ze svých „dětí“ a návrh, aby odjela do Orleansu, byl pro rodinný kruh věcí nesmírně závažnou. Starý šedovlasý otec vytáhl z knihovny Morseův atlas a vyhledal si přesnou zeměpisnou šířku i délku a studoval *Flintovy Cesty po Jihu a po Západě*, aby si udělal vlastní obraz o povaze toho kraje.

Dobrotivá matka se starostlivě ptala, „není-li Orleans ukrutně hříšné město“, a vyjádřila se, že jí to připadá „skorem navlas stejné jako jet na Sandwichské ostrovy nebo vůbec někam mezi pohany“.

U farářových, u doktorových a ve švadlenské dílně slečny Peabodyové se vědělo, že Ofelie Saint-Clarová „mluví“ o tom, že pojede s bratrancem dolů do Orleansu. A samo sebou se rozumí, celá vesnice nemohla jinak než této předůležité činnosti „mluvení o tom“ ze všech sil napomáhat.

Když však veřejné mínění nabylo plné jistoty o skutečnosti, že se slečna Ofelie opravdu rozhodla jet, všechny její přítelkyně i sousedky ji po celých čtrnáct dní zvaly obřadně na čaj a patřičně přetřásaly a zkoumaly její vyhlídky a záměry. Slečna Moseleyová, která docházela do domu vypomáhat s šitím šatů, vynášela denně další důležité podrobnosti stran pokroku a vývoje garderoby slečny Ofelie, jichž se jí podařilo dopátrat. Věrohodně se zjistilo, že starý pán Sinclair, jak se jeho jméno v sousedstvu obvykle komolilo, vysázel hotově padesát dolarů, dal je slečně Ofelii a řekl jí, aby si koupila jakékoli šaty, jaké uzná za nejlepší — a že si z Bostonu objednala dvoje nové hedvábné šaty a klobouk.

Co do patřičnosti takových mimořádných výdajů se veřejné mínění rozcházelo. Jedni tvrdili, že když člověk považí, celkem vzato se to pro jednou v životě docela hodí, kdežto druzí stáli důrazně na svém, že by bývalo lepší poslat ty peníze misionářům.

Všichni se však shodli v úsudku, že ve zdejším kraji ještě nikdo neviděl takový slunečník, jaký jí došel z Nového Yorku, a že slečna Ofelie má jedny hedvábné šaty, o kterých se dá směle tvrdit, že druhé takové by se na celém světě nenašly, ať už se snad o jejich nositelce říká cokoli.

Rovněž kolovaly věrohodné pověsti o ažurovaném kapesníku; navíc se dokonce povídalo a tvrdilo, že slečna Ofelie má jeden

kapesník kolem dokola obroubený krajkou — ba dodávalo se ještě, že je v rozích vyšívaný. Toto poslední tvrzení se však nikdy nepodařilo uspokojivě zjistit a zůstává po pravdě až dodnes nerozřešenou otázkou.

Slečna Ofelie, jak ji nyní vidíte, stojí před vámi ve velmi lesklém cestovním úboru z hnědého plátna. Je urostlá, rozložitá a hranatá a rysy v protáhlém obličeji má dost ostře řezané. Rty tiskne k sobě jako člověk, který je zvyklý činit si o všech věcech pevný a rozhodný úsudek, kdežto její bystré tmavé oči těkají zvláštním zkoumavým a rozmyslným pohledem a všechno obhlížejí, jako by pátraly, oč je třeba se postarat.

Všechny její pohyby bývají prudké, rozhodné a rázné, a třebaže nikdy nebyla valný řečník, znějí její slova pozoruhodně přímo a k věci, když už promluví. Ve svých zvyklostech je živým zosobněním pořádku, soustavnosti a přesnosti. V správnosti je stejně neúprosná jako čas a stejně neoblomná jako skála — a na všechno, co je opačného rázu, pohlíží s rozhodným opovržením a odporem.

To, co v jejích očích byl největší hřích, hřích smrtelný, snůška všeho zla, vyjadřovalo jedno slovo v jejím slovníku velmi běžné a důležité — „ledabylost“. Vyvrcholení a konečný závěr jejího opovržení se skládal z velmi důrazného pronesení slova „ledabylost“ — jím označovala všechny způsoby jednání, které nemělo žádný přímý a bezprostřední vztah k dosažení nějakého cíle, právě v té chvíli jasně zamýšleného.

Lidé, kteří nic nedělali nebo kteří nevěděli přesně, co budou v nejbližším okamžiku dělat, nebo kteří nepoužili nejpřímější cesty k dosažení toho, do čeho se pustili, byli předmětem jejího vrcholného opovržení — opovržení projevovaného ani ne tak často slovy, jako spíš jistou kamennou chmurností, jako by se každé slovo o té věci příčilo její důstojnosti.

Duševně byla vyspělá, měla jasný, zdravý, bystrý rozum, byla důkladně sčetlá a zběhlá v dějinách a ve starších anglických klasicích a její myšlení vynikalo v určitých úzkých mezích velkou soudností. Náboženské názory měla ustálené a všechny poučky co nejpřesněji formulované, rozškatulkované a srovnané jako ranečky ve své truhlici s odstřižky; bylo jich prostě tolik a tolik a víc jich jaktěživo nebude. Takové byly rovněž její představy, pokud šlo o většinu jevů z

praktického života — například o vedení domácnosti po všech stránkách a o různých politických vztazích v její rodné vesnici.

Ale základem, hlubším než co jiného a vyšším a širším, na němž to vše spočívalo, byla nejsilnější zásada jejího bytí — svědomitost. Nikde není svědomí tak stěžejním a úhelným kamenem povahy jako u žen Nové Anglie. Je to žulová flec, která spočívá v nejhlubší hloubi a stoupá na povrch až na samé vrcholky nejvyšších hor.

Slečna Ofelie byla otrockou nevolnicí toho, „co by se mělo“. Jen se jednou ujistila, že „cesta povinnosti“, jak to obvykle vyjadřovala, vede tím nebo oním daným směrem, a už ji nemohl od vytčené cesty zadržet ani oheň, ani voda. Mít úplnou jistotu, že cesta vede, právě tamtudy, byla by rovnou skočila do studně nebo se postavila před hlaveň nabitého děla. Její požadavky dokonalé správnosti byly tak vysoké, tak náročné a přesné a povolovala tak málo ústupků lidské křehkosti, že oněch požadavků sama nikdy zcela nedosáhla, třebaže se o to snažila s horlivostí vskutku hrdinskou. A tak ji samozřejmě ustavičně a často trýznivě hryzl pocit vlastní nedokonalosti.

Ale pro všechno na světě, jak se tedy mohla slečna Ofelie snášet s Augustinem Saint-Clarem — s tím veselým, lehkovážným, nepřesným, nepraktickým, skeptickým Augustinem — zkrátka s člověkem, jenž s nestoudnou a nenucenou směloství zhrdal jejími nejdražšími zvyklostmi a názory a po všech do jednoho šlapal?

Nuže, abychom pověděli pravdu, slečna Ofelie ho milovala. Dokud býval ještě chlapec, měla ho na starosti ona — učila ho katechismu, spravovala mu šaty, česala ho a vůbec ho vychovávala a vedla po dráze, jakou se sluší ubírat. A protože jejímu srdci nechyběla vřelost, Augustin — jak se mu zpravidla podařilo u většiny lidí — uchvátil velký jeho díl výhradně pro sebe.

Tak se také stalo, že ji velmi snadno dokázal přesvědčit, že „cesta povinnosti“ vede směrem na Nový Orleans a že musí jet s ním, aby se ujala péče o Evu a zachránila celou domácnost před zkázou a záhubou, které by pro častou nemoc jeho ženy propadla.

Představa domu, kde není nikdo, kdo by se o něj staral, ji chytila za srdce. Kromě toho si zamilovala líbeznou dívenku, čemuž by se byl sotva kdo ubránil.

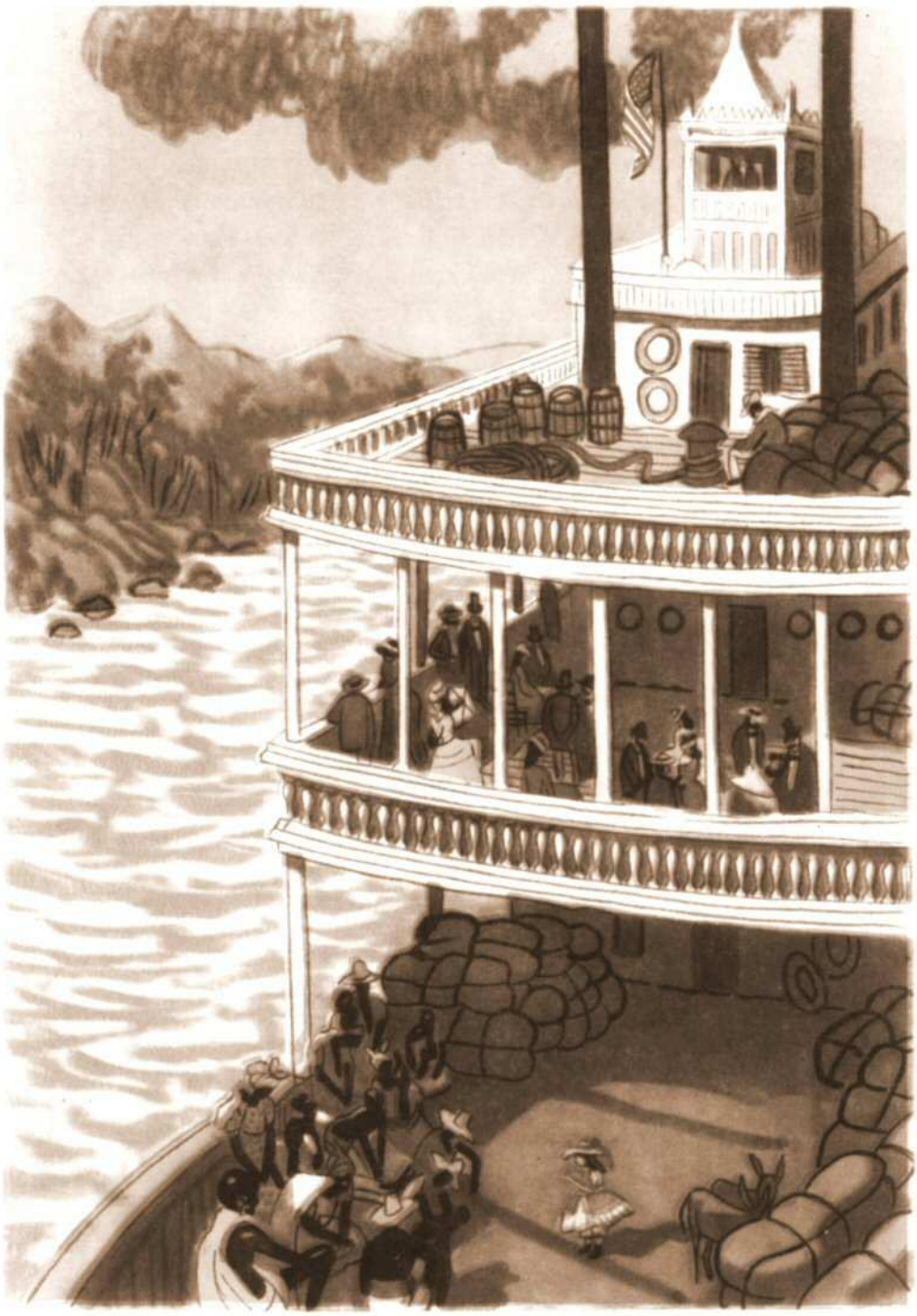

A konečně, ačkoli pohlížela na Augustina málem jako na hotového bezbožníka, přece jen ho milovala, smála se jeho žertům a snášela jeho poklesky s takovou shovívavostí, že to lidé, kteří ho znali, pokládali za naprosto neuvěřitelné.

Ale co víc nebo co jiného má o slečně Ofelii vyjít najevo, to musí náš čtenář poznat z osobního seznámení.

Tu ji máme: sedí právě ve své kabině uprostřed pestré hromady rozmanitých malých i velkých cestovních brašen, kufrů, krabic a košíků. Každé to zavazadlo obsahuje něco zvlášť důležitého a slečna Ofelie je s velmi vážným výrazem váže, převazuje, skládá nebo zavírá.

„Poslyš, Evo, máš své věci spočítané? Ovšemže ne — to děti nikdy nevědí. Tady je ta strakatá brašna a ta malá modrá krabice s tvým nejhezčím kloboučkem, to jsou dva kusy — potom tahle kaučuková kabela, to jsou tři — a můj košíček s šitím jsou čtyři — a moje škatule na klobouky, to je pět — a pouzdro na límečky šest — a tamhleten kožený kufříček sedm. Kam jsi dala svůj slunečníček? Podej mi ho, ukaž, zabalím ho do papíru a přivážu ho se svým slunečníkem tuhle k deštníku — tak vidíš, to bychom tedy měly!“

„Ale teti, nač to? Vždyť jedeme jenom domů!“

„Aby se všechno hezky uchovalo, dítě. Lidé si musí věci šetřit, když chtějí v životě něco mít. A teď, Evo, kde máš náprstek? Nu? Uložila sis ho?“

„Na mou pravdu, teti, já nevím.“

„Nu dobře, nestarej se, prohlédnu ti tvou škatulku sama. „Náprstek, vosk, dvě špuličky, nůžky, nožík, ženglička — všechno v pořádku. Strč ji semhle. Jaks to, dítě, prosím tě, dělala, když jsi k nám jela jenom s tatínkem? Myslila bych, žes musela poztrácet všechno, cos měla.“

„No, teti, ztratila jsem toho hodně. Ale když jsme někde stavěli, tak mi tatínek koupil zase nové to, co jsem poztrácela.“

„Milosrdné nebe! To je nápad, dítě!“

„To bylo to nejpohodlnější, teti,“ odpověděla Eva.

„To je hrozná ledabylost,“ pravila teta.

„Ale teti, jak to uděláš teď?“ zeptala se Eva. „Ten kufr je moc plný, aby se dal zavřít.“

„*Musí* jít zavřít,“ prohlásila teta velitelsky jako generál, když vtlačila věci dovnitř a hopsla na víko. Ale přesto ještě zůstávala

vpředu malá škvíra.

„Vylez si sem, Evo!“ nakázala slečna Ofelie bez okolků. „Co se povedlo jednou, povede se podruhé. Tenhle kufr se zavřít a zamknout musí — jinou volbu tedy nemáme.“

A kufr, nepochybně tímto rozhodným výrokem zastrašený, se poddal. Petlice ostře zaklapla do své štěrbiny a slečna Ofelie otočila klíčkem a vítězoslavně jej zastrčila do kapsy.

„Tak jsme tedy hotovy. Kde je tvůj tatínek? Myslím, že je načase dát ta zavazadla odnést. Vykoukni, prosím tě, Evo, jestli někde neuvidíš tatínka.“

„Ale ano, je tamhle na druhém konci pánské kajuty a jí pomeranč.“

„Jistě nemá tušení, jak jsme už blízko,“ řekla teta. „Neměla bys k němu snad doběhnout a povědět mu to?“

„Tatínek nikdy s ničím nepospíchá,“ odpověděla Eva, „a ještě jsme nepřirazili k přístavu. Pojd se podívat ven na ochoz, teti, pojď! Podívej, tamhle je náš dům, tamhle vzadu v té ulici!“

Loď, jako nějaká obrovská utrmácená obluda, začala nyní těžce supět, jak se chystala proplout mezi množstvím parníků při pobřeží. Eva radostně ukazovala do dálky na různé vížky, kupole a jiné známé stavby, podle nichž poznávala rodné město.

„Ano, ano, milunko — moc krásné,“ přisvědčila slečna Ofelie. „Ale milosrdné nebe! Vždyť parník už stojí! Kde je tatínek?“

A vtom propukla vřava, obvyklá při přistání lodi. Nosiči běhali všemi směry najednou — muži tahali kufry, brašny, krabice — ženy se starostlivě sháněly po dětech a kdekdo se hrnul v husté tlačenici k můstku vedoucímu na břeh.

Slečna Ofelie se rázně posadila na kufr, nad nímž právě před chviličkou zvítězila, a seřadila všechny své svršky a movitosti do přesného vojenského pořádku se zjevným odhodláním bránit je až do posledního dechu.

„Mám vám odnést kufr, madame?“ — „Mám vám odnést zavazadla?“ — „Dovolte, abych se vám postaral o zavazadla, paní!“ — „Nemám vám tohle tady odnést na břeh, paní?“ pršely na ni nabídky, ale bez povšimnutí. Seděla s urputnou rozhodností zpříma jako kůl vetknutý do země, třímala v rukou svazek deštníků a

slunečníků a odpovídala s úsečností, která stačila zdrtit hrůzou i drožkáře. V každé přestávce se přitom s podivem ptala Evy:

„Na co, pro všechno na světě, tatínek myslí? Snad nespadl nakonec do vody? To ne, ale něco se stát muselo!“

A právě když se už začala vemlouvat do opravdového strachu, Saint-Clare k nim svým obvyklým nedbalým krokem přišel, podal Evě čtvrtku z pomeranče, který právě jedl, a řekl:

„Nu, sestřenko Vermontská, doufám, že jste připravené?“

„Já jsem připravená a čekám málem už hodinu,“ odpověděla slečna Ofelie. „Už jsem o tebe začínala mít opravdu starost.“

„Tady je šikovný chlapík,“ řekl Saint-Clare. „Nuže, drožka čeká a tlačenice je už pryč. Tak může člověk vyjít aspoň slušně a po křesťansku a nemusí se nechat šťouchat a strkat. Pojďte sem,“ dodal ke kočímu, který stál za ním, „vezměte tyhle věci.“

„Půjdu s ním a dohlédnu, jak je uloží,“ pravila slečna Ofelie.

„Ale hloupost, sestřenko — co to má za smysl?“ namítl Saint-Clare.

„Nu dobrá, ale buď jak buď, tohle a tohle a tohle si ponesu sama,“ trvala slečna Ofelie na svém a vybrala si tři krabice a malou cestovní brašnu.

„Moje zlatá slečno Vermontská, takhle nám tady rozhodně ty novoanglické způsoby vnucovat nesmíš. Musíš si aspoň trochu osvojit jižanské zásady a nechodit s takovým obrovským nákladem. Lidé tě budou považovat za komornou! Jen to hezky dej tady tomu mládenci, jistě to uloží, jako kdyby to byla samá vajíčka.“

Slečna Ofelie zoufale přihlížela, jak jí bratranec ty poklady odnímá, ale srdce se jí zase potěšilo, když ses nimi v drožce opět shledala a všechno bylo bez úhony.

„Kde je Tom?“ zeptala se Eva.

„Neboj se, ten sedí venku, kočičko. Přivedu Toma mamince jako dar na usmířenou za toho opilce, co zvrhl kočár.“

„A jé, Tom bude skvělý kočí, to vím jistě!“ zaradovala se Eva. „Ten se jaktěživo neopije.“

Drožka zastavila před starobylým sídlem, vystavěným v oné podivné směsici španělského a francouzského slohu, jejíž ukázky se najdou v některých částech Nového Orleansu dodnes. Bylo zbudováno po maurském vzoru — čtvercová budova obklopovala

nádvoří, do něhož kočár projel klenutou bránou. Vnitřní dvůr byl zjevně uspořádán tak, aby hověl malebným představám a rozkošnickému snílkovství. Po všech čtyřech stranách se kolem dokola táhly široké galérie, jejichž maurské oblouky, štíhlé sloupy a arabeskové ornamenty zanášely mysl jako ve snu zpátky do období vlády orientální romantiky ve Španělsku.

Fontána uprostřed dvora metala vysoko do vzduchu stříbrný proud vody, která padala nepřetržitou sprchou do mramorové kašny, lemované širokou obrubou pronikavě vonných fial. Vodu v kašně, průzračnou jako křišťál, oživovaly myriády zlatých a stříbrných rybiček a střelhbitě se v ní mihotaly a třpytily jako živé drahokamy. Kolem fontány vedla pěšina vydlážděná mozaikou z kamínků, seskládaných do rozličných fantastických vzorů; tuto pěšinu pak obklopoval pažit, hebký jako zelený samet, a kolem všeho se pak vinula jízdní cesta pro kočáry.

Dva velké pomerančovníky, právě vonící plným květem, vrhaly lahodný stín. V kruhu kolem dokola pažitu stály mramorové vázy a kalichy s arabeskovými reliéfy a v nich se skvěly nejkrásnější tropické kvetoucí rostliny. Ohromné granátové jabloně s lesklými listy a plamennými květy, tmavolisté arabské jasmíny se svými stříbřitými hvězdičkami, pelargónie, hýřivé růže, prohýbající se pod košatou hojností květů, zlaté jasmíny, verbena s citrónovou vůní, to vše se slévalo v jeden květ a opojnou vůni. A tu a onde odpočívala tajuplná stará aloe s podivnými tučnými listy jako stářím ojíněná kouzelnice, která ve vší své věkovité vznešenosti shlíží na prchavější nádheru pomíjejících květů a vůní.

Galérie, jež vroubily dvůr, byly ověšeny záclonami z jakési maurské látky, které se daly po libosti stahovat, aby zadržely žhavé sluneční paprsky. Celkově působil vzhled domu přepychovým a romantickým dojmem.

Jen drožka zajela dovnitř, vypadala Eva ve své divoce radostné nedočkavosti jako ptáče dychtivé vyletět prudce z klece.

„Ach, není ten náš drahý, zlatý, milovaný domov krásný a rozkošný?“ obrátila se na slečnu Ofelii. „Není krásný?“

„Je to hezký dům,“ přisvědčila slečna Ofelie, když vystupovala, „ačkoli mi připadá trochu starodávný a pohanský.“

Tom slezl z drožky a rozhlížel se kolem s výrazem klidného, tichého potěšení. Nesmíme zapomínat, že černoch je cizokrajné dítě nejskvělejších a nejvelkolepějších končin světa a že mu hluboko v srdci vězí vášnivé zaujetí pro všechnu nádheru, pompu a pestrost.

Saint-Clare byl v hloubi nitra romantický požitkář, a proto se poznámce slečny Ofelie o jeho sídle usmál, otočil se k Tomovi, který stál a rozhlížel se kolem s černou tváří obdivem přímo zářící, a pravil:

„Nu, příteli Tome, tobě se líbí, jak se zdá.“

„Ano, můj pane, lepší bych si snad ani nedovedl představit,“ odpověděl Tom.

To všechno se událo ve chvilce, v níž sluhové kvapně odnesli kufry do domu i drožkář shrábl jízdné a v níž se po horních i dolních galériích seběhl dav mužů, žen i dětí všemožného stáří i velikostí, aby viděli, jak se pán vrací domů.

V čele všech vynikal vyšňořený mladý mulat — zřejmě velice významná osobnost, oblečená s přemrštěnou elegancí podle poslední módy — a půvabně mával v prstech navoněným batistovým kapesníkem.

Tato osobnost vynakládala velmi horlivé úsilí, aby celý ten dav služebnictva zahnala na druhý konec verandy.

„Zpátky! Všichni do jednoho! Stydím se za vás!“ zvolal velitelským tónem. „To se chcete pánovi vtírat a rušit jeho přivítání s rodinou hned v první chvíli jeho návratu?“

Všichni se při té uhlazené řeči, pronesené náramně povzneseně, zatvářili zahanbeně a zůstali v hloučku stát v uctivé vzdálenosti až na dva statné sluhy, kteří přistoupili a začali odnášet zavazadla.

Když Saint-Clare vyplatil drožkáře a otočil se, zásluhou páně Adolfova cílevědomého zákroku neměl před očima nikoho jiného než samotného pana Adolfa, nápadného svou atlasovou vestou, zlatým řetízkem od hodinek a bílými kalhotami. Mulat se mu s nevýslovným půvabem a úslužností ukláněl.

„Aha, to jsi ty, Adolfe?“ zeptal se jeho pán a podal mu ruku. „Jak se vede, hochu?“

Adolf mezitím ze sebe velmi plynně chrlil „nepřipravenou“ uvítací řeč, kterou náramně pečlivě smolil už celých čtrnáct dní napřed.

„Nu dobře, dobře,“ pravil Saint-Clare s obvyklým shovívavě

žertovným výrazem a kráčel dál. „Máš to moc pěkně, sestavené, Adolfe. Dohlédni, aby dobře uložili zavazadla. V minutce přijdu k našim lidem.“

A s těmi slovy dovedl slečnu Ofelii do velkého salónu, který měl dveře na verandu.

Co se toto dělo, Eva prolétla jako ptáče verandou i salónem do malého budoáru, který měl taktéž dveře na verandu.

Velká, tmavooká, pobledlá žena se zdvihla na loket na pohovce, na níž odpočívala.

„Mamičko!“ zvolala Eva v radostném vytržení, vrhla se ženě kolem krku a znovu a znovu ji objímala.

„Dost, už dost — dej pozor, dítě, aby mě z toho nerozbolela hlava!“ napomenula ji matka, když ji mdle políbila.

Vstoupil Saint-Clare, pozdravil se se ženou pravým tradičním manželským objetím a potom jí představil sestřenici.

Marie k ní zvedla své velké oči, v nichž se zračila jistá zvědavost, a s mdlou zdvořilostí ji přivítala. Před vchodem do pokoje se zatím shlukl houf služebnictva. Mezi nimi, nejblíže u dveří, stála mulatka středních let velmi slušného zevnějšku. Celá se třásla nedočkavou radostí.

„Ach, tamhle je Mamči!“ zvolala Eva a už letěla přes pokoj, vrhla se mulatce do náruče a zasypávala ji polibky.

Tato žena jí nepovídala, že ji z toho rozbolí hlava, právě naopak, hýčkala ji a smála se a plakala, až bylo možno pochybovat, je-li vůbec při smyslech. A když ji stará chůva konečně pustila, přeletovala Eva z jednoho objetí do druhého a tiskla všem ruce a líbala je, až se z toho slečně Ofelii dočista zvedal žaludek, jak se později vyjádřila.

„No ne!“ vzdychla slečna Ofelie. „Vy děti Jihu dokážete něco, co bych já nedokázala.“

„Copak, smím-li se ptát?“ podivil se Saint-Clare.

„No, chci být ke každému laskavá a nechtěla bych nikoho ranit, ale líbat —“

„— negry?“ vpadl jí do řeči Saint-Clare, „to je nad tvoje síly, co?“

„Ano, uhodls. Jak to může Eva dělat?“

Saint-Clare se zasmál a zamířil do chodby.

„Hoho! Copak se tady bude dít, Mamči, Jimmy, Polly, Sukey? To máte všichni takovou radost, že zase vidíte pána?“ zeptal se a podával všem po řadě ruku. „Dejte pozor na děcka!“ dodal, když klopýtl přes ukoptěného rozpustu, který se batolil po čtyřech po zemi. „Kdybych na někoho šlápl, ať se ozve.“

Rozlehl se bujný smích a mnoho žehnání Saint-Clarovi, když je podílel drobnými mincemi.

„A teď, mládenci i děvčata, buďte hezky hodní a ukliďte se,“ řekl a celý zástup černých i světlých se vyhrnul dveřmi na velkou verandu. V patách za nimi vycupitala Eva v ruce s velkou kabelou, do níž po celou zpáteční cestu domů schráněla jablka, ořechy, cukroví a všemožné stužky, krajky a hračky.

Saint-Clare se otočil, aby se vrátil do pokoje, ale vtom zahlédl Toma, kterak v rozpačitém postoji přešlapuje z nohy na nohu. Proti němu stál Adolf, nedbale se opíral o zábradlí a lorňonem si měřil Toma s výrazem, za jaký by se nebyl musil stydět ani největší švihák pod sluncem.

„Styď se, floutku jeden,“ okřikl ho pán a srazil mu lorňon, „takhle se ty budeš chovat k druhovi? Tak se mi zdá, Dolfi,“ dodal a sáhl si konečky prstů na elegantně vzorovanou atlasovou vestu, jíž se Adolf honosil, „tak se mi zdá, že to je moje vesta.“

„Ach pane můj, vždyť ta vesta je jedna skvrna od vína! Přece pán v takovém postavení, jako je náš pán, nemůže jaktěživo takovou vestu nosit! Myslel jsem, že si ji smím vzít. Pro takového ubohého negra, jako jsem já, ještě dávno stačí.“

A Adolf pohodil hlavou a půvabným gestem si rukou pročísl napomádované vlasy.

„Aha, tak to tedy je, co?“ odpověděl Saint-Clare lhostejně. „Nu, dobrá, ukážu teď tuhle Toma jeho paní a ty ho potom zavedeš do kuchyně. Ale pamatuj si, ne aby ses na něho nějak vytahoval! Má cenu za dva takové floutky, jako jsi ty.“

„Pán si nikdy nenechá ujít žádný žert,“ poznamenal Adolf se smíchem. „Velice mě těší, že vidím pána v takové dobré náladě.“

„Pojď, Tome,“ pravil Saint-Clare a pokynul mu hlavou.

Tom vkročil do pokoje. Zíral hloubavě na plyšové koberce a na všechnu tu nádheru zrcadel, obrazů, soch a záclon, kterou si až dosud

nedovedl představit ani ve snu. Vypadal, jako by se bál i jen šlápnout na zem.

„Podívej se, Marie," řekl Saint-Clare své ženě, „konečně jsem ti koupil kočího, jak sis přála. Povídám ti, co do černoty a střízlivosti to je hotový furgon a bude tě vozit jako o pohřbu, když budeš chtít. Nu, otevři přece oči a podívej se na něj. A neříkej, prosím tě, že na tebe nikdy nemyslím, když jsem pryč."

Marie otevřela oči a upřela je na Toma, ale nezvedla se.

„Jistě se bude opíjet taky," prohodila.

„Ne, je to zaručeně nábožný a střízlivý kus."

„Nu, doufejme, že se snad vydaří," připustila dáma. „Ale je to víc, než očekávám."

„Dolfi," zavolal Saint-Clare, „zaveď Toma dolů. A dej si pozor," dodal. „Pamatuj si, co jsem ti řekl."

Adolf vykročil lehce a pružně první a Tom ho těžkopádným krokem následoval.

„To je úplná obluda!" poznamenala Marie.

„Ale jdi, Marie," pravil Saint-Clare a posadil se na taburet vedle její pohovky, „buď přece trošku líbezná a řekni člověku něco hezkého."

„Zdržel ses o celých čtrnáct dní déle, než jsi měl," odpověděla dáma a našpulila vzdorovitě rty.

„Přece víš, že jsem ti napsal proč!"

„Takové krátké, studené psaní!" namítla dáma.

„Jemine! Pošta zrovna odjížděla, a tak to musilo být buď stručné, nebo vůbec nic."

„Právě tak to je vždycky," řekla dáma. „Vždycky něco, co tvou cestu protáhne a dopisy zkrátí."

„Nu, podívej se," pokračoval Saint-Clare, vytáhl z kapsy elegantní sametové pouzdro a otevřel je. „Tady máš dárek, který jsem pro tebe obstaral v Novém Yorku."

Byla to daguerrotypie, jasná a jemná jako rytina, a představovala Evu a jejího otce, jak sedí vedle sebe a drží se za ruku.

Marie se dívala na obrázek s výrazem nespokojenosti.

„Co tě to napadlo, posadit se do takové ukrutně nejapné pozice?" zeptala se.

„Nu, pozice, to je snad koneckonců věc osobního názoru, ale co říkáš té podobě?“

„Když ti nezáleží na mém názoru v jedné věci, tak ti na něm podle mého nebude patrně záležet ani v ničem jiném,“ rozhodla dáma a zavřela chladně daguerrotypii.

„Hromská ženská!“ ulevil si Sain-Clare v duchu. Nahlas však pravil: „Ale jdi, Marie, nu tak, co říkáš té podobě? Nebuď přece bláhová!“

„Je to od tebe velká bezohlednost, Saint-Clare,“ odpověděla dáma, „když mě takhle nutíš, abych mluvila a prohlížela si věci. Víš přece, že už celý den ležím s migrénou — a co jste přijeli, je všude ustavičně takový rozruch, že jsem z toho polomrtvá.“

„Vy trpíte migrénou, madame?“ ozvala se slečna Ofelie, která se nenadále vynořila z hloubi velké lenošky, kde zticha seděla, obzírala bedlivě nábytek a odhadovala, co asi mohl stát.

„Ano, trpím, jsem hotová mučednice,“ přisvědčila dáma.

„Proti migréně je dobré té z jalovcových bobulí,“ pravila slečna Ofelie. „Aspoň tak říkávala Augusta, žena diákona Abrahama Perryho, a to byla vyhlášená ošetřovatelka v nemoci.“

„Dám natrhat první jalovcové bobule, co uzrají v naší zahradě u jezera, a přinést je výhradně pro tenhle zvláštní účel,“ prohlásil Saint-Clare vážně a zatáhl přitom za šňůru od zvonku. „Ale teď, sestřenko, už jistě toužíš, aby ses mohla uchýlit do svého pokoje a trochu se po té cestě osvěžit. Dolfi,“ dodal, „řekni Mamči, aby sem přišla.“

Zakrátko vstoupila ona důstojná mulatka, s kterou se Eva s tak vášnivou radostí líbala; byla čistě a vkusně ustrojená a měla vysoký červenožlutý turban, který jí Eva právě přivezla darem a také jí ho hned vlastnoručně upravila na hlavě.

„Mamči,“ pravil Saint-Clare, „svěřuji tuto dámu tvé péči. Je unavená a potřebuje si odpočinout. Odveď ji do jejího pokoje a postarej se, aby měla všechno pohodlí.“

A v patách za Mamči zmizela i slečna Ofelie.

16 KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

TOMOVA NOVÁ PANÍ A JEJÍ NÁZORY

„A teď ti, Marie,“ pravil Saint-Clare, „svítají opravdu zlaté časy. Máme tady naši praktickou a rozhodnou sestřenku z Nové Anglie a ta ti sejme všechnu tíhu starostí z beder. Tak teď budeš mít čas, aby ses zotavila, a zase se ti vrátí mládí i krása. Obřad odevzdání klíčů bychom tedy měli nejraději odbýt co nejdřív.“

Tato slova padla u stolu při snídani několik málo dní po příjezdu slečny Ofelie.

„To se rozumí, bude mi to jenom vhod,“ odpověděla Marie s hlavou malátně podepřenou o ruku. „Bude-li mě zastávat, přijde myslím brzy na jedno — že to jsme totiž my paní domu, kdo jsme tady na Jihu otroky.“

„Hm, samozřejmě, jistě se o tom přesvědčí. A není pochyby, že kromě toho objeví ještě spoustu jiných užitečných pravd!“ pravil Saint-Clare.

„Kdyby jenom lidé nemluvili, jako bychom si drželi otroky pro svoje *pohodlí*!“ pokračovala Marie. „Věru že kdybychom měli na mysli to, mohli bychom je směle nechat všechny od hodiny běžet.“

Evangelina upřela své velké vážné oči na matčinu tvář a s hloubavým a zaraženým výrazem se dětsky prostě zeptala: „Proč je tedy držíš, mamičko?“

„Namouvěru že nevím, leda snad pro soužení. Jsou největší soužení mého života. Podle mého jsem víc nemocná z nich než z čeho jiného. A vím, že ti naši jsou doopravdy nejhorší, co kdy koho soužili.“

„Ale jdi, Marie, ty jsi dnes ráno nějak mrzutá,“ chlácholil ji Saint-Clare. „Dobře víš, že to tak není. Například Mamči, nejlepší tvor na celém světě — co by sis počala bez ní?“

„Mamči je ještě nejlepší ze všech, co jsem kdy poznala,“ uznala Marie, „ale přece zase je Mamči sobecká — hrozně sobecká. To je nectnost celého toho plemene.“

„Sobectví je opravdu hrozná nectnost,“ potvrdil Saint-Clare vážně.

„Nu, tak například Mamči,“ pokračovala Marie. „Myslím, že to je od ní sobecké, spát v noci tak tvrdě. Neví snad, že skorem každou hodinu potřebuji nějakou drobnou obsluhu, když mám zrovna nejhorší bolesti? A přece dá takovou práci ji vzbudit. Právě dnes ráno mi je rozhodně hůř jen od té námahy, co mě to v noci stálo, než jsem ji vůbec probudila.“

„Neproseděla u tebe v poslední době hezkých pár nocí, mamičko?“ zeptala se Eva.

„Jak to, odkud to víš?“ zeptala se Marie úsečně. „Podle mého si patrně stěžovala, co?“

„Nestěžovala — jenom mi říkala, jaké jsi měla špatné noci — a tolik špatných nocí za sebou!“

„Proč si nezavoláš Janu nebo Rózu, aby ji na jednu dvě noci vystřídaly?“ navrhl Saint-Clare. „To by si Mamči odpočinula.“

„Jak tě jenom může něco takového napadnout?“ podivila se Marie. „Jsi doopravdy bezohledný, Saint-Clare! Když jsem tak nervózní, že mě rozruší sebeslabší šeptnutí! Dotyk nějaké cizí ruky by mě určitě připravil o rozum. Kdyby Mamči na mně záleželo tak, jak by jí na mně záležet mělo, probouzela by se lehčeji — samozřejmě že lehčeji. Slyšela jsem už o lidech, co měli takové oddané služebnictvo, ale já to štěstí nikdy neměla,“ dokončila Marie s povzdechem.

Slečna Ofelie poslouchala až dosud celý rozhovor s výrazem bystré, pozorné vážnosti. A i nadále stiskla pevně rty, jako by se byla rozhodla zjistit přesně a zevrubně své postavení, dříve než se nějak vysloví.

„Nu, svým způsobem Mamči v něčem dobrá je,“ pokračovala Marie. „Je zdvořilá a slušná, ale v hloubi duše je sobecká. Tak třebas jaktěživo si nepřestane dělat těžkou hlavu a trápit se kvůli tomu svému manželovi. Když jsem se vdala a přestěhovala jsem se sem, musela jsem si ji samozřejmě vzít s sebou. Ale otec se nemohl obejít bez jejího manžela. Je to kovář a otec ho ovšem nutně potřebuje. A hned tehdy jsem myslila a také říkala, že by se Mamči a její muž měli jeden druhého vzdát, protože není pravděpodobné, že se jim ještě

někdy nahodí, aby mohli žít spolu. Mrzí mě, že jsem na tom tenkrát netrvala a neprovdala Mamči za někoho jiného; ale byla jsem bláhová a tuze shovívavá a nechtěla jsem stát na svém. Povídala jsem tehdy Mamči, aby ji nenapadlo očekávat, že snad svého manžela ještě uvidí víckrát než nejvýš jednou dvakrát v životě, protože vzduch na otcově panství mému zdraví nesvědčí a já tam nemohu jezdit. Radila jsem jí, aby si vzala někoho jiného — ale kdepak, to ona ne a ne. Mamči je v lecčem notně tvrdohlavá, ale málokdo to u ní vidí tak jako já.“

„Má děti?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Ano, dvě.“

„Myslím, že to odloučení od nich nese asi těžce, ne?“

„Nu ovšem, ty jsem s sebou vzít nemohla. Byla to taková ušmudlaná batolata — ta bych tady kolem sebe nebyla snesla. Ostatně jí také zabíraly tuze mnoho času. Ale myslím, že kvůli tomu Mamči ještě dodnes trošku trucuje. Za nikoho jiného se vdát nechce a opravdu věřím, že by hned zítra odešla za manželem, kdyby mohla, přestože ví, jak je mi potřebná a jak chatrné mám já zdraví. Opravdu to věřím,“ dodala Marie s důrazem, „takoví jsou už sobci, i ti nejlepší z nich.“

„Je věru smutné na to pomyslit,“ poznamenal Saint-Clare suše.

Slečna Ofelie na něho bystře pohlédla a viděla na jeho tváři ruměnec zahanbení a tutlané nevole, jakož i jízlivě ohrnutý ret, když promluvil.

„Nu, Mamči byla odjakživa moje nejmilejší,“ hovořila Marie dál. „Přála bych si, aby se některé z vašich služek na Severu mohly podívat na její skříně šatstva — co jí v nich visí hedvábí a mušelínu, dokonce jedny z pravého lněného batistu! Často jsem šila celé odpoledne a zdobila jí čepce a parádila jsem ji, aby mohla na večírek. Co do vyhubování, to vůbec neví, co to je. A bičem nedostala víc než jednou dvakrát za celý život. Den co den má svou silnou kávu nebo čaj, a k tomu dokonce bílý cukr. To volá do nebe, to se rozumí, ale Saint-Clare nedá jinak, než že v čeledníku musí být blahobyt, a každý si tam také žije, jak prostě chce. Pravda je, že naše služebnictvo je až tuze rozmazlené. Podle mého je to částečně naše vina, že jsou sobci a že se chovají jako zhýčkané děti. Ale co jsem se já do Saint-Clara namluvila! Až mě to už omrzelo.“

„A mě také,“ připojil Saint-Clare a chopil se ranních novin.

Eva, ta krásná Evička, celou tu dobu stála a poslouchala matčiny výklady s výrazem hluboké a tajuplné vážnosti, která byla pro ni tak příznačná.

Přicupkala nyní tichounce k matčině židli a objala matku oběma rukama kolem krku.

„Nu, Evo, co zase?“ zeptala se Marie.

„Mamičko, nemohla bych tě jednu noc opatrovat já? Aspoň jednu jedinou? Vím, že bych tě nerozčilovala a vůbec bych neusnula. Často v noci nespím a jen ležím a přemýšlím —“

„Ale hloupost, dítě — hloupost!“ zvolala Marie. „Ty jsi takové divné dítě!“

„Ale dovolíš mi to, mamičko? Myslím,“ dodala bázlivě, „že Mamči není dobře. Říkala mi, že jí poslední dobou celý čas bolí hlava.“

„Chm, zase jeden z Mamčiných vrtochů! Mamči je nachlup stejná jako všichni ostatní — nadělá takových cirátů s každým píchnutím v hlavě nebo v prstě! To se jí nesmí trpět — to bychom nikam nedošli! V téhle věci mám své zásady,“ obrátila se Marie s řečí k slečně Ofelii, „sama poznáte, že je to nutné. Jestliže budete služebnictvo podporovat, aby se poddávalo každému nepříjemnému pocitu a stěžovalo si na každičkou sebemenší bolest, tak budete mít ustavičně plné ruce práce. Já sama si nikdy nestěžuji — nikdo netuší, co všechno vytrpím. Pokládám za svou povinnost snášet to pokojně a také se podle toho řídím.“

Kulaté oči slečny Ofelie vyjadřovaly nepokrytý úžas nad tímto řečnickým závěrem a to připadlo Saint-Clarovi tak svrchovaně směšné, že propukl v hlasitý smích.

„Saint-Clare se směje pokaždé, když se i jen slůvkem zmíním o své churavosti,“ řekla Marie hlasem úpící mučednice. „Jenom aby nepřišel den, kdy na to bude vzpomínat!“

A Marie si zakryla oči kapesníkem.

Ovšemže se rozhostilo notně trapné ticho. Konečně Saint-Clare vstal, podíval se na hodinky a řekl, že kousek dál v ulici má nějaké jednání. Eva odcupiťala za ním a slečna Ofelie s Marií zůstaly u stolu samy.

„Vidíte, to je celý Saint-Clare!“ pravila Marie a s poněkud rozdurděným pohybem si strhla kapesník z očí, když už nyní nebyl nablízku vyvrhel, jehož to mělo dojmout. „Nikdy si neuvědomuje, nikdy si nemůže uvědomit, ani si nikdy neuvědomí, jak trpím a co jsem už za ta léta vytrpěla. Kdybych byla z těch, co si pořád naříkají, nebo kdybych někdy dělala se svými potížemi nějaké ciráty, měl by k tomu důvod. Je to přirozené, naříkavá žena muže samozřejmě unavuje. Ale já si to nechávala pro sebe a snášela to a snášela, až si Saint-Clare vzal do hlavy, že dokážu snést všechno na světě.“

Slečna Ofelie dost dobře nevěděla, co se od ní očekává, že na tohle odpoví.

Jak tak přemýšlela, co by řekla, Marie si zatím ponenáhlu utřela slzy z očí a vůbec si celkově uhladila pocuchaná peříčka — asi jako by si člověk představil, že si po dešti upravuje zevnějšek holubička — a hned zahájila se slečnou Ofelii hospodyňskou rozprávku o skříních, komorách, prádelnících, zásobárnách i ostatních domácích věcech, jejichž správy a řízení se měla sestřenka podle všeobecné dohody ujmout.

Přitom jí udělila tolik rad, poučení, výstrah a příkazů, že by to bylo hlavu méně soustavnou a méně praktickou, než byla hlava slečny Ofelie, dočista zmátlo a popletlo.

„A teď tedy myslím,“ zakončila Marie, „jsem vám pověděla všechno, takže až mě zase přepadne záchvat migrény, budete moci vést všechno úplně samostatně a nemusíte se vůbec se mnou radit. Ale ještě Eva — na tu je třeba dávat pozor.“

„Zdá se, že je to hodné dítě, moc hodné,“ řekla slečna Ofelie. „V životě jsem ještě hodnější dítě neviděla.“

„Eva je zvláštní,“ doplnila její matka, „skutečně zvláštní. Je v ledačem podivná — vůbec se mi nepodobá, vůbec ne, ani trošinku.“ A Marie si povzdychla, jako by to byla okolnost vskutku truchlivá.

Slečna Ofelie si v hloubi duše řekla: „Chválabohu že ne,“ — ale měla tolik moudré rozvahy, že si to nechala pro sebe.

„Eva měla odjakživa sklon se přátelit se služebnictvem a myslím, že některým dětem to docela svědčí. Vždyť já sama jsem si odjakživa hrávala s otcovými černoušky — a nijak mi to neuškodilo. Ale Eva, u té se nějak zdá, že se přátelí jako rovný s rovným s

každým tvorem, který se jí nachomýtne. Je to u toho dítěte divná věc. Jaktěživo se mi nepodařilo, abych jí to odvykla. Saint-Clare ji v tom jen podporuje, myslím. Saint-Clare vlastně rozmazluje všechny tvory pod touhle střechou, jenom svou vlastní ženu ne.“

A znovu seděla slečna Ofelie v užaslém mlčení.

„Nu, se služebnictvem člověk nijak nepořídí,“ pokračovala Marie, „než je přitlačit dolů a dole je také držet. To pro mne byla odjakživa samozřejmost, už od dětství. Eva by stačila zkazit všechny, co jich je v domě. Co si počne, až na ni dojde a bude sama muset vést dům, to věru nevím. Zastávám názor, že k služebnictvu má být člověk laskavý — to také vždycky jsem —, ale musíte je naučit, aby věděli, kde je jejich místo. To jim Eva nedá znát nikdy. Ale není cesty, jak tomu dítěti vštípit první nejzákladnější pojem, kde je pravé místo služebnictva! Slyšela jste ji, jak se nabízela, že mě bude v noci opatrovat, aby se Mamči mohla vyspat! To je typická ukázka, jak by si to dítě celý čas počínalo, kdyby se ponechalo samo sobě.“

„Ale přesto se domnívám,“ prohodila slečna Ofelie bez obalu, „že své služebnictvo pokládáte za lidské tvory, kteří by si měli trochu odpočinout, když jsou unavení, ne?“

„Inu ovšem, zajisté. Dávám si zvlášť záležet, abych jim povolila všechno, co se ještě srovnává s pohodlím — všechno, víte, co prostě člověka nevyšine nadobro z míry a zvyklostí. Však Mamči si už nějakou tu chvíli najde, aby si to spaní vynahradila — o to není žádná starost. Je to největší ospalec, jakého jsem kdy viděla — ať šije, stojí nebo sedí, ten tvor vám usne a spí kdekoli a všude. Není nebezpečí, že by se Mamči dost nevyspala. Ale jednat takhle se služebnictvem, jako kdyby to byly cizokrajné květiny nebo porcelánové vázičky, to je doopravdy směšné,“ řekla Marie a zabořila se přitom do měkkých polštářů hluboké a velké pohovky a přitáhla si elegantní broušenou karafinku s čpavou solí.

„Víte,“ pokračovala nyvým hlasem křehotinky, jemným jako poslední závan vůně arabského jasmínu nebo cokoli stejně vzdušného, „víte, sestřenko Ofelie, já o sobě často nemluvím. To prostě nemám ve zvyku, není mi to příjemné. Nemám k tomu po pravdě ani dost sil. Ale přiznávám, že jsou otázky, ve kterých se Saint-Clare a já rozcházíme v názoru. Saint-Clare mi nikdy nerozuměl, nikdy mě neuměl ocenit. V tom právě podle mého tkví kořen vší mé churavosti.

Chtěj nechtěj musím věřit, že to Saint-Clare myslí dobře; ale sobeckost a bezohlednost k ženám mají muži v krvi už od přírody. Alespoň takový je můj dojem.“

Slečnu Ofelii, která měla nemalou dávku pravé novoanglické obezřelosti a obzvlášť silnou hrůzu z toho, aby ji někdo nezatáhl do rodinných různic, jalo v této chvíli tušení, že nějaké takové nebezpečí právě visí ve vzduchu. Proto nastrojila obličej do výrazu přísné nestrannosti, vytáhla z kapsáře asi čtyřstopový kus nedopletené punčochy — který s sebou nosila jako zvlášť účinný prostředek proti tomu, o čem učení bohoslovci tvrdí, že je osobitým zvykem Satana pokušitele, když vidí lidi s rukama nečinnýma — a pustila se s největší horlivostí do pletení. Rty měla stisknuté tak, že už jen jejich výraz říkal stejně srozumitelně, jak by byla dokázala slova: „Je zbytečné, aby ses mě snažila zatáhnout do řeči. Nechci s vašimi záležitostmi nic mít.“ Vpravdě jevila asi tak účastné pochopení jako nějaký kamenný lev.

Ale Marii to nevadilo. Měla někoho, ke komu mohla mluvit, a považovala za svou povinnost mluvit, a to jí stačilo. Posilnila se tedy znovu přičichnutím ke své osvěživé lahvičce a pokračovala:

„Víte, když jsem si vzala Saint-Clara, přinesla jsem do manželství vlastní majetek i služebnictvo a mám po zákonu právo nakládat si s tím vším po svém. Saint-Clare měl své jmění a své služebnictvo a já mu mileráda ponechávám, aby si se svým majetkem nakládal po svém. Jenže Saint-Clare se mi do mých věcí plete. Má divoké a výstřední názory na život, zvlášť na zacházení s čeledí. Doopravdy jedná tak, jako by mu na čeledi záleželo víc než na mně, ba dokonce víc než na sobě. Trpí jim, aby mu působili všechny možné potíže, a nikdy nehne ani prstem. Ano, v některých věcech je Saint-Clare doopravdy děsný — děsí mě — i když tak celkově vypadá dobromyslně. Tak si vám například postavil hlavu, že děj se co děj, nikdy v našem domě prý nesmí padnout rána, ledaže ji dá on nebo já — a dodržuje to tak rozhodně, že se mu věru neodvažuji opřít. Jistě snadno pochopíte, k čemu to vede. Saint-Clare by na ně totiž nezdvihl ruku, ani kdyby po něm všichni od prvního do posledního šlapali. A já? Vidíte přece, jaká by to byla ukrutnost, žádat ode mne, abych se tak namáhala! Je vám snad jasné, že tohle služebnictvo není nic jiného než samé přerostlé děti.“

„Nic o tom nevím a děkuji Bohu, že ne!“ prohodila slečna Ofelie úsečně.

„Nu, ale budete o tom muset vědět a poznáte to na vlastní kůži, když tady zůstanete. Nemáte ani ponětí, co je to za bídnou holotu, pohoršlivou, hloupou, bezohlednou, nerozumnou, dětinskou, nevděčnou.“

Kdykoli se Marie dostala k tomuto námětu, vždycky se zdála úžasně posílená. Nyní otevřela oči a vypadala, jako by byla na svou malátnost úplně zapomněla.

„Vy neznáte, ba ani nemůžete znát ty útrapy, co od nich den co den a hodinu co hodinu hospodyně zkouší na každém kroku a kdejakým možným způsobem. Ale stěžovat si Saint-Clarovi nemá smysl. Ten má nejroztodivnější řeči. Říká, co jsou, to že jsme z nich udělali my a že máme s nimi prý mít strpení. Říká, že jsme všechny jejich chyby zavinili my a byla by to prý krutost chybu udělat, a ještě za ni trestat. Říká, že být na jejich místě my, nepočínali bychom si prý líp — docela tak, víte, jako by člověk mohl podle nich rozumně soudit nás.“

„Copak vy nevěříte, že je Hospodin stvořil jako naše bližní jedné krve s námi?“ zeptala se slečna Ofelie stroze.

„Ne, to tedy vskutku nevěřím! Pěkná povídačka, namouvěru! Je to nižší plemeno,“ řekla Marie a zívla. „Stavět je nějak na stejnou úroveň s námi, víte, jako by nás bylo možno porovnávat, to je tedy zhola nemožné! A víte vy, že do mne Saint-Clare skutečně mluvil, jako by trvalé odloučení Mamči od jejího muže bylo totéž jako moje odloučení od mého manžela? Takhle se to tedy srovnávat nedá. Mamči prostě nemůže mít stejné city, jako bych měla já. To je něco docela jiného — samozřejmě, něco docela jiného. A přes všechno se Saint-Clare staví, že to nevidí. Zrovna jako kdyby Mamči mohla milovat ta svá ukoptěná děcka, jako já miluju Evu! A přece se mě jednou Saint-Clare snažil opravdově a vážně přesvědčit, že to je moje povinnost, abych při tom svém křehkém zdraví a při svých všech útrapách pustila Mamči zpátky domů a abych si místo ní vzala někoho jiného. Tohle snést bylo trochu mnoho i *pro mne*. Já často nedávám najevo, co cítím. Držím se zásady přetrpět všechno mlčky — je to těžký úděl manželky a já ho snáším. Ale tenkrát jsem

vybuchla, takže od té doby se už o té věci nikdy nezmínil ani slůvkem. Jenže podle toho, jak se tváří, a podle rozličných drobných narážek v řeči dobře vím, že smýšlí pořád stejně jako vždycky — a to mě tak trýzní, tak dráždí!“

Slečna Ofelie vypadala nápadně tak, jako by se bála, že užuž něco řekne; ale chrastila dál jehlicemi ostošest. A ten chřestot mluvil za celé svazky, jen kdyby mu Marie bývala s to porozumět.

„Tak tedy vidíte,“ pokračovala Marie, „co vlastně máte vést — domácnost bez jakéhokoli řádu, kde si služebnictvo ve všem počíná po svém, kde si každý dělá, co chce, a dostane, co chce, až na to, v čem jsem já s tím svým křehkým zdravím dokázala udržet vládu v rukou. Mám sice karabáč pořád pohotově a občas ho i použiju, ale taková námaha mě vždycky tuze vyčerpá. Kdyby si jenom Saint-Clare v tomhle vedl jako ostatní —“

„A jakpak to?“

„Nu, aby je poslal do šatlavy nebo na některé z jiných míst, kde mrskají. To je jediný možný způsob. Nebýt taková slabá ubožačka, myslím, že bych všechno vyřídila dvakrát řízněji, než to vede Saint-Clare.“

„A jak to dokáže vést Saint-Clare?“ zeptala se slečna Ofelie. „Říkáte, že jaktěživo nikoho neuhodí.“

„Nu, muži mají jaksi velitelštější vystupování, víte, je to pro ně snadnější. Ostatně kdybyste se mu někdy podívala plně do očí — tak jsou podivné ty jeho oči, a když promluví rozhodně, jako by mu v nich jiskřilo! I sama se toho bojím — a služebnictvo ví, že si musí dát pozor. Nedokázala bych kdovíjakým hřímáním a hubováním ani polovic toho, co Saint-Clare dokáže jediným mžikem oka, když už jednou bere věc vážně. Chm, Saint-Clare si nepřipouští žádné starosti — to je také důvod, proč cítí tak málo se mnou. Ale až začnete s tím hospodařením, sama přijdete na to, že bez přísnosti se obejít nelze — jsou tak špatní, tak falešní, tak líní!“

„Stará písnička,“ vpadl do řeči Saint-Clare, který právě ledabyle vešel. „Jaký hrozný účet budou muset ti bídní hříšníci nakonec skládat zvlášť za to, jak jsou líní! Víš, sestřenko,“ řekl a natáhl se přitom v celé délce na lenošku proti Marii, „je to u nich naprosto neodpustitelné se zřetelem k příkladu, jaký jim dáváme Marie a já.“

„Ale jdi, jdi, Saint-Clare, nebuď tak zlý!“ napomenula ho Marie.

„Že jsem zlý? Vždyť já myslel, že mluvím patřičně, a to je u mne přímo pozoruhodné. Vždycky se snažím podpořit tvé vývody, Marie.“

„Však víš dobře, žes nic takového neměl na mysli, Saint-Clare,“ namítla Marie.

„Nu, pak jsem se tedy asi mýlil. Děkuju ti, má milá, žes mě na to laskavě upozornila.“

„Ty mě chceš doopravdy jenom dráždit,“ řekla Marie.

„Ale jdi, Marie, den začíná být strašně horký a já měl právě dlouhou hádku s Dolfim a to mě hrozně unavilo. Buď tedy, prosím tě, roztomilá a dopřej člověku, aby si v záři tvého úsměvu trochu odpočinul.“

„Co je s Dolfim?“ zeptala se Marie. „Drzost toho panáčka dosahuje pomalu mezí, které jsou pro mne naprosto nesnesitelné. Jen kdybych tak nad ním měla na chvíli neomezenou moc. Však já bych ho zkrotila!“

„Tvoje slova, má milá, se vyznačují obvyklým bystrozrakém a zdravým úsudkem,“ odpověděl Saint-Clare. „Co se týče Dolfiho, má se věc takhle: že se totiž tak dlouho zabýval napodobováním mých půvabů a předností, až si nakonec nadobro popletl sebe se svým pánem. Musil jsem ho tedy z toho omylu trochu vyvést.“

„Jak?“ prohodila Marie.

„Nu, musil jsem mu dát jasně na srozuměnou, že *některé* své obleky bych si rád nechal výhradně pro své osobní použití. Také jsem Jeho Jasnosti povolil určitý pravidelný příděl kolínské vody a po pravdě jsem byl tak krutý, že jsem omezil počet mých batistových kapesníků, které smí používat, na jeden tucet. Na to Dolfi špačkoval zvlášť silně a já mu musil otcovsky promluvit do duše, než se s tím smířil.“

„Ach Saint-Clare, kdy se ty naučíš jednat se služebnictvem, jak se patří? To volá přímo do nebe, jak je rozmazluješ!“ zhrozila se Marie.

„Nu, co je na tom koneckonců špatného, že se ten chudák chce podobat svému pánovi? A když jsem ho nevychoval nijak líp, než aby viděl své největší štěstí v kolínské vodě a v batistových kapesnících, proč bych mu to neměl dopřát?“

„A proč jsi ho nevychoval líp?“ zeptala se slečna Ofelie rozhodně a bez okolků.

„Tuze velká námaha! Lenost, sestřenko, lenost — ta hubí víc duší, než kolik bys jich dovedla spočítat. Nebýt lenosti, byl bych sám učiněný anděl. Kloním se k názoru, že lenost je to, čemu váš starý učený kazatel nahoře ve Vermontu říkával ‚kořen všeho mravního zla‘. Je to namouvěru hrozné pomyšlení.“

„Myslím, že na vás, kdo jste majiteli otroků, leží strašlivá odpovědnost,“ promluvila slečna Ofelie. „Nechtěla bych být ve vaší kůži ani zanic na světě. Měli byste svým otrokům dát vzdělání a jednat s nimi jako s tvory obdařenými rozumem. To je můj názor,“ dodala ta dobrá dáma, když v ní náhle vzkypěl horlivý zápal, který se v jejím nitru rozhoříval už celé ráno.

„Ale jdi, jdi,“ namítl Saint-Clare a hbitě se zdvihl. „Copak ty o nás vlastně víš?“ A posadil se k pianu a zahrál ztřeštěně rychlý kousek.

Saint-Clare měl hudební nadání vysloveně nevšední. Měl brilantní a pevný úhoz a prsty mu běhaly po klávesách svižně jako ptačím letem, lehounce, ale přesto rozhodně. Přehrával kousek za kouskem jako člověk, který se chce hrou přivést do dobré nálady. Potom odstrčil noty, vstal a řekl zvesela:

„Ano, sestřenko, vskutku hezky jsi nám to pověděla a splnila jsi svou povinnost. Celkem vzato, mám za to o tobě tím lepší mínění. Nijak a v ničem nepochybuji, žes mi hodila pravou perlu pravdy, ale zasáhla mě tak přímo ve tvář, víš, že jsem ji zpočátku ani zrovna dost neocenil.“

„Pro svou osobu nevidím v hovoru podobného rázu žádný smysl,“ promluvila Marie. „Namouvěru, dělá-li někdo pro služebnictvo víc než my, ráda bych věděla kdo. A nijak jim to neprospívá — ani trochu, ani co by za nehet vešlo — jsou pořád čím dál tím horší. Co do toho domlouvání a podobně, věru že jsem se mohla umluvit až do únavy a do ochraptění, abych jim vysvětlila jejich povinnosti a bůhvíco všechno. A je také jisté, že si mohou chodit do kostela, když chtějí, ačkoli nerozumějí z kázání nic víc než domácí zvířata. Tak jim to podle mého nijak zvlášť neprospěje. Ale oni si chodí a mají tak všestrannou příležitost. Než jak jsem říkala už

před chvílí, je to nižší plemeno a vždycky bude a není jim prostě pomoci. Kdybyste se snažili sebevíc, nic z nich neuděláte. Víte, sestřenko Ofelie, já to zkoušela, a vy ne — já se mezi nimi narodila a vyrostla a vím to.“

Slečna Ofelie myslila, že už řekla dost, a proto seděla mlčky. Saint-Clare si začal hvízdat písničku.

„Saint-Clare, nemohl bys nechat toho hvízdání?“ ozvala se Marie. „Bolí mě z toho hlava ještě víc.“

„Mohl a nechám,“ slíbil Saint-Clare. „Máš ještě nějaké přání, co bych mohl nebo nemohl?“

„Přála bych si, abys měl aspoň trochu soucitu s mým utrpením. Nemáš se mnou ani špetku účasti.“

„Můj drahý andělíčku žalobníčku!“ ohradil se Saint-Clare.

„Člověka jenom dráždí, když s ním takhle mluvíš!“

„Jak bys tedy chěla, abych s tebou mluvil? Budu mluvit podle tvého přání — jakým způsobem si jen řekneš, jen abych tě uspokojil.“

Hedvábnými záclonami na verandě pronikl ze dvora do pokoje zvonivý smích. Saint-Clare přistoupil k zábradlí, nadzdvihl záclonu a rovněž se rozesmál.

„Co se děje?“ zeptala se slečna Ofelie a zamířila k zábradlí.

Na mechovém sedátku na dvoře seděl Tom. V kdekteré knoflíkové dírce měl plno květů kapského jasmínu a Eva mu právě s veselým smíchem věšela kolem krku věnec z růží.

Potom mu hopsla na koleno jako vrabeček a zpěvavě se smála:

„Jejej, Tome, ty vypadáš legračně!“

Tom měl na rtech usedlý, shovívavě dobrácký úsměv a zdálo se, že se svým klidným způsobem z toho žertu těší právě tolik jako jeho malá paní. Když spatřil pána, zdvihl k němu oči s omluvným a jaksi prosebným pohledem.

„Jak jí to můžeš dovolit, Augustine?“ zeptala se slečna Ofelie.

„A proč ne?“ namítl Saint-Clare.

„Vlastně ani nevím, ale připadá mi to úplně hrozné.“

„Neviděla bys v tom nic zlého, kdyby dítě hladilo velkého psa, i kdyby byl černý — ale černocha, lidského tvora, který dovede myslet a usuzovat a cítit, toho si ošklivíš. Jen to přiznej, sestřenko. Vím až moc dobře, jak někteří z vás seveřanů v té věci cítí. Ne že by na tom

byl i jen ždibínek nějaké ctnosti, že my takové pocity nemáme, ale u nás dělá zvyk to, co by mělo udělat křesťanství — totiž vykořenit osobní předpojatost. Při svých cestách na Sever jsem si často všiml, oč pevněji tkvějí ve vás než v nás. Vy se černochů štítíte jako nějakého hada nebo ropuchy, a přesto se pohoršujete nad křivdami na nich páchanými. Horlíte proti jejich týrání, ale sami se od nich odtahujete a nechcete s nimi mít nic společného. Nejraději byste je odvezli do Afriky, jen abyste je neměli na očích a pod nosem, a pak jim poslali pár misionářů, aby za vás obstarali všechno sebezapření a v hrubých rysech je povzdělali. Není to tak?“

„Hm, bratranče,“ odpověděla slečna Ofelie přemítavě, „na tomhle by něco pravdy mohlo být.“

„Co by si chudí a ponížení počali bez dětí?“ pokračoval Saint-Clare, zatímco se opíral o zábradlí a pozoroval Evu, jak cupitá pryč a vleče za sebou Toma. „Malé dítě je jediný pravý demokrat. Takový Tom je například pro Evu hrdinou. V jejích očích jsou jeho povídačky pravé divy, jeho písničky a nábožné písně lepší než opera, jeho kapsa plná krámů a všelijakých drobných tret je pro ni učiněný důl pokladů a on sám nejpodivuhodnější Tom, jaký kdy vězel v černé kůži.

Nevinné dítě je jedna z rajských růží, kterou Hospodin shodil na zemi výslovně pro chudé a ponížené, kterým se květů jakéhokoli jiného druhu dostane náramně poskrovnu.“

„Je to divné, bratranče,“ řekla slečna Ofelie, „když tě člověk slyší takhle mluvit — co tě k tomu, prosím tě, vede?“

„Nic není snadnějšího než mluvit,“ odpověděl Saint-Clare. „Věru že není nad dělbu práce. Moje silná stránka je mluvení — a tvoje, sestřenko, záleží v jednání.“

Tom byl toho času v dobrém hmotném postavení a neměl, jak se běžně mluví, nač si naříkat.

Malá Eva si ho z pudové vděčnosti a líbeznosti ušlechtilé povahy náramně oblíbila a vyprosila si na otci, aby Tom směl být jejím osobním pobočníkem, kdykoli by na své procházce nebo vyjížďce potřebovala doprovod sluhy. A Tom dostal jednou provždycky rozkaz všeho ostatního nechat a být k dispozici slečně Evě, kdykoli ho bude pro sebe potřebovat — rozkaz to, jak si asi naši čtenáři dovedou představit, který mu ani zdaleka nebyl nepříjemný. Dostával stále pěkné šaty, protože po této stránce byl Saint-Clare úzkostlivě pedantický.

Tomova služba ve stáji byla vlastně pouhá sinekura a záležela prostě v denní starosti o dohled a přidělení práce podřízenému sluhovi. Marie Saint-Clarová totiž prohlásila, že by nesnesla, aby i jen sebeméně načichl koňským pachem, má-li se pohybovat v její blízkosti, a že mu rozhodně nesmějí být přiděleny žádné povinnosti, které by jí ho znepříjemnily. Její slabá nervová soustava je prý totiž naprosto neschopná čelit zkoušce podobného rázu — jediné vdechnutí čehokoli nepříjemného, jak se vyslovila, by prý úplně stačilo stáhnout oponu jejího žití a rázem ukončit všechno její pozemské trápení.

Tom proto ve svých pečlivě vykartáčovaných soukenných šatech, v hladkém kastoru a nablýskaných botách, se sněhobílými manžetami a límcem a se svou vážnou dobromyslnou černou tváří vypadal dost úctyhodně, aby mohl být kartaginským biskupem, jak jimi v dávných dobách mužové jeho barvy pleti bývali.

Rovněž žil v krásném prostředí — okolnost to, která jeho vnímavému plemeni není nikdy lhostejná — a s tichým potěšením se

kochal ptactvem, květinami, vodotrysky, vůněmi, jasem a krásou nádvoří i hedvábnými záclonami, obrazy, lustry, sochami a zlacením, které mu měnily vnitřek domu v jakýsi Aladinův palác.

Až někdy Afrika zrodí povznesené a vzdělané plémě — a jednou k tomu dojít musí, jednou na ni musí přijít řada, aby sehrála svou roli ve velkém dramatu lidského pokroku —, pak se tam rozproudí život s nádherou a skvělostí, o jaké si naše chladné západní kmeny dovedou udělat jenom chabou představu. V té daleké tajuplné zemi zlata a drahokamů, koření, rozevlátých palem a divukrásných květin, v té zemi zázračné plodnosti se zrodí nové formy umění, nové styly nádhery. A černé plemeno, nadále již nikoli opovrhované ani utlačované, předvede možná světu jedny z nejnovějších a nejvelkolepějších překvapivých zjevů lidského života.

Myslila na tohle Marie Saint-Clarová, když jednoho nedělního rána stála nádherně oblečena na verandě a připínala si na útlé zápěstí diamantový náramek? S největší pravděpodobností ano. Nebo nemyslela-li na tohle, pak na něco jiného — neboť Marie si libovala v pěkných věcech a nyní se právě chystala v plné slávě — v diamantech, hedvábí, krajkách, v klenotech a nevím v čem všem — do vznešeně módního kostela, aby projevila velkou nábožnost. Marie si vždycky dávala záležet, aby v neděli byla velmi pobožná. Jak ztepilá, jak elegantní, jak ladná a plavná byla v každičkém pohybu ta postava, zahalená krajkovým přehozem jako mlhou! Vypadala líbezně a cítila se vskutku velmi dobrá a velmi elegantní.

Vedle ní stála slečna Ofelie, úplný její protiklad. Ne snad, že by neměla stejně hezké hedvábné šaty a krajkový přehoz i stejně jemný kapesník; ale přísná upjatost, hranatost a strnulé držení těla ji obklopovaly ovzduším stejně neurčitým, avšak stejně znatelným, jako milost halila její elegantní sousedku.

„Kde je Eva?“ zeptala se Marie.

„Evička se zastavila na schodech, chtěla něco říci Mamči.“

A co to říkala Eva Mamči na schodech? Poslouchej, čtenáři, a uslyšíš, i když Marie to neslyší.

„Milá Mamči, já vím, že tě strašně bolí hlava.“

„Bůh vám žehnej, slečno Evo! Poslední dobou mě hlava bolí pořád. S tím si nemusíte dělat starosti.“

„Víš, mám radost, že jdeš dnes ven. A na!“ holčička ji objala. „Tu máš, Mamči, vem si můj flakónek.“

„Jakže! Tuhle vaši krásnou zlatou flaštičku s těmi diamanty? Proboha, slečno, to se přece v žádném případě nehodí!“

„Proč ne? Ty ji potřebuješ, a já ne. Mamička si k ní vždycky přivonívá, když ji bolí hlava, a jistě ti to uleví. Ne, ne, jen si ji hezky vezmi, musíš, víš, abys mi udělala radost.“

„Kdo to jaktěživo slyšel, jak to zlatíčko mluví!“ vzdychla si Mamči, když jí Eva strčila lahvičku za ňadra, políbila ji a rozběhla se ze schodů za matkou.

„Proč ses zastavovala?“

„Jen jsem se zastavila, abych dala Mamči svůj flakónek, aby si ho vzala do kostela.“

„Evo!“ zhrozila se Marie a netrpělivě si dupla. „Svůj zlatý flakónek jsi dala Mamči? Kdy se už jednou naučíš, co se patří a co ne? Ihned se vrať a přines si ho zpátky!“

Eva vypadala sklíčená a zarmoucená a pomalu se otočila.

„Poslyš, Marie, nenuť to dítě k ničemu. Ať si dělá, co se jí líbí,“ pravil Saint-Clare.

„Ale kam to takhle v životě přivede, Saint-Clare?“ namítla Marie s podivem.

„Nuže, bratranče, jsi hotov jít na služby boží?“ obrátila se slečna Ofelie přímou otázkou na Saint-Clara.

„Děkuju za pozvání, já nejdu.“

„Opravdu bych ráda viděla, aby se Saint-Clare jednou ukázal v kostele!“ řekla Marie. „Ale nemá ani ždibek náboženského cítění. To skutečně není slušné.“

„To já vím,“ odpověděl Saint-Clare. „Vy dámy chodíte podle mého do kostela patrně proto, abyste se naučily, jak to v životě někam přivést. A odlesk vaší zbožnosti dodává nátěru slušnosti nám.

Saint-Clare stál na schůdcích před domem, když kočár odjížděl, a poslal za dítětem polibek. V očích mu stály těžké slzy.

„Víš, Evangelino,“ řekla matka v kočáře, „vždycky se sluší a patří být k služebnictvu laskavý — ale nepatří se jednat s ním *úplně* stejně, jako kdyby to byli naši příbuzní nebo lidé z naší vlastní společenské vrstvy. Například kdyby byla Mamči nemocná, přece by sis ji nechtěla uložit do vlastní postele, nu ne?“

„Právě to bych patrně chtěla udělat, mamičko,“ odpověděla Eva, „protože bych to měla šikovnější, abych ji mohla dobře opatrovat, a taky proto, víš, že moje postel je lepší než její.“

Marie byla hluboce zoufalá nad naprostým nedostatkem mravního cítění, jasně projeveným touto odpovědí.

„Co mám jen dělat, aby mi tohle dítě rozumělo?“ vzdychla si.

„Nic,“ řekla slečna Ofelie významně.

Eva vypadala chviličku smutná a zmatená, ale děti naštěstí nesetrvají u jednoho dojmu dlouho. A zanedlouho se už vesele smála rozličným věcem, které viděla z okna kočáru, když s rachotem ujížděl ke kostelu.

„Nuže, dámy,“ prohodil Saint-Clare, když už všichni seděli pohodlně u oběda, „jaký byl program v kostele dnes?“

„Ach, kázání bylo skvělé!“ odpověděla Marie. „Bylo to právě takové kázání, jaké bys měl slyšet. Vyjadřovalo přesně všechny moje názory.“

„To musilo být velmi poučné,“ podotkl Saint-Clare. „A námět

musel být značně obsáhlý.“

„Nu, myslím jenom všechny moje názory na společnost a tak podobně,“ opravila se Marie. „Kázání bylo na text ‚Sám všecko činí ušlechtilé časem svým‘ a vysvětlilo nám, jak všechny společenské řády i rozdíly pocházejí od Boha a jak je to správné a krásné, víš, že někteří lidé stojí vysoko a jiní nízko a že se jedni narodili k tomu, aby vládli, a druzí zase, aby sloužili, víš, a to všechno vůbec. A jak výborně ti to ten kazatel uplatňoval na všechen ten směšný povyk, co se ho nadělá s otroctvím! Úplně jasně prokázal, že bible je na naší straně, a zastával všechna naše zřízení tak přesvědčivě, že bych si jenom přála, abys ho byl slyšel.“

„Chm, to já nepotřebuji,“ odpověděl Saint-Clare. „Mohu se dovědět, co mi prospěje právě tolik jako takové kázání, kdykoli doma z našich novin, a ještě si přitom mohu pokuřovat doutník — což, jak víš, v kostele udělat nemohu.“

„Jak to,“ ozvala se slečna Ofelie. „ty těmhle názorům nevěříš?“

„Kdo? Já? Víš, já jsem takový bohaprázdný člověk, že mě tyhle náboženské názory na podobné věci tuze nepoučí. Kdybych se měl k téhle otázce otroctví nějak vyjádřit, pak bych řekl rovnou, přímo a otevřeně:‚My jsme pro. My otroky máme a hodláme si je podržet — vyhovuje to našemu pohodlí a našim zájmům.‘ To je zkrátka jádro věci. A to je právě také to celé, co všechny tyhle svatouškovské povídačky koneckonců vlastně znamenají. A tomu mému by myslím rozuměl každý a všude.“

„Vážně si myslím, Augustine, že se strašlivě rouháš!“ okřikla ho Marie. „Věru že ty tvoje řeči člověka pohoršují!“

„Pohoršují, chm! Je to přece pravda. Proč už tohle pobožné povídání o podobných věcech nerozvedou trošku do šíře a neukážou, jak ‚ušlechtilé časem svým‘ je, když člověk přebere nějakou tu skleničku nebo si posedí trošku moc dlouho u karet nebo se kochá rozličnými jinými zábavami podobného rázu, které nám dalo nebe a které jsou mezi námi mladíky notně běžné. Rádi bychom slyšeli, že i ty jsou správné a bohabojné!“

„Nu,“ řekla slečna Ofelie rozhodně, „pokládáš otroctví za správné, nebo za špatné?“

„S tou svou hroznou novoanglickou přímostí na mne nechoď,

sestřenko,“ ohradil se Saint-Clare vesele. „Kdybych ti na tuhle otázku odpověděl, určitě bys mě zasypala tuctem dalších a jedna by byla těžší než druhá, to vím. Ale já nehodlám své stanovisko precizovat. Jsem jeden z těch, co nesmírně rádi kácejí druhým lidem modly — ale nikdy nehodlám vyzvednout svou modlu, aby mi ji mohli kácet jiní.“

„Právě takhle mluví vždycky,“ poznamenala Marie. „Nikdy z něho nedostanete žádnou kloudnou odpověď. Podle mého nemá vůbec rád náboženství, a jenom proto vždycky takhle od všeho uhýbá, jako to dělá zrovna teď.“

„Náboženství!“ pronesl Saint-Clare takovým tónem, že se obě dámy na něho překvapeně podívaly. „Náboženství! Je snad náboženství to, co slyšíte v kostele? Je snad náboženství to, co se dá ohýbat a kroutit, co se dá mačkat a natahovat, aby se to hodilo na všecky křivolaké cestičky sobecké a požitkářské společnosti? Je snad náboženství to, co je k člověku méně šetrné, méně šlechetné, méně spravedlivé, méně ohleduplné než dokonce moje vlastní neznabožská, světácká, zaslepená povaha? Ne!“

„Ty tedy nevěříš, že bible ospravedlňuje otroctví?“ položila mu slečna Ofelie jinou otázku.

„Bible byla kniha mé *matky*,“ odpověděl Saint-Clare. „Podle ní matka žila a umřela a hrozně by mě mrzelo, kdybych si měl myslet, že by žila podle knihy tak špatné. To už bych si mohl spíš přát, aby se prokázalo, že matka byla schopná pít kořalku, žvýkat tabák a klít — abych tak uspokojil sám sebe, že si počínám správně, když dělám totéž. Ale ani o trošičku by mě to v nitru s takovými věcmi nesmířilo a jenom by mi to odňalo útěchu, že si mohu vážit matky — je to vskutku útěcha, když si může člověk v dnešním světě něčeho vážit.

Zkrátka, víš,“ pravil a zapadl náhle zase do dřívějšího rozmarného tónu, „chci jedině to, aby se různé věci ukládaly do různých škatulek a nemíchaly spolu. Celá stavba společnosti, v Evropě i v Americe, je slepená z rozličných zřízení, která nesnesou přísné měřítko žádné vysoce dokonalé mravní úrovně. Celkem všeobecně se uznává, že lidé nijak neusilují o absolutní spravedlnost, nýbrž pouze o to, aby se jim vedlo aspoň tak jako ostatnímu světu. A když tedy někdo promluví otevřeně jako muž a řekne, že otroctví je

pro nás nezbytné, že se bez něho nemůžeme obejít, že by se z nás stali žebráci, kdybychom se ho vzdali, a že je ovšem hodláme bránit zuby nehty — pak to je řeč poctivá, jasná a srozumitelná. Má počestný zvuk pravdivosti, a můžeme-li soudit podle běžných zvyklostí, většina světa nám bude přizvukovat. Ale když někdo začne dělat ustaraný obličej a pokrytecky huhňat a citovat Písmo svaté, pak se kloním k názoru, že za mnoho nestojí.“

„Jsi hrozně nelítostný,“ řekla Marie.

„Nu,“ pokračoval Saint-Clare, „dejme tomu, že by cena bavlny z nějakého důvodu jednou provždycky podstatně klesla a že by se tím celý majetek v otrocích stal přítěží a ztratil na trhu cenu — nemyslíš, že by se brzy našla nová verze učení Písma? To bys viděla, jaká záplava světla by zalila kostely a jak okamžitě by se objevilo, že všechno je po výkladu bible i zdravého rozumu úplně naopak!“

„Ale tak nebo tak,“ prohlásila Marie a lehla si pohodlně do lenošky, „jsem vděčná tomu, že jsem se narodila tam, kde existuje otroctví. A věřím, že je správné — přímo cítím, že správné musí být —, a buď jak buď, rozhodně bych bez něho nemohla žít.“

„Povídám, co tomu říkáš ty, kočičko?“ zeptal se otec Evy, která v tom okamžiku vešla s květinou v ruce do pokoje.

„Čemu, tatínku?“

„Nu, co je ti milejší: žít tak, jak se žije u strýčka nahoře ve Vermontu, nebo mít celý dům plný služebnictva, jako je to u nás?“

„Ale to se rozumí, to naše je mnohem hezčí!“ odpověděla Eva.

„Pročpak?“ vyptával se Saint-Clare a pohladil dítě po hlavičce.

„Tady přece máš kolem sebe o tolik víc lidí, koho mít rád, no ne?“ odpověděla Eva a pohlédla vážně na otce.

„Nu ovšem, to je Evě podobné,“ prohodila Marie. „Jenom zase jedna další z těch jejích divných řečí.“

„Je to divná řeč, tatínku?“ zeptala se Eva šeptem, když si mu vylezla na koleno.

„Jak to na světě chodí, kočičko, tak skorem,“ přisvědčil Saint-Clare. „Ale kdepak byla moje Evička přes celý oběd?“

„Byla jsem přece nahoře u Toma a poslouchala jsem, jak zpívá, a teta Dina mi tam dala oběd.“

„Toma jsi poslouchala, jak zpívá, ano?“

„Ano, ano! Ten ti zpívá takové krásné písně o Novém Jeruzalému a o jasných andělích a o zemi Kanaán!“

„To bych myslel — je to lepší než opera, viď?“

„Ano, a Tom mě jim bude učit.“

„Tedy hodiny zpěvu, co? — Děláš opravdu pokroky.“

„Ano, on mi zpívá a já mu čtu ze své bible — a on mi vysvětluje, co to znamená, víš?“

„Namouvěru,“ prohodila se smíchem Marie, „to je nejnovější vtip poslední doby!“

„Nu, Tom věru není na vykládání Písma nešikovný, na to bych mohl přísahat,“ řekl Saint-Clare. „Tom má vrozené vlohy k náboženství. Potřeboval jsem dnes ráno mít časně zapraženo, a proto jsem se vyštrachal nahoru k Tomově komůrce nad konírnou. A tak jsem vám ho slyšel, jak si sám pro sebe drží hodinku. Věřte mi, že jsem už hodně dlouho neslyšel nic tak líbezného jako tohle Tomovo modlení. Přimlouval se i za mne s horlivostí vpravdě apoštolskou.“

„Třeba tušil, že posloucháš. O takovém triku jsem už slyšela.“

„Tušil-li to, tak si nepočínal zrovna tuze moudře. Podával totiž Hospodinovi své mínění o mně docela bez obalu. Tom soudí, jak se zdá, že mám rozhodně mnoho příležitostí k nápravě, a zřejmě si velmi vážně přeje, abych se dal na pokání.“

„Doufám, že si to vezmeš k srdci,“ poznamenala slečna Ofelie.

„Mám dojem, že o mně máš mínění skorem navlas stejné,“ odpověděl Saint-Clare. „Nu, uvidíme — co říkáš, Evo?“

17 KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

OBRANA SVOBODY

Odpoledne se schylovalo k podvečeru a v kvakerském domě nastal mírný ruch. Ráchel Hallidayová přecházela klidně z místa na místo a vybírala z domácích zásob rozličné potřebnosti pro poutníky, kteří se měli s nocí vydat na cestu. Vybírala takové, jaké se daly složit

do nejmenšího objemu. Stíny odpoledne se prodlužovaly k východu a rudý kotouč slunce stál zamyšleně na obzoru. Jeho zlaté paprsky zářily poklidně do malé ložnice, kde seděl Jiří se svou ženou.

Měl chlapce na koleně a držel ženu za ruku. Oba vypadali zamyšlení a vážní a na lících měli stopy slz.

„Ano, Elizo," pravil Jiří, „vím, že všechno, co říkáš, je pravda. Jsi hodné dítě — o hodně lepší, než jsem já. Pokusím se žít, jak říkáš. Pokusím se jednat tak, jak je hodno svobodného člověka."

„A až se dostaneme do Kanady," řekla Eliza, „mohu ti pomáhat. Umím docela dobře šít šaty a dovedu prát i žehlit jemné prádlo. Společnou prací se nám už podaří na nějaké to živobytí vydělat."

„Ano, Elizo, dokud budeme mít jeden druhého a svého chlapce, bude dobře. Ach Elizo, kdyby jen ti lidé tady věděli, jaké to je pro člověka požehnání, ten pocit, že jeho žena a dítě jsou doopravdy jeho! Často jsem se divil, když jsem viděl, jak se mužové, kteří mohli svou ženu a děti nazývat po pravdě svými, užírali a trápili kvůli kdovíčemu jinému. Věř mi, cítím se úplně bohatý a silný, i když nemáme nic než holé ruce. Je mi, jako bych už sotva mohl od života žádat víc. Ano, třebaže jsem celý život den ze dne těžce pracoval a nemám dnes ve svých pětadvaceti letech v kapse jediný troník, ani střechu nad hlavou, ani kusa země, co by mi patřil, přesto budu spokojený a vděčný, jen když mě už nechají na pokoji. Budu pracovat a pošlu panu Shelbymu peníze za tebe i za chlapce. Pokud jde o mého bývalého pána, ten už shrábl pětkrát víc než všechno, co na mne kdy utratil. Tomu nedlužím nic."

„Ale ještě pořád nejsme docela mimo nebezpečí," připomněla Eliza. „Ještě nejsme v Kanadě."

„Máš pravdu," přisvědčil Jiří, „ale zdá se mi, jako bych už cítil ten svobodný vzduch, a to mi dodává sil."

V tom okamžiku bylo z přední místnosti slyšet hlasy ve vážném rozhovoru a skorem vzápětí se ozvalo zaklepání na dveře.

Eliza vyskočila a šla otevřít.

Před dveřmi stál Simeon Halliday a s ním bratr kvaker. Simeon ho představil jako Fineáše Fletchera.

Fineáš byl muž vyčouhlý jako tyčka, ryšavých vlasů a tváře, která prozrazovala velkou bystrost a zkušenost. Neměl onen

vyrovnaný, klidný, nesvětský výraz jako Simeon Halliday; naopak, jeho vzezření budilo dojem člověka obzvlášť čilého a sebevědomě praktického, který je nemálo hrdý na to, že ví, co chce, a že hledí jasně a obezřetně kupředu. Tyto zvláštní rysy podivně kontrastovaly sc širokou střechou jeho klobouku a s jeho rozvláčným vyjadřováním.

„Náš přítel Fineáš objevil něco důležitého, co se týká tebe a tvých společníků, Jiří," pravil Simeon. „Udělal bys dobře, kdyby sis to od něho vyslechl."

„Baže objevil," přisvědčil Fineáš. „A jen to dokazuje, jak je užitečné, aby člověk na jistých místech spal vždycky s jedním uchem otevřeným, jak odjakživa říkám. Včera večer jsem zastavil na noc v jedné osamělé hospůdce u silnice, hezký kus odtud. Ty si budeš pamatovat, Simeone, kde to je. Loni jsme tam prodávali nějaká jablka té tlusté ženě s velkými náušnicemi. No tedy, byl jsem po perné jízdě uondaný, a když jsem se navečeřel, natáhl jsem se na hromadu pytlů v koutě, přetáhl jsem si přes sebe svou buvolici, a že počkám, až mi přichystají postel. A co se vám nestalo, jako že jsem usnul jako špalek!"

„S jedním uchem otevřeným, Fineáši?" zeptal se mírně Simeon.

„Ne! Spal jsem celý i s ušima, tak hodinku dvě, protože jsem byl utahaný až běda. Ale když jsem trošinku prokoukl, viděl jsem, že v místnosti je několik mužských a sedí kolem stolu, pijí a rozprávějí. A jen mě tak napadlo, že než se začnu moc hýbat, napřed se podívám, co mají za lubem, zvlášť když jsem je zaslechl povídat něco o kvakerech. ‚Tak,' povídá jeden, ‚Jsou v té kvakerské osadě tamhle, o tom není sporu,' povídá. Naščpicoval jsem tedy hned obě uši a slyším, že vykládají právě o těchhle lidech tady. A tak jsem ležel a poslouchal, jak kují všechny svoje plány.

Tohohle mládence, jak říkali, chtějí poslat do Kentucky k jeho pánovi, který ho prý přísně potrestá na výstrahu všem černochům, aby jim zašla chuť utíkat. A jeho ženu chtějí dva z nich odvézt dolů do Nového Orleansu a prodat si ji tam na vlastní rub. Počítají, že za ni strží šestnáct až osmnáct set dolarů. A chlapce, jak říkali, odevzdají handlíři, co ho koupil. Potom je tady ještě ten mladý Jim a jeho matka, ty chtějí poslat zpátky jejich pánům do Kentucky.

Říkali, že v jedné obci kousek dál mají dva strážníky, co půjdou

s nimi, aby jim pomohli všechny ty lidi chytit. Tu mladou ženu chtějí přivést před soudce. Jeden z těch chlapíků, takový malý a v řeči jako úhoř, má odpřisáhnout, že je jeho majetkem, potom si ji prý dá vydat a odveze ji na Jih. Mají přesnou představu o cestě, kudy v noci pojedeme, a budou nás stíhat. Bude jich na nás snad šest, snad osm. Tak raďte, co máme dělat?“

Skupina osob, jež tu stály v různých postojích, byla po tomto sdělení hodná štětce malířova. Ráchel Hallidayová, která odběhla od dížky s čerstvým těstem, aby si poslechla noviny, stála s pomoučenýma rukama vysoko zdviženýma a s výrazem do krajnosti znepokojeným. Simeon se díval hluboce zamyšleně a Eliza měla paže ovinuté kolem manželova krku a vzhlížela mu do obličeje. Jiří stál s rukama zaťatýma v pěst a s planoucíma očima a tvářil se, jako by se snad byl tvářil každý jiný muž, kterému by chtěli ženu prodat v dražbě a syna poslat k otrokáři, to vše pod záštitou zákonů křesťanského národa.

„Co budeme dělat, Jiří?“ zeptala se mdlým šeptem Eliza.

„Vím, co udělám já,“ odpověděl Jiří, poodešel do malé ložnice a začal si prohlížet pistole.

„Ba, ba,“ řekl Fineáš a kývl hlavou na Simeona, „tady vidíš, Simeone, k čemu to povede.“

„Vidím,“ přisvědčil Simeon a povzdychl si, „a modlím se, aby až k tomu nedošlo.“

„Nechci nikoho do ničeho zaplést — ani se mnou, ani kvůli mně,“ prohlásil Jiří. „Kdybyste mi půjčil vůz a ukázal mi cestu, pojedu k nejbližší stanici sám. Jim má sílu obra a je neústupný jak smrt a zoufalství — a já taky.“

„Dobrá, dobrá, příteli,“ řekl Fineáš, „ale přesto přese všechno budeš potřebovat kočího. Bojování si můžeš všechno obstarat sám, to ti milerád ponechám, víš, ale já znám sem tam ledaco o cestě, co ty neznáš.“

„Ale já vás nechci do ničeho zaplést,“ namítl Jiří.

„Zaplést?“ podivil se Fineáš se zvědavým a pátravým výrazem v tváři. „Až mě doopravdy do něčeho zapleteš, tak mi to, prosím tě, řekni.“

„Fineáš je moudrý a šikovný člověk,“ pravil Simeon. „Uděláš

dobře, Jiří, když se budeš držet jeho úsudku — a,“ dodal, položil Jiřímu laskavě ruku na rameno a ukázal přitom na pistole, „neukvapuj se s tímhle — mladá krev je horká.“

„Sám nikoho nenapadnu,“ odpověděl Jiří. „Nechci od téhle země nic víc, než aby mě nechala na pokoji, a pak ji opustím v míru. Ale,“ odmlčel se, čelo se mu zachmuřilo a rysy obličeje se stáhly, „na tom trhu v Novém Orleansu mi už prodali sestru. Vím, k čemu je tam prodávají. Mám snad nečinně přihlížet, jak mi berou ženu, aby ji prodali, když mám dvě silné ruce, abych ji bránil? Ne, nikdy. Budu bojovat až do posledního dechu, než mi vyrvou ženu a syna. Můžete mi to mít za zlé?“

„Žádný smrtelník ti to nemůže mít za zlé, Jiří. Lidské tělo a krev nemůže jednak jinak,“ pravil Simeon. „Běda světu pro jeho pohoršení, ale běda těm, skrze něž pohoršení přichází.“

„Neučinil byste stejně i vy, pane, kdybyste byl na mém místě?“ zeptal se Jiří.

„Modlím se, abych nebyl podroben takové zkoušce,“ odpověděl Simeon. „Lidské tělo je slabé.“

„Myslím, že moje tělo by bylo v takovém případě až povážlivě silné,“ řekl Fineáš, protáhl se v ramenou a rozhodil paže jak lopaty větrného mlýna. „Tak nevím, příteli Jiří, jestli bych ti některého toho chlapíka i nepodržel, kdyby sis s ním měl vyřizovat nějaké oučty.“

„Je úplně jasné, že nejsi ‚přítel‘ od narození,“ pravil Simeon s úsměvem. „Tvé staré založení v tobě ještě vězí hezky silně.“

Abychom nic nesmlčeli, Fineáš býval zdatný zálesák s pěstmi jako kladiva, náruživý lovec a výtečný střelec, který na první ránu skolil každou zvěř; ale když se pak ucházel o hezkou kvakerku, dal se mocným vlivem jejích půvabů pohnout, aby vstoupil do místní kvakerské náboženské obce. A třebaže byl údem poctivým, rozšafným a činným a nic zvláštního se nedalo proti němu namítat, přesto se zanícenější členové obce nemohli ubránit poznání, že co do horlivosti a snahy po skutečném obrácení nesmírně pokulhává.

„Přítel Fineáš si vždycky dělá všechno po svém,“ poznamenala s úsměvem Ráchel Hallidayová. „Ale všichni víme, že přesto přese všechno má srdce na pravém místě.“

„Nu,“ ozval se Jiří, „nebylo by tedy nejlepší, kdybychom si s

útěkem pospíšili?“

„Vstal jsem ráno ve čtyři hodiny a hnal jsem koně, jak jsem mohl nejrychleji. Dojel jsem tedy jistě s náskokem plných dvou tří hodin, jestli vyrazili v tu dobu, jak se chystali. Ale buď jak buď, není bezpečné vyjet, dřív než bude tma. Ve vesnicích před námi jsou totiž rozličtí špatenkové, kteří by mohli dostat chuť plést se nám do cesty, kdyby uviděli náš vůz, a to by nás zdrželo víc, než když trochu počkáme. Ale tak za dvě hodiny se myslím můžeme odvážit vyjet.

Zaskočím zatím k Michaelovi Crossovi a dojednám s ním, aby jel na tom svém rychlém valáškovi za námi a měl na cestě oči jaksepatří otevřené a dal nám výstrahu, kdyby se nějaká tlupa hnala za námi. Michael má koníka, co lehce předežene většinu jiných koní, a tak mu může dát ostruhy a dohnat nás a varovat, kdyby bylo nějaké nebezpečí. Ale především půjdu teď upozornit Jima a tu starou ženu, aby se připravili, a opatřím své koně. Máme docela slušný náskok a celkem dobrou čáku, že dojedeme na stanici, dřív než se jim podaří nás dohonit. Tak měj pěkně odvahu, příteli Jiří, tohle není první považlivá šlamastyka, v jaké jsem se octl s tvými bratry,“ uzavřel

Fineáš řeč a zároveň i dveře za sebou.

„Fineáš je náramně zkušený," pravil Simeon. „Udělá pro tebe to nejlepší, co se vůbec udělat dá."

„Starost mi dělá jenom jedno," odpověděl Jiří, „to nebezpečí, jakému se vydáváte vy."

„Budeme ti moc vděční, příteli Jiří, když o tom už neřekneš ani slovo. Co děláme, to nám káže naše svědomí — jinak si počínat nemůžeme. A teď si, matko," pravil Simeon a obrátil se k Ráchel, „pospěš s přípravami pro tyhle naše přátele, nesmíme je přece pustit na cestu hladové."

A zatímco se Ráchel a její děti pilně činily, aby upekly svítek a uvařily šunku a kuře, a kvapně připravovaly všechny ostatní náležitosti večeře, seděl Jiří se svou ženou ve vedlejší ložničce. Objímali se navzájem kolem krku a hovořili tak, jako spolu rozmlouvají manželé, když vědí, že se za několik hodin třebas rozloučí navěky.

„Elizo," povídal Jiří, „lidé, kteří mají přátele a domy a pozemky a peníze a všechny podobné věci, prostě *nemohou* milovat tak jako my, kdo nemáme nic než jeden druhého. Dokud jsem nepoznal tebe, Elizo, nemiloval mě nikdo na světě než moje ubohá, nešťastná matka a sestra. Viděl jsem ubohou sestru Emílii to ráno, kdy ji handlíř odváděl. Přišla do koutka, kde jsem ležel a spal, a řekla: ‚Chudáčku Jiří, poslední tvůj přítel ti odchází. Co se s tebou stane, ubohý chlapče?' A já vstal a vrhl jsem se jí kolem krku a plakal jsem a vzlykal a ona plakala také. To byla poslední vlídná slova, co jsem slyšel pro příštích deset dlouhých let. Srdce mi celé usychalo, a cítil jsem je vyprahlé jako písek pouště, až dokud jsem nepotkal tebe. A tvoje láska ke mně — to bylo málem, jako by mě vzkřísila z mrtvých! Od té doby jsem docela nový člověk! A ted, Elizo, procedím třeba poslední kapku krve, ale tebe mi už nevezmou! Kdo tě dostane, musí jít jenom přes mou mrtvolu!"

„Ach dobrý Bože, měj smilování!" vzlykala Eliza. „Dej, abychom jenom z téhle země vyvázli společně, víc si nežádáme!"

Vtom vešla Ráchel, vzala vlídně Elizu za ruku a odváděla ji ke stolu. Zrovna si sedali k večeři, když se ozvalo lehké zaklepání na dveře a vzápětí vešla Rút.

„Zaběhla jsem jenom na skok," oznámila, „tuhle s těmi

punčoškami pro chlapce. Jsou vlněné, pěkně teplé — tři páry. V Kanadě bude ukrutná zima, víš? Jestlipak máš pořád pevnou kuráž, Elizo?“ dodala, odcupitala kolem stolu k Elizinu místu, srdečněji stiskla ruku a strčila Harrymu do ruček makový koláč. „Pár jsem mu jich tady zabalila do papíru,“ řekla a dobývala namáhavě z kapsy balíček. „Přece víš, děti by jedly věčně.“

„Ach, děkuju vám, jste strašně hodná,“ pravila Eliza.

„Pojď, Rút, posaď se s námi k večeři!“ zvala ji Ráchel.

„Kdepak, to nemohu. Nechala jsem doma Jana s děckem samotného a v troubě mám nějaké suchary. Nemohu se zdržet ani chviličku, jinak mi Jan všechny ty suchary spálí a nacpe dítěti všechen cukr v cukránce. To mi dělá vždycky,“ řekla malá kvakerka se smíchem. „Tak sbohem, Elizo — sbohem, Jiří — popřej vám Bůh šťastnou cestu!“ A několika krůčky vycupitala Rút ze světnice.

Krátce po večeři zastavil přede dveřmi velký krytý vůz. Noc byla jasná a hvězdnatá a Fineáš seskočil hbitě z kozlíku, aby usadil své pasažéry. Jiří vyšel ze dveří s dítětem na jedné ruce a se ženou zavěšenou do druhé. Jeho krok byl pevný, tvář klidná a rozhodná. Za nimi vyšli Ráchel a Simeon.

„Pojďte na chviličku ven,“ vyzval Fineáš osoby uvnitř, „abych to mohl tam vzadu ve voze trochu upravit pro ženy a pro dítě.“

„Tu máš, tady jsou dvě buvolice,“ řekla Ráchel. „Udělej jim posezení co nejpohodlnější, bude to pro ně perná jízda, a přes celou noc!“

První vylezl Jim a pozorně pomohl ven staré matce, která se ho křečovitě držela za předloktí a úzkostlivě se rozhlížela, jako by čekala, že se každou chvíli objeví pronásledovatelé.

„Jime, máš své pistole v pořádku?“ zeptal se Jiří tlumeným, pevným hlasem.

„Mám, jak by ne,“ odpověděl Jim.

„A nejsi vůbec na vážkách, co uděláš, jestli se ukážou?“

„To bych řekl, že nejsem,“ odpověděl Jim, vypjal široká prsa a zhluboka nabral dech. „Myslíš si snad, že je nechám, aby znova dostali do drápů mou matku?“

Za tohoto krátkého rozhovoru se Eliza rozloučila se svou laskavou přítelkyní Ráchel, a když jí Simeon pomohl do vozu,

protáhla se s chlapcem až dozadu a sedla si do buvolích kůží. Potom pomohli do vozu staré ženě a usadili ji. Na holé prkenné sedadlo před nimi si sedli Jiří s Jimem a Fineáš si vylezl na kozlík.

„Buďte sbohem, moji přátelé!“ zavolal Simeon venku.

„Žehnej vám Bůh!“ odpověděli všichni uvnitř.

A vůz vyrazil a s rachotem kodrcal po zmrzlé cestě.

Pro hrbolatost půdy a hrkot kol nebylo vůbec možno hovořit. Povoz se jednotvárně trmácel dlouhými tmavými kusy lesa, přes širé pusté pláně, přes kopce i přes údolí, a tak se plahočili kupředu stále dál a dál, hodinu za hodinou. Dítě brzy usnulo a leželo bezvládně matce na klíně. Nebohá poděšená stará žena konečně zapomněla na strach; ba jak noci ubývalo, ani Eliza se přes všechny své úzkosti nedokázala ubránit, aby se jí nezavíraly oči. Celkem vzato, Fineáš byl zjevně z celé společnosti ještě nejčilejší a krátil si čas dlouhé jízdy hvízdáním různých písniček, určitě velmi nekvakerských.

Ale kolem třetí hodiny zachytil Jiřího sluch kvapný a jasně zřetelný klapot koňských kopyt, doléhající mu k uším z jisté dálky vzadu, a zatahal Fineáše za loket. Fineáš zarazil koně a poslouchal.

„To musí být Michael,“ řekl. „Myslím, že poznávám zvuk toho cvalu.“ A vstal a s nataženou hlavou starostlivě pozoroval cestu vzadu.

Na temeni vzdáleného kopce se objevily matné rysy jezdce, uhánějícího plným tryskem.

„Je to on, opravdu se mi zdá!“ řekl Fineáš. Jiří i Jim vyskočili ihned z vozu — ještě dříve, než si vůbec uvědomili, co vlastně dělají.

Všichni stáli v napjatém tichu s tváří obrácenou k očekávanému poslu. A stále se blížil. Vtom sjel do údolí a zmizel jejich zrakům; slyšeli však ostrý rychlý dusot, který zaznával stále zblíž a zblíž. Konečně spatřili jezdce, jak se vynořil na vrcholu svahu, již na doslech volání.

„Baže, je to Michael!“ potvrdil Fineáš a silnějším hlasem zavolal: „Hola hej, Michaeli!“

„Jsi to ty, Fineáši?“

„Jsem. Co nového? —Jedou?“

„Hned za mnou — osm deset chlapů rozpálených kořalkou — klejí a zuří jako smečka vlků!“

Ještě ani nedořekl, a už k nim větřík zanesl slabý ohlas jezdců cválajících k nim.

„Hop do vozu — honem, hoši, *hop*!“ pobídl je Fineáš. „Když se už musíte bít, počkejte, až vás dovezu ještě kousek dál.“

Na Fineášovu pobídku skočili oba uprchlíci do vozu. Fineáš práskal do koní, až je vybičoval k cvalu, a jezdec uháněl blízko jim po boku.

Vůz rachotil, nadskakoval, skorem letěl po zmrzlé půdě. Ale dusot stíhajících jezdců se za nimi ozýval stále zřetelněji a zřetelněji. Zaslechly jej už i ženy, a když úzkostlivě vyhlédly ven, spatřily, jak se daleko vzadu na temeni vzdáleného kopce proti obloze, zrůžovělé červánky časného jitra, rýsuje tlupa mužů.

Další kopec, a pronásledovatelé zjevně již zahlédli jejich vůz, jehož bílá klenutá plachta ho svou nápadností prozrazovala na značnou vzdálenost — vítr k nim totiž zanesl hlasitý ryk zvířecké škodolibosti. Elizu ovanulo mdlo a přivinula si dítě pevněji k ňadrům; stará žena se modlila a sténala a Jiří s Jimem svírali pistole odhodlaným stiskem.

Pronásledovatelé je rychle doháněli.

Vtom vůz prudce odbočil do strany a zarazil s uprchlíky až téměř u stěny příkré převislé skály, která se tyčila v osamělém hřbetě či hřebenu na velkém lánu, jinak kolem dokola úplně holém a rovném.

Osamělá kupa či homole skal čněla černě a mohutně proti jasnější obloze a skýtala, jak se zdálo, slibnou vyhlídku na ochranu a úkryt. Bylo to místo Fineášovi dobře známé, neboť za časů svých loveckých toulek se oním shlukem skal často brouzdával, a hnal tentokrát své koně tak rychle právě proto, aby dostihl strmé skalní stěny.

„A teď nahoru!“ zvolal, když prudce zarazil koně, a seskočil z kozlíku na zem. „V mžiku ať jste venku, všichni do jednoho, a honem se mnou do těch skal! Michaeli, ty si přivaž koně k vozu a ujížděj dál k Amariášovi a přiveď ho i s jeho mládenci zpátky sem, ať si s těmi chlapy tady promluví.“

V okamžiku byli všichni z vozu venku.

„Tak,“ řekl Fineáš a vysadil si malého Harryho na ruku, „a vy dva se starejte o ženy — a jestli jste ještě v životě neutíkali, tak ukažte teď, co dovedete.“

Nebylo třeba pobízet je dvakrát.

Hbitěji, než to stačíme vyslovit, se celá skupina přehoupla přes ohradu a úprkem se hnala do skal, kdežto Michael se zatím svezl z jízdního koně, přivázal ho za otěže k vozu, práskl do koní a ujížděl rychle s vozem pryč.

„Jen hezky dál," vyzval je Fineáš, když doběhli ke skálám a ve smíšeném světle hvězd a rozbřesku spatřili stopu kostrbaté, ale zřetelně vyšlapané stezky, která se vinula mezi skálami vzhůru. „Tohle je jedno z našich starých loveckých doupat. Jen hezky nahoru!"

Fineáš kráčel v čele a s chlapcem v náruči skákal po balvanech jako kamzík. Jako druhý šel Jim, který nesl svou rozechvělou starou matku přes rameno. Jako poslední uzavírali průvod Jiří s Elizou.

Tlupa jezdců se zatím přihnala k ohradě a v záplavě křiku a kleteb seskákala z koní a chystala se vydat za nimi.

Chvilka šplhání přivedla uprchlíky na temeno skalní stěny. Tam pak stezka pokračovala úzkou soutěskou, jíž mohli projít pouze jednotlivě jeden za druhým. Když se jí protáhli, octli se nenadále před rozsedlinou či průrvou přes tři stopy širokou, za kterou se vypínala hromada skal, oddělená od ostatní skalní kupy. Čněla do výše plných třiceti stop a její úbočí se tyčila strmě a svisle jako zdi hradu.

Fineáš se lehkým krokem přenesl přes průrvu a posadil chlapce na hladkou rovnou plošinku kadeřavého bělavého mechu, který pokrýval temeno skály.

„Všichni přes!" rozkázal. „Honem, skákejte, je-li vám život milý!" pobízel je, jak jeden za druhým přeskakovali rozsedlinu. Několik ovětralých balvanů uvolněných z kupy tvořilo jakousi hradbu, která chránila jejich kryt před zraky pronásledovatelů dole.

„Tak, už jsme všichni tady!" pochvaloval si Fineáš, zatímco nakukoval přes kamennou hradbu a vyhlížel útočníky, kteří se pod skálami hlučně drápali nahoru. „Ať si nás tedy dostanou, jestli to dokážou! Všichni, kdo chtějí sem, musejí se protáhnout po jednom mezi těmi dvěma skálami tamhle — na mušce na dostřel vašich pistolí, mládenci, vidíte?"

„Pravdaže vidím," přisvědčil Jiří. „A teď, protože tohle je naše věc, vezmeme celé nebezpečí na sebe a všechno bojování obstaráme sami."

„To ti milerád ponechám, bojuj si, jak chceš, Jiří," odpověděl Fineáš a žvýkal při řeči hrstku brusinkového listí, „ale doufám, že mi dopřeješ tu zábavu, abych se směl dívat, ne? Ale podívej, ti chlapi se tam dole nějak domlouvají a koukají nahoru, jako když se slepice chystají vyletět na hrad. Neměl bys jim raději stručně poradit, dřív než polezou nahoru — jen tak zdvořile je upozornit, že je provrtá kulka, jestli sem vylezou?"

Skupinu dole bylo nyní ve světle rozbřesku vidět jasněji. Skládala se z našich starých známých, Tomáše Lokera a Markse, se dvěma strážníky a z hloučku oněch pobudů, které se jim v poslední krčmě podařilo hltem kořalky nalákat, aby se činně účastnili zábavné honby na pár uprchlých negrů.

„Povídám, Tomáši, ti vaši tchoři jsou pořádně v pasti," ozval se jeden.

„Baže, viděl jsem je škrábat se nahoru zrovna tady," odpověděl Tomáš. „A tuhle je pěšina. Jsem pro to, abychom šli rovnou nahoru. Nemůžou jen tak honem seskákat a nebude trvat dlouho a vyšťáráme je."

„Ale mohli by na nás za těmi skálami střílet, Tomáši," připomněl Marks. „To by bylo ošemetné."

„Chm!" zašklebil se Tomáš pohrdavě. „Vždycky jenom, abyste si uchránil svou kůži, Marksi! Žádné nebezpečí! Negři mají odjakživa strachu plné kalhoty!"

„Nevím, proč bych si svou kůži chránit neměl," namítl Marks. „To je to nejcennější, co mám, a negři se někdy bijí do krve — doopravdy jak ďáblové."

V tom okamžiku se na temeni skály vysoko nad nimi ukázal Jiří a klidným zvučným hlasem se zeptal:

„Kdo jste, pánové, vy tam dole, a co chcete?"

„Chceme tlupu uprchlých negrů," odpověděl Tomáš Loker. „Jistého Jiřího Harrise a Elizu Harrisovou a jejich syna a Jima Seldena a jednu starou ženu. Máme s sebou strážníky i zatykače na ně. A taky že je dostaneme! Slyšíte? Nejsi ty sám Jiří Harris, co patří panu Harrisovi z okresu Shelby v Kentucky?"

„Ano, jsem Jiří Harris. Nějaký pan Harris z Kentucky mě opravdu nazýval svým majetkem. Ale teď jsem svobodný člověk, stojím na svobodné boží půdě a prohlašuji, že moje žena i moje dítě patří mně. Jim a jeho matka jsou zde také. Máme zbraně, abychom se mohli bránit, a také se bránit hodláme. Pojďte nahoru za námi, chcete-li — ale první z vás, který se přiblíží na dostřel našich pistolí, je synem smrti. Stejně tak i druhý, i třetí a tak dále až do posledního muže!"

„Ale, ale, mladý muži!" ozval se nato podsaditý bachráč, který popošel kupředu a troubil přitom do kapesníku. „Takováhle řeč se pro tebe vůbec nehodí. Jsme přece ramena spravedlnosti, víš? Máme na své straně zákon i moc a všechno ostatní. Uděláš nejlíp, když se pokojně vzdáš — protože to je jisté, nakonec se jednou vzdát musíš."

„Vím až tuze dobře, že máte zákon i moc na své straně," přisvědčil Jiří trpce. „Máte v úmyslu odvést mou ženu na prodej do Nového Orleansu, strčit mého chlapce jako mladé dobytče do otrokářova kotce a poslat Jimovu matku zpátky surovci, který ji předtím mrskal a týral, protože nemohl týrat jejího syna. Chcete poslat Jima i mě zpátky, aby nás mrskali a mučili a drtili pod svou patou ti, které nazýváte našimi pány. A ve všem tom máte doopravdy oporu v zákoně — tím větší hanba vám i vašim zákonům! Ale ještě nás nemáte.

Neuznáváme vaše zákony, neuznáváme vaši zemi za svou vlast — stojíme zde pod boží oblohou stejně svobodní, jako jste vy. A přisámbůh, že se budeme o svou svobodu bít až do posledního dechu!“

Když Jiří přednášel své prohlášení nezávislosti, rýsoval se na temeni skály jako jasně viditelná postava. Ranní červánky ozařovaly jeho snědé líce plamenem a trpký úsměv a zoufalství mu vlévaly do tmavých očí oheň. A jako by se místo u člověka dovolával spravedlnosti u Boha, měl při řeči ruku vztaženou k nebi.

Být to tak jen nějaký uherský jinoch, jenž kdesi v nepřístupné horské baště hájí útěk uprchlíků odcházejících z Rakousko-Uherska do Ameriky, bývalo by to bylo svrchované hrdinství — ale poněvadž to byl jinoch původu afrického, který hájil útěk uprchlíků přes jednotlivé státy Ameriky do Kanady, jsme samozřejmě tuze velcí vlastenci a tuze dobře vycepovaní, abychom v tom spatřovali jakékoli hrdinství. A vidí-li je v tom kdokoli z našich čtenářů, musíme ho upozornit, že tak činí výhradně na svou vlastní osobní odpovědnost. Když se zoufalí uherští uprchlíci přes všechny policejní perlustrace, zatykače a nařízení své zákonné vlády protlučou až do Ameriky, tisk i vládní činitelé řičí jásotem a potleskem. Ale když zoufalý africký uprchlík učiní totéž, je to — co to vlastně je?

Než buď jak buď, je jisté, že postoj, pohled, hlas i způsoby mluvícího muže na okamžik zarazily tlupě dole všechnu řeč. Ve smělosti a rozhodnosti je něco, co na určitý čas umlčí i povahu nejotrlejší.

Jedině na Markse to neučinilo ani nejslabší dojem. Klidně si natáhl pistoli, s rozmyslem zamířil a v okamžiku ticha, které se po řeči Jiřího rozhostilo, na něj vypálil.

„V Kentucky za něj dostaneme za mrtvého stejně tolik jako za živého, víme?“ prohodil lhostejně, když si otíral pistoli o rukáv kabátu.

Jiří uskočil dozadu a Eliza pronikavě vykřikla. Kulka mu zafičela těsně kolem hlavy, málem že neškrtla o tvář jeho ženy — a zaryla se do stromu nad nimi.

„Nic se nestalo, Elizo,“ řekl Jiří chvatně.

„Uděláš líp, když jim s tím svým řečněním nepolezeš na oči,“ napomenul ho Fineáš. „Jsou to sprostí lotři.“

„A teď, Jime,“ řekl Jiří, „hleď, ať máš pistole v pořádku, a hlídej

se mnou tu soutěsku. Prvního, co se ukáže, střelím já — ty si vyřídíš druhého a tak se budeme střídat, víš? Nemůžeme si dovolit promarnit dvě rány na jednoho.“

„Ale co když ho netrefíš?“

„Bez starosti, trefím!“ odpověděl Jiří chladnokrevně.

„To je řeč! Ten chlapík v sobě má jádro!“ zahučel Fineáš mezi zuby.

Po Marksově výstřelu stála tlupa dole chviličku poněkud nerozhodně.

„Myslím, že jste musel někoho z nich trefit,“ ozval se jeden z mužů. „Slyšel jsem někoho vřísknout!“

„Co se týče mne, já jdu rovnou nahoru,“ prohlásil Tomáš. „Nikdy jsem se negrů nebál a nebudu se jich bát ani teď. Kdo jde za mnou?“ zeptal se a začal se šplhat po balvanech.

Jiří zaslechl ta slova zřetelně. Vytáhl pistoli, prohlédl si ji a namířil ji proti onomu místu soutěsky, kde se měl objevit první pronásledovatel.

Jeden z nejkurážnějších mužů z tlupy vykročil za Tomášem, a když tak dal příklad, začala se na skálu drápat celá tlupa — přičemž nejzadnější členové postrkovali ty vpředu rychleji, než by bývali šli, být sami.

Stoupali a stoupali a zakrátko se před zraky uprchlíků, skorem na samém kraji rozsedliny, vynořila hřmotná postava Tomáše Lokera.

Jiří vypálil. Výstřel zasáhl Tomáše do boku — ale vetřelce, ač zraněného, ani nenapadlo ustoupit. Místo toho zařval jako vzteklý tur a již letěl obloukem přes průrvu rovnou do hloučku pronásledovaných.

„Příteli,“ řekl Fineáš, který nenadále přiskočil, nastavil proti němu dlouhé paže a pěstmi ho odrazil, „jsi tady nevítaný host.“

Loker se skácel do rozsedliny a s praskotem padal mezi stromy, křovím, suchými kmeny a uvolněnými kameny, až zůstal v hloubce třiceti stop potlučený a sténající ležet. Nebýt toho, že se mu šaty zachytily do větví velkého stromu a tím přerušily a zmírnily jeho pád, byl by se možná zabil.

Ale i tak dopadl dost zprudka — jistě prudčeji, než mu bylo vůbec milo nebo zdrávo.

„Pánbůh s námi! To jsou učinění ďáblové!“ zvolal Marks a zahájil ústup ze skály s ochotou mnohem horlivější, než s jakou se připojil k výstupu. Všichni ostatní se hrnuli jako o překot za ním — obzvlášť bachratý strážník, který funěl a supěl s úsilím vskutku obdivuhodným.

„Povídám, mládenci,“ řekl Marks dole, „hezky to obejděte a vyneste Tomáše odtamtud ven. Já zatím poběžím a sednu honem na koně a pojedu zpátky pro pomoc — no tak, jděte hezky!“

A nedbaje posměšného pokřiku ani pískotu svých kumpánů, Marks provedl, co řekl, a za chvilku ho bylo vidět cválat pryč.

„Viděl už svět potměšilejšího neřáda?“ podivil se jeden z mužů. „Vytáhne nás za svou věcí až sem a potom se ztratí a takhle nás tady nechá v kaši!“

„Jaká pomoc, toho chlapa vynést musíme,“ řekl druhý. „Ať mě hrom, že mi to nedělá těžkou hlavu, jestli je mrtvý nebo živý!“

Muži se dali vést Lokerovým sténáním a houštinou mezi pařezy a padlými kmeny se proškrábali a prodrali k místu, kde onen hrdina ležel. Skučel a klel, jedno zuřivěji než druhé.

„Hezky tady řvete, Tomáši, jako na lesy,“ pravil jeden z mužů. „Ublížil jste si moc?“

„Co já vím? Zvedněte mě, nemůžete? Čert aby vzal toho prokletého kvakera! Nebýt jeho, byl bych jich pár shodil sem dolů, abych viděl, jak jim to bude chutnat.“

S velkou námahou a za hrozného nářku padlého hrdiny mu pomohli na nohy. Potom ho vzal z každé strany jeden muž pod paždím a tak ho dovedli ke koním.

„Jen kdybyste mě mohli dovézt zpátky aspoň tu míli do tamté hospody. Dejte mi někdo kapesník nebo nějaký hadr, abych si zacpal tu ránu a zastavil to prokleté krvácení!“

Jiří se díval přes hradbu balvanů a viděl, jak se pokoušejí vysadit Tomášovo hřmotné tělo do sedla. Po dvou třech bezvýsledných pokusech Tomáš zavrávoral a svalil se ztěžka na zem.

„Ach, snad není mrtvý!“ zvolala Eliza, která stejně jako všichni ostatní stála a pozorovala, co se dole děje.

„Pročpak?“ zeptal se Fineáš. „Patřilo by mu to. — Namouvěru se mi zdá, že ho nechávají ležet, podívejte!“

Bylo tomu vskutku tak — neboť po chvíli nerozhodného radění celá tlupa nasedla na koně a klusala pryč. Když odcválali úplně z dohledu, vjela do Fineáše opět čilost.

„Tak musíme tedy slézt zase dolů a jít kousek pěšky," pravil. „Řekl jsem Michaelovi, aby jel napřed a přivedl pomoc a vrátil se s vozem zase zpátky sem. Ale počítám, že musíme jít po cestě kousek pěšky jim naproti. Doufám, že se ukáže brzy! Je časné jitro a ještě nějakou chvíli nebude na silnici mnoho pocestných — a na naši stanici nemáme o moc dál než nějaké dvě míle. Nebýt v noci cesta tak bídná, byli bychom jim krásně ujeli."

Družina docházela již k ohradě, když vtom v dálce na cestě spatřila Fineášův vůz, jak se v doprovodu několika jezdců vrací k nim.

„No vida, tamhle jede Michael a Štěpán a Amariáš," zvolal Fineáš radostně. „Teď máme vyhráno doopravdy — jsme z nebezpečí venku, jako bychom byli u cíle."

„Tak tedy počkejte, prosím vás," požádala Eliza, „a pomozte nějak tomu chudákovi — tak strašlivě naříká."

„Bylo by to jenom lidumilné jednání," přidal se Jiří. „Naložíme ho na vůz a vezmeme ho s sebou!"

„A necháme ho kvakerům vykurýrovat, co?" dodal Fineáš. „Pěkný nápad, jen co je pravda! No, mně na tom nesejde, jestli ho vezmeme s sebou. Počkejme, podíváme se na něj!"

A Fineáš, který si v průběhu svého loveckého a zálesáckého života osvojil jisté ranhojičské zkušenosti, poklekl k raněnému muži a věnoval se bedlivé prohlídce jeho stavu.

„Marksi," promluvil Tomáš chabým hlasem, „jste to vy, Marksi?"

„Ne, příteli, počítám, že ne," odpověděl Fineáš. „Marksovi na tobě houby záleží, jen když sám vyvázl se zdravou kůží. Ten je už dávno pryč."

„Je se mnou myslím konec," řekl Tomáš. „Prokletý šakal, takhle mě nechat umřít samotného! Moje nebohá máma mi vždycky říkávala, že to se mnou dopadne takhle."

„Ts, jemine! Jen ho poslouchejte, chuděru jednoho! Vida, on má taky maminku," vmísila se do řeči stará černoška. „Tak nějak mi to nedá, musím ho litovat!"

„Pomalu, pomalu, příteli! Jen žádné chňapání ani vrčení!"

poznamenal Fineáš, když Loker sebou škubal a odstrkoval Fineášovi ruku. „Jestli ti nezastavím krev, pak je po tobě veta.“

A Fineáš se horlivě chystal provést nějaký improvizovaný ranhojičský zákrok s použitím vlastního kapesníku i jiných kusů tkanin, jež se mu podařilo mezi společníky sehnat.

„To vy jste mě shodil tam dolů,“ řekl Tomáš chabým hlasem.

„No, kdybych nebyl shodil já tebe, byl bys ty shodil nás, to přece chápeš,“ namítl Fineáš, zatímco se nad něj skláněl a přikládal mu obvaz. „Drž chvíli, drž — abych ti mohl přiložit ten obvaz. Myslíme to s tebou dobře — nechceme ti nijak ublížit. Odvezeme tě do domu, kde ti dají nejlepší ošetření — tak dobré, že by tě ani vlastní matka nemohla ošetřit líp.“

TomáŠ zasténal a zavřel oči. U lidí jeho druhu jsou pevnost a odhodlanost vlastnosti čistě tělesné a prchají zároveň s únikem krve. A náš hromotluk vypadal ve své bezmocnosti skutečně k politování.

Druhá skupina dojela mezitím s vozem k nim. Vyndali z vozu sedadla. Buvolími kůžemi, přeloženými načtyřikrát, vystlali celou jednu podélnou půli vozu a čtyři muži do něho s velkou námahou vyzdvihli Lokerovo těžké tělo. Než ho uložili na místo, ztratil vědomí úplně. Stará černoška překypovala tolik soucitem, že si sedla na podlahu vozu a vzala si jeho hlavu na klín. Eliza, Jiří a Jim se stěsnali na zbylém místě, jak mohli nejlépe, a celá družina se vydala opět na cestu.

„Co myslíte, co je s ním?“ zeptal se Jiří, který seděl vpředu u Fineáše.

„No, je to jenom notně hluboká rána v mase — ale to kutálení a otloukání v té rokli mu moc neposloužilo. Rána mu notně krvácela — vycedil skorem všechnu krev a s ní i odvahu a všechno vůbec. Ale vykřeše se z toho a možná že ho to i ledačemu přiučí.“

„Co s tím nebožákem uděláme?“ ptal se dál Jiří.

„No, dovezeme ho až k Amariášovi. Mají u sebe starou babičku Stephensovou — říkají jí Dorkas — a ta je doopravdy úžasná ošetřovatelka. Ošetřovat nemocné, to je prostě její druhá přirozenost a nic jí nepřijde jaktěživo víc vhod, než když dostane nemocného, aby ho opatrovala. Můžeme počítat, že jí ho necháme v rukou takových nějakých čtrnáct dní.“

Asi hodinová jízda dovedla naši družinu k pěknému selskému stavení, kde unavené poutníky přivítali bohatou snídaní.

Tomáše Lokera ihned opatrně uložili na lůžko mnohem čistší a měkčí, než na jakém byl kdy v životě zvyklý léhat, a pečlivě mu ošetřili a ovázali zranění. Loker ležel mdle jako uondané dítě a mžoural lhostejně očima po bílých záclonách v oknech a po postavách, které tiše přecházely po jeho světnici.

A tím se s jednou skupinou našich postav načas rozloučíme.

18 KAPITOLA OSMNÁCTÁ

ZKUŠENOSTI A NÁZORY SLEČNY OFELIE

Čas ubíhal, a čím víc se Tom před pánovýma očima projevoval, tím víc stoupal v jeho přízni.

Saint-Clare byl, pokud šlo o peníze, netečný a lehkomyslný. Všechny potřeby a nákupy pro celý dům obstarával až dosud převážně Adolf, jenž byl v plné míře stejně lehkomyslný a marnotratný jako jeho pán, a ti dva se rukou společnou a nerozdílnou přičiňovali, že rozhazování peněz pokračovalo velmi rychlým tempem.

Tom, který byl po mnoho let zvyklý hledět si majetku pánova, jako by se staral o svoje, pohlížel na marnotratné utrácení v domácnosti se znepokojením, jež mohl stěží potlačit, a nenápadným a nepřímým způsobem, jaký si lidé jeho druhu často osvojí, občas přicházel s vlastními návrhy.

Saint-Clare používal jeho služeb zpočátku pouze příležitostně; ale když sis překvapením všiml jeho zdravého úsudku a rozšafné hospodárnosti, vyžadoval od něho víc a víc, až mu ponenáhlu svěřil obstarávání všech nákupů a potřeb pro celou rodinu.

„Ne, ne, Adolfe,“ prohlásil Saint-Clare jednoho dne, když Adolf žehral na to, že moc v domě přešla z jeho rukou, „jen nech Toma na pokoji. Ty rozumíš jenom tomu, co chceš — ale Tom rozumí i cenám a hodnotě. A kdybychom tuhle otázku někomu nesvěřili, mohly by

nám peníze jednou dojít.“

Poněvadž požíval neomezené důvěry lehkomyslného pána, který mu dával bankovky, aniž se na ně podíval, a strkal do kapsy drobné, aniž je přepočítal, měl Tom ustavičnou příležitost i lákadlo k nepoctivosti. Od tohoto pokušení ho nemohlo uchránit nic než neochvějná ryzost povahy, posílená ještě křesťanskou vírou. Ale při takové povaze byla právě bezmezná důvěra, kterou do něho pán vkládal, zárukou a pečetí nejúzkostlivější přesnosti.

Tom pohlížel na svého veselého, lehkovážného, hezkého mladého pána s podivnou směsicí nevolnické oddanosti, vážné úcty a otcovské starostlivosti.

Že si Saint-Clare jaktěživ nečte v bibli a vůbec nechodí do kostela, že si tropí žerty a bezohledné posměšky ze všech i ze všeho, kdo a co se nachomýtne jeho vtipu, že tráví nedělní večery v opeře nebo v činohře a chodí na pitky do klubů a na večerní bankety častěji, než mu je rozhodně zdrávo — to všechno bylo počínání, jež Tom mohl vidět stejně jasně jako kdo jiný a na němž zakládal své přesvědčení, že „pán není křesťan“. Toto přesvědčení by býval jenom s krajní váhavostí vyslovil před někým jiným, ale právě z něho vyplynula mnohá modlitba, kterou si po svém prostém duchu složil, když byl o samotě ve svém kumbálku, kde spal.

Ne že by Tom nebyl dovedl svým osobitým způsobem občas říci, co si myslí, a to s nemalou mírou taktu, s jakou se často shledáváme u lidí jeho druhu.

Jako například právě v den po neděli, kterou jsme popsali, odjel Saint-Clare na družný večírek se vzácným pitím a mezi jednou a druhou hodinou s půlnoci ho přivezli domů ve stavu, v němž stránka tělesná rozhodně nabyla vrchu nad stránkou duševní. Tom a Adolf pomáhali uložit pána k spánku. Adolf byl přitom náramně veselý, neboť zjevně pokládal celou věc za povedený žert, a srdečně se smál prostotě Tomova zděšení. A Tom byl vskutku tak prostoduchý, že větší část zbylé noci probděl a modlil se za svého mladého pána.

„Nu, Tome, na co čekáš?“ zeptal se Saint-Clare druhý den, když seděl v knihovně, ještě v županu a v pantoflích. Dal právě Tomovi nějaké peníze a svěřil mu různé obstarávky. „Není snad něco v

pořádku, Tome?“ dodal, protože Tom ještě stále čekal.

„Bojím se, že není, pane můj,“ odpověděl Tom s vážným obličejem.

Saint-Clare odložil noviny, postavil koflík s kávou na stůl a zadíval se na Toma.

„Co je, Tome, o co jde? Tváříš se velebně jako funebrák.“

„Je mi strašně smutno, pane můj. Vždycky jsem myslel, že náš pán bude hodný na každého.“

„Ale jdi, Tome, a nejsem snad? Nu, řekni přece, co bys rád? Podle mého ti patrně něco chybí, viď, a tohle má být k tomu předmluva.“

„Na mne byl pán vždycky hodný. Co se toho týká, nemám si na co stěžovat. Ale na jednoho pán hodný není.“

„Co ti to jen vlezlo do hlavy, Tome? Mluv otevřeně — co tím myslíš?“

„Napadlo mě to dnes v noci — mezi jednou a druhou. Potom jsem si to rozbíral. Náš pán není hodný sám na sebe.“

To pravil Tom se zády otočenými k pánovi a s rukou na klice u dveří. Saint-Clare cítil, jak v tváři rudne jako rak, ale zasmál se.

„Chm, to je všechno, ano?“ zeptal se vesele.

„Všechno!“ přisvědčil Tom, prudce se otočil a padl na kolena. „Ach můj drahý mladý pane! Bojím se, že dáváte všanc všechno — všechno — tělo i duši! To víno! Dobrá kniha praví: ‚Naposledy jako had uštípne a jako štír uštkne,‘ můj drahý pane!“

Tomovi selhal hlas a po lících mu kanuly slzy.

„Blázínku jeden, ty chuděro bláhová!“ řekl Saint-Clare a měl sám slzy v očích. „Vstaň, Tome! Nestojím za to, aby pro mne někdo plakal.“

Ale Tom nevstával a díval se úpěnlivě.

„Nuže, Tome, na žádnou tu jejich prokletou kočičinu už nepůjdu,“ pravil Saint-Clare. „Na mou čest, nepůjdu. Ani nevím, proč jsem toho vlastně nenechal už dávno. Vždycky jsem si to ošklivil a ošklivil jsem si za to i sebe — a teď si tedy, Tome, hezky utři oči a běž si po těch pochůzkách. Ale jdi, jdi,“ dodal, „žádné žehnání! Tak báječně hodný nejsem, to zas ne,“ řekl a popostrčil jemně Toma ke dveřím. „Jen běž, Tome, dávám ti čestné slovo, že takhle mě už

neuvidíš,“ slíbil.

A Tom si s velkým uspokojením utřel oči a odešel.

„Že mu to slovo také dodržím!“ pravil Saint-Clare, když zavřel dveře.

A Saint-Clare je vpravdě dodržel — poněvadž hrubé požitkářství v jakékoli podobě nijak zvlášť jeho povahu nelákalo.

Ale přes to všechno, kdo cele a věrně vylíčí mnohotvárné a přečetné svízele naší přítelkyně slečny Ofelie, která se ujala povinností jižanské hospodyně?

Na Jihu stejně jako na Severu jsou ženy, které mají mimořádné vlohy k vedení domácnosti a k ohleduplnému zaučování služebnictva. Takovou hospodyní byla paní Shelbyová, kterou jsme zde již představili, ale takovou hospodyní *nebyla* Marie Saint-Clarová ani její matka před ní. Marie byla netečná a dětinská, nesoustavná a neprozíravá, a proto se nedalo očekávat, že by služebnictvo vycvičené pod jejím dohledem nebylo stejné ráže. A vskutku velmi pravdivě popsala slečně Ofelii zmatek a nepořádek, s nímž se v domácnosti shledá, třebaže jej nepřipsala pravé příčině.

Prvého dne své vlády vstala slečna Ofelie o čtvrté hodině zrána, a když si sama obstarala všechen úklid celého svého pokoje, jak k velkému úžasu komorné činila každý den hned od první chvíle svého příjezdu, přichystala se na mocný nápor na všechny skříně a komory v domě, od nichž měla klíče.

Špižírnu, prádelníky, příborníky, kuchyň i sklepy, to všechno podrobila toho dne strašlivé prohlídce. Tajnosti temných koutů se nořily na světlo boží v rozsahu tak ohromném, že to poplašilo všechny hodnostáře a veličiny kuchyně i pokojů a vyvolalo v čeledníku mnoho podivu a brumlání o „těchhle seveřanských dámách“.

Stará Dina, vrchní kuchařka a hlava všeho řádu a moci v kuchyňském resortu, kypěla hněvem, neboť v tom spatřovala zasahování do svých výsadních práv. Žádný feudální baron z časů Velké charty nemohl s větší nelibostí pohlížet na jakýkoli rušivý zásah koruny.

Dina byla svým způsobem svérázná postava a bylo by k její památce nespravedlivé, kdybychom ji čtenáři alespoň tochu nevypodobnili. Byla to rodilá kuchařka, tělem i duší, stejně jako teta

Chloe — neboť kuchařské nadání je ženám afrického plemene prostě vlastní. Ale Chloe byla kuchařka vycvičená, soustavná a zaběhaná v chomoutu spořádaných domácích zvyklostí, kdežto Dina byla geniální samouk, a jak už géniové vesměs bývají, byla v nejvyšší míře samorostlá, umíněná a vrtošivá.

Podobně jako jistá škola moderních filozofů, také Dina dokonale zhrdala veškerou logikou i rozumným uvažováním v jakékoli podobě a vždycky pevně spoléhala na jistotu vytušenou vnuknutím — a v tom byla naprosto neotřesitelná. Ani sebevětší umění nebo vážnost, ani sebevíc vysvětlování ji jaktěživo nedokázalo přesvědčit, že jakýkoli jiný způsob je lepší než ten její nebo že by se metoda, podle které v sebemenší maličkosti postupovala, dala i jen dost málo pozměnit. To byl ústupek, který jí přiznala už její stará paní, Mariina matka — a „slečna Marie“, jak Dina vždycky nazývala svou mladou paní i potom, kdy se už provdala, shledala, že je snadnější se tomu podrobit než vzpírat. A tak vládla Dina svrchovaně.

Byla právě hodina počátečních příprav k vaření oběda. Dina, která vyžadovala mnohou dlouhou chvíli k přemýšlení a oddychu a pečlivě dbala, aby při všem svém konání měla pohodlí, seděla v kuchyni na podlaze. Bafala přitom z krátkého buclatého čibuku, který náruživě milovala a který si vždycky zapalovala jako nějakou kadidelnici, kdykoli cítila potřebu inspirace k svému počínání. Tak měla Dina ve zvyku pokuřovat a vzývat domácké Múzy.

Kolem ní se uhnízdili členové onoho dorůstajícího pokolení, jímž jižanské domácnosti vždycky oplývají, a zabývali se vylupováním hrášku, škrábáním brambor, oškubáváním pisků z drůbeže a různými jinými přípravami.

Dina se pouze co chvíli vytrhla ze zahloubání, aby dloubla nebo pleskla po hlavě některého z mladistvých pracantů vařečkou, kterou měla ležet vedle sebe.

Slečna Ofelie vykonala svou reformátorskou obchůzku už po všech ostatních částech domu a vešla nyní nakonec do kuchyně. Dina se doslechla z rozličných pramenů již dříve, co se děje, a rozhodnuta zaujmout obranné a staromilské stanovisko, umínila si v mysli všechny novoty potírat a přehlížet, aniž ukáže nějaký skutečný a zjevný odpor.

Kuchyň byla velká místnost s cihlovou podlahou a s velkým

starodávným krbem, který zabíral celou jednu stěnu. Saint-Clare se marně namáhal Dinu přemluvit, aby si místo tohoto kuchyňského zařízení nechala postavit moderní sporák. Ale kdepak Dina! A když se Saint-Clare prvně vrátil ze Severu, kde na něho učinila hluboký dojem soustavnost a spořádanost kuchyňského zařízení v strýcově domě, vybavil štědře také svou vlastní kuchyň řadou kredencí, skříněk a rozličného náčiní, aby dosáhl jejího soustavného uspořádání. Učinil tak v blahé naději, že to všestranně pomůže Dině v jejím hospodaření. Ale mohl to stejně dobře pořídit opičce nebo strace — neboť čím víc bylo zásuvek a skříněk, tím víc skrýší si mohla najít Dina pro schovávání starých hadrů, hřebenů, starých trepek, mašliček, vyhozených umělých květin a různých jiných cenností, v nichž její duše nacházela potěšení.

Když tedy slečna Ofelie vešla nyní do kuchyně, Dina nevstala, nýbrž s bohorovným klidem si bafčila dál, a třebaže zdánlivě upínala pozornost jedině na děj kolem sebe, kradmo koutkem oka sledovala pohyby nové hospodyně.

Slečna Ofelie začala prohlížet zásuvkovou skříňku.

„Nač je tahle zásuvka, Dino?“ zeptala se.

„Ta se hodí skoro na všechno, paní,“ odpověděla Dina.

Tak to také vskutku vypadalo. Z pestrého obsahu zásuvky vytáhla slečna Ofelie nejdříve jemný damaškový ubrus potřísněný krví, jehož bylo zřejmě použito k zabalení nějakého syrového masa.

„Co je tohle, Dino? Snad nebalíš maso do nejlepších ubrusů své paní?“

„Ach božínku, slečno, kdepak! Všechny utěrky byly pryč — tak jsem popadla ubrus. Dala jsem ho stranou, že půjde do prádla — proto jsem ho strčila tam.“

„Ledabylost!“ řekla si slečna Ofelie pro sebe a pustila se do přehrabování zásuvky. Našla v ní struhátko na muškátový oříšek s dvěma třemi oříšky, modlitební knížku, několik ušmouraných turbanových šátků, klubko příze a kus pletení, paklíček tabáku a dýmku, hrst sucharů, jeden dva zlacené porcelánové kalíšky s trochou nějaké mastičky, několik chatrných starých střevíců, pečlivě sešpendlený kus flanelu a v něm hromádku bílých cibulek, pár damaškových ubrousků, pár hrubých lněných utěrek, látací bavlnky a

jehly a několik potrhaných papírových kornoutů, z nichž se do zásuvky trousily všemožné voňavé bylinky.

„Kam si ukládáš muškátové oříšky, Dino?“ zeptala se slečna Ofelie s výrazem člověka, který prosí samo nebe, aby neztratil trpělivost.

„Skorem všude, kde se dá, paní — pár jich je tamhle nahoře v tom prasklém čajovém šálku a pár jich mám taky tamhle v té kredenci na druhé straně.“

„Tady jich je několik v struhátku,“ řekla slečna Ofelie a ukázala jí je.

„Božínku, pravda — dala jsem si je tam dneska ráno. Mám ráda všechno po ruce,“ odpověděla Dina. „Hej, Kubo? Co přestáváš? Proč neděláš? Ty to nahrabeš! Ty tam, buď zticha!“ dodala a ohnala se po provinilci měchačkou.

„Co je tohle?“ zeptala se slečna Ofelie a ukazovala kalíšek s mastičkou.

„Bože, to je moje pomáda na vlasy. Dala jsem si ji tam, abych ji měla po ruce.“

„Na to používáš nejlepší kalíšky své paní?“

„Božínku! To proto, že jsem měla hon a tak jsem pospíchala. Zrovna dneska jsem to chtěla přendat do něčeho jiného.“

„Tady jsou dva damaškové ubrousky.“

„Ty ubrousky jsem tam strčila, že je dám některý tenhle den do prádla.“

„To tady nemáš žádné zvláštní místo, kam bys dávala věci, co jdou do prádla?“

„No, náš pán na to koupil tamhletu truhlu, jak říkal. Ale já na ní ráda zadělávám těsto a rozkládám si na ní někdy krámy — a potom je to nešikovné, zdvíhat pořád to víko.“

„Proč nezaděláváš na tom stole s válem?“

„Božínku, paní, tam je vždycky taková spousta nádobí a tohle a ono, že tam není nikdy k hnutí —“

„Ale měla bys přece to nádobí umýt a uklidit na místo.“

„Mýt nádobí!“ namítla Dina vřískavým tónem, jak v ní zlost nabývala vrchu a přemáhala její obvyklé uctivé chování. „Copak vědí dámy o práci, to bych ráda věděla? Kdy by pán dostal vůbec oběd,

kdybych měla utrácet všechen čas mytím a uklízením nádobí? Slečna Marie mi tohle nikdy neřekla, nikdy ne.“

„Nu, a co tyhle cibulky?“

„Božínku, vidíte!“ zaradovala se Dina. „Tam jsem si je tedy dala, vida! Nemohla jsem si vzpomenout. To jsou zvláštní cibulky, co jsem si schovávala právě na tohle dušené maso tady. Dočista jsem zapomněla, že jsou v tomhle starém flanelu.“

Slečna Ofelie zdvihla protržený kornoutek s kořennými bylinkami.

„Prosila bych paní, aby to nevyndávala. Mám ráda všechny svoje věci tam, kde vím, kam pro ně sáhnout,“ odpověděla Dina značně rozhodně.

„Ale ty díry v těch kornoutech, to se přece nepatří.“

„Jsou moc šikovné na odsýpání,“ namítla Dina.

„Ale vždyť vidíš, že se to rozsýpá po celé zásuvce.“

„Božínku, bodejť ne! Když paní všechno takhle zpřehází, tak se to rozsýpat musí,“ řekla Dina a přistoupila mrzutě k zásuvkové skříňce. „Paní toho tedy už takhle rozsypala hezky. Kdyby si jenom paní šla nahoru a počkala, až budu mít čas uklízet, tak budu mít všechno v pořádku. Ale když se mi tu pletou dámy a překážejí, tak nemůžu nic dělat. Ty, Same, dej si pozor! Nenastrkuj tomu špuntovi cukránku, nebo tě přetáhnu, jestli neposlechneš!“

„Prohlédnu si teď kuchyň a všecko ti srovnám a dám do pořádku, Dino — jednou provždycky. A potom doufám, že si to tak už udržíš!“

„Božínku, no ne! To přece není nic na práci pro dámy, slečno Félie! V životě jsem ještě neviděla, aby dámy něco takového dělaly. Moje stará paní ani slečna Marie nikdy nic takového nedělaly a vůbec nevidím, že by to bylo nějak zapotřebí.“

A Dina si vyšlapovala uraženě po kuchyni, zatímco slečna Ofelie rovnala a třídila nádobí, sesýpala do jediné mísy cukr, roztroušený po desítkách cukřenek, vybírala ubrousky, ubrusy a utěrky do prádla a umývala, utírala a uklízela všechno vlastníma rukama s rychlostí a hbitostí, která Dinu úplně ohromovala.

„Božínku, no ne! Jestli si všechny severanské dámy počínají takhle, tak to nejsou žádné dámy, to nejsou,“ prohlásila Dina k

jednomu ze svých trabantů, když poodešla dost daleko z doslechu. „Já mám věci v lepším pořádku než kdo jiný, když na mne přijde čas gruntování — ale protiví se mi, aby se mi tady pletly dámy a překážely a strkaly mi moje věci někam, kde to pak za živý svět nenajdu.“

Abychom byli k Dině spravedliví, mívala v pravidelných obdobích, jimž říkala „čas gruntování“, horečné záchvaty všechno urovnat a uvést do nového pořádku. Když ji to popadlo, začala s náramnou vervou tím, že kdejakou zásuvku a skříňku obrátila dnem vzhůru, vysypala všechen obsah na podlahu nebo na stůl a obvyklý zmatek zmotala sedmeronásobně. Potom si zapálila čibuk a pěkně pomaloučku se věnovala uklízení, převracela věci v rukou a přemítala nad nimi. Všechnu omladinu zapřáhla do velehorlivého drhnutí plechového nádobí a několik hodin udržovala celou kuchyň ve zmatku ze všech zmatků nejzmatenějším, který k uspokojení všech zvědavých tazatelů vysvětlovala prohlášením, že „gruntuje“ — nemůže přece nechat věci dál tak, jak to chodilo až doteďka, a musí těm mladým přitáhnout uzdu, aby udržovali lepší pořádek.

Dina se totiž opájela jakousi samolibou smyšlenkou, že ona sama je vtělený pořádek a že příčinou všeho, co po této stránce nedosahuje naprosté dokonalosti, je pouze a jedině ta „mladá havěť“ a všichni ostatní v celém domě.

Když měla všechno plechové nádobí vyleštěné a stoly doběla vydrhnuté a všecičko, co by mohlo urážet zrak, rozestrkané a poschovávané po skrýších a koutech, nastrojila se Dina do parádních šatů, vzala si čistou zástěru, omotala si hlavu vysokým, křiklavě barevným madrasovým turbanem a vykázala všechnu záškodnickou „mladou havěť“ z kuchyně, protože prý hodlá mít věci pořád pěkně uklizené.

Tyto kvartální záchvaty byly po pravdě celé domácnosti často jen pro zlost. Dina totiž nacházela ve svých nablýskaných hrncích zalíbení tak nezřízené, že zanic na světě nechtěla dovolit, aby se jich ještě někdy k čemukoli vůbec použilo — na tom trvala alespoň tak dlouho, dokud zápal „času gruntování“ neochladl.

V několika dnech zavedla slečna Ofelie v celém domácím hospodaření nový, dokonale systematický pořádek. Ale ve všech oborech, kde zdar závisel na účinné spolupráci služebnictva, podobala se její námaha práci Sisyfově nebo práci Danaoven. V zoufalství se jednoho dne obrátila na Saint-Clara.

„Holá nemožnost, přivést v téhle domácnosti věci aspoň do trošku systematického pořádku!“ stěžovala si.

„Máš docela pravdu, to je jisté,“ přisvědčil Saint-Clare.

„Takové ledabylé hospodaření, takové plýtvání, takový zmatek, to jsem v životě ještě neviděla!“

„To ti rád věřím, že ne.“

„Však bys to nebral tak klidně, kdybys měl povinnosti hospodyně! Nemáš ponětí, Augustine, v jakém stavu jsem všechno našla!“

„Že nemám? Nevím snad, že váleček na nudle má pod postelí a struhátko na koření v jedné kapse spolu s tabákem — že u nás existuje pětašedesát různých cukřenek, v kdejaké díře v domě jedna — že jeden den myje nádobí jídelním ubrouskem a druhý den cárem staré košile? Ale konečný výsledek je, že umí sestavit skvělé obědy a vařit báječnou kávu. A ty ji musíš soudit, jako soudíme vojevůdce a státníky — podle úspěchu!“

„Ale to plýtvání — ty výdaje!“ zhrozila se slečna Ofelie.

Když byla slečna Ofelie později odpoledne téhož dne v kuchyni, začalo několik ebenových černoušků volat: „Hele, jejej! Tamhle jde Prue a bručí jako medvěd. Jako vždycky!“

Vtom vstoupila do kuchyně velká kostnatá černoška a na hlavě nesla košík preclíků a teplých rohlíků.

„No vida, Prue! Tak jsi přišla,“ uvítala ji Dina.

Prue měla podivný nakaboněný výraz tváře a mrzoutský, nevrlý hlas. Sundala si košík z hlavy, sedla si na bobek a s lokty opřenými o kolena řekla:

„Ach bože! Kdybych raději už umřela!“

„Proč bys chtěla umřít?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Měla bych po všem trápení,“ zavrčela žena a nezdvihla vůbec oči od podlahy.

„No, a máš to zapotřebí, Prue, takhle pít a nabrat potom tolik na hřbet?“ ozvala se švarná komorná, světlá míšenka, jíž se při řeči v uších houpaly korálové náušnice.

Žena se po ní podívala trpkým, nevlídným pohledem.

„Možná že jednoho krásného dne dojdeš zrovna k takovým koncům. Moc ráda bych tě viděla, moc ráda — pak si ještě celá šťastná lízneš kapku, jako já, abys na to svoje trápení zapomněla.“

„Nech toho, Prue,“ řekla Dina, „a ukaž nám své preclíky. Tadyhle paní ti něco odkoupí.“

Slečna Ofelie si vybrala dva tucty.

„Tamhle v tom starém puklém džbánku na horní polici jsou ještě nějaké známky,“ pravila Dina. „Hej, Kubo, vylez tam a podej ho.“

„Známky! — Nač známky?“ podivila se slečna Ofelie.

„Kupujeme od jejího pána známky a ona nám za ně dává pečivo.“

„A když přijdu domů, spočítá mi peníze i známky, jestli mám všechno v pořádku — do posledního groše. A když nemám, tak ze mne div duši nevymlátí.“

„Dobře ti tak,“ ozvala se znovu Jana, naše prostořeká komorná, „když mu kradeš peníze a potom se za ně zpiješ. To je právě její koníček, paní.“

„A taky že to budu dělat dál! Jinak žít nemůžu — leda pít a zapomenout na trápení.“

„To je velký hřích a velká pošetilost," řekla slečna Ofelie, „když kradeš svému pánovi peníze, aby ses mohla opít do němoty!"

„To máte patrně svatou pravdu, paní, ale já to dělat budu — budu a budu! Ach bože! Kdybych už raději umřela! Kdybych už raději umřela a měla po tom trápení!"

Pomalu a toporně se zvedla stařena na nohy a opět si posadila koš na hlavu. Než však vyšla ven, otočila se ještě k mladé světlé míšence, která dosud čekala a pohrávala si s náušnicemi.

„Myslíš si, bůhvíjak nejsi hezká s těmi orynglemi a jak ti to sluší, ta rozpustilost a pohazování hlavou, i jak na každého ohrnuješ nos. No, žádné strachy — ještě se třeba dožiješ, že budeš taková vyšeptalá, zmlácená ubožačka jako já. Dej Bůh, abys byla, věru že ti to přeju! Pak uvidíš, jestli nebudeš pít — a pít — a pít až do němoty a nekoukat na muka! A potom ‚dobře ti tak' i tobě — hé!"

S tímto zlovolným zavytím odešla stařena teprve z místnosti.

„Odporná čarodějnice!" ulevil si Adolf, který přišel pánovi pro vodu na holení. „Kdybych byl jejím pánem já, tak bych ji zmlátil ještě hůř, než dostala posledně."

„To bys tedy nemohl, rozhodně ne," řekla suše Dina. „Už takhle je hrůza podívat se jí na záda — už kdovíjak dlouho na nich nesnese nic víc než sotva košili."'

Náš přítel Tom, jenž byl po dobu rozhovoru se starou preclíkářkou v kuchyni, vyšel za ní ven. Sledoval ji, jak jde ulicí a chvíli co chvíli si ulevuje přidušeným zasténáním.

Konečně odložila košík z hlavy na domovní schod a začala si upravovat starý vybledlý šátek, který měla přehozený přes ramena.

„Ponesu ti kousek ten košík," nabídl jí Tom soucitně.

„Proč bys ho nosil?" namítla žena. „Žádnou pomoc nepotřebuju."

„Vypadáš nějaká nemocná nebo usoužená nebo co," řekl Tom.

„Nejsem nemocná," odsekla žena příkře.

„Chtěl bych," pravil Tom a zahleděl se na ni vážně, „chtěl bych mít moc tě přemluvit, abys nechala toho pití. Copak nevíš, že to bude tvoje zkáza — záhuba těla i duše?"

„Dobře vím, že přijdu do pekla," odpověděla žena zarputile. „To mi povídat nemusíš. Jsem ohavná — jsem hříšná — jdu rovnýma

nohama do pekla. Ach bože, už abych tam byla!“

Tom se otřásl při těch hrozných slovech, pronesených s urputnou, zanícenou vážností.

„Od té doby, co mi umřel muž, mě neměl nikdo rád,“ řekla žena.

„Odkud vlastně jsi?“ zeptal se Tom.

„Shora z Kentucky. Jeden pán si mě držel, abych mu odchovávala děti pro trh, a prodával je, hned jen jak krapet odrostly. Nakonec prodal jednomu spekulantovi taky mne a od toho mě koupil můj dnešní pán.“

„Co tě dohnalo, že ses dala na tohle těžké pití?“

„Abych utopila svoje neštěstí a trápení. Narodilo se mi ještě jedno dítě, když jsem už přišla sem. Myslela jsem, že mi to jedno zbude, abych si je vychovala pro sebe, protože můj pán nebyl handlíř. Bylo to ukrutně čiperné robátko, a jak to vypadalo, mé paní se ze začátku moc líbilo. Vůbec nevědělo, co je to plakat — a bylo hezké a baculaté. Ale paní se rozstonala a já ji ošetřovala. Nakazila jsem se od ní a ztratila jsem všechno mléko a dítě mi chřadlo, až bylo jenom kost a kůže. A paní ne a ne, aby mu koupila mléko. Nechtěla ani slyšet, když jsem jí povídala, že nemám mléko. Říkala, že ví určitě, že je můžu krmit tím, co jí ostatní čeled.

Ale robátko nějak chřadlo a plakalo a plakalo, a plakalo ve dne v noci. A tratilo se a hublo, až z něho zbyla jenom kost a kůže. Paní se na ně zatvrdila a říkala, že to není nic jiného než truc. Kdyby prý raději umřelo, povídala — a nechtěla mi dovolit, abych měla dítě v noci u sebe, protože mi to prý nedá spát a já potom ráno nejsem k ničemu. Musela jsem spát u ní v pokoji a dítě jsem musela nechat samotné v takovém malém kumbálku pod střechou. A tam na půdě se jednou v noci uplakalo. Plakalo, až ze samého pláče umřelo!

A já se dala na pití, abych ten jeho pláč ve svých uších přehlušila! Dala jsem se na pití — a budu pít dál! Budu pít, i kdybych za to měla přijít do pekla! Můj pán říká, že přijdu do pekla, a já mu říkám — že mám peklo už na zemi!“

„Ach, věru že jsi ubohá!“ řekl Tom, otočil se a kráčel zarmouceně zpátky k domu. V nádvoří potkal malou Evu — měla na hlavě věnec z tuberóz a oči jí zářily radostí.

„Ach Tome, tady jsi! To jsem ráda, že jsem tě našla! Tatínek říká, že si smíš vzít poníky a provézt mě v mém novém kočárku," pravila a chytila ho za ruku. „Ale co se stalo, Tome? — Vypadáš tak smutně!"

„Mám bolest, slečno Evo," odpověděl Tom zkormouceně. „Ale koníčky vám vyvedu."

„Napřed mi musíš povědět, Tome, co se stalo. Viděla jsem tě mluvit s tou mrzutou starou Prue."

Prostými, vážnými slovy vypověděl Tom Evě ženin životní příběh. Holčička nevykřikovala, ani se nedivila, ani neplakala, jak mívají ve zvyku jiné děti. Tvářičky jí pobledly a oči jí zastřel hluboký, vážný stín. Položila si obě ručičky na prsa a těžce si vzdychla.

„Nemusíš mi chodit pro koníčky, Tome. Nepojedu nikam, nechce se mi," řekla holčička.

„Proč ne, slečno Evo?"

„Všechno tohle se mi zadírá do srdce, Tome," odpověděla Eva, „zadírá do srdce," opakovala vážně. „Nepojedu nikam, nechce se mi." A odvrátila se od Toma a zašla do domu.

19 KAPITOLA DEVATENÁCTÁ

DALŠÍ ZKUŠENOSTI A NÁZORY SLEČNY OFELIE

Po několika dnech přišla s preclíky místo staré Prue jiná žena. Slečna Ofelie byla v kuchyni.

„Proboha!" lekla se Dina. „Co je s Prue?"

„Prue už víckrát nepřijde," odpověděla žena tajemně.

„Pročpak ne?" zeptala se Dina. „Snad neumřela?"

„To nikdo přesně neví. Je u nás ve sklepě," řekla žena a mrkla po slečně Ofelii.

Když si slečna Ofelie vybrala pečivo, doprovodila Dina novou ženu ke dveřím.

„Tak co je vlastně s Prue?" zeptala se.

Žena zřejmě toužila a zase i váhala mluvit. Odpověděla tichým tajemným tónem:

„No, ale nesmíš to nikomu povídat. Teda Prue se zase opila — a tak ji odtáhli k nám do sklepa — a tam ji nechali celý den — a potom jsem je slyšela říkat, že ji uštípaly mouchy — a je zkrátka mrtvá!“

Dina zalomila rukama, a když se otočila, spatřila vedle sebe étericku postavičku Evangeliny.

Holčička měla velké tajuplné oči hrůzou vytřeštěné a rty a tvářičky bíle, že by se na nich byl kapičky krve nedořezal.

„Pro smilování boží! Slečna Eva nám tady omdlí! Kam jsme to daly hlavu, že jsme ji nechaly poslouchat takové řeči? Její tatínek se bude ukrutně zlobit.“

„Ne, Dino, neomdlím,“ odpovědělo dítě pevně. „A proč bych to neměla slyšet? Není to pro mne dávno tak hrozné slyšet, jako to bylo pro ubohou Prue vytrpět.“

„Proboha! Tohle přece není nic pro takové roztomilé, křehoučké slečinky, jako jste vy — tyhle případy jistě ne. Vždyť byste z toho mohla mít smrt!“

Eva si znovu vzdychla a pomalým zádumčivým krokem zamířila po schodech nahoru.

Slečna Ofelie se starostlivě vyptávala na osud staré Prue. Dina jej vylíčila ve velmi mnohomluvném podání a Tom k němu připojil podrobnosti, které od stařeny vyzvěděl onoho rána.

„Odporná ohavnost — úplná hrůza!“ zvolala slečna Ofelie, když vstoupila do pokoje, kde ležel Saint-Clare a četl noviny.

„Prosím tě, co zas máš? Jaká nepravost vyšla najevo tentokrát?“ zeptal se sestřenky.

„Co zas mám? Že ti lidé umrskali Prue na smrt!“ opáčila slečna Ofelie a s velkým důrazem na podrobnostech se pustila do vyprávění celého příběhu. Zvlášť zevrubně rozváděla nejpohoršlivější jednotlivosti.

„Myslel jsem si, že to tak jednou dopadne,“ prohodil Saint-Clare a četl své noviny dále.

„Myslel sis to! — Ale něco s tím podniknout, to nehodláš?“ namítla slečna Ofelie. „Nemáte tady žádného radního nebo koho jiného, kdo by se do toho vložil a vůbec se o podobné věci staral?“

„Obecně se má za to, že v těchhle případech je dostatečnou ochranou vlastnický zájem. Když se někomu zlíbí ničit si vlastní majetek, věru nevím, co by se s tím dalo dělat. Jak se zdá, byla ta nešťastnice také zlodějka a pijan, a proto není mnoho naděje, že její osud vzbudí nějakou účast.“

„To volá přímo do nebe — je to strašné, Augustine! Za to vás určitě jednou stihne odplata.“

„Milá moje sestřenko, není to moje dílo a nemohu to napravit — kdybych mohl, napravil bych to. Když sprostí a nízcí surovci jednají podle svého založení, co si mohu počít? Mají neomezenou moc, jsou to despotové a nejsou nikomu odpovědní. Míchat se do toho by nemělo smysl — neexistuje zákon, který by měl pro takový případ nějaký praktický význam. Nejlepší, co můžeme udělat, je zavřít oči i uši a nevšímat si toho. Jiná pomoc nám nezbývá.“

„Jak můžeš před tím zavírat oči i uši? Jak si můžeš takových věcí nevšímat?“

„Dětino moje drahá, co vlastně očekáváš? Máš tady přece celou třídu — vyvrženou, nevzdělanou, netečnou, přímo pohoršlivou — odevzdanou bez jakýchkoli podmínek nebo výhrad úplně do rukou a moci takových lidí, jakých je už na našem světě většina: do rukou lidí, kteří jsou naprosto bezohlední a beze vší sebekázně, ba kteří dokonce nemají ani žádný osvícený zřetel na vlastní zájmy. Taková je totiž celá větší část lidstva. Co si může člověk počestně a lidsky založený počít ve společnosti tak uspořádané? Samozřejmě mu nezbývá než zavřít oči, jak může nejpevněji, a zatvrdit se v srdci. Nemohu přece koupit kdejakého ubohého nešťastníka, kterého vidím. Nemohu také vyharcovat jako potulný rytíř a podejmout se nápravy všech jednotlivých případů příkoří v takovém městě, jako je naše. Víc než se vynasnažit, abych se tomu všemu na hony vyhnul, udělat nemohu.“

Saint-Clarův jemný obličej zastřel na okamžik stín. Vypadal rozmrzele, ale náhle vykouzlil na tváři veselý úsměv a pokračoval:

„Nu, sestřenko, nestůj tady přece takhle a neškareď se jako sudička. To jsi teprve nakoukla škvírou v oponě — vidělas jenom maličkou ukázku, jak to v té či oné formě chodí na celém světě. Kdybychom měli šťárat a šťourat do všech smutků života, přešla by

nám chuť a odvaha na všechno. Je to stejné, jako kdybychom se tuze bedlivě pídili po všech tajích Dininy kuchyně.“

A Saint-Clare se zase svalil na pohovku a zabýval se dál novinami.

Slečna Ofelie se posadila, vytáhla své pletení a tak proti němu seděla, zachmuřená rozhořčením, a pletla a pletla.

Ale jak přitom dumala, bouřil v ní oheň. Konečně vybuchla:

„Povídám ti, Augustine, jestli to dokážeš ty, já se přes ty věci takhle přenést nemohu. Je to od tebe přímo ohavnost, že takový řád hájíš — to si o tom myslím já!“

„Co zase?“ ozval se Saint-Clare a zdvihl oči. „Znovu tě to popadlo, co?“

„Povídám, je to od tebe přímo ohavnost, že takový řád hájíš!“ opakovala slečna Ofelie s rostoucím rozhorlením.

„Já že ho hájím, má drahá? Kdo ti to kdy řekl, že ho hájím?“ ohradil se Saint-Clare.

„To se rozumí, že ho hájíš — hájíte ho všichni — všichni vy jižané. Nač tedy máte otroky, když ho nehájíte?“

„Ale jdi, sestřenko,“ zvolal Augustin, svezl se na zem a zvrátil hlavu dozadu slečně Ofelii do klína, „neber přece všechno tak ukrutně vážně! Copak nevidíš, jaký jsem byl odjakživa prostořeký dareba a zbujník? Rád tě pošťuchuju — to je všechno —, jen abych tě viděl, jak zvážníš. Doopravdy věřím, že jsi hrozitánsky, žalostně dobrá — ale smrtelně mě otravuje na to myslet.“

„Ale Gusti, tohle je vážné téma, hošíčku,“ pravila slečna Ofelie a položila mu ruku na čelo.

„Až k pláči,“ dodal, „a já — hm, já nemám v horku do vážných řečí nikdy chuť. To víš, ti komáři a jedno k druhému, to se člověk nějak nemůže rozhoupat k žádnému tuze povznesenému mravnímu rozletu — a myslím,“ řekl Saint-Clare, který znenadání prudce vyskočil, „že jsem na jednu teorii kápl! Už chápu, proč severní národové jsou vždycky ctnostnější než jižní — už do celé té věci vidím.“

„Ach Gusti, ty jsi král všech žvanilů!“

„Že by? Nu, patrně jsem, docela možná, ale pro jednou chci být vážný. Jenom mi ještě musíš přišoupnout tamhleten košíček pomerančů — jak vidíš, budeš mě muset ‚posilovat džbánky a

osvěžovat jablky‘, jestli se mám vypnout k takovému výkonu. A teď tedy,“ řekl Augustin, když si zvedl košíček, „konečně začínám: Když se v běhu lidských událostí některý člověček octne před nutností udržet dva tři tucty svých lidských spolučervů v porobě, tu slušnost a úcta k názorům společnosti vyžadují —“

„Nevidím, že bys začínal nějak vážněji,“ skočila mu do řeči slečna Ofelie.

„Jen počkej — hned k tomu přijdu — uslyšíš. Tedy: slušnost a úcta k názorům společnosti vyžadují, aby takový človíček přiznal důvody, které ho k tomu vedou. — Věc se má zkrátka tak, sestřenko,“ pravil a jeho hezká tvář se pojednou ustálila do napjatého a vážného výrazu, „že na tuhle složitou teoretickou otázku otroctví lze podle mého mít pouze jediný názor. Ať si jen plantážníci, kteří v něm mají zdroj zisků, a kněží, kteří mají zájem zavděčit se plantážníkům, i politikové, kteří chtějí s jeho pomocí vládnout, motají a kroutí řeč i morálku třebas takovou měrou, že svou důmyslností udiví celý svět — ať si do svých služeb zapřáhnou přírodu i bibli a kdovíco všechno jiného, přesto tomu koneckonců jak oni, tak svět neuvěří ani o chloupek víc! Otrokářství je výplod ďáblův, tím je v kostce řečeno všechno — a podle mého mínění je to náramně pozoruhodná otázka, co ten panáček ve svém oboru dokáže.“

Slečna Ofelie přestala plést a zatvářila se překvapeně. Saint-Clare, kterého její údiv zřejmě bavil, pokračoval:

„Zdá se, že se divíš — ale když už mermomocí chceš, abych se do toho pořádně obul, tak ti vyleju celé srdce. Co to vlastně je, tohle zlořečené zřízení, prokleté Bohem i člověkem? Strhej z něho všechny parádičky a dopátrej se samého kořene a jádra toho všeho, a co ti vyjde?

Chm, protože můj bratr Mouřenín je nevědomý a bezmocný a já jsem vzdělaný a mám moc — protože já vím, jak na to, a mohu to udělat — proto mu smím ukrást všechno, co má, a smím si to ponechat a jemu dát jenom to a tolik, jak se mi zlíbí a jak uznám za dobré. Všechno, co je tuze těžké, tuze špinavé, tuze nepříjemné pro mne, smím strčit na práci Mouřenínovi. Protože nerad pracuji, bude pracovat Mouřenín. Protože mě slunce pálí, zůstane na slunci Mouřenín. Mouřenín bude vydělávat peníze a já je utratím. Mouřenín

si lehne do každé kaluže, abych já mohl přejít suchou nohou. Mouřenín se bude pro všechny dny svého života vezdejšího řídit mou vůlí, a nikoli svou, a nakonec bude mít takovou čáku dostat se do nebe, jaká se uráčí hodit mně. Takhle si asi představuji, co vlastně otroctví je. Vyzývám celý svět, kohokoli a každého, aby studoval kodex našich otrockých zákonů, jak se jeví v našich právnických knihách, a aby udělal z otroctví něco jiného!

Ať mi nikdo nemluví o zlořádech otroctví, o jeho *zneužívání*! Žvást! Již samo o sobě, svou vlastní podstatou je otroctví výlupek všech zlořádů, všeho zneužívání lidských práv! A jedinou příčinou, proč se pod ním celá země nezřítí do záhuby jako Sodoma a Gomora, je to, že se otroctví v praxi užívá způsobem nekonečně lepším, než jaké samo je. Ze soucitu, ze studu, proto, že jsme bytosti zrozené z lidské ženy, a ne divá zvěř, mnozí z nás nevyužívají a neodvažují se využívat vší moci — *štítili* bychom se využívat vší moci, kterou nám naše barbarské zákony vkládají do rukou. A i člověk, který zachází nejdál a vyvádí nejhůř, se ještě stále pohybuje v mezích zákona a využívá pouze moci, kterou mu zákon dává.“

Saint-Clare mezi řečí vstal, a jak už míval ve zvyku, když byl rozčilený, přecházel po pokoji. Jeho jemná tvář, klasicky řezaná jako tvář řecké sochy, vypadala jako skutečně rozpálená žárem jeho citů. Velké modré oči mu jiskřily a samým rozdychtěním bezděčně gestikuloval. Slečna Ofelie ho v takovém rozpoložení v životě ještě neviděla a seděla úplně mlčky.

„Ujišťuji tě,“ pravil a náhle se před sestřenicí zastavil, „nemá sice vůbec žádný smysl o té věci mluvit nebo rozjímat — ale ujišťuji tě, že byly chvíle, kdy jsem si myslil, že kdyby se měla celá naše země propadnout a skrýt všechno tohle bezpráví a bídu před světlem světa, že bych se ochotně propadl s ní.

Když jsem se plavil na našich lodích po řece nahoru i dolů nebo objížděl kraj a vybíral pacht a uvažoval, že každému surovému, odpornému, podlému, sprostému chlapovi, s kterým jsem se setkal, naše zákony dovolují, aby se stal neomezeným samovládcem nad tolika muži, ženami a dětmi, kolik si jich jen stačí za vyšizené, nakradené nebo hazardně vyhrané peníze koupit — když jsem viděl takové mužské jako skutečné vlastníky a držitele bezmocných dětí,

mladých děvčat a žen — byl jsem hotov na místě proklít svou vlast, proklít celé lidské pokolení!“

„Augustine! Augustine!“ zvolala slečna Ofelie. „Věru myslím, že jsi už řekl dost. Za celý svůj život jsem ještě nic podobného neslyšela — ani na Severu ne.“

„Na Severu!“ opáčil Saint-Clare s nenadálou změnou výrazu a vrátil se opět částečně k svému obvyklému lehkovážnému tónu. „Chm! Copak vy seveřani, vy máte studenou krev — jste vůbec studení ve všem! Vy nemůžete začít proklínat peklo, jako můžeme my, když se do toho jednou pořádně pustíme.“

„Dobře, dobře, ale otázka je —“ začala slečna Ofelie.

„Nu ovšem, samozřejmě, otázka všech otázek je — a je to věru zpropadená otázka: Jak jsi do toho stavu hříchu a ubohosti upadl ty? Nuže, odpovím ti dobrými starými slovy, kterým jsi mě učívala vždycky v neděli. Přivedlo mě do něho prostě moje zrození. Moje služebnictvo patřívalo mému otci a jeho další část mé matce — teď patří mně, oni i jejich potomstvo, které jeví slibné vyhlídky, že se počtem značně rozroste.

Můj otec, jak víš, sem přišel z Nové Anglie. Byl to člověk navlas stejného ražení jako tvůj otec — učiněný starý Říman: přímý, rázný, ušlechtilé mysli a železné vůle. Tvůj otec se usadil v Nové Anglii, aby vládl tamějším skálám a kamení a dobýval živobytí z nehostinné přírody, kdežto můj otec se usadil v Louisianě, aby vládl mužům a ženám a dobýval živobytí z těch.

Moje matka,“ řekl Saint-Clare, vstal, přešel k obrazu na protější straně pokoje a zvedl k němu tvář, zanícenou vroucí úctou, „to byla učiněná bohyně! Nedívej se na mne tak! — však víš dobře, co tím myslím. Zrodila se pravděpodobně jako smrtelnice — ale pokud jsem aspoň byl schopen pozorovat já, nebylo u ní ani stopy po nějaké lidské slabosti nebo chybě. A každý, kdo ještě žije a pamatuje se na ni, ať už nevolník, nebo svobodný, ať služebník, známý, nebo spřízněný, všichni mluví stejně. Víš, sestřenko, že moje matka byla to jediné, co léta stálo mezi mnou a naprostou nevírou? Ach maminko, maminko!“ zvolal Saint-Clare a sepjal ruce v jakémsi blouznivém vytržení. Vzápětí se však vzpamatoval, vrátil se na své místo, posadil se na pohovku a hovořil dál:

„Bratr Alfréd a já jsme se narodili jako dvojčata — a říká se, jak víš, že blíženci se mají sobě podobat. Ale my dva jsme byli po všech stránkách úplný opak. Bratr měl černé ohnivé oči, vlasy černé jako uhel, rázný pěkný římský profil a sytě snědou pleť. Já měl oči modré, vlasy plavé, rysy řecké a pleť světlou. On byl činný a všímavý, já trpný a snivý. Byl velkodušný k přátelům a k sobě rovným, ale pyšný, pánovitý a zpupný k podřízeným a naprosto nemilosrdný ke všemu, co se stavělo proti němu. Pravdiví jsme byli oba — on z pýchy a odvahy, já z jakéhosi pomyslného snílkovství. Měli jsme se vzájemně rádi asi tak, jak to u chlapců obyčejně chodívá — někdy a občas a jen tak všeobecně. On býval mazlíček otcův a já matčin.“

Saint-Clare si podepřel hlavu o ruce a několik minut nepromluvil. Po chvíli zdvihl zase oči a pokračoval:

„Když otec umřel, zanechal všechen majetek nám dvojčatům, abychom se sami dohodli, jak se o něj rozdělíme. Na celé boží zemi nedýchá ušlechtilejší duše a velkomyslnější člověk, než je Alfréd ve všem, co se týká lidí jemu rovných, a tak jsme tuto vlastnickou otázku vyřešili báječně hladce — bez jediného nebratrského slůvka nebo pocitu. Rozhodli jsme se, že povedeme plantáž společně — a z Alfréda, který mě v tělesné zdatnosti i ve schopnostech dvakrát předčil, se stal horlivý plantážník — a také pozoruhodně úspěšný.

Ale dva zkušební roky mě přesvědčily, že v tomhle podnikání společníkem být nemohu. Mít obrovský houf sedmi set otroků, které jsem nemohl osobně znát ani k nim cítit jakýkoli osobitý vztah — nechat je kupovat a přihánět, chovat pod střechou, krmit a dřít jako stádo hovězího dobytka a sekýrovat a cepovat je s vojáckou přesností — ustavičně se vracející problém: otázka, jak málo nejobyčejnějších životních radostí je stačí udržet při pracovní zdatnosti — *nutnost* vydržovat si popohánéče a dozorce — ten věčně nezbytný karabáč, první, poslední a jediný přesvědčivý argument — to všechno dohromady se mi nesnesitelně příčilo a hnusilo.

Ať mi nikdo nevykládá takové nesmysly, jako že otroci přijímají tohle všechno spokojeně a *rádi*! Až dodnes nemám trpělivost poslouchat ten nehorázný žvást, který si vymysleli někteří vaši povýšení seveřané jakoby v horlivé snaze omlouvat naše provinění. To nám nikdo nenamluví. Nepovídej mi, že kterýkoli člověk pod

sluncem chce po všechny dny svého života od úsvitu až do tmy pracovat pod nepřetržitým dohledem pána bez oprávnění uplatnit jediný nezávislý projev vlastní vůle a lopotit se při věčně stejné úmorné a jednotvárné dřině, a to všechno za dvoje kalhoty a jeden pár bot ročně a za tolik jídla a takové přístřeší, jen aby si udržel sílu na práci! Jen ať to každý, kdo si myslí, že lze lidským tvorům jako celku zpříjemnit život takhle stejně snadno jako jinak, zkusí sám na sobě! Takového chlapa bych věru s čistým svědomím koupil i dřel!“

„Odjakživa jsem měla za to,“ promluvila slečna Ofelie, „že vy tady na Jihu schvalujete tyhle věci všichni a považujete je za správné — podle Písma.“

„Nesmysl! Tak hluboko jsme ještě neklesli. Ani Alfréd, který je tak vyslovený despota, že to svět neviděl, se nijak pokrytecky neschovává za tuhle zástěrku. Ne, opírá se hrdě a neohroženě o dobré, staré, osvědčené stanovisko — o *právo silnějšího*. Tvrdí, a podle mého docela rozumně, že americký plantážník ‚jedná v jiné formě pouze tak, jak anglická aristokracie a kapitalisté jednají s nižšími vrstvami‘, to jest, jak to chápu já, přivlastňuje si je, tělo i krev, ducha i duši, pro svůj užitek a pohodlí. Alfréd hájí obojí — a podle mého názoru je aspoň *důsledný*.“

„Pro všechno na světě, jak může někdo tyhle dvě věci srovnávat?“ podivila se slečna Ofelie. „Anglického dělníka přece nikdo neprodává, nekupuje, neodlučuje od rodiny ani nebičuje!“

„Je stejně závislý na libovůli svého zaměstnavatele, jako kdyby si ho ten byl koupil. Majitel otroků může svého vzpurného otroka umořit bičem — kapitalista může dělníka umořit hladem. Pokud jde o neporušitelnost rodiny, těžko rozhodnout, co je horší — vidět, jak ti děti prodávají, nebo vidět, jak ti doma mřou hlady?“

„Ale to přece není žádná omluva pro otroctví, když prokážeš, že není o nic horší než nějaká jiná ohavnost,“ namítla slečna Ofelie.

„Také jsem to jako omluvu neuváděl — naopak chci ještě dodat, že naše porušování lidských práv je nehoráznější a okatější. Kupovat doopravdy člověka jako koně — prohlížet mu zuby, ohmatávat mu klouby, zkoušet jeho chůzi a potom za něj hotově zaplatit — mít pro obchod s lidskými těly a dušemi spekulanty, chovatele, handlíře a dohazovače — to staví celou věc před oči civilizovaného světa v

hmatatelnější podobě, třebaže jedno počínání jako druhé je ve své podstatě úplně stejné. Obojí znamená přivlastňování jedné skupiny lidských bytostí k užitku a rozvoji skupiny druhé bez jakéhokoli ohledu na užitek a rozvoj skupiny první.“

„V tomhle světle jsem o té věci nikdy nepřemýšlela,“ přiznala slečna Ofelie.

„Víš, cestoval jsem trochu po Anglii a viděl jsem hezkou řádku písemných dokladů o postavení anglických nižších vrstev. Doopravdy myslím, že nelze Alfrédovi odporovat, když tvrdí, že jeho otroci jsou na tom lépe než početná třída anglického obyvatelstva. Abys rozuměla, nesmíš z mých slov vyvozovat, že Alfréd je to, čemu se říká krutý pán. Ne, není. Je sice despota a nelítostný ke každé neposlušnosti a nekázni — kdyby se mu nějaký chlapík postavil na odpor, odstřelil by ho se stejně lehkým svědomím, jako by skolil jelena —, ale v podstatě krutý není. Celkem vzato si jaksi s pýchou zakládá na tom, že jeho otroci slušně jedí i bydlí.“

„Nu,“ řekla slečna Ofelie, „ale jak jsi došel k tomu, žes nechal života na plantáži?“

„Hm, nějaký čas jsme to táhli spolu, až si Alfréd nakonec jasně uvědomil, že já nemám plantážnictví v krvi. Řekl mi, že jsem zženštilá citlivka a že se v praktickém životě jaktěživo neuplatním. A poradil mi, abych si vzal bankovní hotovost a rodinné sídlo v Novém Orleansu a věnoval se psaní básniček a nechal plantáž vést jemu. Tak jsme se rozešli a já se octl tady.“

„Ale proč jsi nepropustil své otroky na svobodu?“

„Nu, nějak jsem se k tomu nemohl odhodlat. Držet si je jako nástroje k vydělávání peněz, to jsem nemohl — ale nechat si je, aby mi pomáhali peníze utrácet, víš, to mi nepřipadalo už tak hrozné. Někteří z nich sloužili už dlouho v naší rodině a já k nim cítil velkou náklonnost — a ti mladší, to byly děti těch starých. Všichni byli náramně spokojeni s tím, jak to je.“

Odmlčel se a procházel se zamyšleně po pokoji.

„Býval v mém životě čas,“ zahovořil zase Saint-Clare, „kdy jsem měl plno plánů a nadějí, že tady na světě něco vykonám a nenechám se jen vláčet a strkat. Měl jsem mlhavou, nejasnou touhu stát se jakýmsi emancipátorem — zbavit svou vlast téhle skvrny a hanby.

Myslím, že všichni mladí lidé mívají občas podobné blouznivé záchvaty, ale potom, místo abych byl hybným činitelem a obroditelem společnosti, tak nebo jinak se ze mne stala tříska, kterou od té doby unáší a převaluje proud. Alfréd mě hubuje, pokaždé kdykoli se setkáme, a musím přiznat, že on dopadl líp než já — protože opravdu něco dělá. Jeho život je logickým výsledkem jeho názorů, kdežto můj je opovrženíhodně nedůsledný.“

„Milý bratranče, můžeš být spokojený s tím, jak trávíš svůj život?“

„Spokojený? Copak jsem ti právě neřekl, jak jím pohrdám? Ale abychom se vrátili k věci — byli jsme u té otázky osvobození. Nemyslím, že mé názory na otroctví jsou podivínské. Znám hodně lidí, kteří o něm hluboko v srdci smýšlejí úplně stejně jako já. Země pod ním úpí — a ať už je pro otroka sebehorší, pro pána, kdyby nic jiného, je ještě horší. Není zapotřebí brýlí, aby člověk viděl, že početná třída necivilizovaných, nevědomých, utlačovaných lidí mezi námi je zlem pro nás stejně jako pro ně samé. Anglický kapitalista a aristokrat to nemůže pociťovat tak jako my, protože neobcuje s třídou, kterou utlačuje, tak bezprostředně jako my. My máme otroky přímo i v domech. A přesto naše zákony výslovně a důrazně zakazují jakkoli účinně poskytovat černochům všeobecné vzdělání. A tuze dobře vědí proč. Jen to jednou načni a vychovej jedno jediné pokolení důkladně vzdělaných černochů — a celý ten krám vyletí do povětří. Kdybychom jim totiž nedali svobodu, vezmou si ji sami.“

„A co myslíš, jak tohle všechno jednou skončí?“ opáčila otázkou slečna Ofelie.

„Nevím. Ale jedno je jisté — že na celém světě se davy řadí v šiky a že dříve nebo později přijde den účtování. Totéž hnutí kvasí v Evropě, v Anglii i v naší zemi. — Ale slyším gong — zvoní k čaji — pojďme tedy — a ať mi už neříkáš, že jsem jednou v životě nemluvil doopravdy vážně!“

Mezi řečí u stolu se Marie zmínila o příhodě s Prue.

„Podle mého si jistě budete myslit, sestřenko,“ řekla, „že jsme tady všichni barbaři.“

„Myslím si, že to je barbarský čin,“ odpověděla slečna Ofelie, „ale nemyslím si, že všichni jste barbaři.“

„Nu,“ pokračovala Marie, „vskutku vím, že je nemožné s

některými těmi tvory vyjít. Jsou tak špatní, že vůbec nezasluhují, aby žili. K takovým exemplářům necítím ani špetičku útrpnosti. Kdyby se jenom slušně chovali, tak by se to nedělo.“

„Ale mamičko,“ ozvala se Eva, „vždyť ta chuděra byla nešťastná. Proto přece pila.“

„Chm, láry fáry! Jako by *to* byla nějaká omluva! Také já jsem velmi často nešťastná. Troufám si tvrdit,“ dodala přemítavě, „že jsem v životě vytrpěla těžší zkoušky, než ona kdy poznala. To všechno je jenom proto, že jsou takoví špatní. Někteří z nich se nedají zkrotit ani největší přísností. Pamatuji se, že otec míval jednoho otroka, a to byl takový lenoch, že utíkal jen proto, aby se vyhnul práci, a potom se schovával v bažinách a kradl a tropil všechny možné ohavnosti. Znova a znova toho člověka chytili a zmrskali, ale jaktěživo to nebylo nic platné — a když se konečně odplazil naposledy, třebaže sotva stál na nohou, někde tam v bažině zašel. A neměl k tomu vůbec žádný důvod, protože u otce se s čeledí vždycky zacházelo laskavě.“

„Já jednou zkrotil chlapíka,“ prohodil Saint-Clare, „na kterém předtím všichni dozorci i pánové marně zkoušeli své umění.“

„Ty?“ podivila se Marie. „To bych věru ráda věděla, kdy jsi ty něco takového dokázal!“

„Nu, byl to silák, chlap jako hora, domorodý Afričan s přírodním pudem po svobodě zřejmě neobyčejně hluboce zakořeněným. Byl to pravý africký lev. Říkali mu Scipio. Nikdo s ním nic nesvedl a jeden majitel ho prodával druhému, až ho konečně koupil Alfréd, protože si myslil, že ho zvládne. Nu, a jednoho dne milý Scipio omráčil dozorce pěstí a prchl hluboko do bažin. Byl jsem zrovna u Alfréda na plantáži, jenom na návštěvě, protože se to stalo až potom, kdy jsme se už jako společníci rozešli. Alfréda to strašně popudilo, ale já mu řekl, že to je jeho vlastní vina, a vsadil jsem se s ním, o co bude chtít, že toho chlapíka zkrotím. Nakonec jsme se dohodli, když si ho chytím, že připadne mně, abych s ním mohl dělat pokusy. Sestavili tedy k tomu honu tlupu, dohromady šest nebo sedm lidí s puškami a se psy. Lidé, víte, dovedou se stejným zápalem lovit člověka jako zvěř, jen když to je běžný mrav. A přiznám, že i já sám jsem byl trošku rozčilený, třebaže jsem se toho účastnil jenom jaksi v úloze prostředníka pro případ, že by ho chytili.

Nu, psi štěkali a vyli a my jeli a uháněli, až jsme ho konečně vyplašili. Utíkal a skákal jako jelen a nějakou dobu nás nechával hezky pozadu, ale nakonec se zapletl do neproniknutelné houšti rákosí. Tu se obrátil k obraně, a povídám vám, rval se se psy přímo hrdinsky. Srážel je napravo nalevo na zem, a tři z nich holou pěstí dokonce zabil, ale vtom ho složila rána z pušky. Zraněný a zkrvavený se skácel, skorem rovnou mně pod nohy. Chudák ke mně vzhlížel, v očích zároveň mužnost i zoufalství. Psy i tlupu, když na něho začali dotírat, jsem odehnal a prohlásil jsem ho za svého zajatce. Jedině tak jsem ho mohl zachránit, aby ho v nadšení z úspěchu na místě neodstřelili — ale já trval na naší úmluvě a Alfréd mi ho také prodal. Nu, vzal jsem ho tedy do ruky a ve čtrnácti dnech jsem ho zkrotil, že byl poddajný a poslušný jako učiněný beránek.“

„Jak jsi to s ním, pro všechno na světě, svedl?“ divila se Marie.

„Nu, byla to práce docela jednoduchá. Vzal jsem si ho k sobě do pokoje, dal jsem mu ustlat pěknou postel, ošetřil jsem mu rány a sám jsem ho opatroval, až zase běhal jako rybička. A když uplynul nějaký čas, dal jsem mu vyhotovit propouštěcí list a řekl jsem mu, že si může jít, kam chce.“

„A šel?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Ne. Blázínek přetrhl listinu vejpůl a rozhodně odmítl ode mne odejít. V životě jsem neměl služebníka horlivějšího a lepšího — byl spolehlivý a ryzí jako zlato. Později přijal křest a zmírnil jako dítě. Správcoval mi ve vile na jezeře a zastával to místo doopravdy skvěle. Přišel jsem o něj za první epidemie cholery. Položil v pravém slova smyslu život za mne. Byl jsem totiž nemocný, málem na smrt — a když všichni ostatní v panice utekli, Scipio se za mne bil jako lev a skutečně mě také zase vrátil životu. Ale chudák! Hned potom se nakazil sám a nebylo ho možno zachránit. Žádná ztráta se mě ještě nedotkla hlouběji.“

Za tohoto vyprávění se Eva pomaloučku přitáčela blíž a blíž k otci — drobné rtíky pootevřené, ve vytřeštěných očích výraz vážného a hlubokého zájmu.

Jakmile skončil, vrhla se mu prudce kolem krku, propukla v slzy a usedavě se rozplakala.

„Evičko moje drahá! Copak ti je?“ konejšil ji Saint-Clare, když

se ta křehká dětská postavička prudkým dojetím až celá třásla a zmítala. „To dítě by nemělo o ničem takovémhle vůbec slyšet," dodal, „je nervózní."

„Ne, tatíčku, já nejsem nervózní," odpověděla Eva, která se náhle ovládla s rozhodností a pevností u takového dítěte vskutku podivuhodnou. „Já nejsem nervózní, ale tyhle věci se mi zadírají do srdce."

„Co tím myslíš, Evo?"

„To ti nemohu povědět, tatíčku. Já si toho myslím hroznou spoustu. Jednou ti to možná povím."

„No dobře, mysli si tedy dál, milunko — ale jenom mi neplač a nedělej tatínkovi starost," řekl Saint-Clare. „Podívej se — vidíš tu krásnou broskev, co jsem ti přinesl?"

Eva si ji vzala a usmála se, ale v koutcích úst jí to ještě stále nervózně poškubávalo.

„Pojď, podíváme se na zlaté rybičky," navrhl Saint-Clare, vzal ji za ruku a vyšel s ní na verandu.

Kratičká chvilička, a skrze hedvábné záclony bylo slyšet veselý smích — to Eva a Saint-Clare po sobě házeli růžemi a honili se navzájem po cestičkách v nádvoří.

Hrozí nebezpečí, že náš prostý přítel Tom ještě upadne mezi všemi těmi příhodami urozenějších lidí v zapomenutí. Ale doprovodí-li nás čtenář do podkrovní komůrky nad konírnou, možná že se doví ledaco i o něm.

Je to slušná světnička a její zařízení se skládá z postele, židle a hrubého stolku, na kterém leží Tomova bible a zpěvník.

Tom sedí v tuhle chvíli právě u stolku, má před sebou svou břidlicovou tabulku a horlivě se zabývá něčím, co ho zjevně stojí velkou míru starostlivého přemýšlení.

Věc se má tak: Tomův stesk po domově dosáhl takové síly, že si na Evě vyprosil arch papíru, a když sehnal dohromady všechnu skrovnou zásobičku písařských vědomostí, jež si osvojil z vyučování od mladého pána Jiřího, pojal smělou myšlenku, že napíše dopis.

Právě nyní se pilně činí a skládá na tabulce první koncept. Působí mu to velké potíže, poněvadž podobu některých písmenek

zapomněl nadobro a z toho, co si ještě pamatuje, neví přesně, co a jak použít. A jak se tak lopotí a samou námahou těžce vzdychá, vyhoupne se Eva jako ptáče na zadní příčel jeho židle a nakoukne mu přes rameno.

„Jeje, strýčku Tome! Co to děláš za legrační klikyháky?“

„Zkouším napsat chuděře mámě a svým dětičkám, slečno Evo,“ odpověděl Tom a přejel si hřbetem ruky oči. „Ale nějak se bojím, že to asi nesvedu.“

„Tak ráda bych ti pomohla, Tome! Naučila jsem se už trošku psát. Loni jsem už uměla všechna písmenka, ale mám strach, že jsem zatím hodně zapomněla.“

Eva tedy přistrčila zlatou hlavičku až k hlavě Tomově a oba spolu zapředli vážnou a horlivou rozpravu — oba stejně opravdově zaujatí a asi stejně nevědomí. A po dlouhém uvažování a vzájemném radění nad každým slovem začal jejich společný výplod, jak si oba v duchu velmi růžově malovali, vypadat docela jako psaní.

„Ano, strýčku Tome, doopravdy to začíná vypadat krásně,“ usoudila Eva a prohlížela si s nadšením společné dílo. „Jakou z toho bude mít tvoje žena radost! A tvoje chudinky dětičky taky! Je to opravdu hanba, že jsi musel vůbec od nich jít! Poprosím jednou tatínka, aby tě pustil zase k nim zpátky.“

„Moje bývalá paní slíbila, že za mne pošle peníze, jen co je seženou dohromady,“ řekl Tom. „Čekám, že to udělá. Mladý pán Jiří povídal, že si pro mne sám přijde, a dal mi na znamení toho tenhle dolar.“

A Tom vytáhl ze záňadří svůj drahocenný peníz.

„Ach, to tedy určitě přijde!“ zvolala Eva. „To jsem ráda!“

„A já chtěl tedy poslat psaní, víte, aby věděli, kde jsem, a povědět chuděře Chloe, že se mám dobře, protože si to, duše ubohá, brala tak hrozně k srdci!“

„Povídám, Tome!“ ozval se hlas Saint-Clara, který v tom okamžiku vstoupil do dveří.

Tom i Eva se zarazili.

„Co to tady smolíte?“ zeptal se Saint-Clare, když přistoupil blíž a podíval se na tabulku.

„To je přece Tomovo psaní! Pomáhám mu s ním,“ vysvětlovala Eva. „Není to hezky napsané?“

„Nerad bych vám někomu bral odvahu," odpověděl Saint-Clare, „ale skorem si myslím, Tome, že bys měl raději nechat mne, abych ti to napsal. Udělám to, až se vrátím z vyjížďky."

„Je to moc důležité, aby napsal," pokračovala Eva, „protože jeho paní chce poslat peníze, aby ho vyplatila, víš, tati ? Říkal mi, že mu to slíbili."

Saint-Clare si potají pomyslil, že to je pravděpodobně pouze jeden z oněch slibů, jaké dávají dobrosrdeční páni svým sluhům, aby zmírnili jejich hrůzu z prodeje, aniž mají opravdový úmysl očekávání takto podnícené splnit.

Ale nahlas k tomu nepoznamenal nic — jenom přikázal Tomovi, aby šel připravit koně k vyjížďce.

Ještě téhož dne večer napsal Tomovi pečlivě dopis a dal jej patřičně podat na poště.

Slečna Ofelie vykonávala houževnatě dál své práce týkající se vedení domácnosti. Všechna čeleď, od Diny až k nejmladšímu ferinovi, byla zajedno v úsudku, že slečna Ofelie je rozhodně „divná" — výraz to, jímž služebnictvo na Jihu naznačuje, že mu nadřízená osoba není zrovna po chuti.

Smetánka domácí čeledi — to jest Adolf, Jana a Róza — se shodovala v tom, že slečna Ofelie není žádná dáma. Dámy přece nikdy takhle ustavičně po domě nepracují, jako se točí ona — a vůbec se ani nedovede „nosit". Nechtělo se jim ani věřit, že je se Saint-Clarovými nějak příbuzná.

I Marie prohlásila, že to je úplně úmorné, vidět sestřenku Ofelii pořád tak přičinlivou. A vskutku, píle slečny Ofelie byla tak vytrvalá, že k této stížnosti poskytovala jistý důvod. Slečna Ofelie šila a píchala ostošest, od úsvitu až do soumraku, s horlivostí člověka, na kterého doléhá nějaká hrozivá časová tíseň — a jen světlo pobledlo a šití zmizelo pěkně složené v košíčku, již se vynořilo věčně nedokončené pletení, a hned zase byla v práci a prsty se jí míhaly, až se hory zelenaly.

Byla to opravdu námaha, dívat se na ni!

20 KAPITOLA DVACÁTÁ

TOPSY

Jednoho rána, když se slečna Ofelie pilně obírala některou svou domácí prací, zaslechla od paty schodů hlas Saint-Clara, jak ji volá:

„Sestřenko, pojd sem dolů, mám tady něco a rád bych ti to ukázal.“

„Co máš?“ ptala se slečna Ofelie, zatímco scházela se šitím v ruce ze schodů.

„Koupil jsem ti něco do domácnosti — podívej se!“ oznámil Saint-Clare a s tím slovem postrčil dopředu asi osmileté nebo devítileté černé děvčátko.

Bylo to jedno z nejčernějších stvoření svého plemene a její kulaté zářivé oči, třpytivé jako skleněné korále, těkaly rychlými a neklidnými pohledy po všem zařízení pokoje. Ústa, pootevřená úžasem nad divy v salóně nového pána, odhalovala jiskřivě bílé perličky zubů. Kudrnaté vlasy měla zapletené do několika krátkých rulíků, které jí trčely na hlavě na všechny strany. Výraz tváře jevil podivnou směsici bystrosti a mazanosti a přes ten se — jako nějaký závoj — podivně střel vskutku ubohý výraz líčené pozornosti a vážnosti. Neměla na sobě nic jiného než špinavou rozbitou kytli, ušitou z pytloviny, a stála s rukama plaše složenýma v klíně. V celém jejím zjevu bylo něco tak nezvyklého a skřítkovského — něco, jak se slečna Ofelie vyjádřila později, „tak pohanského“, že to naši dobrou dámu naplnilo propastným zděšením.

Otočila se k Saint-Clarovi a řekla:

„Pro všechno na světě, Augustine, nač jsi sem přivedl tohle stvoření tady?“

„Nu, samozřejmě, abys ji vychovala a vycvičila k správné životní cestě. Připadala mi jako zvlášť legrační exemplář těch ašantských Krákorů. Hop, Topsy,“ dodal a hvízdl, jako když chce člověk vzbudit pozornost psa, „zazpívej nám přece nějakou písničku a ukaž, jak umíš tancovat.“

V černých skelných očích zajiskřilo jakýmsi nezbedným

šibalstvím a již bytůstka zanotovala jasným pronikavým hláskem zvláštní černošskou melodii a do taktu s ní rozhazovala rukama i nohama, vířila dokola, tleskala si do dlaní, v jakémsi divokém fantastickém rytmu srážela kolena a z hlasivek kouzlila všechny ony hrdelní zvuky, jež jsou tak příznačné pro domorodou hudbu jejího plemene. Nakonec udělala jeden dva přemety, vyrazila táhlý závěrečný tón, stejně podivný a nepřirozený jako hvizd parní píšťaly, dopadla rázem nehybně na koberec a zůstala stát s rukama složenýma a s nevýslovně svatouškovským výrazem pokory a vážnosti rozestřeným po celé tváři. Tento výraz rušily jedině poťouchlé pohledy, jež jí tázavě sršely z koutků očí.

Slečna Ofelie stála němě, údivem úplně strnulá.

Saint-Clara, až do morku prolezlého čtveráctvím, zřejmě její úžas bavil. Otočil se a znovu oslovil dítě:

„Topsy, tohle je tvoje nová paní. Odevzdávám tě jí — a teď koukej, aby ses slušně chovala.“

„Ano, pane,“ přisvědčila Topsy se svatouškovskou vážností a nezbedné oči jí při těch slovech jen hrály plamínkem.

„Budeš hodná, Topsy, rozumíš?“ řekl Saint-Clare.

„To se rozumí, pane,“ přikývla Topsy a znovu zamžourala očima, ale ruce držela stále pokorně sepjaté.

„Poslyš, Augustine, co sis to propánakrále vzpomněl?“ rozhorlovala se slečna Ofelie. „Máš dům tak plný těchhle malých trapičů, že člověk nemůže skorem udělat krok, aby na ně nešlápl. Ráno vstanu a najdu jednoho spát přede dveřmi a vidím jednu černou hlavu vykukovat zpod stolu a jednu ležet na rohožce. Šklebí se to a pitvoří a cení se to mezi kdejakým zábradlím a válí se to v kuchyni po podlaze! Propánakrále, nač jsi musel přivádět ještě tohle tady?“

„Abys ji vychovala — copak jsem ti to neřekl? Pořád kážeš o výchově. Napadlo mě, že ti přivedu darem takové neposkvrněné dítě přírody a nechám tě, abys to s ním zkusila a vycvičila je k správné životní cestě.“

„Ale já ji rozhodně nechci — mám s nimi teď víc co dělat, než mi je milé.“

„To jste celí vy křesťani! Spadáte si spolek a splašíte si nějakého chudáka misionáře, aby utratil celý život právě mezi takovýmihle

pohany. Ale ukaž mi jednoho z vás, který si vezme takového pohánka k sobě domů a dá si s ním sám námahu, aby ho převychoval! Kdepak! Když přijde na to, jsou hned špinaví a protivní a je to moc starostí a bůhvíco ještě!“

„Víš dobře, Augustine, že jsem na to z tohohle hlediska vůbec nepomyslila,“ ohradila se slečna Ofelie, která zjevně jihla. „Nu, byla by to možná opravdová misionářská práce,“ připojila a zadívala se na dítě už značně vlídněji.

Saint-Clare uhodil na pravou strunu. Slečna Ofelie byla vždycky připravena konat, co jí velí svědomí.

„Ale,“ dodala, „skutečně jsem nechápala, proč bylo nutné kupovat tuhle malou — máš jich přece v domě dost, aby mi zabrali všechen čas i um.“

„To bych se ti tedy, sestřenko,“ řekl Saint-Clare a odvedl ji kousek stranou, „měl vlastně za ty své darmé řečičky omluvit. Jsi přese všechno doopravdy tak hodná, že nemají ani za mák smysl. Ale abych kápl božskou, tak tahle maličkost patřila párku ožralů, šenkýřů ve sprosté putyce, co kolem ní musím denně projít. Rvalo mi to už uši, jak pořád křičela a jak ji ti dva bili a proklínali. Zdála se mi taky legrační a čiperná, jako by se z ní dalo něco udělat. Proto jsem ji koupil a dávám ti ji. Zkus to tedy a dej jí pořádně nefalšované novoanglické vychování a přesvědč se, co jí to prospěje. Víš, že já po téhle stránce nemám nejmenší nadání, ale rád bych, abys to zkusila ty.“

„Nu, budiž, udělám, seč jsem,“ odpověděla slečna Ofelie a přistoupila k nové nevolnici asi stejně, jak bychom si snad představovali, že se někdo přiblíží k černému štíru, přikládáme-li mu ovšem, že tak činí s dobrými úmysly.

„Je ukrutně špinavá — a polonahá,“ konstatovala.

„Vezmi ji tedy dolů a dej ji tam někomu umýt a obléknout.“

Slečna Ofelie odvedla děvče do kuchyňských končin.

„Nejde mi na rozum, nač pán Saint-Clare potřebuje ještě další negřata!“ podivila se Dina a měřila si nový přírůstek s výrazem ne právě přátelským. „Mně se ale pod nohama plést nebude, za tím stojím!“

„Fuj!“ ulevily si Róza a Jana s krajní ošklivostí.

„Ať nám nechodí do cesty!“ řekla Róza. „Pro všechno na světě,

nač potřeboval náš pán ještě jednoho nového sprostého negra, to si nedovedu představit.“

„Nech si to jen zajít. Není o nic horší negr než ty, jemnostslečno Rózo,“ utrhla se Dina, která v poslední poznámce spatřovala narážku na sebe. „Jak se zdá, myslíte si, že jste bílé. Ale nejste ani ryba, ani rak, ani bílé, ani černé. Mně je vždycky milejší být buď jedno, nebo druhé.“

Slečna Ofelie viděla, že v celém táboře není jediné duše, která by se ujala starosti o umytí a oblečení nově přibylého děcka. Proto byla nucena — s jistou velmi neochotnou a zdráhavou pomocí Janinou — podejmout se toho sama.

Nehodí se pro jemné uši, aby poslouchaly podrobnosti o první očistě zanedbávaného a týraného dítěte. Zůstává však skutečností, že na tomto světě musejí obrovské davy žít a umírat ve stavu, jehož pouhý popis by jejich spolubližním způsobil velmi těžký nervový otřes. Ale slečna Ofelie měla slušně silnou míru praktické rozhodnosti a zhostila se všech ošklivých podrobností této procedury s důkladností vpravdě hrdinskou — ačkoli musíme přiznat, že s tváří nikoli tuze vlídnou, neboť shovívavá vytrvalost byla to krajní, k čemu ji její zásady dokázaly přimět. Když na zádech a na ramenou dítěte spatřila naběhlé pruhy a zatvrdlé jizvy, ty nesmazatelné stopy výchovného systému, pod jakým až dosud vyrůstalo, srdce se jí v prsou sevřelo lítostí.

„Jen se podívejte!“ řekla Jana a ukázala na jizvy. „Není to důkaz, že to je povedené kvítko? Počítám, že s ní budeme mít pěkné peklo. Já tuhle negři chamraď k smrti nenávidím, je tak odporná! To se divím, že ji pán koupil!“

„Chamraď“, o kterou šlo, poslouchala všechny ty poznámky s pokrotlým a zasmušilým výrazem, který byl zřejmě její vrozenou zvyklostí, a pouze bystrými a kradmými pohledy jiskrných očí pošilhávala po špercích, které se Janě houpaly v uších. Když ji konečně oblékly do slušných a nerozbitých šatů a přistřihly jí vlasy krátce u hlavy, slečna Ofelie s jistým uspokojením prohlásila, že Topsy už vypadá křesťanštěji než předtím, a hned si začala v duchu snovat plány, jak ji bude vychovávat.

Posadila se před ni a jala se jí vyptávat.

„Kolik ti je, Topsy?“

„Nevím, paní,“ odpověděla figurka a vycenila se, až ukázala všechny zuby.

„Ty nevíš, kolik ti je? Copak ti to nikdo jaktěživo neřekl? Kdo byla tvoje maminka?“

„Já vůbec žádnou neměla,“ odpovědělo dítě a znovu se zazubilo.

„Žes vůbec neměla maminku? Co to mluvíš? Kde ses narodila?“

„Já se vůbec nenarodila!“ odpověděla rozhodně Topsy s novým úšklebkem, který vypadal tak skřítkovsky, že si slečna Ofelie, být sebeméně vznětlivá, mohla představovat, že ulovila nějakého ukoptěného šotka z černokněžnické říše. Ale slečna Ofelie nebyla vznětlivá, nýbrž usuzovala střízlivě a prakticky, a proto řekla poněkud přísně:

„Takhle mi odpovídat nesmíš, dítě —já si s tebou nehraji. Pověz mi, kde ses narodila a kdo byl tvůj tatínek a maminka.“

„Já se vůbec nenarodila,“ opakovalo stvořeníčko ještě důrazněji, „a nikdy jsem neměla ani tatínka, ani maminku, ani nikoho. Vyrostla

jsem u jednoho spekulanta ještě s hromadou jiných. Starala se o nás stará teta Sue.“

Dítě mluvilo očividně upřímně a Jana, která vyprskla v krátký smích, poznamenala:

„Jejda, paní, takových je přece spousta. Spekulanti je nakoupí lacino, když jsou ještě malé, a odchovávají si je pro trh.“

„Jak dlouho jsi byla u svého posledního pána a paní?“

„Nevím, paní.“

„Je to rok, nebo víc, nebo míň?“

„Nevím, paní.“

„Jejda, paní, tihle sprostí negři, ti vám to nikdy neřeknou — neznají vůbec, co je čas,“ vysvětlovala Jana. „Vůbec nevědí, co to je rok — nikdy nevědí, kolik jim je.“

„Slyšelas už někdy něco o Bohu, Topsy?“

Dítě se zatvářilo zmateně, ale zubilo se pořád stejně.

„Víš ty, kdo tě stvořil?“

„Co já vím, nikdo,“ odpověděla holčička a zachichtala se. Ten nápad ji zřejmě náramně pobavil, protože jí vesele zajiskřily oči a dodala:

„Asi jsem jen tak vyrostla. Nezdá se mi, že mě někdo stvořil.“

„Umíš šít?“ zeptala se slečna Ofelie, kterou napadlo, že raději zaměří své otázky k něčemu srozumitelnějšímu.

„Ne, paní.“

„Co tedy umíš? — Co jsi dělala pro svého pána a paní?“

„Nosila jsem vodu, myla nádobí, drhla nože a posluhovala hostům.“

„Byli na tebe hodní?“

„Asi byli,“ odpovědělo dítě a poťouchle si prohlíželo slečnu Ofelii.

Tu slečna Ofelie vstala a zanechala tohoto povzbudivého rozhovoru — Saint-Clare se za jejími zády opíral o lenoch židle.

„Tady najdeš panenskou půdu, sestřenko — zasej do ní své vlastní myšlenky, nenajdeš jich mnoho, které bys měla vyplet.“

Představy slečny Ofelie o výchově, stejně jako všechny její představy, byly velmi ustálené a přesné a byly toho druhu, jaký vládl v Nové Anglii před sto lety a jaký se dochoval dodnes v některých velmi zapadlých a nezkažených končinách, daleko odlehlých od

dopravních cest. Pokud je lze stručně a výstižně vyjádřit, daly by se shrnout do hrstky prostých slov: učit děti, aby dávaly pozor, když se na ně mluví, učit je náboženství, šití a čtení a bít je, když lžou. Slečna Ofelie neznala nic lepšího, a proto si hleděla výchovy své malé pohanky po svém způsobu, a to s největší pílí, jakou dokázala vyvinout.

Bylo oznámeno, že dítě je služkou slečny Ofelie, a tak na ni také celá domácnost pohlížela. A poněvadž v kuchyni se na ni nedívali nijak přívětivě, slečna Ofelie se rozhodla omezit oblast jejího působení i učení převážně na svůj pokoj.

Ve své obětavosti, kterou někteří z našich čtenářů jistě ocení, se odhodlala nastoupit mučednickou dráhu, to jest, místo aby si sama pohodlně stlala vlastní postel a zametala a utírala od prachu svůj pokoj — což všechno si až doposud dělala s důrazným opomíjením veškerých nabídek pomoci od všech pokojských v domě —, rozhodla se, že naučí Topsy tyto práce vykonávat. Ach běda, přenešťastný den, kdy se tak rozhodla! Učinila-li některá z našich čtenářek kdy něco podobného, jistě ocení velikost její oběti.

Slečna Ofelie začala s výchovou Topsy tím, že ji hned nazítří ráno zavedla k sobě do pokoje a slavnostně zahájila učební kurs v umění a tajích stlaní postele.

Hle, tu tedy máme naši Topsy, vymydlenou a s hlavou ostříhanou od všech těch rulíčků, nad nimiž jí srdce tak plesávalo, oblečenou v čistých šatech a v pěkně naškrobené zástěrce, jak stojí uctivě před slečnou Ofelii s výrazem důstojné vážnosti, velmi případným pro pohřeb.

„Teď ti, Topsy, ukážu, jak se má správně stlát tady moje postel. Jsem na svou postel náramně choulostivá. Musíš se přesně naučit, jak se to dělá.“

„Ano, paní,“ přisvědčila Topsy s hlubokým povzdechem a s žalostně vážnou tváří.

„Tak se tedy podívej, Topsy — tohle je obruba prostěradla a tady je jeho líc, správná strana, a tady je jeho rub, chybná strana — budeš si to pamatovat?“

„Ano, paní,“ přikývla Topsy a znovu si vzdychla.

„A dál. Spodní prostěradlo musíš přetáhnout přes podhlavník —

takhle — a hezky hluboko zastrkat pod žíněnku a pěkně uhladit — tak, vidíš?“

„Ano, paní,“ potvrdila Topsy s napjatou pozorností.

„Ale horní prostěradlo,“ pokračovala slečna Ofelie, „musíš natáhnout takhle až dolů a v nohách postele je pěkně podstrčit a pevně a hladce je vypnout — tak — užší obruba tedy přijde do nohou.“

„Ano, paní,“ opakovala Topsy stejně jako předtím.

Musíme však dodat něco, co slečna Ofelie nepostřehla. Ve chvíli totiž, kdy ta dobrá dáma byla v zápalu názorného předvádění otočena zády, se mladé učednici podařilo shrábnout rukavičky a nějakou stužku a hbitě si je všoupnout do rukávu. Ale jinak stála s rukama poslušně složenýma jako předtím.

„A teď mi, Topsy, ukaž, jak bys to dovedla ty,“ řekla slečna Ofelie, stáhla obě prostěradla a posadila se.

Topsy s velkou vážností i obratností vykonala celé cvičení k úplné spokojenosti slečny Ofelie — uhladila prostěradla, vyrovnala každičký záhyb a projevovala při celém tom výkonu takovou vážnou opravdovost, že to její učitelce působilo velké potěšení. Ale právě když práci končila, nešťastnou náhodou jí z rukávu vyklouzl třepetavý kousek stužky a upoutal pozornost slečny Ofelie.

Okamžitě se po něm vrhla:

„Co je tohle? Dítě jedno škaredé, nezbedné — tys tohle ukradla!“

Vytáhla stužku děvčeti z rukávu, ale nepřivedla je tím ani v nejmenším z rovnováhy. Topsy se pouze na stužku dívala s výrazem krajně překvapené a nevědomé nevinnosti.

„Jejej! To je přece mašle slečny Félie, no ne? Jak se mi jen mohla dostat do rukávu?“

„Topsy, děvče jedno škaredé, jenom mi tady nelži! Tys tu stužku ukradla!“

„Namouduši, paní, neukradla — ještě nikdy jsem tu mašli neviděla, až teprve tuhle minutu.“

„Topsy,“ napomenula ji slečna Ofelie, „copak nevíš, že lhát je hřích?“

„Já nikdy nelžu, slečno Félie,“ odpověděla Topsy s ctnostnou důstojností. „Je to svatá pravda, co jsem vám právě řekla, a nic jiného.“

„Topsy, budu ti muset nasekat, když budeš takhle lhát.“

„Jejda, paní, kdybyste mě bila od rána do večera, tak bych vám nemohla říct nic jiného,“ namítla Topsy a začala natahovat moldánky. „Já tu mašli ještě nikdy neviděla, musela mi vklouznout do rukávu sama. Slečna Félie ji musela nechat ležet na posteli a ona se zamotala do prostěradel a tak mi vklouzla do rukávu.“

Slečnu Ofelii ta bohaprázdná lež tak rozzlobila, že dítě chytila a zacloumala jím.

„Víckrát ať mi už nic takového neřekneš!“

A jak s ní lomcovala, vytřásla jí z druhého rukávu na podlahu rukavičky.

„Tak vidíš!“ zvolala slečna Ofelie. „Chceš mi ještě pořád tvrdit, žes tu stužku neukradla?“

Topsy se nyní přiznala k rukavičkám, ale stuhu zapírala stejně vytrvale dál.

„Dávej pozor, Topsy!“ řekla slečna Ofelie. „Když se ke všemu přiznáš, nedostaneš tentokrát bití.“

Po tomto ujištění se Topsy se žalostnými projevy kajícnosti přiznala ke krádeži stuhy i rukavic.

„Nu dobrá, ale pověz mi ještě něco. Vím, žes musela vzít ještě jiné věci od té doby, co jsi v domě, protože jsem tě celý včerejší den nechala volně pobíhat. Hezky mi teď pověz, jestli jsi ještě něco vzala, a já ti odpustím bití.“

„Jejej, paní! Vzala jsem to červené, co nosí slečna Eva na krku.“

„To žes vzala, nezbednice jedna? A co jiného ještě?“

„Vzala jsem Roziny náušnice — ty červené.“

„Hezky běž a tuhle minutu ať mi to přineseš — obojí!“

„Jejda, paní, to nemůžu —já to spálila.“

„Spálila? — Co je to za povídačku? Utíkej a přines to, nebo ti nasekám!“

Topsy s hlasitým lamentováním a brekem a vzdycháním prohlásila, to že nemůže. „Já to spálila — je to spálené.“

„Proč jsi to pálila?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Protože jsem špatná — moc špatná. Jsem ukrutně špatná, to je ono. Nedá se nic dělat, nemůžu za to.“

Zrovna v té chvíli vstoupila náhodou do pokoje Eva právě s tím korálovým náhrdelníkem na krku, o kterém byla řeč.

„Jak to, Evo, kde jsi našla ty korále?“ podivila se slečna Ofelie.

„Našla? Vždyť je mám na krku celý den,“ odpověděla Eva.

„Nosilas je taky včera?“

„Ano — a co je k smíchu, teti, měla jsem je na krku i celou noc. Zapomněla jsem si je sundat, když jsem šla spat.“

Slečna Ofelie vypadala úžasem bez sebe, a to tím spíš, že v tom okamžiku vešla do pokoje Róza a přinášela na hlavě košík čerstvě vyžehleného prádla — v uších se jí totiž houpaly ony „spálené“ korálové náušnice.

„Namouvěru, že si nevím rady, co si s takovým dítětem počít!“ vzdychla si zoufale slečna Ofelie. „Proč jsi mi, prosím tě, Topsy, pro všechno na světě říkala, že jsi ty věci vzala?“

„No, paní přece říkala, že se musím přiznat, a já si nedovedla vzpomenout na nic jiného, k čemu bych se přiznala,“ hájila se Topsy a mnula si oči.

„Ale musíš rozumět, Topsy, já nechtěla, aby ses přiznávala k něčemu, cos neudělala,“ namítla slečna Ofelie. „To je stejně lež — zrovna tak jako to druhé.“

„Jejej, opravdu?“ zvolala Topsy s nevinným, udiveným pohledem.

Eva stála a dívala se na Topsy. Když se pak slečna Ofelie zeširoka rozhovořila o Topsině škaredém, nezbedném jednání, vypadala Eva zaražená a zkormoucená, ale řekla něžně:

„Chudáčku Topsy, nač potřebuješ krást? Tady bude teď o tebe dobře postaráno. Věř mi, raději bych ti dala všechno, co mám, než abych tě to měla nechat ukrást.“

Byla to první vlídná slova, jaká to dítě vůbec kdy v životě slyšelo, a něžný tón i chování zapůsobily na její divoké drsné srdce podivným dojmem. V jejích bystrých kulatých třpytivých očích zajiskřil záblesk jakoby od slzy, ale hned vzápětí se ozvalo zachichtání a tvář se sešklebila v obvyklý úsměšek. Ne! Ucho, které nikdy neslyšelo nic jiného než spílání, je podivně nedůvěřivé ke všemu tak rajskému, jako je vlídnost.

A Topsy pokládala Evina slova pouze za něco směšného a nevysvětlitelného — nevěřila jim.

Ale co se tedy dalo s Topsy počít? Pro slečnu Ofelii byl ten

případ hádankou — její pravidla výchovy se na něj zřejmě nehodila. Napadlo ji, že si dá čas na rozmyšlenou — a aby ten čas získala, jakož i v naději v jakousi neurčitou morální sílu, o níž se má za to, že vězí ve všech tmavých komorách, slečna Ofelie také Topsy do jedné takové komory zavřela, dokud si své další záměry v té věci poněkud nesrovná v mysli.

„Nevidím," postěžovala si slečna Ofelie Saint-Clarovi, „jak s tím dítětem pořídím, když je nebudu bít."

„Nu, tak ji tedy bij, co srdce ráčí. Dávám ti plnou moc, aby sis dělala, co chceš."

„Děti odjakživa potřebují bití," řekla slečna Ofelie. „V životě jsem neslyšela, že by se daly vychovat bez něho."

„Chm, nu, jistě," přisvědčil Saint-Clare, „dělej si, jak uznáš za nejlepší. Jenom bych ti chtěl připomenout jedno. Viděl jsem, jak tohle dítě tloukli pohrabáčem, srazili na zem lopatkou nebo kleštěmi na uhlí, co z toho prostě přišlo právě komu pod ruku — a se zřetelem k tomu, že je zvyklá na takové zacházení, myslím, že budeš muset při tom svém bití notně přitlačit, aby to na ni udělalo nějaký valný dojem."

„Vina je na tom vašem řádu, ten dělá z dětí tohle!" rozhorlila se slečna Ofelie.

„Vím to, vím, ale co naplat. Ty děti se už rodí — a žijí — *co* si s nimi tedy má člověk počít?" namítl Saint-Clare.

„Nu, nemohu tvrdit, že bych ti za tenhle pokus děkovala. Ale vidím v tom zase také povinnost, a proto vytrvám a zkusím to a udělám, seč budu," rozhodla slečna Ofelie.

A od té chvíle se slečna Ofelie s chvályhodnou dávkou horlivosti a energie lopotila s výchovou své nové svěřenky. Rozvrhla jí pravidelné hodiny pro různá zaměstnání a dávala jí lekce ve čtení a v šití.

V prvním předměte byla Topsy vskutku značně bystrá. Pamatovala si písmenka jako kouzlem a velice brzy uměla číst jednoduché věci. Ale šití, to byla otázka obtížnější. Bylo to stvořeníčko mrštné jako kočka a čilé jako opička a nucené sedění při šití pro ni bylo učiněná hrůza. Proto lámala jehly, vyhazovala je podloudně z okna nebo je strkala do škvír ve zdi, motala, trhala nebo špinila nitě nebo tajným obratným pohybem prostě zahodila celou cívku. Měla prsty málem tak zručné jako zkušený kouzelník a stejně zázračně dovedla i

ovládat obličej. A třebaže se slečna Ofelie nemohla ubránit dojmu, že řetěz tolika nehod za sebou je rozhodně úkaz nepravděpodobný, přesto se jí nepodařilo přistihnout Topsy při činu — byla by ji totiž musila hlídat s otražitostí, která by jí neponechala čas pro nic jiného.

Topsy se brzy stala známou figurkou v domě. Její nadání pro kdejaké a všemožné čtveračiny, pitvoření a karikování — k tanci, přemetům, šplhání, zpěvu, k hvízdání a napodobení každého zvuku, který upoutal její představivost — se zdálo nevyčerpatelné. Nebylo jediné hodiny, kterou měla vyhrazenou pro zábavu, aby se jí všechny děti z domu s ústy obdivem i údivem dokořán nevěšely na paty — všechny do jednoho, nevyjímajíc ani slečnu Evu, kterou jako by všechny ty divoké čertoviny okouzlovaly asi podobně, jako holubičku někdy mámí třpytivý lesk hada.

Slečnu Ofelii zneklidňovalo, že si Eva tolik libuje ve společnosti Topsy, a zaříkala Saint-Clara, aby jí to zakázal.

„Ale co! O tu se nemusíš starat," odpověděl Saint-Clare. „Topsy jí jenom prospěje."

„Ale takové zkažené dítě — copak se nebojíš, že ji naučí nějaké špatnosti?"

„Tu špatnostem naučit nemůže — naučí jim možná jiné děti, ale z Eviny hlavy sklouzne každé zlo jako rosa ze zelného listu, ani kapička neprosákne dovnitř."

„Nu, jen si nebuď tuze jistý," připomněla slečna Ofelie. „Vím, že žádné svoje dítě bych jaktěživo nenechala, aby si hrálo s Topsy."

„Nu, svoje děti bys třeba nenechala," řekl Saint-Clare, „ale moje smí. Kdyby bývalo možné Evu zkazit, bylo by se to stalo už dávno."

Vyšší kruhy služebnictva zpočátku Topsy přezíraly a opovrhovaly jí. Ale zanedlouho našly důvod, aby své mínění pozměnily.

Velice brzy se ukázalo, že se bez výjimky každému, kdo Topsy nějak potupil, krátce potom přihodilo něco nemilého — buď mu chyběly náušnice nebo nějaká jiná oblíbená treta, nebo zčistajasna našel nějaký kus oděvu nadobro zničený, nebo provinilá osoba náhodou klopýtla a svalila se do kbelíku horké vody, nebo ji nevysvětlitelně shora zalila záplava špinavých pomyjí, zrovna když byla vyfintěná v nejlepším.

Ale při vyšetřování všech těch případů se jaktěživo nenašel

nikdo, kdo by měl tu nehoráznost na svědomí. Znovu a znovu předvolávali Topsy před celý domácí soudní dvůr a potahovali ji k odpovědnosti, ale děvče vždycky přestálo veškeré vyslýchání s výrazem svrchovaně potěšitelné nevinnosti a vážnosti.

Nikdo na světě ani za mák nepochyboval, kdo to všechno tropí, ale nikdy se nepodařilo najít ani sebemenší přímý důkaz, který by mohl podezření potvrdit; a slečna Ofelie byla tuze spravedlivá, aby se považovala za oprávněnou jakkoli zakročit bez něho.

Tyto neplechy se kromě toho vždycky udály v čase tak příhodně voleném, aby útočník byl ještě víc krytý. Tak například čas k pomstě na obou komorných, Róze a Janě, vždycky připadl na onu dobu, kdy (jak se stávalo nikoli zřídka) byly obě v nemilosti u své paní a kdy se jakákoli stížnost z jejich strany samozřejmě nemohla setkat s nejmenším pochopením. Slovem, Topsy brzy dala celému domu na srozuměnou, že je nejprozíravější nechat ji na pokoji, a proto ji také na pokoji nechávali.

Topsy byla bystrá a zručná ve všech manuálních pracích a osvojila si všechno, čemu ji kdo učil, s překvapivou rychlostí. V několika málo lekcích se naučila přivést pokoj slečny Ofelie do patřičného pořádku tak pěkně, že ani tato puntičkářská dáma nemohla nikde najít jedinou chybičku. Žádné smrtelné ruce nedokázaly vypnout přehoz hladčeji, urovnat polštáře přesněji, zamést, utřít prach a uklidit dokonaleji než Topsy, když se jí zlíbilo — jenže jí se nezlíbilo tuze často.

Byla-li slečna Ofelie po třech čtyřech dnech bedlivého a trpělivého dozoru tak důvěřivá a domnívala se, že se jí Topsy konečně přizpůsobila a nepotřebuje už nad sebou dohled, a proto odešla a zabývala se některou svou jinou prací, tu Topsy často hodinu i dvě pořádala učiněný mumraj zmatku.

Například místo aby postel ustlala, bavila se třebas tím, že stáhla z polštářů povlaky, trkala do hromady podušek jako beran, až někdy měla kudrnatou hlavu roztodivně přikrášlenou peříčky, jež jí z vlasů trčela na všechny strany — šplhala po sloupech lůžka a pověsila se z nebes hlavou dolů — mávala a pohazovala prostěradly a přehozy po celém pokoji — oblékla podhlavník do noční košile slečny Ofelie a s tímto panákem pak sehrála rozmanité divadelní výstupy, při nichž

zpívala a hvízdala a pitvořila se na sebe do zrcadla — zkrátka, jak říkávala slečna Ofelie, vůbec „vyváděla své divy“.

Jednoho dne ji slečna Ofelie přistihla, jak se v jejím nejdrahocennějším šátku z červeného hedvábného krepu, ovinutém kolem hlavy do turbanu, právě s největší vervou kroutí a pitvoří před zrcadlem — neboť slečna Ofelie s nepozorností u ní úplně neslýchanou pro jednou zapomněla u svého prádelníku klíč.

„Topsy!“ zvolala slečna Ofelie, která už byla se vší trpělivostí v koncích. „Co to do tebe vjelo, že takhle vyvádíš?“

„Nevím, paní — to asi proto, že jsem tak špatná!“

„Namouvěru že už doopravdy nevím, Topsy, co si s tebou mám počít.“

„Jejej, slečno, musíte mi nabít. Moje bývalá paní mě vždycky bila. Nejsem zvyklá pracovat, leda když dostanu bití.“

„Ale Topsy, já tě přece nechci bít. Vždyť ty umíš dělat dobrotu, když si to umíníš — jaká je to tedy příčina, že nejsi hodná?“

„Jejej, paní, já jsem na bití zvyklá — myslím, že mi asi dělá dobře.“

Slečna Ofelie tedy ten lék zkoušela a Topsy pokaždé ztropila ukrutný povyk, jak vřískala a naříkala a prosila — ačkoli o půl hodiny později, když seděla na některém výčnělku balkónu a měla kolem sebe hejno druhých mláďat, už se o celé věci vyjadřovala s krajním opovržením.

„Jejej! Slečna Félie a bití! Ty její rány by nezabily ani komára! Měla by vidět, jak uměl bít můj bývalý pán — až maso v cuckách lítalo —, můj starý pán, ten to uměl!“

Topsy očividně považovala své prohřešky a ohavnosti za něco obzvlášť pozoruhodného, a proto z nich vždycky vytloukala velký kapitál.

„Jejej, vy negři,“ říkávala některým svým posluchačům, „víte vy, že jste všichni hříšníci? No doopravdy, jste, každý je. Bílí jsou taky hříšníci — říká to slečna Félie. Ale hádám, že negři jsou horší, že jsou největší hříšníci. Ale jejej! Ani jeden z vás se nevyrovnáte mně! Já jsem tak strašně špatná, že se mnou živá duše nic nesvede. Svou bývalou paní jsem zlobila tak, že půlku všeho času musela na mě klít. Hádám, že jsem nejhříšnější tvor na celém světě.“

A tu udělala Topsy přemet, čile a vesele sebou mrskla a již dřepěla na nějakém vyšším bidýlku a zjevně se slunila ve slávě své výjimečnosti.

V neděli slečna Ofelie velmi vážně a pilně učila Topsy katechismu. Topsy měla neobyčejně dobrou slovní paměť a vštípila si všechno plynně s hbitostí, která byla pro její učitelku velkým povzbuzením.

„Jaké dobro pro ni od toho očekáváš? Jak myslíš, že jí to prospěje?“ ptal se jí jednou Saint-Clare.

„Nu, odjakživa to bylo dětem na prospěch. Tomu se přece musejí děti učit vždycky, to snad víš,“ odpověděla slečna Ofelie.

„Ať už tomu rozumějí, nebo ne?“ namítl Saint-Clare.

„Ovšem, v tomhle věku tomu děti nerozumějí nikdy, ale když dorostou, tak se jim to ujasní.“

„Mně se to neujasnilo dodnes,“ řekl Saint-Clare, „ačkoli ti musím dosvědčit, žes to do mne vtloukala důkladně, když jsem byl ještě chlapec.“

„Copak ty, ty ses vždycky dobře učil, Augustine. Vkládala jsem do tebe vždycky velké naděje,“ vzdychla si slečna Ofelie.

„Nu, a teď už je do mne nevkládáš?“ zeptal se Saint-Clare.

„Chtěla bych, abys byl tak dobrý, jako jsi býval, dokud jsi byl ještě chlapec, Augustine.“

„To bych také chtěl, to mi věř, sestřenko,“ pravil Saint-Clare. „Nu, pokračuj tedy a povzdělej Topsy v katechismu — možná že z toho přece jen něco vyvedeš.“

Topsy, která po dobu této rozmluvy stála jako černá soška s rukama způsobně složenýma, nyní na znamení slečny Ofelie pokračovala:

„Naši prarodičové, byvše ponecháni sami sobě, aby činili podle své vůle, odpadli od stavu, do něhož byli stvořeni.“

Topsy zajiskřily oči a zatvářila se tázavě.

„Copak je, Topsy?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Prosím, paní, byl ten stav stát Kentucky?“

„Co pleteš stav a stát, Topsy? O čem to mluvíš?“

„No, o tom státu, co z něho vypadli. Slýchala jsem pána říkat, že jsme spadli shora z Kentucky.“

Saint-Clare se zasmál.

„Budeš jí muset vysvětlit význam toho, nebo si nějaký vymyslí sama," poznamenal. „Takhle to vypadá jako náznak teorie o vystěhovalectví."

„Ach Augustine, mlč přece!" vzdychla slečna Ofelie. „Jak mohu něco dokázat, když se pořád všemu směješ?"

„Nu, už vás tedy nebudu při těch hodinkách víckrát vyrušovat, moje čestné slovo," slíbil Saint-Clare a vzal si noviny do salónu a tam se usadil, dokud Topsy neskončí své odříkávání.

Všechny texty jí šly jako na drátku, jenže tu a tam podivně zkomolila nebo přehodila nějaké důležité slovo a setrvávala v té chybě přes všechny snahy slečny Ofelie o nápravu. A Saint-Clare, ač se už tolik nasliboval, že bude dělat dobrotu, čerpal z těchto chyb bohaprázdné potěšení; kdykoli měl chuť se zasmát, volal si Topsy k sobě a přes námitky slečny Ofelie si od ní dával ty pohoršlivě zkomolené odstavce opakovat.

„Jak si představuješ, Augustine, že mohu s tím dítětem něco dokázat, když mi ustavičně tohle děláš?" vyčítala mu sestřenice.

„Vím, je to hrozně ošklivé a už to neudělám — ale když já tak ukrutně rád slyším, jak ta legrační osůbka klopýtá přes ta krkolomná slova!"

„Ale tím ji jen utvrzuješ v jejím omylu."

„Jaký je v tom rozdíl? Pro ni je jedno slovo stejně dobré jako druhé."

„Chtěl jsi, abych ji řádně vychovala, a měl bys pamatovat, že to dítě je rozumná bytost, a dávat si pozor, jaký na ni máš vliv."

„Ach můj ty smutku! To bych měl, ale jak to říká sama Topsy: ‚Jsem ukrutný hříšník!'

Asi takto nebo velmi podobně pokračovalo vyučování Topsy rok nebo dva a slečna Ofelie snášela její soužení den ze dne jako nějakou chronickou nemoc, až si na to trápení konečně časem zvykla, jako si lidé někdy zvyknou na neuralgii nebo migrénu.

Saint-Clare nacházel v dítěti podobné potěšení, jako se snad člověk bavívá dovednými kousky nějakého papouška nebo psíčka.

Kdykoli Topsy upadla pro své nezbednosti v nemilost u někoho jiného, vždycky hledala útočiště a ochranu za jeho křeslem a Saint-Clare jí, ať už tak nebo onak, pokaždé pomohl věc urovnat. Od něho

také dostala mnohý lichý pěťák, který obyčejně obracela v oříšky a cukrátka, a ty pak s nevybíravou štědrostí rozdílela mezi všechny děti v domácnosti — neboť Topsy, abychom jí učinili po právu, byla dobrosrdečná a přející a zlomyslná byla jedině v sebeobraně.

Nyní jsme ji už dozajista dost zevrubně představili jako člena našeho jevištního souboru a občas, když na ni přijde řada, opět vystoupí spolu s ostatními účinkujícími.

21 KAPITOLA DVACÁTÁ PRVÁ

V KENTUCKY

Našim čtenářům snad nebude proti mysli, když se na krátkou chvíli ohlédnou zpátky k chaloupce strýčka Toma na kentuckém statku a podívají se, co se zatím dálo s těmi, jež tam zanechal.

Snášel se letní podvečer a všechny dveře i okna velkého salónu byly dokořán a pohostinně zvaly kdekterý náhodný vánek, jemuž by se snad zlíbilo zabloudit dovnitř.

Ve velké síni, která vedla do salónu a probíhala celou délkou domu až k balkónům na obou stranách, seděl pan Shelby. Pohodlně se spoléhal zády v křesle, nohy měl natažené na židli před sebou a pochutnával si na doutníku, jak míval po obědě ve zvyku.

Paní Shelbyová seděla mezi dveřmi a pilně se zabývala nějakým jemným vyšíváním. Vypadala jako člověk, který má něco na srdci a čeká na vhodnou příležitost, jak to uvést na přetřes.

„Víš o tom," začala, „že Chloe dostala od Toma psaní?"

„Ale jdi, doopravdy? Tom tam tedy má nějakého přítele, jak se zdá. Jak se tomu milému brachovi vede?"

„Podle mého ho asi koupila nějaká moc dobrá rodina," odpověděla paní Shelbyová. „Jednají s ním vlídně a nemá mnoho práce."

„Ale jdi! Nu, to jsem rád — opravdu rád," pravil srdečně pan Shelby. „To se tedy Tom patrně s životem na Jihu smíří — sotva se asi bude chtít vrátit sem k nám."

„Právě naopak," namítla paní Shelbyová, „moc starostlivě se ptá, kdy budeme mít peníze na jeho vykoupení pohromadě."

„To tedy namouvěru nevím," odpověděl pan Shelby. „Jakmile to jednou začne s obchodními věcmi skřípat, zdá se, že to vůbec nemá konce. Je to jako skákat z bláta do louže a trčet pořád oběma nohama v bahně. Od jednoho si vypůjčíš, abys zaplatil druhému, a pak si vypůjčíš od jiného, abys zaplatil prvnímu — a ty zlořečené směnky, co vyprší, dřív než se člověk stačí otočit a vykouřit doutník — upomínky písemné a upomínky ústní — a všechno se sype a je z toho zmatek na zmatek."

„Mně se zdá, můj milý, že by se snad přece dalo něco udělat, abychom tyhle věci urovnali. Co kdybychom rozprodali všechny koně a odprodali jedno z tvých hospodářství a rázem všechno poplatili?"

„Chm, to je k smíchu, Emílie! Jsi sice nejlepší žena v Kentucky, ale přesto nedovedeš uznat, že obchodním věcem nerozumíš — ženy jim nikdy nerozumějí a nikdy neporozumějí."

„Ale nemohl bys mě aspoň trošičku do svých záležitostí zasvětit?" zeptala se paní Shelbyová. „Co kdybys mi aspoň ukázal seznam všech svých dluhů a všeho, co kdo dluží tobě, a nechal mě, abych zkusila, jestli bych nenašla nějakou cestu, jak bych ti pomohla šetřit."

„Ach, dej pokoj a netrap mě, Emílie! — Přesně to udat nemohu. Vím tak přibližně, jak se věci asi mají a jak pravděpodobně dopadnou — ale moje záležitosti se nedají jen tak našmajchlovat a uplácat, jako šmajchluje teta Chloe kůrčičky na svých koláčích. Povídám ti, že nemáš o obchodních věcech ani ponětí."

A protože neznal žádný jiný způsob, jak prosadit své názory, zesílil pan Shelby hlas — styl polemizování jistě velmi výhodný a přesvědčivý, rozpráví-li muž se ženou o obchodních věcech.

Paní Shelbyová si slabě povzdychla a přestala mluvit. Pravdou zůstává, že ačkoli byla žena, jak konstatoval její manžel, přesto měla jasnou, rozhodnou a praktickou mysl i pevný charakter, po všech stránkách převyšující vlohy manželovy; proto by nebyla bývala představa, která by jí přiznávala schopnosti k vedení hospodářství, nijak tak tuze nesmyslná, jak se domníval pan Shelby.

Paní Shelbyová se celým srdcem upínala k tomu, aby splnila

slib daný Tomovi a tetě Chloe, a vzdychla si nyní, když viděla, jak se kolem ní kupí stále víc a víc nesnází.

„Nemyslíš, že by se nám třeba nějak podařilo ty peníze sehnat? Chudák teta Chloe! Tolik po tom touží! Celou duší!“

„Je-li tomu tak, je mi to líto. Myslím, že jsem se s tím slibem unáhlil. Věru ještě nevím, ale snad nejlepší by bylo povědět to Chloe přímo a nechat ji, aby se s tou skutečností vyrovnala. Za rok za dva si Tom najde nějakou jinou ženu a také ona by si měla raději opatřit nějakého jiného druha.“

„Ale manželi! Učila jsem své lidi, že jejich manželství je stejně posvátné jako naše. Nikdy bych nemohla Chloe k něčemu takovému radit,“ odpověděla paní Shelbyová. „Pochop to přece, můj milý, že já se prostě nemohu svémocně zprostit slibu, kterým jsem se těm bezmocným ubožákům zavázala. Jestli se mi nepodaří sehnat ty peníze jinak, vezmu si žáky a budu dávat hudební lekce. Najdu jich jistě dost a vydělám si ty peníze sama.“

„Přece by ses takhle neponížila, Emílie? K tomu bych nikdy nemohl svolit!“

„Že bych se ponížila! Ponížilo by mě to snad víc, než kdybych zrušila slovo dané těm bezmocným ubožákům? To jistě ne!“

„Nu, ty si na hrdinství a přepjatost potrpíš vždycky,“ pravil pan Shelby. „Ale podle mého by sis to měla napřed pořádně rozmyslet, než se do takové donkichotštiny pustíš.“

Tu jejich rozhovor přerušila teta Chloe, která se objevila na konci verandy.

„Kdybyste byla tak hodná, paní,“ řekla.

„Nu, copak je, Chloe?“ zeptala se jí paní, vstala a zamířila na konec verandy.

„Nechtěla by se jít paní podívat na tuhletu hromádku drubeře?“

S obzvláštní zálibou říkala Chloe drůbeži „drubeř“ a přes všechno opravování a napomínání ze strany mladších členů rodiny neústupně setrvávala u tohoto zkomoleného výrazu.

„Ts, jemine!“ říkávala. „To bych ráda věděla, je to přec jedno a to samé, drubeř přeci zní stejně dobře.“ A tak říkala Chloe domácím pernatcům „drubeř“ dál.

Paní Shelbyová se usmála, když spatřila rozloženou hromadu

kuřat a kachen, nad kterou se Chloe zastavila s velmi vážným a přemítavým výrazem v obličeji.

„Tak uvažuji, jestli by paní nechtěla třeba tyhle tady zapíkané v těstíčku.“

„Na mou pravdu, teto Chloe, na tom mi celkem nesejde — uprav je, jak uznáš sama.“

Chloe stála a probírala se nepřítomně drůbeží; bylo zcela zřejmé, že nemyslí na kuřata, nýbrž na něco jiného. Konečně s oním kraťoučkým smíchem, s nímž lidé jejího druhu předkládají pochybný návrh, nesměle řekla:

„Můj ty jemine, paní! Proč by si pán a paní měli kvůli těm penězům lámat hlavu a nesáhli po tom, co mají rovnou v rukou?“

A Chloe se znovu zasmála.

„Nerozumím ti, Chloe,“ pravila paní Shelbyová, která dobře znala Chloiny způsoby, a proto ani za mák nepochybovala, že Chloe vyslechla do posledního slova celý rozhovor, který před chviličkou vedla se svým manželem.

„Můj ty jemine, paní, že ne?“ podivila se Chloe a znovu se zasmála. „Jiní páni přece svoje negry pronajímají a vydělávají na nich hotové peníze. Nenechávají si tolik té čeládky, aby je vyjídala a třeba i vyjedla!“

„Nu, Chloe, a koho navrhuješ, abychom pronajali?“

„Jemine! Já přece nic nenavrhuju — jenom onehdy Sam přišel s tím, že prý v Louisvillu je jeden tenhle cukerník, jak jim říkají, a povídal, že ten potřebuje šikovnou sílu na dortíčky a na cukroví a dal by prý člověku čtyři dolary na týden, čtyři by dal.“

„Nu, Chloe?“

„No, jemine, tak myslím a myslím, že je načase, aby se už nějaká práce uložila taky naší Sally. Cepuju Sally teď už hezky dlouho, a když se to považí, tak umí celkem vařit skoro stejně dobře jako já. A kdyby mě jen paní jako pustila, tak bych pomohla ty peníze našetřit. Nic se nebojím postavit svůj dort nebo koláč vedle cukroví nějakého cukerníka.“

„Cukráře, Chloe.“

„Ts, jemine! To je přece jedno, paní. Slova jsou někdy taková divnost, že je člověk nikdy nesvede správně!“

„Ale Chloe, to bys chtěla opustit své děti?“

„Jemine paní! Chlapci jsou už dost odrostlí, aby mohli leckde podělkovat — umějí se ohánět jedna radost. A maličkou si vezme na starost Sally — je to taková samostatná čiperka, že se na ni ani moc dohlížet nemusí.“

„Louisville je odtud hezky daleko.“

„Můj ty jemine! Kdo se bojí? Je to dolů po řece — snad někde blízko našeho táty…?“ řekla Chloe. Poslední slova protáhla tázavým tónem a zadívala se na paní Shelbyovou.

„Ne, Chloe — ten je ještě o mnoho set mil dál,“ odpověděla paní Shelbyová.

Chloe protáhla zklamaně obličej.

„Ale to nic. Když tam půjdeš, Chloe, budeš k němu blíž. Ano, můžeš si jít. A tvou mzdu budu do posledního groše ukládat stranou na vykoupení tvého muže.“

Stejně jako jasný sluneční paprsek poleje tmavý mrak stříbrem, tak okamžitě zjasněla černá líc milé Chloe — doslova zářila.

„Jemine! Jestli není paní až moc hodná? Právě na tohle jsem já myslela — nebudu přece potřebovat ani žádné oblíkání, ani boty, vůbec nic. Mohla bych ušetřit všechno, všecičko, poslední groš. Kolik je to týdnů do roka, paní?“

„Dvaapadesát,“ odpověděla paní Shelbyová.

„Jemine! Doopravdy tolik? A čtyři dolary na každý ten týden. No, kolik by to tak asi dělalo?“

„Dvě stě osm dolarů,“ pravila paní Shelbyová.

„No ne!“ řekla Chloe s přízvukem překvapení a radosti. „A jak dlouho by mi asi trvalo, než bych odpracovala všechno, paní?“

„Nějakých čtyři pět let, Chloe. Ale nemusíš to přece vydělat všechno sama, já k tomu něco přidám.“

„Ale ani řeč o tom, že by paní dávala hodiny nebo vůbec něco dělala! V tomhle má pán docela pravdu, to by se vůbec nehodilo. Doufám, že se nikdo v naší rodině jaktěživo takhle nespustí, dokud já mám zdravé ruce.“

„Neboj se, Chloe, já už čest rodiny obhájím,“ ujistila ji paní Shelbyová s úsměvem. „Ale kdy myslíš, že půjdeš?“

„No, já nemyslela vůbec nic — ale Sam jede s nějakými hříbaty

k té řece a povídal, že bych jako mohla jet s ním. Tak jsem si jenom sbalila ranec. Jestli tedy paní dovolí, tak bych jela zejtra ráno se Samem. Kdyby byla paní tak hodná a vystavila mi pašport a napsala mi vysvědčení.“

„Dobrá, Chloe, zařídím ti to, nebude-li pan Shelby nic namítat. Musím si s ním napřed promluvit.“

Paní Shelbyová odešla nahoru a teta Chloe zamířila celá rozradostněná do svého srubu, aby se uchystala.

„Můj ty jemine, mladý pane Jiří! To jste nevěděl, že zejtra ráno jedu do Louisvillu, viďte!“ oznámila Jiřímu, jenž právě vstoupil do srubu a zastihl ji, jak pilně přerovnává šatičky svého roběte. „Napadlo mě, že si sem zaběhnu a jen se tak podívám na ty Sisiny drobnosti a trošku je spořádám. Ale já jedu, mladý pane Jiří — jedu a budu mít čtyry dolary na týden! A paní mi to bude všechno ukládat, abychom mohli vykoupit zpátky našeho tátu!“

„Aja-jajaj!“ podivil se Jiří. „No ne, to je šikovný nápad! To si dám líbit. A jak pojedeš?“

„Zejtra ráno se Samem. A teď, mladý pane Jiří, viďte, že se krapítek posadíte a napíšete našemu tátovi a všechno mu to vypovíte — že budete tak hodný?“

„To se rozumí!“ přisvědčil Jiří. „Strýček Tom bude mít ukrutnou radost, když od nás dostane psaní. Už běžím domů pro papír a pro inkoust. A potom mu, teto Chloe, mohu napsat také o těch nových hříbatech, víš, a o všem vůbec.“

„Samo sebou, samo sebou, mladý pane Jiří. Jen běžte a já vám zatím usmažím pěkné kuřátko nebo něco jiného na zub — už těch večeří u své ubohé staré tetky moc víc mít nebudete.“

22 KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ

„UVADÁ TRÁVA — OPADÁ KVĚT“

Den po dni nám ubíhá život, všem do jednoho — a tak ubíhal i našemu příteli Tomovi, až přešly dva roky. Ačkoli žil odloučen od všeho, co bylo jeho duši drahé, a ačkoli často prahl po tom, co leží mimo hranice světa, přesto nebyl nikdy plně a uvědoměle nešťastný.

Tak skvěle je totiž zladěna harfa lidských citů, že nic než úder, který přerve všechny struny, nemůže úplně rozbít jejich harmonii. Pohlédneme-li zpět do minulosti a přehlížíme období, jež se nám ve vzpomínce jeví jako časy strádání a utrpení, dovedeme se upamatovat, že každá hodina, jak uplývala, nesla s sebou i rozptýlení a úlevu, takže přestože jsme nebyli úplně šťastní, nebyli jsme ani úplně nešťastní.

Na jeho dopis domů, jak jsme už vypověděli v minulé kapitole, odepsal mladý pán Jiří a za přiměřenou dobu došla Tomovi jeho odpověď, malovaná pěkným, vypiplaným školáckým písmem, o němž se Tom vyjádřil, že se dá číst „málem přes celou světnici“.

List obsahoval rozmanité potěšitelné zprávy z domova, jež náš čtenář již dopodrobna zná. Uváděl, že tetu Chloe pronajali cukráři v Louisvillu, kde svým kuchařským uměním získává pohádkové sumy peněz, které se budou do posledního groše ukládat, aby pomohly sehnat dohromady částku potřebnou na jeho vykoupení. Moše i Petr prý rostou jako z vody a maličká Sis cupká po celém domě pod starostlivým dohledem kuchařky Sally a vlastně celé rodiny vůbec.

Tomova chaloupka je prý prozatím zavřená — ale tu se Jiří vzletně a obšírně rozepsal o výzdobě a přístavbě, která ji čeká, až se Tom vrátí.

Zbytek dopisu podával výčet předmětů, jimž se Jiří učí ve škole, a každý název začíná ozdobně krouceným velkým písmenem. Rovněž uváděl jména čtyř nových hříbat, která na statku přibyla od té doby, co Tom odešel, a konečně v téže souvislosti oznamoval, že otec i matka jsou zdrávi. Sloh dopisu byl sice vysloveně stručný a strohý,

ale Tom jej považoval za nejnádhernější literární výplod, který spatřil světlo světa v moderní době.

Nemohl se nabažit pohledu na dopis, ba dokonce se radil s Evou, neměl-li by si jej dát zarámovat a pověsit ve své komůrce. Jedině obtíž, jak to zařídit, aby bylo vidět obě strany dopisu najednou, stála v cestě, aby svůj úmysl uskutečnil.

Přátelství mezi Tomem a Evou rostlo stejnou měrou, jak dítě vyspívalo. Bylo by těžko vypovědět, jaké místo zaujímala v něžném, vnímavém srdci svého věrného služebníka a druha. Tom ji miloval jako něco křehkého a pozemského, ale přitom ji zase skorem zbožňoval jako něco rajského a nebeského. Hledíval na ni, jako italský námořník hledívá na svou sošku Jezulátka — se směsí nábožné úcty a něhy. A největší Tomovou radostí bylo vyhovovat jejím roztomilým vrtochům a hovět jejím tisícerým prostým touhám, jež odívají dětství jakoby mnohobarevnou duhou.

Každého rána pátraly jeho oči ve všech květinových stáncích na tržišti a hledaly vzácné květy pro ni; a nejkrásnější broskev nebo pomeranče mizely v jeho kapse, aby jí měl co dát, až se vrátí domů. Nebylo podívané, která by ho těšila víc než pohled na její slunnou hlavičku, kterak vykukuje ze vrat a zdálky ho už vyhlíží, zda už přichází z trhu — a potom ta její dětská otázka: „No, strýčku Tome, co máš pro mne dnes?“

V čase, k němuž dospěl náš příběh, přenesla celá saint-clarovská domácnost své sídlo přechodně do rodinného letohrádku na Pontchartrainském jezeře. Letní vedra dohnala všechny, kdo měli možnost opustit dusné a nezdravé město, aby hledali úlevu na březích jezera a ve svěžím vánku vanoucím přes ně od moře.

Saint-Clarův letohrádek byl pravý indický bungalov, obehnaný kolem dokola lehkými bambusovými verandami a obklopený ze všech stran zahradami a sady. Společný obývací pokoj vedl přímo do velké zahrady, kde voněly všechny možné malebné rostliny a květiny tropického pásma. Klikaté cestičky se vinuly až dolů na samý břeh jezera, jehož stříbřitá hladina se vzdouvala a houpala v slunečních paprscích — obraz nikdy ani na hodinu stejný, a přesto každou hodinou krásnější.

Je právě chvíle jednoho z oněch ohnivě zlatých západů, které

zažíhají celý obzor v jedinou plamennou nádheru a mění vodní pláň v druhou oblohu. Jezero se tetelí růžovými a zlatými pruhy kromě míst, kde bělokřídlé plachetky klouzají sem a tam jako duchové, a vší tou září prokmitají zlaté hvězdičky a shlížejí samy na sebe, jak se třepotají ve vodě.

Tom a Eva sedí na malém omšelém sedátku v besídce na samém břehu jezera. Je nedělní večer a Evě leží na klíně otevřená kniha.

„Strýčku Tome," šeptla Eva, „já půjdu tam."

„Kam, slečno Evo?"

Dítě vstalo a ukázalo svou útlou ručkou k obloze; plameny večera osvítily její zlaté vlasy a zardělé líčko jakousi nepozemskou září a její oči zíraly s upřenou vážností k nebi.

„Půjdu *tam*!" opakovala, „k těm jasným duchům, Tome — ano, půjdu a nebude to trvat dlouho."

Věrné staré srdce vedle ní pocítilo prudké bodnutí. A Tom si připomněl, jak často si v posledních šesti měsících všiml, že malé Evě vyhubly ručky, pleť zprůsvitněla a dech se jí zkrátil. Napadlo ho také, jak brzy se nyní dítě tolik unaví a zemdlí, když si hraje nebo běhá v zahradě, ač dříve to vydrželo celé hodiny. Často již slyšel slečnu Ofelii hovořit o kašli, který nedokážou vyléčit žádné její medikamenty — a i v přítomné chvíli planuly ty rozhořelé tvářičky a ručka suchou horečkou. Ale přesto mu představa, kterou mu teď napověděla Evina slova, až do tohoto okamžiku nikdy nepřišla na mysl.

Ano, ano, milovaná Evo, světlá hvězdo svého domova! Tratíš se ze světa, leč ti, kdo tě milují nejvíc, o tom nevědí!

Vtom rozhovor Toma s Evou přerušilo chvatné volání slečny Ofelie.

„Evo — Evo — kde jsi, dítě? Vždyť už padá rosa, to už nesmíš být venku!"

Eva i Tom si pospíšili domů.

Slečna Ofelie měla dlouhé a velké zkušenosti v opatrování nemocných. Pocházela z Nové Anglie a dobře znala první zrádné stopy oné tiché zákeřné choroby, která kosí tolik bytostí právě nejsličnějších a nejlíbeznějších a poznamenává je nesmazatelnou pečetí smrti ještě dřív, než se jediná nitka života zdá přetržena.

Všimla si již Evina lehkého, suchého pokašlávání i těch denně

rozpálenějších tváříček a nemohl ji oklamat ani lesk v jejích očích a jará živost vyvěrající z horečky.

Pokoušela se svěřit se svými obavami Saint-Clarovi. Ten však odmítal její domněnky s podrážděnou mrzutostí, zcela nesrovnatelnou s jeho obvyklým lehkomyslným a bezstarostným rozpoložením.

„Prosím tě, nesýčkuj, sestřenko — to nenávidím," říkával. „Copak nevidíš, že to dítě jenom roste? Děti vždycky slábnou, když rostou tuze rychle."

„Ale co ten kašel?"

„Chm, hlouposti! Ty naděláš s kašlem! To přece nic není! Třeba se trošku nachladila."

„Nu, právě takhle to začalo s Elizou-Janou a s Ellenou a Marií Sandersovou."

„Ach, přestaň už přece s těmi strašidelnými báchorkami o nemocech! Vy vědmy jste nakonec takoví mudrci, že dítě nesmí ani zakašlat nebo kýchnout, abyste v tom hned neviděly zkázu a zhoubu. Dávej jenom na to dítě pozor, nepouštěj ji na večerní vzduch a nenechávej ji tuze unavit hraním — a hned bude zdravá jako rybička."

Tak mluvil Saint-Clare navenek, ale v nitru se mu vzmáhal neklid a nepokoj. Den za dnem úzkostlivě pozoroval Evu, jak se dalo soudit podle častého opakování poznámek, jež ustavičně omílal — že „to dítě je docela zdravé“, že na tom kašli zhola nic není, že to je jenom nějaká nepatrná porucha zažívání, jakou děti často trpívají. Ale trávil v její společnosti víc času než předtím, brával ji častěji s sebou na vyjížďku a každých pár dní přinášel domů nějaký recept nebo posilující lektvar. „Ne že by to Eva potřebovala,“ říkával, „ale uškodit jí to přece nemůže.“

Musíme-li o tom už mluvit, tedy hlouběji a bolestněji než co jiného se jeho srdce dotýkala Evina myšlenková i citová vyspělost, každým dnem dozrávající. Třebaže si stále zachovávala všechny rozmarné půvaby dítěte, přesto jí často nevědomky uklouzla slova tak myšlenkově hluboká a podivně nesvětsky moudrá, že člověku připadala přímo jako vnuknutí. V takových chvílích se Saint-Clare až prudce zachvěl a sevřel dívenku v náručí, jako by ji to láskyplné objetí mohlo zachránit. A srdce se mu dmulo zoufalým odhodláním si ji zachovat a nikdy ji od sebe nepustit.

Malá Evangelina jako by se nyní celým srdcem i duší upínala jedině ke konání skutků lásky a dobroty. Bezděčně šlechetná byla odjakživa, ale teď z ní vyzařovala jakási dojemná, vpravdě ženská starostlivost, jíž si kdekdo všiml. Ještě stále si ráda hrála s Topsy i s ostatními barevnými dětmi v domě, ale nyní se zdála spíš divákem než účastníkem jejich her. Seděla třeba nepřetržitě půl hodiny na jednom místě a smála se pitvornému tajtrlíkování mrštné Topsy — a vtom jako by jí tvářičku zastřel nějaký stín, oči se jí zamžily a už byla myšlenkami kdovíkde.

„Mamičko,“ obrátila se jednoho dne znenadání na matku, „proč neučíme naši domácí čeleď číst?“

„To je otázka, dítě! To se přece nedělá.“

„A proč ne?“ zeptala se Eva.

„Protože to nemá smysl, aby uměli číst. Nijak by jim to nepomohlo, aby pracovali líp, a k ničemu jinému přece nejsou na světě.“

„Ale teta Ofelie naučila Topsy číst,“ pokračovala Eva.

„Ano, a sama vidíš, co dobrého z toho pošlo. Horší stvoření, než je Topsy, jsem ještě v životě nepoznala!“

„Nebo co chuděra Mamči!“ připomněla Eva. „Ta má tak ráda bibli a tolik touží, aby uměla číst! A co si jen počne, až jí nebudu moci předčítat já?“

Marie Saint-Clarová prohrabávala dál zaujatě obsah zásuvky, když odpovídala dceři:

„Nu, Evo — to se rozumí, časem budeš mít jiné zájmy i myšlenky než jen chodit po služkách a číst jim bibli. Ne snad že by se to nějak nepatřilo — sama jsem to dělávala, dokud jsem byla ještě zdravá. Ale až se začneš strojit a chodit do společnosti, tak na to nebudeš mít čas. Podívej se!“ dodala. „Tyhle šperky ti dám, až tě prvně uvedu do společnosti. Měla jsem je na svém prvním plese. A mohu ti prozradit, Evo, že jsem vzbudila senzaci.“

Eva vzala do ruček klenotničku a vytáhla z ní diamantový náhrdelník. Její velké hloubavé oči se na něj upíraly, ale myšlenkami dlela jinde.

„Jak vážně se díváš, dítě!“ podivila se Marie.

„Mají ty kameny velkou cenu, mamičko?“

„Jistěže mají. Otec je objednal až z Francie. Ten náhrdelník má cenu celého malého jmění.“

„Škoda že není můj,“ řekla Eva, „abych si s ním mohla dělat, co bych chtěla!“

„Co bys s ním udělala?“

„Prodala bych ho a koupila bych ve svobodných státech nějaký dům a odvezla tam všechny naše lidi a najala bych učitele, aby je naučili číst a psát.“

Matčin smích zarazil Evě řeč.

„Založila by penzionát! A neučila bys je ještě hrát na piano a malovat na samet?“

„Učila bych je, aby si mohli sami číst v bibli a psát sami dopisy jiným i číst dopisy, co dostanou od jiných,“ odpověděla Eva pevně. „Vím dobře, mamičko, jak strašně těžce to nesou, že tohle všechno neumějí. Trápí to Toma — trápí to Mamči — trápí to ještě mnoho jiných. Myslím, že to je špatné.“

„Ale jdi, jdi, Evo! Jsi pořád ještě hrozné dítě! Vůbec těmhle věcem nerozumíš,“ namítla Marie Saint-Clarová. „Ostatně mě z těch tvých řečí už bolí hlava.“

Marie měla jako na zavolanou vždycky po ruce bolení hlavy pro případ, že by jí některý rozhovor nebyl zrovna po chuti.

Eva se tiše vykradla ven; ale od té chvíle dávala Mamči vytrvale lekce ve čtení.

23 KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ

HENRIK

Asi v tom čase přijel Saint-Clarův bratr Alfréd se svým nejstarším synem, dvanáctiletým chlapcem, aby strávili pár dní s bratrovou rodinou u jezera.

Nemohlo být pozoruhodnější a krásnější podívané než pohled na tyto bratry dvojčata. Příroda, místo aby je obdařila vzájemnou podobou, jim po všech stránkách vtiskla rysy právě opačné — ale přesto jakési tajemné pouto jako by oba blížence pojilo svazkem přátelštějším, než bývá v rodinách obvyklé.

Zavěšeni do sebe se procházívali, co noha nohu mine, sem a tam po alejích a pěšinách v zahradě — modrooký Augustin s plavými vlasy, křepce pružnou postavou a živě veselým obličejem a tmavooký Alfréd s hrdým římským profilem, houževnatě svalnatými údy a rozhodným vystupováním. Ustavičně se mezi sebou přeli pro své protichůdné názory a životní zvyklosti, a přesto ani u jednoho ani na okamžik a ani sebeméně neklesl zájem o společnost druhého — po pravdě jako by byli názorným příkladem, že právě protivy se navzájem přitahují.

Henrik, Alfrédův nejstarší syn, byl urostlý chlapec s tmavýma očima a vzezřením mladého prince, plný živosti a bujnosti. A jak se zdálo, hned od první chvíle seznámení úplně propadl kouzlu oduševnělých půvabů své sestřenky Evangeliny.

Eva měla zamilovaného koníčka, poníka bílého jako padlý sníh. Sedělo se na něm jako v peřince a byl stejně něžný a mírný jako jeho malá velitelka. Tohoto poníka právě dovedl Tom k zadní verandě, zatímco mladý mulat, asi třináctiletý chlapec, přiváděl malého

vraníka, arabského plnokrevníka, čerstvě dovezeného za velké peníze pro Henrika.

Henrik byl na svůj nový majetek chlapecky pyšný, a když přikročil k zvířeti a přijal z rukou svého malého štolby uzdu, pečlivě si vraníka prohlížel. Vtom se mu čelo zachmuřilo.

„Co to má znamenat, Dodo, ty lenochu líná? Tys dnes ráno toho koně nehřebelcoval!“

„Prosím ano, pane,“ ujišťoval Dodo pokorně. „To se tak potom zaprášil sám.“

„Drž hubu, ty darebáku!“ rozkřikl se Henrik a rozmáchl se zuřivě jezdeckým bičíkem. „Jak se to opovažuješ mluvit!“

Chlapec byl hezký, jasnooký mulat, asi stejně velký jako Henrik, a vysoké smělé čelo mu věnčily splývavé kudrny. Měl v žilách bílou krev, jak bylo patrno z prudkého uzardění tváří i jiskření očí, když se dychtivě pokusil obhájit.

„Pane Henriku! —“ začal.

Henrik ho šlehl jezdeckým bičíkem přes obličej, popadl ho za ruku, strhl ho na kolena a potom ho bil, co mu stačil dech.

„Tumáš, drzoune jeden! Naučíš se už jednou neodmlouvat, když ti něco řeknu? Odved koně zpátky a pořádně ho vykartáčuj. Já tě naučím, kde je tvoje místo!“

„Mladý pane,“ ozval se Tom, „myslím, že vám chtěl jenom povědět, že se mu kůň vyválel, když ho vyváděl ze stáje — to zvíře je hrozně bujné. Tak se stalo, že nachytalo ten prach. Sám jsem dohlížel, jak koně čistil.“

„Ty drž jazyk za zuby, až se tě někdo na něco zeptá!“ okřikl ho Henrik, otočil se na podpatku a vyběhl po schůdcích promluvit si s Evou, která stála v jezdeckém úboru na verandě.

„Odpusť, drahá sestřenko, že kvůli tomu hlupákovi musíš čekat,“ řekl. „Pojd, sedneme si tady na tuhle lavičku, než přijdou. Copak se stalo, sestřenko? — Vypadáš tak vážně!“

„Jak jen můžeš být tak ukrutný a zlý na toho nebožáka Doda?“ zvolala Eva.

„Ukrutný — zlý?“ opakoval chlapec s nelíčeným úžasem. „Co tím myslíš, milá Evičko?“

„Nechci, abys mi říkal ‚milá Evičko‘, když jsi takový,“

odpověděla Eva.

„To vůbec neznáš Doda, drahá sestřenko — jinak než takhle s ním nic nepořídíš, je skrznaskrz prolhaný, samá lež a výmluva. Zkrotíš ho jedině tak, že ho okamžitě usadíš a nedovolíš mu vůbec otevřít ústa — právě tak je krotí tatínek.“

„Ale strýček Tom povídal, že to byla jenom nešťastná náhoda, a ten nikdy neřekne nic, co není pravda.“

„To je tedy prazvláštní starý negr!“ podivil se Henrik. „Dodo jen promluví a už lže, jako když tiskne.“

„Když s ním takhle zacházíš, má z tebe strach, a proto tě pak obelhává.“

„Ale jdi, Evo, na mou pravdu se o Doda zajímáš tolik, že na něj budu žárlit!“

„Ale bil jsi ho a on si to nezasloužil.“

„Nu dobrá, ať to tedy platí propříště, až si bití zaslouží, ale nedostane. U Doda je škoda každé rány, která padne vedle — je to hotový rarach, to mi věř. Ale před tebou ho už víckrát bít nebudu, když ti to je proti mysli.“

Evu sice tento slib neuspokojoval, ale viděla, že každá snaha najít u hezkého bratránka pochopení pro její city by byla marná námaha.

Ve chviličce se objevil Dodo s koňmi.

„Nu vidíš, Dodo, tentokrát jsi to udělal moc pěkně,“ uznal jeho mladý pán s milostivějším výrazem. „Tak pojď a podrž slečně Evě koně, abych jí mohl pomoci do sedla.“

Dodo přistoupil a držel Evina poníka. Obličej měl ztrápený a jeho oči vypadaly, jako by byl plakal.

Henrik, který si velmi zakládal na své kavalírské obratnosti ve všech stránkách rytířské dvornosti, vyzvedl hezkou sestřenku obratem do sedla, chopil se uzdy a podal ji Evě do ruky.

Ale Eva se naklonila z koně na druhou stranu — na stranu, kde stál Dodo —, a když pustil uzdu z rukou, řekla mu:

„Jsi hodný hoch, Dodo — děkuju ti!“

Dodo se s úžasem zahleděl do líbezné dětské tvářičky; krev se mu vhrnula do lící a slzy mu vhrkly do očí.

„Sem, Dodo!“ křikl velitelsky jeho pán.

Dodo přiskočil a držel koně, zatímco jeho pán nasedal.

„Tu máš pěťák, Dodo, aby sis mohl koupit cukroví,“ řekl Henrik. „Skoč si pro něco!“

A Henrik odklusal po pěšině za Evou.

Dodo stál a díval se za oběma dětskými jezdci. Jeden mu dal peníze a druhý mu dal něco, po čem toužil daleko víc — vlídné slovo vlídně pronesené. Dodo byl teprve několik málo měsíců pryč od matky. Jeho pán ho koupil ve skladě otroků pro jeho hezkou tvář, aby se hodil k hezkému koníkovi, a Dodo právě procházel prvním výcvikem z rukou svého mladého pána.

Oba bratři Saint-Clarové byli z jiného místa zahrady svědky celého výjevu a viděli, jak Henrik bije malého Doda.

Augustinovy líce polila červeň, ale neudělal nic, než že s obvyklou uštěpačnou nedbalostí prohodil: „To je patrně, tak říkajíc, republikánská výchova, že, Alfréde?“

„Henrik je čertovský chlapík, když mu vzkypí krev,“ odpověděl Alfréd lhostejně.

„Ty si asi myslíš, že to je pro něho praktické cvičení, co?“ zeptal se Augustin stroze.

„I kdyby ne, co bych mohl dělat? Henrik je učiněný divoch — žena i já jsme nad ním už dávno mávli rukou. Ale ten Dodo je hotový rarach — bij ho jak bij, nic mu neublíží.“

„A tohle je tedy jako Henrikova lekce, co znamená první verš republikánského katechismu: ‚Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní‘!“

„Chm!“ namítl Alfréd. „Jedna z ukázek francouzské přecitlivělosti a planých řečí, co nám servíruje Tom Jefferson. Je úplně směšné, že to tady mezi námi necháváme kolovat až dodneška —“

„To věru je,“ utrousil Saint-Clare pichlavě.

„— protože přece bije jasně do očí,“ pokračoval Alfréd, „že se všichni lidé nerodí svobodní, ani se nerodí všichni sobě rovní — rodí se všechno jiné, jenom to ne. Pro svou osobu pokládám polovinu toho republikánského povídání za čirý žvást. Jenom vzdělaní, nadaní, bohatí, slušní lidé mají mít rovná práva, ale ne *chátra*.“

„Pokud ji ovšem při tom názoru udržíš,“ prohodil „Augustin. „Chopila se své chvíle už jednou — ve Francii.“

„To se rozumí, je ji nutno přišlápnout, trvale a pevně, jak bych si počínal já," řekl Alfréd a zprudka přidupl nohou, jako by na někom stál.

„Ale když se zvedne, tak je z toho ukrutný malér," namítl Augustin, „jako například v San Domingu."

„Chm," odbyl ho Alfréd, „na to si už v naší zemi dáme pozor! Musíme se rázně postavit proti všem těm řečem o výchově a vzdělání černochů, co se teď všude vedou. Spodina vzdělání dostat nesmí."

„Na takové touhy je už pozdě," odpověděl Augustin, „vzdělání se jim dostane a nám jen zbývá říci jaké. Naše zřízení je vychovává k barbarství a k ukrutnosti. Potlačujeme v nich všechny lidské stránky a měníme je v divou zvěř. A dostanou-li se někdy k veslu, takové je i poznáme."

„Nikdy se k veslu nedostanou!" zvolal Alfréd.

„Hezky mluvíš," usmál se Saint-Clare. „Zatop pěkně pod kotlem, přivaž pojistný ventil, sedni si na něj a uvidíš, kde skončíš."

„Nu," odpověděl Alfréd, „to tedy uvidíme. Nebojím se sedět na

pojistném ventilu, dokud jsou kotle pevné a stroj dobře funguje.“

„Právě to si v době Ludvíka Šestnáctého myslila šlechta taky a Rakousko a papež si to myslí dnes — a jednoho krásného rána se třeba všichni znenadání semelete v povětří, až ty kotle vybouchnou.“

„To ukáže čas,“ řekl Alfréd se smíchem.

„Povídám ti,“ pravil Augustin, „že ukazuje-li se v dnešní době něco s neúprosností božího zákona, pak to je to, že davy povstanou a spodní třída se dostane navrch.“

„To je jeden z těch vašich radikálních republikánských žvástů, Augustine! Proč ses vlastně nikdy nedal na pouličního řečníka? Byl by z tebe skvělý tribun! Nu, doufám, že budu dávno nebožtík, než tvým ukoptěným davům svitne tahle nová říše!“

„Ukoptění neukoptění, až přijde jejich čas, budou vládnout i tobě,“ namítl Augustin. „A budou právě takovými vládci, jakými si je sám uděláš. Francouzská šlechta si zamanula udělat z lidí sansculoty, a potom měla sansculotských vládců až nad hlavu. Haitský lid —“

„Ale dej pokoj, Augustine! Jako bychom už neměli toho hnusného, odporného Haiti až po krk! Haiťané nebyli Anglosasové — kdyby jimi bývali, bylo by všechno dopadlo jinak. Anglosasové jsou vládnoucí rasa světa a také jí zůstanou! — Celkem vzato myslím, Augustine, že tvé nadání by tak asi stačilo na okružního kazatele,“ rozhodl Alfréd se smíchem. „Jen se o nás nestrachuj! Držba je devět desetin práva. Máme v rukou moc. Tahle podřízená rasa,“ dodal a pevně si dupl, „je vespod a vespod taky zůstane! Máme dost síly, abychom si uhlídali svůj vlastní prach!“

„Synové vychovaní jako tvůj Henrik budou náramní strážci těch vašich sudů s prachem,“ poznamenal Augustin, „takoví klidní a ukáznění! Přísloví praví: Kdo neumí ovládat sebe, nemůže vládnout jiným.“

„S tímhle je tedy potíž,“ připustil Alfréd zamyšleně. „Není pochyby, že vychovávat děti v našem společenském zřízení je obtížné. Dává až tuze velkou volnost náruživostem, které jsou v našem podnebí už beztak dost horoucí. Henrik mi dělá starosti. Je to velkodušný a dobrosrdečný chlapec, ale když se rozčilí, tak přímo soptí síru. Myslím, že ho pošlu na výchovu na Sever, kde je poslušnost víc v módě a kde se bude stýkat víc se sobě rovnými a míň

s podřízenými.“

„A protože výchova dětí je stěžejním úkolem lidského pokolení,“ pravil Augustin, „pokládal bych aspoň já za povážlivé, že po té stránce naše zřízení nevyhovuje.“

„Ale darmo mluvit, Augustine, škoda řečí. Myslím, že jsme tuhle starou věc přemílali snad už stokrát nebo kolikrát, a zbytečně. Co bys říkal, kdybychom si zahráli lurč?“

Oba bratři vyběhli po stupních na verandu a vzápětí již seděli u lehkého bambusového stolku s lurčovou deskou mezi sebou. Když rozestavovali kameny, Alfréd prohodil:

„To ti řeknu, Augustine, mít já ty názory co ty, tak bych něco určitě udělal.“

„Docela ti věřím,“ odpověděl Augustin, „ty patříš k mužům činu. Co bys tedy na mém místě udělal?“

„Nu, třeba bych na vzor povznesl své vlastní služebnictvo,“ navrhl Alfréd s uštěpačným úsměvem.

„To bys už na ně mohl rovnou posadit Etnu a chtít na nich, aby se pod tou tíhou postavili zpříma. Bylo by to stejné jako chtít na mně, abych povznesl své služebnictvo pod obrovitým břemenem společnosti, které na nich leží. Proti spojeným silám celé veřejnosti jedinec nic nesvede. Aby výchova něco dokázala, musí to být výchova státní — nebo se musí aspoň těšit dostatečnému souhlasu, aby byla běžná.“

„Ty házíš první,“ řekl Alfréd. A bratři se brzy zabrali do hry a neviděli a neslyšeli nic, dokud se pod verandou neozval skřípot koňských kopyt na písku.

„Už jedou děti!“ ohlásil Augustin a zdvihl se. „Po-dí-vej se, Alfréde! Už jsi někdy viděl něco tak krásného?“

A vpravdě, krásný pohled to vskutku byl! Henrik se svým smělým čelem, tmavými lesklými kučerami a rozpálenými líčky se vesele smál, když se v jízdě nakláněl ke své spanilé sestřence. Dívenka měla na sobě modrý jezdecký kostým s čapkou téže barvy. Projížďka jí zbarvila tvářičky zářivým nádechem a ještě zvýšila líbeznost její pozoruhodně průsvitné pleti i zlatých vlasů.

„Dobré nebe! To je krása, přímo oslnivá!“ žasl Alfréd. „Říkám ti, Augustine, pro tu se bude jednoho dne soužit něco srdcí!“

„To bude, svatá pravda — ví bůh, bojím se toho!“ zašeptal Saint-Clare s přízvukem náhlé trpkosti a už běžel dolů, aby ji sundal z koně.

„Evo, zlatíčko moje! Nejsi moc unavená?“ ptal se, když ji sevřel do náruče.

„Nejsem, tatínku,“ odpovědělo dítě; ale její krátký, těžký dech otce poplašil.

„Jak jen můžeš tak rychle jezdit, milunko? Copak nevíš, že ti to nesvědčí?“

„Bylo mi tak hezky, tatínku, a tolik se mi to líbilo, že jsem úplně zapomněla.“

Saint-Clare ji odnesl v loktech do pokoje a uložil ji na pohovku.

„Musíš být na Evu opatrný, Henriku,“ napomenul chlapce, „nesmíš s ní jezdit tuze rychle.“

„Vezmu si ji na starost,“ odpověděl Henrik, posadil se vedle pohovky a vzal Evu za ruku.

Eva se brzy cítila mnohem lépe. Otec i strýc se opět věnovali své hře a děti zůstaly spolu samy.

„Ani nevíš, Evo, jak hrozně mě mrzí, že tady tatínek chce zůstat jenom dva dny. To tě potom neuvidím, až zase teprve za bůhvíjak dlouho! Kdybych zůstal u tebe, snažil bych se být hodný a nezlobit se na Doda a tak dál. Nechci být na Doda zlý, ale víš, já mám strašně horkou krev. Nejsem na něho vlastně doopravdy ošklivý. Každou chvíli mu dám nějaký ten pětník a sama vidíš, že je hezky oblečený. Myslím, že Dodo je na tom docela dobře, celkem vzato.“

„Myslel by sis, že na tom jsi dobře, kdybys kolem sebe neměl jedinou živou duši, která by tě milovala?“

„Já? Nu, to se rozumí, že ne.“

„A tys odvedl Doda od všech přátel, jaké kdy měl, a teď nemá jediného člověka, který by ho miloval. Takhle nemůže být dobrý nikdo.“

„Nu, ale nemohu to nijak změnit, pokud vím. Nemohu přivést jeho matku a také ho nemohu milovat sám, a pokud vím, ani nikdo jiný.“

„A proč bys nemohl?“ zeptala se Eva.

„*Milovat* Doda? Ale Evo, to bys snad ode mne nechtěla! Mohu ho mít docela *rád* — ale *milovat* své sluhy, to přece nikdo nedělá.“

„Já ano, já je miluju.“

„Pra-po-divné!“

„Copak bible neříká, že musíme milovat všechny bližní?“

„Chm, bible! To se rozumí, ta říká spoustu podobných věcí, ale nikoho ani nenapadne, aby je taky dělal — to přece víš, Evo, nikoho.“

Eva neodpověděla a hleděla chviličku upřeně a zamyšleně kamsi do prázdna.

„Ale buď jak buď, milý bratránku,“ promluvila konečně, „přesto chudáčka Doda miluj a buď na něho hodný — kvůli mně!“

„Kvůli tobě, milá sestřenko, bych dovedl milovat nevímco — protože si na mou pravdu myslím, že jsi nejroztomilejší stvořeníčko, jaké jsem kdy v životě viděl!“

Henrik to pronesl s takovou opravdovostí, že mu až jeho hezké líce zruměněly. Eva přijala jeho slova s dokonalou prostotou a bez sebemenšího hnutí v tváři. Řekla pouze:

„Jsem ráda, že tak cítíš, milý Henriku! Doufám, že nezapomeneš!

Zvonění k obědu učinilo jejich rozmluvě konec.

24 KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ
PŘEDZVĚSTI

Za dva dny potom se Alfréd Saint-Clare s Augustinem rozloučil a Eva, kterou společnost jejího mladého bratrance ponoukala k námaze nad její síly, začala kvapem chřadnout. Saint-Clare se konečně uvolil zavolat na poradu lékaře — krok to, před nímž až dosud vytrvale uhýbal, poněvadž znamenal přiznání nevítané pravdy. Leč několik dní bylo Evě tak nevolno, že nemohla vyjít z domu. Zavolali tedy lékaře.

Marie Saint-Clarová si vůbec nevšimla, že dítěti ponenáhlu ubývá zdraví i sil, neboť všechen její zájem cele vyčerpávalo bedlivé pozorování dvou tří příznaků nové choroby, o níž se domnívala, že je sama její obětí.

Prvním článkem Mariiny víry bylo přesvědčení, že nikdo na světě netrpí ani nemůže trpět tolik jako ona, a proto také vždycky značně rozhořčeně odmítala všechny nápovědi, že by někdo z jejího okolí mohl být nemocen. Byla v takových případech pokaždé přesvědčena, že to není nic jiného než lenost nebo nedostatek pevné vůle, a že kdyby byl domnělý nemocný vytrpěl to, co trpí ona, hned by uznal, jaký je to rozdíl.

Slečna Ofelie se v ní už kolikrát pokusila probudit mateřskou starostlivost o Evu, ale všechno nadarmo.

„Nevidím, že by tomu dítěti něco chybělo," říkávala Marie. „Běhá si a hraje si jako jindy."

„Ale má ten kašel."

„Kašel! Mně nemusíš nic vykládat o kašli. Mne trápí ustavičně kašel, co jsem na světě. Když jsem byla v Eviných letech, už si mysleli, že mám souchotiny. Mamči u mne proseděla celé noci, jednu za druhou. Chm, ten Evin kašel, to nic není!"

„Ale slábne a má dušný dech."

„Božínku, to mám já už léta a léta — to je jenom nervové."

„Ale ona se v noci tolik potí!"

„Nu, tím já trpím už posledních deset let. Velmi často, kolik nocí za sebou, by se moje prádlo dalo zrovna ždímat. Na mé noční košili se nenajde jedna nit suchá a prostěradla jsou tak mokrá, že je Mamči musí rozvěsit, aby uschla. Eva se nepotí ani zdaleka tolik!"

Slečna Ofelie tedy nějaký čas zase mlčela.

Ale nyní, když Eva vážně a očividně musela ulehnout a bylo nutno zavolat lékaře, začala Marie zničehonic hned mluvit jinak.

Věděla to prý, říkala Marie, odjakživa to tušila, že jí je souzeno být nejnešťastnější matkou pod sluncem. Tady je, sama s tím bídným zdravím, a musí se dívat, jak jí její jediné, milované dítě přímo před očima klesá do hrobu! A na základě tohoto nového trápení burcovala Marie v noci Mamči ještě častěji a ve dne sekýrovala a hartusila s vervou ještě větší než kdy předtím.

„Drahá Marie, takhle přece nemluv!" namítl Saint-Clare. „Neměla by ses hned tak vzdávat všech nadějí."

„Ty nevíš, co jsou mateřské city, Saint-Clare! Nikdy jsi mi dost nerozuměl — nic nechápeš!"

„Ale nemluv tak, jako by bylo všechno ztraceno!“

„Já to nemohu brát tak lhostejně, jako to bereš ty, Saint-Clare. Jsi-li necitelný ty, když je tvé jediné dítě v tomhle zoufalém stavu, pak nejsem necitelná já. Je to pro mne tuze těžká rána po tom všem, co jsem už musela snést předtím.“

„Je pravda,“ pravil Saint-Clare, „Eva má velmi křehké zdraví, to vím odjakživa — rostla také tak rychle, že jí to až vyčerpávalo všechny síly — a její stav je vskutku vážný. Ale právě teď ji jenom přemohlo to vedro parného počasí a vzrušení z bratrancovy návštěvy a to, jak se ustavičně namáhala. Lékař říká, že naděje tady pořád je.“

„Nu ovšem, když umíš vidět jenom světlé stránky, prosím, poslouž si — je to pro lidi dobrodiní na tomhle světě, když nemají tuze vnímavý cit. Věru že bych si přála, abych nebyla tak citlivá, jak jsem — nemám z toho nic, než že jsem úplně zničená. Kéž bych to mohla já brát tak lehce jako vy všichni ostatní!“

A „všichni ostatní“ měli dobrý důvod, aby němými rty prosili o totéž, poněvadž Marie se oháněla svým novým utrpením jako pohnutkou i omluvou pro všechny možné trampoty, jež působila kdekomu kolem sebe. Každé slůvko, jež kdokoli pronesl, všechno, co se kdekoli udělalo nebo neudělalo, bylo pouze novým důkazem, že má kolem sebe samé necitelné tvory s kamenným srdcem, kteří neberou nejmenší ohled na její zvláštní osobní strasti.

Chudinka Eva zaslechla některé takové řeči a div si nevyplakala oči lítostí nad svou mamičkou a zármutkem nad tím, že jí působí tolik bolesti.

Uplynul týden dva a v příznacích Eviny nemoci nastalo velké zlepšení — jedno z oněch šalebných utišení, jimiž ta neúprosná choroba tak často klame úzkostlivé srdce dokonce i na samém pokraji hrobu. Eviny krůčky znovu klapaly zahradou a po verandách, opět si hrála a opět se smála — a otec, blouznivě rozradostněný, prohlašoval, že brzy bude zase zdravá jako rybička.

Jedině slečna Ofelie a lékař nečerpali z toho zrádného uklidnění žádnou útěchu. A ještě jedno srdce se nedalo ošálit a cítilo touž jistotu — a to srdíčko malé Evy.

Se smutnou něhou lpělo na všech, jež musí opustit, a nejvíc ze všech na otci — neboť Eva, ačkoli si to nikdy v mysli přesně

neujasnila, přesto jaksi podvědomě vyciťovala, že jeho srdci je dražší než kterémukoli jinému. Matku milovala, protože už jednou byla stvořeníčko tak úžasně láskyplné, a všechno sobectví, které u matky viděla, ji jenom rozesmutňovalo a mátlo — neboť měla dětsky bezvýhradnou důvěru, že matka prostě nemůže jednat špatně. V matčině bytosti bylo něco, co si Eva nikdy nedovedla vysvětlit, a vždycky to omlouvala pomyšlením, že to je koneckonců její mamička. A milovala ji vskutku velmi vřele.

Rovněž jí bylo líto oněch oddaných věrných služebníků, pro něž byla denním světlem i slunečním jasem. Děti zpravidla nezevšeobecňují — ale Eva byla dítě neobyčejně vyzrálé a všechno to, co viděla jako příklad zlořádů společenského zřízení, v němž žili, se jí jedno po druhém vtisklo hluboko do ohleduplné, přemýšlivé duše. Měla nejasnou tužbu něco pro ně udělat — oblažit a zachránit nejenom je, nýbrž všechny v jejich postavení — tužbu, která smutně kontrastovala s křehkostí její postavičky.

Eva cupitala po schodech na verandu k otci. Bylo pozdní odpoledne a sluneční paprsky ji zezadu osvěcovaly jakoby slavozáří, když k němu přicházela ve svých bílých šatičkách, se zlatými vlasy a rozpálenými líčky a s očima nepřirozeně lesklýma od vleklé horečky, která jí kolotala žárem v žilách.

Saint-Clare ji zavolal, aby jí ukázal sošku, kterou jí právě koupil, ale Evin zjev, když k němu došla, ho prudce a bolestně dojal. Existuje druh krásy tak oslnivé, a přesto tak křehké, že pohled na ni je pro nás nesnesitelný. A otec sevřel náhle dívenku do náruče a bezmála zapomněl, co jí chtěl vlastně říci.

„Tyhle dny ti je líp, Evičko drahá, viď?“

„Tatínku,“ odpověděla Eva s nečekanou rozhodností, „už dlouho jsem ti chtěla ledaco povědět. Raději ti to všechno povím hned, dřív než ještě víc zeslábnu.“

Saint-Clare se třásl, když se mu Eva usazovala na klíně. Položila si mu hlavičku na prsa a řekla:

„Nemá to vůbec žádný smysl, tatínku, abych si to ještě déle nechávala pro sebe. Blíží se čas, kdy tě opustím. Odejdu a nikdy se už nevrátím!“

A Eva vzlykla.

„Ale jdi, moje zlatá Evičko!“ napomenul ji Saint-Clare, který se při řeči sice chvěl, ale hovořil vesele. „Jsi trošku nervózní a sklíčená — takovými ponurými myšlenkami se nesmíš obírat! Podívej, jakou jsem ti koupil sošku!“

„Ne, tatínku,“ odpověděla Eva a jemně dárek odstrčila, „nepřelhávej se! *Není* mi líp — vím to docela jistě — a nebude trvat dlouho a já odejdu. Nejsem nervózní ani nejsem sklíčená. Nebýt tebe, tatínku, a mých přátel, byla bych dokonale šťastná. Já chci jít — já toužím jít!“

„Jak to, milunko zlatá, copak ti tak rozesmutnilo to tvé ubohé srdíčko? Mělas přece všechno, co ti kdo mohl dát, abys byla šťastná, ne?“

„Ale přece bych byla raději v nebi — jedině kvůli svým přátelům bych snad ještě chtěla žít. Tady je taková spousta věcí, z čeho mi je smutno, co mi připadá hrozné! Byla bych raději tam — ale nechci odejít od tebe — skorem mi z toho srdce puká!“

„Z čeho je ti smutno a co ti připadá hrozné, Evo?“

„Ach tatínku, všechno, co se děje a pořád a pořád opakuje. Je mi líto našich ubohých lidí — mají mě tolik rádi a jsou na mne všichni tak hodní a laskaví! Přála bych si, tatínku, aby byli všichni svobodní.“

„Ale Evo, dítě moje, nemyslíš, že se jim všem u nás vede docela dobře?“

„Ach ano, tatínku, ale co kdyby se s tebou něco stalo, co by s nimi bylo pak? Je moc málo takových lidí, jako jsi ty, tatínku. Strýček Alfréd není jako ty a mamička taky ne. A jen pomysli na pány nešťastné staré Prue! Jaké hrozné věci lidé dělají a dokážou!“

A Eva se otřásla.

„Dítě moje drahé, jsi strašně přecitlivělá. Je mi líto, že jsem kdy připustil, abys o takových věcech vůbec slyšela.“

„Ach, právě to mě trápí, tatínku! Ty chceš, abych žila co nejšťastněji a nikdy neměla žádnou bolest, abych nikdy nijak netrpěla, ba ani neslyšela nic smutného, když zatím jiní, ubožáci, nemají celý svůj život nic než bolest a smutek. To mi připadá sobecké. Měla bych takové věci znát — měla bych je prociťovat. Vždycky se mi zadíraly do srdce, zapadaly hluboko a hluboko. A přemýšlela jsem o nich a přemýšlela. Není žádná možnost, tatínku, jak všem otrokům dát svobodu?“

„To je těžká otázka, má nejdražší. Není pochyby, že tohle naše zřízení je velmi zlé. Smýšlí tak velká spousta lidí, i já sám si to myslím. Ze srdce bych si přál, aby v celé naší vlasti nebylo jediného otroka. Jenže zase nevím, co by se s tím dalo dělat, jak a kudy na to.“

„Ty jsi takový dobrý člověk, tatínku, a tak šlechetný a laskavý a umíš vždycky mluvit tak hezky, že je tě milo poslouchat — nemohl bys tedy chodit po kraji a zkoušet přemluvit lidi, aby udělali, co je správné? Až umřu, tatínku, jistě na mne budeš vzpomínat a uděláš mi to k vůli, viď? Udělala bych to sama, kdybych mohla.“

„Až umřeš, Evo!“ zvolal Saint-Clare bolestivě. „Ach dítě, nemluv tak přede mnou! Jsi všechno, co na světě mám!“

„Děťátko ubohé staré Prue bylo taky všechno, co měla — a přece musela poslouchat, jak jí pláče, a nemohla mu pomoci. Tihle ubožáci mají svoje děti rádi zrovna tolik, tatínku, jako ty mne! Ach, udělej pro ně něco! Podívej, Mamči miluje svoje děti — viděla jsem ji plakat, když o nich mluvila. A Tom taky miluje svoje děti — a je to hrozné, tatínku, že se tohle všechno pořád děje, pořád a pořád!“

„Nu, dobrá, dobrá, milunko drahá,“ pravil Saint-Clare konejšivě. „Jenom se nermuť a nemluv mi o umírání, a udělám ti všechno, co budeš chtít.“

„A slib mi, můj zlatý tatínku, že Tomovi dáš svobodu, hned jak —“ Zarazila se a potom váhavým tónem dodala: „— odejdu!“

„Ano, moje drahá, udělám všechno na světě — všechno, co by sis ode mne mohla přát.“

„Tatínku můj drahý,“ řeklo dítě a přitulilo se žhavou tvářičkou k tváři jeho, „jak bych si přála, abychom mohli odejít spolu!“

Saint-Clare ji k sobě přivinul pevněji, ale mlčel.

„Ty ke mně přijdeš,“ pravilo dítě a proneslo to hlasem plným klidné jistoty, jakým často nevědomky hovořívalo.

„Ano, přijdu za tebou. Nezapomenu na tebe.“

Stíny teskného večera je zahalovaly hlouběji a hlouběji, zatímco Saint-Clare mlčky seděl a tiskl si tu křehoučkou postavičku na srdce. A když se setmělo, odnesl dívenku do její ložnice, a jakmile ji služebné připravily na noc, poslal je pryč a kolébal ji v loktech a zpíval jí, až usnula.

25 KAPITOLA DVACÁTÁ PÁTÁ
MALÁ APOŠTOLKA LÁSKY

Byla neděle odpoledne. Saint-Clare se natáhl na bambusové lehátko a utěšoval se doutníkem. Marie napůl seděla, napůl ležela na pohovce proti oknu, které vedlo na verandu, bedlivě chráněna před nájezdy komárů průhlednou gázovou sítí, a malátně držela v ruce elegantně vázanou modlitební knížku. Držela ji, protože byla neděle, a namlouvala si, že si v ní četla — ačkoli ve skutečnosti nad knihou, otevřenou v ruce, pouze vytrvale tloukla špačky.

Slečna Ofelie, která po delším shánění vyslídila malou pobožnost svého vyznání dost blízko, aby na ni mohla dojíždět, odjela s Tomem jakožto s kočím, aby se jí účastnila, a Eva je doprovázela.

„Poslyš, Augustine," promluvila Marie po krátkém zdřímnutí, „musím si poslat do města pro svého starého doktora Poseyho. Určitě mám nějakou srdeční chorobu."

„Nu, ale proč si potřebuješ posílat pro toho? Tenhle lékař, co ošetřuje Evu, se zdá zkušený."

„Na toho bych v kritickém případě nespoléhala," odpověděla Marie, „a podle mého mohu tvrdit, že můj případ co nevidět takový bude! Poslední dvě tři noci jsem o tom přemýšlela až do rána — mám takové tísnivé bolesti a takové divné pocity!"

„Ale Marie, jsi jenom sklíčená. Nevěřím, že to je nějaká srdeční choroba."

„Jako bych to nevěděla — ty, a věřit mně!" opáčila Marie. „Byla jsem na to připravená, to jsem čekala. Když zakašle Eva nebo když ji někde sebemíň píchne, to umíš být strachy celý bez sebe, ale na mne nemyslíš nikdy."

„Je-li ti to obzvlášť příjemné nějakou srdeční nemoc mít, nu, proč bych se nesnažil tvrdit, že ji máš?" pravil Saint-Clare. „Nevěděl jsem, že to pro tebe je slast."

„Jen abys ještě jednou tohohle nelitoval, až už bude tuze pozdě!" zanaříkala Marie. „Ale věř si tomu nebo ne, ta moje starost o

Evu a celá ta námaha, co jsem na to drahé dítě vynaložila, prostě jen uspíšily to, nač jsem měla podezření už dávno.“

Těžko by bylo bývalo říci, na jakou svou „námahu“ to vlastně Marie poukazovala. Saint-Clare si o tom tiše myslil své, a jaký už byl krutý a necitelný bídák, pokuřoval si klidně dál, až před verandou konečně zastavil kočár a Eva se slečnou Ofelii vystoupily.

Slečna Ofelie zamířila rovnou do svého pokoje, aby si tam odložila klobouk a šál, jak bylo vždycky jejím zvykem, dříve než o čemkoli promluvila slůvko.

Eva zatím přiběhla k Saint-Clarovi, jenž si ji zavolal, posadila se mu na koleno a vyprávěla mu o pobožnosti, kterou právě vyslechly.

Ve chviličce k nim z pokoje slečny Ofelie (který vedl na touž verandu jako ten, kde seděli) dolehly hlasité výkřiky, jakož i prudké výtky neznámé osobě.

„Jakou novou čertovinu to zase Topsy spískala?“ podivil se Saint-Clare. „Vsadil bych se, že ten poprask zavinila ona.“

A vzápětí již přicházela slečna Ofelie, navýsost rozhořčená, a vlekla vinici za sebou.

„Jen hezky pojď, slyšíš!“ volala. „Povím to tvému pánovi, povím!“

„O co jde tentokrát?“ zeptal se Augustin.

„Jde o to, že se už nenechám od toho dítěte soužit ani chviličku déle! Nedá se to prostě vůbec snést — to nemůže vydržet žádný lidský tvor! Považ! Zamknu ji v pokoji a uložím jí, aby se naučila jednu nábožnou píseň — a co ona neudělá? Vyslídí, kam jsem si schovala klíč, a pak si jde do mého stolku, vytáhne si mé pentle na klobouky a celé je rozstříhá na kousíčky, prý na šatičky pro panenky! Něco takového jsem v životě ještě neviděla!“

„Říkala jsem vám, sestřenko,“ ozvala se Marie, „že sama poznáte, že tyhle tvory nelze vychovat bez přísnosti. Nu, kdyby bylo po mém,“ dodala a podívala se vyčítavě na Saint-Clara, „poslala bych to dítě do města a dala ji pořádně zmrskat — dala bych ji zmrskat, až by se neudržela na nohou!“

„O tom nepochybuji,“ pravil Saint-Clare. „Ať mi nikdo nevykládá o něžné vládě ženy! V životě jsem nepoznal víc než deset žen, aby nebyly ochotny přizabít ať už koně nebo sluhu, kdyby s nimi mohly naložit po svém — natož muže.“

„Tahle tvoje shovívavá nerozhodnost, Saint-Clare, k ničemu nevede!“ odsekla Marie. „Tvoje sestřenka je rozumná žena a vidí to teď stejně jasně jako já.“

Slečna Ofelie se dovedla oddat hněvu pouze natolik, kolik se patří na zkušenou a rozšafnou hospodyni, a tentokrát ho v ní lstivost a marnotratnost dítěte vzbouřila vskutku důkladně; ano, mnoho mých čtenářek musí jistě přiznat, že být na jejím místě ony, cítily by právě tak.

Ale Mariina slova zacházela dál, než bylo slečně Ofelii po vůli, a její rozhořčení trochu ochladlo.

„Ani za celý svět bych nedopustila, aby se s tím dítětem jednalo takhle,“ prohlásila, „ale jisté je, Augustine, že nevím, co si počít. Učila jsem ji a učila, mluvila jsem do ní až do únavy, nasekala jsem jí, trestala jsem ji kdejakým způsobem, který jsem si jenom mohla vyvzpomenout — a pořád je nachlup taková, jako byla zpočátku.“

„Pojď sem, Topsy, opičko jedna!“ zavolal si Saint-Clare dítě k sobě.

Topsy popošla k němu. Kulaté pronikavé oči jí jiskřily a

mžouraly jednak nedůvěrou a obavami, jednak obvyklým podivným čtveráctvím.

„Co tě k tomu vede, že se tak chováš?“ zeptal se Saint-Clare, který nemohl odolat, aby se výrazu té dětské tváře pobaveně neusmál.

„Hádám, že asi ta moje hříšná duše,“ odpověděla Topsy zkroušeně. „Slečna Félie to aspoň říká.“

„Nevidíš, co všechno pro tebe slečna Ofelie udělala? Říká, že udělala všechno, co si jen mohla vyvzpomenout.“

„Jejda, pane, to jo! Moje bývalá paní to říkávala taky. Ta mě bila o hodně víc a škubala mi vlasy a otloukala mi hlavu o dveře — ale nijak to nepomohlo! Hádám, i kdyby mi vyškubali poslední vlásek z hlavy, že by mi nijak nepomohlo ani to! Jsem ukrutná hříšnice! Jemine, nejsem nic než negře — nic jiného!“

„Nu, buduji muset nechat,“ vzdychla slečna Ofelie. „Tohle trápení už déle nevydržím.“

Eva, která až dosud stála mlčky a celý výjev pozorovala, kývla němě na Topsy, aby šla za ní. Na rohu verandy byla malá zasklená besídka, jíž Saint-Clare někdy používal jako čítárny. A právě v tom pokojíku Eva s Topsy zmizely.

„Copak to má Eva za lubem, chm?“ podivil se Saint-Clare. „To bych rád viděl.“

Přikradl se po špičkách k besídce, nadzdvihl záclonu, která zakrývala skleněné dveře, a nahlédl dovnitř. Vzápětí si položil prst na rty a němým posunkem vyzval slečnu Ofelii, aby se šla podívat. Viděli obě děti sedět na podlaze, profilem k nezvaným divákům — Topsy s obvyklým výrazem bezstarostného šelmovství a netečnosti, ale proti ní Evu s celým obličejíčkem rozpáleným soucitnou účastí a se slzami ve velkých očích.

„Co tě k tomu vede, Topsy, že jsi taková zlá? Proč to nezkusíš a nejsi hodná? Copak vůbec nikoho nemiluješ, Topsy?“

„Nevím, co je to, někoho milovat. Miluju jenom cukrátka a takové věci, jinak nic,“ odpověděla Topsy.

„Ale miluješ svého tatínka a mamičku, ne?“

„Já žádného tatínka ani maminku neměla, to přece víte. Už jsem vám to říkala, slečno Evo.“

„Ach, vím," přiznala smutně Eva. „Ale nemělas nějakého bratra nebo sestru nebo tetu nebo —"

„Ne, nikoho takového, nikdy jsem neměla nic ani nikoho."

„Ale Topsy, jenom kdybys to zkusila být trošku hodná, mohla bys —"

„Nikdy bych nemohla být nic než negr, i kdybych byla nevímjak hodná," namítla Topsy. „Kdyby ze mne mohli stáhnout kůži, abych byla bílá, pak bych to zkusila."

„Ale lidé tě mohou mít rádi, i když jsi černá, Topsy. Teta Ofelie by tě měla ráda, kdybys byla hodná."

Topsy vyrazila onen krátký drsný smích, jímž nejčastěji vyjadřovala svou pochybnost.

„Ty mi nevěříš?" podivila se Eva.

„Ne. Ta mě nemůže vystát, protože jsem negr! — Raději by po sobě nechala lézt ropuchu, než abych na ni sáhla já. Negry nemůže mít nikdo rád a negři s tím nemůžou nic dělat. Ale ať, mně je to jedno," dodala Topsy a začala si hvízdat.

„Ale Topsy, chudinko malá, já tě přece mám ráda!" zvolala Eva v náhlém citovém výbuchu a položila svou vyhublou bílou ručku Topsy na rameno. „Já tě miluju, protože jsi neměla ani tatínka, ani mamičku, ani žádného přítele — protože jsi byla ubohé, týrané dítě! Já tě miluju, Topsy, a chci, abys byla hodná. Jsem moc nemocná a myslím, že už nebudu dlouho naživu. A doopravdy jsem z toho smutná, že musíš pořád být taková nezvedená. Přála bych si, abys zkusila být hodná, aspoň kvůli mně — bude to už jenom chvilička, co budu tady s tebou."

Slzy zalily kulaté bystré oči černého dítěte. Jeden po druhém z nich těžce kanuly velké lesklé hrachy a padaly na útlou bílou ručku. Topsy spustila hlavu až mezi kolena a plakala a vzlykala.

A naše krásné dítě se nad ní přitom sklánělo a vypadalo jako obrázek nějakého jasného anděla.

„Ach drahá slečno Evo! Drahá slečno Evo!" zvolalo černé dítě. „Já to zkusím! Já to zkusím — kvůli vám! Nikdy mi na tom předtím vůbec nezáleželo!"

V tom okamžiku spustil Saint-Clare záclonu. „To mi připomíná matku," pravil k slečně Ofelii. „Je to pravda, co mi říkávala:

chceme-li vrátit slepcům zrak, musíme mít vůli činit, jak činil její velký učitel — zavolat je k sobě a vkládat na ně ruce.“

„Měla jsem odjakživa proti černochům předsudek,“ řekla slečna Ofelie, „a je pravda, že jsem vůbec nesnesla, aby se mě to dítě dotklo. Ale nemyslela jsem, že to ví.“

„Spolehni na to, to vycítí každé dítě,“ odpověděl Saint-Clare, „to před žádným utajit nemůžeš. Naopak věřím, že sebevětší snažení na světě, které směřuje k dobru dítěte, ani sebevětší hmotná přízeň, jakou mu může kdo prokázat, nikdy neroznítí ani jiskřičku vděčnosti, dokud ten pocit odporu zůstává v srdci. Je to skutečnost podivná, ale tak tomu už je.“

„Ale já nevím, jak se tomu ubránit,“ namítla slečna Ofelie. „černoši mi opravdu nepříjemní jsou — a tohle dítě obzvlášť. Jak se mám tomu pocitu ubránit?“

„Eva to dokáže, jak se zdá.“

„Ano, ta přímo překypuje láskou!“ řekla slečna Ofelie. „Chtěla bych být jako ona. Mohla by mě ledaco naučit.“

„Kdyby se to stalo, nebylo by to poprvé, kdy malé dítě bylo nástrojem k poučení starého učedníka,“ poznamenal Saint-Clare.

26 KAPITOLA DVACÁTÁ ŠESTÁ
SÍLY SLÁBNOU

Evina ložnice byla prostorná místnost, která, stejně jako všechny ostatní pokoje v domě, vedla na širokou verandu. Z jedné strany byla spojena dveřmi s ložnicí rodičů a z druhé strany s pokojem vyhrazeným slečně Ofelii. Saint-Clare uspokojil vlastní vkus a zalíbení, když pokoj zařídil ve slohu, jaký se obzvlášť hodil k povaze té milované, která jej měla obývat.

Na oknech visely záclony z růžového a bílého mušelínu a podlahu pokrývaly rohože, které objednal až z Paříže. Vzor dal zhotovit podle vlastního návrhu; kolem dokola měly obrubu z růžových poupat a lístků a střed vyplňoval ovál plně rozkvetlých růží.

Lůžko, židle a lehátka byly z bambusu zpracovaného do podivuhodně laděných a ozdobných tvarů. Nad hlavou lůžka visela alabastrová konzolka, na níž stál krásně řezaný anděl se svěšenými křídly a držel v natažených rukou věnec z myrtových snítek. Z věnce splýval přes celou postel lehounký závoj z růžového gázu protkávaného stříbrnými pruhy a skýtal onu ochranu před moskyty, jež je v tamním podnebí nepostradatelným doplňkem všech ložnicových souprav. Půvabná bambusová lehátka bohatě vystýlaly podušky z růžového damašku a přes ně splývaly z rukou sošek gázové závěsy, podobné zácloně nad lůžkem.

Uprostřed pokoje stál lehký úhledný bambusový stolek a na něm perská váza vymodelovaná do tvaru lilie s poupaty, vždy plná květin. Na témž stolku ležely Eviny knihy a všelijaké drobnůstky spolu s psací soupravou elegantně vypracovanou z úbělu, kterou jí otec opatřil, když viděl její snahu zdokonalit se v psaní.

V pokoji byl také krb a na mramorové římse nad ním stály dvě mramorové vázy, jež denně ráno plnit čerstvými kyticemi bylo Tomovou pýchou i radostí. Dva tři skvělé malované obrazy dětí v různých pozicích zdobily stěny.

Zkrátka oči se nemohly obrátit nikam, aby nespatřily podobu dětství, krásy a míru. Evina očka se nikdy neotevřela do ranního světla, aby nespočinula na něčem, co v srdci vyvolávalo konejšivé a krásné představy.

Šalebný příliv sil, který krátkou chvíli Evu vzpružoval, rychle zase opadával. Stále řidčeji a řidčeji se na verandě ozývaly její lehké krůčky a stále častěji a častěji ji bylo vidět, jak odpočívá na malém lehátku u otevřeného okna a upírá velké hluboké oči na zvlněné a houpavé vody jezera.

Odpoledne uběhlo asi zpolovice, když jednou Eva právě takhle odpočívala — bibli na klíně pootevřenou a průsvitné prstíčky malátně vložené mezi její listy — a znenadání zaslechla na verandě matčin velmi rozzlobený hlas.

„Co je to zas, ty všivoto! Zase nové darebáctví, viď! Trhali jsme květiny, co?“

A Eva zaslechla plesknutí rázného políčku.

„Jejda, paní! Nesu je slečně Evě,“ slyšela odpovědět hlas, o

němž věděla, že patří černé Topsy.

„Slečně Evě! Pěkná výmluva! Snad si nemyslíš, že stojí o *tvoje* kytky, ty ničemo černá! Kliď se mi z očí!“

V mžiku seskočila Eva z lehátka a byla na verandě.

„Ach mamičko, neodháněj ji! Ráda bych si vzala ty květiny — prosím tě, dej mi je — chci je!“

„Ale Evo, vždyť jich máš plný pokoj!“ namítla matka.

„Květin nemám nikdy dost,“ odpověděla Eva. „Topsy, přines mi je sem.“

Topsy, která dosud stála se zarytě sklopenou hlavou, došla nyní k Evě a podala jí květiny. Učinila tak s rozpačitým a stydlivým výrazem, úplně odlišným od skřítkovské čilosti a drzosti, jíž se obvykle vyznačovala.

„Ach to je krásná kytice!“ zvolala Eva při pohledu na ni.

Byla to doopravdy jedinečná kytice — křiklavě šarlatové pelargónie a jediný květ bílé kamélie s jejími lesklými listy. Dárkyně ji očividně sestavila s velkým smyslem pro kontrast barev a pečlivě uvážila polohu každičkého jednotlivého lístku.

Na Topsy bylo vidět radost, když ji Eva pochválila: „Moc pěkně umíš upravit kytici, Topsy. Tamhle v té váze,“ ukázala, „nemám žádné květiny. Ráda bych, kdybys mi do ní každý den něco hezkého dala.“

„No ne, to je zvláštní!“ podivila se Marie. „Pro všechno na světě, nač to od ní chceš?“

„Jen tak, mamičko. Jistě ti to bude spíš milé než nemilé, když se toho Topsy ujme — nemám pravdu?“

„To se rozumí, moje drahá, všechno, co si přeješ! Slyšíš, Topsy, co říká tvoje mladá paní — hleď, ať si to pamatuješ!“

Topsy udělala pukrlátko a sklopila hlavu. A když odcházela, Eva spatřila, jak jí po tmavé tváři kane slza.

„Víš, mamičko, já věděla, že chudák Topsy mi chce udělat nějakou radost,“ šeptla Eva matce.

„Ale nesmysl! To bylo jenom to, že ráda tropí neplechu. Ví, že nesmí trhat květiny, a proto to provede. Nic jiného na tom není. Ale když sis zamanula, aby je rvala, budiž.“

„Mamičko, mně se zdá, že Topsy je nějaká jiná, než bývala —

snaží se být hodné děvče.“

„Ta se bude muset snažit hezky dlouho, než se jí povede, aby byla hodná,“ odpověděla Marie s lhostejným smíchem.

„Ale víš, mamičko, Topsy je chudák! Celý život neznala přece nic než protivenství.“

„Jistě ne od té doby, co je u nás, to jistě ne. Co jsme se do ní namluvili, co jsme se jí nakázali a udělali pro ni všechno možné, co jen bylo v lidských silách. A je pořád stejně ohavná a vždycky taky bude — z toho tvora nedokážeš udělat nic!“

„Ale mamičko, to je přece ukrutný rozdíl, když někdo vyroste, jako jste vychovávali mne, mezi tolika přáteli a tolika věcmi, co v člověku pěstují dobro a štěstí. To je jiná výchova, než jak vyrůstala ona celou dobu, než přišla k nám.“

„To nejspíš,“ utrousila Marie a zívla. „Božínku, to je vedro!“

„Mamičko,“ řekla Eva, „chtěla bych si dát trošku ustřihnout vlasy — hodně ustřihnout.“

„K čemu to?“ podivila se Marie.

„Víš, mamičko, chtěla bych jich trošku rozdat svým přátelům, dokud jim je ještě mohu dát sama. Byla bys tak hodná a poprosila tetičku, aby mi je přišla ustřihnout?“

Marie křikla a přivolala z vedlejšího pokoje slečnu Ofelii.

Jen se slečna Ofelie ukázala, dítě se zvedlo z podušek na loket, setřáslo si dopředu své dlouhé zlatohnědé kudrny a napůl škádlivě zvolalo:

„Pojď, teti, ostříhej ovečku!“

„Co to znamená?“ ozval se Saint-Clare, jenž právě vstoupil s nějakým ovocem, pro které jí sám šel ven.

„Poprosila jsem jenom tetičku, tatínku, aby mi ustřihla trochu vlasů. Mám jich strašně moc a je mi od nich horko na hlavu. Mimoto jich chci trošku rozdat.“

Slečna Ofelie se vrátila s nůžkami.

„Dej pozor, ať jí ty vlasy nezkazíš!“ napomenul ji Saint-Clare. „Stříhej zespodu, kde to nebude vidět. Eviny lokýnky jsou moje pýcha.“

„Ach tati!“ vzdychla Eva smutně.

„Ano, jsou. A chci, aby ti vydržely hezké na ten čas, až tě

vezmu k strýčkovi na plantáž, podívat se na bratránka Henrika," řekl Saint-Clare veselým tónem.

„Tam já nikdy nepojedu, tatínku. Ach, věř mi přece! Což nevidíš, tatínku, jak jsem každým dnem slabší?"

„Proč mermomocí chceš, abych něčemu tak hroznému uvěřil, Evo?" zeptal se otec.

„Jenom proto, že to je pravda, tatínku. A když tomu uvěříš teď, možná že to začneš brát stejně, jako to beru já."

Saint-Clare stiskl rty a stál dál a zasmušile hleděl na dlouhé krásné kadeře, které jí slečna Ofelie ustřihovala až u hlavy a kladla jednu vedle druhé dítěti do klína. Eva je zdvihala, vážně si je prohlížela, omotávala si je kolem hubených prstíčků a co chviličku se úzkostlivě podívala po otci.

Pokynula ručkou otci.

Ten přišel a posadil se vedle ní.

„Tatíčku, každým dnem mi ubývá síly a já vím, že musím odejít. Chci ještě ledaco povědět i udělat a měla bych si to odbýt. Jenže ty se tak bráníš a nenecháš mě, abych o tom řekla jediné slovo. Ale musí k tomu dojít — nedá se to odkládat. Prosím tě, dovol mi, abych to řekla teď!"

„Dítě moje, nechám tě, dovolím ti to," odpověděl Saint-Clare, zakryl si jednou dlaní oči a druhou sevřel Evinu ručku.

„Pak bych tedy chtěla vidět všechny naše lidi tady pohromadě. Prostě *musím* jim všem něco povědět," řekla Eva.

„*Budiž!*" pravil Saint-Clare tónem vyčerpané lhostejnosti.

Slečna Ofelie poslala pro služebnictvo a to se zanedlouho v plném počtu shromáždilo v pokoji.

Eva ležela naznak na poduškách.

Vlasy jí volně splývaly kolem hlavy a její karmínové tvářičky bolestně kontrastovaly se svítivou bělostí její pleti a s útlými obrysy jejích údů i obličeje. Velké oduševnělé oči upírala vážně na všechny kolem.

Služebnictvo propadlo prudkému pohnutí. Zduchovnělá tvářička, dlouhé ustřižené kadeře ležící vedle ní, otcova odvrácená tvář i Mariin vzlykot okamžitě dojaly srdce citlivého a vnímavého plemene — jak vcházeli, dívali se jeden na druhého, vzdychali a potřásali hlavou.

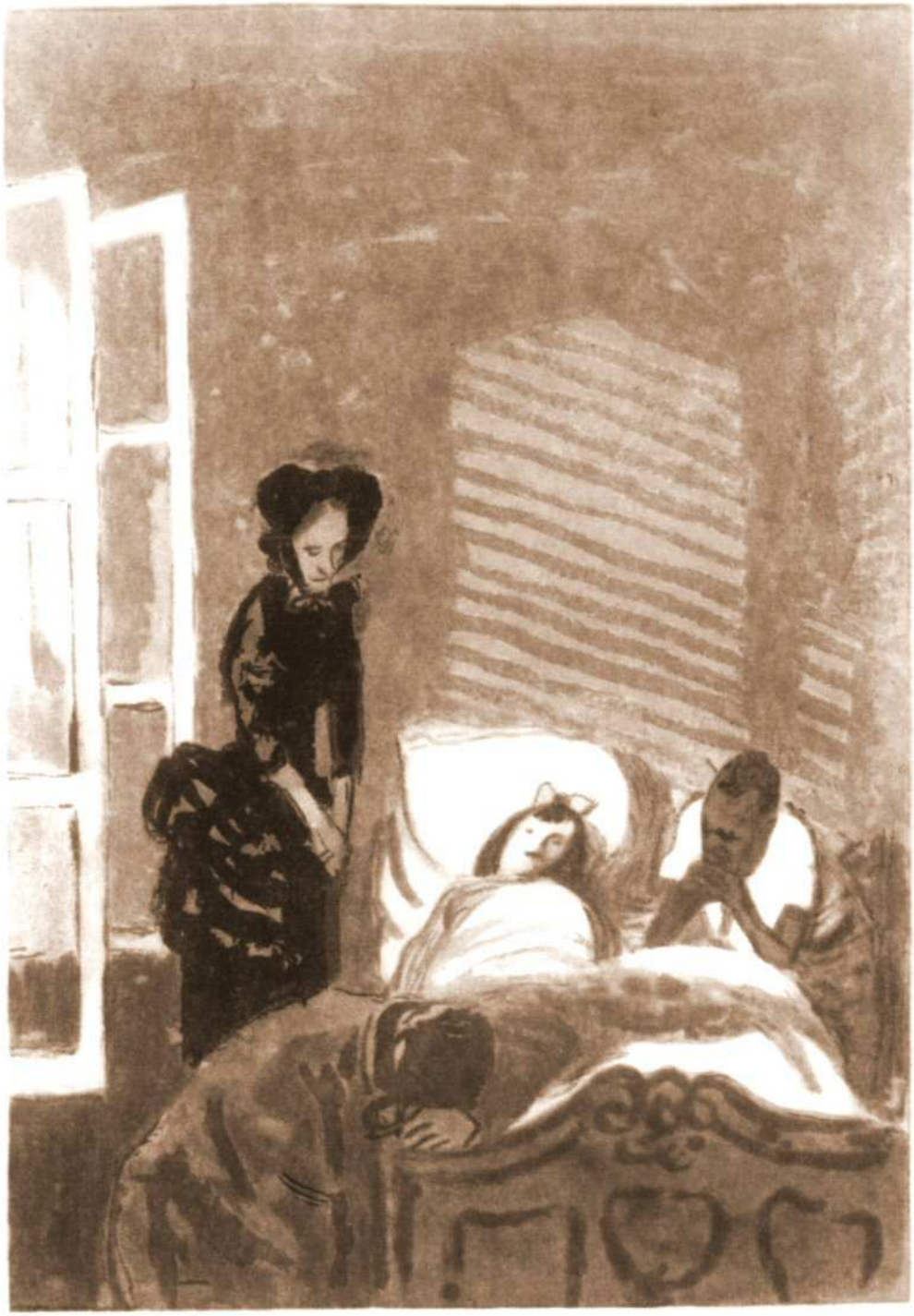

Zavládlo hluboké ticho, slavnostní jako o pohřbu.

Eva se pozdvihla a dlouze a vážně zírala na všechny kolem sebe. Do jednoho měli výraz smutný a ustaraný. Mnohá žena si skryla obličej do zástěry.

„Poslala jsem si pro vás všechny, mí drazí přátelé," promluvila Eva, „protože vás mám ráda. Miluju vás všechny a musím vám něco povědět… Chystám se od vás odejít. Několik maličko týdnů a už mě víc neuzříte —"

Tu dítě přerušil výbuch kvílení, vzlykotu a nářku, v nějž propukli všichni přítomní a v němž její slabý hlásek úplně zanikal. Chviličku posečkala a potom, mluvíc tónem, který zarazil všechen vzlykot, pravila:

„Jestli mě máte rádi, nesmíte mě takhle přerušovat. Poslouchejte, co vám povídám. Vím," řekla Eva, „všichni mě milujete."

„Ano — ach ano — ze srdce milujeme. Bůh jí žehnej!" zněla bezděčná odpověd všech.

„Ano, vím, že mě milujete. Není mezi vámi ani jeden člověk, aby na mne nebyl vždycky moc a moc hodný. A chci vám proto dát něco na památku — abyste si na mne vždycky vzpomněli, když se na to podíváte. Dám každému z vás pramínek svých vlasů, a když se na něj podíváte, vzpomeňte si, že jsem vás milovala."

Je nemožné popsat výjev, jak se s pláčem a vzlykotem shlukli kolem toho drobného stvořeníčka a přijímali z jejích ruček upomínku, jež jim připadala poslední zástavou její lásky k nim. Padali na kolena, vzlykali a modlili se a líbali lem jejích šatiček. Starší z nich ji zahrnovali mazlivými slovy, promíšenými do modliteb a žehnání, jak už je pro ono cituplné plémě příznačné.

Slečna Ofelie měla starost, aby všechno to vzrušení její malé pacientce neuškodilo, a proto, jak jeden po druhém přijímali svůj dáreček, dávala každému znamením na srozuměnou, aby opustil pokoj.

Konečně odešli všichni kromě Toma a Mamči.

„Tu máš, strýčku Tome," řekla Eva, „tady je jeden krásný pramínek pro tebe! Ach, jsem tak šťastná, strýčku Tome, když pomyslím, že tě uvidím v nebi! Vím určitě, že tě tam uvidím — a Mamči — má zlatá, drahá, hodná Mamči!" zvolala a láskyplně objala svou starou chůvu. „Vím, že ty tam budeš taky."

„Ach slečno Evo, neumím si představit, jak bez vás unesu život, vůbec neumím!“ zvolal ten věrný tvor. „Zrovna se to zdá, jako by se to tady mělo všechno najednou sesypat!“

A Mamči propukla v srdcelomné štkaní.

Slečna Ofelie jemně vystrkala Mamči i Toma z pokoje a myslila, že už jsou všichni pryč. Ale když se otočila, stála tam ještě Topsy.

„Kde ses tady vzala?“ zeptala se překvapeně.

„Byla jsem tady celý čas,“ odpověděla Topsy a utírala si slzy. „Ach slečno Evo, byla jsem moc zlá holka, ale nedala byste jeden pramínek taky mně?“

„To víš, chudinko! Samozřejmě, Topsy, že ti dám. Tu máš — a pokaždé když se na něj podíváš, vzpomeň si na mne, že jsem tě měla ráda a že jsem chtěla, abys byla hodná!“

„Ale slečno Evo, já se už doopravdy snažím!“ odpověděla Topsy vážně. „Ale jemine, je to tak těžké, být hodný! Zdá se, že na to asi nejsem zvyklá, to je to!“

Topsy si zakryla oči zástěrkou, a jak ji slečna Ofelie vyváděla z pokoje, ještě v chůzi si uschovala drahocennou kadeř do záňadří.

Když už byli všichni pryč, zavřela slečna Ofelie dveře. Naše důstojná dáma si při tom výjevu sice sama setřela mnohou slzu, ale největší starost jí působily obavy, aby takové rozčilení nemělo pro její mladou svěřenku špatné následky.

Saint-Clare seděl přes celou tu dobu nepohnutě v jedné a téže pozici a zastíral si rukou oči. Seděl tak dál, i když už všichni odešli.

„Tatínku!“ zavolala Eva jemně a položila mu ručku na loket.

Prudce sebou škubl a zachvěl se, ale neodpověděl.

„Tatíčku můj zlatý!“ opakovala Eva jemně.

„Nemohu,“ zvolal Saint-Clare a vstal, „nemohu to snést!“

„To mi rveš srdce, tatínku!“ zavyčítala Eva, zdvihla se a vrhla se mu do náruče. „Takhle to nesmíš brát!“

A dítě se rozvzlykalo a rozplakalo tak náruživě, až všechny polekalo a odvedlo otcovy myšlenky okamžitě jiným směrem.

„Ale jdi, Evo — ale jdi, srdíčko moje! Utiš se, utiš se! Udělal jsem chybu, mluvil jsem špatně. Budu to brát, jak budeš chtít, udělám všechno, co budeš chtít — jen se tak nermuť, jenom tak neplač. Já se podvolím.“

Zakrátko ležela Eva v otcově náručí jako ztrmácená holubička a Saint-Clare se nad ní skláněl a konejšil ji všemi možnými něžnými slovy, jaká mu jen přišla na mysl.

Marie vyskočila, vyběhla divoce z pokoje a ve své ložnici se zhroutila v prudkém hysterickém záchvatu.

„Mně jsi ještě nedala žádný pramínek, Evo," připomněl jí otec se smutným úsměvem.

„Jsou přece všechny tvoje, tatínku," odpověděla s úsměvem, „tvoje a maminčiny. A musíš také dát drahé tetičce, kolik jen bude chtít. Rozdala jsem je našim nešťastným lidem sama jen proto, tatínku, víš, že by se na ně mohlo zapomenout, až tady nebudu, a protože doufám, že jim to snad pomůže, aby pamatovali…"

27 KAPITOLA DVACÁTÁ SEDMÁ
POSLEDNÍ CESTA

Od té chvíle pak už Eva chřadla kvapem.

Nebylo již nejmenší pochyby, k čemu to spěje — nebylo možno oslepit ani nejtoužebnější naději. Evin krásný pokoj byl očividně pokojem nemocné a slečna Ofelie v něm dnem i nocí vykonávala povinnosti ošetřovatelky; nikdy ještě neoceňovali její přátelé víc její hodnoty a služby, než když vystupovala v této úloze.

S tak nesmírně zkušenou rukou i okem, s tak bezvadnou obratností a zběhlostí ve všech dovednostech, jež mohly přispět k čistotě a pohodlí a odstranit z dohledu všechny nepříjemné průvodní známky nemoci — s tak dokonalým smyslem pro dochvilnost, s tak jasnou a klidnou myslí, s tak puntičkářskou přesností, s jakou si pamatovala všechny předpisy i pokyny lékařů, byla pro Saint-Clara skutečně vším. Ti, kdo dříve krčili rameny nad jejími drobnými podivnůstkami a pevně zakořeněnými zvyklostmi, tak cizími bezstarostné volnosti jižanské povahy, nyní uznávali, že je vskutku pravou osobou na svém místě.

Strýček Tom meškal hodně času v Evině pokoji.

Dítě totiž těžce trpělo nervózním neklidem a bylo pro ni úlevou, když ji někdo nosil na rukou. A Tom neznal většího potěšení než chovat její křehoučkou postavičku, spočívající na podušce, na loktech a chodit s ní hned sem tam po pokoji, hned zas venku po verandě. A když od jezera dýchal svěží mořský vánek a dítě se cítilo po ránu nejsvěžejší, procházel se s ní někdy pod oranžovníky v zahradě nebo se s ní posadil na některé jejich známé sedátko a zpíval jí jejich oblíbené staré zpěvy.

Také otec ji často nosíval. Byl však slabší postavy, a když se unavil, Eva mu říkávala:

„Ale tatínku, nech Toma, aby si mě vzal na ruku! Chudák, takovou z toho má radost! Je to teď to jediné, co může dělat, víš, on pro mne chce něco udělat!“

„Já přece také, Evo,“ připomněl jí otec.

„To vím, tatínku, ale ty můžeš dělat všechno a jsi také moje všechno. Ty mi čteš — sedíš v noci se mnou — a Tom má jenom tohle jediné a to svoje zpívání. A vím také, že pro něho je to snadnější než pro tebe. Je tak silný, unese mě tak lehce!“

Dychtivost něco pro Evu udělat se neomezovala pouze na Toma. Všechno služebnictvo v domě projevovalo touž touhu a každý se po svém přičiňoval, jak mohl.

Mamči prahla celým srdcem po svém miláčkovi, ale nenašla příležitost, ať v noci, nebo ve dne, aby k ní zaběhla; Marie totiž prohlašovala, že jí její duševní stav prostě nedopřeje jedinou chvilku klidu, a příčilo se samozřejmě jejím zásadám, aby dopřála klid někomu jinému. Dvacekrát za noc zburcovali Mamči, aby jí šla namasírovat nebo omýt čelo, najít kapesník nebo se podívat, co to je v Evině pokoji za hluk, stáhnout roletu, protože je tuze světlo, nebo ji vytáhnout, protože je tuze tma. A ve dne, kdy Mamči bažila po tom, aby se mohla nějak podílet na ošetřování svého mazlíčka, byla Marie zjevně nadobyčej vynalézavá, jak ji zaměstnat kdovíkde všude jinde po celém domě nebo péčí o svou vlastní osobu. A tak ukradené slůvko pohovoru nebo chvilkový pohled bylo všechno, čeho se Mamči tu a tam domohla.

„Pokládám za svou povinnost dávat si teď na sebe obzvlášť pozor,“ říkala Marie, „když jsem taková slabá a když všechna starost

a péče o to drahé dítě leží na mně.“

„Vidíš, má milá,“ odpovídal Saint-Clare, „a já myslel, že toho tě zbavuje naše sestřenka.“

„Mluví z tebe mužský, Saint-Clare —jako by matku vůbec *mohl* někdo zbavit starosti o dítě v takovém stavu! Ale darmo mluvit, jste všichni stejní — nikdo jaktěživo neví, co já cítím! Já ze sebe neumím setřást starosti, jako to umíš ty.“

Saint-Clare se usmál. Musíte ho omluvit — neubránil se tomu, neboť Saint-Clare se dosud mohl usmívat. Tak jasné a klidné byly totiž dny poslední pouti toho andílka — tak líbezný a vonný vánek hnal tu křehkou lodičku k břehům věčnosti —, že bylo nemožné pochopit, že se blíží smrt.

Dítě netrpělo bolestí — cítilo pouze pokojnou, mírnou slabost, která den ze dne a téměř neznatelně rostla. Dívenka byla tak krásná, tak láskyplná, tak důvěřivá, tak blažená, že nikdo nemohl odolat konejšivému vlivu onoho ovzduší nevinnosti a míru, jež jako by kolem sebe vyzařovala.

Saint-Clare cítil, jak ho obestírá podivný klid. Nebyla to naděje ta byla nemožná; nebyla to ani odevzdanost; byl to pouze klid vyvěrající z přítomnosti, která se zdála tak krásná, že si nepřál myslit na žádnou budoucnost. Bylo to spíš jako ono ukolébání duše, jaké cítíme uprostřed zářivých, vlahých podzimních lesů, kdy se na stromech a na posledních zbylých květech u potoka skví horečně jasný ruměnec; kocháme se tím vším o to víc, že víme, jak brzy to všechno pomine.

Přítelem, jenž znal nejvíc Eviných tajných představ a předtuch, byl její věrný nosič Tom. Jemu se svěřovala se vším, co se bála povědět otci, aby ho nerozrušila. Jemu také prozrazovala ona tajemná tušení, jež srdce cítí, když se začínají nitky života rozplétat.

Nakonec už Tom nechodil ani spát do své světničky, nýbrž proležel noc co noc venku na verandě, připraven kdykoli na zavolanou vyskočit.

„Strýčku Tome, co tě to pro všechno na světě napadlo, spát takhle kdovíkde všude jako pes?“ zeptala se ho jednou slečna Ofelie. „Myslila jsem, že patříš mezi ty pořádné a že spíš raději v posteli jako civilizovaný člověk.“

„Máte pravdu, slečno Félie,“ odpověděl Tom záhadně. „Máte pravdu, jenže teď —“

„Nu, copak teď?“

„Nesmíme mluvit tak nahlas. Pán před tím zavírá uši — ale víte, slečno Félie, někdo přece musí čekat a být na stráži.“

„Jak to, strýčku Tome? Stěžovala si snad slečna Eva, že se dnes večer cítí nemocnější než jindy?“

„Ne, ale ráno mi povídala, že už tam má blíž.“

Tuto rozmluvu vedla slečna Ofelie s Tomem jednoho večera mezi desátou a jedenáctou, když už vykonala všechny přípravy na noc a šla nakonec zajistit vnější dveře svého pokoje. Před nimi na verandě zastihla Toma, jak leží na zemi.

Slečna Ofelie nebyla nervózní ani lehko přístupná dojmům, ale Tomova vážná a procítěná mluva ji zarazila. Eva byla toho odpoledne neobyčejně čilá a veselá, seděla v posteli zpříma, prohrabovala se hromádkou všech svých tretek a pokladů a určovala, kterým přátelům si přeje, aby co dali. Měla živější chování a přirozenější hlas, než jak u ní viděli už kolik týdnů.

Večer ji přišel navštívit otec a prohlásil, že se Eva zdá víc ve staré kůži, než mu kdy připadalo od té doby, co se rozstonala. A když dítě na dobrou noc políbil, pravil slečně Ofelii:

„Možná, sestřenko, že nám koneckonců přece jen zůstane — rozhodně je jí líp.“

A s tím odešel spat — v prsou srdce mnohem lehčí, než cítil už celé týdny.

Leč o půlnoci se z onoho pokoje ozval šramot — nejdřív něčí spěšné kroky. Byla to slečna Ofelie, která se rozhodla bdít u své malé svěřenky do rána a která na zlomu noci postřehla to, čemu zkušené ošetřovatelky významně říkají „změna“.

Vnější dveře se prudce otevřely a Tom, jenž venku hlídal, byl v mžiku na nohou.

„Běž pro lékaře, Tome! Nepromeškej ani chviličku!“ nakázala mu slečna Ofelie. Potom přešla přes pokoj a zaklepala na dveře u ložnice Saint-Clarových.

„Bratranče,“ zašeptala, „ráda bych, abys sem přišel.“

Ta slova mu dopadla na srdce jako hroudy na rakev. Proč to?

Vyskočil a v okamžení byl v pokoji a skláněl se nad Evou, která dosud spala.

Co to spatřil, že se mu až srdce zastavilo? Proč ti dva na sebe nepromluvili jediné slůvko? Odpověz na to ty, kdos viděl týž výraz na tváři pro tebe nejdražší — onen nepopsatelný, beznadějný, neklamný vzhled, jenž ti říká, že tvoje milovaná bytost již není tvoje.

Ale tvář dítěte nenesla žádnou strašlivou pečeť — měla jedině vznešený a takřka blažený výraz.

Stáli nad ní a dívali se na ni tak tiše, že i tikot hodin se zdál tuze hlučný. Ve chviličce se Tom vrátil s lékařem. Lékař vstoupil a po jediném pohledu zůstal stát stejně tiše jako ostatní.

„Kdy nastala ta změna?“ zeptal se velmi tichým šeptem slečny Ofelie.

„Kolem půlnoci,“ zněla odpověd.

Marie, kterou probudil příchod lékařův, přiběhla kvapně ze sousedního pokoje.

„Augustine! Sestřenko! — Ach! — Co je?“ začala spěšně.

„Tiše!“ okřikl ji chraptivě Saint-Clare. „*Umírá!*“

Mamči ta slova zaslechla a chvatně běžela probudit služebnictvo. Brzy byl celý dům na nohou — míhala se světla, ozývaly se kroky, úzkostlivé obličeje se tísnily na verandě a v slzách nahlížely skleněnými dveřmi dovnitř.

Ale Saint-Clare nic neslyšel, nic nepromluvil — viděl pouze onen výraz ve tváři spícího dítěte.

„Ach, kéž by se jenom probudila a ještě jedinkrát promluvila!“ pravil. Sehnul se nad ni a zašeptal jí zblizoučka: „Evičko, zlato moje!“

Velké modré oči se otevřely a tvářičkou přelétl úsměv. Snažila se pozvednout hlavu a promluvit.

„Poznáváš mě, Evo?“

„Tatíčku můj drahý!“ vyslovilo dítě a s posledním vypětím sil ho objalo ručkama kolem krku. Vzápětí jí však zase klesly, a když Saint-Clare zdvihl hlavu, spatřil, jak jí tváří přeběhl křečovitý záchvěv smrtelného zápasu — dítě zalapalo po dechu a rozhodilo ručkama do vzduchu.

„Ach bože, to je strašlivé!“ zasténal, v šílené bolesti se odvrátil

a drtil Tomovi ruku sotva si vědom, co vůbec dělá. „Ach Tome, hochu můj, tohle mě zabíjí!“

Tom tiskl pánovy ruce ve svých a v slzách, jež se mu po černých lících řinuly proudem, vzhlížel o pomoc tam, kam byl odjakživa zvyklý vzhlížet.

„Modli se, aby to netrvalo dlouho!“ pravil Saint-Clare. „Rve mi to srdce!“

„Ach, buďtež Bohu díky! Je po všem — je po všem, můj drahý pane!“ zvolal Tom. „Podívejte se na ni.“

Dítě leželo na poduškách a lapalo po dechu jako člověk úplně vyčerpaný — velké jasné oči obrácené vzhůru a strnulé v sloup. Ale vítězný jas jeho tváře byl tak posvátný, tak tajuplný, že umlčel i vzlyky žalu. V bezdechém tichu dívenku obstoupili.

„Evo!“ zavolal Saint-Clare něžně.

Neslyšela.

„Ach Evo, pověz nám, co vidíš! Co je to?“ tázal se otec.

Zářivý, radostný úsměv se jí mihl tvářičkou a přerývaně vydechla: „Ach — lásku — radost — mír!“

Jediný vzdech — a dívenka prošla bránou smrti.

Saint-Clare stál se založenýma rukama a upřeně na ni zíral. Ach, kdo nám řekne, o čem přemýšlel? Vždyť od chvíle, kdy hlasy v pokoji umírajícího děvčátka vyslovily „Je po všem“, všechno kolem byla pro něho jedna pustá mlha, tíživé temno muk. Slyšel kolem sebe hlasy; lidé se ho tázali a on jim odpovídal; ptali se ho, kdy by chtěl mít pohřeb a kam ji mají uložit — a odpovídal netrpělivě, že mu to je jedno.

Nějakou dobu se v Evině pokoji ozýval tichý šepot a kroky, jak sluhové jeden po druhém opatrně přicházeli podívat se naposled na mrtvou. Potom přinesli rakvičku a potom nastal čas loučení. Ke dveřím předjížděly kočáry a přicházeli cizí lidé a usedali; míhaly se bílé závoje a fábory a krepové pásky i smuteční hosté v černých šatech; četly se verše z bible a přeříkávaly se modlitby.

A Saint-Clare žil a chodil a jednal jako člověk, který už vyplakal všechny slzy.

Až do posledního okamžiku viděl jen jedno, tu zlatou hlavičku v rakvi; potom však spatřil, jak ji zastírá rouška, jak zakrývají rakev

víkem. A když ho zařadili mezi ostatní, kráčel ke koutku zahrady až dole u jezera a tam, vedle omšelého sedátka, kde ona a Tom tak často spolu rozmlouvali a zpívali a četli, zel čerstvý hrobeček. Saint-Clare nad ním stál a hleděl nevidomě do jámy — patřil, jak spouštějí rakvičku — mlhavě vnímal velebná slova pohřebního obřadu, a když duněly hroudy a hlína zasypávala hrobeček, nemohl věřit, že tam na dně schovávají jeho zrakům právě jeho nejdražší Evičku.

A potom se všechno rozešlo a truchlící se odebrali zpátky do domu, který ji už víckrát nespatří.

Mariin pokoj byl zšeřelý od spuštěných záclon a Marie ležela na posteli. Vzlykala a kvílela v bezuzdném žalu a co chvíli se dožadovala pozornosti všech svých služebných. Ty samozřejmě čas na pláč neměly — proč by také plakaly? Všechen žal byl přece *její* žal! Marie chovala pevné přesvědčení, že nikdo na světě necítí, nemůže cítit a nikdy ani nebude cítit takový bol jako ona.

Saint-Clarovi neukápne ani slza, říkala, nemá s ní vůbec soucit. Je skutečně kupodivu, když člověk pomyslí, jak tvrdé a necitelné má srdce, když přece musí vědět, co ona trpí!

Lidé jsou už takovými otroky zraku i sluchu, že mnozí ze služebnictva se vskutku domnívali, že při tom neštěstí největší trpitelkou je jejich paní, zvlášť když Marie propadala hysterickým záchvatům, vzkázala si pro lékaře a nakonec prohlašovala, že umírá. A ve shonu a pobíhání, v přinášení zahřívacích lahví a nahřívání flanelu, v masírování i všem tom povyku, který z toho propukl, měli věru značné rozptýlení.

Tom však cítil, že ho cosi v srdci přitahuje k pánovi. Sledoval ho se zahloubanou a smutnou tváří na každém kroku, ať šel kamkoli. A když ho spatřil sedět tak bledého a tichého v Evině pokoji a držet si před očima otevřenou její malou bibli, třebaže z jejího obsahu nevnímá jediné slůvko, ba ani písmenko, viděl Tom v jeho pokojném, bezslzém pohledu víc smutku než ve všem Mariině nářku a bědování.

Za několik dní se Saint-Clarova rodina vrátila zase do města — neboť Augustin, jemuž zármutek nedopřával klidu, toužil po jiném prostředí, aby udalo jeho myšlenkám jiný směr. Opustili tedy dům i zahradu s malým růvkem a vrátili se do Nového Orleansu.

Tam se Saint-Clare procházel vytrvale ulicemi a snažil se vyplnit bezednou prázdnotu v srdci kvapem a hlukem a změnou prostředí. A lidé, kteří ho potkávali na ulici nebo natrefili v kavárně, poznávali jeho smutek jedině podle krepové pásky na klobouku; seděl tam totiž jakoby nic, usmíval se a rozprávěl, četl noviny, debatoval o politice a vyřizoval si obchodní záležitosti.

Kdo mohl poznat, že celý ten usměvavý zevnějšek není nic než dutá skořápka kolem srdce, jež je temnou a němou hrobkou?

„Ten Saint-Clare je divný člověk," stěžovala si Marie slečně Ofelii s vyčítavým přízvukem. „Myslívala jsem, pakli je na světě něco, co doopravdy miluje, že je to naše drahá Evička. Ale zdá se, že na ni moc lehce zapomíná. Nemohu ho jaktěživo dostat ani k tomu, aby si o ní se mnou povídal. Skutečně jsem myslela, že ukáže hlubší cit."

„Tichá voda břehy mele, slýchávala jsem říkat," odpověděla slečna Ofelie prorocky.

„Chm, na takové věci já nevěřím, to jsou jenom samé řeči. Když člověk v sobě má cit, tak ho ukáže — prostě mu to nedá. Ale ovšem, je to hrozná nevýhoda, když člověk má cit. Já sama bych raději byla tak založená jako Saint-Clare. Mne moje city aspoň úplně stravují!"

„Vždyť pán se hubne a tratí, paní, že už je jako stín. Povídají, že prý nevezme ani do úst," ozvala se Mamči. „Já vím, že na slečnu Evu nezapomíná — vím, to že by nemohl nikdo — na toho našeho drahého zlatého andílka!" dodala a utírala si oči.

„Nu, buď jak buď, ale na mne ohled nemá," namítla Marie. „Pro mne neměl jediné soucitné slovo, a musí přece vědět, oč hlubší jsou city matky než kteréhokoli muže na světě."

„Své hoře zná jen vlastní srdce," poznamenala vážně slečna Ofelie.

„Právě to si myslím já. Jenom já sama vím, co zakouším — zdá se, že nikdo jiný o tom nemá ponětí. Eva mívala — ale ta mi odešla!" A Marie se zvrátila opět na lehátko a propukla v bezútěšný pláč.

28 KAPITOLA DVACÁTÁ OSMÁ

HRA OSUDU

Týden za týdnem míjel v saint-clarovském rodinném sídle a proud života se opět vracel k svému obvyklému toku, jakým plynul předtím, než se potopila ona drobná lodička — neboť jak despoticky, jak nelítostně a bez ohledů na všechny city člověka se ten krutý, chladný, nudný koloběh každodenních úkonů valí stále dál a dál! Dál musíme jíst a pít a spát a opět se probouzet — dál musíme kupovat, prodávat, handrkovat se, ptát se a odpovídat na otázky — zkrátka sledovat tisícero stínů, třebaže všechen zájem na nich je tentam.

Navyklý studený mechanismus žití zůstává, i když všechen živelný zájem na něm vyprchal.

Veškerý zájem i naděje Saint-Clarova života se bezděčně soustředily na dítě. To *pro Evu* spravoval svůj majetek, *pro Evu* si rozvrhoval, jak užije svého času. A udělat *pro Evu* to či ono — něco pro ni koupit, zlepšit, změnit a upravit nebo prodat — bylo jeho zvykem už tak dlouho, že mu nyní, když jí už nebylo, připadalo, že není nač myslit ani co dělat.

Leč přese všechno byl Saint-Clare po mnoha stránkách jiný člověk. Četl vážně a poctivě v malé bibli po své Evičce, uvažoval střízlivěji a praktičtěji o svých vztazích k služebnictvu — natolik, že to v něm vzbudilo krajní nespokojenost jak s vlastním životem minulým, tak i přítomným. A brzy po návratu do Nového Orleansu učinil jedno: podnikl první právní kroky nutné k Tomovu propuštění na svobodu. To se mělo uskutečnit ihned, jakmile se mu podaří skoncovat nezbytné úřední formality. Mezitím se každým dnem víc a víc přimykal k Tomovi, jako by mu nic na celém širém světě nepřipomínalo Evu tolik jako on. Dbal na to, aby měl Toma ustavičně kolem sebe, a ať již byl po stránce svých hlubších citů sebevyběravější a sebevíc nepřístupný, před Tomem bezmála myslil nahlas. A nikdo, kdo by byl viděl výraz lásky a oddanosti, s nímž Tom neustále sledoval svého mladého pána, by se také nebyl Augustinově sdílnosti nijak divil.

„Nuže, Tome,“ pravil Saint-Clare den potom, kdy zahájil právní jednání ve věci Tomova propuštění, „udělám z tebe svobodného člověka. Sbal si tedy hezky kufr a přichystej se, aby ses mohl vydat do Kentucky.“

Náhlé světlo radosti, jež rozzářilo Tomovu tvář, když pozdvihl ruce k nebi, i jeho vroucí zvolání „Budiž Bohu chvála!“ Saint-Clara trochu zamrzelo; nelíbilo se mu, že Tom projevil takovou ochotu od něho odejít.

„Neměls tady přece tak hrozně špatné časy, Tome, abys nad tím musel tolik jásat,“ řekl suše.

„To ne, pane, to ne! To není kvůli tomu — to jenom, že budu svobodný člověk! Z toho se raduju!“

„Ale nemyslíš, Tome, žes na tom byl líp, pokud jde o tvou vlastní osobu, než kdybys býval svobodný?“

„Ne, pane Saint-Clare, to určitě ne!“ zvolal Tom s rozhodným zápalem. „Ne, to určitě ne!“

„Ale Tome, vlastní prací by sis přece nikdy nebyl mohl vydělat na takové šaty a živobytí, jako jsem ti dával já.“

„To všechno vím, pane Saint-Clare. Pán byl ke mně tuze dobrotivý — vždycky budu mít, pane můj, raději chudé šaty i chudé bydlení, všecinko chudé, jen když to bude *moje*, než mít to nejlepší, ale aby to patřilo jinému! Tak se na to dívám, pane můj — myslím, že to je prostě lidská přirozenost, pane můj!“

„Asi máš pravdu, Tome. A uplyne snad měsíc nebo kolik a ty odejdeš a opustíš mě,“ dodal poněkud roztrpčeně. „Ovšem, proč bys vlastně neměl, to nemůže říci žádný smrtelník,“ pravil už veselejším tónem, vstal a začal se procházet po pokoji.

„Neodejdu, dokud má pán soužení,“ odpověděl Tom. „Zůstanu s pánem tak dlouho, dokud mě bude potřebovat — dokud mu můžu být nějak užitečný.“

„Že neodejdeš, dokud mám já soužení, Tome?“ podivil se Saint-Clare a zahleděl se tesklivě z okna. „A kdy bude *mému* soužení konec?“

„Až pán bude věřící křesťan,“ odpověděl Tom.

„A ty myslíš, že by ses doopravdy dočkal, až ten den přijde?“ zeptal se Saint-Clare s lehkým úsměvem, odvrátil se od okna a položil

Tomovi ruku na rameno. „Ach Tome, ty citlivý, bláhový hochu! Tak dlouho tě tady zdržovat nemohu. Jen si jdi domů k ženě a k dětem a všechny je ode mne hezky pozdravuj.“

V tu chvíli přišla nějaká návštěva a její ohlášení přerušilo hovor Toma s pánem.

Marie Saint-Clarová cítila ztrátu Evy tak hluboce, jak byla schopna cítit cokoli. A protože to byla žena, která měla velké nadání udělat nešťastným kdekoho kolem sebe, když byla nešťastná sama, mělo její osobní služebnictvo ještě pádnější důvod, aby želelo ztráty své mladičké paní — neboť její roztomilé jednání a něžné přímluvy pro ně bývaly tak přečasto ochranou před tyranskými a sobeckými požadavky její náročné matky.

Obzvlášť chuděra stará Mamči byla žalem téměř zdrcená, neboť pro její srdce, okleštěné od všech přirozených pout rodinného kruhu, bývala ona krásná bytost jedinou útěchou. Ve dne v noci plakala, a poněvadž z přemíry zármutku byla při obsluze své paní méně obratná a pohotová než obyčejně, snášel se na její bezbrannou hlavu nepřetržitý příval výtek a nadávek.

I slečna Ofelie cítila tu ztrátu těžce; ale v jejím dobrém a poctivém srdci přinesl ten žal ovoce věčné hodnoty. Byla nyní mírnější a vlídnější. A třebaže se oddávala veškerým povinnostem stejně neúnavně jako předtím, konala všechno s pokornějším a klidnějším rozpoložením člověka, jenž se nikoli nadarmo uchyluje o radu k vlastnímu srdci. Věnovala se ještě horlivěji vyučování Topsy a neuhýbala již před jejím dotykem ani neprozrazovala špatně potlačovanou ošklivost, protože už žádnou necítila.

Světice se z Topsy rázem nestala, ale přesto u ní Evin život a smrt vyvolaly pozoruhodnou změnu. Její zatvrzelá lhostejnost byla tatam; místo ní nyní projevovala citlivost, naději, touhu a snahu po dobrém — snažení sice nevyrovnané, nepravidelné, často přerušované, ale vždy zase obnovované.

Jednoho dne, když slečna Ofelie vzkázala pro Topsy, si děvčátko při prvních krocích kvapně něco schovalo do záňadří.

„Co to tam strkáš, ty uličnice? Sázím se, že jsi zase něco ukradla!“ osopila se na ni pánovitá malá Róza, kterou slečna Ofelie pro Topsy poslala, a zároveň ji hrubě uchopila za rameno.

„Pusť mě, slečno Rózo!“ bránila se Topsy a vytrhla se jí z ruky. „Do toho ti nic není!“

„Nech si tu drzost!“ okřikla ji Róza. „Viděla jsem tě, jak něco schováváš — znám už ty tvé kousky!“

A Róza ji znovu popadla za rameno a snažila se jí násilím vjet rukou do záňadří. Ale rozezlená Topsy kopala a statečně bojovala za to, co pokládala za své právo.

Vřava a zmatek rvačky přivábily na místo děje slečnu Ofelii i pana Saint-Clara.

„Ona kradla!“ žalovala Róza.

„To není pravda, nekradla!“ vřískala Topsy a vášnivě vzlykala.

„Dej mi to, ať to je co chce!“ poručila slečna Ofelie rozhodně.

Topsy váhala, ale na opětovný rozkaz vytáhla ze záňadří malinký raneček, stočený ze šlapky jedné z jejích vlastních starých punčoch.

Slečna Ofelie raneček rozbalila. Byla v něm knížečka, kterou černé Topsy darovala Eva — maličké kalendárium s jedním veršem z Písma pro každý den v roce —, a v papírku pramínek vlasů, který jí Eva dala toho památného dne, kdy se s ní loučila naposledy.

Saint-Clara pohled na ty drobnosti mocně dojal; knížečku měla zabalenou do dlouhého pruhu černého krepu utrženého ze smutečních fáborů.

„Proč jsi tu knížku zabalila do tohohle?“ zeptal se Saint-Clare a pozdvihl krepovou stuhu.

„Protože — protože — protože to patřilo slečně Evě. Ach, neberte mi to, prosím!“ žadonila, sedla si na podlahu, zabořila hlavu do zástěrky a usedavě se rozplakala.

Byla to prapodivná podívaná, dojemná i směšná zároveň — ta stará punčoška — černý krep — nábožná knížečka — světlá hedvábná kadeř — a ten bezmocný žal malé Topsy.

Saint-Clare se usmíval; měl však v očích slzy, když ji těšil:

„Ale jdi, jdi — neplač! Zase to dostaneš!“ A sbalil drobnůstky dohromady, hodil je Topsy do klína a potom odvedl slečnu Ofelii s sebou do salónu.

„Skutečně myslím, že z toho tvora můžeš něco udělat,“ řekl a ukázal palcem dozadu přes rameno. „Každá povaha, která je schopná

cítit opravdový zármutek, je schopna dobra. Musíš se vynasnažit a něco z ní udělat.“

„To dítě se už ohromně zlepšilo,“ pravila slečna Ofelie. „Skládám do ní velké naděje. Ale Augustine,“ dodala a položila mu ruku na paži, „jedno bych od tebe ráda věděla: komu vlastně to dítě patří — tobě, nebo mně?“

„Dal jsem ji přece výslovně tobě,“ odpověděl Augustin.

„Ale ne před zákonem,“ namítla slečna Ofelie. „Chci, aby byla moje i před zákonem.“

„Ale, ale, sestřenko!“ podivil se Augustin. „Co si pomyslí Abolicionistická společnost? Za tohle odpadlictví vyhlásí den půstu, když ty vstoupíš do řad majitelů otroků!“

„I hlouposti! Chci ji mít svou po zákonu, abych měla právo ji odvést do svobodných států a dát jí svobodu — aby nepřišlo nazmar všechno, co se z ní snažím udělat!“

„Chm, sestřenko, to je hrozný případ ‚konání zla, aby se dosáhlo dobra‘! V tom tě podporovat nemohu.“

„Nestojím o tvé žertování, ale o rozumnou řeč,“ pravila slečna Ofelie. „Nemá přece smysl, abych se z toho dítěte snažila udělat civilizovaného tvora, když ji neuchráním od všech náhod a zvratů otroctví! A je-li to opravdu tvoje vůle, aby Topsy patřila mně, pak bych ráda, abys mi vyhotovil darovací listinu nebo nějaký jiný potřebný dokument.“

„Dobře, dobře,“ chlácholil ji Saint-Clare, „udělám, udělám,“ — a posadil se, rozevřel si noviny a chystal se číst.

„Ale chci, abys to udělal hned,“ naléhala slečna Ofelie.

„Co máš tak naspěch?“

„Protože co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek,“ odpověděla slečna Ofelie příslovím. „Jen pojď, tady máš papír i pero a inkoust. Hezky si sedni a napiš to!“

Saint-Clare, jako většina lidí podobného založení, z duše nenáviděl všechen přítomný čas slovesa konati, a proto ho neodbytné naléhání slečny Ofelie notně rozladilo.

„Co ti je, prosím tě?“ divil se. „Nestačí ti moje slovo? Člověk by si myslel, že jsi chodila do učení k lichvářům, takhle člověka uhánět!“

„Chci mít jistotu,“ odpověděla slečna Ofelie. „Co kdybys umřel nebo přišel na mizinu? To by hned šoupli Topsy do dražby přes všechno, co bych mohla podniknout.“

„Jsi věru náramně prozíravá. Nu dobrá, vidím, že jsem upadl do yankeeských rukou, a tedy mi nezbývá nic než se podvolit.“

A Saint-Clare rychle napsal darovací listinu. Byl v právnických formalitách velmi zběhlý, a proto mu to šlo snadno od ruky. Potom připojil rozmáchlými tahy svůj velký podpis a zakončil jej nádhernou kudrlinkou.

„Na, tady to máš černé na bílém, slečno Vermontská, vidíš?“ pravil a podal jí listinu.

„Hodný chlapeček!“ pochválila ho slečna Ofelie s úsměvem. „Ale nemusí to ověřit nějaký svědek?“

„Ach hrůza! Ale máš pravdu,“ přiznal a otevřel dveře do Mariina pokoje. „Poslyš, Marie, sestřenka stojí o tvůj podpis — buď tak hodná, připoj sem své jméno.“

„Co to znamená?“ zeptala se Marie a rychle přelétla listinu očima. „K smíchu! Myslila jsem, že sestřenka je na takovéhle pusté bohaprázdnosti tuze zbožná,“ dodala, když se lhostejně podepsala. „Ale věru, jestli si ten exemplář tak zamilovala, ať si ho jen spánembohem vezme.“

„Tak tu máš, teď je Topsy tělem i duší tvoje,“ řekl Saint-Clare a odevzdal listinu sestřenici.

„Není moje teď o nic víc, než byla předtím,“ namítla slečna Ofelie. „Nikdo kromě Boha nemá právo mi ji dát — ale teď ji mohu aspoň ochránit.“

„Dobrá, je tedy tvoje podle právní fikce,“ odvětil Saint-Clare, vrátil se do salónu a posadil se zase k novinám.

Slečna Ofelie, která zřídkakdy vysedávala dlouho ve společnosti Marie, si napřed pečlivě uložila listinu a potom se odebrala za ním do salónu.

„Augustine,“ řekla nečekaně, když už seděla a pletla, „udělals už nějaké opatření stran služebnictva pro případ svého úmrtí?“

„Ne,“ zavrtěl Saint-Clare hlavou a četl dál.

„Potom se může stát, že všechna tvoje shovívavost k nim se jednou třeba ukáže jako velká ukrutnost.“

Saint-Clare si totéž pomyslil už často sám, ale odpověděl nedbale:

„Však se chystám, že jednou takové opatření udělám.“

„Kdy?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Hm, některý tenhle den, až se to hodí.“

„Ale co kdybys umřel dřív?“

„Co je to dnes s tebou, sestřenko?“ podivil se Saint-Clare, spustil noviny na klín a zadíval se na ni. „Zdá se ti snad, že na mně je vidět příznaky malárie nebo cholery ? Nebo proč jinak se tak horlivě zajímáš o moje poslední pořízení?“

„Uprostřed života jsme v smrti,“ odpověděla slečna Ofelie.

Saint-Clare vstal, odložil noviny, a aby učinil přítrž hovoru, který mu nebyl příjemný, zamířil nedbale ke dveřím, otevřeným na verandu. Mechanicky si opakoval poslední slova „v smrti“ — a zatímco se podpíral o zábradlí a pozoroval třpytné krůpěje, metané vodotryskem do výše a padající zpět do kašny, a jako kalným a mlžným závojem viděl květiny a stromy i vázy v nádvoří, znovu si opakoval ono tajuplné slovo, tak běžné ve všech ústech, a přesto tak děsivě mocné: „Smrt!“

Potom se napřímil a zamyšleně se procházel po verandě sem a tam; zdálo se, jako by v těch myšlenkách zapomněl na všechno. Vpravdě se do svých úvah hroužil tak hluboce, že mu Tom musil dvakrát připomenout, že už zvonilo k čaji, než upoutal jeho pozornost.

Po celou dobu svačiny byl Saint-Clare duchem nepřítomný a zamyšlený. Po čaji se s Marií a slečnou Ofelii odebral do salónu. Nepromluvili skoro ani slovo.

Marie se natáhla na lehátko a pod hedvábnou sítí proti moskytům brzy tvrdě usnula. Slečna Ofelie se mlčky pilně věnovala svému pletení. Saint-Clare usedl k pianu a začal hrát tklivou a zádumčivou melodii s protáhlými akordy.

Byl zjevně v hlubokém zadumání a zdálo se, jako by hudbou promlouval sám k sobě.

„Drahá moje Evička — dítě ubohé!“ povzdychl si Saint-Clare. „Ta upjala svou prostou dušičku na dobré dílo — místo mne!“

Bylo to poprvé od Eviny smrti, co o ní vůbec někdy promluvil tolik slov, a nyní při řeči zřejmě potlačoval velmi silné pohnutí.

„A co hodláš udělat?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Splnit svou povinnost, doufám, k ubohým a poníženým, ihned jakmile si ji ujasním,“ odpověděl Saint-Clare. „Začnu především s vlastním služebnictvem, pro které jsem vlastně ještě nic neudělal. A kdoví, někdy v budoucnosti třebas přijde den, kdy se ukáže, že mohu něco udělat pro celou třídu — něco, čím bych svou vlast uchránil hanby onoho pokryteckého postavení, které ji snižuje v očích všech civilizovaných národů světa.“

„Pokládáš za možné, že by kdy nějaký národ jako celek dobrovolně propustil své otroky?“ nadhodila slečna Ofelie.

„Nevím,“ pravil Saint-Clare. „Ale je doba mimořádných činů. A třeba se i mezi námi najdou ušlechtilí duchové, kteří neměří čest a spravedlnost na dolary a na centy.“

„O tom silně pochybuji,“ poznamenala slečna Ofelie.

„Ale dejme tomu, že bychom se zítra vzchopili a dali otrokům svobodu, kdo by ty milióny vychovával a učil je, jak té svobody užívat? Mezi námi by se jaktěživo nezdvihli k něčemu pořádnému. Pravda je, že jsme sami tuze líní a nepraktičtí, abychom jim kdy mohli poskytnout patřičnou představu o té píli a houževnatosti, jaké je zapotřebí, aby se z nich stali celí lidé. Budou muset jít na Sever, kde je práce vžitý mrav — všeobecný zvyk.

Ale pověz mi, najde se ve vašich severních státech dost lidumilné dobročinnosti, aby trpělivě snesla celou tu proceduru jejich výchovy a povznesení? Posíláte tisíce dolarů na cizí misie — ale strpěli byste, aby do vašich měst a vesnic přišli divoši, a dovedli byste věnovat čas i myšlenky a peníze, abyste je povznesli na úroveň civilizovaných lidí? To bych rád věděl!

Když my jim dáme svobodu, jste vy ochotni je vychovat? Kolik rodin u vás v obci by k sobě přijalo černocha nebo černošku a učilo je, mělo s nimi trpělivost a snažilo se je zcivilizovat? Kolik obchodníků nebo mistrů by si vzalo Adolfa, kdybych z něho chtěl udělat písaře nebo kdybych ho chtěl dát vyučit nějakému řemeslu? Kdybych chtěl poslat Janu a Rózu do školy, kolik škol by se našlo v severních státech, aby je přijaly? Kolik by se našlo rodin, které by si je vzaly na byt a na stravu? A přece jsou obě bílé jako nevímkolik jiných žen na Severu nebo na Jihu. Chápej, sestřenko, chci jenom, abyste nás soudili

spravedlivě. Jsme totiž v těžkém postavení. Jsme na první pohled očividnější, zřejmější utlačovatelé černochů — ale nekřesťanské předsudky Severu jsou utlačovatelem bezmála stejně krutým.“

„Vím, bratranče, ano, je to tak,“ přikývla slečna Ofelie. „Vím, že jsem sama byla taková, dokud jsem nepoznala, že je mou povinností ty předsudky překonat. Ale věřím, že jsem je přemohla, a vím, že na Severu je hodně dobrých lidí, které je pouze zapotřebí po téhle stránce poučit, jaká je jejich povinnost, a potom ji vykonají. Bylo by jistě větší sebezapření přijmout divochy mezi sebe než posílat za nimi misionáře — ale myslím, že bychom to udělali.“

„Ty bys to udělala, to vím,“ přisvědčil Saint-Clare. „Rád bych viděl něco, co bys neudělala, když to považuješ za svou povinnost!“

„Já přece nejsem nijak mimořádně dobrá,“ namítla slečna Ofelie. „Jiní by to udělali také, kdyby viděli věci stejně jako já. Až pojedu domů, hodlám si vzít Topsy s sebou. Mám dojem, že se naši budou zpočátku divit, ale myslím, že se časem dají přesvědčit a přijmou moje názory. Ostatně vím, že na Severu je hodně lidí, co si počínají právě tak, jak ty chceš.“

„Budiž, ale pořád je to menšina — a kdybychom začali propouštět otroky v nějakém větším rozsahu, brzy byste se ozvali.“

Slečna Ofelie neodpověděla. Na chvíli se rozhostilo mlčení a Saint--Clarovu tvář zastřel smutný, snivý výraz.

„Nevím, čím to je, že dnes večer musím tolik myslet na matku,“ promluvil potom. „Mám takový nějaký podivný cit, jako by mi byla nablízku. Ustavičně myslím na různé věci, co říkávala. Divné, co nám někdy tak živě připomíná tyhle minulé události!“

Saint-Clare ještě několik minut přecházel sem a tam po pokoji a potom řekl:

„Myslím, že se půjdu chvíli projít do ulic a poslechnu si, co je dnes v městě nového.“

Vzal si klobouk a vyšel ven.

Tom kráčel za ním až do průjezdu z nádvoří a zeptal se, má-li ho doprovázet.

„Ne, milý hochu,“ odpověděl Saint-Clare. „Za hodinku jsem zpátky.“

Tom se uvelebil na verandě. Byl krásný měsíčný večer a Tom

seděl a pozoroval paprsky i tříšť vodotrysku, jak stoupají a zase padají do kašny, a naslouchal jeho šumění. Myslil na domov a na to, že co nevidět bude svobodný člověk a bude se moci vrátit k rodině. Těšil se, jak bude pracovat, aby vykoupil svou ženu a děti. S jistým zalíbením si hnětl svaly na statných pažích při pomyšlení, že brzy budou patřit jenom jemu samému a kolik práce mohou vykonat, aby rodině vydobyl svobodu.

Potom pomyslil na svého šlechetného mladého pána, a jako vždycky, hned vzápětí dospěl k obvyklé modlitbě, kterou za něho pokaždé v duchu šeptal.

A pak mu myšlenky zalétly ke krásné Evě, která nyní podle jeho představ byla mezi anděly. Myslil na ni tak dlouho, až mu málem připadalo, že se na něho ta jasná tvářička se zlatými vlásky přímo dívá z vějíře vodotrysku. A v tom zadumání usnul a snil o Evě.

Náhle ho ze snění probudilo bouřlivé bušení na bránu a hluk mnoha hlasů před ní.

Spěchal otevřít — as přidušeným hlasem a těžkým krokem vešlo několik mužů a na křídle okenice jako na nosítkách přinášeli postavu přikrytou pláštěm. Jen světlo lucerny dopadlo plně na obličej postavy, vyrazil Tom divý výkřik úžasu a zoufalství — výkřik, který se ještě rozléhal všemi galériemi domu, když už muži mířili se svým břemenem k otevřeným dveřím salónu, kde dosud seděla slečna Ofelie a pletla.

Saint-Clare totiž zašel do kavárny, aby se podíval do večerních novin. Mezitímco četl, strhla se v místnosti rvačka mezi dvěma pány, kteří byli oba trochu podnapilí. Saint-Clare a ještě několik jiných hostů se je snažilo od sebe odtrhnout a Saint-Clare přitom utržil smrtelnou bodnou ránu do boku tesákem, který se pokoušel jednomu rváči vykroutit z ruky.

Dům se třásl pláčem a nářkem, vřískáním a jekem; služebnictvo si divě škubalo vlasy, vrhalo se v zoufalství na zem nebo pobíhalo bez cíle a bědovalo jako smyslů zbavené.

Jedině Tom a slečna Ofelie, jak se zdálo, si zachovali jakous takous duchapřítomnost, neboť Marie se zmítala v prudkém hysterickém záchvatu. Na rozkaz slečny Ofelie spěšně ustlali jedno z lehátek v salóně a na ně uložili krvácející tělo.

Saint-Clare bolestí a ztrátou krve omdlel, ale když slečna Ofelie použila křísivých prostředků, probral se z bezvědomí a otevřel oči. Pohlédl upřeně na lidi kolem sebe a potom se uvážlivě rozhlížel po celém pokoji a těkal očima toužebně po všech předmětech, až jimi konečně spočinul na obraze své matky.

Tu chvíli se dostavil lékař a pustil se do prohlídky. Z výrazu jeho tváře bylo zřejmé, že není naděje. Ale přesto přikročil k ošetření rány a s pomocí slečny Ofelie a Toma se klidně věnoval této práci za ustavičného nářku, vzlykotu a pláče vyděšeného služebnictva, které se shluklo kolem dveří a oken na verandě.

„A teď," rozhodl lékař, „musíme ty lidi odtud vykázat, do jednoho. Všechno záleží na tom, aby měl úplný klid."

Saint-Clare otevřel oči a zahleděl se upřeně na zoufalé tvory, které se slečna Ofelie s lékařem snažili odehnat od pokoje. „Ubožáci!" pronesl a tváří se mu mihl výraz hořké sebevýčitky. Adolf neústupně odmítal odejít — hrůza ho připravila o všechnu rozvahu — vrhl se celou délkou na podlahu a nic ho nemohlo přimět, aby vstal. Ostatní nakonec povolili naléhavým domluvám slečny Ofelie, že záchrana jejich pána závisí na jejich utišení a poslušnosti.

Saint-Clare mohl mluvit pouze málo; ležel s očima zavřenýma, ale bylo vidět, že zápasí s trpkými myšlenkami. Po chvíli položil dlaň na ruku Tomovi, který vedle něho klečel, a řekl:

„Tome, ty můj ubohý příteli!"

„Pán si přeje!" zeptal se Tom vážně.

„Umírám!" řekl Saint-Clare a stiskl Tomovi ruku.

„Kdybyste chtěl kněze —" prohodil lékař.

Saint-Clare zavrtěl netrpělivě hlavou.

Námaha mluvení ho vyčerpala. Snášela se na něho stále sinavější bledost smrti — ale zároveň s ní, jako by sklouzl z perutí nějakého slitovného anděla, se mu na tvář snesl krásný výraz pokoje, jaký vídáme na unaveném dítěti, když spí.

Tak ležel kratičkou chvíli. Viděli, že neúprosná ruka už po něm sahá. V posledním okamžiku, než vydechl život, otevřel oči, náhle zjasnělé jakoby radostí a poznáním, zašeptal: „Maminko!" — a skonal!

29 KAPITOLA DVACÁTÁ DEVÁTÁ

BEZ OCHRANY

Často slýcháme o zármutku černošského služebnictva nad ztrátou laskavého pána, a to z dobrého důvodu — žádný tvor na celé boží zemi nezůstane totiž bezmezněji opuštěný a bez ochrany než otrok za těchto okolností.

Dítě, jež ztratilo otce, požívá stále ochrany přátel a zákona — je něčím a může něco dělat. Má uznaná práva a postavení — otrok nemá nic. Zákon v něm vidí po všech stránkách něco stejně bezprávného jako balík zboží. Jediného možného uspokojení kterékoli z tužeb a potřeb lidské bytosti, jehož se mu dostává, dochází prostřednictvím svrchované a neomezené vůle svého pána — a skosí-li pána smrt, ztrácí otrok všechno.

Počet oněch lidí, kteří dovedou užívat zcela neomezené moci lidsky a šlechetně, je malý. To ví každý a nejlíp ze všech to ví právě otrok; cítí tedy, že dostat krutého a tyranského pána je desaterónásobně pravděpodobnější než dostat pána ohleduplného a laskavého. Proto také bývá nářek nad smrtí laskavého pána hlasitý a dlouhý, jak je docela pochopitelné.

Když Saint-Clare vydechl naposledy, hrůza a ohromení se zmocnily celé jeho domácnosti. Smrt ho sklála tak náhle a nečekaně, zrovna v plném květu a síle mládí! Kdekterý pokoj i chodba domu zvučely zoufalým vzlykotem a hořekováním.

Marie, jejíž nervová soustava byla nepřetržitou shovívavostí k vlastním choutkám vysílena, neměla, oč se v hrůze tohoto otřesu opřít, a ve chvíli, kdy její manžel dodýchával, upadala z jednoho záchvatu mdloby do druhého. A tak ten, s nímž ji pojilo tajuplné pouto manželství, odešel od ní navždy bez možnosti zašeptat i jen jediné slůvko na rozloučenou.

Slečna Ofelie s příznačnou pevností a sebevládou vytrvala u svého příbuzného až doposledka — a nic než oči, nic než uši, nic než pozornost, konala všechno z toho mála, co se konat dalo, a celou duší

se připojovala k tklivým a vroucím prosbám, jimiž ten ubohý otrok orodoval za duši svého umírajícího pána.

Tom zpočátku ani jedinkrát nepomyslil na to, že ho ta náhlá rána osudu zůstavuje beznadějnému otroctví. Ale přešel pohřeb s celou svou okázalostí černého krepu i modliteb a slavnostně vážných tváří a znovu se přivalily studené, kalné vody šedivého všedního života. A hned vyvstala věčně neodbytná, krušná otázka: „Co teď?“

Vytanula v mysli Marii, když se, ustrojena ve volné ranní toaletě a obklopena úzkostlivým služebnictvem, posadila ve velké lenošce zpříma a prohlížela si vzorky smutečního krepu a bombazetu. Vytanula slečně Ofelii, která se začala obírat myšlenkami na svůj domov na Severu. Vytanula s němou hrůzou v mysli služebnictvu, které dobře znalo necitelnou, tyranskou povahu paní, v jejíchž rukou je osud zanechal. Všichni věděli velmi dobře, že laskavosti, jichž se jim až dosud dostávalo, nevycházely od jejich paní, nýbrž od pána — a že teď, když pána není, nenajdou nikde ochrany před žádným tyranským rozmarem, jaký si snad povaha, zatrpklá neštěstím, vymyslí.

Od pohřbu uplynuly asi dva týdny, když se slečna Ofelie jednoho dne čímsi zabývala ve svém pokoji a znenadání zaslechla jemné zaklepání na dveře. Otevřela a před ní stála Róza, hezká mladá kvadronka, které jsme si zde již dříve často všimli. Vlasy měla rozcuchané a oči opuchlé od pláče.

„Ach slečno Félie,“ zvolala, padla na kolena a chytila se jí za sukně, „prosím vás, prosím vás, zajděte kvůli mně ke slečně Marii! Prosím vás, přimluvte se za mne! Chce mě poslat do města na bičování — podívejte se!“

A podala slečně Ofelii list papíru.

Byl to příkaz, psaný Mariiným úhledným kulatým písmem, adresovaný majiteli trestního dvora, aby doručitelce vysázel patnáct ran karabáčem.

„Co jsi provedla?“ zeptala se slečna Ofelie.

„Víte přece, slečno Félie, jakou mám prchlivou povahu — je to ode mne hrozná špatnost. Zkoušela jsem slečně Marii šaty a ona mě uhodila přes tvář. Vyhrkla jsem něco, dřív než jsem si to rozmyslela, a byla jsem hubatá. A ona na to, že mě prý zkrotí a jednou provždy

mě odnaučí se tak naparovat, jak se prý nosím. Potom napsala tohle a nařídila mi, abych to tam donesla. Bylo by mi milejší, kdyby mě byla rovnou zabila.“

Slečna Ofelie stála přemítavě s papírem v ruce.

„Víte, slečno Félie,“ pokračovala Roza, „to bití by mi ani tolik nevadilo, kdybyste mě bila vy nebo slečna Marie. Ale nechat mě bít od mužského — od takového hrozného chlapa! — Ta hanba, slečno Félie!“

Slečna Ofelie dobře věděla, že je všeobecným zvykem posílat ženy a mladá děvčata do trestních dvorů do rukou nejsprostších mužů — mužů tak mrzkých, že si bičování otroků zvolili za řemeslo. *Věděla* o tom již dříve, ale ještě nikdy si to nepředstavila dost jasně, až když nyní viděla Rozinu útlou postavu, zoufalstvím div ne zhroucenou. Všechna počestná krev, statečná, svobodymilovná novoanglická krev se jí vehnala do tváří a bouřlivě jí bušila v rozhořčeném srdci; s obvyklou rozvážností a sebekázní se však ovládla, zmáčkla papír pevně v dlani a pouze řekla Róze:

„Posaď se, dítě, a počkej tady. Já zatím dojdu k tvé paní.“

„Hanebnost! Ohavnost! To volá do nebe!“ říkala si v duchu, když procházela salónem.

Marii zastihla, jak sedí ve svém křesle. Vedle ní stála Mamči a pročesávala jí vlasy a na zemi před ní seděla Jana a pilně jí masírovala nohy.

„Jak se cítíte dnes?“ zeptala se slečna Ofelie.

Jedinou odpovědí pro tu chvíli byl hluboký povzdech a zavření očí. Teprve potom Marie odvětila:

„Ach, ani nevím, sestřenko. Myslím, že líp mi už asi nebude!“

A Marie si otřela oči batistovým kapesníčkem s palcovou obrubou černou jako uhel.

„Přišla jsem,“ řekla slečna Ofelie s kratičkým suchým odkašláním, jaké obyčejně uvozuje obtížnou záležitost, „přišla jsem si s vámi promluvit o té chuděře Róze.“

Hned otevřela Marie oči ažaž a sivé tváře jí zalil ruměnec, když zostra vyjela:

„Chm! Co je s ní?“

„Velmi lituje svého provinění.“

„Že lituje, jistě? Bude litovat ještě víckrát, než s ní budu hotová! Snášela jsem drzost té holky už dost dlouho — a teď jí srazím hřebínek — ještě se bude přede mnou plazit v prachu!“

„Ale nemohla byste ji potrestat nějak jinak — nějak, aby ji to tolik nezahanbovalo?“

„Já ji chci zahanbit — to je právě můj úmysl. Celý život se domýšlela na své jemné cítění, na svou hezkou tvářičku, na své velkopanské chování, až zapomněla, kdo vlastně je. A já jí dám lekci, která jí myslím stačí hřebínek srazit!“

„Ale považte, sestřenko, že když v mladé dívce zničíte jemnocit a stud, že ji velmi rychle ženete do zkázy.“

„Jemnocit!“ opakovala Marie a pohrdavě se zasmála. „Pěkné slovo pro takovou, jako je ona! Já ji naučím, s celým tím jejím naparováním, že není nic lepšího než nejotrhanější holka, co brousí po ulicích! Na mne se už vytahovat nebude!“

„Za takovou ukrutnost se budete odpovídat Bohu,“ opáčila slečna Ofelie prudce.

„Ukrutnost! To bych ráda věděla, v čem je tady jaká ukrutnost!

Přikázala jsem jenom patnáct ran a ještě jsem připsala, aby je vysázel mírně. Namouvěru, v tom přece není nic ukrutného!“

„Nic ukrutného?“ zhrozila se slečna Ofelie. „Podle mého přesvědčení by každé děvče raději volilo smrt na místě!“

„Tak to může připadat jenom člověku, který cítí jako vy, ale všichni tihle tvorové si na to zvyknou. Je to jediná cesta, jak se dají udržet na uzdě. Jen jednou jim strpíte domněnku, že se smějí vytahovat se svým jemnocitem a kdovíčím, a už vám přerostou přes hlavu, právě jak to se mnou vždycky prováděly moje služky. Ale teď jsem je začala krotit — a všem bez rozdílu vtluču do hlavy, že jednoho jako druhého pošlu stejně rychle na bičování, když se nebudou chovat, jak se patří!“ prohlásila Marie a rozhlédla se odhodlaně kolem sebe.

Při těch slovech svěsila Jana hlavu a přikrčila se, poněvadž měla pocit, jako by to platilo přímo jí.

Slečna Ofelie chviličku seděla, jako kdyby byla spolkla nějakou třaskavou směs a měla každým okamžikem vybuchnout. Potom si však uvědomila, že přít se s takovou povahou je zhola marné; stiskla tedy rozhodně rty, sebrala se a vyšla důstojně z pokoje.

Bylo jí krušné vrátit se k Róze a přiznat jí, že s přímluvou za ni nepochodila! A krátce potom přišel jeden ze sluhů a oznámil, že mu paní rozkázala, aby odvedl Rózu do trestního dvora, a také ji tam přes všechen její pláč a úpěnlivé prosby kvapně dopravil.

Za několik dní potom stál Tom v zadumání u balustrády, když tu se k němu přidružil Adolf, který byl od pánovy smrti úplně poničený a zkormoucený. Věděl vždycky, že je předmětem Mariiny nelibosti, ale dokud pán žil, věnoval tomu Adolf jenom malou pozornost. Ale nyní, když už pána nebylo, chodil celé dny vyděšený a roztřesený, nevěda, co mu třebas hned příští okamžik přinese. Marie totiž měla už několik porad se svým advokátem a po dohovoru se Saint-Clarovým bratrem se rozhodla prodat celý dům i všechno služebnictvo kromě těch, kteří jsou jejím osobním majetkem a které si hodlá vzít s sebou, až se vrátí na plantáž svého otce.

„Víš už, Tome, že nás všechny chtějí prodat?“ začal Adolf.

„Jak ses to dověděl?“ zeptal se Tom.

„Schoval jsem se za záclonu, když paní jednala s advokátem. V několika málo dnech nás všechny pošlou do dražby, Tome.“

„Staň se vůle Páně!“ pravil Tom, zkřížil ruce na prsou a zhluboka si povzdechl.

„Takového pána už jaktěživo nedostaneme,“ řekl Adolf starostlivě. „Ale raději ať mě prodají, než abych hledal štěstí pod naší paní.“

Tom se odvrátil, srdce mu překypovalo bolem.

Naděje na svobodu a myšlenka na vzdálenou ženu a děti mu vyvstala v trpělivé duši asi tak, jako námořníkovi, jehož loď ztroskotala takřka před samým přístavem, vyvstane před očima vidina kostelní vížky a vlídných střech rodné vísky, vidina spatřená přes hřeben nějaké černé vlny jako jediný, poslední pohled na rozloučenou. Přitiskl si paže pevně k hrudi a dusil v hrdle hořké slzy a snažil se modlit. Ubohá duše stará! Vzhlížel k svobodě se zaujetím tak mimořádným, tak nepopsatelným, že to pro něho byla drtivá rána — a čím víc si opakoval „buď vůle tvá“, tím hůř mu bylo v srdci.

Vypravil se za slečnou Ofelii, která s ním již hned od Eviny smrti jednala s pozoruhodnou šetrností a úctou.

„Slečno Félie,“ řekl, „pan Saint-Clare mi slíbil, že mi dá svobodu. Povídal mi, že už začal moje propuštění zařizovat. A tak snad, kdyby slečna Félie byla od té dobroty a laskavě o tom promluvila s paní, ta by možná byla ochotná to dojednat, jak to bylo přání pana Saint-Clara.“

„Přimluvím se za tebe, Tome, a udělám, co budu moci,“ odpověděla slečna Ofelie. „Ale závisí-li to na paní Saint-Clarové, nemohu ti dávat velkou naději. Přesto to zkusím.“

K tomuto rozhovoru došlo několik málo dní po příhodě s Rózou, když se už slečna Ofelie pilně chystala k návratu na Sever.

Po odpovědné a důkladné úvaze usoudila, že se při předešlém rozhovoru s Marií snad v řeči unáhlila a projevila přílišnou horkokrevnost. Rozhodla se tedy, že tentokrát se vynasnaží svůj zápal trochu krotit a být co možná nejsmířlivější. A tak se ta dobrá duše sebrala, vzala si své pletení a zamířila do Mariina pokoje s odhodláním, že bude tak příjemná, jak dovede, a že při jednání o Tomově případu použije vší diplomatické obratnosti, kolik jí jen v sobě má.

Zastihla Marii, jak v celé délce spočívá na lehátku zvednuta na lokti zabořeném do podušek a u ní Janu, která přišla zvenku z nákupu,

jak před ní rozkládá různé vzorky lehkých černých látek.

„Tahle by šla," prohodila Marie, když si jednu vybrala, „jenže si nejsem jistá, jestli se to hodí dobře na smutek."

„Jemine, paní," zašvitořila Jana hovorně, „paní generálová Derbennonová přece nosila zrovna tohle, když loni v létě generál umřel — krásně to sluší!"

„Co myslíte vy?" zeptala se Marie slečny Ofelie.

„Podle mého je to otázka zvyku," odpověděla slečna Ofelie. „To dovedete jistě vy posoudit líp než já."

„Věc se má totiž tak," řekla Marie, „že nemám jediné šaty, co bych mohla vzít na sebe. A protože hodlám rozpustit domácnost a příští týden odjet, musím se na něčem rozhodnout."

„To odjíždíte tak brzy?"

„Ano. Psal mi Saint-Clarův bratr a on i advokát jsou toho mínění, že bude nejlíp, když se služebnictvo a nábytek rozprodá v dražbě a dům se prozatím ponechá ve správě našeho advokáta."

„Mám jednu věc, o které jsem s vámi chtěla mluvit," začala slečna Ofelie. „Augustin slíbil Tomovi svobodu a zahájil už právní kroky potřebné k jeho propuštění. Doufám, že užijete svého vlivu, aby se ta věc řádně zakončila."

„Namouvěru, nic takového jistě neudělám!" odsekla Marie zostra. „Tom je jeden z nejcennějších sluhů v domě — to si rozhodně dovolit nemůžeme. Ostatně nač potřebuje svobodu? Takhle je na tom přece o hodně líp."

„Ale Tom po ní touží vskutku velice dychtivě a jeho pán mu ji slíbil," namítla slečna Ofelie.

„To ráda věřím, že chce svobodu," připustila Marie. „Tu chtějí všichni, protože to je taková sebranka nespokojená, vždycky chtějí, co nemají. Ale já jsem zásadně proti všemu a veškerému propouštění na svobodu. Dokud zůstává černoch pod péčí a ochranou pána, dotud dělá jakžtakž dobrotu a je slušný. Ale jen jim dáte svobodu, hned zlenivějí a nechtějí pracovat, dají se na pití a rychle se zvrhají na sprosté, ničemné tvory. Takových pokusů jsem už viděla stovky. Není to žádné dobrodiní, dát jim svobodu."

„Ale Tom je takový řádný, pilný a zbožný!"

„Chm, nic mi nemusíte povídat! Takových jako on jsem už

viděla habaděj. Povede si moc dobře tak dlouho, dokud se o něho bude někdo starat, to je to celé.“

„Ale uvažte jenom to nebezpečí,“ připomněla slečna Ofelie, „když ho nabídnete veřejně k prodeji, že dostane špatného pána.“

„Chm, to je všechno tlach!“ odbyla ji Marie. „To se stává sotva jednou ve sto případech, aby hodný otrok dostal špatného pána. Přes všechny řeči, co se nadělají, většina pánů jsou hodní lidé. Žila jsem a vyrostla tady na Jihu a nikdy jsem ještě nepoznala pána, aby nejednal se svým služebnictvem hezky, tak hezky, jak se to právě vyplatí. Po té stránce nemám žádné obavy.“

„Nu dobrá,“ pokračovala slečna Ofelie důrazně. „Ale vím, že to bylo jedno z posledních přání vašeho manžela, aby Tom dostal svobodu — byl to jeden ze slibů, který dal naší drahé Evičce na její smrtelné posteli —, a nebyla bych myslela, že se budete cítit v právu toho nedbat.“

Tyto připomínky se Marie dotkly; zabořila obličej do kapesníku a začala vzlykat a náramně vydatně čichat k lahvičce s prchavými solemi.

„Všichni jsou proti mně!“ volala. „Všichni jsou tak bezohlední! Nikdy bych se nebyla nadála, že zrovna vy budete jitřit všechny tyhle vzpomínky na moje neštěstí! Je to tak bezohledné! Ale se mnou jaktěživo nikdo necítí — moje trápení ještě svět neviděl! To utrpení, jenom jedinou dceru jsem měla, a ještě mi ji osud vezme! A když jsem měla manžela, který mi tak dokonale a navlas vyhovoval — a mně je tak těžko vyhovět! —, vezme mi osud i toho! A vy, jak se zdá, máte se mnou tak málo soucitu, že mi to ustavičně takhle lhostejně připomínáte — když přece víte, jak mi to drásá nervy! Snad to myslíte dobře — ale je to ukrutná bezohlednost, ukrutná!“

A Marie vzlykala a lapala po dechu a volala na Mamči, aby otevřela okno, aby jí přinesla kafrovou lahvičku a potírala jí čelo, aby jí rozepjala šaty.

Za všeobecného zmatku, který z toho povstal, slečna Ofelie uprchla do svého pokoje. Okamžitě totiž poznala, že by nebylo nic platné, kdyby ještě dále mluvila, protože Marie měla nevyčerpatelné vlohy k hysterickým záchvatům.

Od té chvíle, kdykoli padla sebemenší zmínka o manželově

nebo Evině přání stran služebnictva, pokaždé si vypomohla tím, že takový záchvat rozvinula. Slečna Ofelie proto podnikla to nejlepší, co místo toho mohla pro Toma udělat — napsala za něho dopis paní Shelbyové, vylíčila jeho tíživé postavení a naléhavě prosila, aby mu přispěli na pomoc.

Druhého dne byli Tom a Adolf a ještě hrstka dalších sluhů nahnáni do skladiště otroků, aby tam čekali podle přání a potřeby handlíře, než si sestaví vhodný houf pro dražbu.

30 KAPITOLA TŘICÁTÁ
SKLADIŠTĚ OTROKŮ

Skladiště otroků!

Někteří z mých čtenářů si při těch slovech možná ve fantazii vykouzlí děsivé vidiny. Představí si nějaký hnusný, temný pelech, nějaký strašlivý Tartarus — *„peklo ohyzdné, převeliké, jemuž odňato světlo“*…

Však nikoli, můj nezkušený příteli!

V dnešní době se již lidé vyučili umění, jak páchat zlo zručně a uhlazeně, aby to neuráželo oči a smysly slušné společnosti. Lidské zboží má na trhu vysoký kurs — proto je majitel dobře živí, dobře čistí, ošetřuje a opatruje, aby přišlo do prodeje vzhledné a silné a nablýskané. Otročí skladiště v Novém Orleansu je dům zevnějškem ne tuze odlišný od mnoha jiných domů a udržovaný v úpravném pořádku, v jehož průčelí můžete pod jakýmsi přístřeškem každodenně spatřit řádku mužů a žen, kteří tu stojí jako ukázka zboží, jež se prodává uvnitř.

Přistoupíte-li blíž, dostane se vám zdvořilého pozvání, abyste vešli a zboží si prohlédli. A uvnitř potom najdete hojnost manželů, manželek, bratrů, sester, otců, matek i malých dětí, kteří tu jsou „na prodej jednotlivě nebo hromadně, jak si zákazník přeje“. A tyto lidi je možno prodávat, pronajímat, dávat do zástavy, směňovat za krupařské zboží nebo střižní zboží, jak si to právě žádá poptávka na trhu nebo vrtoch kupujícího.

Den dva po rozmluvě Marie se slečnou Ofelií byli Tom, Adolf a asi šest dalších otroků ze Saint-Clarovy pozůstalosti svěřeni milosrdné péči pana Skeggse, majitele skladiště v ulici, jejíž jméno zamlčíme. Tam měli vyčkat dražby, stanovené na příští den. Tom, stejně jako většina jeho druhů, měl s sebou hezky rozměrný kufr plný šatstva. Na noc je zavedli do dlouhé místnosti, kde bylo pohromadě již mnoho jiných mužů všeho stáří, velikosti i odstínů pleti, odkud se ozýval bouřlivý smích a bezstarostné veselí.

„Tak, tak! To se mi líbí. Jen si dejte, mládenci, jen si dejte!“ řekl pan Skeggs, majitel skladu. „U mne je vždycky samý smích! Vida, Sambo, bodejť ne!“ dodal pochvalným hlasem k hřmotnému černochovi, který tropil hrubé šaškoviny. Ty vyvolávaly výkřiky, jež Tom předtím slyšel.

Jak si můžete představit, Tom nebyl nijak v náladě, aby se k této zábavě přidružil. Postavil si proto kufr co možná nejdál od hlučné skupiny, posadil se na něj a opřel si skráň o zeď.

Obchodníci s lidským zbožím se svědomitě a soustavně snaží podporovat mezi otroky hlučné veselí, neboť v něm vidí prostředek, jak přehlušit jejich myšlenky a učinit je necitelnými k jejich postavení. Celá náplň výcviku, jemuž je černoch podroben od chvíle, kdy ho otrokář na severním trhu koupí, až po okamžik, kdy ho doveze na Jih, směřuje soustavně k tomu, aby z něho učinil tvora necitelného, nemyslícího a surového.

Takový handlíř shromáždí svůj houf otroků ve Virgínii nebo v Kentucky a dopraví je do nějaké vhodné, zdravé obce — často do letoviska s koupalištěm —, aby přibrali na váze.

Tam je pak celé dny vykrmuje, a poněvadž někteří mají sklon soužit se steskem, propůjčuje svému houfu obyčejně housle a nutí otroky ke každodennímu tanci. Odmítá-li některý se radovat — doléhají-li na jeho duši myšlenky na ženu nebo na dítě nebo na domov tuze těžce, aby se mohl veselit —, označí ho za zarputilý a nebezpečný kus a vystaví ho všem krutostem, jakými dovede bezbranného tvora zahrnout zlovůle člověka neodpovědného a otrlého. K čilosti, mrštnosti a veselosti, zejména před zájemci, je ustavičně nutí jednak naděje, že dostanou hodného pána, budou-li takoví, jednak strach před vším, co na ně může seslat jejich honák, ukáže-li se, že jsou neprodejní.

„Co tady dělá tamhleten negr?“ zvolal Sambo a zamířil k Tomovi, jakmile pan Skeggs opustil místnost.

Sambo byl hromotluk černý jak uhel, velmi živý a řečný a samé šaškování a pitvoření.

„Copak tady děláš?“ zeptal se Sambo, když došel k Tomovi a dloubl ho šprýmovně do žeber. „Mutýruješ, he?“

„Máme přijít do zítřejší dražby,“ odpověděl pokojně Tom.

„Má přijít do dražby — hohoho! To je legrace, mládenci, co? Škoda že to nečeká mne! — Jářku, já bych je nějak rozesmál, co? Ale jak je to vlastně — celá ta vaše banda že jde zítra na buben?“ vyzvídal Sambo a důvěrně popleskal Adolfa po rameni.

„Nesahej na mne, to si vyprošuju!“ ohradil se Adolf zuřivě a s krajní ošklivostí se vypjal.

„Jejda, mládenci, no ne! Tenhleten je jeden z těch bílých negrů — tak trošku krém, víte, a samá pačula!“ řekl, když přikročil k Adolfovi a čichal k němu. „Páníčka! Ten by se šiknul do trafiky — mohli by si ho držet, aby jim pačuloval rapé! Jejda, od něj by načuch celý krám — celá abalda!“

„Povídám, dáš pokoj, nebo ne!“ rozkřikl se Adolf vztekle.

„Jejda, jsme my bílí negři netykavky! Jen se na nás koukněte!“ řekl Sambo a posměšně napodobil Adolfovo chování. „To je přece vznešenost, to je fajnovost. Počítám, že jsme byli v nóbl rodině!“

„Ano,“ potvrdil Adolf, „měl jsem pána, že by vás mohl všechny koupit za starou veteš!“

„Jejda, jen si představte, co jsme to za pány!“ podivil se Sambo.

„Patřil jsem k domácnosti Saint-Clarových,“ prohlásil Adolf hrdě.

„Páníčka, nepovídej! Ať visím, jestli nejsou šťastní, že se tě zbavili! Počítám, že tě prodají s hromadou nakřáplých hrnců a ostatního harampádí!“ odpověděl Sambo a vyzývavě se zazubil.

Adolf, jehož tento posměšek rozlítil, skočil vztekle na protivníka a klel a tloukl do něho hlava nehlava. Ostatní řičeli a výskali, až celá ta vřava přivolala ke dveřím majitele skladu.

„Co to tropíte, bando? Ticho, ticho!“ křičel, když vstoupil a rozháněl se velkým karabáčem.

Všichni se rozutekli, kam se dalo; pouze Sambo zůstal na svém místě. Spoléhal na přízeň, kterou mu majitel skladu osvědčoval

jakožto uznanému taškáři, a s čtveráckým úšklebkem jenom uhýbal hlavou, kdykoli se po něm pán ohnal bičem.

„Ale božínku, pane, to my ne — my jsme tiše jako pěna — to tihle noví tady — dělají samé mrzutosti — celou dobu nás špičkujou.“

Tu se majitel skladu obořil na Toma a na Adolfa a bez dlouhého vyptávání je podělil několika kopanci a ranami pěstí; potom vydal všeobecný rozkaz, aby byli hodní mládenci a šli na kutě, a odešel z místnosti.

Zatímco jsme sledovali výjev, který se odehrával v noclehárně mužů, leckterý čtenář by byl možná ze zvědavosti rád popatřil do podobné místnosti vyhrazené ženám. Nuže, nahlédněme tam.

Na podlaze leží bezpočet spících postav, natažených v rozličných pozicích. Jsou to ženy všech možných odstínů pleti od nejtmavšího ebenu až do jasné běli, ženy všeho věku od dětství až po stáří. Nyní leží a spí. Hle, zde odpočívá hezké, čilé děvčátko, asi desetileté, jemuž včera prodali matku a jež dnes plakalo, až vysílením usnulo, když se o ně nikdo nestaral. Zde zase je zedřená stará černoška, jejíž vyhublé

paže a mozolnaté prsty svědčí o těžké lopotě, a čeká, že ji zítra prodají jako vyřazený brak za cokoli, co za ni vůbec dostanou. A nějakých čtyřicet padesát dalších, natažených kolem, leží po zemi a spí s hlavou všelijak omotanou pokrývkami nebo kusy šatstva.

Ale v koutě, stranou od ostatních, sedí dvě ženy zjevu zajímavějšího, než jaký běžně vídáme. Jedna z nich je slušně oblečená mulatka, čtyřicátnice až padesátnice s něhyplnýma očima a s jemným, milým výrazem obličeje. Na hlavě má vysoko nařasený turban, stočený z jasně červeného indického šátku, a její pěkně ušité šaty z dobré látky jsou důkazem, že se o ni starala pečlivá ruka. Vedle ní sedí a těsně se k ní tulí mladá dívka asi patnáctiletá — její dcera. Je to kvadronka, jak lze poznat podle světlejší pleti, ale její podobnost s matkou je zcela zřejmá. Má tytéž něžné tmavé oči, jenže brvy delší, a kadeřavé vlasy má sytě hnědé. I ona je oblečena velice vkusně a bílé jemné ruce prozrazují, že se dosud tuze málo obeznámila s otrockou dřinou. Obě mají přijít také zítra do dražby — zároveň se skupinou saint-clarovského služebnictva. A pán, jehož jsou majetkem a jemuž se peníze za ně stržené mají poslat, je údem jedné křesťanské náboženské obce v Novém Yorku. Přijme peníze a potom půjde s čistým svědomím do kostela a už si na ně ani nevzpomene.

Obě — budeme jim říkat Zuzana a Emmelina — bývaly komornými jedné laskavé a zbožné novoorleánské dámy, která je pečlivě a pobožně vedla a vychovala. Naučila je i číst a psát a jejich životní los byl až dosud tak šťastný, jak to jen bylo v jejich postavení vůbec možné. Avšak majetek jejich příznivkyně spravoval její jediný syn a ten jej svou lehkovážností a rozmařilostí zatížil tak značnými dluhy, že to nakonec dopracoval k úpadku. Jedním z hlavních věřitelů byla solidní firma B. a spol. v Novém Yorku. Firma B. a spol. dopsala svému právnímu zástupci v Novém Orleansu a ten dal celý majetek (jehož nejcennější složkou byly právě tyto dva živé kusy a hrstka plantážních otroků) obstavit a podal v tom smyslu zprávu do Nového Yorku.

Poněvadž bratr B. byl, jak jsme již uvedli, křesťan a obyvatel svobodného státu, cítil v té věci jisté rozpaky. Nelíbilo se mu obchodovat s otroky a s lidskými dušemi — to se mu samozřejmě nelíbilo —, ale v daném případě šlo o třicet tisíc dolarů, a to byla tuze

velká částka, aby ji člověk obětoval kvůli nějaké zásadě. A tak bratr B., když se mnoho nauvažoval a naradil s lidmi, o nichž věděl, že mu poradí po jeho chuti, napsal svému advokátovi, aby věc vyřídil tak, jak sám uzná za nejvhodnější, a výtěžek aby mu poslal.

Den potom, kdy dopis došel do Nového Orleansu, dal advokát Zuzanu i Emmelinu zabavit a odvést do skladiště, aby tam vyčkaly do zítřejší ranní všeobecné dražby. A jak se nám nyní matně a mihotavě rýsují v měsíčním světle, jež se line zamřížovaným oknem dovnitř, můžeme si poslechnout jejich rozhovor.

Obě pláčou, ale každá potichu, aby to druhá neslyšela.

„Polož si hlavu ke mně na klín, maminko, a zkus, jestli na chvíli neusneš," říká dívka a snaží se zdát klidná.

„Nemohu, Emmo! Srdce mi nedá spát. Je to možná poslední noc, co jsme spolu!"

„Ale maminko, nemluv tak! Třeba nás prodají spolu — kdo ví?"

„Kdyby šlo o někoho jiného, Emmo, mluvila bych také tak," odpověděla žena. „Ale tolik se bojím, abych tě neztratila, že nevidím nic než tohle nebezpečí."

„Proč to, maminko? Ten člověk říkal, že obě vypadáme k světu a že půjdeme dobře na odbyt."

Zuzana si připomíná pohledy i slova toho muže. Se smrtelnou úzkostí v srdci si pamatuje, jak prohlížel Emmelině ruce a počechrával jí kadeřavé vlasy a prohlásil, že to je prvotřídní kousek! Leč nemá žádnou naději — žádnou ochranu.

„Myslím, maminko, že bychom mohly pořídit nádherně, kdyby ses dostala do nějaké rodiny za kuchařku a já za panskou nebo za švadlenu. Podle mého se nám to podaří. Budeme se obě tvářit co možná vesele a čile, a když povíme, co všechno dovedeme, snad se nám to poštěstí," pokračuje Emmelina.

„Chci, aby sis ráno sčesala všechny vlasy hladce a rovně dozadu," říká na to Zuzana.

„Nač to, maminko? Tak mi to přece ani zdaleka tolik nesluší."

„Máš pravdu, ale líp se tak prodáš."

„To bych nevěděla proč!" namítá dítě.

„Slušná rodina bude mít spíš chuť tě koupit, když uvidí, že vypadáš jednoduše a prostě — jako že si nepotrpíš na parádění a

šlechtění. Znám svět líp než ty," odpovídá Zuzana.

„Dobře, maminko, učešu se tak."

„A Emmelino, kdybychom se po zítřku už neměly nikdy vidět — kdyby mě prodali někam daleko na plantáž a tebe někam jinam —, vždycky měj na paměti, jak jsem tě vedla, a všechno, co tě paní učila."

Tak hovoří ta ubohá duše v bolestné beznaději — neboť ví, že zítra se může kterýkoli muž, jakkoli sprostý a surový, jakkoli bohaprázdný a nelítostný, stát majitelem její dcery, těla i duše, jen když bude mít dost peněz, aby za ni zaplatil!

Mírný, vážný, tichý snopek měsíčních paprsků nahlíží upřeně dovnitř a kreslí čtverce okenních mříží na spící postavy, natažené na podlaze. Matka a dcera spolu prozpěvují neumělý, zádumčivý žalozpěv, otroky běžně zpívaný jako pohřební píseň.

Jen zpívejte, duše ubohé, zpívejte! Noc je krátká a jitro vás rozloučí navždy!

Ale už se rozbřesklo ráno a kdekdo je na nohou a ctihodný pan Skeggs čile pobíhá a má napilno, protože musí do dražby připravit spoustu zboží. Zvlášť bystrá pozornost se věnuje oblečení; na všechny strany kolují důtklivé připomínky každému, aby se tvářil co nejveseleji a byl mrštný jako rybička. A nakonec všichni nastupují do kruhu k poslední přehlídce, dřív než je požene na burzu.

Pan Skeggs má na hlavě svůj slamák a v ústech doutník a obchází kolem, aby své zboží ještě naposledy trochu přišlechtil.

„Co je tohle?" ptá se, když se zastavil před Zuzanou a Emmelinou. „Kde máš kudrny, holka?"

Dívka se podívá bázlivě na matku a ta s vemlouvavou pohotovostí, běžnou mezi lidmi její třídy, odpovídá:

„Včera večer jsem jí řekla, aby se učesala hladce a pořádně — aby si nenechávala vlasy lítat kolem hlavy — takhle vypadá mnohem slušnější!"

„Nesmysl!" prohlašuje muž rezolutně a otáčí sek dívce. „Koukej mazat a hezky fešně se načeš!" dodává a práskne španělkou, kterou drží v ruce. „A pospěš si, ať jsi hned zpátky! Ty jdi s ní a pomoz jí," poroučí ještě matce. „Ty kudrny mít a nemít, to může při jejím prodeji dělat rozdíl i sto dolarů."

Na mramorové dlažbě tržní haly, překlenuté nádhernou kupolí, postávají lidé všech národností nebo přecházejí sem a tam. Kolem dokola kruhové prostory se zvedají malé tribuny anebo estrády, určené pro mluvčí a vyvolávače. Dvě taková stanoviště, na protilehlých stranách síně, již zabrali skvělí a nadaní pánové a míchanou angličtinou a francouzštinou se zápalem šroubují nabídky zájemců, znalecky přihazujících na různé jejich zboží.

Kolem třetího stupínku, na jiné straně síně a dosud neobsazeného, stojí hlouček, který čeká na zahájení dražby. V něm můžeme rozeznat saintclarovské služebnictvo — Toma, Adolfa i ostatní — a mezi nimi rovněž Zuzanu a Emmelinu, kterak se sklíčenou a úzkostlivou tváří očekávají okamžik, až přijde řada na ně. Kolem hloučku se tísní pestrá skupina diváků a ti, ať už kupovat hodlají nebo nehodlají, ohmatávají, zkoumají a posuzují rozličné vlastnosti i tváře otroků s touž bezostyšností, s jakou žokejové rozprávějí o přednostech koní.

„Hoho, Alfe! Kde se tady bereš?“ zvolal mladý švihák a pleskl po rameně nafintěného mladíka, který si právě monoklem prohlížel Adolfa.

„Ale potřeboval bych komorníka a slyšel jsem, že do dražby přijde Saint-Clarova domácí čeled. Napadlo mě, že se na ty jeho zázraky aspoň podívám.“

„Zlaté oči, že bych já někdy nějakého saintclarovce koupil! Rozmazlení negři, všichni do jednoho! Nestoudní jako nevímco!“ horlil druhý.

„Žádné strachy!“ namítl první. „Jestli je koupím, tak jim brzo vyženu tu pýchu z hlavy. Hned poznají, že mají co dělat s docela jiným pánem, než byl monsieur Saint-Clare. Namouvěru, tohohle chlapíka si koupím, má pěknou figuru.“

„Uvidíš, že ti přijde draho. Na toho ti nestačí celé tvé jmění. Je ukrutně marnotratný!“

„Možná, ale velkomožný panáček brzy pozná, u mne že marnotratný být nemůže. Stačí, když ho párkrát pošlu do basy, aby mu důkladně zvalchovali hřbet! To ho přivede k rozumu, to mi věř, hned obrátí! Však já ho napravím — ve všem všudy — uvidíš! Koupím ho a basta!“

Tom stál a hloubavě zpytoval množství tváří, které se kolem něho

hemžily; pátral po člověku, kterého by si přál nazývat svým pánem.

Kdybyste se vy, vážený čtenáři, někdy v životě octl v onom tísnivém postavení, že byste si měl ze dvou set lidí vybrat muže, jenž se má stát vaším neomezeným vlastníkem a vládcem, snad byste si uvědomil právě tak jako Tom, jak málo je těch, do jejichž majetku byste se nechal převést bez sebemenších rozpaků či obav.

Tom viděl hojnost mužů — statné, drsné hromotluky, titěrné, švitořivé soušky, přísné, vyzáblé dlouhány, všechny možné odrůdy podsaditých pořízků všedního zjevu, kteří se probírají svými bližními asi stejně, jako se člověk probírá hromádkou dříví a podle volného uvážení hodí třísku se stejnou lhostejností do ohně nebo do košíku — ale Saint-Clara neviděl žádného.

Krátce před zahájením dražby si davem proklestil cestu sražený, svalnatý ramenáč v kostkované košili, na prsou široce rozhalené, a v širokých nohavicích nemožně zablácených a odřených. Vypadal jako člověk, který se hodlá činně účastnit dražby, a když došel k hloučku otroků, začal si jednoho po druhém soustavně prohlížet.

Hned od prvního okamžiku, kdy ho spatřil přicházet, pocítil Tom odpor a hrůzu před ním, a čím víc se muž k němu blížil, tím víc Tomova hrůza rostla.

Byl to člověk, který přes svou malou postavu měl očividně sílu obra. Jeho hlava, kulatá jako meloun, velké světle šedé oči se střapatým zrzavým obočím a štětinaté, ježaté, od slunce vyrudlé vlasy byly dozajista rysy značně nevábné, to nelze popřít. Velká hrubá ústa měl odulá od žvance tabáku a chvíli co chvíli s velkou rázností a vzteklou výbušností plil hnědé sliny. Místo rukou měl nemožně velké, chlupaté, opálené, pihovaté a krajně špinavé pracky ozdobené dlouhými nehty neobyčejně zaneřáděnými špínou.

Tento muž se pustil do velmi neomalené osobní prohlídky celého hloučku. Popadl Toma za čelist a násilím mu otevřel ústa, aby se mu mohl podívat na zuby; nařídil mu, aby si vykasal rukáv a ukázal svaly; otočil si ho a poručil mu skákat a klusat, aby posoudil jeho svižnost.

„Odkud jsi!“ zakončil stručně proceduru prohlížení.

„Z Kentucky, pane,“ odpověděl Tom a rozhlížel se, jako by někde hledal spásu.

„Co jsi dělal?“

„Spravoval jsem pánovo hospodářství,“ řekl Tom.

„Láryfáry!“ odsekl muž stroze a postoupil vedle.

Sečkal okamžik před Adolfem, ale pak jen vyplil salvu tabákové šťávy na jeho nablýskané boty, pohrdavě si odfrkl a popošel dál.

Před Zuzanou a Emmelinou se zastavil znovu. Zvedl svou těžkou, špinavou pracku a přitáhl si dívku blíž k sobě. Ohmatal jí krk a ramena, zkusil jí svaly na pažích, prohlédl si její zuby a potom ji odstrčil zpátky k matce, jejíž trpělivá tvář hovořila o mukách, která zakoušela při každém pohybu hnusného cizince.

Ustrašená dívka se rozplakala.

„Přestaň s tím, fifleno jedna!“ okřikl ji prodavač. „Žádné kňourání tady, začínáme dražit.“

A vskutku také dražbu začal.

Adolfa přiklepl za slušnou částku mladému pánovi, který předtím projevil úmysl, že ho koupí. Ostatní sluhové ze Saint-Clarovy pozůstalosti připadli různým kupcům.

„No a teď ty, brachu, hop nahoru! Slyšíš?“ pobídl vyvolávač Toma.

Tom vyskočil na stupínek a několikrát se úzkostlivě rozhlédl kolem. Všechno jako by mu splývalo v jediný nezřetelný hluk — drmolení prodavače, vychvalujícího francouzsky a anglicky jeho přednosti, rychlé ratata francouzského a anglického přihazování — a takřka v okamžiku zadunělo poslední klepnutí kladívka a vzduchem se nesla jasná ozvěna poslední slabiky slova „dolarů“, když vyvolávač oznamoval částku, za kterou Toma prodal. Tom pochopil — má pána.

Sestrčili ho ze stupínku. Sražený muž s kulatou hlavou ho popadl drsně za rameno, smýkl jím stranou a neurvalým hlasem křikl:

„Tady stůj, slyšíš!“

Tom sotva vůbec vnímal, co se děje. Ale dražba pokračovala dál — rachocení, drmolení, hned francouzsky, hned anglicky. A znovu dopadá kladívko potřetí — Zuzana našla kupce.

Sestupuje ze stupínku, zastavuje se, tesklivě se ohlíží. Dcera po ní vztahuje ruce. Zuzana pohlédne zmučeně do tváře muži, který ji koupil — slušný muž středních let s dobrosrdečným obličejem.

„Ach pane, prosím vás snažně, kupte i mou dceru!“

„Rád bych, ale pochybuji, že na to stačím,“ odpovídá pán a s bolestnou účastí sleduje, jak mladá dívka vystupuje na stupínek a dívá se vystrašeným a bázlivým pohledem kolem sebe.

Hoře jí vhání krev do líček jinak bledých, oči jí horečně planou a matka sténá, když vidí, že dcera je takhle krásnější, než jak ji kdy v životě předtím viděla. Vyvolávač si uvědomuje příznivou příležitost, řečně vychvaluje míchanou francouzštinou a angličtinou své zboží a nabídky se sypou a rychle stoupají!

„Udělám, co bude v mých silách,“ řekl pán dobrosrdečného vzezření, přidružil se k zájemcům a začal přihazovat také.

Ve chvilce však vyhnaná cena přestoupila jeho finanční možnosti. Pán zmlká — vyvolávač se rozehřívá — ale nabídky ponenáhlu řídnou. Soutěží už spolu pouze starý aristokratický měšťan a náš známý s kulatou hlavou. Měšťan několikrát přihodí a pohrdavě si změří svého protivníka, ale kulohlavec je proti němu ve výhodě — jak svou tvrdošíjností, tak i utajenou tloušťkou prkenice — a boj trvá jen okamžik.

Kladívko dopadá naposledy — a majitelem dívky se stává on!

Jejím majitelem je pan Legree, který vlastní bavlníkovou plantáž na Červené řece. Strká Emmelinu před sebou do téhož hloučku, kde je Tom a dva další muži, a dívka v pláči odchází.

Dobrosrdečnému pánovi je to líto — ale co naplat, takové věci se dějí každý den! Pláč děvčat a matek je při těchhle dražbách vidět vždycky! S tím se nedá nic dělat atd. atd.! A pán odchází se svým nákupem jiným směrem.

Dva dny po tom posílá právní zástupce křesťanské firmy B. a spol. do Nového Yorku stržené peníze.

31 KAPITOLA TŘICÁTÁ PRVÁ
PLAVBA V MEZIPALUBÍ

Na spodní palubě uvozdřeného parníčku plujícího po Červené řece seděl Tom — okovy na rukou, okovy na nohou a na srdci břímě nad všechny okovy těžší.

Všechen jas zmizel z oblohy jeho života — měsíc i hvězdy — všechno minulo, právě jako tou chvílí míjely kolem stromy a břehy, a nic se už nevrátí. Kentucky domov s ženou a dětmi a vlídnými pány, saintclarovský domov se vší uhlazeností a nádherou, Evina zlatá hlavička s andělskýma očima, hrdý, veselý, hezký, zdánlivě lehkovážný, leč povždy laskavý Saint-Clare, hodiny klidu a příjemného odpočinku — všechno pryč!

A místo toho zbývá co?

Jedním z nejtrpčích údělů otrockého osudu je to, že černoch, od přírody vnímavý a přizpůsobivý, který si v kultivované rodině osvojil záliby a cítění, jež vytvářejí ovzduší takové domácnosti, není proto o nic méně vystaven nebezpečí, že se stane rabem člověka nejhrubšího a nejsurovějšího — právě tak jako stůl nebo židle, která kdysi krášlila přepychový salón, přichází nakonec otlučená a znetvořená do výčepu nějaké špinavé krčmy nebo do nějakého hnusného brlohu nejsprostších neřestí. Hlavní rozdíl však spočívá v tom, že stůl a židle cítit nemohou, kdežto člověk ano — neboť ani zákonné ustanovení, že v očích práva bude „brán, považován a posuzován jakožto movitý majetek“, nemůže sprovodit jeho duši a vyhladit její vlastní malý svět vzpomínek, nadějí, lásek, strachů a tužeb.

Pan Šimon Legree, nový Tomův pán, nakoupil na různých místech v Novém Orleansu celkem osm kusů otroků a nahnal je, spoutané vždy dva a dva k sobě, na spolehlivý parníček *Pirát*, který kotvil u mola připraven vyplout vzhůru po Červené řece.

Jakmile je dopravil v pořádku na palubu a loď odrazila, přišel za nimi s oním pohotovým smyslem pro praktičnost, který pro něho byl odjakživa příznačný, aby si svůj nákup prohlédl. Rozkročil se proti

Tomovi, jenž se na dražbu nastrojil do svého nejlepšího soukenného obleku, pěkně naškrobené košile a nablýskaných bot, a stručně zahájil hovor takto:

„Vstaň!“

Tom vstal.

„Sundej ten nákrčník!“ A když si Tom, jemuž překážely okovy, začal rozvazovat šátek, pomohl mu Legree tím, že mu ho rukou nijak šetrnou strhl z krku a strčil ho do kapsy sobě.

Potom obrátil pozornost k Tomovu kufru, v němž brakoval už předtím, a vytáhl z něho staré nohavice a rozbitý kabát, které si Tom zpravidla brával do práce ve stáji. Rozepjal Tomovi pouta na rukou, ukázal na kout mezi bednami a štěkl:

„Jdi tamhle a převleč se!“

Tom se zul.

„Na,“ řekl pán a hodil mu hrubé křápy, jaké obvykle nosívali otroci, „obuj si tyhle!“

Když se Tom kvapně převlékal, nezapomněl si přendat do kapsy svou milovanou bibli. S dobrou se poradil, neboť pan Legree, jakmile Tomovi znovu spoutal ruce, začal ihned chladnokrevně obracet naruby kapsy jeho parádních šatů. Vytáhl hedvábný kapesník a strčil si ho do vlastní kapsy. Na několik drobnůstek, které Tom s láskou schovával hlavně proto, že kdysi bavívaly Evu, pohlédl s pohrdavým zavrčením a zahodil je přes rameno do řeky.

Pak vylovil Tomův kostelní zpěvník, na nějž Tom ve svém spěchu zapomněl, a točil jím Tomovi před očima.

„Hm, vida! Zbožný, to se rozumí! Ty Tentononc, jak se jmenuješ — ty patříš k církvi, co?“

„Ano, pane,“ odpověděl Tom pevně.

„No, tohle tedy z tebe vyženu brzo. Žádné to vaše negerské hulákání, modlení a zpívání na své plantáži netrpím — tak si dej pozor. Pamatuj,“ dodal s dupnutím a bleskl svýma šedýma očima vztekle po Tomovi, „teď jsem tvoje církev já! Rozumíš ? Budeš dělat to, co budu chtít já!“

Cosi v nitru mlčenlivého černého muže říkalo: „Ne!“ Ale Šimon Legree to ovšem neslyšel. Pouze chviličku civěl do Tomovy sklíčené tváře a pak odešel.

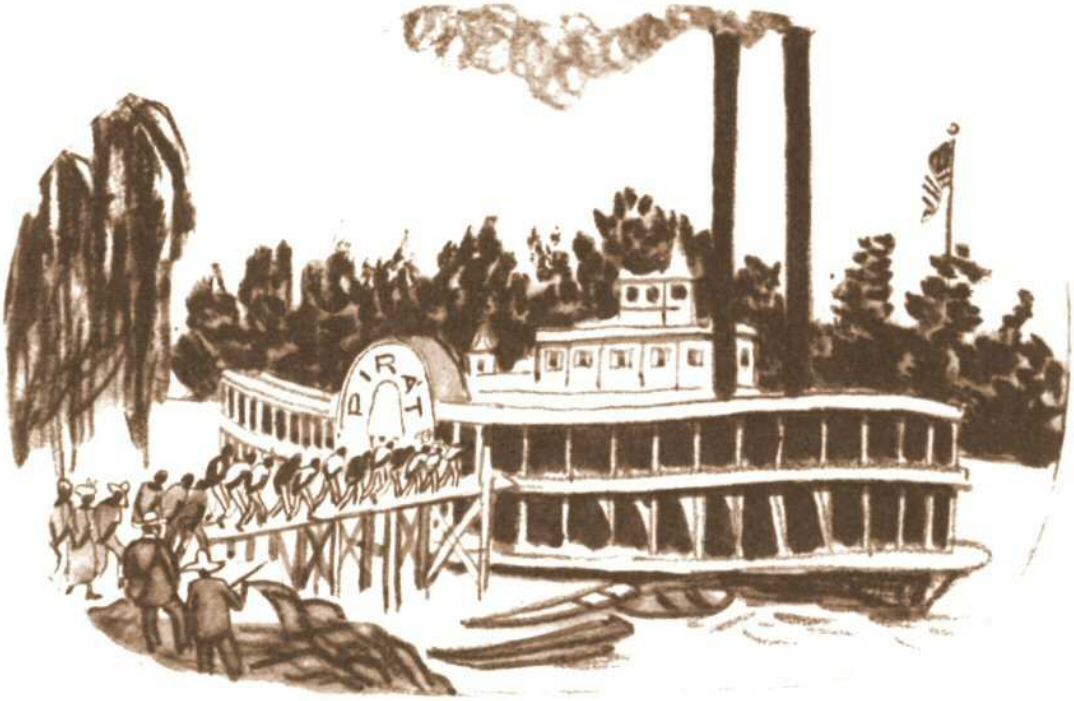

Vzal s sebou Tomův kufr, který obsahoval velmi slušnou a bohatou výbavu, a zamířil s ním ke kajutě na přídi, kde se kolem něho vbrzku seběhl hlouček lodníků. Za hojného smíchu na účet negrů, co si hrají na pány, velice snadno všechny věci mezi nimi rozprodal a nakonec pak vydražil i prázdný kufr. Všem to připadalo jako podařený žert, zvlášť když viděli, jak se Tom dívá po svých věcech rozprchávajících se do vlastnictví toho či onoho lodníka. A co teprve dražba kufru! To byla legrace ze všeho nejpovedenější a zavdala podnět k přemíře vtipkování.

Po vyřízení této podružné záležitosti se Šimon Legree znovu přiklackoval k svému majetku.

„Tak vidíš, Tome, teď jsem ti ulehčil od všech zbytečných zavazadel. Na tyhle šaty si dávej setsakramentský pozor. Bude trvat hezky dlouho, než dostaneš nové! Potrpím si na to, abych naučil své negry šetrnosti — na mé plantáži musí jedno ustrojení vydržet celý rok.“

Potom přešel Legree k místu, kde seděla Emmelina, připoutaná k jiné ženě.

„No, maličká,“ řekl a vzal ji mazlivě za bradu, „hezky zvesela!“

Bezděčný výraz děsu, bázně a hnusu, s nímž na něho dívka hleděla, neušel jeho pozornosti. Vztekle se zamračil:

„Žádné takové strachy, holka! Chci vidět přívětivý obličej, když s tebou mluvím — slyšíš? A ty, ty stará rachomejtle prašivá," křikl, obrátil se k mulatce spoutané řetězem s Emmelinou a strčil do ní, „tenhle kukuč si nech! Musíš se koukat veselej, to ti povídám!"

Ustoupil o krok o dva dozadu a zvolal:

„Jářku, vy všichni! — Dívejte se na mne — dívejte se na mne — dívejte se mi přímo do očí — rovnou do očí, slyšíte!" rozkazoval a při každé přestávce mezi slovy si dupl.

Jako v očarování hleděly nyní kdekteré oči upřeně do vyvalených zelených očí Šimona Legreeho.

„Tak," přikývl a zaťal svou těžkou pracku v pěst, podobnou bezmála kovářskému perlíku, „vidíte tuhle pěst? Prubuj tu tíhu!" řekl a spustil ji Tomovi na ruku. „Koukni na tyhle klouby! Jářku, povídám, tahle pěst ztvrdla na železo od mlácení negrů! V životě jsem ještě neviděl negra, abych ho nesrazil jednou ranou," pravil a rozmáchl se pěstí tak blízko k Tomovu obličeji, že Tom až zamrkal a ucouvl. „Já si nedržím žádné ty mizery dozorce — já si dozorcuju sám — a říkám vám, že mi všechno klape jako na drátku. Všichni do jednoho musíte poslouchat, jako když bičem mrská — rychle — hned — ten moment, jak promluvím. Jedině tak se mnou vyjdete. U mne rozhodně žádnou slabou stránku nenajdete, žádnou. Tak si tedy dejte pozor — protože já slitování neznám!"

Ženy tajily bezděčně dech a celý houf seděl se skleslou, sklíčenou tváří. Mezitím se Šimon Legree rázně otočil a zamířil do lodního výčepu na doušek.

„Takhle vždycky začínám se svými negry," prohodil k muži uhlazeného zevnějšku, který po dobu jeho řeči stál nedaleko. „To je můj systém, hned na začátku jim ukázat pevnou ruku — aby prostě věděli, co je čeká."

„Opravdu?" podivil se neznámý a hleděl na něho se zvědavostí přírodovědce, který studuje nějakého zvláštního živočicha.

„No, doopravdy. Já nejsem z těch panských plantážníků s bělounkýma ručičkama, co se jen courají a žvaní a nechají se okrádat kdejakým neřádem dozorcem! Jen si mákněte na ty moje klouby, no

— koukněte na tu pěst. Jářku, pane, maso na ní ztvrdlo na kámen, jak se cvičila na negrech — jen si mákněte.“

Neznámý se dotkl špičkou prstu zmíněného užitečného nástroje a prostě konstatoval:

„Pěkně tvrdá — a podle mého,“ dodal, „vám při tom cvičení právě tak zatvrdlo i srdce.“

„No bodejť, to bych řekl!“ přisvědčil Šimon a hlučně se zasmál. „Počítám, že tak málo měkkoty jako na mně se hned tak u někoho nenajde. Povídám vám, mne neožulí nikdo. A negři na mne nevyzrají teprv — ani skučením, ani šmajchlema — je to fakt!“

„Máte tam docela pěkné lidi.“

„To tedy mám,“ přikývl Šimon. „Jako třeba ten Tom, říkali mi o něm, že je to hotová rarita. Přišel mi sice krapet draho, ale chci z něho udělat popoháněče a něco jako správce. Bude to prima kus — jen co mu vyženu z hlavy, co mu do ní vlezlo tím, že s ním jednali, jak se nikdy s negry jednat nemá. Ale s tou žlutou ženskou jsem naletěl. Všechno se mi zdá, že marodí, ale vytěžím z ní, co se dá — rok dva snad vydrží. Nejsem pro to, negry nějak šetřit. Využít jich doposledka a pak si koupit nové, to je moje zásada. Dá to míň starostí a podle mého to nakonec zaručeně přijde levněji.“

A usrkl si ze sklenky.

„A jak dlouho vám takový otrok obyčejně vydrží?“ zeptal se neznámý.

„No, těžko povědět — to přijde na figuru a na zdraví. Statný pořez to vydrží šest sedm let, šmejdovní pápěrka se udře za dva za tři roky. Když jsem začínal, dával jsem si velkou námahu a piplal jsem se s nimi, aby mi dlouho vydrželi. Kurýroval jsem je, když jim něco bylo, a půjčoval jsem jim prádlo a deky a kdovíco ještě, jen aby měli všechno pohodlí a slušné opatření. Ale k čertu, nemělo to vůbec žádný smysl. Ztrácel jsem na nich hotové peníze a byla to jen fůra starostí. Teď je prostě honím do práce všechny, víte, ať je kdo zdravý nebo nemocný. Když mi některý negr umře, koupím si jednoduše jiného — podle mého to takhle vyjde na všechny strany levnější a pohodlnější.“

Neznámý se zvedl a přisedl si k mladému pánovi, který poslouchal celý tento hovor s potlačovanou nevolí.

„Nesmíte toho člověka brát jako typickou ukázku jižních plantážníků,“ řekl mu.

„To také doufám není!“ odpověděl mladý pán s důrazem.

„Je to podlý, sprostý surovec!“ pravil náš neznámý.

„A přece mu vaše zákony dovolují, aby si držel libovolný počet lidských bytostí vydaných na milost a nemilost jeho svrchované vůli bez jakékoli právní ochrany — a ať je to sebevětší hrubec, nemůžete tvrdit, že takových není spousta.“

„Nu,“ namítl náš neznámý, „ale mezi plantážníky je také hodně lidí ohleduplných a humánních.“

„Připouštím,“ odpověděl mladý muž, „ale podle mého názoru jste za všechny ty surovosti a násilí páchaná těmi bídáky odpovědni právě vy, lidé ohleduplní a humánní — poněvadž nebýt vašeho souhlasu a vlivu, nemohl by se celý ten nelidský systém udržet ani hodinu. Kdyby nebyli jiní plantážníci než takoví jako tamhleten,“ řekl a ukázal na Legreeho, který stál zády k nim, „pak by celý ten zlořád padl ke dnu jako žernov. Jeho surovosti umožňuje a chrání právě vaše slušnost a lidskost.“

„Máte jistě náramné mínění o mé dobromyslné povaze,“ pravil neznámý plantážník s úsměvem, „ale radím vám, abyste nemluvil tak nahlas, protože na palubě parníku jsou lidé, kteří by třebas nepřijímali vaše názory tak shovívavě jako já. Uděláte líp, když počkáte, až se dostaneme na mou plantáž, a tam nám potom můžete všem dát co proto, kolik a jak si budete přát.“

Mladý pán se začervenal a usmál a brzy poté se oba horlivě zabrali do partie lurče.

Mezitím se v dolních prostorách lodi vedla jiná rozmluva, a to mezi Emmelinou a mulatkou, k níž byla připoutána. Jak bylo přirozené, vyměňovaly si navzájem rozličné podrobnosti ze svého života.

„Komu jsi patřila?“ ptala se Emmelina.

„Můj pán byl nějaký pan Ellis — bydlel v Přístavní ulici. Možná že jsi ten dům viděla.“

„Byl na tebe hodný?“ ptala se Emmelina dál.

„Většinou — než se rozstonal. Stonal a polehával dohromady snad něco přes půl roku, a to byl hrozně nevrlý. Jako kdyby nikomu nechtěl dopřát klid, ve dne nebo v noci — a stal se z něho takový

podivín, že mu nikdo nemohl vyhovět. Jeho mrzutost jako by prostě rostla den ze dne — celé noci jsem u něho musela být vzhůru, až jsem byla slabá jako moucha a už jsem nevydržela déle nespat. A protože jsem jednu noc u něho usnula — božínku! ten ti se mnou mluvil, no něco hrozného, a řekl mi, že prý mě prodá zrovna tomu nejhoršímu pánovi, jakého najde. A předtím mi sliboval, že mi dá svobodu, až umře.“

„Mělas nějaké přátele?“ vyptávala se Emmelina.

„Měla, manžela — je to kovář. Pán ho obyčejně pronajímal ven na práci. A mě odvedli tak narychlo, že jsem ani neměla čas se s ním rozloučit — a mám čtyři děti. Ach bože!“ zanaříkala žena a zakryla si obličej rukama.

Lidská přirozenost nutká každého, kdo slyší nějakou smutnou historii, aby si vymyslil něco, co by postiženému řekl pro útěchu. Emmelina chtěla něco takového říci, ale nenapadlo ji nic, čím by ji potěšila. Co se tu vlastně dalo říci? A jako by se byly spolu umluvily, obě se s bázní a hrůzou vyhýbaly jakékoli zmínce o strašlivém muži, který byl nyní jejich pánem…

Loď plula dál — zatížena svým nákladem bolu — proti červenému, kalnému a dravému proudu a prodírala se prudkými a křivolakými zátočinami červené řeky. A smutné oči zíraly zemdleně do červené hlíny strmých břehů, ubíhajících v pusté jednotvárnosti kolem.

Konečně parníček přistál v malé obci a Legree vystoupil se svým houfem na břeh.

32 KAPITOLA TŘICÁTÁ DRUHÁ
TEMNÍ KOUTOVÉ

Za bídným vozem a po cestě ještě bídnější se unaveně vláčeli Tom a jeho druhové a trmáceli se vstříc budoucnosti.

Na voze seděl Šimon Legree. Obě ženy, doposud k sobě připoutané, měl spolu s nějakými zavazadly uloženy v zadní části

vozu a celá karavana mířila k Legreeově plantáži, která ležela ještě notně daleko před nimi.

Zanedbaná, opuštěná cesta se hned vinula teskným borovým suchopárem, kde vítr truchlivě šuměl, hned zas vedla po haťových rohožích rozlehlými cypřišovými močály, kde se z mokvavé, pórovité půdy tyčily žalostné stromy, ověšené dlouhými girlandami smutečně černého mechu. Chvíli co chvíli bylo možno spatřit odporné tělo bahenní zmije, kterak klouže mezi rozpraskanými pahýly pařezů a zpřelámanými větvemi, porůznu spadalými na zem a hnijícími ve vodě.

Taková jízdní stezka je už tak dost bezútěšná i pro cizince, jenž se s hezky plnou kapsou na hezky zdatném koni ubírá tou osamělou cestou za nějakou obchodní záležitostí — ale pustší a smutnější je pro zotročeného člověka, kterého každičký úmorný krok vzdaluje od všeho, co člověk miluje a po čem touží.

To by si byl pomyslil každý, kdo by býval viděl ten skleslý a zoufalý výraz na oněch černých tvářích — tu hloubavou trpělivou únavu, s níž ony smutné oči spočívaly na předmětu za předmětem, jak je na jejich truchlivé pouti míjely.

Ale Šimon si jel zjevně v dobré náladě a co chvíli si přihýbal z láhve kořalky, kterou nosil v kapse.

„Jářku, povídám!“ křikl, když se ohlédl a spatřil ty sklíčené tváře za sebou. „Spusťte nějakou písničku, mládenci — no!“

Muži se dívali nerozhodně jeden po druhém, ale pobídka „no“ zazněla znovu a s ní i řízné prásknutí bičem, jejž pán na kozlíku držel v ruce. Tom zanotoval jednu kostelní píseň o Novém Jeruzalému.

„Drž zobák, neřáde jeden černá!“ zařval Legree. „Co si myslíš? Ze ti stojím o to tvoje zatracené pánbíčkování? Jářku, spustťe přece, no, něco veselého, nějakou skočnou — honem!“

Jiný z mužů tedy zanotoval jednu z oněch písniček, které nemají ani hlavu, ani patu a v nichž si otroci libují:

„Utekla mi kočka,
heja, heja, hej,
mrkala jí očka,
že prý na mě počká,
heja, heja, hej,
joho, juhu, hehehej.“

Zpěvák si zřejmě skládal písničku podle svého, co mu právě slina na jazyk přinesla, a obyčejně se snažil trefit nějaký rým a nehleděl tuze na smysl. Celý houf vpadl občas do zpěvu sborovým refrénem:

„Heja, heja, hej,
joho, juhu, hehehej!“

Zpívali jej velmi hlučně a s nuceným úsilím po veselosti — ale v žádném kvilu zoufalství, v žádných slovech vroucí modlitby by se nebyl mohl tajit žal tak hluboký jako v ryčných tónech tohoto refrénu.

To však Šimon nemohl slyšet. Ten pouze slyšel hulákat písničku a byl velmi spokojen — daří se mu jeho snaha, aby „mládenci neztráceli kuráž“.

„No, moje maličká,“ řekl, obrátil se k Emmelině a položil jí ruku na rameno, „už jsme skoro doma!“

Když Legree nadával a hromoval, chvěla se Emmelina strachem; ale když jí sáhl na rameno a promluvil na ni jako nyní, měla pocit, že by byla raději, aby ji uhodil. Výraz jeho očí plnil její duši hnusem a mrazil ji na celém těle. Mimoděk se přitiskla pevněji k mulatce vedle sebe, jako by to byla její matka.

„Tys nikdy nenosila náušnice?“ prohodil a vzal ji svými hrubými prsty za boltec ouška.

„Ne, pane!“ odpověděla roztřesená Emmelina a sklopila oči.

„Až přijedem domů, tak ti jedny dám, jestli budeš hodná. Nemusíš být taková vyplašená, tobě moc těžkou práci ukládat nechci. U mne budeš mít zlaté časy a budeš si žít jako dáma — jenom musíš být hodná.“

Legree měl už v sobě tolik kořalky, že přicházel do velmi milostivé nálady, a právě asi v té chvíli se na obzoru vynořila ohrada jeho plantáže.

Hospodářství kdysi patřívalo bohatému pánovi jemného vkusu, jenž věnoval výzdobě svého majetku pozornost vskutku nemalou. Zemřel však předlužený a usedlost koupil za babku Legree, který v ní viděl, jako ve všem jiném, pouze nástroj k vydělávání peněz. Hospodářství mělo onen neuspořádaný, pustý vzhled, jaký vždycky

vyplývá z toho, že nedbalost ponechala veškerou péči bývalého majitele vyznít úplně vniveč.

Pažit před domem, kdysi hladce požínaný koberec tu a tam posázený ozdobnými keři, byl nyní suchopár naježený zcuchanými chumáči uvadlé trávy a porůznu zaraženými kůly k uvazování koní a s drnem kolem nich vyrvaným kopyty. Po zemi se povalovala rozbitá vědra, stonky kukuřice a jiné smetí a odpadky. Místy z jakýchsi ozdobných sloupů, vyviklaných a nakloněných ke straně, poněvadž se jich používalo k uvazování koní, střapatě plandal snětivý jasmín nebo zimolez.

Vše, co kdysi bývalo velkou zahradou, bylo nyní hustě zarostlé býlím, jehož spletí tu a tam prodírala svou osiřelou hlavičku nějaká vzácná cizokrajná květina. Někdejší skleník neměl jeden jediný okenní rám a na trouchnivějících policích stálo několik vyprahlých zapomenutých květináčů a z nich trčely pahýly, jejichž uschlé listy prozrazovaly, že to kdysi bývaly rostliny.

Vůz se dokodrcal po zaplevelené křemílkové cestě vroubené ušlechtilou alejí chinovníků, jejichž ladné obrysy a věčně rašící listí se zdály jako to jediné, co nedbalost nemohla ani zastrašit, ani změnit — jako ušlechtilí duchové zakořenění tak hluboko v dobrotě, že bujejí a sílí i uprostřed odstrašování a rozpadu.

Dům býval velký a pěkný. Byla to stavba ve stylu na Jihu běžném — kolem dokola jej obklopovala široká patrová veranda, z níž vedly dveře do všech místností. Dolní pořadí podpíraly cihlové pilíře.

Ale nyní vypadala budova zpustle a bezútěšně. Několik oken bylo zabedněno prkny, jiná měla rozbité tabule a nejedna okenice držela jen na jediném závěsu — všechno svědčilo o hrubé nedbalosti a nehostinnosti.

Na všech stranách krášlily zem kusy prken, sláma, staré prohnilé sudy a bedny. Ze dveří se vyřítili tři čtyři psi dravého vzhledu, jež vyburcoval rachot vozových kol. Několik rozedraných čeledínů, kteří se vyhrnuli za nimi, je stačilo jen s námahou zadržet, aby Toma a jeho druhy nerozsápali.

„Tady vidíte, co by vás čekalo!“ prohodil Legree, otočil se k Tomovi a jeho druhům a hladil přitom s krutým uspokojením psy. „Tady vidíte, co by vás čekalo, kdyby vás napadlo utíkat. Tihle psi

jsou vycvičeni na chytání negrů a dokážou každého z vás roztrhat na kusy se stejným gustem jako zhltnout obyčejnou večeři. Dejte si tedy pozor! Tak co, Sambo!“ oslovil otrhaného chlapíka, který měl na hlavě klobouk bez střechy a s podlézavou úslužností poskakoval kolem. „Jak to tady zatím šlo?“

„Jako na drátku, pane!“

„Quimbo,“ promluvil Legree na jiného čeledína, který se usilovně snažil upoutat pánovu pozornost, „pamatoval sis, co jsem ti říkal?“

„To doufám, jak by ne!“

Tito dva černoši byli Legreeovi předáci, první otroci na plantáži. Legree je vychovával k divokosti a surovosti stejně systematicky jako své buldoky a dlouhým cvikem v bezcitnostech a ukrutnostech je přivedl povahově asi na týž stupeň, na jakém byli svým založením jeho řezničtí psi.

Stejně jako někteří vladaři, o nichž se dočítáme v dějinách, také Legree kraloval své plantáži jakýmsi drobením odporu podle hesla „Rozděl a panuj!“ Sambo a Quimbo se navzájem z hloubi duše

nenáviděli a plantážní dělníci, všichni do jednoho, zase z hloubi duše nenáviděli ty dva. A Legree tím, že štval jednoho proti druhému, měl naprostou jistotu, že se z toho či onoho z těchto tří zdrojů spolehlivě doví o všem, co se kde na plantáži šustne.

Nikdo nemůže žít bez veškerých společenských styků, a proto Legree povzbuzoval své dva černé pochopy k jakési neotesané důvěrnosti k sobě. Tato důvěrnost však mohla každou chvíli přivést jak Samba, tak Quimba do nepříjemné situace — neboť při sebemenší zámince byl každý z nich vždycky ochoten na zavolanou přiskočit a být nástrojem pánovy pomsty na druhém.

Jak tak nyní stáli vedle Legreeho, vypadali jako přesvědčivý důkaz toho, že suroví lidé jsou na nižší úrovni i než zvířata. Jejich hrubé, temné, zlé tváře, velké oči, jimiž po sobě řevnivě kouleli, barbarský, hrdelní, polozvířecký tón jejich řeči, jejich rozedrané cáry, vlající po větru — to vše bylo v podivuhodném souladu s ohavným a odporným charakterem každičké jednotlivosti na celé plantáži.

„Heleď, Sambo," křikl Legree, „odveď tyhle chlapy tady do baráků! — A tohle je ta holka, co jsem vybral *tobě*," dodal, když odpoutával mulatku od Emmeliny, a postrčil ji k Sambovi. „Víš přece, že jsem ti slíbil nějakou přivézt."

Žena sebou polekaně trhla, kousek uskočila a prudce vyhrkla:

„Ach pane! Já přece mám svého tátu v Novém Orleansu!"

„Co na tom! Nech si své řeči — a koukej táhnout!" zvolal Legree a pohrozil jí bičem.

„Pojď, slečinko," pokynul Emmelině, „ty půjdeš tuhle se mnou."

Bylo vidět, jak se za oknem domu mihla divá tvář a letmo pohlédla ven, a když Legree otevřel dveře, nějaký ženský hlas prohodil úsečným, rozkazovacím tónem několik slov. Tom, jenž se starostlivým zájmem hleděl za Emmelinou, jak vchází do domu, si toho povšiml a slyšel, jak Legree hněvivě odsekl:

„Šetři si jazyk, slyšíš? Budu si dělat, co se mi líbí, i kdyby ses na hlavu stavěla!"

Víc Tom nezaslechl, protože vzápětí ho už Sambo odváděl k „barákům". Baráky byla jakási ulička hrubě sbitých bud, nastavěných do řady v zastrčeném koutě plantáže daleko od pánova domu. Měly zbědovaný, nelidský, opuštěný vzhled.

Tomovi se sevřelo srdce, když je spatřil. Utěšoval se až dosud myšlenkou na chatrč, ovšem bídnou, ale na chatrč, kterou by si mohl udržovat v útulné čistotě, kde by našel klid a samotu k oddechu po denní práci, kde by měl poličku pro svou bibli.

Nahlédl do několika bud — byly to pouhé prkenné kotce, holé stěny bez jakéhokoli vybavení kromě hromady slámy zaneřáděné hnilobou a halabala podestlané po podlaze, jíž byla holá sirá zem, na mlat udupaná chodidly nespočetných nohou.

„Který z nich bude můj?“ zeptal se pokorně Samba.

„Nevím — zalez třeba sem, myslím,“ odpověděl Sambo. „Sem se snad ještě jeden vecpe — máme tady teď v každém ukrutnou fůru negrů — doopravdy nevím, kam ty další nastrkám!“

Bylo už pozdě večer, když se utrmácené stádo obyvatelů bud začalo hrnout domů — muži a ženy ve zmazaných a rozbitých hadrech, zachmuření a nevrlí a nijak v náladě přívětivě se usmívat na nové druhy.

Malá osada hlučela zvuky nikoli vábnými — hrubé hrdelní hlasy se hádaly u ručních mlýnků, neboť každý si ještě musil umlít svou hrst kukuřičného zrna, aby si mohl upéci placku, jediné to jejich jídlo k večeři. Od nejčasnějšího rozbřesku byli na polích a celý den je neúnavně poháněl do práce karabáč popoháněčů; bavlna totiž právě dozrávala a sklizeň byla v největším proudu, a proto nezůstal nevyzkoušený žádný prostředek, jak z kdekoho vyždímat vrcholný výkon.

Marně hledal Tom v zástupu, který se kolem něho vláčel, nějakou přátelskou, družnou tvář. Viděl pouze zarputilé, chmurné, otupělé muže a malátné, vysílené ženy. A dlouho, předlouho do noci se protáhl hrkot mletí, neboť mlýnků bylo v poměru k počtu mlečů málo a unavení a slabí se dostali na řadu až poslední.

„Hej, ty!“ křikl Sambo, když přistoupil k naší mulatce a hodil jí k nohám pytlík kukuřice. „Jak se sakra jmenuješ?“

„Lucie,“ odpověděla žena.

„Teda, Lucie, teď jsi moje žena. Tak semel tuhle kukuřici a upeč večeři *pro mne*, slyšíš?“

„Nejsem žádná tvoje žena a nebudu,“ odsekla žena s prudkou, náhlou odvahou zoufalství. „Jdi ode mne!“

„Že tě zkopám!“ procedil Sambo a zdvihl hrozivě nohu.

„Můžeš mě třeba zabít, když chceš — čím dřív, tím líp! Kéž bych byla pod drnem!“ vzdychla žena.

„Jářku, Sambo, ty jenom rasuješ lidi! Povím to na tebe pánovi,“ ozval se Quimbo, jenž se právě pilně činil u mlýnku, odkud hanebně odehnal dvě tři utrmácené ženy, které čekaly v řadě, aby si umlely kukuřici.

„A já mu povím, že nepouštíš ženské k mlýnkům, ty negře jeden plesnivá!“ opáčil Sambo. „Jenom si hezky hleď svého!“

Tom byl po celodenní cestě vyhladovělý a od prázdného žaludku se mu dělalo bezmála mdlo.

„Tu máš, ty tam, chytej!“ křikl Quimbo a hodil mu k nohám hrubý pytlík, který obsahoval čtvrtbušl kukuřice. „To je tvoje, negře — a šetři si to, tenhle týden už víc nedostaneš!“

Tom čekal dlouho do noci, než se dostal k mlýnku. A pak ještě, dojat naprostou vyčerpaností dvou žen, které se na něm snažily umlít kukuřici, jim ji semlel sám, rozdmýchal dohasínající oharky ohně, na kterém si už tolik ubožáků upeklo placky před ním, a teprve potom se pustil do přípravy vlastní večeře.

Jeho pomoc byl zjev na plantáži nevídaný — dobrý skutek, byť i nepatrný. Ale přesto vzbudil v jejich srdcích citovou odezvu, vděčnost — po hrubé tváři se jim rozestřel výraz ženské něhy. Uhnětly mu jeho placku a samy mu ji upekly. Tom se posadil do záře ohně a vytáhl svou bibli — neboť cítil potřebu útěchy.

Ženy odešly do svých bud a Tom seděl sám u doutnajícího ohně, který mu blikal červeně do obličeje.

Stříbrná, jasná tvář měsíce vyplula na tmavofialové nebe a klidná a mlčenlivá shlížela na zem, jako Bůh shlíží na výjevy bídy a útisku — shlížela klidně na osamělého černého muže, jak tu sedí s rukama zaklesnutýma a s biblí na kolenou.

Nakonec Tom vstal a bezútěšně doklopýtal do kotce, který mu Sambo vykázal.

Na zemi už hustě leželi uondaní spáči a nečistý vzduch v boudě ho málem odpuzoval. Ale vydatná noční rosa studila a nohy pod ním únavou klesaly. Zabalil se tedy do roztrhané houně, která byla jeho jedinou ložní výbavou, natáhl se na slámu a poddal se spánku.

33 KAPITOLA TŘICÁTÁ TŘETÍ

CASSY

Vyžádalo si jenom krátký čas, aby se Tom obeznámil se vším, več může v novém životním prostředí doufat nebo čeho se má bát.

V každé práci, které se podjal, byl odjakživa zdatný a zručný, a jak z návyku, tak i ze zásady vždycky také hbitý a svědomitý. Při své klidné a mírné povaze doufal, že se mu neúnavnou přičinlivostí podaří od sebe odvrátit alespoň část strastí vyplývajících z jeho postavení. Viděl kolem sebe sice dost týrání a bídy, aby ho to sklíčilo a naplnilo malomyslností, ale umínil si plahočit se v té dřině s nábožnou trpělivostí dál nikoli bez naděje, že se mu třeba ještě nějaká možnost úniku naskytne.

Legree mlčky pozoroval Tomovy platné schopnosti. Uznával ho za prvořadého dělníka, a přece k němu potají cítil nechuť — vrozený odpor zlého k dobrému. Zřetelně viděl, že si toho Tom všímá, když jeho zběsilost a surovost, jak se stávalo často, dopadá na bezbranné — neboť tlak mínění se šíří jako fluidum tak pronikavé, že se citelně projevuje i beze slov, a pána se může dotknout mínění i jeho vlastního otroka.

Tom dával rozličným způsobem najevo své něhyplné srdce, soucit se svými spolutrpiteli. Pro ně to bylo něco divného a nového, pro Legreeho solí v očích; pozoroval to nevraživým zrakem. Koupil Toma s úmyslem, že si z něho jednou popřípadě udělá jakéhosi dozorce, jemuž by mohl čas od času za své nepřítomnosti na kratší dobu svěřit celé hospodářství. A podle jeho názoru první, druhou i třetí nezbytností k takovému postavení byla tvrdost. Legree si umínil, že Toma, protože není tvrdý podle jeho chuti, tedy v tvrdosti ruče vycvičí.

A pár týdnů po Tomově příchodu na plantáže se rozhodl s tím výcvikem začít.

Jednoho rána, když popoháněči hnali otroky na pole, Tom mezi nimi s překvapením spatřil nováčka. Ten zjev rázem upoutal Tomovu pozornost.

Byla to žena ztepilé a štíhlé postavy s pozoruhodně jemnýma rukama a malýma nohama a měla na sobě čisté a slušné šaty. Podle vzhledu tváře jí mohlo být pětatřicet až čtyřicet — a byla to tvář, že když ji člověk viděl i jen jednou, nemohl na ni už nikdy zapomenout — jedna z oněch tváří, jež jako by v nás hned na první pohled budily představu bouřlivé, bolestné a romantické životní historie. Čelo měla vysoké a obočí vykreslené jasnou linkou. Její přímý, pěkně modelovaný nos, jemně řezaná ústa a půvabný obrys hlavy i hrdla svědčily o tom, že kdysi byla krasavice. Ale tvář měla hluboce rozrytou vráskami bolesti a hrdého a hořkého mučednictví. Pleť měla sivě žlutou a nezdravou, líce vpadlé, tahy ostré a všechny údy vyhublé.

Avšak nejpozoruhodnějším jejím rysem byly oči — tak velké, tak temně černé a zastíněné dlouhými, stejně tmavými řasami, tak divně a truchlivě zoufalé! Každá linie obličeje, každá křivka vlnivých rtů, každý pohyb těla sršel vášnivou pýchou a vzdorem; ale v očích jí tkvěla hluboká trvalá noc muk — výraz tak beznadějný a neměnný, že až strašidelně kontrastoval s pohrdavou pýchou, jíž dýchalo celé její vystupování.

Kde se vzala nebo kdo to je, Tom nevěděl. Prozatím věděl pouze to, že v mlhavém šeru úsvitu šlape vedle něho, vzpřímená a hrdá. Ostatním však byla známá — neboť v houfu bylo mnoho pokukování, otáčení a zjevné, byť tlumené škodolibosti bědných, otrhaných a napůl vyhladovělých tvorů, kteří ji obklopovali.

„Nakonec na ni tedy přece došlo — dobře jí tak!“ prohodil jeden.

„Hi, hi, hi,“ smál se jiný, „teď poznáš, jak to chutná, paničko!“

„Uvidíme ji dělat!“

„Jestlipak taky nahrabe večer na hřbet jako my ostatní?“

„Věru že by mě to těšilo ji vidět, jak dostává bičem!“ přidal se další.

Žena si těchto úštěpků ani v nejmenším nevšímala a kráčela dál se stejným výrazem hněvivého pohrdání, jako by nic neslyšela. Tom žil odedávna mezi jemnými a vzdělanými lidmi a z jejího výrazu a chování podvědomě tušil, že k takové vrstvě patří i ona; ale jak nebo proč se stalo, že upadla do tohoto potupného postavení, to si vysvětlit neuměl. Žena se na něho ani nepodívala, ani na něho nepromluvila, třebaže se celou cestu na pole držela blízko jemu po boku.

Tom se brzy zabral plně do práce, ale poněvadž nová žena pracovala v nevelké vzdálenosti od něho, často se po ní podíval, jak jí to jde od ruky.

Na první pohled viděl, že vrozená hbitost a zručnost jí činí práci snadnější, než zjevně je pro mnohé jiné. Česala bavlnu velmi rychle a velmi čistě a s opovržlivým výrazem, jako kdyby přezírala jak tu práci, tak i hanbu a potupnost postavení, v němž se octla.

Později toho dne pracoval Tom s mulatkou, kterou Legree přivezl s týmž nákupem jako jeho.

Očividně trpěla velkými bolestmi a Tom ji často zaslechl se modlit, když zavrávorala a třásla se, až se zdálo, že se už skácí na zem. Tom se k ní nenápadně přiblížil a mlčky jí do koše přistrčil několik hrstí bavlny ze svého.

„Ne, ne, to ne, nech toho!“ řekla žena s udiveným pohledem. „Budeš z toho mít polízanici.“

V tom okamžiku se u nich objevil Sambo. Jak se zdálo, měl na tu ženu obzvlášť spadeno. Rozmáchl se bičem a surovým hrdelním hlasem křikl: „Co je to, Lucie — švindluješ, co?“

A jen dořekl, kopl ženu svou těžkou botou z hověziny a Toma šlehl karabáčem přes tvář.

Tom se pustil mlčky zase do práce, ale žena, už předtím na pokraji zhroucení, omdlela.

„Však já ji vzkřísím," zvolal popoháněč se surovým úšklebkem. „Dám jí něco lepšího než čuchnout kafříček!" Vzápětí vytáhl z rukávu kazajky špendlík a vrazil ho mulatce až po hlavičku do masa. Žena zasténala a nadzdvihla se na loket. „Vstávej, zvíře, a dělej, slyšíš, nebo ti ještě ukážu, zač je toho loket!"

Ženu to zjevně na několik okamžiků vzpružilo k vypětí téměř nadlidskému a pustila se se zoufalou horlivostí zase do práce.

„Koukej, ať se činíš a nepolevíš!" pohrozil jí Sambo. „Nebo jinak počítám, že si budeš večer přát, abys nežila!"

„To si přeju už teď!" slyšel Tom její odpověď. A potom ji znovu zaslechl, jak vzdychá:

„Ach Bože, jak dlouho ještě? Ach Bože, proč nám nepomůžeš?"

Přes všechno nebezpečí, co kvůli tomu třebas vytrpí, přitočil se Tom k mulatce znovu a přesypal jí do koše všechnu svou bavlnu.

„Ne, to nesmíš! Nevíš, co ti za to udělají!" bránila mu žena.

„Já to snesu lehčeji než ty," namítl Tom a už byl zase na svém místě. Všechno to proběhlo v mžiku.

Vtom naše neznámá — kterou jsme čtenáři již popsali a která v průběhu své práce došla tak blízko k Tomovi, že zaslechla jeho poslední slova — znenadání zdvihla své černočerné oči a na vteřinku je na něho upřela.

Potom hrábla do svého koše a přesypala notnou kupku bavlny do koše Tomova.

„Nemáš ponětí, jak to tady chodí," řekla, „protože jinak bys to nebyl udělal. Až tady budeš nějaký měsíc, tak tě to pomáhání druhým samo přejde. Poznáš, že je dost těžké uchránit vlastní kůži."

„Nedej Bůh, paní!" odpověděl Tom, který bezděčně použil vůči své spoludělnici na poli uctivého oslovení, požadovaného etiketou vznešeně vychovaných rodin, v nichž doposud žil.

„Tyhle končiny Bůh nenavštěvuje," prohodila žena zatrpkle, zatímco hbitě pokračovala v práci. A znovu se jí rty zvlnily pohrdavým úsměvem.

Ale popoháněč zahlédl přes celé pole, co žena učinila. Mávaje nad hlavou bičem, přiběhl k ní.

„Cože, jakže?“ zahulákal s vítězoslavným výrazem na ženu. „I ty švindluješ? Hybaj! Teď tě mám pod komandem já — dej si pozor, nebo to shrábneš!“

Z ženiných černých očí šlehl pohled jako plamen blesku; s rozechvělými rty a rozšířenými nozdrami se střelhbitě obrátila, vypjala se a upřela na popoháněče pohled, z něhož sršel vztek a opovržení.

„Sketo!“ křikla. „Jen se mě opovaž dotknout! Ještě pořád mám dost moci, abych tě nechala rozsápat psům, zaživa upálit, na kusy roztrhat! Stačí, když řeknu slovo!“

„U všech ďasů, proč tedy jste tady?“ zeptal se muž, očividně zastrašený, a mrzutě krok dva ucouvl. „Nic špatného jsem nemyslel, paní Cassy!“

„Tak se ode mne kliď!“ řekla mu žena. A vskutku, muž projevil náramný zájem obstarat něco až na druhém konci pole a velmi spěšně odběhl.

Žena se okamžitě zase oddala své práci a činila se s hbitostí, která Toma úplně udivovala. Šlo jí to, jako by jí pomáhalo nějaké kouzlo. Než den skončil, koš nejen naplnila, ale i upěchovala, znovu vrchovatě nasypala a ještě několikrát přidala notnou dávku do koše Tomovi.

Dlouho po soumraku se celý utrmácený šik hnul a s koši na hlavách se vláčel dlouhou řadou k haluzně určené k ukládání a vážení bavlny. Tam už čekal Legree a čile rozprávěl s oběma popoháněči.

„Tenhle Tom, ten nám dá zatraceně co proto. Pořád přistrkával bavlnu do koše Lucii. Jestli si na něj pán nedá pozor, tak ještě jednoho krásného dne nasadí všem těm negrům do hlavy, že jsou tejraný!“ žaloval Sambo.

„Hoho! Neřád jeden černá!“ zvolal Legree. „Bude asi potřebovat zkrotit — co říkáte, mládenci?“

Oba černoši se při této narážce příšerně zacenili.

„Ja, ja! Krotit, na to je pan Legree kabrňák! V tom by pána nepřetrumf sám rohatý!“ přihodil si Quimbo.

„Jářku, mládenci, nejlíp bude, když mu dáme bičovat negry, až ho ten fantaz přejde. To ho zkrotí!“

„Kruci, pán bude mít pernou práci, než to z něho vyžene!“

„Ale vyhnat se to z něho musí!“ odpověděl Legree a převaloval v ústech žvanec tabáku.

„A co ta Lucie — největší potvora a vohera na plantáži?“ připomněl Sambo.

„Jen pomalu, Sambo, nebo se mi ještě rozsvítí, proč vlastně máš na Lucii tak spadeno!“

„No, pán přece ví, že se vzepřela pánovi a nechce o mně ani slyšet, třeba jí to pán poručil.“

„Byl bych ji k tomu už donutil bičem,“ řekl Legree a odplivl si, „ale tlačí nás tolik naléhavé práce, že mi nepřipadá vhodné, abychom ji zrasovali zrovna teď. Je slabá, ale tyhle slabé holky vydrží často napůl přizabít, jen aby prosadily svou!“

„No, ale Lucie byla hrozně protivná a líná — trucovala a nechtěla nic dělat — a Tom sbíral za ni.“

„Že za ni sbíral, hm? Tak tedy Tom bude mít to potěšení ji zbičovat. Bude to pro něj dobré cvičení a taky to té holce nenandá, jako byste ji zmlátili vy, pekelníci jedni!“

„Ha, ha, ha! Ho, ho, ho!“ chechtali se oba černí pochopové. A ty pekelné zvuky se věru zdály nikoli nevýstižným projevem ďábelského charakteru, který jim Legree přisuzoval.

„Jenže, pane, Tom a paní Cassy, ti dva spolu, pomohli Lucii naplnit koš. Skoro hádám, že bude mít plnou váhu, pane!“

„Vážit budu já!“ namítl Legree s významným důrazem.

Oba popoháněči se znovu rozřehtali svým nelidským smíchem.

„Hm!“ dodal Legree. „Paní Cassy si tedy odpracovala den.“

„Česala jak sám luciper a všichni jeho andělé dohromady!“

„Taky myslím, že má všechny ďábly v těle!“ přikývl Legree, zavrčel nějakou sprostou kletbu a zamířil do kůlny s váhou.

Pomalu se šinula řada utrmácených, sklíčených tvorů dovnitř a jeden po druhém kladli s bojácnou zdráhavostí košík na váhu.

Legree zaznamenával jednotlivá množství na břidlicovou tabulku, na níž měl po straně přilepený seznam jmen.

Konečně zvážil Tomův koš a množství schválil.

Tom se s úzkostlivým pohledem díval, jak pochodí žena, jíž se přátelsky ujal.

Slabostí vrávorala, když přistoupila a odevzdávala košík. Legree si dobře všiml, že má plnou váhu, ale s líčeným hněvem se rozkřikl:

„Jakže, ty veš líná! Zase málo! Počkej tady, hned dostaneš, co ti patří!“

Žena vyrazila sten nejhlubšího zoufalství a sedla si stranou na prkno.

Potom přistoupila žena, které říkali paní Cassy, a s pyšným, lhostejným výrazem odevzdala svůj koš. Když ho odevzdávala, Legree se jí posměšným, a přesto tázavým pohledem podíval do očí.

Pevně na něho upřela své černé oči, rty se jí lehce pohnuly a řekla mu cosi francouzsky.

Co povídala, nikdo nevěděl, ale jen promluvila, výraz Legreeovy tváře přímo znelidštěl. Pozdvihl maličko ruku, jako by ji chtěl uhodit — ale žena přijala ten pohyb s vášnivým pohrdáním. Prostě se otočila a odešla.

„A teď!“ křikl Legree, „pojď sem — ty, Tome! Říkal jsem ti už přece, víš, že jsem tě nekoupil jen tak na obyčejnou práci. Chci tě povýšit a udělat z tebe dozorce. A můžeš docela dobře začít hned dnes a trošku se zacvičit. No, vem si hezky tuhle holku tady a zbičuj ji — už jsi to viděl dost často, abys věděl, jak do toho!“

„Prosím pána za odpuštění,“ odpověděl Tom, „ale doufám, že mi pán tohle ukládat nebude. Nejsem na to zvyklý — nikdy jsem to nedělal — a nemůžu to udělat, zanic na světě.“

„Však ty se naučíš kapitální řádku věcí, co ještě neumíš, dřív než s tebou budu hotov!“ zvolal Legree, popadl býkovec, šlehl Toma prudce přes tvář a po první ráně ho bil dál hlava nehlava.

„Tak!“ vyhrkl, když ustal, aby si odpočinul. „Budeš mi ještě pořád povídat, že to nemůžeš udělat?“

„Ano, pane,“ odpověděl Tom a zdvihl ruku, aby si setřel krev, která mu stékala crčkem po tváři. „Jsem ochotný pracovat ve dne v noci, pracovat do posledního dechu svého života — ale takovouhle věc nemůžu srovnat se svým svědomím, to není podle mého správné. A nikdy to taky neudělám, pane — nikdy!“

Tom hovořil pozoruhodně klidným, tichým hlasem a choval se s obvyklou důstojností, což vnuklo Legreemu představu, že je zbabělý a dá se snadno podrobit. Když však pronesl tato poslední slova, projel

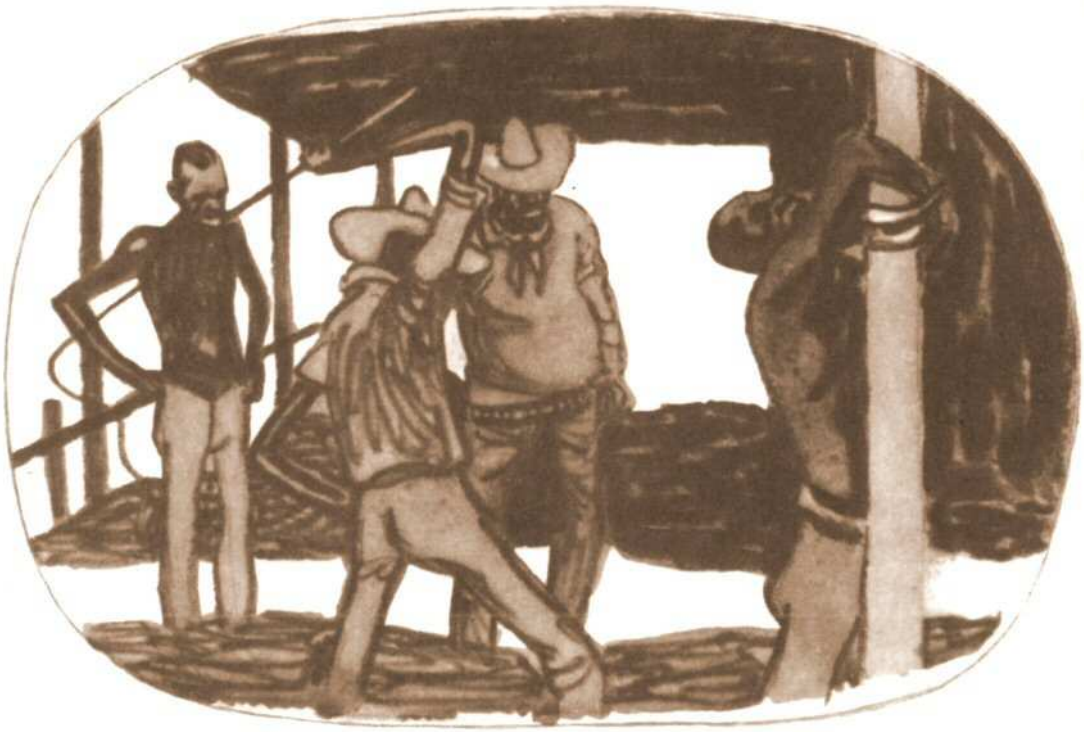

kdekým v zástupu záchvěv úžasu — nešťastná žena sepjala ruce a zvolala: „Bože!“ a všichni se mimoděk dívali jeden na druhého a tajili dech, jako by se chystali na bouři, která každým okamžikem propukne.

Legree zíral na Toma celý zaražený a zmatený, ale nakonec vybuchl:

„Cože, ty zatracené černé hovado! Mně budeš povídat, že nepokládáš za správné dělat to, co ti poručím? Co má kdo z vás, dobytku jeden zlořečená, co přemýšlet, co je správné? Tomu udělám krátký konec! Co si vůbec myslíš, že jsi? Třeba si myslíte, pane Tome, že jste hrabě, když svého pána takhle poučujete, co je správné a co není! Tak ty tedy tvrdíš, že to je nesprávné, tuhle holku zbít?“

„Ano, pane, myslím si to,“ odpověděl Tom. „Ta ubožačka je nemocná a slabá. Byla by to vyložená ukrutnost a nic takového nikdy neudělám, ani to nezkusím. Jestli mě chcete zabít, pane, zabte si mě, ale abych já pozdvihl ruku proti někomu tady, to neudělám nikdy, nikdy — to raději umřu!“

Tom hovořil mírným hlasem, ale s rozhodností, kterou si nebylo možno vykládat mylně.

Legree se třásl hněvem; zelenavé oči mu divě plály a samy licousy jako by se mu vztekem kroutily. Ale jako dravá šelma, která si se svou obětí pohrává, dřív než ji pozře, potlačil silnou chuť okamžitě se na něho vrhnout a propukl v jízlivé vtipkování:

„No, vida, konečně že mezi nás hříšníky sestoupil taky jeden pobožníček — nic míň než světec, kníže, aby nám hříšníkům kázal o našich nepravostech. Ukrutně svatý člověk to musí být! Poslouchej, ty lotře, když se stavíš, jaký jsi pobožný — to jsi v té své bibli nikdy nečetl: ‚Služebníci, buďte poslušní pánů‘? A nejsem já tvůj pán? Nevysolil jsem snad na dřevo dvanáct set tvrdých dolarů za všechno, co vězí v té tvé ničemné černé kůži? Nejsi snad tělem i duší můj?“ zakončil a těžkou botou uštědřil Tomovi prudký kopanec. „No řekni!“

Duší nešťastného Toma, zdrceného svrchovaným tělesným utrpením a shrbeného brutálním násilím, bleskla tato otázka jako jasný paprsek radosti a vítězství. Náhle se vypjal, pohlédl vážně k nebi a přes slzy a krev, jež mu stékaly po tvářích společnými pramínky, zvolal:

„Ne, ne, ne! Moje duše vám nepatří, pane! Tu jste si nekoupil — tu si koupit nemůžete! Tu si koupil a zaplatil za ni ten, který si ji dovede udržet. Dělejte si co dělejte, mně ublížit nemůžete!“

„Že nemůžu?“ opáčil Legree s úšklebkem. „To uvidíme! Hej, Sambo, Quimbo! Pokroťte tohohle neřáda tak, že se z toho za měsíc nevylíže!“

Oba černí obři, kteří se nyní s ďábelskou radostí v tváři chopili Toma, mohli směle vystupovat jako nikoli nevhodné zosobnění všech sil temna.

Tom se nebránil, když ho vyváděli ven; ubohá mulatka neblahým tušením vykřikla a všichni ostatní jako na povel vstali.

34 KAPITOLA TŘICÁTÁ ČTVRTÁ
KVADRONČIN PŘÍBĚH

Bylo pozdě v noci a Tom ležel ve starém opuštěném přístavku ke kůlně, v níž se vyzrňovala bavlna. Byl úplně sám a krvácel a sténal mezi rozbitými součástmi strojů a kupami bavlněného odpadu i jiného haraburdí, které se tam nashromáždilo.

Noc byla vlhká a dusná a myriády moskytů, jimiž se těžký vzduch hemžil, jen ještě zvyšovaly neutuchající trýzeň jeho ran. Palčivá žízeň — utrpení horší než všechno jiné — pak míru jeho tělesných muk dovršovala.

„Ach dobrý Bože! Shlédni na mne, prosím tebe — dej, ať zvítězím! — Dej, ať nade vším zvítězím!“ prosil Tom ve svých mukách.

Za hlavou zaslechl kroky. Kdosi vešel do kůlničky a do očí mu šlehlo světlo lucerny.

„Kdo je to? Ach pro smilování boží, dejte mi, prosím vás, trošku vody!“

Nevolnice Cassy — ta to totiž byla — postavila lucernu na zem, nalila z láhve vody, zdvihla Tomovi hlavu a dala mu napít. S horečnou hltavostí vyprázdnil ještě jeden hrníček a ještě jeden.

„Jen pij, kolik chceš,“ pobídla ho. „Věděla jsem, jak ti bude. Není to poprvé, co jsem v noci vstala, abych donesla vodu takovým, jako jsi ty.“

„Děkuju vám, paní,“ zašeptal Tom, když se dosyta napil.

„Neříkej mi paní! Jsem nešťastný otrok stejně jako ty — bědnější, než ty kdy můžeš být!“ namítla hořce. „Ale teď, můj ubohý příteli,“ pravila, když napřed přistoupila ke dveřím, vtáhla dovnitř malý slamník a rozestřela na něm prostěradla namočená ve studené vodě, „zkus se převalit na tohle.“

Tomovi, zdřevěnělému od ran a pohmožděnin, trvalo notnou chvíli, než se mu ten cvik podařil; ale když se konečně na slamník doškrábal, pocítil, že ten chladivý obklad přináší jeho zraněnému tělu znatelnou úlevu.

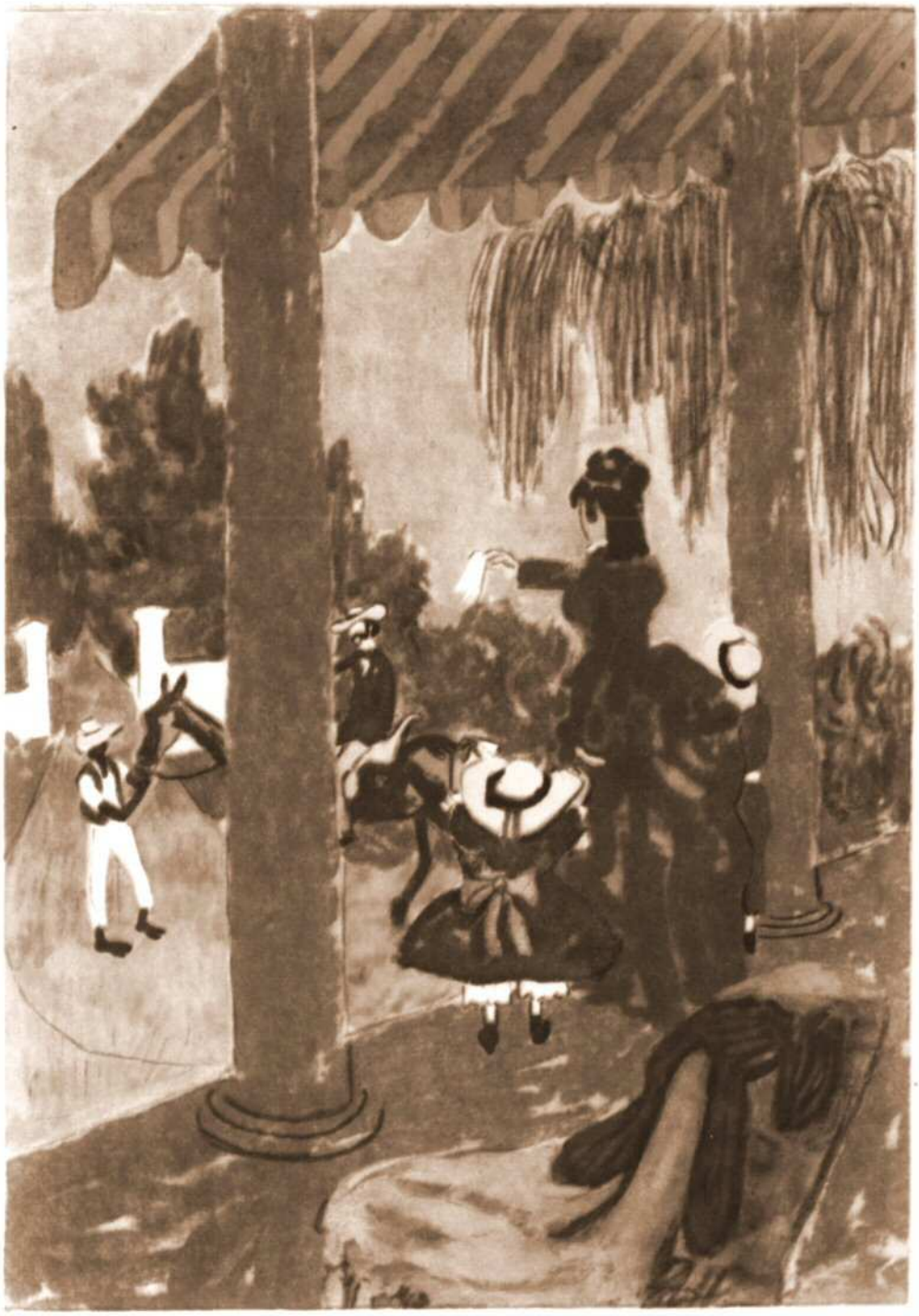

Žena, kterou dlouhá zkušenost s oběťmi surové zvůle naučila mnohým tajům léčení, mu potom přiložila ještě mnoho dalších obkladů. Toto ošetření ran Tomovi brzy poněkud ulevilo.

„Nu," pravila žena, když mu nakonec zdvihla hlavu na svinutý chumel odpadové bavlny, který mu podložila jako podušku, „to je všechno, co pro tebe mohu udělat."

Tom jí poděkoval a žena se posadila na zem, skrčila kolena, objala si je rukama a s hořkým a bolestným výrazem v tváři se zahleděla před sebe. Čepec se jí svezl dozadu a kolem jejího pozoruhodného a zádumčivého obličeje se rozlily dlouhé vlnité proudy černých vlasů.

„Není to nic platné, můj ubohý příteli," promluvila konečně, „není to nic platné, o co ses tady pokoušel. Počínal sis statečně — měl jsi právo na své straně, ale je to všechno marné a nemá vůbec smysl, aby ses nějak vzpouzel. Jsi v rukou ďábla — je silnější a ty se musíš podrobit."

Podrobit se! Nenašeptávala mu to snad už předtím lidská slabost a tělesná bolest? Tom se zalekl — neboť trpká žena s divýma očima a tesklivým hlasem mu připadala jako vtělení onoho pokušení, s nímž už toho večera zápolil.

„Ach Bože! Ach Bože!" zasténal. „Jak se můžu podrobit?"

„To nemá cenu, dovolávat se Boha — ten nikoho neslyší," pravila žena pevně. „Podle mého žádný Bůh vůbec není, nebo jestli už je, tak straní těm, co jsou proti nám. Všechno se staví proti nám, nebe i země. Kdeco nás strká do pekel. Proč tam nejít?"

Tom zavřel oči; z těch zasmušilých neznabožských slov ho až jímala hrůza.

„Podívej," pokračovala žena, „ty ještě nic nevíš, jak to tady chodí, ale já ano. Jsem v tomhle domě už pět let, už pět let šlape po mém těle i duši ten člověk a nenávidím ho jako samého ďábla! Jsi tady na osamělé plantáži, deset mil od nejbližší usedlosti uprostřed močálů; není tady jediného bělocha, který by mohl dosvědčit, kdyby tě upálili zaživa — kdyby tě zaživa uvařili v kotli, rozsekali na kousíčky, předhodili k roztrhání psům nebo kdyby tě pověsili a ubičovali k smrti. Neplatí tady žádný zákon, ani boží, ani lidský, který by byl tobě nebo komu jinému z nás i sebemíň co platný.

A ten člověk? Je na celém širém světě něco, co by se štítil udělat? Každému pod sluncem by vstávaly vlasy na hlavě a jektaly zuby, jen kdybych vyprávěla, co všechno jsem tady viděla a poznala — ne, nemá smysl se vzpouzet! Chtěla jsem s ním já snad žít? Neměla jsem snad jemné vychování? A on — bože na nebi! — co byl on a co je? A přece jsem s ním žila celých těch pět let a dnem i nocí proklínala každičký okamžik svého života! A teď si přivedl novou — mladičkou, teprv patnáctiletou — a podle jejích vlastních slov vychovanou v nábožnosti. Její hodná paní ji naučila číst bibli a ona si tu bibli přinesla s sebou — sem do pekel!“

A žena se zasmála divým a žalostným smíchem, který kůlnu rozezvučel podivnou, nadpřirozenou ozvěnou.

Tom sepjal ruce; všechno byla jedna temnota a hrůza.

Žena pokračovala neúprosně dál:

„A kdo jsou ti bídní ničemníci, co s nimi pracuješ, kdo jsou, abys kvůli nim trpěl? Každý z nich by se proti tobě obrátil hned prvně, jak by se mu naskytla příležitost! Všichni se chovají jeden k druhému tak ničemně a krutě, že se to ani povídat nedá — nemá smysl, abys trpěl a chtěl je tak uchránit zlého.“

„Ubožáci!“ zvolal Tom. „Co v nich tu krutost vypěstovalo? A když podlehnu, pomaloučku si na ni zvyknu taky a za chvíli budu stejný jako oni! Ne, ne, paní! Ztratil jsem všechno — ženu i děti, domov i hodného pána, co by mi byl dal svobodu, jen zůstat o týden déle naživu. Na tomhle světě jsem přišel o všechno a je to navždycky dočista pryč — ale přijít teď ještě taky o nebe — to nemůžu! Ne, ke všemu tomu ještě propadnout hříchu, to nemůžu!“

„Sám uvidíš,“ řekla Cassy. „Co si chceš počít? Zítra se na tebe vrhnou znova. Znám je a viděla jsem všechno, co dokážou. Trnu hrůzou při pomyšlení, co všechno tě od nich čeká. A nakonec tě zlomí a ty povolíš.“

„Pane Ježíši!“ zaúpěl Tom. „Stůj při mně a ochraňuj mou duši! Pane můj, prosím tebe — nedopusť, abych podlehl!“

„Ach jemine,“ namítla Cassy, „tohohle vzývání a modlení jsem už slyšela! A přece je všechny zlomili a podrobili. Třeba ta Emmelina, ta se snaží vydržet — a ty se snažíš vydržet — ale jaký to má smysl? Musíš se podvolit, nebo se dát po troškách ubít.“

„Dobrá, pak tedy umřu!“ zvolal Tom. „Ať to táhnou, jak dlouho chtějí, nakonec přece jen nemůžou zabránit, abych jednou neumřel! A potom se mnou už nic víc udělat nemůžou. Jsem klidný! Jsem připravený! Vím určitě, že mi Bůh pomůže a dodá mi síly.“

Žena na to neodpověděla a seděla s černýma očima utkvěle upřenýma do země.

„Možná že to je pravá cesta,“ šeptala jako pro sebe. „Ale pro ty, kdo se už jednou poddali, pro ty už není naděje — žádná naděje! Žijeme ve špíně a jsme čím dál tím hnusnější, až si nakonec hnusíme sami sebe! A toužíme po smrti a nemáme odvahu sami se zabít! Žádná naděje! Žádná, žádná! Jako to děvče teď — právě tak mladá, jako jsem bývala já.

Podívej se na mne!“ obrátila se na Toma a hovořila dál velmi rychle. „Vidíš, co ze mne je? A to jsem vyrostla v přepychu! První moje vzpomínky platí tomu, jak jsem si jako dítě hrávala v krásných pokojích a jak mě ustavičně strojili jako panenku a hosté mě vždycky zahrnovali chválou. Ze salónu vedly široké zasklené dveře rovnou do

zahrady, kde jsem si pod pomerančovníky hrávala s bratry a sestrami na schovávanou. Poslali mě do klášterní školy a tam jsem se učila hrát na piano, vyšívat, francouzsky a kdovíco všechno. Sotva mi bylo čtrnáct, zavolali si mě odtamtud domů — na otcův pohřeb. Umřel docela nečekaně, a jakmile došlo k projednávání pozůstalosti, přišlo se na to, že zbylé jmění nestačí úplně uhradit všechny dluhy. A když potom věřitelé pořizovali seznam majetku, zapsali do něho i mne.

Moje matka byla otrokyně a otec mě odjakživa hodlal propustit na svobodu, ale neudělal to, a proto jsem se octla v inventáři. Hned odmalička jsem znala své postavení, ale nikdy jsem si tím nelámala hlavu. Nikdo jaktěživo nečeká, že by silný zdravý muž mohl tak náhle umřít. Otec byl ještě čtyři hodiny před smrtí úplně zdravý člověk — byl to jeden z prvních případů cholery v Novém Orleansu.

Den po pohřbu vzala otcova žena své děti a odjela s nimi na plantáž svého otce. Připadalo mi, že se ke mně chovají divně, ale nic jsem netušila. Urovnáním celé pozůstalosti pověřili jednoho mladého advokáta a ten přicházel den co den, vyřizoval v domě všechny věci a mluvil se mnou náramně zdvořile. Jednou s sebou přivedl mladého muže, který mi připadal nejhezčí ze všech, co jsem kdy viděla.

Na ten večer nikdy nezapomenu. Procházela jsem se s ním v zahradě. Cítila jsem se osamělá a srdce mi přetékalo žalem a on byl ke mně tak laskavý a něžný! A povídal mi, že mě viděl už předtím, než jsem odešla do kláštera, a že mě už dávno miluje a že by chtěl být mým přítelem a ochráncem. Zkrátka, neřekl mi sice, že za mne zaplatil dva tisíce dolarů a že jsem jeho majetkem, ale šla jsem s ním dobrovolně, protože jsem ho prostě milovala.

Milovala!“ opakovala žena a odmlčela se. „Ach, jak já toho člověka milovala! Já ho miluju ještě dnes a vždycky budu milovat, dokud budu mít dech v těle! Tak byl krásný, tak vznešený, tak ušlechtilý! Uvedl mě do krásného domu a měla jsem spoustu služebnictva, koní, kočárů, nábytku i šatů. Dal mi všechno, co mohl za peníze koupit, ale nic z toho nemělo pro mne cenu — záleželo mi jedině na něm. Milovala jsem ho víc než svého boha a vlastní duši — a i kdybych byla chtěla, nemohla jsem jednat jinak, než jak si přál on.

Přála jsem si jenom jedno — věru že přála — a to, aby se se mnou oženil. Domnívala jsem se, miluje-li mě opravdu tak, jak říká, a

jsem-li pro něho vskutku to, za co mě zjevně pokládá, že bude ochotný se se mnou oženit a dát mi svobodu. Ale přesvědčoval mne, to že je nemožné. A říkal mi, že když si jenom budeme vzájemně věrní, že jsme před Bohem manžely. Je-li tohle pravda, byla jsem tedy jeho ženou, nebo ne? Nebyla jsem mu snad věrná? Nesledovala jsem snad celých sedm let pozorně každý jeho pohled i pohyb a nežila jsem snad a nedýchala jenom proto, abych mu dělala pomyšlení?

Dostal žlutou zimnici a celých dvacet dní a nocí jsem u něho probděla — jen já sama — a podávala jsem mu všechny jeho léky a ve všem všudy ho ošetřovala. Říkal mi, že jsem jeho dobrý anděl, a tvrdil, že jsem mu zachránila život. Měli jsme dvě krásné děti. První bylo chlapec a dali jsme mu jméno Henry. Byl, jako když otci z oka vypadne — měl stejně krásné oči, stejné čelo a kolem dokola měl vlasy jednu kudrnu — a také povahou to byl celý Henry, i nadání měl po něm. Zato malá Eliza, jak říkal, byla podobná mně.

Říkával mi, že jsem nejkrásnější žena v celé Louisianě a že je na mne i na děti ukrutně pyšný. Míval nesmírně rád, když jsem je naparádila, aby mohl vzít je i mne na projížďku v otevřeném kočáře a poslouchat, co o nás budou lidé povídat; ustavičně mi přitom šeptal do ucha spoustu krásných slov, co kdo pronesl pochvalného o mně i o dětech. Ach, byly to blažené časy! Myslela jsem si, že jsem nejšťastnější žena pod sluncem — ale potom přišly zlé doby.

Do Nového Orleansu přijel jeho bratranec Butler, jeho zvlášť milý přítel — Henry si ho cenil jako nevímco na světě. Ale já z něho měla hrůzu hned od první chvíle, kdy jsem ho spatřila, ani jsem nemohla povědět proč. Cítila jsem prostě jistotu, že nám přináší neštěstí. Navykl Henryho, že s ním chodil večer ven, a Henry se často vracel domů až ve dvě ve tři ráno. Neodvažovala jsem se říci jediné slovo — bála jsem se, protože Henry byl strašně pánovitý.

Bratranec ho zatáhl do heren a Henry byl jeden z těch, pro které není prostě záchrany, když si tam už jednou zvyknou chodit. Potom ho Butler představil nějaké dámě a já brzy poznala, že jsem ztratila jeho srdce. Nikdy mi to neřekl, ale já to viděla — věděla jsem to den ze dne jistěji. Cítila jsem, že mi puká srdce, ale nezmohla jsem se na slovo. Vtom ten ničema Henrymu nabídl, že mě od něho odkoupí i s dětmi, aby mohl vyrovnat dluhy ze hry a odstranit tak jedinou

překážku, která mu brání oženit se podle svého přání. A Henry nás prodal!

Jednoho dne mi oznámil, že má nějaké vyřizování na venkově, a bude proto nějaké dva tři týdny pryč. Mluvil přívětivěji než jindy a říkal, že bude s návratem pospíchat — ale mne to neoklamalo, věděla jsem, že chvíle nadešla. Bylo mi, jako bych se byla zrovna v kámen proměnila — nemohla jsem ani promluvit, ani slzu uronit. Políbil mě a mnohokrát zlíbal děti a potom odešel.

Viděla jsem ho nasedat na koně a dívala jsem se za ním, až mi zmizel úplně z dohledu, a potom jsem se zhroutila na zem a omdlela.

Pak přišel on, ten prokletý bídák! Přišel se ujmout svého vlastnictví. Oznámil mi, že koupil mne i mé děti, a ukázal mi kupní smlouvu. Proklela jsem ho a řekla jsem mu, že raději umřu, než bych žila s ním.

‚Jak si přeješ,‘ odpověděl, ‚ale jestli se nebudeš chovat rozumně, prodám ti obě děti tak, že je už do smrti neuvidíš.‘

Prozradil mi, že měl odjakživa v úmyslu mě dostat, hned od první chvíle, jak mě uviděl, a že sváděl Henryho na scestí naschvál jen proto, aby zabředl do dluhů a byl potom ochotnější mě prodat. Přiznal, že mu sám nasadil do hlavy lásku k jiné ženě, a že bych tedy po tom všem mohla vědět, že pro nějaké ty ciráty a slzičky a podobné komedie nesloží zbraně.

Povolila jsem, protože jsem měla svázané ruce. Měl ve své moci moje děti; kdykoli jsem se v něčem protivila jeho vůli, hned mi vyhrožoval, že je prodá, a tím si mě vždycky ochočil, jak prostě chtěl.

Ach běda, to byl život!

Žít se srdcem den co den drásaným — žít dál a dál a dál a předstírat lásku, která byla jenom mukou, a být tělem i duší nevolnicí člověka, kterého jsem nenáviděla! Kdysi jsem tak ráda čítávala Henrymu, hrála mu, tančívala s ním a zpívala mu — ale všechno, co jsem dělala pro tohohle člověka, bylo učiněná trýzeň. A přece jsem se mu bála cokoli odepřít.

Byl k dětem strašně příkrý a svévolný. Eliza byla bojácný drobeček, ale Henry byl smělý a hrdý jako jeho otec a nikdo ho jaktěživo nedokázal ani sebemíň pokrotit. Butler ustavičně dítěti něco vytýkal a hádal se s ním a já pak žila den ze dne ve stálém strachu a

úzkostech. Snažila jsem se vštípit chlapci úctu k němu — snažila jsem se zařídit, aby se s ním děti nesetkávaly, protože jsem na nich lpěla celou duší. Ale nebylo to nic platné. Prodal mi je obě.

Pozval mě jeden den na vyjížďku, a když jsem se vrátila domů, ne a ne je nikde najít! Oznámil mi, že je prodal, a ukázal mi peníze stržené za jejich krev. Tu mi bylo, jako by mě všechno dobré opustilo. Běsnila jsem, klela — proklínala jsem Boha i lidi a myslím, že se mne nějakou chvíli doopravdy bál. Ale přesto nepovolil. Řekl mi, že moje děti jsou už jednou prodané a že záleží jenom na něm, uvidím-li kdy v životě ještě jejich tvářičky. A když se prý neuklidním, budou za to pykat ony.

Nu, ženu máš plně v hrsti, když máš v moci její děti. Podrobil si mě tím a donutil mě ke klidu; utěšoval mě nadějemi, že děti možná koupí zase zpátky, a tak to s námi chodilo snad týden, snad dva. Jednoho dne jsem si vyšla ven na procházku a kroky mě vedly kolem věznice. U brány jsem viděla hlouček lidí a zaslechla jsem dětský hlas — a vtom se dvěma třem lidem vyškubl z rukou chlapec, rozběhl se s křikem ke mně a chytil se mne za sukně.

Byl to můj malý Henry. Muži, kteří ho předtím drželi, se s hroznými kletbami přihnali za ním a jeden z nich — na jeho obličej do smrti nezapomenu — mu řekl, takhle že se z toho nedostane. Odvede ho prý do věznice a tam dostane za vyučenou, že na to nikdy nezapomene. Zkoušela jsem prosit a přimlouvat se — ale jenom se mi smáli. Ubohý chlapec křičel a díval se mi do tváře a držel se mne tak pevně, že mi až napůl urval sukni, když ho ode mne odtrhli. A jak ho vlekli pryč, chlapec křičel: ‚Mami! mami! mami!‘

Poblíž stál nějaký muž a vypadal, jako že mě lituje. Nabídla jsem mu všechny peníze, co jsem u sebe měla, jen když zakročí a chlapce se zastane. Ale zavrtěl hlavou a opakoval mi to, co předtím slyšel od toho hrozného muže — chlapec je prý drzý a neposlušný hned od první chvíle, co ho koupil, a proto ho hodlá jednou provždycky zkrotit. Otočila jsem se a utíkala pryč a celou cestu mi s každým krokem připadalo, že slyším chlapcův křik. Doběhla jsem domů, vletěla jsem úplně bez dechu do salónu a tam jsem zastihla Butlera. Řekla jsem mu to a prosila jsem ho, aby tam došel a zakročil. Jenom se smál a odpověděl mi, že chlapec dostal, co si zaslouží.

Jednou ho někdo zkrotit musí — a čím dřív, tím líp. ‚Co jiného jsi čekala?‘ vmetl mi do tváře.

Tu jsem cítila, jako by mi v tom okamžiku něco v hlavě prasklo. Vzteky na mne šly mrákoty. Pamatuji se, že jsem na stole uviděla velký ostrý tesák. Pamatuji se tak trochu, že jsem ho popadla a vrhla se na toho člověka! A tu mi náhle všechno kolem sklouzlo do tmy a nic víc jsem už nevěděla — nevěděla jsem o ničem mnoho a mnoho dní.

Když jsem přišla k vědomí, byla jsem v hezkém pokoji — ale ne ve svém. Opatrovala mě nějaká stará černoška, přicházel mě navštěvovat i lékař a vůbec jsem měla velice dobré a pečlivé ošetření. Po nějaké době jsem se dověděla, že Butler odjel a nechal mě v tom domě s příkazem, aby mě prodali. Proto si se mnou dávali tolik práce.

Nechtěla jsem se uzdravit a doufala jsem, že se neuzdravím. Ale proti mému přání horečka opadla a já se zotavovala, až jsem konečně zase vstala. Potom jsem se musila každý den pěkně nastrojit a přicházeli pánové, postávali přede mnou, kouřili doutníky, okukovali mě, vyptávali se a přetřásali mou cenu. Byla jsem tak zasmušilá a zamlklá, že mě nikdo nechtěl. Hrozili mi zmrskáním, jestli nebudu veselejší a nedám si trochu záležet, abych byla přívětivější.

Konečně jednoho dne přišel jeden pán, jmenoval se Stuart. Zdálo se, že se mnou má jistý soucit. Všiml si, že mě na srdci tíží něco hrozného, a mnohokrát mě přišel navštívit sám a konečně mě přemluvil, abych se mu s tím svěřila. Nakonec mě koupil a slíbil mi, že udělá všechno, co je v jeho moci, aby našel a vykoupil moje děti.

Zašel do domu, kde býval můj malý Henry. Tam se dověděl, že ho prodali jednomu plantážníkovi na horním toku Perlové řeky. Víc jsem už od té doby o Henrym neslyšela. Potom vypátral, kde je moje dcera — měla ji u sebe jedna stařena. Nabídl jí za ni obrovskou sumu, ale marně, zanic ji nechtěla prodat. Butler se dověděl, že Stuart ji chce pro mne, a vzkázal mi, že svou dceru nikdy nedostanu.

Setník Stuart byl ke mně velice laskavý. Měl nádhernou plantáž a odvezl si mě tam s sebou. Neuplynul rok a narodil se mi synáček. Ach, jak jsem to dítě milovala! Tak věrně se ten drobeček podobal mému ubohému Henrymu! Ale já se rozhodla — ano, pevně rozhodla, že už nikdy v životě nenechám svoje dítě, aby dorostlo!

Přivinula jsem chlapečka do náruče, bylo mu teprv čtrnáct dní, a líbala jsem ho a plakala jsem nad ním — a potom jsem mu dala opiovou tinkturu a tiskla jsem si ho pevně k ňadrům, až usnul věčným spánkem. Jak jsem pro něho truchlila a plakala! A koho třeba i jen ve snu napadlo, že jsem mu dala opium jinak než pouhým omylem? Ale je to jedna z mála věcí, které mě teď těší. Nelituji toho činu dodnes — aspoň to dítě má po bolesti. Co lepšího než smrt jsem mu mohla dát, chuďátku malému?

Po nějakém čase vypukla cholera a setník Stuart umřel — umírali všichni, kdo chtěli žít. Ale já — já, i když jsem už byla jednou nohou v hrobě — já žila dál! Potom mě prodali a šla jsem z ruky do ruky, až jsem zestárla a uvadla a dostala horečky. A potom mě koupil tenhle bídák a přivezl si mě sem — a tady jsem dodneška!“

Žena se odmlčela. Vychrlila ze sebe ten životní příběh s divokou náruživostí v hlase a chvíli se zdálo, že jej vypráví Tomovi, chvíli zase, že mluví jakoby sama pro sebe. Tak prudká a strhující byla vášnivá síla, s níž hovořila, že načas dokonce utlumila i bolestivost Tomových ran.

Tom se zdvihl na loket a sledoval ji pohledem, jak nepokojně přechází sem a tam a jak se jí rozpuštěné dlouhé černé vlasy s každým pohybem těžce houpají kolem ramen.

„Ty mi tvrdíš,“ pokračovala po chvíli, „že existuje Bůh — Bůh, který shlíží na zem a všechno tohle vidí. Možná, snad. Klášterní sestry mi často vyprávěly o dni posledního soudu, kdy všechno vyjde na světlo. To bude pomsty, až ten den přijde, co?

Oni si myslí, to že nic není, co trpíme — to že nic není, co trpí naše děti! Je to všecko maličkost — a přece jsem se vláčela po ulicích s pocitem, že tíha bídy v mém jediném srdci je dost velká, aby zbořila celé město! Přála jsem si, aby se domy na mne sesuly nebo aby se dlažba pode mnou propadla. Ano! A v den posledního soudu stanu před Bohem a vydám svědectví proti těm, kdo na těle i na duši zničili mne i moje děti!

Když jsem byla ještě malá, myslívala jsem si, že jsem zbožná — milovala jsem Boha i modlitbu. Ale teď jsem ztracená duše, pronásledovaná dábly. Ve dne v noci mě trýzní běsové, ustavičně mě štvou a štvou — a já to taky udělám, co nejdřív to taky udělám,“

zvolala s rukou zaťatou v pěst a temnýma černýma očima ji bleskl plamen šílenství. „Pošlu ho tam, kam patří — a hezky krátkou cestou — jednou v noci to už udělám, i kdyby mě za to měli zaživa upálit!“

Pustou kůlnou se rozlehl divý, dlouhý smích a skončil hysterickým vzlykem; žena se vrhla na zem a zmítala se v křečovitém pláči.

Zakrátko se zdálo, že záchvat běsnění doznívá; pomalu se zdvihla na nohy a zjevně nabývala rozvahy.

„Mohla bych ti ještě nějak pomoci, můj ubohý příteli?“ zeptala se a popošla k místu, kde ležel Tom. „Mám ti dát ještě trochu vody?“

Z jejího hlasu i chování, když ta slova pronášela, dýchala líbezná a soucitná něha, která podivně kontrastovala s její dřívější divokostí.

Tom vypil podanou vodu a zadíval se ženě vážně a lítostivě do obličeje.

Žena si položila ruku na srdce a zhluboka se nadýchla, jako by měla zdvihnout velkou tíhu.

Tom vypadal, jako by chtěl něco říci, ale Cassy ho rozhodným posunkem zarazila.

„Nemluv, můj ubohý příteli. Pokus se spát, jestli můžeš.“ A když mu postavila vodu na dosah ruky a přispěla k jeho pohodlí kdejakou drobnou úpravou, která byla v jejích možnostech, odešla Cassy z kůlny.

35 KAPITOLA TŘICÁTÁ PÁTÁ

PAMÁTKY

Obývací pokoj v Legreeově domě byla prostorná, dlouhá místnost s širokým, rozložitým krbem, kdysi vyčalouněná nádhernými a drahými tapetami, ale ty se nyní od vlhkých stěn odchlipovaly a visely z nich jako trouchnivějící, potrhané a vybledlé cáry papíru. Pokoj čpěl oním příznačným odporným a nezdravým zápachem smíšeným z plísně, špíny a rozkladu, s jakým se často setkáváme v zatuchlých starých domech.

Papírové čalouny, místy pocákané pivními a vinnými slivkami,

zdobila tu a tam ještě lecjaká poznámka načáraná křídou a dlouhé sloupce čísel, podtržené a sečtené, jako by se tu někdo byl cvičil v počtech. V krbu stál železný koš s řeřavým dřevěným uhlím, neboť ačkoli počasí nebylo studené, večery se v té velké místnosti zdály vždycky vlhké a chladné. Kromě toho Legree potřeboval po ruce oheň, aby si měl kde zapalovat doutníky a ohřívat si vodu na punč.

Narudlá zář dřevěného uhlí ukazovala nepořádnou a nevábnou tvářnost pokoje — sedla, uzdy, několikero druhů koňských postrojů, jezdecké bičíky, pláště a rozličné kusy šatstva, v neladu a neskladu porůznu poházené po celé místnosti. A mezi tím vším se ulebedili psi, o nichž jsme se již zmínili, a leželi, jak to hovělo jejich chuti a pohodlí.

Legree si právě míchal sklenici punče. Doléval do něho vřelou vodu z nakřáplého džbánku s uraženou hubičkou a přitom bručel:

„Mor na toho Samba, spískat mi takový cimbus s těmi novými chlapy! Ten mládenec nebude teď s to sáhnout na práci aspoň týden — zrovna v největším shonu sklizně!“

„Ano, to jste celý vy,“ promluvil hlas za jeho židlí.

Byla to nevolnice Cassy, která se za jeho samomluvy zticha přikradla.

„Ha, ty ďáblice! Tak ty ses vrátila, co?“

„Ano, vrátila,“ odpověděla klidně. „Vrátila jsem se, ale proto, abych prosadila svou!“

„Lžeš, děvko! Uvidíš, že dostojím slovu. Buďto budeš sekat dobrotu, nebo se klid dolů do baráků a jez a dři si s čeládkou.“

„Tisíckrát raději bych žila v nejšpinavější díře v těch barácích,“ odpověděla žena, „než být ve vašich drápech!“

„Ale přese všechno v mých drápech jsi,“ opáčil Legree a otočil se k ní se zvířecím úšklebkem. „To mě aspoň utěšuje. Tak, má milá, buď přece rozumná!“ připojil a chytil ji za zápěstí.

„Dejte si pozor, Šimone Legree!“ křikla Cassy a z očí jí vyšlehl blesk — pohled tím vzplanutím tak divý a šílený, že až málem děsivý. „Vy se mne bojíte, Šimone,“ pokračovala pomalu, „a máte k tomu taky důvod! Ale dejte si pozor, protože mám ďábla v těle!“

Tato poslední slova mu sykavě zašeptala přímo do ucha.

„Pryč ode mne! Namouduši věřím, že je to pravda!“ zvolal Legree, odstrčil ji od sebe a pozoroval ji s neklidem. „Ostatně, Cassy,“

dodal, „proč bychom nemohli být spolu zadobře, jako to bývalo?“

„Bývalo!“ opakovala trpce a rázem zmlkla — celé moře dusivých vzpomínek jí zaplavilo srdce a vzalo jí všechnu řeč.

Cassy si hned od počátku udržovala nad Legreem onen druh nadvlády, jaký si může citově lhostejná žena pevné vůle vždy udržet i nad největším surovcem. Poslední dobou se však pod ohavným jhem svého nevolnictví stávala čím dál tím podrážděnější a neklidnější a její popudlivost propukala občas záchvatem zuřivého šílenství. Pro tento chorobný sklon v ní Legree viděl jakousi strašidelnou postavu, neboť trpěl onou pověrečnou hrůzou před šílenci, jaká je u lidí duševně drsných a omezených zpravidla běžná. Když Legree přivedl do domu Emmelinu, všechny dohasínající oharky ženského cítění ve vyprahlém srdci nešťastné Cassy rázem vzplály. Postavila se na stranu děvčete a mezi ní a Legreem došlo k prudké hádce. Legree se ve vzteku zapřísáhl, že ji zapřáhne do práce na poli, nebude-li se chovat klidně. Cassy s hrdým opovržením prohlásila, že na pole prostě půjde.

A jak jsme již popsali, skutečně si tam jeden den odpracovala, aby ukázala, jak svrchovaně tou hrozbou pohrdá.

Legree byl od rána do večera potají celý nesvůj, protože Cassy na něho měla vliv, z něhož se nedovedl vymanit. Když kladla svůj koš na váhu, doufal, že žena projeví nějakou povolnost, a oslovil ji tónem jaksi zpola smířlivým a zpola posměvačným. Ale odpověděla mu s nejzavilejším opovržením.

Neslýchané surové jednání s ubohým Tomem ji pobouřilo ještě víc, a když vešla za Legreem do domu, nevstoupila tam s žádným jiným úmyslem, než aby mu tu surovost vytkla.

„Rád bych, Cassy,“ řekl Legree, „aby ses chovala slušně.“

„Vy budete mluvit o slušném chování! A co jste dělal vy? Vy, který nemáte ani tolik rozumu, abyste se udržel a nepřizabil jednoho z nejlepších dělníků právě v největším návalu práce — a jen pro svou pekelnou vzteklost!“

„Byl jsem hlupák, to je pravda, že jsem připustil, aby k takovému sporu vůbec došlo,“ přiznal Legree. „Ale když si ten mládenec postavil hlavu, musel jsem ho zkrotit.“

„Počítám, toho že nezkrotíte!“

„Že ne?“ zvolal Legree a vztekle vyskočil. „To bych rád viděl, jestli ne! Byl by to první negr, co kdy na mne vyzrál! Zpřerážím mu třeba všechny kosti v těle, ale podvolit se musí!“

Vtom se právě otevřely dveře a do pokoje vstoupil Sambo. Popošel s úklonami dál a podával cosi zabaleného v papíře.

„Co je to, ty ničemo?“ zeptal se Legree.

„Nějaké kouzlo, pane!“

„Cože?“

„Taková věc, co si pro ni negři chodí k čarodějnicím. Chrání je to, by nic necítili, když dostávají bičem. Měl to uvázané na černé tkaničce kolem krku.“

Legree, jako většina bohaprázdných a krutých lidí, byl pověrčivý. Vzal papírek do ruky a bázlivě ho rozbalil.

Vypadl z něho stříbrný dolar a dlouhá lesklá kadeř světlých vlasů — vlasů, jež se Legreemu omotaly kolem prstů, jako by byly živé.

„Zatraceně!“ zaječel v náhlém výbuchu vzteku a dupal do podlahy a zuřivě si rval vlasy z prstů, jako by ho ruce pálily. „Kde to sebral? Strhni mi to! — Spal to! — Spal to!“ ječel a stáhl si kadeř a hodil ji do řeřavého uhlí. „Proč mi to sem nosíš?“

Sambo stál se svými hrubými ústy dokořán otevřenými a vyjevený úžasem. I Cassy, která se právě chystala odejít z pokoje, se zarazila a zadívala se na Legreeho údivem úplně zkoprnělá.

„Ještě jednou se mi sem opovaž přinést takovýhle pekelný talisman!“ rozkřikl se Legree na Samba a hrozil mu pěstí. Sambo zahájil kvapný ústup ke dveřím a Legree zdvihl z podlahy stříbrný dolar a mrštil jím do zavřeného okna. Sklo se vysypalo a mince vylétla ven do tmy.

Sambo vzal s radostí nohy na ramena. Když za sebou zavřel dveře, zdálo se, že se Legree za svůj poplašený výbuch trochu stydí. Usadil se zarytě v křesle a začal nasupeně usrkávat ze své sklenice punče.

Cassy se přistrojila nepozorovaně na ven, aniž si toho Legree povšiml, a vyklouzla z domu, aby ošetřila chudáka Toma, jak jsme již vylíčili.

Co se to vlastně s Legreem dělo? A co bylo na té prosté kadeři světlých vlasů, že vyděsila takového surovce, zvyklého všemožným

krutostem? Abychom na to mohli odpovědět, musíme čtenáře napřed zavést kus zpátky do jeho minulosti.

Jakkoli nelítostný a zvrhlý se ten bohaprázdný člověk jevil dnes, přesto bývaly časy, kdy i jeho hýčkaly lokty milující matky. Od útlého dětství vedla ta světlovlasá žena svého jediného syna s nekonečnou, neúnavnou láskou po cestě pravosti. Zplodil ho však bezcitný a prchlivý muž, na něhož ta něžná žena vyplýtvala hory neoceněné lásky, a Legree kráčel v šlépějích otcových. Jako tyranský bouřlivák bez kázně pohrdal vší její radou, nedal nic na její napomínání a už v raném věku od ní utekl a šel hledat štěstí na moře.

Domů se od těch časů vrátil pouze jednou. A tenkrát ho matka s láskylačným srdcem, které musí něco milovat a jiný předmět lásky nemá, přivinula do náruče a úpěnlivým žadoněním a zapřísaháním se ho pokoušela odvrátit od cesty hříchu a zajistit jeho duši věčné blaho. Srdce mu v nejhlubším koutku jihlo — propukl niterný boj — leč hřích zvítězil a mladíkova drsná přirozenost se vší silou postavila proti hlasu jeho svědomí.

Pil a klel, divočel a surověl ještě víc než kdy předtím. A jednoho

večera, když před ním matka v nejvyšších mukách zoufalství padla na kolena, posupně ji od sebe odkopl, mrštil jí na zem, až upadla do bezvědomí, a s hrubými kletbami prchl na svou loď.

Potom už Legree uslyšel o matce až po čase. Byl právě na noční pitce a hýřil ve společnosti opilých kumpánů, když tu ucítil v ruce dopis. Otevřel jej a z listu vypadla dlouhá vlnitá kadeř a ovinula se mu kolem prstů. Dopis mu oznamoval, že jeho matka zemřela a že mu v hodince smrti žehnala a odpustila.

Legree kadeř spálil a spálil i dopis — a když je viděl, jak se v plameni škvaří, praskají a syčí, v nitru se zachvěl. Přišla mu na mysl představa věčného ohně. Od té doby se snažil pitím, hýřením a klením tu vzpomínku umořit, leč marně, častokrát v oné hloubi noci, jejíž velebný klid burcuje zlou duši k nucené rozpravě s vlastním svědomím, vídal vedle lože vyvstávat přízrak té bledé matky a cítil, jak se mu její světlá kadeř ovíjí kolem prstů, až se mu po tváři začal řinout studený pot a samou hrůzou vyskočil z postele.

„Hrom do toho!“ bručel si nyní pro sebe Legree, zatímco usrkával z punče, „kde k tomu přišel? Vždyť to vypadalo docela jako — brr! Myslel jsem, že jsem na to už zapomněl. Ať se propadnu, myslet si, že něco takového vůbec existuje, něco zapomenout, ať člověk dělá co dělá — vem to ďas! Ach, jsem tak sám! Co kdybych si zavolal Emmu? Nenávidí mě — opice jedna! — co na tom? — já ji už donutím, aby přišla!“

Legree vyšel do široké síně, jíž se nahoru vinulo točité schodiště, kdysi nádherné; nyní však byla chodba špinavá a zpustlá, zatarasená bednami a nevzhledným harampádím. Holé schody, bez koberců, v tom šeru vypadaly, jako by se vinuly sám ďas ví kam! Vytlučeným okénkem nade dveřmi pronikalo dovnitř bledé měsíční světlo, vzduch byl zatuchlý a mrazivý jako v hrobce.

Legree zůstal stát pod schody. Shora se nesl zpěv. Zněl v tom ponurém starém domě divně a jakoby strašidelně — snad proto, že Legreemu už beztak nervy jenom hrály.

Slyš? Co je to?

Plachý, cituplný hlas zpívá nábožnou píseň, oblíbenou mezi otroky:

„Ach, bude lkání, lkání, lkání,
ach, bude lkání před soudem
Kristovým!“

„Zatracená holka, zakroutím jí krk!“ zavrčel Legree. „Emmo! Emmo!“ křikl hrubě.

Odpověděla mu však pouze posměšná ozvěna pustých stěn. Líbezný hlas zpíval dál:

„Rodiče s dětmi se rozejdou!
Rodiče s dětmi se rozejdou!
Rozejdou navěky!“

A jasně a zvučně se prázdnými chodbami rozléhal refrén:

„Ach, bude lkání, lkání, lkání,
ach, bude lkání před soudem
Kristovým!“

Legree se otočil. Byl by se to styděl přiznat, ale na čele mu stály těžké kapky potu a srdce mu strachem mocně a rychle bušilo. Ba dokonce se mu zdálo, že v prostoru před sebou vidí třepotavě vyvstávat něco bílého, a zachvěl se při pomyšlení, co kdyby se mu náhle zjevila postava mrtvé matky.

„Vím jedno,“ řekl si v duchu, když dovrávoral zpátky do obytného pokoje a posadil se. „Po tomhle už toho chlapa nechám být! Nač jsem mu vlastně ten zatracený papír vůbec bral? Namouduši věřím, že mě očaroval. Od té chvíle se v jednom kuse celý třesu a potím. Kde jen ty vlasy sebral? Přece to nemohly být tamty! Ty jsem sám spálil, to přece vím! To by bylo povedené, kdyby vlasy mohly vstávat z mrtvých!“

Ach Legree! Ta zlatá kadeř *měla* kouzelnou moc — v každičkém jejím vlásku byla pro tebe zakleta hrůza a výčitky svědomí!

„Jářku,“ rozkřil se Legree, zadupal a hvízdl na psy, „probuďte se, aspoň některý, a dělejte mi společnost!“

Ale psi po něm jenom ospale zamžourali jedním okem a hned je zase zavřeli.

„Zavolám si Samba a Quimba, ať mi tady zazpívají a zakřepčí nějaký ten svůj pekelný tanceraj a zaženou tyhle hrozné myšlenky," rozhodl se Legree. Nasadil si klobouk, vyšel na verandu a zatroubil na roh, kterým obyčejně přivolával oba své černé pohůnky.

Měl-li Legree dobrou náladu, často si zvával ty dva výtečníky k sobě do obývacího pokoje, rozehřál je patřičně kořalkou a potom se bavil tím, že jim kázal zpívat, tančit nebo se spolu rvát, jak mu právě tu chvíli napadlo.

Když se Cassy mezi jednou a druhou hodinou s půlnoci vracela ze své samaritánské návštěvy u chudáka Toma, slyšela z obývacího pokoje ryk divokého řevu, výskotu, hulákání a zpěvu, do něhož se mísil štěkot psů a jiné zvuky všeobecné vřavy.

Vystoupila po schůdcích na verandu a nahlédla dovnitř. Legree a oba popoháněči, všichni tři nemožně zpití, zpívali, výskali, poráželi židle a šklebili se na sebe navzájem všemi možnými směšnými i příšernými grimasami.

Opřela se malou štíhlou rukou o okenici a napjatě je pozorovala. A jak se tak dívala, zračilo se jí v očích propastné hoře, opovržení a zuřivý hněv.

„Byl by to hřích, zbavit svět takového lotra?" ptala se sama sebe. Obrátila se a pospíchala pryč.

Obešla dům k zadním dveřím, vykradla se tiše po schodech nahoru a zaklepala na Emmelininy dveře.

36 KAPITOLA TŘICÁTÁ ŠESTÁ
EMMELINA A CASSY

Cassy vstoupila do pokoje a zastihla Emmelinu, kterak se, strachy bledá, krčí v nejzazším koutě místnosti. Když vcházela, dívka poplašeně vyskočila, ale jakmile viděla, kdo to jde, rozběhla se ke Cassy, chytila se jí za loket a zvolala:

„Ach Cassy, to jsi ty? Jsem tak ráda, žes přišla! Bála jsem se, že to je — Ach, ty nevíš, jaký hrozný rámus tam dnes dole tropí! Celý

večer!“

„Měla bych to vědět,“ poznamenala stroze Cassy. „Slyšela jsem to už přece až dost často!“

„Ach Cassy, prosím tě! Řekni mi, nemohly bychom se dostat odtud? Je mi jedno kam — třeba do močálů mezi hady, kamkoli! Pověz, nemohly bychom odtud někam utéci, všechno jedno kam?“

„Nikam jinam než do hrobu,“ odpověděla Cassy.

„Pokusila ses o to už někdy?“

„Viděla jsem už takových pokusů dost, i jak všechny končí,“ řekla Cassy.

„Bez váhání budu žít v močálech a hryzat kůru ze stromů. Hadů se já nebojím! Raději budu vedle sebe mít nějakého toho hada než jeho,“ vyhrkla Emmelina náruživě.

„Tohle si tedy už myslela hezká řádka jiných,“ pravila Cassy. „Ale v močálech bys zůstat nemohla — vyslídili by tě psi a honáci by tě přivlekli zpátky a potom — potom —“

„Co by udělal?“ zeptala se dívka a s bezdechým zájmem se zahleděla starší ženě do tváře.

„Raději se ptej, co by neudělal,“ opáčila Cassy. „Vyučil se svému řemeslu mezi piráty v Západní Indii. Asi by ses moc nevyspala, kdybych ti pověděla, co všechno jsem tady viděla — věci, o kterých občas vypravuje jako o povedených žertech. Slýchala jsem tady křik, že jsem si ho celé týdny nevyhnala z hlavy, pořád mi zněl v uších. Kus odtud, až blízko u baráků, je místo, kde můžeš vidět černý ožehlý strom a kolem dokola zem pokrytou vrstvou černého popela. Ptej se tady koho chceš a uvidíš, jestli se ti to někdo odváží povědět.“

„Ach, co tím myslíš?“

„To ti povídat nebudu. Hnusí se mi i jen na to pomyslit. A říkám ti, jen sám Bůh ví, co třeba uvidíme zítra, jestli se ten ubožák bude držet tak, jak začal.“

„Hrůza!“ zděsila se Emmelina a z tváře jí zmizela poslední kapička krve. „Ach Cassy, prosím tě, pověz mi, co mám dělat!“

„To, co jsem dělala já. Dělej, co můžeš — dělej, co musíš — a vynahraď si to nenávistí a proklínáním.“

„Naváděl mě, abych s ním pila tu jeho odpornou kořalku,“ stěžovala si Emmelina, „a já si ji tak protivím —“

„Jenom raději pij," pravila Cassy. „Mně se také hnusila, ale teď bez ní nemohu žít. Nějakou útěchu člověk mít musí — život pak nevypadá tak strašně, když se trošku napiješ."

„Maminka mi říkávala, abych se ničeho takového ani nedotkla," namítla Emmelina.

„Maminka ti říkala!" zvolala Cassy s pronikavým a trpkým důrazem na slově maminka. „Co je to platné, aby maminky dětem něco říkaly? Všechny jste se zrodily jako zboží na prodej za hotové a vaše duše patří prostě tomu, kdo vás koupí. Tak se věci mají! Říkám ti, jen pij, pij kořalku — pij, kolik sneseš, a všechno ti pak připadne lehčí."

„Ach Cassy! Měj se mnou přece slitování!"

„Že s tebou mám mít slitování? A nemám snad? Copak nemám sama dceru? — Ví jen Bůh, kde ta je a komu teď patří! Podle mého jde nejspíš cestou, po které před ní šla její matka a po které budou muset jít i její děti! Té kletbě nebude navěky konec!"

„Kéž bych se nebyla vůbec narodila!" vzdychla Emmelina a zalomila rukama.

„Tohle si já přeju už dlouho," opáčila Cassy. „Na to přání jsem si zvykla. Vyhledala bych smrt, kdybych k tomu měla odvahu," dodala a zadívala se ven do tmy s onou tichou, utkvělou beznadějí, jež bývala obvyklým výrazem její tváře, byla-li klidná.

„Zabít se, to by byl hřích," zhrozila se Emmelina.

„Nevím proč — o nic větší hřích než to, jak žijeme a co děláme den za dnem."

Emmelina se odvrátila a zakryla si obličej rukama.

Mezitímco se v horním pokoji vedla tato rozmluva, v dolním upadl Legree, přemožený bujnou pitkou, do těžkého spánku.

Legree se nezpíjel do němoty notoricky. Jeho hrubá, koňská nátura bažila po ustavičném dráždidle a také je snášela v množství, jaké by bylo jemnější konstituci úplně podrylo a sklátilo. Ale hluboce zakořeněný smysl pro ostražitost mu bránil, aby své nenasytnosti povoloval často takovou měrou, až sám nad sebou ztratí vládu.

Této noci si však v horečné snaze zapudit z mysli ony strašlivé prapříčiny smutku a výčitek, jež mu vyvstaly v paměti, popřál víc než obvykle. Tak se stalo, že když propustil své černé kumpány, svalil se

těžce na lavici v pokoji a tvrdě usnul.

Ach, jak se jen špatná duše odvažuje vstoupit do šerého světa spánku? — do oné říše, jejíž mlhavé hranice leží tak strašlivě blízko tajuplné oblasti odplaty?

Legree měl sen.

V těžkém a horečném spánku stanula vedle něho zahalená postava a dotkla se ho studenou, hebkou rukou. Domníval se, že ví, kdo to je, a třásl se strašlivým děsem, ačkoli její tvář kryl závoj. Potom měl dojem, že cítí, jak se mu ty tehdejší vlasy ovíjejí kolem prstů — a potom, že se mu plazivě obtáčejí kolem hrdla a svírají je a svírají, až nemůže popadnout vůbec dech. A potom slyšel, jako by mu nějaké hlasy cosi šeptaly — šeptem, který ho mrazil hrůzou. Potom se mu zdálo, že stojí na samém kraji příšerné propasti a v smrtelném strachu se křečovitě drží a brání se temným rukám, které se z hloubi vzpínají a stahují ho k sobě. Tu se za ním znenadání objevila Cassy a se smíchem do něho strčila. A pak se vážná zahalená postava napřímila a odhrnula závoj. Byla to jeho matka, ale odvrátila se od něho a Legree padal a padal, dolů a dolů doprostřed zmatené vřavy výskání a sténání a řehotu ďábelského smíchu — a v tom se probudil.

Do pokoje se měkce linul růžový nádech rozbřesku. Na nebi stála jitřní hvězda a shlížela z projasnělé oblohy svým vážným, posvátným, zářivým okem na muže hříchu. Ach, s jakou svěžestí, s jakou velebností a krásou se rodí každý nový den — jako by volal ke všem necitelným: „Hle, máš ještě jednu příležitost!“ Není jazyka, není mluvy, jež by tímto hlasem nehovořila — ale nestoudný, špatný muž jej neslyšel.

Probudil se s kletbou a nadávkou na rtech. Co pro něho znamenalo zlato a nach, každodenní zázrak rána! Podoben zvířeti, viděl, aniž vnímal.

Dovrávoral ke stolu, nalil si sklenici kořalky a zpolovice ji vypil. „Měl jsem dnes pekelnou noc!“ prohodil ke Cassy, která právě v tom okamžiku vešla protějšími dveřmi do pokoje.

„Takových budete mít ještě dost a dost,“ odpověděla stroze.

„Co tím myslíš, hubo jedna?“

„Brzy na to přijdete sám,“ odvětila Cassy týmž tónem jako předtím. „Poslouchejte, Šimone. Chtěla bych vám dát jednu radu.“

„Čerta se starám o tvoje rady!“

„Moje rada je,“ pokračovala Cassy pevně a začala přitom uklízet nějaké předměty v místnosti, „abyste nechal toho Toma na pokoji.“

„Co je tobě do toho?“

„Co? Namouvěru nevím, že by mi do toho něco bylo. Ale jestli vám je jedno, když za otroka zaplatíte dvanáct set dolarů a potom ho zrovna v největším návalu práce zmrzačíte jen proto, abyste si na něm zchladil žáhu, pak mi do toho nic není. Já pro něho udělala, co jsem mohla.“

„Jistě? A kdo ti dal právo, aby ses mi pletla do mých věcí?“

„Nikdo, to se ví. V kolika případech jsem vám zachránila už hezkých pár tisíc dolarů tím, že jsem se vám starala o čeleď — a tohle je všechen vděk, co za to mám. Když přivezete na trh menší sklizeň než ti ostatní, to asi neprohrajete svou sázku, že ne? Tompkins se na vás jistě nebude vytahovat, že ne, a vyklopíte mu způsobně peníze jako nějaká slečinka, co? Už vás v duchu vidím, jak platíte!“

Stejně jako mnoho jiných plantážníků i Legree znal pouze jednu ctižádost — sklidit nejbohatší úrodu v roce. A také právě na nynější sklizeň uzavřel v nejbližším městečku několik sázek. Proto Cassy s příznačnou ženskou citlivostí uhodila na jedinou strunu, kterou u něho bylo možno rozechvít.

„No dobrá, ať mu tedy stačí to, co už shrábl,“ přikývl Legree. „Ale musí mě odprosit a slíbit, že se v mravech polepší.“

„To on neudělá,“ namítla Cassy.

„Že ne?“

„Ne, neudělá,“ odpověděla Cassy.

„To bych rád věděl proč, jemnostpaničko!“ odsekl Legree s krajním opovržením.

„Protože se zachoval správně a protože to ví a neřekne, že jednal špatně.“

„Kdo se k čertu stará, co on ví? Ten negr bude mluvit, jak chci já, nebo —“

„— nebo prohrajete svou sázku na letošní sklizeň bavlny, protože ho vyřadíte z práce na poli právě v tomhle největším návalu.“

„Však on se poddá, to se rozumí, poddá — copak nevím, co jsou negři zač? Ještě dnes ráno bude prosit jako pes.“

„Nebude, Simone. Lidi tohohle založení neznáte. Třeba si ho čtvrťte a zabíjejte po kouskách, ale nevytlučete z něho jediné slovo ústupku.“

„Uvidíme. Kde je?“ zeptal se Legree a zamířil ven.

„V kůlně vedle čistírny,“ odpověděla Cassy.

Třebaže Legree mluvil s Cassy tak rázně, přesto vyrazil z domu s jakýmsi pocitem nejistoty, u něho zcela neobvyklým. Sny uplynulé noci spolu s moudrými radami nebohé Cassy mu povážlivě tížily mysl. Rozhodl se, že si střetnutí s Tomem odbude beze svědků, a umínil si, že nepodaří-li se mu zlomit Toma vyhrožováním, že svou odplatu odloží a zchladí si na něm žáhu v příhodnější čas.

Hrubým oknem kůlny, kde ležel Tom, nahlédl dovnitř velebně klidný rozbřesk dne a nebeská nádhera jitřní hvězdy. Tom však věděl pouze to, že na obloze svítá den jeho smrti, a proto bez jediného záchvěvu neklidu či strachu poslouchal hlas svého mučitele, když k němu Legree přistoupil.

„Tak co, přítelíčku,“ začal Legree a pohrdavě do Toma kopl, „jak se vynacházíme, co? Neříkal jsem ti, že tě dokážu ledačemu naučit? Jak se ti to zamlouvá, co? Jakpak ti to zvalchování chutnalo, no, Tome? Takovou potrhlou kuráž jako včera večer už docela nemáš, co? Nechtěl bys ubohému hříšníkovi popřát ještě nějaké kázáníčko, no, co říkáš?“

Tom neodpovídal.

„Vstaň, dobytku!“ zařval Legree a znovu ho kopl.

Těžké bylo pro člověka tak zbitého a vysíleného splnit ten příkaz, a když se o to Tom s námahou pokoušel, Legree se surově smál:

„Od čeho jsi dnes ráno tak čiperný, Tome? Neprostydl jsi snad v noci?“

Mezitím se Tom vydrápal na nohy, napřímil se a hleděl svému pánovi pevně a upřeně do očí.

„U ďasa, ty můžeš!“ zvolal Legree a měřil si Toma od hlavy k patě. „Zdá se, že jsi ještě nedostal dost. A teď, Tome, už ať tě vidím na kolenou a hezky mě odprosíš za ty včerejší štráchy!“

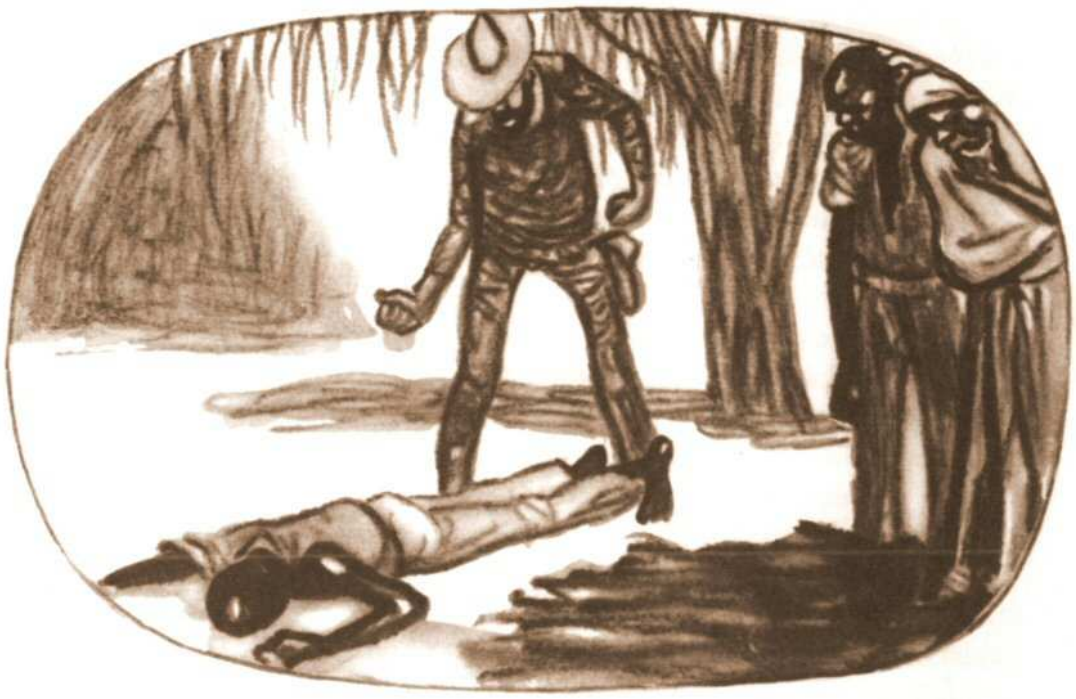

Tom se ani nehnul.

„Na kolena, neřáde!“ zařval Legree a šlehl ho jezdeckým bičíkem.

„Pane Legree,“ pravil Tom, „to udělat nemůžu. Choval jsem se jenom tak, jak jsem považoval za správné. A budu se zrovna tak chovat zas, jestli taková chvíle ještě nadejde. Ať se stane co stane, já žádnou ukrutnost nikdy nespáchám!“

„Ja! Jenže ty nevíš, co se ti může stát, pane Tome. Myslíš si, že to něco je, cos už dostal. Ale já ti říkám, že to není nic — vůbec nic. Jak by se ti líbilo, kdyby tě přivázali ke stromu a hezky pomaloučku polehoučku si pod tebou dělali ohníček? To by byla zábavička — co říkáš, Tome?“

„Vím, pane,“ odpověděl Tom, „že dokážete dělat strašlivé věci, ale —“ a Tom se vzpřímil a sepjal ruce, „ale až byste zabil moje tělo, víc byste pak už dělat nemohl. A potom, ach, čeká celá věčnost!“

Věčnost! To slovo bodlo hříšníka v duši jako uštknutí štíra. Legree na raba civěl a skřípal zuby, ale vzteky nebyl schopen slova.

A Tom hovořil jasným a radostným hlasem dál:

„Pane Legree, když jste mě už koupil, chci vám být věrným a

poctivým služebníkem. Dám vám veškerou práci svých rukou, veškerý svůj čas, veškerou svou sílu — ale svou duši nezadám žádnému smrtelníkovi. Ani za mák se smrti nebojím, pane Legree. Smrt je mi milejší než život. Bičujte si mě, mořte mě hlady, palte mě — tím rychleji mi jenom pomůžete tam, kam toužím jít.“

„Však já tě zkrotím, dřív než spolu budeme hotoví!“ zařval Legree vztekle. „Sper tě kat!“

A rozmáchl se pěstí a jednou ranou skolil Toma na zem.

V tom okamžiku pocítil Legree na zápěstí čísi studenou měkkou ruku. Otočil se, byla to Cassy. Ale studený měkký dotyk mu připamatoval sen z minulé noci a bleskem mu rozvířil v mozkových gangliích všechny příšerné vidiny probdělých nocí a s nimi i část hrůzy, jež je provázela.

„Musíte mermomocí bláznit?“ řekla mu Cassy francouzsky. „Dejte mu pokoj a nechte mě tady samotnou. Postarám se, aby mohl jít co nejdřív zase na pole. Nedopadlo to tak, jak jsem vám povídala?“

Říká se, že krokodýl i nosorožec, třebaže je chrání neprůstřelný krunýř, mají každý místečko, kde jsou zranitelní — a lítí, bezohlední, bohaprázdní zatracenci mívají takové zranitelné místečko zpravidla ve své pověrečné hrůze.

Legree se odvrátil s rozhodnutím, že prozatím pustí celou tu věc z mysli. „No, budiž po tvém,“ prohodil zarputile ke Cassy.

„A ty poslouchej!“ řekl Tomovi. „Teď se s tebou tahat nebudu, protože je zrovna fůra práce a já potřebuju všechny na poli — ale nezapomínám nikdy! Přičtu ti to na vrub a jednou ti to na té tvé černé kůži spočítám — to si pamatuj!“

A Legree se otočil a odešel.

„Jen si jdi,“ pravila Cassy a dívala se mračně za ním, nenávistně, „však se zúčtování dočkáš i ty! — Příteli můj ubohý, jak ti je?“

„Bůh můj poslal anděla svého, kterýž zavřel ústa lvů — pro tentokrát,“ odpověděl Tom.

„Pro tentokrát, máš pravdu,“ přikývla Cassy. „Ale když jsi teď vzbudil jeho hněv, bude tě den za dnem špehovat a bude ti viset na krku jako zahryznutý pes! Kapku po kapce ti bude vysávat krev, až ti vysaje život! Jako bych ho skrznaskrz neznala!“

37 KAPITOLA TŘICÁTÁ SEDMÁ
SVOBODA

Načas musíme zanechat Toma v rukou jeho mučitelů a poohlédnout se zatím po osudech Jiřího a jeho ženy Elizy, jež jsme svěřili přátelským rukám v selském stavení u silnice.

Tomáše Lokera jsme opustili na svrchovaně čistém a neposkvrněném kvakerském loži, kterak sebou hází a vzdychá pod mateřským dozorem tety Dorkas. Ta poznala, že to je pacient ve všem všudy stejně poddajný jako nějaký nemocný bizon.

Představte si velkou, důstojnou, oduševnělou ženu v čisťounkém mušelínovém čepci, pod nímž se skrývají vlny stříbřitých vlasů rozdělených na širokém jasném čele, které se klene nad přemítavýma šedýma očima. Sněhobílý šátek z hladkého krepu má úhledně uvázaný přes prsa a její lesklé šaty z hnědého hedvábí pokojně šustí, jak se čile míhá po pokoji sem a tam.

„Ďasa!“ křikne Tomáš Loker a rozhodí zprudka pokrývky.

„Musím tě požádat, Tomáši, abys takových slov neužíval,“ napomene ho teta Dorkas a klidně mu znovu upravuje postel.

„No, dám si pozor, babi, snad to dokážu,“ slibuje Tomáš, „ale jak by člověk neklel, když je mu tak pekelně horko!“

Dorkas ubrala z postele vlněný pléd, opět natáhla pokrývku a kolem dokola ji zastrkala, až Tomáš vypadal skorem jako kukla. Přitom k němu hovořila:

„Ráda bych, příteli, abys toho klení a láteření nechal a raději přemýšlel, po jaké cestě kráčíš.“

„U všech ďasů!“ zvolal Tomáš. „Nač mám myslet právě na to? To je přece to poslední, o čem chci vůbec přemýšlet — sper to kat!“ A Tomáš sebou mrskl a zpřeházel a zmuchlal všechno tak, že bylo hrůza pohledět.

„Ten chlapík a to děvče jsou asi tady myslím, že?“ zavrčel po chvíli mrzutě.

„Ano, to jsou,“ přisvědčila Dorkas.

„Udělali by dobře, kdyby si pospíšili nahoru k jezeru,“ řeki Tomáš. „Čím dřív tam budou, tím lip.“

„Patrně tam taky brzy odjedou,“ odpověděla teta Dorkas a pletla si klidně dál.

„Ale dávejte pozor!“ pokračoval Tomáš. „V Sandusky máme zjednané pomocníky, co pro nás hlídají všechny lodě. Teď mi na tom už nezáleží, když to prozradím. Doufám, že se ti dva *dostanou* pryč, už jenom natruc tomu Marksovi — skrček jeden zatracená! — hrom do něho!“

„Tomáši!“ napomenula ho Dorkas.

„Vždyť vám říkám, babi, když člověka takhle omotáte jako povijanem, to pak *musím* vybouchnout,“ odpověděl Tomáš. „Ale o tom děvčeti — řekněte jí, ať se nějak přestrojí, aby se trochu změnila. Její popis visí po celém Sandusky.“

„To uvážíme a zařídíme,“ prohodila teta Dorkas se svým příznačným klidem.

Poněvadž se na tomto místě s Tomášem Lokerem loučíme, nebude snad nevhodné, doložíme-li o něm ještě, že si v kvakerském domě poležel celkem tři neděle, neboť ke všem ostatním útrapám se přidružil ještě akutní revmatický zánět. A když konečně opustil lůžko, vstal jako člověk trochu usedlejší a moudřejší — zanechal řemeslného chytání otroků a místo toho si zvolil život v jedné z nových osad a věnoval své schopnosti záslužnějšímu povolání. Lovil medvědy, vlky i jiné obyvatele lesů a nabyl v tom oboru značné proslulosti v celém kraji. Vždycky hovořil o kvakerech s úctou.

„Hodní lidé,“ říkával Tomáš, „chtěli mě polepšit, ale nějak se mnou moc nesvedli. Ale něco vám povím, cizinče, nemocného dovedou postavit na nohy jedna radost, to dovedou, žádná mýlka! A umějí vařit polívky a všelijaké mlsky na zub, že se jim nevyrovná nikdo na světě.“

Když se hostitelé od Tomáše dověděli, že v Sandusky se bude po této skupině uprchlíků pátrat, považovali za rozumné ji rozdělit. Jima se starou matkou vypravili napřed zvlášť; druhou nebo třetí noc potom potají odvezli do Sandusky Jiřího s Elizou i chlapcem a ubytovali je pod pohostinnou střechou do té doby, než budou moci nastoupit poslední úsek své pouti, přeplavbu přes jezero.

Jejich noc pomalu končila a jitřní hvězda svobody jim už takměř vzcházela na obzoru.

Svoboda! Kouzelné slovo! Co je na něm? Je to něco víc než pouhý název, řečnický obrat? Mužové a ženy Ameriky! Proč krev vašich srdcí kypí, proč se chvěje při tom slově, pro něž vaši otcové krváceli a vaše statečnější matky ochotně posílaly své nejlepší a nejušlechtilejší syny na smrt?

Skrývá se v něm snad něco slavného a drahého pro národ, aby to nebylo stejně slavné a drahé i pro jednotlivého člověka? Je některý národ vůbec svobodný, není-li svobodný každý jeho jedinec?

Co je svoboda pro mladého muže, jenž tu nyní sedí s rukama zkříženýma přes širokou hruď, s nádechem africké krve v líci a s jejím temným žárem v očích — co je svoboda pro Jiřího Harrise? Pro vaše otce byla svoboda právem národa být národem; pro něho je právem člověka být člověkem, a nikoli lidským dobytkem — právem nazývat ženu svého srdce svou ženou a ochraňovat ji před svévolným násilím — právem ochraňovat a vzdělávat své dítě, právem mít vlastní domov, vlastní víru, vlastní charakter, nepodléhající vůli nikoho jiného.

Všechny tyto myšlenky kolotaly a vřely Jiřímu v nitru, když si přemítavě podepřel hlavu o ruku a pozoroval svou ženu, jak si na štíhlé a půvabné postavě upravuje rozličné kusy mužského oblečení, o němž se mělo za to, že nejlépe zajistí zdar útěku.

„Tak do toho," řekla, postavila se před zrcadlo a setřásla si na ramena hedvábnou houšť černých vlnitých vlasů. „Povídám, Jiří, je jich skorem škoda, nemyslíš?" pravila a zálibně vzala do dlaně pramen. „Škoda že všechny musejí pryč, viď?"

Jiří se smutně usmál a neodpověděl.

Eliza se otočila k zrcadlu a nůžky se jen leskle míhaly, jak jí jeden dlouhý pramen za druhým odpadával z hlavy.

„Tak, to by snad stačilo," usoudila a chopila se kartáče na vlasy. „Teď ještě tu a tam trošičku přihladit." Jiří mlčel.

„Podívej, nejsem docela hezký mládeneček?" zeptala se, když se s úsměvem, ale zároveň i s ruměncem obrátila k manželovi. „Ty budeš hezká vždycky, ať děláš co děláš," odpověděl Jiří. „Co ti je, že jsi takový vážný?" ptala se Eliza, klekla si k němu na jedno koleno a

spočinula dlaní na jeho ruce. „Říkají, že už jenom čtyřiadvacet hodin a budeme v Kanadě. Ještě den a noc na jezeře a potom — ach potom!“

„Bože, Elizo!“ zvolal Jiří a přivinul ji k sobě. „To je právě to! Teď se můj celý osud soustřeďuje v jediný rozhodný okamžik. Dostat se tak blízko, být málem na dohled, a potom ztratit všechno! Takovou ránu bych nepřežil, Elizo!“

„Neboj se,“ utěšovala ho žena s důvěrou v hlase. „Dobrý Bůh by nás nebyl přivedl tak daleko, kdyby nás nehodlal provést i posledním nebezpečím.“

„Ty jsi moje požehnání, Elizo!“ vzdychl Jiří a prudce ji sevřel v náručí. „Ale prosím tě, pověz mi — je vůbec možné, že tahle ohromná milost je souzena nám? Vezmou tyhle roky a roky utrpení opravdu jednou konec? Dojdeme opravdu svobody?“

„V tom mám úplnou jistotu, Jiří,“ odpověděla Eliza a na dlouhých tmavých řasách se jí zaleskly slzy důvěry i zanícení. „Cítím to v sobě, že osud nás vyvede z otroctví ještě dnešního dne!“

„Chci ti věřit, Elizo,“ řekl Jiří a rázně vstal, „budu ti věřit. Pojď, půjdeme. Nu, namouvěru,“ usoudil, když si držel ženu na délku paže před sebou a s obdivem si ji prohlížel, „jsi doopravdy švarný mládeneček. Ta hříva krátkých kudrlinek ti docela sluší. Nasaď si čepici. Tak — trošičku ke straně. Ještě jsem tě neviděl, že bys kdy vypadala hezčí. Ale už by tady málem měl být vůz — jsem zvědavý, jestli paní Smythová už ustrojila Harryho.“

Tu se otevřely dveře a do pokoje vstoupila úctyhodná žena ve středních letech a za ruku vedla malého Harryho, převlečeného do dívčích šatiček.

„To je z něho hezká holčička, co?“ libovala si Eliza a otáčela si chlapce na všechny strany. „Budeme mu říkat Harrieta, víš — nesluší mu snad to jméno?“

Chlapeček klidně stál a vážně si prohlížel matku v jejím novém a nezvyklém úboru. Zachovával naprosté mlčení, co chviličku si zhluboka vzdychl a zpod svých tmavých kučer pokukoval po matce.

„Copak Harry nepoznává maminku?“ zeptala se Eliza a natáhla k němu obě ruce.

Dítě se ostýchavě přitulilo k paní Smythové.

„Ale jdi, Elizo, proč ho k sobě takhle lákáš? Jako bys nevěděla, že ho chviličku nesmíš mít u sebe!“

„Vím, je to pošetilost,“ odpověděla Eliza, „ale stejně to nesu těžce, že se ode mne musí odtahovat. Než nechme toho — kde mám plášť? Tady — jak si vlastně muži oblékají plášť, Jiří?“

„Musíš ho nosit takhle,“ pravil manžel a přehodil plášť přes ramena sobě.

„Aha, takhle,“ řekla Eliza a napodobila manželův pohyb. „A taky musím dupat a dělat dlouhé kroky a tvářit se co možná drze.“

„Nepřeháněj to,“ namítl Jiří. „Občas se ještě najde i skromný mladík — a tu úlohu sehraješ myslím snadněji.“

„A ty rukavice! Propánakrále!“ zvolala Eliza. „Vždyť se mi v nich ruce úplně ztrácejí.“

„Radím ti, aby sis je za každou cenu nechala pořád na rukou,“ napomínal ji Jiří. „Ty tvoje něžné tlapičky by nás mohly všechny prozradit. A vy tedy, paní Smythová, budete vystupovat jako naše teta. Cestujete jakoby pod naší ochranou, pamatujte.“

„Slyšela jsem,“ řekla paní Smythová, „že po přístave chodili nějací lidé a upozorňovali všechny kapitány poštovních parníků, aby pátrali po muži se ženou a s malých chlapcem.“

„Ale jděte!“ podivil se Jiří. „Nu, kdybychom nějaké takové lidi viděli, můžeme jim o nich povědět.“

Vtom přijížděla před dům drožka a vlídná rodina, která poskytla uprchlíkům přístřeší, přichvátala, aby se s nimi rozloučila.

Přestrojení, k němuž naše společnost sáhla, zvolila v souhlase s radami Tomáše Lokera. Paní Smythová, úctyhodná žena z britské osady Kanady, kam prchali, chystala se naštěstí právě k návratu domů a uvolila se, že při přeplavbě po jezeře bude vystupovat jako teta malého Harryho. A aby k ní chlapec trochu přilnul, ponechali ho rodiče poslední dva dny samotného v její výhradně péči. Přemíra mazlení doplněná bezmezným množstvím koláčků a sladkostí pak utvrdila náklonnost mladičkého pána v přátelství velmi pevné.

Drožka dojela k přístavu. Dva mladí muži, jak se jevili, zamířili vzhůru po můstku na loď. Eliza dvorně nabídla rámě paní Smythové a Jiří jim nesl zavazadla.

Jiří došel k okénku pokladny a platil právě jízdné za svou společnost, když tu bokem zaslechl hovor dvou mužů vedle sebe.

„Prohlédl jsem si každého, kdo přišel na palubu," povídal jeden z nich, „a vím, že na téhle lodi nejsou."

Byl to hlas lodního pokladníka. A člověk, s nímž mluvil, nebyl nikdo jiný než náš někdejší známý, Marks. S neocenitelnou vytrvalostí, pro něho tak příznačnou, přijel až do Sandusky slídit po oběti, kterou by mohl zhltnout.

„Tu ženu byste moc těžko rozeznal od bělošky," namítl Marks. „Muž je úžasně světlý mulat. V jedné dlani má vypálené znamení."

Ruka, kterou si Jiří bral lístky a drobné peníze, se maličko zachvěla. Ale se smělým klidem se otočil, upřel lhostejný pohled na tvář mluvícího a potom se volným krokem ubíral na jinou stranu lodi, kde stála Eliza a čekala na něho.

Paní Smythová vyhledala s malým Harrym ihned ústraní dámské kajuty, kde temná krása domnělého děvčátka vyloudila mnohou lichotivou poznámku ostatních cestujících.

Konečně zaznělo poslední zvonění před odjezdem a Jiří se s velkým zadostiučiněním díval, jak Marks schází po můstku na břeh. A když mezi ně loď položila nenávratnou dálku, zhluboka si oddychl úlevou.

Byl nádherný den. Modré vlny jezera Erie se čeřily, tančily a jiskřily v slunečním jasu. Od břehu dul svěží vánek a pyšná loď si razila směle a udatně cestu vpřed.

Ach, jaké nezměrné světy se skrývají v jediném lidském srdci! Kdo mohl tušit, co všechno vřelo Jiřímu v hrudi, když se nyní klidně procházel po palubě parníku sem a tam se svým ostýchavým společníkem po boku? Ohromné štěstí, které viděl se blížit, se zdálo tuze velké, tuze krásné, aby to vůbec mohla být skutečnost — a po všechny vteřiny toho dne ho svírala úzkostlivá hrůza, že se vyskytne něco, co mu to štěstí vyrve z rukou.

Ale loď brázdila hladinu dál a dál, hodiny ubíhaly a konečně na obzoru jasně a určitě vyvstal želaný anglický břeh — břeh očarovaný mocným kouzlem, jenž jediným dotekem zruší každou zaklínací formuli otroctví bez zřetele na to, v jakém jazyku vyslovenou nebo jakou vládní mocí potvrzenou!

Jiří a jeho žena stáli na palubě do sebe zavěšení, když se parník blížil ke kanadskému městečku Amherstbergu. Jiřímu se krátil a těžkl dech, oči se mu kalily mlhou, mlčky tiskl útlou ručku, která mu rozechvěle spočívala na předloktí. Zazněl zvonec — a parník přirazil. Jiří sotva viděl na to, co dělá, ale přesto shledal zavazadla a shromáždil svou malou družinu.

Naše skupinka vystoupila na břeh. Stáli zticha, dokud loď zase neodrazila — a potom, s užaslým děckem v náruči, muž se ženou v slzách a v objetí poklekli a políbili zem.

Zakrátko dovedla paní Smythová naši rodinku pod hostinnou střechu dobrého misionáře, jehož tam křesťanská lidumilnost vyslala jako pastýře všech vyvržených a bludných poutníků, kteří na onom břehu ustavičně hledají útočiště.

Kdo dovede vypovědět blaženost toho prvního dne svobody? Není *vjem* svobody krásnější a sladší než vjem kteréhokoli z pěti smyslů? Pohybovat se, mluvit a dýchat, chodit si sem i tam bez hlídání a prost všeho nebezpečí! Ach, kdo dovede vypovědět blaho spánku, který se snáší na podušku svobodného člověka pod ochranou zákonů, jež mu zajišťují vrozená lidská práva? Ach, jak líbezná a drahá připadala té matce tvářička spícího dítěte, ještě milovanějšího pro vzpomínky na sterá přežitá nebezpečí! Mohla snad v tom závratném vědomí nesmírného blaha vůbec usnout?

A přece neměli ti dva ani jedinou píď země, ani střechu, kterou by mohli zvát svou — utratili všechno, co měli, do posledního troníku.

Neměli o nic víc než ptáci v povětří nebo polní kvítí — a přesto nemohli radostí spát.

Och vy, kdo berete člověku svobodu, jakými slovy to zodpovíte jednou před dějinami?

38 KAPITOLA TŘICÁTÁ OSMÁ
VÍTĚZSTVÍ

Když Tom stál tváří v tvář proti svému trýzniteli a slyšel jeho hrozby a v same hloubi duše se domníval, že jeho hodina udeřila, srdce mu v prsou vzplálo odvahou a byl si jist, že dokáže snést všechna muka i oheň. Ale jakmile jeho trýznitel odešel a vzrušení dané chvíle opadlo, vrátil se mu opět pocit bolesti do zraněných a vysílených údů, vrátilo se mu opět vědomí jeho svrchovaně ponížení, beznadějného a opuštěného postavení. A den se vlekl věru trudně!

Tomovi se ještě dávno všechny rány nezahojily, když už Legree trval na tom, aby ho honili k pravidelné práci na poli. Tu pro něho pak nastaly dny nové bolesti a úmorné únavy, navíc ještě ztěžované kdejakým bezprávím a pokořováním, jaké si jen hněv podlé a zlovolné duše dovedl kdy vymyslit.

Když sklizeň vrcholila, Legree neváhal nahánět všechnu svou čeleď do práce nejen ve všední dny, ale i v neděli. A ostatně, proč by také ne? Vytěží tak přece víc bavlny a vyhraje své sázky — a jestli tím snad umoří o pár otroků víc, může si pak koupit lepší kusy.

Zpočátku si Tom po návratu z denní lopoty obyčejně při blikotavém světle ohně čítával ještě nějaký ten verš z bible. Ale po onom krutém ztýrání, jehož se mu dostalo, přicházíval domů tak umořený, že se mu točila hlava a zrak mu selhával, pokusil-li se číst, a volky nevolky se musil z čirého vysílení natáhnout na zem spolu s ostatními.

Je divné, že nábožný mír a důvěra, jež ho až dosud posilovaly, nyní ustupovaly a poskytovaly místo bouřlivým duševním zmatkům a temnotám beznaděje? Neměl ustavičně před očima nejtruchlivější problém našeho tajuplného života; deptané a drcené duše, vítězící zlo a mlčícího Boha? Týdny a měsíce bojoval Tom v hloubi duše se zmatenou temnotou a smutkem!

Myslil na dopis slečny Ofelie jeho kentuckým přátelům a úpěnlivě se modlíval k Bohu, aby mu seslal vysvobození. Den za dnem pak vyhlížel s chatrnou nadějí, uvidí-li nějakého posla, který ho

přichází vykoupit. A když se nikdo neobjevoval, až na dně duše dusil a deptal hořké myšlenky — že je marné sloužit Bohu, že Bůh na něho zapomněl. Občas vídával Cassy a občas, když ho zavolali do domu, zahlédl i sklíčený zjev Emmeliny, ale s tou jako s tou rozprávěl velmi málo. Nezbýval mu totiž vůbec čas, aby rozprávěl s kýmkoli.

Jednoho večera seděl navýsost sklíčený a vysílený u hromádky skomíravých oharků, na nichž si pekl svou bídnou večeři. Přihodil na oheň hrst drobného chrastí, aby se rozhořel plamenem, a při světle potom vytáhl z kapsy svou odřenou bibli. Byla v ní všechna označená místa, jež kdysi tak často vzněcovala jeho duši — slova patriarchů a proroků, básníků a mudrců, kteří od nepamětných časů kázali člověku odvahu — hlasy z ohromného zástupu svědků, kteří nás na životní pouti obklopují hned od počátku.

Ztratila ta slova svou sílu, či nebyly snad zesláblé oči a otupělé vědomí již déle schopny ono mocné vnuknutí vnímat? Těžce si povzdychl a strčil knihu do kapsy. Vzpamatoval ho drsný smích. Pozdvihl oči — proti němu stál Legree.

„Ha, ha, přítelíčku," řekl, „jak se zdá, vidíš sám, že to tvoje náboženství je k ničemu! Já věděl, že ti to nakonec do té tvé zabedněné kotrby přece jen vtluču!"

Ten krutý výsměch pálil víc než hlad i zima i nahota.

Tom mlčel.

„Byl jsi blázen," pokračoval Legree, „protože když jsem tě kupoval, měl jsem s tebou jenom dobré úmysly. Mohl jsi na tom být líp než Sambo nebo Quimbo, to už je jedno, a mít zlaté časy. Místo abys každý den dva vyfasoval nářez a zmlácení, mohl sis po libosti šafářovat jako pán a řezat druhé negry. A mohl sis občas pěkně zahřát žaludek punčem z whisky. No tak, nemyslíš, že uděláš líp, když budeš rozumný? Hoď ten starý ucancaný škvár do ohně a dej se na mou víru!"

„Bůh uchovej!" odpověděl Tom zaníceně.

„Přece vidíš, že Bůh ti nepomůže — kdyby ti byl chtěl pomoci, nebyl by připustil, abych tě dostal já! Tohle tvoje náboženství, Tome, to je jedna lež jako věž, samý kec a žvást. To já všechno znám. Lepší když se budeš držet mne — já jsem někdo a taky něco dokážu!"

„Ne, pane," odpověděl Tom, „já vytrvám. Ať mi Bůh pomůže

nebo ne, já vytrvám při něm a budu v něho věřit až doposledka!“

„Jsi blázen všech bláznů futrál!“ zvolal Legree, opovržlivě si na něj odplivl a odkopl ho. „Nevadí, však já tě srovnám, já tě ještě zkrotím, uvidíš!“

A Legree zamířil pryč.

Když hrozné břímě tíží duši a tísní ji na nejzazší mez, jakou ještě člověk může snést, všechny tělesné i mravní síly se vypnou k okamžité zoufalé snaze onu tíhu svrhnout — a proto srdce zakouší nejhorší muka těsně předtím, než je opět zalije příval radosti a odvahy.

Právě tak tomu nyní bylo s Tomem. Bezbožný výsměch krutého pána stlačil Tomovu duši, od dřívějška už beztak dost stísněnou, až na samé dno beznaděje. Tom seděl u ohně jako omráčený. Vtom mu náhle připadlo, že se všechno kolem něho rozplývá, spatřil vidinu věčné lásky — rozpřáhl ruce — a skácel se na zem.

Jak dlouho tam tak ležel, Tom nevěděl. Když se probral k vědomí, oheň mu již vyhasl a šaty měl promáčené studenou, prosakující rosou — jeho strašlivá duševní skleslost byla tatam.

V radosti, která prolínala celou jeho bytost, už necítil ani hlad, ani zimu, ani ponížení, zklamání a zbědovanost.

Sotva mlhavé šero úsvitu probudilo spáče, aby se znovu vydali do polí, byl mezi oněmi ubožáky, vlekoucími se v cárech a třesoucími se zimou, jeden, jenž se ubíral radostným krokem — neboť pevnější než půda, po níž šlapal, byla jeho silná víra ve všemohoucí, věčnou lásku. Ach Legree! Zkus všechno, co umíš!

Kdekdo si všiml změny v Tomově zjevu. Zdálo se, že se mu vrátila všechna radost a duševní čilost a že ho prostupuje klid a mír, jejž žádná pohana ani příkoří nemůže porušit.

„K čertu, co to do toho Toma vjelo?“ ptal se Legree Samba. „Před chvílí má hubu protáhlou jako koza, a najednou je čiperný jak rybička.“

„Nevím, pane. Chce možná pláchnout.“

„To bych ho rád viděl, ať to zkusí!“ prohodil Legree a strašlivě se zašklebil. „Ty ne, Sambo?“

„To si myslím! Ho, ho, ho!“ přisvědčil ten černý skřet s patolízalským smíchem. „Páníčka, to by byla legrace! Vidět ho, jak se boří do bahna, jak se dere a honí křovím a psi mu v patách! Bože, div

jsem se smíchy nepotrhal, jak jsme tehda honili naši Molly. Myslel jsem, že z ní dočista všechno strhají, než jsem je od ní odehnal. Má na sobě památku na tu zábavičku dodneška!“

„Počítám, že si ji ponese až do hrobu,“ poznamenal Legree. „Ale poslouchej, Sambo, měj teď oči na stopkách! Jestli má ten negr za lubem něco takového, tak mu to zaraz!“

„Jen ať se na mne pán spolehne!“ opáčil Sambo. „Já ho už zaženu do kouta! Ho, ho, ho!“

Tento rozhovor se svým pacholkem vedl Legree, zatímco nasedal na koně, aby si zajel do nejbližšího městečka. Když se téhož večera vracel, napadlo ho s koněm odbočit a objet otročí baráky, aby se přesvědčil, je-li všechno v pořádku.

Byla překrásná měsíčná noc a stíny půvabných chinovníků se jasně a ostře rýsovaly na travnaté zemi. Ve vzduchu se vznášelo ono průzračné ticho, jehož porušení člověku bezmála připadá jako znesvěcení.

Legree byl ještě kousek od baráků, ale již odtamtud zaslechl zpěv neznámého hlasu. Byl to zvuk v těch končinách neobvyklý a Legree zarazil koně a poslouchal.

Melodický tenor zpíval:

„Až poznám z jasu oblohy,
že v byt tam doufat smím,
pak odvrhnu strach ubohý
a oči osuším.

Nechť zem i peklo úklad svůj
mé duši chtějí klást,
vztek Satanův skliď úsměv můj,
svět celý může se třást!

Nechť starost zlá mě smete snad
v zla bouř a v útrap vír,
kéž domovem svým mohu zvát
nebeský všehomír!“

„Hoho, vida!“ řekl si Legree v duchu. „Tohle si tedy myslí, hm? Zatracené kostelní písničky, ty mi dovedou jít na nervy! — Jakže, ty negře?“ zvolal, když se nenadále ukázal před Tomem, a rozpřáhl se jezdeckým bičíkem. „Jak se mi tady opovažuješ takhle hulákat, když už máš dávno chrnět? Zavři tu svou černou klapačku a koukej mazat na pelech!“

„Ano, pane,“ odpověděl Tom s radostnou ochotou, vstal a zamířil dovnitř.

Tomova očividná blaženost vydráždila Legreeho takovou měrou, že se přitočil s koněm až k němu a mlátil ho bičem hlava nehlava.

„Tu máš, ty pse,“ řval. „Uvidíme, jestli ti i po tomhle bude tak veselo!“

Ale rány dopadaly nyní pouze na povrch těla, a ne jako předtím až na srdce. Tom stál úplně pokorně, a přesto nemohl Legree sám před sebou utajit, že po jeho moci nad tím poddaným rabem je jaksi záhadně veta.

Celá Tomova duše překypovala soucitem a účastí s ubohými nešťastníky, v jejichž středu se pohyboval. Připadalo mu, jako by všechny životní strasti byly nyní tytam, a toužil ulít z oné tajemné pokladnice míru a radosti, jíž se mu dostalo shůry, balsámu k úlevě jejich běd.

Je pravda, příležitosti bylo pořídku — ale cestou na pole i z polí i po čas lopotné práce mu leckdy náhoda dopřála možnost, aby svým unaveným, malomyslným a zdeptaným druhům podal pomocnou ruku. Nebozí, zedření tvorové, kleslí pod úroveň člověka, to zprvu nebyli schopni skorem ani pochopit — ale když to týden za týdnem a měsíc za měsícem pokračovalo, začalo to v jejich otupělých srdcích rozeznívat dlouho zmlklé struny.

Pozvolna a neznatelně nabýval ten podivný, tichý a trpělivý muž, jenž byl vždy ochoten nést břímě kdekoho jiného a sám u nikoho pomoci nehledal — jenž všem ustupoval z cesty a přicházel vždy poslední a bral si nejmenší díl, ale přesto byl vždy první, kdo se o všechno to své málo dělil s každým potřebným — ten muž, jenž se za chladných nocí vzdával své rozedrané houně, aby přispěla k úlevě nějaké nemocné ženě, kterou lomcovala zimnice, a jenž na poli plnil koše zemdlenějších rabů, třebaže se vystavoval nebezpečí, že sám

nedosáhne požadovaného množství — ten muž nad nimi konečně začínal nabývat podivuhodné moci.

Ba i pološílené a pobloudilé mysli nešťastné Cassy přinesly jeho prosté a nevtíravé zásahy úlevu a uklidnění.

Cassy, kterou drtivá muka jejího života dohnala na pokraj šílenství a zoufalství, se už často v hloubi duše ustanovila na hodině odplaty, kdy vlastní rukou vykoná na svém utiskovateli pomstu za všechnu nespravedlnost a krutost, jíž byla očitým svědkem nebo kterou utrpěla sama.

Jednou v noci, když už všichni v Tomově kotci tvrdě spali, se Tom nenadále vzbudil a ve štěrbině mezi kmeny, která zastupovala okno, spatřil její tvář. Mlčky mu pokynula, aby šel ven.

Tom vstal a přistoupil ke dveřím. Bylo mezi jednou a druhou hodinou s půlnoci — jasno, klidno a měsíc dosud svítil. Když měsíční svit padl na Cassiny velké černé oči, Tom si povšiml, že v nich plane divoký a prapodivný žár, jiný než jejich obvyklý pohled utkvělé beznaděje.

„Pojď blíž, otče Tome," pravila — tak mu nyní druzi říkali z úcty —, vzala ho útlou rukou za zápěstí a táhla ho za sebou s takovou silou, jako by její ruka byla z ocele, „pojď blíž, mám pro tebe novinu."

„Copak, paní Cassy?" zeptal se Tom starostlivě. „Chtěl bys být svobodný, Tome?"

„Budu svobodný, až přijde můj čas, paní," odpověděl Tom. „Ano, ale můžeš být svobodný ještě dnes v noci!" vyhrkla Cassy s prudkým zápalem. „Jen pojď!"

Tom váhal.

„Pojd!" hovořila šeptem a pevně na něho upírala černé oči. „Pojď se mnou! On spí — jako dřevo. Namíchala jsem mu do kořalky dost, aby spal hodně tvrdě. Škoda že jsem toho neměla víc — nebyla bych tě potřebovala. Jen pojď, zadní dveře jsou odemčené — stojí za nimi sekera, sama jsem ji tam připravila — i dveře jeho pokoje jsou otevřené — dovedu tě tam. Byla bych to udělala sama, ale nemám v rukou dost síly. Pojď se mnou!"

„Ne, paní, ani za celý svět ne!" odpověděl Tom rozhodně a zastavil se. Žena ho mocně táhla kupředu, ale Tom ji zadržel.

„Jen pomysli na všechny tyhle ubožáky!“ přemlouvala ho Cassy. „Mohli bychom jim všem dát svobodu a vydat se někam hluboko do močálů a najít si ostrůvek pevné země a žít si tam sami. Slyšela jsem, že se takové věci dějí. Každý jiný život je lepší než tohle.“

„Ne!“ odmítl Tom pevně. „Ne. Ze zla nevzejde nikdy nic dobrého! To bych si raději uťal pravou ruku!“

„Pak to tedy udělám sama!“ řekla Cassy na odchodu.

„Ach paní Cassy!“ zvolal Tom a vrhl se před ní na kolena. „Pro lásku boží, neprodávejte takhle svou drahou duši ďáblu! Nevzejde z toho nic jiného než zlo! Bůh nás nepovolal k pomstě. Musíme trpět a čekat, až přijde náš čas.“

„Čekat!“ opáčila Cassy. „Copak jsem se nenačekala už dost? Nečekala jsem, až mi z toho rozum bloudí a srdce usedá? Nepřinesl mi snad ten netvor už dost utrpení? Nepřinesl už dost utrpení stovkám ubožáků? Neždímá snad krev života i z tebe? Já jsem povolaná, jsem! Volají mě oni! Jeho čas nadešel a já si vezmu daň jeho krve!“

„Ne, ne, ne!“ prosil ji Tom a držel její drobné ruce, křečovitou silou do sebe zaťaté. „Ne, vy ubohá duše ztracená, to nesmíte! Bože, pomoz nám, abychom následovali ve tvých šlépějích a milovali své nepřátele!“

„Milovat!“ zvolala Cassy s divým pohledem. „Milovat *takové* nepřátele! To není v lidské přirozenosti, to není člověku dáno!“

„Ne, paní, není,“ potvrdil Tom a pohlédl vzhůru. „Ale Bůh nám to milostivě dopřává a v tom je naše vítězství, v tom. Když dovedeme milovat a modlit se za všechny a přes všechno, pak je po boji a docházíme k vítězství — budiž Bohu sláva!“

Hluboká vroucnost Tomových citů, jeho hebký hlas i slzy dopadaly na divokou, nespoutanou mysl nebohé ženy jako vlahá rosa. Strašidelný žár jejích očí se zastřel závojem mírnosti. Sklopila pohled a Tom cítil, jak napětí jejích rukou povoluje, když pravila:

„Neříkala jsem ti snad, že mě pronásledují zloduchové? Ach otče Tome, já se modlit nemohu! Kéž bych mohla! Nemodlila jsem se od té doby, co mi prodali děti! Co říkáš, musí být pravda — vím, že musí. Ale když se pokouším modlit, dokážu jenom nenávidět a proklínat. Nemohu se modlit!“

„Duše ubohá!“ vzdychl Tom soucitně. „Satan po vás vztahuje ruce a chce vás tříbit jako pšenici. Budu za vás prosit Boha.“

Cassy stála mlčky a ze sklopených očí jí kanuly velké, těžké slzy.

„Paní Cassy,“ pokračoval Tom váhavým tónem, když ji chvilku v tichosti pozoroval, „jestli se odtud můžete nějak dostat — jestli to je vůbec možné —, pak bych vám radil, abyste s Emmelinou odtud utekla. Totiž jenom, když se neproviníte proti cizí krvi — jinak ne.“

„Pokusil by ses o to s námi, otče Tome?“

„Ne,“ odpověděl Tom. „Býval čas, kdy bych to zkusil, ale teď mám práci mezi těmi nebožáky tady a zůstanu s nimi a ponesu s nimi svůj kříž až do konce. S vámi je to něco jiného, pro vás to jsou osidla pokušení — je to víc, než můžete vydržet. A uděláte nejlíp, když odtud odejdete, jestli můžete.“

„Nevím, kam jinam než do hrobu,“ odpověděla Cassy. „Není zvířete, není ptáka, aby si někde nedokázali najít doupě nebo hnízdo, i hadi a krokodýlové mají místo, kde si lehnout a v klidu odpočinout — ale kde je jaké útočiště pro nás? I v těch nejtemnějších močálech nás vyslídí a dopadnou jejich psi. Všichni a všechno je proti nám, i ta zvířata se staví proti nám — kam tedy máme jít?“

Tom stál a mlčel, konečně však řekl:

„Ten, co zachránil Daniela v jámě lvové — co zachránil mládence v peci ohnivé — co chodil po moři a přimluvil větru, aby se utišil —, ten ještě žije a mám víru a důvěru, že vás vysvobodí. Zkuste to a já se za vás budu modlit ze vší síly a duše své.“

Podle jakého podivného zákona myšlení se stává, že nápad dlouho přehlížený a zavrhovaný, po němž šlapeme jako po bezcenném kamínku, náhle zazáří v novém světle jako nalezený démant?

Cassy už často celé hodiny probírala v hlavě všechny možné nebo aspoň trochu slibné plány útěku, ale všechny je nakonec vždycky zavrhla jako beznadějné a neproveditelné. V tomto okamžiku jí však bleskl myslí úskok ve všech podrobnostech tak prostý a uskutečnitelný, že v ní rázem vzbudil novou naději.

„Otče Tome, zkusím to!“ zvolala nečekaně.

„Amen!“ pravil Tom. „Bůh vám pomáhej!“

39 KAPITOLA TŘICÁTÁ DEVÁTÁ
VÁLEČNÁ LEST

Půda domu, v němž bydlil Legree, se podobala většině ostatních podstřeší.

Byla to velká pustá prostora, zaprášená, ověšená pavučinami a plná odloženého haraburdí. Blahobytná rodina, která dům obývala v době jeho slávy, do něho navozila spoustu nádherného nábytku. Část zařízení si potom vzala s sebou, kdežto zbytek zůstal osiřele stát v zatuchlých neobydlených pokojích nebo ležet ve skladišti v podkroví. Po stranách půdy stálo několik obrovských beden, v nichž sem kdysi nábytek dopravili. Malý vikýř ve střeše propouštěl kalnými zaprášenými tabulkami sporé světlo na štíhlé židle s vysokým lenochem a na prachem povlečené stolky, které kdysi zažily lepší časy.

Zkrátka řečeno, bylo to místo tajuplné a strašidelné — ale jakkoli strašidelné bylo již samo o sobě, mezi pověrčivými černochy nebylo nouze o pověsti, jež jeho hrůzyplnost jen ještě zvyšovaly. Před několika lety tam Legree po týdny věznil černošku, která vzbudila jeho nelibost. Co se tam dělo, nemůžeme říci; černoši si navzájem šeptávali rozličné temné dohady. S jistotou se však vědělo, že jednoho dne odtamtud snesli mrtvolu oné nešťastnice a pohřbili ji.

Od té doby se začalo povídat, že se starým podstřeším občas rozléhají kletby a nadávky i zběsilé rány karabáčem, promíšené zoufalým kvílením a sténáním. Když jednou Legree čirou náhodou podobnou povídačku zaslechl, hrozně se rozčilil a přísahal, že prvního, kdo bude o té půdě ještě vyprávět nějaké báchorky, tam dá na týden přikovat k trámu a poskytne mu tak příležitost se přesvědčit, co se tam doopravdy děje. Tato vyhrůžka stačila úplně potlačit všechny řeči, třebaže samozřejmě ani v nejmenším nepodryla víru v jejich pravdivost.

Ponenáhlu se kdekdo v domě začal vyhýbat nejen schodišti, které vedlo na půdu, ale dokonce i chodbě k tomuto schodišti, a protože se o tom každý bál mluvit, upadla pověst pomalu v

zapomenutí. A nyní Cassy zničehonic napadlo, že by k vysvobození sebe i své spolutrpitelky mohla využít pověrčivé bázně, která drží Legreeho tak mocně ve spárech.

Cassina ložnice byla přímo pod půdou. Jednoho dne se Cassy zčistajasna rozhodla a bez úrady s Legreem dala o své újmě s notnou okázalostí přestěhovat všechen nábytek i zařízení svého pokoje do jiného, od jejího značně vzdáleného.

Podřízená čeládka, jíž nařídila, aby toto přestěhování uskutečnila, se právě měla čile k dílu a s velkou horlivostí i zmatkem pobíhala sem a tam, když tu se Legree vrátil z vyjížďky.

„Hej! Ty, Cassy!“ zvolal Legree. „Co to do tebe zase vjelo?“

„Nic. Chci jenom mít jiný pokoj,“ odpověděla Cassy nasupeně.

„A směl bych se ptát proč?“ ušklíbl se Legree.

„Protože chci.“

„Čerta, že chceš! Ale proč?“

„Ráda bych se taky sem tam trochu vyspala.“

„Vyspala! Hm, a co ti brání, abys nespala?“

„Smím to snad povědět, myslím, když to chcete slyšet,“ odsekla Cassy suše.

„Tak ven s tím, opice jedna!“ křikl Legree.

„Chm, nestojí to vlastně ani za řeč. *Vás* by to podle mého nerušilo. Jenom nářek a rány, jak se nahoře na půdě v půl noci rvou lidé a válejí se po zemi. Od dvanácti do rána.“

„Lidé na půdě?“ podivil se znepokojeně Legree, ale vynutil na tváři úsměv. „Kdo by to mohl být, Cassy?“

Cassy pozdvihla své pronikavé černé oči a pohlédla Legreemu do obličeje s výrazem, který ho zamrazil až v morku, když odpověděla:

„Právě, Šimone, kdo by to mohl být? Ráda bych, to abyste mi řekl vy. Vy to patrně nevíte, že?“

Legree zaklel a šlehl po ní jezdeckým bičíkem, ale Cassy uskočila stranou, vklouzla do dveří, za nimi se ohlédla a dodala:

„Když budete v tom pokoji spát, poznáte všechno sám. Nechtěl byste to snad zkusit?“

A vzápětí za sebou přirazila dveře a zamkla se.

Legree bouřil a láteřil a hrozil, že vyrazí dveře — ale zjevně si to rozmyslel a zneklidněně zamířil do obývacího pokoje.

Cassy dobře postřehla, že její narážka ťala do živého, a od té chvíle už ani na okamžik nepřestala s obratností vskutku mimořádnou spřádat nit vlivu, s níž tak úspěšně začala.

Našla si na půdě vhodnou díru po vypadlém suku a zastrčila do ní hrdlo od staré láhve takovým způsobem, že i při sebeslabším vánku vyluzovalo svrchovaně truchlivé a žalostně kvílivé zvuky, jež při silném větru zesílily v přímo strašlivý jek — v takový, že důvěřivým a pověrčivým uším mohl zcela snadno připadat jako skučení děsu a zoufalství.

Tyto zvuky, jež čas od času zaslechla i domácí čeládka, oživily v plné síle vzpomínku na starou strašidelnou pověst. Celý dům, jak se zdálo, byl prolezlý plíživou pověrečnou hrůzou.

A třebaže si o ní nikdo netroufl Legreemu ani špitnout, Legree cítil, že ho obklopuje jako samo ovzduší.

Cassy na něho měla vliv zvláštní a pozoruhodné povahy. Legree byl jejím vlastníkem, tyranem a trýznitelem. Byla, jak věděl, cele v jeho rukou a neměla jedinou možnost jakékoli pomoci nebo ochrany. A přesto tomu je tak, že ani nejsurovější muž nemůže žít v trvalém styku se silným, osobitým ženským charakterem a nepodléhat jeho vlivu. Když ji koupil, byla Cassy, jak nám už sama vypravovala, jemně vychovaná žena; ale potom ji beze všech ohledů srazil svou surovostí do bláta. Jakmile však čas, ponižující vlivy i zoufalství zatvrdily její jemné cítění a roznítily v ní oheň prudších vášní, stala se do jisté míry jeho vládkyní a Legree ji střídavě týral a zase se jí bál.

A od té doby, kdy částečná pomatenost propůjčila všem jejím slovům a výrokům prapodivně tajemný, rozháraný smysl, nabyl tento vliv jak na naléhavosti, tak i na síle.

Několik dní po této příhodě seděl Legree večer ve starém obývacím pokoji u krbu, v němž plápolala polena, a oheň vrhal po pokoji nejasné, blikotavé jazyky světla. Byla bouřlivá a větrná noc, jedna z těch, jaké ve starých vetchých domech burcují celé roje nepopsatelných zvuků. Okna drnčela, okenice sebou mlátily o zdi, meluzína provozovala své rejdy a hučela a skučela v komíně a co chvíli prudce vyrážela kouř a jiskry, jako by za sebou vláčela legiony duchů.

Legree tak seděl už pár hodin, napřed účtoval a potom četl noviny, kdežto Cassy se nyní krčila v koutě a chmurně hleděla do ohně.

Konečně odložil Legree noviny, a když na stole spatřil ležet starou knihu, kterou zpočátku večera viděl číst Cassy, sáhl po ní a začal v ní listovat.

Byla to kniha povídek, jedna z oněch sbírek vražedných, strašidelných a nadpřirozených historek, jež, třebaže provedeny a ilustrovány lacině, poutají podivným kouzlem člověka, který se do nich jednou pustí a začne je číst.

Legree ohrnoval nos a opovržlivě prskal, ale přece obracel stránku za stránkou a četl a četl, až konečně, když už přečetl hodný kus, zaklel a knihu odhodil.

„Ty přece na duchy nevěříš, Cassy, no ne?“ začal hovor, chopil se krbových kleští a zarovnával oheň. „Myslel jsem, že ty máš víc rozumu, než aby ses dala vystrašit nějakým zvukem.“

„Na tom nesejde, na co věřím,“ odsekla Cassy zarytě.

„Když jsem byl na moři, tak se mě kamarádi někdy pokoušeli takovými povídačkami strašit,“ řekl Legree. „Ale s tím si na mne jaktěživo nepřišli. Na všechny tyhle žvásty jsem já moc otrlý, to ti povídám.“

Cassy seděla dál ve stínu v koutě a napjatě se na něho dívala. V očích měla ono podivné světlo, jež odjakživa Legreemu naháněl nepokoj.

„Ty zvuky nebyly nic jiného než krysy a povětří,“ pokračoval Legree. „Krysy umějí tropit pekelný kravál. Slýchával jsem je někdy dole v podpalubí. A vítr? Mordset! Ve větru může člověk slyšet všechno možné.“

Cassy věděla, že se Legree pod jejím pohledem cítí nesvůj, a proto neodpovídala, nýbrž jenom seděla a upírala na něho oči s týmž zvláštním, tajuplným výrazem jako předtím.

„Tak co, ženská, mluv — není to tak, co myslíš?“ vyhrkl Legree.

„Mohou krysy sejít ze schodů a projít potom celou chodbou a otevřít dveře, když jste si je zamkl a zabarikádoval židlí?“ namítla Cassy. „A mohou potom jít a jít a přijít si až rovnou k vaší posteli a takhle si na vás sáhnout rukou, takhle?“

Při řeči upírala Cassy své blýskavé oči vytrvale na Legreeho a ten na ni civěl jako člověk, kterého tlačí můra; a když se nakonec svými prsty, ledově studenými, dotkla jeho ruky, s kletbou uskočil.

„Ženská! Co to mluvíš? To se přece nestalo!“

„Kdepak, to ne — samozřejmě že ne — řekla jsem snad, že se to stalo?“ odpověděla Cassy s úsměvem, z něhož čišel mrazivý posměch.

„Ale — stalo se — doopravdy jsi něco viděla? No tak, Cassy, co bylo — mluv přece!“

„Můžete tam spát sám,“ odsekla Cassy, „když to chcete vědět.“

„Přišlo to z půdy, Cassy?“

„To! Jaké ‚to‘?“ opáčila Cassy.

„No to, o čem jsi říkala.“

„Neříkala jsem vám nic,“ ohradila se Cassy se zarytou svéhlavostí.

Legree přecházel zneklidněně po pokoji sem a tam.

„Dám tuhle věc vyšetřit. Ještě tuhle noc se jí podívám na kloub sám. Vezmu si pistole —“

„Vezměte!“ vpadla mu do řeči Cassy. „Spěte v tom pokoji. Ráda bych vás viděla, jak tam spíte. A střílejte z těch pistolí — střílejte!“

Legree si dupl a divoce zaklel.

„Neklejte!“ okřikla ho Cassy. „Kdoví, kdo vás třeba slyší! Tiše! Slyšel jste? Co to bylo?“

„Co?“ Škubl sebou Legree.

Hromotlucké staré pendlovky, které stály v koutě pokoje, zarachotily a pomalu odbíjely dvanáctou.

Ať už z toho důvodu či z onoho, Legree ani nepromluvil, ani se nehýbal — přepadl ho neurčitý pocit hrůzy. Cassy přitom stála s pronikavým, posměšným leskem v očích proti němu, pozorovala ho a počítala nahlas údery.

„Tak, dvanáct. Teď tedy uvidíme!“ prohlásila, otočila se a otevřela dveře do síně — a zůstala v nich stát, jako by poslouchala.

„Slyšíte? Co je to?“ vydechla a ukázala prstem nahoru.

„Nic, jenom vítr,“ odpověděl Legree. „Copak neslyšíš, jak fičí, jako když se čerti žení?“

„Šimone, pojďte sem!“ lákala ho šeptem Cassy a vzala ho za ruku a vedla ho až pod schody. „Víte snad, co je tohle? Poslouchejte!“

Shora ze schodů přicházel divoký chechtavý skřek. Vycházel z půdy. Legreemu se rozklepala kolena, tvář mu zezelenala strachy.

„Neměl byste si vzít ty pistole?“ připomněla mu Cassy s úšklebkem, při němž Legreemu až v žilách krev stydla. „Je čas, víte,

podívat se téhle věci na kloub. Ráda bych, abyste šel nahoru — teď. Právě jsou v tom!“

„Nepůjdu!“ zvolal Legree a zaklel.

„Proč ne? Přece víte, že nic takového jako duchové neexistuje! Jen pojďte!“ A se smíchem se Cassy rozběhla jako šipka po točitém schodišti vzhůru a ohlížela se po něm. „Jen pojďte!“

„Namouvěru, ty jsi sama ďáblice!“ křičel Legree. „Pojď zpátky, čarodějnice jedna! — Pojď zpátky, Cassy! Nahoru nesmíš!“

Ale Cassy se jen divě smála a utíkala dál.

Slyšel ji otevřít dveře chodbičky, která vedla k půdě. Shora se přihnal prudký poryv větru, zhasil svíčku, kterou Legree držel v ruce, a přinesl s sebou strašlivý nelidský jek — skřeky, jež mu připadaly, jako by mu vřískaly přímo do uší.

Legree utekl jako šílený do pokoje a za chviličku tam za ním přišla Cassy — bledá, klidná a chladná jako duch pomsty a stále s týmž příšerným leskem v očích jako předtím.

„Doufám, že mi už věříte,“ řekla.

„Sper tě ďas, Cassy!“ zvolal Legree.

„Pročpak?“ zeptala se Cassy nevinně. „Běžela jsem jenom nahoru pozavírat dveře. Co je vlastně s tou půdou, Šimone, co myslíte?“ dodala.

„Do toho ti nic není!“ odbyl ji Legree.

„Chm, že není? No,“ prohodila Cassy, „buď jak buď, jsem aspoň ráda, že nespím pod ní.“

Cassy totiž předvídala, že právě toho večera se zdvihne silný vítr, a proto došla napřed nahoru a otevřela okénko ve vikýři. Pak je ovšem samozřejmé, že jakmile otevřela dveře, vítr se musil prohnat až dolů a Legreemu zhasit svíčku.

Tento příklad snad poslouží jako ukázka komedie, jakou Cassy hrála s Legreem tak dlouho, až by byl raději strčil hlavu do lví tlamy, než aby šel prozkoumat půdu. Mezitím po nocích, když všichni ostatní již spali, Cassy postupně a opatrně nahromadila na půdě zásobu potravin dost velkou, aby stačila k výživě delší čas, a kus po kuse tam odnosila i větší část šatstva svého i Emmelinina. Jakmile měla všechno připravené, potřebovaly už jenom vhodnou příležitost, aby mohly svůj promyšlený záměr uvést ve skutek.

Využivši chvíle, kdy Legree byl v dobré náladě, Cassy si na něm lichocením vymohla, že ji jednou vzal s sebou do nejbližšího městečka, které leželo přímo na Červené řece. S pamětí zbystřenou málem až k nadpřirozené ostrosti si vštípila do mysli každičký zákrut cesty a v duchu odhadovala, kolik času si vyžádá projít tu vzdálenost pěšky.

A nyní, kdy již dozrál čas k činu, přijde snad našim čtenářům vhod, necháme-li je podívat se za kulisy a popatřit na finále celého toho husarského kousku.

Schylovalo se právě k večeru. Legree nebyl od rána doma, zajel si na koni na sousední usedlost. Již po mnoho dní byla Cassy v neobyčejně milostivém a přístupném rozmaru a napohled vycházela s Legreem, že shoda nemohla být lepší. V této chvíli ji můžeme spatřit v Emmelinině pokoji, jak spolu s ní pilně třídí věci a připravuje dva uzlíčky.

„Tak, tyhle budou dost velké," pravila Cassy. „A teď si nasaď čepec a půjdeme — je právě asi nejvhodnější čas."

„Ale v tomhle světle nás ještě mohou vidět," namítla Emmelina.

„To právě chci, aby nás viděli," odpověděla chladnokrevně Cassy. „Copak nevíš, že si Legree a jeho pacholci v žádném případě štvanici na nás neodpustí? Vymyslila jsem, že to provedeme takhle: Vykrademe se tiše zadními dveřmi a proběhneme kolem baráků. Sambo nebo Quimbo nás určitě zahlédnou. Pustí se za námi a my vběhneme do močálů. Potom nás už dál sami honit nemohou, dokud se nevrátí a nestrhnou poplach a nepustí psy a tak dál. A zatímco se budou bezhlavě motat a přerážet se jeden přes druhého, jak to bývá vždycky, my dvě prostě proklouzneme k potoku, co teče vzadu za domem, a budeme se jím brodit tak dlouho, až se dostaneme proti zadním dveřím domu. To zmate všechny psy, víš, voda stopu neudrží. Dům bude prázdný, protože kdekdo vyběhne a požene se za námi, a my jednoduše vklouzneme zadním vchodem dovnitř a šup nahoru na půdu, kde jsem už v jedné té velké bedně přichystala pohodlné spaní. Na té půdě budeme muset zůstat asi hezky dlouho, protože, to ti povídám, Legree kvůli nám obrátí naruby nebe peklo, aby nás dostal. Přibere si některé ty staré dozorce z jiných plantáží a uspořádá parádní štvanici. Nenechá v tom močále jednu píď země

neprošťouranou. Odjakživa se holedbá, že jemu ještě nikdy nikdo neutekl. Tak ať si nás tedy honí, co srdce ráčí.“

„Tys to ale vymyslila, Cassy, úžasně!“ zvolala Emmelina. „Koho jiného než tebe by bylo tohle napadlo?“

V Cassiných očích nebylo ani potěšení, ani jásotu — pouze zoufalá odhodlanost.

„Pojď,“ vyzvala Emmelinu a podala jí ruku.

Tichounce vyklouzly obě uprchlice z domu a prchaly houstnoucími stíny večera směrem kolem baráků.

Měsíc v první čtvrti, přilepený na západní obloze jako stříbrná pečeť, poněkud zdržel příchod tmavé noci. Když měly na pokraj močálu, který obklopoval plantáž, snad už jen několik skoků, Cassino očekávání se splnilo — zaslechly hlas, který na ně volal, aby zůstaly stát. Nebyl to však Sambo, kdo je se zběsilým láteřením pronásledoval, nýbrž sám Legree. Emmelina, jejíž slabší srdce při zvuku toho hlasu pozbylo odvahy, popadla Cassy za rameno a zvolala:

„Ach Cassy, já omdlím!“

„Jestli omdlíš, tak tě zabiju!“ opáčila Cassy, vytrhla ze záňadří krátkou lesklou dýku a blýskla jí dívce před očima.

Hrozba splnila svůj účel. Emmelina neomdlela a podařilo se jí doběhnout do močálu. Vnořila se spolu s Cassy do klikatin bludiště tak hlubokého a temného, že pro Legreeho bylo úplně beznadějné pomýšlet na to, aby je pronásledoval dál bez pomoci.

„No, budiž,“ řekl si a surově se zachechtal, „takhle aspoň samy vlezly do pasti — husy pitomé! Tam je mám v suchu. Tohle si šeredně odskáčou!“

„Hola hej, vy tam! Sambo! Quimbo! Všichni sem!“ volal Legree, který doběhl k barákům, právě když se muži a ženy vraceli z práce. „V močále jsou dva uprchlíci. Který negr je chytí, ten nebo ten, dostane ode mne pět dolarů. Pusťte psy! Odvažte Tygra a Fúrii a všechny vůbec!“

Tato novina vzbudila rázem velký rozruch. Mnozí muži ihned úslužně přiskočili a nabízeli pomoc, ať již z naděje na odměnu nebo z oné hrbivé podlézavosti, která je jedním z nejzhoubnějších účinků otroctví. Jedni běhali sem, druzí tam. Jedni doporučovali přinést smolné borové větve jako pochodně, druzí odvazovali psy, jejichž

vrčivý, zběsilý štěkot nemálo přispíval k rušnosti celé vřavy.

„Máme je zastřelit, pane, kdybychom je nemohli chytit?“ ptal se Sambo, jemuž jeho pán přinesl pušku.

„Po Cassy střílet můžeš, jestli chceš — je načase, aby táhla do horoucích pekel, kam patří. Ale po té holce střílet nesmíš,“ odpověděl Legree. „A ted, mládenci, hezky čile a řízně do toho! Pět dolarů tomu, kdo je chytí — a sklenici kořalky všem do jednoho tak jako tak.“

V záři planoucích fakulí vyrazila celá tlupa s výskotem, křikem a divým řevem hlasů lidských i zvířecích směrem k močálu a v malé vzdálenosti za ní táhla veškerá domácí čeleď. Proto byl dům, když do něho Cassy s Emmelinou zadním vchodem vklouzly, úplně opuštěný. Výskání a hulákání jejich pronásledovatelů dosud roztřásalo vzduch.

Emmelina a Cassy se dívaly z oken obývacího pokoje a viděly, jak se právě celý zástup s pochodněmi v rukou rozptyluje po celém okraji močálu do řetězu.

„Vidíš to tamhle?“ pravila Emmelina ke své družce a ukazovala

do dálky. „Hon už začal! Podívej, jak ta světla poskakují. Poslouchej! Psi! Neslyšíš! Být tak doopravdy tam, neměly bychom naděje ani za troník. Ach pro smilování boží, pojd se už schovat! Rychle!“

„Není vůbec důvod, proč spěchat,“ namítla Cassy klidně. „Dům je prázdný, všichni odtáhli za štvanicí — ta zábava je pro ně zlatý hřeb večera! Dost času, za chvíli půjdeme nahoru. A zatím,“ řekla a z kapsy kabátu, jejž Legree ve spěchu jen tak pohodil, chladnokrevně vylovila klíč, „a zatím si vezmu něco, abychom měly čím zaplatit naše cestování.“

Odemkla psací stůl, vytáhla ze zásuvky balíček bankovek a chvatně je přepočítala.

„Ach ne, to ne, to nedělej!“ ozvala se Emmelina prosebně.

„Že ne?“ podivila se Cassy. „A proč ne? To chceš raději, abychom v močálech umřely hlady, než abychom měly tohle, co nám zaplatí cestu do svobodných států? Peníze otvírají brány světa, děvče!“

A s těmi slovy si schovala bankovky do záňadří.

„To by přece byla krádež,“ vydechla Emmelina znepokojeným šeptem.

„Krádež!“ opáčila Cassy s pohrdavým smíchem. „Ten, co člověku ukrádá tělo i duši, ať nám nic nepovídá! Každičká tahle bankovka je ukradená, do jedné — ukradená vyhladovělým, udřeným ubožákům, které nakonec pro jeho zisk stejně spere ďas. Takový ať o kradení ani nemluví! Ale co, pojď, teď už můžeme jít nahoru na půdu. Mám tam zásobu svíček a pár knih, abychom si ukrátily čas. Můžeš na to klidně vzít jed, tam že se po nás pídit nepřijdou. A jestli přijdou, zahraju jim strašidlo.“

Když Emmelina vystoupila na půdu, spatřila tam obrovskou bednu, v níž kdysi do domu přivezli několik hromotluckých kusů nábytku, převrácenou na bok tak, že otevřenou stranou přiléhala ke stěně či spíše k šikmině střechy. Cassy rozsvítila malou lampičku, obě ženy se protáhly škvírou pod střechou a usídlily se v bedně. Na zemi ležely dva malé slamníky s několika polštáři, poblíž stála menší bedna hojně zásobená svíčkami a potravinami. A vedle ležely dva ranečky se vším šatstvem nezbytným pro jejich cestu, jež Cassy sbalila do podivuhodně malých rozměrů.

„Tak,“ řekla Cassy, když zavěsila lampu na skobičku, kterou pro

ten účel předem zatloukla do boční strany bedny, „tohle tedy bude prozatím náš domov. Jak se ti líbí?“

„Víš jistě, že nepřijdou prohledat půdu?“

„Chtěla bych Simona Legreeho vidět, jak sem jde hledat!“ odpověděla Cassy. „Ne, určitě nepřijde. Celý šťastný se půdě na hony vyhne. A domácí čeládka? Ta se raději do jednoho postaví a nechá se postřílet, než aby sem strčila nos.“

Emmelina, poněkud uklidněná, se pohodlně uvelebila na polštáři.

„Jak jsi to myslila, Cassy, když jsi říkala, že mě zabiješ?“ zeptala se Emmelina zpříma.

„Chtěla jsem zabránit, abys neomdlela,“ odvětila Cassy, „a také se mi to povedlo. A teď ti povídám, Emmelino, musíš si umínit, že neomdlíš, ať přijde co přijde. Nic takového není vůbec zapotřebí. Kdybych ti to nebyla zarazila, měl tě ten bídák teď už možná v drápech.“

Emmelina se otřásla.

Obě upadly na nějaký čas v mlčení. Cassy se zabývala četbou jakési francouzské knihy a Emmelina, přemožená vyčerpáním, začala dřímat a na nějakou dobu usnula.

Probudil ji hlasitý křik a vřískot, dusot koňských kopyt a štěkot psů. Leknutím slabě vyjekla a vyskočila.

„To se jenom vracejí honci,“ vysvětlovala klidně Cassy, „nic se neboj. Podívej se touhle dírou po suku. Vidíš je tam dole, nejsou všichni? Simon se musí pro dnešní noc honu vzdát. Podívej na toho jeho koně, je samé bláto, jak se špláchal v močále. I psi vypadají notně zmoření. Ach panáčku můj zlatý, budeš to muset s tou štvanicí zkoušet znova a znova — tvoje zvěř tam není.“

„Božínku, Cassy, neříkej už ani slovo!“ prosila Emmelina. „Co kdyby tě slyšeli?“

„Jestli něco zaslechnou, tak si dají teprve dobrý pozor, aby sem nepáchli nohou,“ namítla Cassy. „Žádný strach, můžeme dělat rámus, jak a kolik se nám zlíbí, to jenom všechen účinek ještě zesílí.“

Konečně se po celém domě rozhostilo půlnoční ticho.

Legree proklínal svůj nezdar a přísahal na zítřek strašlivou pomstu a tak ulehl k spánku.

40 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ
MUČEDNÍK

Útěk Cassy a Emmeliny rozjitřil už beztak hněvivou náladu Legreeho do nejvyšší míry a jeho zloba, jak se dalo očekávat, dopadla na bezbrannou hlavu Tomovu. Když tu novinu uspěchaně rozhlašoval mezi čeledí, neušlo mu, jak Tomovi zazářilo v očích a jak pozdvihl ruce k nebi. Všiml si také, že Tom nenastoupil do houfu pronásledovatelů.

Napadlo ho, že ho k tomu přinutí; ale poněvadž měl už od dřívějška zkušenost, jak je Tom neústupný, dostane-li rozkaz, aby se účastnil nějakého nelidského počínání, nechtěl se ve svém chvatu zdržovat a pouštět se do jakékoli půtky s ním.

Tom tedy zůstal doma a modlil se za to, aby se oběma uprchlíkům útěk zdařil.

Když se Legree vrátil s nepořízenou, zmatený a zklamaný, začala všechna dlouho tutlaná nenávist jeho duše k tomuto otroku nabírat na var a nabývala bezohledné a vražedné tvářnosti. Nestavěl se mu snad ten otrok vyzývavě na odpor — vytrvale, mocně, nezdolně — hned od první chvíle, co si ho koupil? Není v tom otrokovi snad duch, ať již sebemlčenlivější, který jeho pravoplatného pána pálí jako oheň věčného zatracení?

„Nenávidím ho!“ zasyčel oné noci Legree, když se v posteli posadil zpříma. „Nenávidím ho! A — není snad můj? Nemůžu si s ním snad dělat, co chci? Kdo mi v tom může bránit, to bych rád věděl!“

A Legree zaťal ruce v pěst a cloumal jimi, jako by měl v rukou něco, co může roztrhat na kusy.

Ale zase, Tom byl poctivý, platný služebník — a třebaže ho Legree za to nenáviděl tím víc, přesto ho ta okolnost dosud držela trochu na uzdě.

Rozhodl se, že ráno prozatím ještě nebude říkat nic, nýbrž shromáždí z několika sousedních plantáží novou loveckou výpravu se psy a puškami, obklíčí močál a povede si při honu vůbec soustavně. Když se štvanice vydaří, prosím, dobře; ale jestli ne, dá si předvolat

Toma a potom — zaťal zuby a cítil vzbouřenou krev — potom toho chlapa zlomí, nebo… a tu se ozval příšerný niterný šepot a jeho duše s ním souhlasila.

„Vidíš," řekla Cassy nazítří ráno nahoře na půdě, když dírou po suku obhlížela dvůr, „hned dnes pokračují v honu, už začíná!"

Po prostranství před domem poklusávalo několik jezdců na bujných koních a dvě tři smečky cizích psů se trhaly černochům, kteří je drželi na řemenech, a štěkaly a vrčely na sebe.

Dva z jezdců byli dozorci z okolních plantáží; ostatní patřili k partě kumpánů, s nimiž Legree sedal v nálevně krčmy v blízkém městečku, a přijeli z pouhé touhy se tou kratochvílí povyrazit. Ohavnější, neurvalejší společnost si snad už nebylo možno představit.

Legree častoval štědře kořalkou nejen všechny jezdce, ale i černochy, jež mu majitelé rozličných plantáží zapůjčili jako sousedskou pomoc; vždy se totiž kladl důraz na to, udělat černochům z každé služby tohoto rázu den pokud lze nejsvátečnější.

Cassy přitiskla k díře po suku ucho, a protože ranní vánek foukal přímo proti domu, mohla pochytit notnou část z toho, co se dole povídalo. Hluboký posměšek obestíral chmurnou, přísnou vážnost její tváře, když naslouchala a slyšela, jak si mezi sebou rozdělují jednotlivé úseky, přetřásají a porovnávají přednosti rozličných psů a udílejí rozkazy stran střelby i toho, jak s tou kterou uprchlicí zacházet pro případ, že ji dopadnou.

Cassy odtáhla ucho, sepjala ruce, pozdvihla oči vzhůru a vzdychla:

„Ach velký, všemohoucí Bože! Všichni jsme hříšníci, ale čeho jsme se dopustily my horšího než všichni ostatní na světě, že s námi zachází takhle?"

Strašlivá vážnost tkvěla v jejím výrazu, když takto hovořila.

„Nebýt to kvůli tobě, dítě," pravila a pohlédla na Emmelinu, „od hodiny bych šla ven k nim — a poděkovala bych tomu z nich, kdo by mě zastřelil. Vždyť jakou cenu bude mít svoboda pro mne? Může mi vrátit moje děti, může ze mne udělat zase to, co jsem bývala?"

Emmelině, dětsky prostoduché, naháněly Cassiny chmurné nálady trochu strach. Dívala se zaraženě, ale neodpověděla. Vzala pouze družku něžným, mazlivým hmatem za ruku.

„Nech mě!“ odbyla ji Cassy a snažila se vyprostit. „Nech mě, nebo si tě ještě nakonec zamiluju! A já už nadosmrti nechci mít nic a nikoho ráda!“

„Ubohá moje Cassy,“ zašeptala Emmelina, „takhle cítit nesmíš! Jestli nám Bůh dopřeje svobodu, možná že ti vrátí i dceru. A tak nebo tak, já se k tobě budu vždycky chovat jako tvoje dcera. Vím, že už v životě svou ubohou drahou maminku víckrát neuvidím! Budu tě mít ráda, Cassy, ať už ty mě ráda máš nebo ne!“

Něžná, polodětská duše zvítězila. Cassy se posadila vedle dívky, objala ji jednou paží kolem krku a hladila ji po hebkých hnědých vlasech. A Emmelina tu chvíli žasla nad krásou jejích nádherných očí, nyní něžných slzami.

„Ach Emmo!“ vzdychla Cassy. „Co jsem se už po svých dětech nahladověla a nažíznila a touhou po nich si málem oči vyplakala! Tady, tady,“ vyhrkla a bušila se do prsou, „není nic než samá pustota, samá prázdnota! Kdyby mi Bůh vrátil moje děti, pak bych se dovedla modlit.“

„Musíš důvěřovat, Cassy,“ těšila ji Emmelina. „Musíme doufat. Já nikdy neztratila naději.“

Lov trval dlouho a vedl se horlivě a důkladně, ale neměl úspěch. A s chmurnou, škodolibou radostí se dívala Cassy dolů na utrmáceného Legreeho, když schlíple sesedal z koně.

„A ted, Quimbo,“ rozhodl Legree, sotva se v obývacím pokoji rozvalil na lavici, „pěkně půjdeš a okamžitě mi sem přivedeš Toma! Za celou touhle věcí jistě vězí ten starý ničema — a buď mi všechno poví, nebo z něho tu starou černou kůži sedřu!“

Sambo a Quimbo, ačkoli se navzájem nenáviděli, byli přesto v něčem zajedno: spojovala je společná a stejně zuřivá nenávist k Tomovi. Na počátku jim Legree oznámil, že Toma koupil, aby ho ustanovil jakýmsi hlavním dozorcem v čas, kdy sám nebude doma. To dalo podnět k jejich nevraživosti vůči Tomovi, která v jejich zkažených a patolízalských duších jen ještě sílila s tím, jak viděli, že Tom upadá u pána v nemilost.

Proto Quimbo velmi ochotně běžel rozkaz vyplnit.

Tom vyslechl vzkaz s varovnou předtuchou v srdci — neboť

znal celý plán, jak hodlají uprchlice utéci, i místo, kde se tou dobou skrývají. Znal vrahovskou povahu člověka, s nímž má co dělat, i jeho tyranskou moc. Přesto však v sobě cítil dost síly, aby raději podstoupil smrt, než aby zradil bezbranné.

Postavil svůj koš na konec řádku, pohlédl k nebi a potom se pokojně podvolil hrubému hmatu, jímž ho Quimbo popadl.

„Hej, hej!“ volal obr, zatímco ho vlekl kupředu. „Teď to nahrabeš! Ať visím, jestli pán není vzteky bez sebe! Z tohohle už jen tak nevyklouzneš! Povídám ti, dostaneš co proto, žádná starost! Uvidíme, jak se budeš smát, takhle pomáhat pánovým negrům upláchnout! Uvidíš, co toho nahrabeš!“

Všechna ta barbarská slova míjela Tomovy uši neslyšena — cítil v duši sílu za tisíc. Jak tak kráčel kupředu, stromy a křoviny, kotce jeho poroby, celé to jeviště jeho ponížení se kolem něho míhalo, připadalo mu jako krajina kolem uhánějícího povozu. Jeho duše jásala — hodina vysvobození se zdála na dosah.

„Ty, Tome,“ zavrčel Legree, rozběhl se k němu a popadl ho zuřivě za límec kazajky, „jestlipak víš, že jsem se tě rozhodl zabít?“

V běsnivém rozvášnění vztekem cedil slova skrze zuby.

„To je docela možné, pane,“ odpověděl Tom pokojně.

„Právě — tak — jsem — se — rozhodl — Tome,“ článkoval Legree s příšerným, zlověstným klidem, „ledaže mi řekneš, co víš o těch dvou ženských!“

Tom stál mlčky.

„Slyšíš?“ dupl si Legree a hlasem jako rozlícený lev zařval: „Mluv!“

„Nemám, co bych řekl, pane,“ odpověděl Tom pomalou, pevnou a rozmyslnou mluvou.

„Ty se mi opovažuješ tvrdit, ty křesťane černá, že nic nevíš?“ soptil Legree.

Tom mlčel.

„Mluv!“ zahřímal Legree a vztekle ho udeřil. „Víš něco?“

„Vím, pane, ale nemůžu nic povědět. Můžu jenom umřít!“

Legree se zhluboka nadýchl, zkrotil však vztek, vzal Toma za rameno, přiblížil obličej skorem až k Tomově tváři a děsivým hlasem sípal:

„Poslouchej, Tome — ty spoléháš, když jsem ti to jednou nechal projít, že nemyslím svoje slova vážně. Ale tentokrát jsem se rozhodl, slyšíš, rozhodl, ať mě to stojí co stojí! Od začátku ses vždycky stavěl proti mně — a teď tě buď zlomím, nebo tě zabiju, zlomím nebo zabiju, jedno nebo druhé. Budu počítat každičkou kapku krve, kolik jí máš v těle, a jednu po druhé ti ji vycedím, až se podvolíš!“

A Legree, s ústy vzteky zpěněnými, srazil svou oběť na zem.

Krvavé a kruté výjevy urážejí náš sluch i srdce. Co má člověk odvahu páchat, to nemá člověk odvahu poslouchat. Co musí náš spolubližní vytrpět, to nechceme slyšet, ani v tajnosti naší komnaty ne — tolik to drásá duši. A přece, moje vlasti! Takové věci se dějí pod záštitou tvých zákonů! O Kriste Ježíši! Tvoje vlastní církev to vidí — a přijímá to takřka mlčky!

Byl oné předlouhé noci sám ten, jehož statečná a láskyplná duše vzdorovala v té staré kůlně všem ranám a zvířeckému bičování?

Nikoli! Stála při něm vidina věčné lásky, která se mu již jednou zjevila, a stál při něm rovněž pokušitel, Legree ďábel, zaslepený zběsilou tyranskou mocí, a co okamžik na něho naléhal, aby zradil nevinné a tak se oněch muk uchránil. Leč to statečné, věrné srdce bylo pevné jako skála. Vědělo, že zachrání-li i jiné, sebe zachránit nemůže — a ani smrtelná trýzeň z něho nedokázala vypáčit jiná slova než slova modlitby a pevné víry.

„Je už skoro po něm, pane,“ řekl Sambo, trpělivostí své oběti volky nevolky dojatý.

„Jen mu sázej, až povolí! Jen mu dej, jen mu dej!“ řval Legree. „Vycedím z něho poslední kapičku krve, co ještě má, ledaže se přizná!“

Tom otevřel oči a pohlédl na svého pána.

„Ubohý, nešťastný člověče,“ zašeptal, „nic víc mi už udělat nemůžeš!“

A s těmi slovy ztratil vědomí nadobro.

„Zdá se, namouduši, že konečně má navždycky dost,“ usoudil Legree, když postoupil blíž, aby se na Toma podíval. „Baže má! No, aspoň už nikdy neotevře hubu — aspoň to mě těší!“

Tom však ještě stále nevydechl úplně naposledy.

Jeho podivuhodná slova i zbožné modlitby pohnuly srdcem

zezvířečtělých černochů, kteří byli nástroji ukrutnosti na něm spáchané. A sotva Legree vytáhl paty, oba pobloudilci ho odvázali a ve své nevědomosti se ho snažili přivést zpátky k životu — jako by to pro něho bylo nějaké dobrodiní, to!

„Co jsme to jenom provedli! Něco strašného, děsného, samo sebou provedli!“ lamentoval Sambo. „Doufám, že za to bude pykat pán, a ne my!“

Umyli Tomovi rány, upravili mu hrubé lože z trochy odpadové bavlny, aby měl na čem ležet. A jeden z nich vklouzl do domu a vyprosil si od Legreeho doušek kořalky pod záminkou, že je unavený a potřebuje se posilnit. Donesl však kořalku do kůlny a nalil ji Tomovi do hrdla.

„Ach Tome!“ vzdychl Quimbo. „Byli jsme na tebe strašně zlí!“ „Odpouštím vám — z celého srdce!“ zašeptal chabě Tom. Rozplakali se — oba ti barbarští katané plakali.

41 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PRVÁ

MLADÝ PÁN

O dva dny později uháněl alejí chinovníků vedoucí k Legreeho domu lehký povoz řízený mladým mužem. Sotva dojel k domu, hodil mladík opratě chvatně koním na krk, seskočil a ptal se po majiteli. Byl to Jiří Shelby.

Abychom čtenářům vysvětlili, jak se stalo, že se tam octl, musíme se se svým vyprávěním vrátit kousek do minulosti.

Dopis slečny Ofelie, odeslaný paní Shelbyové, uvázl nějakým nešťastným nedopatřením na jakémsi zapadlém poštovním úřadě a došel na místo určení snad s měsíčním, snad s dvouměsíčním zpožděním. Je samozřejmé, že než ho dostala adresátka do rukou, všechny stopy po Tomovi se zatím již rozplynuly v dalekých močálech při červené řece.

Paní Shelbyová přijala zprávu slečny Ofelie s nejhlubším znepokojením. Bylo pro ni však nemožné, aby okamžitě něco

podnikla. Zrovna totiž ošetřovala těžce nemocného manžela, který právě blouznil v kritických horečkách zimnice.

Mladý pán Jiří Shelby, jenž mezitím vyspěl z chlapce v urostlého mladíka, jí byl ustavičným a věrným pomocníkem a jedinou spolehlivou oporou ve vedení hospodářských záležitostí. Prozíravá slečna Ofelie nezapomněla uvést jméno advokáta pověřeného vyřizováním saintclarovských věcí a v dané tísnivé situaci nebylo možno udělat nic víc než obrátit se s písemným dotazem na něho. Ale náhlá smrt, která po několika dnech pana Shelbyho skosila, samozřejmě zavalila mysl rodiny tíživým tlakem jiných zájmů.

Pan Shelby projevil takovou důvěru ve schopnosti své manželky, že ji ustanovil jedinou vykonavatelkou a správkyní své pozůstalosti. Tím se stalo, že jí okamžitě dolehlo na bedra velké množství závažných a složitých úkolů.

Paní Shelbyová se s příznačnou pílí vrhla do práce, aby především rozmotala spletitou síť finančních záležitostí, a proto se spolu s Jiřím nějaký čas zabývali pořádáním a zkoumáním účtů, prodejem majetku a vyrovnáváním dluhů. Paní Shelbyová totiž byla rozhodnuta, že se všechno musí přivést do pořádku naprosto jasného a přehledného, ať už z toho pro její osobu vyplynou následky jakékoli.

V té době jim došel dopis od advokáta, na něhož je odkázala slečna Ofelie, se sdělením, že o celé věci nic neví; dotazovaný byl prý prodán ve veřejné dražbě a jemu kromě toho, že za něho přijal peníze, není o celé záležitosti nic víc známo.

Ani Jiřího, ani paní Shelbyovou nemohla taková odpověď uspokojit. Proto se také Jiří, když asi po půl roce odplul po proudu řeky, aby za matku vyřídil nějakou záležitost, rozhodl zajet do Nového Orleansu osobně a sám se tam důkladně poptat. Doufal, že se mu podaří zjistit, kde Tom nyní meška, a vykoupit ho.

Po několika měsících neúspěšného pátrání se Jiří v Novém Orleansu čirou náhodou setkal s člověkem, který mu naštěstí mohl žádanou informaci podat, a tak se, s penězi v kapse, náš hrdina vypravil parníkem po Červené řece s odhodláním svého starého přítele najít a odkoupit ho zase zpátky.

Ihned ho uvedli do domu a tam zastihl Legreeho sedět v

obývacím pokoji.

Legree přijal neznámého s pohostinností poněkud nevlídnou.

„Slyšel jsem," pravil mladík, „že jste v Novém Orleansu koupil nějakého Toma. Býval kdysi na statku mého otce a přijel jsem se podívat, jestli bych ho od vás nemohl odkoupit."

Legree svraštil čelo a vztekle vybuchl:

„Baže, opravdu jsem takového chlapa koupil — a taky že jsem se s ním zatraceně napálil. Vzpurný, drzý, nestoudný buřič, hanba povídat! Podpichoval mi negry, aby utekli, a pomohl pryč dvěma ženským v ceně osmi stovek a tisíc dolarů za kus. Přiznal se k tomu, ale když jsem mu poroučel, aby mi pověděl, kde jsou, postavil se mi a řekl, že to sice ví, ale nepoví. A nepovolil, třeba jsem ho dal zmlátit tak pekelně, že tolik ode mne ještě žádný negr nedostal. Podle mého si umínil umřít, ale nevím, jestli se mu to povede."

„Kde je?" vyhrkl Jiří netrpělivě. „Doveďte mě k němu!" Mladíkovy tváře znachověly a z očí mu blýskal oheň; ale prozřetelně neřekl prozatím nic víc.

„Tamhle v té kůlně," pískl chlapíček, který Jiřímu držel koně.

Legree chlapce kopl a zahrnul ho kletbami, ale Jiří se bez jediného dalšího slova otočil a zamířil rázně k označenému místu.

Tom ležel v kůlně od oné strašlivé noci už dva dny. Necítil bolest, protože měl každičký citlivý nerv otupělý a ochromený. Povětšině ležel v pokojné strnulosti, neboť zákon urostlého a svalnatého těla nechtěl uvězněnou duši propustit naráz.

Potají k němu v temnu noci přicházeli ubozí opuštění tvorové, kteří si ze sporých hodin odpočinku ještě ukrádali chvíle, aby mu splatili aspoň trochu z oněch láskyplných služeb, jimiž je vždycky tak štědře zahrnoval. Málo, pravda, mu mohli ti ubozí učedníci dát — pouze doušek studené vody —, leč podávali mu jej s překypělým srdcem.

Také Cassy, která vyklouzla ze své skrýše na půdě a s nastraženýma ušima potajmu vyslechla, jakou oběť pro ni a pro Emmelinu Tom podstoupil, ho předešlé noci navštívila, nic nedbajíc nebezpečí prozrazení. A pod dojmem hrstky posledních slov, jež ta láskyplná duše měla dosud sílu zašeptat, dlouhá zima beznaděje ustoupila, ledy roků roztály a zasmušilá, zoufalá žena se rozplakala.

Když Jiří vstoupil do kůlny, zamžilo se mu před očima a srdce se mu sevřelo.

„Je to možné? — Je to možné?“ zajíkl se a poklekl k Tomovi. „Strýčku Tome! Můj ubohý — ubohý drahý příteli!“

Cosi v jeho hlase proniklo k sluchu umírajícího známým tónem. Pohnul mírně hlavou a usmál se.

Slzy, jež byly jeho mužnému srdci ke cti, kanuly šlechetnému jinochovi z očí, když se nakláněl nad svým nebohým přítelem.

„Ach drahý strýčku Tome! Probuď se přece — promluv ještě jednou! Podívej se, tady jsem já, mladý pán Jiří — tvůj zlatý, malý, mladý pán Jiří! Copak mě nepoznáváš?“

„Mladý pán Jiří!“ opakoval Tom mdlým hlasem a otevřel oči. „Mladý pán Jiří!“

Vypadal zmatený.

Zdálo se, že si jeho duše pomalu uvědomuje skutečnost. Skelně prázdné oči se rozjasnily upřeným pohledem, celý obličej se rozzářil, upracované ruce se sepjaly a po lících se řinuly slzy.

„Budiž Bohu chvála! Nic víc — nic víc — nic víc jsem si nepřál!

Nezapomněli na mne! Hřeje mě to v duši! Laská to moje staré srdce! Teď umřu v pokoji! Ach, budiž Bohu chvála, duše moje!“

„Ty neumřeš! Nesmíš umřít, strýčku Tome, ani myslet na to nesmíš! Přišel jsem tě koupit a odvezu tě domů,“ volal Jiří s vášnivou prudkostí.

„Ach mladý pane Jiří, přicházíte už pozdě!“

„Prosím tě, neumírej, strýčku Tome! — To nepřežiju! Puká mi srdce, když pomyslím, co jsi vytrpěl — a musel zůstat ležet v téhle staré kůlně tady! Ubožáku můj drahý, ubožáku!“

„Neříkejte mi ubožák!“ pravil Tom s vážnou vroucností. „Býval jsem ubožák, to je pravda, ale to už je teď všechno totam a dávno za mnou. Ach mladý pane Jiří! Nebe se mi otvírá! Vítězství je moje!“

Jiří žasl v uctivé bázni nad silou, zanícením, přesvědčivostí, s nimiž Tom tyto věty přerývaně vyrážel. Seděl a mlčky na něho zíral.

Tom ho uchopil za ruku a pokračoval:

„Ale pamatujte, nesmíte nic povědět Chloe, té duši ubohé! Nic o tom, jak jste mě tady našel! Bylo by to pro ni hrozně těžké! Jen jí povězte, že jste mě našel, jak se zrovna chystám vejít do věčné slávy. A že jsem tady nemohl zůstat kvůli nikomu. A to se ví, ach, ty moje ubohé děti a naše maličká! Celý čas mi steskem po nich srdce pukalo, celý čas. Pozdravujte ode mne pěkně pána a drahou dobrou paní — a vůbec všechny na statku! Vy ani nevíte! Je mi, jako bych je všechny miloval. Miluju každého tvora, každého a všude — není to nic než samá láska! Ach mladý pane Jiří.“

V tom okamžiku se Legree doklackoval ke dveřím kůlny, nahlédl s nasupeným výrazem strojené lhostejnosti dovnitř a zase odešel.

„Luciper jeden!“ zvolal v rozhořčení Jiří. „Je to útěcha, když člověk pomyslí, že jednoho krásného dne sám ďábel tohle všechno splatí zase jemu!“

„Tak nemluvte, mladý pane Jiří! To mi dělá starost. Takhle nesmíte smýšlet. Vždyť mi vlastně ani nijak neublížil — jenom mi otevřel bránu nebe — to je všechno!“

V tom okamžiku nenadálý příval sil, jejž do umírajícího vlila radost ze setkání s jeho mladým pánem, prudce polevil. Náhle na něho padla ochablost, zavřel oči a jeho tváří probíhala ona tajemná a velebná změna, jež věští odchod na věčnost.

Začal čerpat vzduch dlouhými, hlubokými vdechy, jeho široká prsa se těžce vzdouvala a zase klesala.

Měl v tváři výraz vítěze a s úsměvem upadl ve spánek.

Jiří seděl, uctivou bázní jako strnulý. Zdálo se mu, že je na posvátném místě.

Po chvíli pak ty oči bez života zatlačil a povstal od mrtvého. Otočil se. Legree stál posupně za ním.

Cosi na průběhu této poslední hodinky muže zabrzdilo přirozenou prudkost mladického žáru. Přítomnost toho člověka se Jiřímu pouze hnusila a nepociťoval nic víc než nutkání odejít od něho s tak málo slovy, jak jen možno.

Upřel své bystré tmavé oči na Legreeho, ukázal na mrtvého a řekl prostě:

„Vzal jste si z něho všechno, co jste mohl. Víc z něho už nedostanete. Kolik chcete za jeho mrtvolu? Odvezu ji a slušně ji pohřbím.“

„Mrtvé negry já neprodávám,“ odpověděl Legree zarytě. „Poslužte si a pohřběte si ho, kde a kdy chcete!“

„Hej, mládenci,“ zvolal Jiří velitelským tónem na skupinku černochů, kteří se dívali na zemřelého, „pomozte mi ho zdvihnout a odnést do mého vozu. A přineste mi rýč a motyku!“

Jeden z nich se rozběhl pro náčiní; druzí dva pomohli Jiřímu odnést mrtvého do vozu.

Jiří ani nepromluvil, ani nepohlédl na Legreeho, jenž jeho rozkazům vůbec neodporoval, nýbrž jen stál a s výrazem nucené lhostejnosti si hvízdal. Nasupeně kráčel za nimi k místu před vchodem, kde stál vůz.

Jiří rozprostřel na dno korby svůj plášť a na ten dal opatrně uložit mrtvolu; ale napřed ještě posunul sedátko dopředu, aby pro mrtvého udělal víc místa. Potom se otočil, upřel oči na Legreeho a s nuceným klidem pravil:

„Ještě jsem vám neřekl, co si o téhle zločinné ohavnosti myslím — zde k tomu není ani vhodný čas, ani vhodné místo. Ale té nevinné krvi se dostane spravedlnosti, pane. Tuto vraždu ohlásím. Půjdu k prvnímu soudci, kterého natrefím, a označím vás za vraha.“

„Račte!“ odsekl Legree a luskl pohrdavě prsty. „To vás budu rád

vidět, co pořídíte. Kde seženete svědky? Jak to chcete prokázat? No, mluvte!“

Jiří okamžitě pochopil, jak oprávněné je Legreeho sebevědomí. Na celé plantáži nebylo jediného bělocha — a svědectví člověka barevné pleti má před všemi soudy v jižních státech váhu rovnou nule. V tom okamžiku měl sto chutí svým z duše rozhořčeným voláním po spravedlnosti otřást samými nebesy — leč věděl, že by to bylo darmo.

„Koneckonců, jaképak fraky pro jednoho mrtvého negra!“ ušklíbl se Legree.

Ta slova účinkovala jako jiskra na skladiště střelného prachu. Rozvaha nebyla nikdy základní ctností tohoto kentuckého chlapce. Jiří se prudce otočil a jedinou zuřivou ranou srazil Legreeho na zem, že se roztáhl jak dlouhý tak široký. A jak tak nad ním stál, rozlícen hněvem a vzdorem, byl by býval nikoli špatným zosobněním svého slavného jmenovce, zvítězivšího nad drakem.

Některým lidem však vysloveně prospěje, když je někdo srazí na zem. Položí-li takové lidi někdo pěkně na lopatky do prachu, zdá se, že v jejich očích ihned nabývá vážnosti. A k takovým patřil i Legree. Proto jakmile se postavil na nohy a oprášil si šaty, zahleděl se za zvolna odjíždějícím vozem s jistou očividnou úctou; ba ani ústa neotevřel, dokud mu vůz nezmizel z dohledu.

Za hranicí plantáže padl Jiřímu do oka suchý písčitý kopeček zastíněný hrstkou stromů. Tam dal kopat hrob.

„Máme ho vybalit z toho pláště, pane?“ ptali se černoši, když hrob byl už dost hluboký.

„Ne, ne — pochovejte ho v něm. To je všechno, co ti teď ještě mohu dát, chudáku Tome. Vezmi si tedy s sebou aspoň to.“

Uložili ho do země a potom muži mlčky jámu zaházeli. Navršili rov, uhladili a obložili jej zeleným drnem.

„Můžete si jít, chlapci,“ propustil je Jiří a vtiskl jim každému do dlaně čtvrťák.

„Kdyby mladý pán byl tak hodný a koupil nás —“ osmělil se konečně jeden.

„Sloužili bychom mu tak věrně!“ ozval se druhý.

„Těžký je tady život, pane!“ dodal ještě první. „Kupte nás, pane, snažně prosíme, kupte nás!“

„Nemohu! — Nemohu!“ odmítl Jiří s těžkým srdcem a kynul jim, aby odešli. „Není to možné!“

Ubožáci svěsili sklíčeně hlavu a mlčky se vzdálili.

„Věčný Bože, volám tě za svědka,“ přísahal Jiří, když poklekl u hrobu svého nebohého přítele, „ach, volám tě za svědka, že od této chvíle učiním všechno, nač stačí síly jednoho člověka, abych svou otčinu této kletby otroctví zbavil!“

Místo posledního odpočinku našeho přítele neoznačuje žádný pomník. Jeho památka však bude žít navěky.

42 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DRUHÁ

PRAVDIVÁ HISTORKA O STRAŠIDLE

Z nějaké pozoruhodné příčiny se právě tou dobou mezi čeledí na Legreeho plantáži neobyčejnou měrou rozmohly strašidelné pověsti.

Šušky se tvrdilo, že v hloubi noci bylo slyšet, jak nějaké kroky sestupují po schodech z půdy a obcházejí po celém domě. Všechno nadarmo, že zamykali dveře v horní chodbě; buď si strašidlo nosilo v kapse rezervní klíč, nebo využívalo výsady, jíž strašidla požívají od nepaměti, totiž protahovalo se klíčovou dírkou — a promenovalo se po domě stejně jako předtím tak nenuceně, až šel mráz po zádech.

Pokud jde o zevnější podobu ducha, svědectví se poněkud rozcházela, a to vinou zvyku všeobecně rozšířeného mezi černochy — a co my víme, možná i mezi bělochy — napořád zavírat oči a schovávat si hlavu pod pokrývku nebo do sukně nebo do čehokoli jiného, co se v podobných případech může právě nahodit po ruce jako okamžitá ochrana.

A samozřejmě, jak každý ví, jsou-li tělesné oči takto vyřazeny, duševní zrak nabývá neobyčejné čilosti a bystrosti. Proto tedy existovala přemíra zevrubných portrétů ducha v životní velikosti, bohatě doložených zapřisahánim i podpůrným svědectvím; ale jak už tomu u portrétů bývá často, neshodovaly se spolu ani v jediné podrobnosti kromě v jednom příznačném ryse, společném celé čeledi

strašidel — že duch byl zahalen v bílý rubáš. Naši ubožáci nebyli zběhlí v dějinách starověku a nevěděli, že už Shakespeare ověřil pravost tohoto kostýmu, když vylíčil, jak

„ . . .
a mrtví zahalení v rubáše
v ulicích římských skřekem úpěli.“

A proto fakt, že všichni na to připadli souhlasně, je pozoruhodným jevem duchovědným, jejž doporučujeme největší pozornosti všech duchařských veličin bez rozdílu.

Ať se už věci měly jakkoli, my víme své a máme k tomu vlastní důvody. Víme, že v nejosvědčenějších strašidelných hodinách se po Legreeově nemovitém majetku vskutku toulávala štíhlá postava zahalená bílou plachtou — vycházela ze dveří, bloudila po domě, co chvíli mizela, a když se zase objevila, stoupala po tichém schodišti k oné děsivé půdě — a že ráno se všechny dveře vedoucí ze síně vždycky našly stejně pevně pozavírané a pozamykané, jako byly večer předtím.

Legree volky nevolky ty šuškané povídačky zaslechl.

Vzrušovaly ho tím víc, čím víc se je kdekdo usilovně namáhal před ním utajit. Pil víc kořalky než obyčejně, vypínal směle hlavu a přes den klel hlasitěji než kdy jindy. V noci však měl zlé sny a vidiny v jeho mozku, když ležel v posteli, byly všechno možné, jenom ne příjemné.

Večer toho dne, kdy Jiří odvezl Tomovu mrtvolu, odjel Legree do nejbližšího městečka na pitku a přihýbal si opravdu důkladně. Vrátil se domů pozdě a unavený; zamkl se v ložnici, vytáhl klíč ze dveří a lehl si do postele.

Avšak ať se člověk sebevíc namáhá, aby ji umlčel, pro špatného člověka je lidská duše vlastnictví hrozné, strašidelné, neklidné. Kdo zná její meze a hranice? Kdo zná všechna ta její děsivá „co kdyby“ — ty mrazivé strachy a pochyby, jež duše nemůže nikdy potlačit?

Co je to za blázna, kdo zamyká dveře, aby k němu nemohli duchové, když ve vlastním nitru má ducha, s nímž se neodvažuje o samotě setkat — ducha, jehož hlas, zatlačený až na dno a zavalený horami světskosti, zní přesto jako výstražné troubení k poslednímu soudu!

Legree si však zamkl dveře a zatarasil je židlí, u hlav postele si rozžal noční knůtek a vedle si položil pistole. Prohlédl závory a zástrčky okenic i oken a potom zaklel, že „teď se nebojí ani samého ďábla a všech jeho andělů“, a šel spát.

A vskutku spal, protože byl unavený — spal tvrdě.

Nakonec však na jeho spánek dolehl stín, hrůza, děs, že nad ním visí něco strašlivého. Připadalo mu to jako matčin rubáš — ale měla jej v ruce Cassy, vyzdvihovala ho a ukazovala mu ho. Slyšel zmatenou vřavu nářku a sténání a při tom všem věděl, že spí, a namáhal se procitnout.

Napůl se probudil.

Měl jistotu, že něco vchází do pokoje. Věděl, že dveře se otvírají, ale nemohl pohnout ani rukou, ani nohou. Konečně se otočil a škubl sebou: dveře vskutku zely dokořán. A spatřil ruku, která mu zhasíná noční knůtek.

Mraky a mlhou se prodíralo měsíční světlo, a vtom to spatřil! Cosi bílého se šinulo hloub do pokoje! Slyšel tichý šustot duchova strašidelného roucha. Zjevení stanulo němě u jeho postele, studené prsty mu sáhly na ruku a dutý hlas pronesl děsivým šeptem trojí: „Pojď! Pojď! Pojď!“ A zatímco strnule ležel, hrůzou celý zpocený, ani nevěděl kdy nebo jak, zjevení zmizelo. Vyskočil z postele a zalomcoval dveřmi. Byly zavřené a zamčené — a Legree se v mdlobách skácel na zem.

Od té doby se dal Legree na těžší pití než kdy předtím. Nepil již opatrně, rozvážně, nýbrž nerozvážně a bezhlavě.

Brzy poté se po kraji roznesly pověsti, že je nemocný, dokonce na smrt nemocný.

Nestřídmost mu vynesla onu strašlivou nemoc, která jako by vrhala do přítomného žití ponuré stíny nadcházející odplaty — strachy zešílel. Nikdo nedokázal vydržet hrůzy pokoje, v němž nemocný zuřil a řval a blouznil o vidinách, které až mrazily krev v těle těch, kdo ho slyšeli. I u jeho smrtelného lože stála přísná, bílá, neúprosná postava a opakovala: „Pojď! Pojď! Pojď!“

A podivuhodnou shodou okolností se stalo, že právě té noci, kdy se Legreemu prvně zjevil onen přízrak, našla čeládka ráno domovní dveře otevřené a že několik černochů zahlédlo dvě bílé postavy, jak

se lehkým krokem nesou stromořadím směrem k silnici…

Chybělo maloučko do východu slunce, když se Cassy s Emmelinou na chviličku zastavily v malém háječku kousek před městem.

Cassy byla oblečena po způsobu španělských kreolských dam — celá v černém. Na hlavě měla malý černý klobouček a hustě vyšívaný závoj, přehozený přes něj, jí stínil tvář. Obě se předem dohodly, že na útěku bude Cassy vystupovat v úloze kreolské dámy a Emmelina v roli její komorné.

Cassy, od útlého dětství vychovávaná ve stálém styku s nejvyššími společenskými kruhy, dovedla mluvit, pohybovat se i tvářit v úplné shodě s touto představou. Kromě toho jí z někdejší nádherné garderoby i bohaté klenotničky ještě stále zbývalo dost, aby mohla svou úlohu sehrát s úspěchem.

Na pokraji města zahlédla krám, kde se prodávaly kufry. Zastavila se a jeden pěkný si koupila. Požádala obchodníka, aby jí ho dal ihned odnést. Takto tedy v doprovodu učedníka, který jí na kolečku vezl kufr, a Emmeliny, která šla za ní a nesla její cestovní brašnu a všelijaké ranečky, vkročila do místního malého hostince jako dáma skutečně vznešená.

První, kdo jí padl do oka, sotva vešla, byl Jiří Shelby, který tam nocoval a čekal na nejbližší loď.

Cassy si toho mladého muže všimla, už když se dívala svou špehýrkou z půdy; viděla ho, jak s sebou odváží mrtvého Toma, a s potěšením pozorovala jeho střetnutí s Legreem. Později pak z hovorů mezi černochy, jež tajně vyposlechla, když se za tmy noci toulala ve svém strašidelném přestrojení po domě, vyrozuměla, kdo to je a v jakém vztahu byl k Tomovi. Proto když se dověděla, že spolu s ní čeká na příští loď i on, rázem pocítila, jak v ní sílí důvěra v úspěch útěku.

Celý Cassin zjev, její výraz, vystupování i zřejmý dostatek peněz nedovolily, aby proti ní v hostinci vzniklo jakékoli podezření. Lidé nikdy tuze úzkostlivě nepátrají, co je kdo zač, vyhovuje-li řádně v hlavním bodě, totiž platí-li dobře. Na to právě Cassy myslila, když se opatřovala penězi na cestu.

Na rozhraní večera zaslechli houkání parníku. Když loď

připlula, dovedl Jiří Shelby s dvorností, kterou mají všichni Kentučané v krvi, Cassy na palubu a vynasnažil se, aby jí opatřil co nejlepší kabinu.

Po celou dobu plavby po Červené řece meškala Cassy pod záminkou nemoci na lůžku ve své kabině, obsluhována s oddanou poslušností svou služebnou.

Konečně vpluli do vod řeky Mississippi a Jiří, jenž se zatím dověděl, že cesta vede neznámou dámu stejně jako jeho proti proudu řeky, se nabídl, že jí opatří kabinu na téže lodi jako sobě — neboť ji pro její chabé zdraví dobrosrdečně litoval a toužil jí pomoci, jak a v čem jen může.

Vizme proto, jak celá trojice šťastně přestoupila na spolehlivou paroloď *Cincinnati*, která si plnou parou rychle razí cestu proti proudu řeky na sever.

Cassy byla hned o hodně zdravější. Sedala v ochozu, docházela do jídelny a celá loď ji považovala za dámu, která jistě bývala velmi krásná.

Od první chvíle, kdy Jiří spatřil její tvář, tížil ho jeden z oněch pocitů, na který si snad všichni dovedeme vzpomenout a který nás někdy v životě už mátl — pocit letmé a neurčité podobnosti s někým, koho známe.

Nemohl odolat, aby se na ni ustavičně nedíval a nepozoroval ji. Ať již seděla u stolu nebo u dveří své kabiny, stále přistihovala toho mladého muže, jak na ni upírá oči a hned je zase zdvořile odvrací, když z výrazu jejího obličeje poznal, že si jeho pátravého pohledu všimla.

Cassy zneklidněla. Začala si myslit, že Jiří má nějaké podezření, a nakonec se rozhodla, že se cele spolehne na jeho šlechetnost a svěří se mu se svou životní historií.

Jiří byl ze srdce ochoten soucítit s každým, kdo uprchl z Legreeovy plantáže — z končiny, na kterou si nemohl vzpomenout ani o ní mluvit bez rozhořčení. A s odvážným pohrdáním všemi možnými následky, příznačným jak pro jeho věk, tak pro rodáky z jeho státu, ujistil Cassy, že učiní všechno, co je v jeho moci, aby je ochránil a šťastně dopravil do bezpečí.

Vedlejší kabinu, sousedící s Cassinou, obývala francouzská

dáma jménem de Thoux, kterou provázela její hezká dceruška, půvabné dítě asi dvanácti jar.

Jakmile tato dáma z hovoru našeho mladého hrdiny vyrozuměla, že Jiří pochází z Kentucky, jevila zjevnou chuť seznámit se s ním blíž. V tomto záměru jí napomáhaly půvaby jejího děvčátka, jež bylo snad nejroztomilejší hračičkou, jaká kdy rozptylovala únavnou jednotvárnost čtrnáctidenní cesty parolodí.

Jiří si často stavěl židli přede dveře její kabiny a Cassy, když seděla v ochozu, mohla snadno jejich zábavu vyslechnout.

Dotazy madame de Thoux na Kentucky, kde podle svých slov kdysi dávno strávila část života, byly velmi zevrubné. Jiří k svému překvapení došel k závěru, že místo jejího někdejšího pobytu musilo ležet kdesi v blízkém sousedství jeho rodiny.

Její otázky svědčily o takové znalosti lidí a věcí v jejich končině, že ho to úplně udivovalo.

„Znáte snad," zeptala se ho madame de Thoux jednoho dne, „ve svém sousedství nějakého člověka, který se jmenuje Harris?"

„Jeden starší člověk toho jména žije nedaleko statku mého otce," odpověděl Jiří. „Ale nikdy jsme se s ním moc nestýkali."

„Má myslím hodně otroků, že?" prohodila madame de Thoux tónem, který prozrazoval víc zájmu, jak se zdálo, než kolik chtěla vlastně projevit.

„To má," přikývl Jiří a z jeho tváře bylo vidět, že ho její chování značně překvapuje.

„Nevíte náhodou, jestli kdy měl — neslyšel jste třeba jen tak někde, jestli kdy měl nějakého mulatského chlapce jménem Jiří?

„Ale ovšem — Jiřího Harrise — toho znám dobře. Vzal si jednu otrokyni mé matky, ale potom s ní utekl do Kanady."

„Utekl?" vyhrkla madame de Thoux vzrušeně. „Díky bohu!"

Jiří s tázavým úžasem vzhlédl, ale nepronesl slovo.

Madame de Thoux si zabořila hlavu do dlaně a propukla v pláč. „Je to můj bratr!" dodala.

„Madame!" zvolal Jiří se silným přízvukem překvapení.

„Ano, pane Shelby," potvrdila madame de Thoux, zdvihla hrdě hlavu a osušovala si slzy. „Jiří Harris je můj bratr."

„To je pro mne úžasné překvapení," řekl Jiří, odšoupl se s židlí o

krok dva dozadu a zahleděl se na madame de Thoux.

„Prodali mě na Jih, když on byl ještě malý chlapec," pokračovala žena. „Koupil mě hodný a šlechetný člověk. Odvezl si mě s sebou do Západní Indie, dal mi svobodu a oženil se se mnou. Je to teprve nedávno, co umřel, a já se právě rozjela do Kentucky, abych se podívala, jestli bych nemohla bratra najít a vykoupit."

„Slyšel jsem ho kolikrát vyprávět o sestře Emílii, kterou mu prodali na Jih," poznamenal Jiří.

„Docela správně. To jsem já," pravila madame de Thoux. „Povězte mi o něm, jaký je to —"

„Je to skvělý mladý muž," nenechal ji Jiří ani dopovědět, „přes všechnu kletbu otroctví, která ho tížila. Požíval nejlepší pověsti jak pro svou inteligenci, tak i pro své zásady. Musím to vědět, víte," dodal, „vzal si přece ženu z naší domácnosti."

„Jaké děvče to bylo?" tázala se madame de Thoux dychtivě.

„Pravý poklad!" odpověděl Jiří. „Krásné, inteligentní, líbezné děvče. Moje matka ji vedla a vychovávala skorem stejně pečlivě, jako by to byla její vlastní dcera. Uměla skvěle číst a psát, šít i vyšívat. A velice krásně zpívala."

„Narodila se už u vás na statku?" vyptávala se madame de Thoux dále.

„Ne. Otec ji kdysi koupil na jednom ze svých zájezdů do Nového Orleansu a přivezl ji matce jako nečekaný dárek. Tehdy jí bylo takových osm devět let. Otec nechtěl nikdy matce prozradit, kolik za ni zaplatil. Ale když jsme se nedávno probírali jeho starými písemnostmi, našli jsme náhodou kupní smlouvu. Zaplatil za ni tenkrát doopravdy závratnou sumu — podle mého patrně pro tu její mimořádnou krásu."

Jiří seděl zády ke Cassy a neviděl zaujatý výraz její tváře, když líčil tyto podrobnosti. Jakmile dospěl s vyprávěním až sem, poklepala mu na rameno a s tváří od soustředěného napětí bílou jako plátno se zeptala:

„Pamatujete se na jméno lidí, od kterých ji koupil?"

„Hlavní osobou při tom prodeji byl myslím nějaký Simmons — aspoň se mi zdá, to jméno že jsem viděl na kupní smlouvě."

„Ach můj ty bože!" zvolala Cassy a zhroutila se v bezvědomí na

podlahu kabiny.

Do Jiřího rázem vjela čilost a ani madame de Thoux se nedala zahanbit. Ačkoli si ani jeden z nich nedovedl představit, proč vlastně Cassy omdlela, přece způsobili všechen rozruch, jaký se v takových případech sluší.

Jiří v zápalu lidumilné horlivosti převrhl džbán s vodou a rozbil dvě sklenice a skupina dam ve společenské kajutě, jakmile zaslechla, že někdo omdlel, úplně ucpala dveře kabiny a činila se, seč byla, aby dovnitř propustila co nejméně vzduchu. A tak se, celkem vzato, udělalo asi všechno, co se dalo očekávat!

Když se chuděra Cassy vzpamatovala, obrátila se obličejem ke stěně a plakala a vzlykala jako malé dítě.

Možná že vy, matko, nám můžete říci, nač myslila! Možná také že ne. Ale buď jak buď, Cassy v té chvíli cítila stejnou jistotu, že se osud nad ní slitoval a že se opět shledá s dcerou — jakou cítila o několik měsíců později — když —

Než nepředbíhejme!

43 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ TŘETÍ
PRVNÍ OVOCE

Ostatek našeho vyprávění nepotřebuje mnoho slov. Jiří Shelby, zaujatý romantikou onoho příběhu (jak by asi býval i každý jiný mladý muž) nemenší měrou než čistě lidským porozuměním, neopominul ihned poslat Cassy kupní smlouvu na Elizu. Všechna data i jména na této listině se shodovala s fakty, jak je znala sama Cassy, a neponechávala v její mysli ani sebemenší pochybnost, že jde skutečně o její dítě. Zbývalo jí tedy už pouze vysledovat stopu našich uprchlíků.

Spolu s madame de Thoux, s níž ji navzájem sblížila takováto jedinečná shoda životních osudů, okamžitě pokračovala v cestě do Kanady. Tam se obě pustily do pátrání a objížděly stanice a osady osídlené početným množstvím uprchlíků z otroctví.

V Amherstbergu zastihly misionáře, který Jiřímu a Elize po jejich příjezdu do Kanady poskytl první přístřeší, a s jeho přispěním zjistily, že hledaná rodina žije v Montrealu.

Jiří a Eliza byli teď již pět let na svobodě. Jiří našel stálé zaměstnání ve strojnické dílně počestného mistra a vydělával dost, aby slušně uživil rodinu — rodinu, která se za ta léta zatím rozmnožila o další přírůstek, o dcerušku Elizu.

Malého Harryho, hezkého bystrého chlapce, dali do dobré školy a chlapec činil rychlé pokroky ve vědomostech.

Ctihodného pastora ze stanice v Amherstbergu, kde Jiří tenkrát přistál, zaujalo vyprávění obou žen takovou měrou, že se na prosby madame de Thoux uvolil je doprovodit do Montrealu, aby jim pomohl v pátrání. Madame de Thoux si vymínila, že bude hradit veškeré výlohy výpravy.

Dějiště se nyní přenáší do malého, útulného příbytku na předměstí Montrealu; je večer.

V krbu plane veselý oheň; nízký stolek prostřený sněhobílým ubrusem čeká na večerní stolovníky. V jednom koutě pokoje je stůl potažený zeleným suknem, kde leží otevřená psací mapa, pera a papíry, a nad ním je polička s účelně vybranými knihami.

Ten kout představuje Jiřího studovnu. Táž zanícená touha po sebevzdělání, která ho pudila, aby si přes všechnu lopotu a překážky dřívějšího života osvojil tolik želanou znalost čtení a psaní, ho žene ještě doposud, aby všechen volný čas věnoval získávání dalších vědomostí.

Také právě nyní sedí u stolu a vypisuje si poznámky ze svazku rodinné knihovny, v němž si předtím četl.

„Nech toho už, Jiří,“ zve ho Eliza, „byl jsi celý den pryč. Ukliď už přece tu knihu a pojď si povídat, než já udělám čaj — pojď!“

A malá Eliza se připojuje k matčině prosbě tím, že se přibatolí k otci a pokouší se mu vytáhnout knihu z ruky a v náhradu za to se mu snaží uvelebit na klíně.

„Ach ty pokušitelko!“ vzdychá Jiří a podvoluje se, jak už muž za takových okolností vždycky musí.

„Tak se mi to líbí,“ říká Eliza a nakrajuje bochník chleba. Vypadá maličko starší; má trochu plnější postavu a účes usedlejší než

kdysi; je však očividně spokojená a šťastná, jak si jen může žena přát.

„Poslyš, Harry, jak jsi dopadl s tím dnešním početním příkladem, chlapče milá?“ ptá se Jiří a hladí synka po hlavě.

Harry už přišel o své dlouhé lokýnky; ale nikdy nemůže přijít o ty krásné oči a řasy ani o to ušlechtilé smělé čelo, jež se zardívá vítěznou radostí, když otci odpovídá:

„Rozluštil jsem to do puntíku všechno. A docela sám, tati! Nikdo, nikdo mi nepomáhal.“

„Tak je to správné,“ chválí ho otec. „Spoléhej vždycky především na sebe, synu. Máš pro život lepší vyhlídky, než kdy měl chudák tvůj otec.“

V té chvíli se ozve zaklepání na dveře a Eliza jde otevřít. Radostné „Jakže — to jste vy?“ přivolá i jejího manžela a už oba vítají dobrého pastora z Amherstbergu.

Provázejí ho dvě ženy a Eliza je zve, aby se posadily.

Nuže, musíme-li již přiznat pravdu, náš počestný pastor připravil maličký program, podle něhož se mělo celé setkání vyvíjet. A cestou do Montrealu všichni velmi rozvážně a moudře napomínali jeden druhého, aby se nepodřekl a neprozradil tajemství rychleji, než jak si ujednali.

Jaké tedy bylo ohromení toho dobráka, když právě pokynul dámám, aby se jen posadily, a zrovna vytahoval kapesník, aby si otřel ústa a mohl přistoupit k úvodní řeči pěkně podle programu! V tom okamžiku totiž madame de Thoux celý plán zhatila, neboť se zčistajasna vrhla Jiřímu kolem krku a všechno najednou vyzradila výkřikem:

„Ach Jiří! Ty mě nepoznáváš? Jsem tvoje sestra Emílie!“

Cassy se posadila s klidnější rozvahou a byla by svou úlohu hrála docela dobře dál, nebýt malé Elizy, která se před ní nenadále objevila v přesně téže podobě i postavičce, v každičkém rysu i lokýnce navlas stejná, jako byla její dcera, když ji viděla naposledy. Ta osůbka jí nakoukla do obličeje — a Cassy ji popadla do náruče, přitiskla si ji k ňadrům a zvolala, jak tomu v tu chvíli opravdu věřila:

„Milunko, jsem tvoje maminka!“

Vskutku náramně obtížné bylo přivést celý ten zmatek do patřičného pořádku, ale dobrému pastorovi se konečně podařilo všechny uklidnit a potom pronést řeč, jíž původně hodlal celé sezení zahájit.

S tou sklidil na závěr obrovský úspěch, neboť všechno jeho posluchačstvo kolem něho vzlykalo tak dojatě, že by to bylo jistě uspokojilo každého řečníka, ať již starověkého nebo soudobého.

Deník misionáře mezi uprchlíky v Kanadě obsahuje pravdivé příběhy fantastičtější než romány. Jak tomu může být jinak, existuje-li dosud zřízení, které víří rodiny a rozmetává jejich členy po světě stejně, jako vítr víří a rozmetává podzimní listí? Tyto břehy záchrany často pojí v radostném znovushledání srdce, jež po dlouhá léta oplakávala jedno druhé jakožto ztracené.

A dojemná, že to nelze slovy vyjádřit, je vroucí vážnost, s níž mezi sebou přijímají každého nově příchozího, nepřinese-li snad náhodou zprávu o matce, sestře, ženě či dítěti, dosud ztracených v těžkém stínu otroctví.

Je víc hrdinství než romantiky v těch statečných činech, kdy se uprchlík, pohrdaje mučením a vyzývaje samu smrt, dobrovolně vrací a vydává se všem hrůzám a nebezpečenstvím oné temné země na jihu, aby odtamtud vyvedl sestru nebo matku nebo ženu.

Jistý mladý muž — jak nám vyprávěl jeden misionář —, jenž byl na takových výpravách dvakrát polapen a musil za své hrdinství vytrpět hanebné zbičování, utekl nakonec znovu. A potom v dopise, který jsme slyšeli číst, oznamuje přátelům, že se vrací potřetí, aby konečně mohl vysvobodit svou sestru. Můj vzácný pane, je ten muž hrdina, nebo zlosyn? Neudělal byste pro svou sestru právě tolik? A můžete mu to mít za zlé?

Než vraťme se opět k svým přátelům, jež jsme zanechali, jak si osušují oči a vzpamatovávají se z tuze velké a nenadálé radosti.

Sedí nyní všichni spolu kolem rodinného stolu a jejich hovor nabývá znatelně na družnosti. Jedinou výjimkou je Cassy, která chová malou Elizu na klíně a co chvíli k sobě přitiskne maličkou tak prudce, že nad tím její vnučka až žasne, a umíněně se vzpírá nechat si do úst ustavičně cpát koláče v takovém množství, jak si holčička přeje. Tvrdí něco, čemu se dítě hrozně diví — že totiž má něco lepšího než koláč, a proto že o něj nestojí.

A skutečně, ve dvou ve třech dnech se s Cassy stala taková změna, že by ji čtenáři sotva poznali.

Beznadějný, divoký výraz tváře ustoupil výrazu mírnosti a

důvěry. Bylo vidět, že rázem cele zapadla do lůna rodiny a její srdce přilnulo k malým dětem jako k pokladu, po němž dlouho, předlouho prahlo. Ba zdálo se, že její láska se upíná mateřštěji k malé Elize než k vlastní dceři, protože maličká byla přesným obrazem a ztělesněním dítěte, které kdysi ztratila. Holčička byla kvetoucím poutem mezi matkou a dcerou, poutem, jež napomáhalo růstu jejich obapolného sblížení a náklonnosti.

Po několika dnech seznámila madame de Thoux bratra podrobněji se svými osudy.

Manželova smrt ji učinila dědičkou značného jmění a nyní šlechetně nabídla, že se o ně s rodinou podělí. Když se ptala Jiřího, jakým způsobem by je nejlépe vynaložila, aby z toho měl prospěch, odpověděl:

„Dej mi vzdělání, Emílie, po tom odjakživa toužím nejvíc. Všechno ostatní už pak dokážu sám.“

Po zralé úvaze dospěli k rozhodnutí, že celá rodina odjede na několik let do Francie. Také tam odpluli a vzali s sebou i Emmelinu.

Její hezká tvář vzbudila náklonnost prvního lodního důstojníka a krátce po připlutí do přístavu se Emmelina stala jeho ženou.

Jiří setrval čtyři léta na jedné francouzské univerzitě, a poněvadž se věnoval studiu s nepolevujícím zápalem, dosáhl velmi důkladného vzdělání.

Politické nepokoje ve Francii konečně přiměly rodinu, že znovu vyhledala útočiště v Kanadě.

City a názory Jiřího, již jako vysoce vzdělaného člověka, lze nejlépe vyčíst z dopisu, který napsal jednomu ze svých přátel:

Moje budoucnost mi není doposud zcela jasná. Jsem poněkud na rozpacích, jak se mám zařídit.

Je pravda, jak jsi mi říkal, že bych se mohl v této zemi volně pohybovat v kruzích bělochů, když barva mé pleti je tak světlá a pleť mé ženy i dětí lze od bílé sotva rozeznat. Ale abych ti řekl pravdu, vůbec po tom nebažím.

Mé sympatie patří nikoli národu mého otce, nýbrž lidu, z něhož vyšla moje matka. Pro otce jsem neznamenal nic víc než pěkný pes nebo kůň; moje ubohá, nešťastná matka ve mně viděla své dítě. A třebaže jsem ji po onom krutém prodeji, který nás rozdělil až do její smrti, v životě už

nespatřil, přesto vím, že mě vždycky vroucně milovala. Říká mi to moje vlastní srdce.

Pomyslím-li na to, co všechno vytrpěla i co jsem musil odmalička vytrpět sám, pomyslím-li na strasti a úzkosti své hrdinné ženy, na sestru, prodanou na novoorleánském otročím trhu, pak doufám, že neprojevuji žádné nekřesťanské cítění a že snad najdu omluvu pro to, řeknu-li, že nechovám nejmenší přání, abych byl považován za Američana nebo abych se s nimi sám nějak ztotožňoval.

Naopak, s tím utlačeným, zotročeným plemenem africkým chci spojit svůj osud — a kdybych si už něco měl přát, přál bych si, abych byl raději o dva odstíny tmavší než o jeden světlejší!

Kamže tedy obrátím své zraky?

Na březích Afriky vidím republiku — republiku vytvořenou zvlášť zdatnými lidmi, kteří se svou průbojností a živelnou touhou po sebevzdělání v mnoha případech pozdvihli nad otrocký stav jako jednotlivci. Tato republika překonala první vratké krůčky své existence a konečně se stala uznávaným národem na tváři země — státem uznaným jak Francií, tak i Anglií.

Moje přání je jít tam. Tam najdu vlast a svůj lid.

Namítáš snad, že opouštím své zotročené bratry? Myslím, že ne. Zapomenu-li na ně jedinou hodinu, jediný okamžik svého života, nechť Bůh zapomene na mne! Vždyť co pro ně mohu udělat zde? Mohu rozbít jejich okovy? Nikoli, jako jednotlivec ne. Ale půjdu-li a stanu se členem národa, který bude mít hlas v radě národů, potom můžeme mluvit!

Národ má sílu obhajovat, bránit, prosazovat a předkládat věc svého lidu, jakou jednotlivec nemá.

Stane-li se kdy Evropa velkou radou svobodných národů — a pevně doufám, že se jí jednou stane —, odstraní-li nevolnictví a všechen nespravedlivý útisk a společenské nerovnosti a uzná-li naše postavení, jako to již učinila Francie a Anglie —, pak v tom velkém shromáždění národů pozdvihneme svůj hlas a předložíme věc našeho zotročeného a trpícího lidu.

Pak také nemůže být jinak, než že i svobodná, osvícená Amerika bude chtít ze svého štítu smazat onu neblahou skvrnu, která ji zneucťuje před všemi národy a která je kletbou pro ni stejně jako pro zotročené raby.

Ale ty mi asi namítneš, že můj lid má stejné právo splynout s obyvatelstvem americké republiky, jako mají třebas Irové, Němci, Švédové a tak dále. Připouštím, to jistě.

My bychom však nejdřív měli mít svobodné právo pohybu a styků podle vlastní volby — právo jednotlivce se pozdvihnout na základě své vlastní niterné hodnoty bez jakýchkoli kastovních předsudků a pleťových

hledisek. Ti, kdo nám toto právo upírají, zrazují zásadu rovnosti všech lidí, kterou sami hlásají.

Najmě zde bychom měli dojít uznání. Máme víc než práva obyčejných lidí — máme navíc nárok kaceřovaného lidu na odškodnění za utrpěná příkoří. Ale toho si já nežádám — žádám si vlast, život mezi svým lidem.

Nazveš mě patrně blouznivcem, řekneš mi, že jsem si dost nerozvážil, co vlastně podnikám. Ale rozvažoval jsem a všechno dobře promyslil.

Odcházím do Libérie nikoli jako do romantického ráje blažené nečinnosti, nýbrž na pole práce. Očekávám, že budu pracovat oběma rukama — těžce pracovat — pracovat přes všemožné obtíže a překážky — pracovat až do samé smrti. Proto tam právě odcházím — a jsem pevně přesvědčen, v tom že se nezklamu.

Ať už si o mém rozhodnutí myslíš cokoli, nevylučuj mě, prosím, ze své důvěry. A pamatuj, že cokoli činím, činím to ze srdce cele oddaného svému lidu.

Jiří Harris.

O několik týdnů později Jiří se ženou, s dětmi, se sestrou i ženinou matkou nastoupili na loď odplouvající do Afriky.

Nemýlíme-li se, svět o něm odtamtud ještě uslyší.

O ostatních osobách našeho vyprávění nemáme už nic zvláštního co napsat, leda snad hrstku slov týkající se slečny Ofelie a Topsy, a potom kapitolu na rozloučenou, kterou věnujeme Jiřímu Shelbymu.

Slečna Ofelie si přivezla černou Topsy s sebou domů do Vermontu, a to k velkému překvapení onoho usedlého, rozšafného sboru, jejž Novoangličan označuje názvem „naši“.

„Naši“ ji zpočátku považovali za podivný a zbytečný přírůstek do skvěle zaběhané a spořádané domácnosti. Ale slečna Ofelie si ve svém svědomitém úsilí splnit svou povinnost vůči děvčátku vedla tak úžasně zdatně, že si rodina i sousedstvo brzy její „žačku“ oblíbily a zamilovaly.

Když Topsy dospěla k plnoletosti, stala se na vlastní žádost údem místní křesťanské náboženské obce a osvědčovala tolik inteligence a energie i horlivosti a touhy konat ve světě dobro, že nakonec byla na doporučení obce ustanovena misionářkou v jedné z afrických stanic.

A dověděli jsme se potom, že téhož přebytku energie a důvtipu, který působil na její vývoj v dětství tak mnohotvárně a neklidně, nyní využívá, jistě užitečněji a prospěšněji, k vyučování dětí své původní domoviny.

A douška. Mnohou matku určitě potěší, dodáme-li ještě, že pátrání, k němuž dala podnět madame de Thoux, skončilo právě nedávno nalezením Cassina syna. Jakožto smělý a rozhodný mladík uprchl již o několik let dříve než jeho matka, a když dostihl Severu, ujali se ho přátelé ujařmených a poskytli mu vzdělání. Také on brzy odpluje za svou rodinou do Afriky.

44 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ČTVRTÁ
OSVOBODITEL

Jiří Shelby napsal matce pouze pár řádků, jen co by jí oznámil den, kdy ho asi může očekávat doma.

O poslední hodince svého starého přítele neměl to srdce napsat. Několikrát se o to pokusil, ale nedokázal nic, pouze se div nezalkl; pokaždé skončil tím, že papír roztrhal, utřel si oči a pospíchal někam ven, aby se uklidnil.

Toho dne, kdy očekávali příjezd mladého pána Jiřího, vládl v celém sídle Shelbyových radostný ruch.

Paní Shelbyová seděla ve svém útulném salóně, kde veselý oheň z ořešákových polen zaháněl sychravost pozdního podzimního večera. Jídelní stůl, prostřený k večeři pod dozorem naší dávné přítelkyně, staré Chloe, jiskřil stříbrem a broušeným sklem.

Teta Chloe, nastrojená do nových kartounových šatů, čisté bílé zástěry a vysokého, tuho naškrobeného turbanu, se s černou lesklou tváří, rozzářenou uspokojením, ochomýtala kolem stolu a se zbytečným puntičkářstvím dohlížela na jeho úpravu prostě jenom proto, aby měla záminku trochu si popovídat s paní.

„Jemine, podívejte! Nepřipadne mu to hned domácky?“ brebentila. „Tak — dala jsem mu talíř zrovna, jak to rád — semhle k

ohni. Mladý pán Jiří vždycky rád sedí u tepla. Ale jdi s tím! Pročpak Sally nevyndala tu nejhezčí konvici — malou novou, co mladý pán Jiří dal paní k vánocům? Ta musí sem! — A mladý pán Jiří tedy paní psal?“ zakončila tázavě.

„Ano, Chloe, psal, ale jenom řádeček. Nic víc, než že dnes večer bude doma, když to stačí — to je všechno.“

„O našem tátovi náhodou nenapsal nic? Ani slovíčko?“ zeptala se Chloe a stále ještě se piplala s čajovými šálky.

„Ne, nenapsal. Nepsal vůbec o ničem jiném, Chloe. Prý bude o všem vyprávět, až přijede.“

„To je celý mladý pán Jiří. Ten je vždycky celý žhavý, aby mohl všechno vyprávět sám. Tohle pozoruju u mladého pána Jiřího už odjakživa. Sama se divím, jak skoro všichni bílí lidé můžou vydržet tolik psát, co píšou — psaní, to je taková pomalá, nimravá práce!“

Paní Shelbyová se usmála.

„Tak si myslím, že táta už ty chlapce a naši malou ani nepozná. Božínku! Je to už docela velká holka — a taky hodná je ta naše Polly, a čiperka! Teď sedí u nás doma a hlídá mi svítek. Udělala jsem zrovinka ten recept, co náš táta vždycky tolik chtíval, abych upekla. Právě ten, co jsem mu dala to ráno, jak ho vezli pryč. Božínku! To mi bylo, to ráno!“

Tato zmínka vyloudila paní Shelbyové povzdech.

Padla jí velká tíha na srdce. Cítila se nesvá hned od té chvíle, kdy dostala synův dopis. Strachovala se, aby se snad neukázalo, že se pod závojem mlčení, jímž se Jiří zahalil, něco skrývá.

„Má paní ty bankocetle?“ ptala se Chloe starostlivě.

„Ano, Chloe, mám.“

„Protože já chci tátovi ukázat zrovinka ty bankocetle, co mi dal ten cukerník. ‚A Chloe,‘ povídal mi, ‚rád bych, abys ještě zůstala.‘ — ‚Děkuju vám, pane,‘ povídám já, ‚zůstala bych, jenže mi přijede domů táta a paní, ta se už taky beze mne nemůže obejít.‘ Právě takhle jsem mu to pověděla. Moc hodný člověk to byl, ten pan Jones.“

Chloe hned na začátku tvrdošíjně naléhala, aby se uschovaly právě ty bankovky, jimiž byla vyplácena její mzda, aby je mohla na paměť své dovednosti ukázat manželovi. A paní Shelbyová se ochotně uvolila její žádosti vyhovět.

„Chudák táta, jistě naši Polly nepozná — kdepak, nepozná. Jemine, vždyť už je to pět let, co ho odvezli! Byla tenkrát ještě batole — sotva se teprv udržela na nožičkách. Pamatuju, jak ho svrbělo k smíchu, když se spouštěla chodit a byla víc na zemi než na nohou. Můj ty jemine!“

Vtom zaslechly hrkot kol.

„Mladý pán Jiří!“ zvolala teta Chloe a rozběhla se k oknu.

Paní Shelbyová utíkala ke dveřím do síně a už ji objala synova náruč. Teta Chloe jen stála a úzkostlivě napínala oči ven do tmy.

„Ach teto Chloe, ty chuděro moje!“ vzdychl Jiří, soucitně se odmlčel a vzal její mozolnatou černou ruku do obou dlaní. „Byl bych za to dal celé své jmění, abych ho mohl přivézt s sebou — ale strýček Tom už není mezi námi.“

Ozval se bolestný výkřik paní Shelbyové, ale teta Chloe nevydala ani hlásek.

Hlouček vešel do jídelny. Peníze, na které byla teta Chloe tak pyšná, ležely dosud na stole.

„Tu máte," řekla, když je shrnula ze stolu, a podávala je rozechvělou rukou své paní. „Nechci je už víckrát vidět ani o nich slyšet. Já dobře věděla, jak to dopadne — prodali ho na nějakou tu pověstnou vražednou plantáž!"

Chloe se otočila a s hlavou hrdě vztyčenou odcházela z pokoje. Paní Shelbyová ji tiše dohonila, vzala ji za ruku, stáhla ji na židli a sedla si vedle ní.

„Má nebohá, zlatá Chloe!" zašeptala.

Chloe si položila hlavu na panino rameno a zaplakala:

„Ach paní moje, odpusťte mi to, ale krvácí mi srdce — nemůžu za to!"

„Vím, věřím ti," odpověděla paní Shelbyová a slzy se jí řinuly proudem. „A já ti tu ránu zahojit nemohu, ale čas může."

Na chvíli se rozhostilo mlčení a všichni vespolek plakali. Nakonec si Jiří přisedl k truchlící Chloe, vzal ji za ruku a s nelíčeným vroucím dojetím jí vylíčil tragickou hodinku smrti jejího manžela a opakoval jeho poslední láskyplné vzkazy.

Uplynul asi měsíc.

A jednoho rána se ve velké síni, která probíhala po celé délce domu, shromáždila všechna čeled na statku Shelbyových, sezvaná proto, aby od svého mladého pána vyslechla několik slov.

K překvapení všech se před nimi Jiří objevil s hromadou listin v ruce. Byly to propouštěcí listy pro všechny otroky na celém statku. Četl jednu listinu po druhé a odevzdával jim je za vzlykotu, slz a jásotu všech přítomných.

Mnozí se však kolem něho shlukli a vroucně ho prosili, aby je od sebe neodháněl, a se starostlivou tváří mu vraceli své propouštěcí listy.

„Nechceme být svobodnější, než jsme tady. Vždycky jsme měli všechno, co potřebujeme. Nechceme odejít ze starého domova ani od pána a od paní a od všech našich!"

„Milí přátelé," začal Jiří, jakmile se domohl ticha, „je docela zbytečné, abyste ode mne odcházeli. K obdělávání polí je zapotřebí právě tolik rukou jako doposud. Také domácí čeleď potřebujeme ve stejném počtu jako dřív. Ale teď jste svobodní lidé, muži i ženy. Za vaši práci vám budu platit mzdu — takovou, na jaké se dohodneme.

Výhoda pro vás je v tom, že pro případ, kdybych upadl do dluhů nebo umřel — takové věci se stávají —, nemůže vás nikdo popadnout a prodat. Hodlám na statku hospodařit dál a doufám, že vás naučím, co vám asi potrvá delší chvíli — totiž jak užívat práv, která vám co svobodným mužům a ženám dávám. Očekávám, že budete hodní a budete se učit rádi — a pevně doufám, že vám zůstanu věrný a budu vás rád učit.“

Tu starý černoch, patriarchální kmet, který na statku zešedivěl a oslepl, povstal, pozdvihl třaslavou ruku a zvolal: „Vzdejmež Bohu díky!“

Jako by si řekli, všichni černoši padli na kolena.

„Ještě něco,“ poznamenal Jiří po chvíli, když umlčel blahořečení, jímž ho potom zástup zahrnoval. „Pamatujete se všichni na našeho dobrého milého strýčka Toma?“

A když jim Jiří v krátkosti vylíčil průběh jeho poslední hodinky a opakoval jeho láskyplná slova na rozloučenou se všemi na statku, dodal ještě:

„A právě na jeho hrobě, milí přátelé, jsem se zapřísáhl, že už nikdy v životě nebudu vlastnit jediného otroka, pokud budu mít možnost dát mu svobodu — že nikdo se už mou vinou neoctne v nebezpečí, že ho odtrhnou od domova i od rodiny a že umře na daleké plantáži, jako umřel on. Proto když se radujete ze své svobody, pamatujte, že za ni děkujete té drahé dobré duši, a odvděčujte se mu za to laskavostí k jeho ženě a dětem. Připomeňte si svou svobodu pokaždé, když zahlédnete *chaloupku strýčka Toma*.

Ta nechť vám je pomníkem, který vás bude nabádat a utvrzovat, abyste byli stateční a čestní a dobří lidé, jako byl on!“

DOSLOV

Milý Míšo!

Dočetl jsi Chaloupku strýčka Toma. Ačkoli se Ti životní příběhy jejích hrdinů nyní uzavřely, myslím, že Ti nepůjde z hlavy jen tak lehko. Jistě Tebou otřásla. Povím Ti, proč si to myslím.

Sám jsem prvně četl knížku o strýčkovi Tomovi, když jsem byl ještě mladší, než jsi dnes Ty. Dostal jsem ji tenkrát od dědečka a hned po mně se do ní pustila moje sestra. Byla zběhlejší čtenář než já, řádky jen polykala a přečetla ji mnohem rychleji. (Už proto, že já si musel chvílemi taky trošku zauličníkovat.) Potom jsme si o ní povídali.

Odrostl jsem tehdy sotva pohádkám a nechtěl jsem ani věřit, že lidé mohli na sebe být tak zlí. Ten Legree (říkával jsem Legré, ale Ty tady dnes máš slovníček, abys věděl, jak se cizí slova správně vyslovují) mi připadal úplně jako obr lidožrout. A měl jsem ukrutnou radost, jak na něho Cassy vyzrála a utekla mu i s Emmelinou skoro stejně jako Jeníček s Mařenkou ohavné babě čarodějnici v Perníkové chaloupce. Sestru knížka rozesmutnila, mne rozvzteklila.

Všechny ty zloduchy, surového Haleyho, Loker a, Markse, zbabělého Shelbyho otce i ukňouranou Marii Saint-Clarovou jsem z duše nenáviděl. Mít je doopravdy na dosah ruky, byl bych jim, jak jsem byl malý, od hodiny provedl něco bolestného, aby poznali na vlastní kůži, co to je, někomu ubližovat.

Sestra naproti tomu litovala strýčka Toma, litovala dobrého a nerozhodného Augustina Saint-Clara, milovala roztomilou, andělskou Evangelinu, a především ty hodné starší ženy, černou tetu Chloe, tetu Dinu, chůvu Mamči i slečnu Ofelii. Ale v jednom jsme se shodli na první ráz:

Oba jsme drželi palce všem statečným v této knize. Radovali jsme se, když se Elize podařilo uprchnout přes zborcené ledy rozvodněné řeky do svobodnější země, sami jsme cítili hrdost, když se Jiří Harris opřel továrníku Wilsonovi a nenechal se jím přemluvit, a což teprve, když v boji ve skálách projevil své lví srdce!

Těšilo nás, že mladý Jiří Shelby i Evangelina pohlíželi na strýčka Toma, malého Doda i ostatní černochy jako na sobě rovné — připadalo

nám to tak přirozené! Vždyť jsme si sami hráli se všemi dětmi z ulice, bylo nám jedno, ba vůbec nás nenapadlo se ptát, kdo jsou a čí jsou, byli to prostě lidičky jako my. A o to nenávistněji jsme se dívali na nafoukanou Marii Saint-Clarovou i na ostatní, že se vynášejí nad jiné a vtloukají takové předpotopní názory do hlavy i svým dětem.

Jak jsem Ti už řekl, Míso, zpočátku jsem tu knížku četl trochu jako pohádku — tak neuvěřitelné se mi v ní leccos zdálo. Ale netrvalo ani tak dlouho, snad deset dvanáct let, a přesvědčil jsem se sám na vlastní oči, že spisovatelka prostě nemohla psát nepravdu.

Plul jsem totiž jako student, njbo spíš jako učedník na zkušenou, do Ameriky. Byla to velká lod, tehdy před třiceti lety největší na světě, a jmenovala se Leviathan. To je jméno vybájené obludy, křídlatého vodního draka, mořské saně. A doopravdy, obrovská byla, tři sta metrů dlouhá, třicet široká, osm poschodí nad vodou a snad tři čtyři pod hladinou, se svou tisícičlennou posádkou a čtyřmi tisíci cestujícími hotové plovoucí město.

A jako mládenec zvídavý — nebo zvědavý, jak chceš — jsem prolezl i útroby toho draka, strojovnu a kotelnu s jejich desetitisíci koňských sil. Loď, navrchu vydrhnutá a nablýskaná, byla čím hlouběji tím špinavější a tím v ní bylo vetší horko, až v pekle kotelny jsem viděl lidi už jenom černé — ne jenom od mouru a od sazí, ale s kůží celou černou hned od přírody. To jsem poprvé v životě viděl skutečné černochy, byla to loď americká.

Úplně shodně se stupni, po kterých jsem sestupoval do podpalubí, klesalo i společenské postavení lidí na jednotlivých patrech. Na vymydlených nejhořejších palubách „A“ a „B“ oprýmkovaní důstojníci v čele se svrchovaným pánem lodního kolosu, kapitánem, a vedle nich nafintění pasažéři v přepychových kabinách. Na nejnižší obytné palubě pro cestující, na palubě „H“, houfy otrhaných vystěhovalců z východní Evropy s bosými dětmi a s peřinami ve strakatých rancích, se vším majetečkem v jednom velkém uzlu. A ještě níž, v patrech podpalubí, polonazí otroci krutého draka Leviathana — černí jak ten uhel, kterým krmili devět či kolik jeho rudých, žhavých a nenasytných chřtánů. Doslova „v potu tváře“ si tady v pekelné výhni vydělávali chléb nejubožejší z ubohých, úmyslně udržovaní v nevědomosti pány v bílých rukavičkách, popíjejícími nahoře ledové perlivé nápoje a nechávajícími se ovívat ventilátory.

Tu na mne poprvé v životě dolehlo tíživé poznání skutečného

rozdílu mezi otroky a pány, Míšo — to peklo a ráj jen dvacet třicet metrů nad sebou! Otevřely se mi oči a pochopil jsem, že spisovatelka Chaloupky strýčka Toma nepotřebovala nic nadsazovat, aby vykreslila poměry amerických otroků tak strašně. Jestliže na tom v dvacátých letech našeho století byli takhle, oč hůř na tom musili být před dalšími osmdesáti lety, o nichž ve své knize píše ona?

A dojem z útrob mořské saně se mi jen potvrdil, když jsem prvně stanul na americké půdě. Kde jaká dřina, špinavá, namáhavá a podřízená práce, všude jen černoch — zástupy nosičů, čističů bot, sluhů, posluhů, nádeníků. A jen výjimkou slovo pronesené na ně jinak než křikem, rozkazovačně, pánovitě. V tramvajích, autobusech i ve vlacích pro ně byla nejhorší místa, oddělená, jako by byli prašiví, na hostincích nápisy „Psům a černochům vstup zakázán", ba v některých městech na Jihu musel černoch, potkal-li na ulici bělocha, ustoupit z chodníku do jízdní dráhy — docela stejně jako u nás později za Hitlera Židé!

Když jsem se po dvou letech ze své zkušené vrátil a vzpomínal i na ostatní znaky černošské poroby v Americe, na ty zchátralé, zbídačelé, a hlavně přísně ohraničené obytné čtvrti, na řádění bílých kapuci Ku-klux-klanu i na to, jak jsou Američanům černoši dobří jen k tomu, aby na ně a za ně dřeli, ve válce bojovali a z olympijských her jim vozili medaile, ale jinak k ničemu, pustil jsem se do čtení Chaloupky strýčka Toma znovu.

A tu jsem teprve pochopil, Míšo, jak statečná to byla žena, ta autorka, když takovou knihu napsala v nejtemnějším středověku amerických dějin, v polovici minulého století! Byla to učitelka, tenkrát na prahu čtyřicítky, a protože žila desítky let v městě Cincinnati, kudy probíhaly proudy utíkajících otroků, byla přímo u pramene zpráv. Plně jí věřím s ostatními, že si nic nevymýšlela, nic nenadsazovala, ba že spíše ještě hrůzy tlumila, jak sama na několika místech píše.

Zákon z roku 1850, podle něhož obyvatelé severních států nesměli poskytnout ani sebemenší podporu otrokům utíkajícím z pekla Jihu, ji rozjitřil, vtiskl jí do ruky zbraň. Nezaložila jen ruce v klín, nevzdychala jen a nemodlila se, ale vytáhla do boje — po svém, jak co slabá, osamocená, ojedinělá žena mohla: sáhla po peru. Sedla a začala psát se zápalem jí vlastním.

Psala tak, jak ji nesl proud doby. Abys totiž věděl, Míšo, ve světě tehdy už delší čas vřely mocné síly volající po spravedlnosti. Dosavadní řád se začal otřásat v základech, všemocné trůny knížat světských i duchovních se povážlivě viklaly. Tříbily se názory, vznikaly nové

myšlenky, člověk začal vskutku užívat rozumu místo slepě věřit. K slovu a o své právo se začal hlásit lid.

A negramotný a zaostalý lid černošský našel plamenného tribuna v učitelce Harrietě Elizabeth Beecher-Stoweové. Tak plamenného, že pokrokový americký prezident Abraham Lincoln, který se ve válce Jihu proti Severu zasazoval o zrušení otroctví i zbraněmi střelnými, nazval spisovatelku „malou dámou, která vyvolala tuto velkou válku“. Bylo to od něho jisté uznání spíše rytířské než přísně věcné, ale stejně ukazuje, jaký význam této knize připisoval.

Než přece svůj nesmírný význam mít musela, neboť i slavný ruský klasik Lev Nikolajevič Tolstoj, od kterého budeš rád číst ještě mnohou knihu, si Chaloupky vážil natolik, že ji zahrnul mezi „patero knih, které hnuly světem“! A jak také ne, když hned po prvním vyjití roku 1852 v Bostonu byl celý náklad v několika dnech rozebrán a kniha vycházela ve vydáních stále nových a nových! V krátké době byla přeložena do více než dvaceti jazyků a první německý překlad, vyšlý ještě téhož roku 1852, byl pořízen již podle patnáctého vydání amerického!

Ne nadarmo letí některá kniha celým světem, milý Míšo, a nikdy ji jen tak pro nic za nic neodkazuje jedno pokolení druhému! Ale je-li už jakákoli kniha věčná, pak v první řadě taková, která bojuje o spravedlivou věc jako tato, o rovnost všech se všemi!

Trochu se mi rozletělo pero, Míšo, odpusť, ale přesto Ti musím připomenout ještě jedno: vzpomeň si na některá slova, která nám spisovatelka předkládá k přemýšlení.

Vzpomeň si, jak napořád odhaluje pokryteckou mravnost bohatých a zámožných, jejich pohodlnost a sobeckost, krutost a ziskuchtivost. Vzpomeň si, jak malá Evangelina nacházela víc lásky u své staré černé chůvy než u vlastní matky, do nemožnosti zhýčkané. Vzpomeň si, jak „dobrý a hodný“ pan Shelby prodal strýčka Toma i kloučka Harryho, aby sebe vytáhl z bryndy, kterou si navařil vlastní nedbalostí! Jak byl zbabělý a ujel, aby neviděl, jak Toma odvážejí! Vzpomeň si, jak svévolný a krutý statkář Harris vytrhl ušlechtilého Jiřího Harrise z továrny od práce, která Jiřího bavila a která jeho pánovi vynášela otrokovu mzdu — a to jistě ze schválnosti a pro nic jiného!

A porovnej ty krutosti s láskou, s níž k sobě lnula celá Tomova rodina, milá teta Chloe s dětmi, s oddanou láskou, která k sobě poutala Jiřího Harrise, jeho statečnou mladou ženu Elizu i malého Harryho! Oč statečnější bylo srdce staré tety Chloe, když šla pracovat k cukráři, aby

vydělala peníze na vykoupení strýčka Toma, oč statečnější a šlechetnější bylo srdce Elizy, když s kloučkem v náruči prchala přes plující ledové kry a bosa do neznámé země svobody, oč statečnější byl vzdor Jiřího Harrise, který se nedal zlákat nábožným napomínáním továrníka Wilsona a šel si hledat vlast svou, jinou než vlast jeho utlačovatelů!

Až budeš číst Chaloupku strýčka Toma podruhé — o tom nepochybuji, Míšo —, jistě si všimneš podrobností ještě bedlivěji než tentokrát. Všímej si hlavně, jak zhoubně, o mnoho zhoubněji než vyslovená a netajená krutost takových Haleyů, Lokerů, Marksů a Legreeů, působila pokrytecká morálka pánbíčkářských svatoušků, žíravá a rozleptávající jako jed! Jak ti udeptaní, nešťastná Cassy, ba i teta Chloe a jiní, svým prostým zdravým rozumem začínají pochybovat, když vidí nespravedlnosti světa, řídí-li jej opravdu nějaký neviditelný Bůh — úplně shodně se známým povzdechem našeho nezapomenutelného Havlíčka: „Bože milý, jsi-li, spas duši mou, mám-li jakou!“ A všímej si pozorně i slov lehkomyslného Augustina Saint-Clara, který tlumočí některé nejpokrokovější názory své doby — všímej si jich všech a nejen těch, kde říká, že osud otroků je závislý na ceně bavlny nebo že kněží vykládají k prospěchu svému i plantážníků bibli tak, jak se jim to právě hodí.

Kniha Ti pověděla, milý Míšo, jak to s černochy vypadalo v Americe před sto lety, já jsem ti krátce napověděl, co jsem tam sám viděl před třiceti lety, a Tvůj bratranec Ivan, který se z delšího pracovního pobytu v Americe vrátil loni, Ti z vlastní zkušenosti potvrdil, když o ní vyprávěl svému malému Vaňkovi, že se přes všechen společenský i technický pokrok ve světě na osudu černochů v Americe nezměnilo takřka nic, ač mnozí jednotlivci toho nadaného, pilného a poctivého lidu zatím dokázali ve vědě, umění i plodné práci vůbec výkony, které nejen snesou srovnání s výkony jejich bílých spolubratří, ale leckdy je i předčí.

Čím častěji si budeš Chaloupku strýčka Toma číst, tím jasněji Ti vystoupí celá pestrá škála povah všech vrstev a tříd, které v ní spisovatelka vykreslila. Uvidíš je všechny živé jako ve filmu, a co víc, skorem všichni jsou vskutku lidsky lidští, v dobrém i špatném toho slova smyslu. Kromě barbarských otrokářů s jejich hrubou mluvou, krutých, sobeckých i zas shovívavě laskavých, ale přesto špatných pánů a „křesťansky ctnostných“ žen i postav zaníceně odevzdaných božímu osudu, jako jsou všichni kvakeři, uvidíš i jednotlivce, kteří se osobně vzbouřili proti řádu a zvyklostem. Ale především uvidíš černé otroky ve

všech vydáních — jednak vychované buď křesťanstvím, nebo bičem k pokoře a trpělivosti až nepochopitelné, ale také statečné, nenávistné a buřičské, jednak zase, bohužel, i otroky zpustlé až ke zvířeckosti, zpyšnělé, vypočítavé, ale co je nejhorší, dokonce otroky morem pokryteckého hlásání pokory tak udeptané, že vracejí své propouštěn listy s voláním: „Nechceme být svobodnější!“

Avšak jádro černošského lidu, i tehdy, pod jařmem skutečného tělesného otroctví, bylo ryzí, čisté a nenarušené, jak vidíš z činů i chování převážné většiny otroků v tomto příběhu. A proto doufám a přeju Ti, pojedeš-li se snad jednou i Ty otrkat do světa, aby se do té doby poměry nejen černochů v Americe, ale všech utiskovaných vůbec zatím změnily k lepšímu. Kéž bys sochu Svobody v newyorském přístavu, která kdysi svítila pochodní Evropě, ale dodnes stojí k Americe obrácena zády, zastihl s tváří otočenou k jejímu vlastnímu národu, k Američanům! Ba můžeš k tomu svým dílem práce přispěti i sám.

Tvůj táta

E. T.

Poděbrady, květen 1957

ABECEDNÍ REJSTŘÍK VYSVĚTLIVEK

A

abalda — hlavní trafika, sklad tabáku

abolicionismus — hnutí za zrušení nějakého zřízení nebo zákona, zde hnutí za osvobození černochů z otroctví. Toto hnutí vzniklo v severních státech USA v 19. století

abolicionista, abolicionistka — stoupenec, stoupenkyně abolicionismu

Aladinův palác — tj. kouzelný palác (podle Aladina, postavy z arabských pohádek Tisíc a jedna noc)

Alfréd (Saint-Clare) — v řeči se odvolává na názory Johna Adamse, reakčního druhého prezidenta Spojených států, který zastával názor, že národu mají vládnout pouze „bohatí, urození a povolaní“, nikoli všechen lid sám sobě

alchymie — zde (při vaření tety Chloe) tolik jako „kouzla“

aloe — tropická rostlina s tučnými dužinatými listy a krásnými květy, pěstovaná v teplých krajinách mírného pásma pro okrasu přepychových zahrad

apoštol, apoštolka — původně hlasatel víry, věrozvěst. Později horlivý zastánce a hlasatel jakékoli myšlenky vůbec

arabeska, arabeskový — ozdoba po způsobu arabském, jejímiž hlavními rysy jsou znaky rostlinné, listy, květy, stonky apod.

B

bankocetle — (lidově) bankovky, papírové peníze

bible — soubor náboženských knih židů a křesťanů

bílý cukr — slova „dokonce bílý cukr“ osvětlují, jaká to byla tehdy vzácnost. Dnes používáme bílého, tj. rafinovaného (čištěného) cukru všeobecně, tehdy se běžně používalo cukru nečištěného, zahnědlého až hnědého

blíženec, blíženka — jeden z dvojčat, trojčat atd.

Boston — americké přímořské město, založené r. 1630,. středisko věd a umění

branže — (hovorově) obor

budoár — zde soukromý dámský pokoj vedle ložnice

bungalov — typický obytný dům indický, obyčejně přízemní, s málo šikmou střechou a koldokola s otevřenou verandou

Bunyan, John (1628—1688) — anglický kazatel a spisovatel proslulé Cesty poutníkovy

burza — zde tržnice, v níž se obchodovalo s cennými papíry, plodinami a jiným zbožím. Jak jsme četli, i s otroky

buvolice — kůže z buvola vydělaná i s chlupy a sloužící za pokrývku

C

calta, caltička — pekařský výrobek v podobě šišky, z různého těsta a v různé velikosti

cejchovat — zde něco nebo někoho jasně označovat, vtisknout někomu pečeť něčeho apod., veřejně někoho za něco prohlašovat

Cincinnati — město na jihu státu Ohio při samé hranici se státem Kentucky, od něhož je odděluje pouze široká řeka Ohio

Clarkson, Thomas (1760—1846) — proslulý anglický bojovník za zrušení otroctví

Clay, Henry (1777—1852) — americký řečník a státník, o němž se zde mluví jako o „velkém zvířeti“

Columbus — (zde) hlavní město státu Ohio, ležící asi uprostřed státu, sídlo zákonodárného shromáždění a nejvyšších státních úřadů. Senátor Bird musil tedy oné noci cestovat asi 150 km dostavníkem po mizerných cestách

coul — stará míra, asi 2,5 cm

Č

Červená řeka (Red River) — mohutná řeka, 1900 km dlouhá, pramenící ve státě Texas a vlévající se do Mississippi asi 200 km před Novým Orleansem. Její střední tok tvoří hranici mezi státy Texas a Oklahoma

čibuk — krátká, ale tlustá dýmka, mohutná lulka

čtvrtbušl — dutá míra o obsahu zhruba 9 litrů (o něco menší než vědro, kbelík na vodu)

Čtvrtý červenec — státní svátek Spojených států severoamerických, zvaný Den nezávislosti. Slaví se na paměť 4. července 1776, kdy byla prohlášena nezávislost amerických kolonií na Anglii

D

daguerrotypie — předchůdkyně fotografie, světlotisk čočkou na stříbrnou nebo postříbřenou měděnou desku. Skrytý obraz se vyvolával rtuťovými parami

Danaovny, práce Danaoven — podle řeckého bájesloví 50 dcer krále Danaa, z nichž 49 bylo v podsvětí odsouzeno k věčnému konání marné práce (tj. plnění bezedného sudu vodou nabíranou sítem)

dandy — světák, švihák

demokrat, „malé dítě je jediný pravý demokrat“ — míněno zde, že nečiní rozdílu mezi černochem a bělochem, mezi chudým a bohatým, že považuje všechny lidi za sobě rovné

despota — tyran, samovládce; *despoticky* — tyransky, bezohledně

diákon — církevní hodnost různého stupně a významu, zde kazatel a starší církve

diletant — ochotník, též neodborník, packal

donkichotština — neúčelné a neužitečné hrdinství (podle jména hrdiny Cervantesova proslulého románu Don Quijote de la Mancha)

dostavník — tehdejší hromadný dopravní prostředek, omnibus, jakýsi dnešní autobus tažený koňmi

„držba je devět desetin práva“ — nemravná zásada, že kdo nějakou věc drží (tj. v majetku, tedy ji prostě už jednou má v rukou), má na ni prakticky i téměř všechno právo

dvůr sv. Jakuba — jiný název pro královský dvůr anglický

E

elixír — tajemný, léčivý nápoj, zejména takový, který prospívá životu, posiluje jej, prodlužuje, budí nebo udržuje

emancipovat, emancipovat se — vymanit, vyprostit, vymanit se, vyprostit se; *emancipátor* — osvoboditel od něčeho nebo z něčeho

epištola — původně apoštolský list pojatý do knih bible; nyní též každý dlouhý, nabádavý dopis, list, výzva

Erie — jedno z pěti Velkých jezer na pomezí Spojených států severoamerických a Kanady

F

fakule — pochodeň
Fidži — britská kolonie, ostrovy v jižní části Tichého oceánu
fikce — smyšlenka; *právní fikce* — zdánlivé právo, pouze na papíře, ne ve skutečnosti
Filadelfie — největší město severoamerického státu Pensylvánie, zpočátku (do r. 1800) hlavní město Spojených států
flec — žíla, sloj horniny souběžná s vrstvami okolními, buď zvrásněnými, nebo kolmými, zde vybíhající v jejich pokračování
furgon — pohřební vůz (s nímž se jezdí o pohřbu obzvlášť pomalu)

G

ganglie — uzlina, uzliny nervových buněk
gáz — velmi jemná průsvitná tkanina; v některých teplých krajinách je nutno gázovými závoji nebo sítěmi zahalovat lůžka na ochranu před komáry (moskyty), šířícími žlutou zimnici nebo malárii
Gomora — biblické město, viz heslo Sodoma
grand — původně člen nejvvšší španělské šlechty. Používá se v mnoha výrazech, zde tolik jako „povýšenv nadutec“

H

Haiti — ostrov v Západní Indii, jeden z ostrovů Velké Antily v Karibském moři u Střední Ameriky. Též název černošské republiky v jeho západní polovici
Harris, Jiří Harris — otroci dostávali nebo přijímali jméno (příjmení) po svém pánovi
haťovka — zde cesta (silnice) vedoucí bažinatou krajinou a zpevněná dřevy napříč nakladenými
hikory — též hikora, severoamerický bílý ořešák
hugenotský — hugenoti byla přísná náboženská sekta ve Francii, krutě pronásledovaná katolickou církví. Podobně jako puritáni začátkem 17. století v Anglii, tak hugenoti koncem téhož století se houfně stěhovali z vlasti, velká část jich do Ameriky
hypotéka — půjčka na nemovitost (pozemek, dům)

CH

Chateaubriand, F. R. (1768—1848) — francouzský spisovatel
chinovník — strom, z jehož kůry se získává chinin, používaný v lékařství jako lék, zejména proti malárii
cholera — prudká nakažlivá nemoc, za tehdejších dob v mnoha případech smrtelná, řádila jako mor. Dnešní lékařství ji už dovede účinně zdolávat

I

improvizovaný — nepřipravený, nestrojený
inspirace — zde vnuknutí, nápad

J

Jefferson, Thomas (1743—1826) — americký státník, jeden z autorů Prohlášení nezávislosti, třetí prezident USA (1801—1809)

„jistý učený americký bohoslovec“ (v kapitole 12.) — míněn dr. Joel Parker z Filadelfie (poznámka autorčina)

Jordán — řeka v Palestině. „Překročit Jordán“ znamená v náboženském smyslu „vejít do zaslíbené země“, tj. vysvobodit se z útrap. Paní Shelbyová se tolik lekla, protože se ve své úzkosti domnívala, že Eliza zahynula na útěku ve vodách řeky Ohio

K

kalendárium — vlastní kalendář, tj. seznam dní v roce, s místem na připisování osobních poznámek nebo s poznámkami již přitištěnými, např. s vyznačením památných dní. Zde tolik co diář, kde u každého dne je vytištěn krátký text z bible k rozjímání

Kanada — část britské říše zabírající celé severní území Severní Ameriky a hraničící na jihu se severními státy Spojených států severoamerických. V Kanadě nezřídka nacházeli útočiště otroci uprchnuvší z jižních států Spojených států

Kanaán — podle bible „země zaslíbená“, vytoužená, ležící na západ od řeky Jordánu. Hlásil-li Sam, že Eliza je už v „zemi Kanaán“, mohlo to stejně dobře znamenat, že zemřela, jako že se vysvobodila z útrap

kasta, kastovní — kasta je zde společenská vrstva, která se vědomě uzavírá, odlučuje od ostatního obyvatelstva jako společensky vyšší

kastor — tehdejší druh tvrdého klobouku s vlasem, chlupatý tvrdý klobouk

katechismus — učení křesťanské věrouky, sestavené ve formě otázek a odpovědí; republikánský katechismus viz samostatné heslo

kaučuk — dřívější běžný název pro gumu

„když se v běhu lidských událostí“ atd. (v kapitole 19.) — Augustin Saint-Clare zde zesměšňuje úvodní větu amerického Prohlášení nezávislosti

Kentucky — nejsevernější z jižních států, tehdy otrokářských. Hraničí na severu se státem Ohio, kde tou dobou už vzniklo hnutí za osvobození jižních otroků

klok — sklapovací cylindr, vysoký klobouk válcový vyztužený pružinami, který se dal složit (sklapnout) naplocho jako talíř

kodex — zde soubor zákonů, zákoník

konstituce — ústava; *tělesná konstituce* — tělesná soustava

kopl — saze, jemné černidlo z nich

korba — užitečný prostor vozu, kam se ukládá náklad

kotec — zde místo chlívek, budník, díra (malá prostora)

Krákora — dobromyslná, maličko posměšná přezdívka černochům a míšencům (místo Jim Crow); spojuje narážku na jejich černou barvu a i na jejich zálibu ve zpěvu (krákorají především vrány a havrani)

kreol — potomek francouzských nebo španělských rodičů, narozený již a vychovaný v Americe (Severní nebo Jižní)

křtalt — (lidově) statná postava; *křtaltovný* — statný

Ku-klux-klan — teroristický, rasistický spolek řádící zejména v jižních státech USA (dodnes), založen r. 1866 ihned po skončení války Jihu proti Severu

kvadron nebo *kvarteron* — člověk se čtvrtinou černošské krve v těle, světlý míšenec

kvakeři — příslušníci křesťanské sekty vyznačující se přísností. Oblékají se jednoduše, všem lidem

tykají, sami sebe i ostatní nazývají „přáteli“, muži jsou hladce vyholení a nesnímají před nikým klobouk. Zavrhují válku a tělesné násilí, nestřídmost a jiné neřesti, za hlavní ctnost považují lidumilnost

kvartální — doslova čtvrtletní, zde ve významu občasný, ale ne častý

kytle — hrubý prostý oděv chudého lidu, dlouhá halena, halenovitá sukně

L

La Belle Rivière — loď, „jmenovkyně řeky Ohio“. La Belle Rivière znamená (francouzsky) krásná řeka, jak se říkalo i řece Ohio, podobně jako např. Vltavě stříbropěnná atd.

lán — stará pozemková míra, zde 1/36 sekce (viz samostatné heslo). Tehdejší americký lán měřil 640 akrů (čili jiter po 0,4 hektaru), tedy přibližně 2,56 km^2

liberální, liberálně — svobodomyslný, svobodomyslně

legiony — nespočetné zástupy

Libérie — černošská republika na západním pobřeží Afriky poblíž rovníku, rozlohou o maličko menší než ČSSR, počet obyvatel asi 1,5 miliónu, hlavní město Monrovia (113 000 obyvatel). Samostatným státem byla prohlášena r. 1847, ale při hromadné stěhovací akci se do ní vrátilo jen asi 30 000 amerických černochů, uprchlých i propuštěných otroků

libra — zde americká a anglická váhová jednotka, 453 gramů; dělí se na 16 uncí (po 28,3 g)

Lincoln, Abraham (1809—1865) — šestnáctý prezident Spojených států (1861 —1865), zavražděn v divadle fanatickým hercem Boothem po svém druhém nastoupení v prezidentský úřad

litanie — dlouhá modlitba odříkávaná střídavě předříkávačem a věřícími; *litanie nadávek* — dlouhý řetěz nadávek

Louisiana — zde stát při dolním toku řeky Mississippi. Území bylo pojmenováno po francouzském králi Ludvíku XIV. (Louis), když francouzský cestovatel a objevitel La Salle vetkl 9. dubna 1682 při ústí řeky Mississippi do země dobyvatelský kříž

Louisville — největší město ve státě Kentucky, dnes asi 400 000 obyvatel

Ludvík XVI. (1754—1793) — francouzský král (1774—1793) nenáviděný lidem a z příkazu konventu (národního shromáždění) za Velké revoluce francouzské r. 1793 popravený

lurč, lurčová deska — stará společenská hra pro dva. Deska je rozdělena na dva díly a v každém je dvanáct polí (v podobě špičatého jazyka). Každý hráč má 15 kamenů, podobných jako v dámě, a účelem hry je podle počtu ok hozených dvěma kostkami převést svoje kameny do domácího pole a vyskákat s nimi z desky ven

M

madame — (francouzsky) paní

madrasový turban — turban z madrasu, pestře zbarvené jemné látky vyráběné původně v indickém městě Madrasu

malárie — horečnatá nemoc, která se vyskytuje hlavně v teplých močálovitých krajinách. Přenášejí ji komáři (moskyti). Nejrozšířenější nemoc na světě

manuální práce — tj. rukodělná, práce rukama

marnotratný syn — podle vyprávění bible mladík, který promrhal svůj synovský podíl, a vrátiv se kajícně k otci, byl přijat s otevřenou náručí

maurský — maurský vzor stavby znamená obydlí stavěné do čtverce s uzavřeným dvorem uprostřed; maurský oblouk, tj. podkovovitý; maurská látka, tj. široce pruhovaná

migréna — prudká bolest hlavy, často místní a jednostranná, provázená velkou nevolností

míle — námořní míle měří 1853 metrů, pozemní míle severoamerická a anglická 1609 metrů

Milton, John (1608—1674) — slavný anglický básník, autor Ztraceného ráje

Mississippi — veletok tekoucí středem Spojených států severoamerických od severu k jihu, sám 4000 km dlouhý, spolu s přítokem Missouri měří 6700 km

mláka, mlaka — močálovitá krajina, blata, bažiny

molo — hráz v přístavu, můstek, rampa k přistávání lodí; v námořních přístavech též k ochraně před příbojem

monarchie — stát, kde vládne jedinec, panovník (král, císař, apod.)

monokl — čočka, sklo nošené jen na jednom oku, často vtlačované do očního důlku. Monokl byl kdysi považován za znak šviháctví

monsieur — (francouzsky) pán, pan

Montreal — největší město v Kanadě, dnes asi 1 500 000 obyvatel

Morseův atlas — tj. atlas, který zpracoval americký zeměpisec Jedidiah Morse (1761—1826), otec Samuela Morse (1791—1872), vynálezce telegrafu (Morseův klíč, Morseova abeceda čili morseovka)

movitost — majetková věc, kterou lze přemísťovat, na rozdíl od nemovitosti (pozemek, budova apod.); *živá movitost* — zde otrok, s nímž lze nakládat volně jako s věcí

mulat, mulatka — míšenec, míšenka z rodičů, z nichž jeden byl černoch, druhý běloch. Bílý býval povětšině otec

Murrayova gramatika — základní mluvnice, kterou napsal americký jazykovědec Lindley Murray (1745—1826), zvaný otcem anglické mluvnice podobně jako náš Dobrovský otcem mluvnice české

Múzy, domácí múzy — zde „bohyně kuchařského umění“

myriáda — původně deset tisíc, nyní a zde „nesčíslné množství“

myrta — stále zelený keř a známá pokojová rostlina, jejíchž snítek se používá k výzdobě o svatbách a pohřbech

N

Natchez — město na levém břehu řeky Mississippi ležící na půdě státu Mississippi asi 80 km na sever od ústí Červené řeky do řeky Mississippi

negr — černoch. Slovo „negr“ má zde v ústech bělocha osten příhany, kdežto černoši sami si tak mezi sebou říkají běžně, aniž to myslí hanlivě, nejvýš někdy ironicky

nepatriarchální činnost — zde nekmetská, nevelebná. Simeon Halliday, ač vypadal jako patriarcha (velebný kmet), s jehož podobou maně v mysli spojujeme představu dlouhého plnovousu, se zde holí, tedy zbavuje se vousů, jednoho z ustálených, vžitých znaků patriarchy

notorický, notoricky — vyhlášený, proslulý, též něčemu propadlý; vyhlášeně, proslule

Nová Anglie, novoanglický — Nová Anglie je oblast na severovýchodě Spojených států, nejdříve osídlená vystěhovalci z Anglie a zahrnující dnes území šesti států, mezi nimi i státu Vermont

Nový Jeruzalém — podle vyprávění bible město blažených v nebi

Nový Orleans — největší město státu Louisiana, dnes asi milión obyvatel, hlavní tržiště bavlny ve Spojených státech. Leží při ústí řeky Mississippi do Mexického zálivu. Město Nový Orleans se rozkládá mezi řekou Mississippi a Pontchartrainskvm jezerem, jež je prostřednictvím dalšího jezera spojeno s mořem

Nový zákon — část bible sepsaná po začátku našeho letopočtu

O

ocet na sanytru — přirovnání z bible. Ocet i sanytr (ledek) mají odpornou, palčivou chuť. Ocet na sanytru je tedy obrazné zesílení příkoří a utrpení, hořkosti, trpkosti, bolu, žalu

odpadlictví — zde míněno od abolicionismu, tj. zřeknutí se jeho myšlenek, odklon od něho, zrada na jeho zásadách

Ohio, řeka — mohutná řeka vlévající se do Mississippi a tekoucí od východu na západ; tvoří mimo jiné hranici mezi státy Ohio a Kentucky

Ohio, stát — jeden z tehdejších severních, neotrokářských států, jenž na jihu sousedil s otrokářským státem Kentucky. Svou severní hranicí se dotýká jezera Erie, za nímž na sever se prostírá Kanada, tehdy pro otroky úplně svobodná. Otroci utíkající z jihu přes stát Ohio musili na jeho území urazit vzdálenost přinejmenším 350 km, než napříč přes celý stát dospěli k jezeru Erie

okružní kazatel, též obvodní — duchovní objíždějící větší počet daleko od sebe roztroušených obcí nebo usedlostí

opium — šťáva z nezralých makovic, omamný prostředek, ve větší dávce smrtelný; *opiová tinktura* — lékárnický přípravek, kapky obsahující opium

oranžové květy — bílé květy pomerančovníku, jimiž bylo zvykem zdobit účes i oděv nevěsty

orientální — východní, východozemský

P

pačula — (lidově pačuli nebo pačule) voňavka; pačulovat — navonět voňavkou, zpravidla hrubou, podřadnou

pacht — zde tolik co pachtovné, tj. nájemné za používání polností

Pan — v řeckém bájesloví bůh stád a pastevectví, jenž prý neustále hrál na píšťalu. Proto je strýček Tom, vyřezávající píšťalku, srovnáván s řeckým bohem Panem (římským Faunem)

pančovat — kazit nápoj bryndáním s méněcennou tekutinou; *pančovaný nápoj* — pokažený, znehodnocený, zředěný; *nepančovaný nápoj* — pravý, plnohodnotný

pantalóny — dlouhé nohavice, dnes povětšině široké

parská váza — váza z hmoty podobné proslulému parskému mramoru (z ostrova ve Středomoří)

pastor — duchovní v některých evangelických (protestantských, nekatolických) církvích

pašport — zde průvodní list, pas, osobní průkaz opravňující otroka k volnému pohybu po kraji (v určitých mezích)

patriarcha — zde kmet důstojného, ba velebného vzezření

Perlová řeka — řeka asi 500 km dlouhá, protékající přibližně středem státu Mississippi od severu na jih a vlévající se do Mexického zálivu

petrlustrace — šťára, úřední, hlavně policejní prohlídka, zejména osobních průkazů, legitimací

pisk — stonek nebo zárodek ptačího pera

Písmo, Písmo svaté — tj. bible

Pius IX. — římský papež v letech 1846—1878. Reakcionář potlačující pokrokové tendence v politickém a kulturním životě v Itálii a prostřednictvím katolické církve i na celém světě

plebejec — příslušník nejnižší, zpravidla nemajetné a bezprávné společenské třídy

Pontchartrainské jezero — jezero u Nového Orleansu o rozloze asi 1500 km2 (skoro 40 km do čtverce), je 65 km dlouhé a je spojeno s řekou Mississippi plavebním kanálem, kdežto s mořem (Mexický záliv) jezerem Borgne

poslední klapnutí kladívka (při dražbě) — poleví-li při dražbě zájem kupců a ti se přestanou předhánět v přihazování ceny (zvyšování nabídek), povzbuzuje vyvolávač zájem obyčejně

tím, že posledně nabídnutou cenu nahlas opakuje, např.: „Šest set poprvé — šest set podruhé — kdo dá víc?“ Při každém opakování ceny pak klepne dřevěným kladívkem (paličkou) do podložky (stolu, pultu apod.). V přestávkách mezi těmito pobídkami mají kupci možnost nabídku zvýšit a získat tak dražený předmět pro sebe. Nestane-li se tak a vyvolávač po kratičkém čekání přece jen zvolá např.: „Šest set potřetí!“ a klepne kladívkem, je toto klepnutí oním „posledním klepnutím kladívka“, jímž dražený předmět „přiklepl“ zájemci, který poslední zvýšil nabídku. Ten si pak po zaplacení celé částky (nebo zálohy, jak kde a kdy) předmět odnáší jako svůj majetek

precizovat (stanovisko) — upřesnit, přesně a jasně vyjádřit nebo si uvědomit svůj názor nebo postoj

prchavé soli — prášek nebo krystalky čpavého pachu, jehož (jichž) se kdysi používalo jako osvěživého prostředku proti mdlobám

primisima — (hovorově) výtečný, výtečně

Prohlášení nezávislosti — listina slavnostně přečtená 4. července 1776 v Síni nezávislosti ve Filadelfii. Touto listinou se anglické kolonie v Americe prohlásily samostatnými a nezávislými na Anglii

proviant — (hovorově) potraviny, jídlo

přítel, nejsi přítel od narození — tj. není kvaker od narození

R

radikální žvásty — tj. zde buřičské

rapé — hrubý druh šňupavého tabáku, zrnitý, a nikoli práškový

reformátorská obchůzka slečny Ofelie — obchůzka po domě, při níž slečna Ofelie pátrala, co by mohla kde napravit, změnit k lepšímu

republikánská nezávislost — „klobouk trůnil na hlavě s pravou republikánskou nezávislostí“ ironicky vyjadřuje, že muž zneužíval osobní svobody, dané mu republikánským zřízením, k neslušnému chování, tj. k ponechání klobouku na hlavě i v místnosti ve společnosti jiných

republikánský katechismus — tolik, co stručný přehled republikánských zásad, republikánské zásady v kostce. Slova v románě jsou vyňata z „Deklarace lidských a občanských práv“, vyhlášené za buržoazní Velké revoluce francouzské a stylizované podle Prohlášení nezávislosti (viz samostatné heslo) Spojených států amerických z r. 1776

resort — obor působnosti, činnosti

Richard Lví srdce — tj. Richard I. (1157—1199), král anglický (1189—1199), poctěný přídomkem Lví srdce pro svou osobní statečnost v boji

S

safián — kozinka, jemně vydělaná kozí kůže

samaritánská služba — milosrdná, lidumilná, zejména služba ošetřovatelská, první pomoc raněnému nebo nemocnému

San Domingo — tehdy východní část ostrova Haiti (viz samostatné heslo) v Karibském moři, jejíž černošské obyvatelstvo nejednou povstalo proti španělsko-francouzským kolonizátorům. Dnes na témž území Dominikánská republika

Sandusky — americké město na břehu jezera Erie, jehož jižní břeh patří Spojeným státům, severní Kanadě

Sandwichské ostrovy — dřívější název ostrovů Havajských, ležících uprostřed Tichého oceánu

sansculote, česky „bezkalhotka“ — přezíravá, hanlivá přezdívka, jíž šlechta v době Velké revoluce francouzské nazývala povětšině revoluční vrstvy obyvatelstva, jež místo dosavadních

„kalhot“, tj. krátkých podkolenic (asi jako nedávné pumpky), začalo nosit úzké pantalóny, dlouhé nohavice podobné našim dnešním dlouhým kalhotám šponovkám

sanytr — ledek, viz heslo „ocet na sanytru“

sekce půdy — (v originále township) zde čtverec půdy šestkrát šest anglických mil; další viz pod heslem lán

sekta — náboženské sdružení odštěpené od mateřské církve, sdružení obyčejně nepočetné

senátor — člen senátu, jednoho ze dvou oddělených zákonodárných sborů. Ve Spojených státech je kromě hlavního senátu (federálního) ve Washingtoně ještě samostatný zvláštní senát v každém jednotlivém státě. Bird byl senátorem státu Ohio

sentiment — cit; *sentimentální* — rozcitlivělý, přecitlivělý

setník — velitel setniny, stará vojenská hodnost

Shakespeare, William (1564—1616) — anglický básník a nejslavnější spisovatel divadelních her. Úryvek v kapitole 42. je z I. dějství tragédie Hamlet, verš 116 a následující v překladu J. V. Sládka

Shelby — též okres ve státě Kentucky; nemá s panem Shelbym nic společného, pouze jméno

Sinclair, jak se jeho jméno komolilo — vtip tohoto autorčina obratu spočívá v tom, že výslovnost jména Saint-Clare po francouzském způsobu (senklér s přízvukem na druhé slabice) naznačuje šlechtický rodový původ, kdežto výslovnost běžného anglického jména Sinclair (sinklér s přízvukem na prvni slabice) tento nádech nemá

sinekura — zde lehká, bezstarostná práce s dobrým živobytím

Sisyfova práce — věčná, úmorná a marná námaha; podle řeckého bájeslovl byl Sisyfos v podsvětí odsouzen k válení těžkého balvanu na kopec, ale balvan se mu pokaždé z vrcholu skutálel zase dolů

Sodoma a Gomora — podle vyprávěni bible dvě sousední města, jež Bůh pro neřestný a nezřízený život jejich obyvatel vyhladil z povrchu země (sežehl ohněm a sirou)

sopouch — otvor do komína, též dýmník (lapací kryt) nad krbem

spekulant, špekulant — zde otrokářský podnikatel, který choval a pěstoval otroky jako dobytek; živil je odmalička, a jak dorůstali, prodával je

spirituály — náboženské zpěvy černochů, zpěvy vysoké umělecké úrovně, dokazující vyspělost černošské lidové kultury

spolučerv — název pro bližního, spolučlověka, odpovídající pokorné poníženosti, pěstované a hlásané křesťanským náboženstvím

staromilné stanovisko — stanovisko libující si ve starých věcech, poměrech apod., konzervativní, zpátečnické

starší — člen staršovstva, tj. výboru náboženské obce takovým výborem spravované

Starý zákon — část bible sepsaná před začátkem našeho letopočtu

stevard — zde sluha na lodi pečující o osobni pohodlí cestujících i lodních důstojníků, jídlonoš, pokojský, čistič apod.

stopa — střevíc, stará míra, přibližně 30,5 cm

stroj na čištění konopí — (o němž se hovoří v kapitole 2.) vskutku vynalezl jeden mladý míšencc v Kentucky (poznámka autorčina)

svobodný stát — zde stát, najmě v severní a severovýchodní části tehdejších Spojených států, kde černoši nebyli skutečnými fyzickými otroky

syn ebenu — tj. černoch (eben je proslulé africké dřevo černé jako uhel)

šerpa — široká stuha nošená buď kolem pasu, nebo šikmo přes hrud

šišák — přílba nahoře zahrocená, zde špičatý šišatý klobouk

špatenka — (lidově) špatný člověk, pobuda, lenoch

štruks — silná bavlněná látka s vystouplými žebry, tuhá, s oblibou používaná mimo jiné zvlášť na jezdecké kalhoty

T

taburet — stolička bez opěradla, často ozdobná, kulatá, šestihranná atd.

„tajná cesta“ — též „podzemní cesta“, hovorově „tunel“. V roce 1850 byl ve Spojených státech vydán zákon přikazující obyvatelům severních, svobodných států vydávat otroky utíkající z jižních států otrokářských. Po vydání tohoto zákona utíkali do Kanady „tajnou cestou, podzemní cestou či tunelem“, tj. skrývali se v domech u lidí, kteří jim, porušujíce zákon, poskytovali přístřeší a přepravovali je většinou za noci a v krytých plachtových vozech z jedné „stanice“ na druhou až k samé hranici. „Tajná cesta“ je vlastně řetěz takových stanic, a jak fungovala, vidíme z útěku Jiřího Harrise i z pomoci dobromyslného Kentučana Van Trompa a všech kvakerů

talisman — neboli amulet, v katolické církvi škapulíř, tj. předmět, jemuž se z pověrčivosti připisuje kouzelná moc, že svého majitele či nositele chrání před neštěstím vůbec nebo před nějakým výslovným nebezpečím zvlášť

tanceraj — (lidově) tanec, zvlášť divoký nebo bujný, též ve smyslu zmatek

Tartaros — polatinštěle Tartarus, v řeckém bájesloví původně peklo, položené hluboko pod podsvětím, později též podsvětí samo

Temní koutové (název kapitoly 32.) — archaický název pro pusté, temné končiny (z bible)

tiráda — (hovorově) dlouhá, nabubřelá řeč, zejména pochvalná, ale též naříkavá

Tolstoj, Lev Nikolajevič (1828—1910) — velký ruský romanopisec

trabant — (hovorově místo drabant) zde služebný člen družiny (tety Diny u Saint-Clarových), též současně malé dítě

tribun — v starém Římě mluvčí lidu; zde zastánce, obhájce

triumf — slavné nebo konečné vítězství

tuberóza — květina omamné vůně, proslulá zejména tím, že zvlášť opojnou vůni vydává v noci

„tunel“ — viz heslo „tajná cesta“

U

úd církce, spolku — (zastarale) člen církve, spolku

Unie — zkratka USA, Spojené státy severoamerické

uplácat pár kousků — narážka na bibli, podle jejíhož vyprávění Bůh uhnětl prvního člověka, Adama, z hlíny a potom do něho vdechl duši

USA — zkratka za United States of America, česky Spojené státy severoamerické

uvozdřený parníček — tj. špinavý, otlučený, opotřebovaný, nevzhledný

V

verbena — sporýš, ozdobná dřevina nebo bylina z čeledi sporýšovitých

Vermont — jeden ze šesti států, jež tvoří tzv. Novou Anglii. Název je poangličtělý francouzský výraz pro „zelenou horu, zelené hory“. V originále Augustin Saint-Clare říká sestřence Ofelii kromě žertovnou přezdívkou „slečno Vermontská“ také jednou „slečno Zelenohorská“

veterán — nejen vysloužilec z války, ale i muž ostřílený a zkušený v jakékoli činnosti, také pouze v životě samém

Virgínie — jeden ze států USA. Sousedí z východu se státem Kentucky a leží při břehu Atlantského oceánu. Byl první ze všech osídlen Evropany a jako kolonie pojmenován po „panenské“ královně anglické Alžbětě (1533—1603, vládla 1558—1603). Panna se řekne anglicky virgin

(z latinského virgo). Ve Virgínii (v Jamestownu) bylo také počátkem 17. století vyloděno z holandské lodi prvních 20 otroků, dovezených přímo z Afriky

virginský dub — jeden z druhů dubu, který v zimě neshazuje listí

vohera — tj. ohera, ohyzda, ošklivý člověk

W

Washington, D. C. — dnešní hlavní město Spojených států (od r. 1800, dokdy byla hlavním městem Filadelfie). Zkratka D. C. za jménem města znamená District of Columbia, tj. kolumbijský okrsek, vyňatý z pravomoci sousedních států a ustavený jako samostatná správní jednotka. Kromě tohoto Washingtonu je obec nebo město téhož jména ještě v mnoha dalších státech Unie, například i v Kentucky

Washington, George (Jiří, 1732—1799) — vrchní velitel amerických revolučních vojsk ve válce s Anglií za nezávislost Spojených států (1775—1783). Po této válce se stal prvním prezidentem USA a úřadoval po dvě čtyřletá období (1789—1797)

Whitneyho vyzrňovač bavlny — stroj, který čistí bavlněná vlákna od zbytků semeníku a tobolek. Vynalezl jej Eli Whitney (1765—1825)

Wilberforce, William (1759—1833) — anglický státník a lidumil. Zasadil se o přijetí zákona o zrušení otroctví v Anglii

Y

Yankee — přezdívka udělovaná původně Evropany Američanům rozeným již v Americe, později i Američany samými zejména obyvatelům severovýchodních „novoanglických“ států co „skalním“ Američanům

yankeeský — ryze americký, zejména paličatý, neústupný, též mazaný

Z

Západ — o němž se mluví v této knize, je vlastně dnešní Střední východ, tj. přibližně ona část Spojených států, která leží v klínu mezi řekami Mississippi a Ohio, kolem r. 1800 známá jakožto vládní „Severozápadní území“

zapékaná kuřata — angloamerická kuchyně si libuje v přípravě mas zapékaných v kamenných (dnes i kovových) mísách a kastrolech pod vrstvou těsta, jakéhosi svítku; tak jest rozuměti slovu „zapékané“ i u jiných masitých jídel

zaregistrovat — zapsat do rejstříku (seznamu), zejména úředního

Ž

žalmy — zpívané modlitby zaznamenané v jedné z knih pojatých do bible

ženglička — malá žengle, šněrovací nebo navlékací jehla, kulatá nebo plochá

žlutá zimnice — horečnatá nemoc přenášená komáry (jinými než ti, co přenášejí malárii) a vyskytující se hlavně v Západní Africe a Střední a Jižní Americe mezi 40° severní a jižní šířky. Ve Spojených státech se vyskytuje právě jen na pobřeží Mexického zálivu v okolí Nového Orleansu

SLOVNÍČEK VÝSLOVNOSTI CIZÍCH SLOV

A

Adams — edemz
Abigail — ebigejl
Andy — endy

B

Barnes — bárnz
Beecher-Stoweová — bíčr-stouová
Belcherová — belčrová
Belle Rivière — bel rivi*é*r
Bird — bérd
Blutchford — blačfrd
Booth — bús
Boston — bostn
Bunyan — banjen
Butler — batler

C

Cassy — kesi
Cervantes — serv*a*ntes
Cincinnati — sinsin*á*ty
Clarkson — klárksn
Clay — klej
Columbus — kolombas
Cross — kros
Crow — krou
Cudjoe — kadžou

D

Dane — dejn
dandy — dendy
D. C. — dý-sí
daguerrotypie — dagerotypie
de Thoux — dc tchú
Dick — dyk
District of Columbia — dystrikt of kolombia

E

Edwards — edvrds
Erie — iri

F

Fletcher — flečr
Fosdick — fosdyk

G

George — džórdž

H

Hagar — hejgár
Haley — hejli
Halliday — helidej
Harris — heris
Harry — heri
hugenotský — igenotský

CH

Chateaubriand — šat*ó*bri*á*n
Chloe — kloui (dvojslabičně)

J

Jake — džejk
Jamestown — džejmztaun
Jedidiah — džedj*ý*daje
Jefferson — džefrsn
Jerry — džeri
Jess — džes
Jim — džim
Jimmy — džimi
Jinny — džiny
Joel — džouel
John — džon
Jones — džounz

K

Kentucky — kentaki
Knox — nox
kvaker — kvejkr

L

La Salle — lasal
Legree — legrí
Lincoln — linken
Lindley — lindli
Loker — loukr
Louisiana — lu*ízi*é*n*e
Louisville — lúisvil

M

madame — madam
Mandy — mendy
Mancha — manča
Marks — márks
Mary — meri
Mike — majk
Milton — miltn
Missouri — mizúri
Mobile — moubájl
monsieur — mesj*é*
Montreal — montri*ó*l
Morse — mórs (zčeštěle morze)
Moseleyová — mouzliová
Murray — mari

N

Natchez — nečez
National — nešlnl

O

Oaklands — ouklendz
Ohio — ouhajou
Oklahoma — oukleh*ou*me

P

Paine — pejn
Parker — párkr
Peabodyová — píbodyová
Petersová — pítrzová
Pontchartrain — pončertrejn
Posey — pouzi
Prue — prú

Q

Quimbo — kvimbo
Quijote — kich*o*te

R

river — rivr

S

Saint-Clare — senkl*ér*
Sandersová — sándrzová
Sandusky — send*a*ski
Sandwichský — sendvičský
sansculote — sánskyl*o*t
Scott — skot
Selden — seldn
Shakespeare — šejkspír
Shelby — šelbi
Sinclair — sinklér
Sisyfos — sizifos
Skeggs — skegz
Smyth — smis
Springer — springr
Stanwoodová — stenvudová
Stebbins — stebnz
Stedmanová — stedmenová
Stephensová — stývnzová
Stuart — sťuert
Sue — sjú
Sukey — saki

T

Thoux — tchú
township — taunšip
Trompe — tromp
Twick — twik

U

United States of Amerika — jun*a*jtyd stejts ov eme*r*ika

V

Van Trompe — ven tromp
virgin — vérdžin

W

Washington — vošinktn
Whitney — vitny
Wilberforce — vilbrfórs
William — viljem
Wilson — vilzn

Y

Yankee — jenki
yankeeský — jenkijski

OBSAH

7 **KAPITOLA PRVNÍ,**
v níž se čtenář seznámí s jedním lidumilným člověkem

18 **KAPITOLA DRUHÁ**
Matka

22 **KAPITOLA TŘETÍ**
Manžel a otec

28 **KAPITOLA ČTVRTÁ**
Večer v chaloupce strýčka Toma

38 **KAPITOLA PÁTÁ**
ukazuje, co cítí živá movitost, když mění majitele

48 **KAPITOLA ŠESTÁ**
Odhalení

59 **KAPITOLA SEDMÁ**
Matčin zápas

74 **KAPITOLA OSMÁ**
Elizin útěk

90 **KAPITOLA DEVÁTÁ,**
kde se ukáže, že i senátor je jenom člověk

107 **KAPITOLA DESÁTÁ**
Živá movitost je odvezena

118 **KAPITOLA JEDENÁCTÁ,**
v níž zboží projeví nepřístojné rozpoložení mysli

133 KAPITOLA DVANÁCTÁ
Vybraná ukázka zákonitého obchodování

150 KAPITOLA TŘINÁCTÁ
V kvakerské osadě

160 KAPITOLA ČTRNÁCTÁ
Evangelina

171 KAPITOLA PATNÁCTÁ
O Tomově novém pánovi a o rozličných jiných věcech

186 KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ
Tomova nová paní a její názory

206 KAPITOLA SEDMNÁCTÁ
Obrana svobody

224 KAPITOLA OSMNÁCTÁ
Zkušenosti a názory slečny Ofelie

237 KAPITOLA DEVATENÁCTÁ
Další zkušenosti a názory slečny Ofelie

253 KAPITOLA DVACÁTÁ
Topsy

269 KAPITOLA DVACÁTÁ PRVÁ
V Kentucky

275 KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ
„Uvadá tráva — opadá květ“

281 KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ
Henrik

289 KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ
Předzvěsti

295 KAPITOLA DVACÁTÁ PÁTÁ
Malá apoštolka lásky

300 KAPITOLA DVACÁTÁ ŠESTÁ
Síly slábnou

307 KAPITOLA DVACÁTÁ SEDMÁ
Poslední cesta

315 KAPITOLA DVACÁTÁ OSMÁ
Hra osudu

326 KAPITOLA DVACÁTÁ DEVÁTÁ
Bez ochrany

334 KAPITOLA TŘICÁTÁ
Skladiště otroků

345 KAPITOLA TŘICÁTÁ PRVÁ
Plavba v mezipalubí

351 KAPITOLA TŘICÁTÁ DRUHÁ
Temní koutové

359 KAPITOLA TŘICÁTÁ TŘETÍ
Cassy

368 KAPITOLA TŘICÁTÁ ČTVRTÁ
Kvadrončin příběh

378 KAPITOLA TŘICÁTÁ PÁTÁ
Památky

385 KAPITOLA TŘICÁTÁ ŠESTÁ
Emmelina a Cassy

393 KAPITOLA TŘICÁTÁ SEDMÁ
Svoboda

400 KAPITOLA TŘICÁTÁ OSMÁ
Vítězství

408 KAPITOLA TŘICÁTÁ DEVÁTÁ
Válečná lest

419 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ
Mučedník

424 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PRVÁ
Mladý pán

431 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DRUHÁ
Pravdivá historka o strašidle

438 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ TŘETÍ
První ovoce

445 KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ČTVRTÁ
Osvoboditel

451 DOSLOV

457 ABECEDNÍ REJSTŘÍK VYSVĚTLIVEK

468 SLOVNÍČEK VÝSLOVNOSTI CIZÍCH SLOV

PRO ČTENÁŘE OD 12 LET

HARRIET ELIZABETH BEECHER-STOWEOVÁ

CHALOUPKA STRÝČKA TOMA

Ilustroval Antonín Pelc
Graficky upravila Hana Blažejová
Z anglického originálu Uncle Tom's Cabin,
vydaného nakladatelstvím Bliss and Foster
v Londýně roku 1896,
s přihlédnutím k původnímu americkému znění z roku 1852
přeložili a pro mládež upravili
Emanuela Tilschová a Emanuel Tilsch
Doslov, vysvětlivky a slovníček výslovnosti napsal
Emanuel Tilsch
V Klubu mladých čtenářů vydal jako svou 4978. publikaci
Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1977
Odpovědná redaktorka Jarmila Rosíková
Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka
Technická redaktorka Jitka Pavlíková
Ze sazby písma Baskerville vytiskla
Severografia, n. p., závod 1, Liberec
32,22 AA (text 28,96, ilustrace 3,26), 32,30 VA
Náklad 37 000 výtisků. 4. vydání (3. přepracované)

13-206-KMČ-77 14/65 Pro členy KMČ 44,- Kč
Vázaný výtisk 49,- Kčs